THEOLOGIA

WIRCEBURGENSIS

VII

Theol. Text Book

IMPRIMERIE
CONTANT-LAGUERRE

BAR-LE-DUC

RR. PATRUM SOCIETATIS JESU

THEOLOGIA

DOGMATICA

POLEMICA, SCHOLASTICA ET MORALIS

PRÆLECTIONIBUS PUBLICIS

IN ALMA UNIVERSITATE WIRCEBURGENSI

ACCOMMODATA

EDITIO TERTIA

LOCUPLETATA OPERA ET STUDIO PATRUM EJUSDEM SOCIETATIS

TOMUS SEPTIMUS

DE PECCATIS. — DE GRATIA

DE JUSTIFICATIONE ET MERITO

ALMA COLLEGE
208.9
LIBRARY
W 743
Alma, California

PARISIIS

BERCHE ET TRALIN, EDITORES

69, VIA DE RENNES, 69

1880

8899

TRACTATUS

DE PECCATIS, GRATIA,

JUSTIFICATIONE ET MERITO

AUCTORE R. P. HENRICO KILBER S. J.

SS. THEOLOGIÆ DOCTORE EJUSDEMQUE

ET SACRARUM SCRIPTURARUM IN ALMA UNIVERSITATE

WIRCEBURGENSI

PROFESSORE PUBLICO ET ORDINARIO.

TOMUS SEPTIMUS.

INSTITUTIONES

THEOLOGICÆ

DE

PECCATIS, GRATIA, MERITO

ET JUSTIFICATIONE.

Quæstionibus de Conscientia et legibus rite subnectuntur Disputationes de Peccato et Merito; et quidem 1ª de Peccatis generatim, 2ª de Peccato personali, 3ª de Peccato originali, 4ª de Gratia universim, 5ª de Gratia actuali, 6ª de Gratia habituali seu justificante. In his D. Thomæ in 1, 2, a Q. 71, vestigiis inhæremus, præprimis autem Dogmatum curam habituri, in argumento, quod non a Scholasticis duntaxat, sed et a Patribus, Summis Pontificibus, atque Conciliis frequenter versatum fuit.

DISPUTATIO I.

DE PECCATIS GENERATIM.

CAPUT I.

DE NATURA ET AFFECTIONIBUS PECCATI.

ARTICULUS I.

QUID ET QUOTUPLEX SIT PECCATUM?

1. *Nota.* Varia est peccati, etiam theologice spectati, acceptio in Sacris litteris, eaque sæpius tropica et impropria : 1° Pro *pœna peccati;* Lev. 20, dicitur : *Portabunt ambo peccatum suum, sine liberis morientur.* 2. Mach. 12 : *Sancta ergo et salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* 2° Pro *effectu* peccati præteriti, et *causa* novi ; ad Rom. 7 : *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum ;* de quo Trident. Sess. 5, in decreto de pecc. orig. ait : *Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, S. Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere et proprie in renatis peccatum sit; sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat.* 3° Pro *materia,* in qua vel circa quam peccatur; sic vitulus aureus peccatum a Moyse dicitur, Deut. 9 : *Peccatum autem vestrum, quod feceratis, id est vitulum, arripiens igne combussi.* 4° Pro *hostia* et *sacrificio* pro peccatis oblato; sic Oseæ 4, v. 8, dicitur : *Peccata populi mei comedent* Sacerdotes. Et 2. ad Cor. 5, de Christo : *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* 5° Et proprie pro *defectu morali,* seu *inordinatione voluntatis,* quæ homini sit impedimento, quominus ad finem ultimum seu beatitudinem pervenire possit. De hoc

2. *Dico I.* **Peccatum est actus moralis regulæ morum difformis.**

Expl. Dicitur 1° *actus* non tantum physicus, sed etiam interpretative talis, qualis dicitur omissio ; quia, ut ait D. Th. hic q. 71, a. 6, ad 1 : *Affirmatio et negatio,* id est, actus et omissio, *reducuntur ad idem genus.* 2° *Moralis ;* per quod intelliguntur omnia requisita, videlicet libertas et advertentia ad regulam morum, actus humani. 3° *Difformis regulæ morum;* hoc est, repugnans mensuræ ac normæ, ex qua rectitudo et bonitas actuum humanorum habetur.

Prob. Hæc definitio convenit omni et soli peccato ; ut singula percurrenti apertum fiet : tum quia satis clara est, si, quid et quænam regula morum

sit, intelligatur : denique quia ex ea facile reliqua peccati prædicata deducuntur.

Conf. Peccatum *naturæ*, præeunte Philosopho, L. 2; Phys., c. 8, recte definitur defectus substantiæ creatæ a communi naturæ ordine ac veluti lege : similiter peccatum *artis* dicitur defectus a regulis artis; ergo et peccatum *moris* vel *morale* recte definitur defectus liber a regula morum, hoc est, actus moralis regulæ morum difformis.

3. *Dico II.* **Peccatum sub diverso respectu varie dividitur**; et quidem.

1° Ratione suæ entitatis in peccatum *commissionis* et *omissionis*. *Primum* habetur, si fiat positive, quod prohibetur : *secundum*, si non fiat quod jubetur.

2° Ratione status in *actuale* et *habituale*. Illud est, quod actu exercetur : hoc est, quod, licet actu non exerceatur, sed præteritum sit, perseverat tamen moraliter seu in æstimatione prudenti, quamdiu non remittitur.

3° Ratione subjecti in *personale* et *originale*. Prius est, quod propria cujusque voluntate contrahitur : posterius, quod ab ortu nobis congenitum in voluntate Adami contractum est.

4° Ratione effectus et pœnæ in *mortale* et *veniale*, quorum illud mortem animæ seu damnationem æternam affert : non item secundum, cujus venia facilior est.

5° Ratione regulæ morum, aut considerationis ad eamdem in *philosophicum* et *theologicum*. *A Theologis enim*, ait D. Th. hic q. 71, a. 6, ad 5^um^ : *consideratur peccatum præcipue secundum quod est offensa contra Deum : a Philosopho autem morali, secundum quod contrariatur rationi.* Unde peccatum pure philosophicum dicitur actus humanus disconveniens soli naturæ rationali et rectæ rationi : theologicum est transgressio libera legis divinæ, hoc est, æternæ. Reliquæ peccati divisiones habentur in Theol. Mor.

4. *Observa.* Convenit inter Theologos.

1° Omne peccatum disconvenire naturæ rationali; cum Psal. 48, *jumentis insipientibus*, 2. Petr. 2, fœdissimis pecoribus peccatores fieri similes dicantur : unde S. Aug., L. 1, ad Simplic., q. 2, n. 18, peccatum vocat *hominis deordinationem* ac *perversitatem*; et L. 3 de lib. arb., c. 14, n. 41, contra naturam esse enuntiat, quem D. Th. hic q. 71, a. 2, sequitur. Accedit ratio; cum enim recta ratio dictet honestum amandum, inhonestum fugiendum esse; sequitur, peccatum naturæ rationali pugnare.

2° Peccatum grave (de veniali infra) esse transgressionem seu violationem legis æternæ : nam 1. Joan. 3, alibique peccatum dicitur *iniquitas*, græce ἀνομία, seu *deviatio a lege*, et Psal. 118, peccatores vocantur *prævaricantes*. Quod clarius explicant S. Ambros., L. de Parad., c. 8, n. 39, dicens : *Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis divinæ et cœlestium inobedientia præceptorum?* et S. August., L. 22 contra Faustum, c. 27, sic describens peccatum : *Factum vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam legem*; quam definitionem S. Th. hic q. 71, a. 6, probat, et ratio confirmat. Nullum siquidem est malum, quod non prohibeatur a lege æterna : lex etiam nulla violatur, quin hoc ipso violetur lex æterna, ut argumentum Apostoli convincit, dum sub initium ad Rom. 13, ait : *Non est potestas, nisi a Deo... Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

ARTICULUS II.

AN OMNE PECCATUM SIT FORMALIS OFFENSA DEI?

5. *Nota I.* Ad rationem offensæ bina requiruntur : 1^um^ Ut actio, qua alter offenditur, illi displiceat; nemo enim proprie offenditur per id, quod sibi placet, vel certe non displicet, aut quod non curat. 2^um^ Ut actio ejusmodi aliquo etiam modo sit contra alterum, sic, ut is juste de ea conqueri, aut ægre eam ferre possit; hinc licet furtum v. g. Titii e rebus Sempronii factum mihi displiceat, eo tamen proprie offendi non dicor, si nulla id ratione mihi damnosum accidat.

Offensa autem alia dicitur *materialis*, alia *formalis*. Materialis est, si quis actione sua præbeat alteri causam displicentiæ rationabilis, quin tamen sciverit aut cogitaverit fore, ut illi id displiceat. Formalis, prout opposita materiali, est, si quis id agat sciens ac prudens, aut advertens ad jus, quod alter habet, ne quid fiat vel omittatur. Dixi : *formalis, prout opposita materiali;* nam de offensa Dei formali, ut opposita virtuali, implicitæ ac interpretativæ, non agitur in præsenti materia. Hoc sensu enim accepta tantum tribuitur peccato, quod directe et immediate Deum respicit, ut blasphemia, infidelitas, etc.

6. *Nota II.* Omni actu malo in re gravi Deus offenditur *materialiter* : ex eo enim, quod peccatum sit legis divinæ violatio, sequitur, justam de eo oriri displicentiam in Deo tanquam auctore legum. An vero peccatum etiam grave sit *formalis* quoque offensa Dei, disputatur præsertim ab iis, qui pro regula morum assignant naturam rationalem, et permittunt ad breve saltem tempus ignorantiam Dei inculpabilem. His enim suppositis dicunt dari peccatum mere philosophicum, seu solum repugnans rectæ rationi, ac demum duntaxat *materialiter,* non autem *formaliter* offendens; si nempe quis invincibiliter Deum ignorans, aut inculpabiliter ad legem æternam non advertens committat actionem rectæ rationi graviter repugnantem. Contra hos

7. *Dico.* **Omne peccatum rectæ rationi graviter difforme, est etiam formalis offensa Dei.**

Prob. Ita est de essentia peccati gravis, esse contra legem, ut malitia peccati non habeatur nisi ex oppositione ad legem; sic enim Paul. ad Rom. 4, v. 15 : *Ubi non est lex, nec prævaricatio.* Et Aug. conc. 25 in Psal. 118, n. 1 : *Nullum est utique sine prævaricatione peccatum : nulla est autem prævaricatio sine lege; nullum est igitur nisi in lege peccatum.* Quibus similia habet L. 1 de lib. arb. et L. 2 de pecc. merit., c. 16, n. 23. Ergo et omne peccatum grave essentialiter est saltem implicite formalis contemptus, et consequenter formalis offensa Legislatoris, juxta illud : *Qui offendit legem, offendit Regem.* Atqui ex una parte Deus est Legislator, qui vel ipse tulit legem, vel alteri cuicumque legi vim obligandi dedit : ex altera parte supponitur peccanti per dictamen rationis esse intimatum, quod actio sit lege prohibita, quia agnoscitur peccatum; ergo qui advertens, actionem esse peccaminosam et

prohibitam, operatur, hoc ipso formaliter agit contra Deum tanquam Legislatorem, eumque offendit.

Conf. Eo ipso, quod peccatum attingatur explicite ut disconveniens naturæ rationali et contrarium rectæ rationi, attingitur implicite ut illicitum, atque adeo ut prohibitum et nullatenus committendum; ergo attingitur implicite ut oppositum divinæ voluntati illud prohibenti, et ut contemptivum prohibitionis ac offensa Dei. *Prob. conseq.* Quoties peccatum apparet ut prohibitum ita, ut nullatenus liceat, apparet ut prohibitum ab ea voluntate, quæ illud unice sic prohibere potest, ut nullatenus liceat, creaturis quibuscumque aliud suadentibus vel præcipientibus. Ergo quotiescumque peccatum apparet ut omnino prohibitum, etiam apparet oppositum voluntati divinæ, quæ una illud hac ratione prohibere potuit; ergo apparet ut contemptus divinæ legis et offensa Dei.

8. *Obj. I.* Actus ille Dei, quo Deus judicat et præcipit aliquid agendum vel omittendum, non est *liber;* alioqui potuisset blasphemiam v. g. nec judicare illicitam nec prohibere : neque potest dici *necessarius;* quia peccatum alias jam antecedenter ad legem esset intrinsece malum. Quod enim Deus necessario judicat esse malum, et ut tale prohibet, non est malum, quia judicatur et prohibetur ut malum; sed judicatur et prohibetur ut malum, quia tale in se et intrinsece est.

R. — *N.* 2^am^ *part. Rationem D.* Antecedenter ad legem peccatum esset intrinsece malum fundamentaliter *C.* formaliter *N.* Peccatum *formaliter* tale, est contra legem; *fundamentaliter* tale, est contra fundamentum aut rationem legis. Sicut autem non habetur lex, licet intelligatur ratio legis, utpote quia vis obligandi non stat in legis ratione, sed in superioris voluntate; ita nec est malum vel peccatum *formaliter,* quod non est contra formalem legem obligantem. Jam vero sive fundamentum, quod exigat intrinsece malum prohiberi a Deo, statuatur in oppositione cum essentia vel perfectione quadam divina, sive in oppositione cum divinis ideis; in neutro vis obligandi formaliter habetur, et in primo nequidem ratio dirigendi apparet.

Inst. 1. Antequam Deus ab æterno spectetur judicare, actum charitatis esse moraliter bonum, hic jam intelligitur esse moraliter bonus; ergo a contrario, in priori quam Deus judicet actum blasphemiæ esse malum, ille jam est in se malus. *Confirm.* Bonitas moralis, quæ virginitati aliisque consiliis Evangelicis inest, habetur, quin ulla de iis lex existat; ergo et malitia peccati potest saltem haberi sine formali oppositione ad legem.

R. — *D.* Jam est moraliter bonus fundamentaliter *C.* formaliter *N.* Licet ad omnem bonitatem moralem non requiratur semper lex *absolute* obligans, quia humanæ fragilitati intolerabile eveniret, obligari ad bonum quodcumque; ut tamen ea formaliter habeatur, adesse oportet vel legem imperantem, vel voluntatem divinam suadentem, aut alio modo impellentem, cum hæc una sit principium *formaliter* directivum et universalis regula actuum humanorum.

Ad Conf. D. A. Bonitas moralis, quæ in consiliis invenitur, habetur, quin existat de iis ulla lex absolute obligans *C.* conditionate obligans *N.* Suadetur quidem virginitas, non præcipitur; non acquiritur tamen major perfectio aut præmium propositum, nisi suscipiatur hoc consilium : qui vero *concilium* amplectuntur, iis certus id exequendi modus servandus est; ex quo

duplici capite in actibus etiam ex consilio duntaxat bonis elucet obligatio conditionata, quæ voluntatem superioris respicit.

Inst. 2. Deus non necessario prohibet omne intrinsece malum : sicut non necessario amat omne bonum creatum; ergo malum et peccatum non est necessario contra legem prohibentem. *Conf.* 1. Deus potest dispensare in præceptis naturalibus secundæ Tabulæ; ergo potest etiam ea præcepta non imponere; ergo nec intrinsece mala his præceptis contraria prohibere. 2° Possibile est peccatum impunibile; sed hoc non est contra legem. Nam sicut quod est contra legem, pœnæ subjacet : sic quod non est punibile, contra legem non est; ergo.

R. 1°. — *D.* 1am *p. Ant.* Deus non prohibet necessario necessitate absoluta *C.* et hypothesi, quod creaturas rationales produxerit *N.* Quoad 2am *partem*, si de amore æstimationis loquatur, *omitto* : si de amore desiderii sermo sit, *concedo* equidem, sed

R. 2°. — *N. paritatem.* Quamvis Deus, ex supposito existentiæ creaturarum, eas necessario ordinet ad suam gloriam; non tamen ad eum spectat, ut omne prorsus extrinsecum bonum sibi procuret, maxime, quod eminenter ac virtualiter bona omnia contineat in sua essentia. Sed cum Deus sit essentialiter sanctus, et gubernator optimus; essentialiter spectat ad ipsum, ut prohibeat, et subditos rationales avertat ab eo, quod intrinsece et fundamentaliter malum est.

Ad Conf. 1am. *N. A.* Deus proprie dispensare nequit in lege naturali, sed in actionibus circa objecta, suo dominio subdita, addere duntaxat vel demere circumstantiam, ex qua id, quod alias malum foret, jam non amplius tale sit; vid. Tr. de Legibus.

Ad 2am. *Omitto M.* quam P. Anton. Mayr probabilius falsam esse contendit, *N. Min.*; et *ejus prob. D.* Peccatum contra legem subjacet pœnæ, nisi supponat liberam Dei determinationem ad non puniendum *C.* si supponat, uti foret in hypothesi a quibusdam hic gratis formata *N.*

Inst. 3. Ad Rom. 2, 12, dicitur : *Quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*; ergo sine lege peccatum habetur. *Conf.* S. Thom., Lect. 2 in c. 7, ad Rom. ait : *Sine lege poterat quidem peccatum cognosci secundum quod habet rationem inhonesti, id est, contra rationem existens; non autem secundum quod importat offensam Dei*; ergo.

R. — *D. Cons.* Habetur peccatum sine lege Judæis tradita, de qua hic loquitur Apostolus *C.* sine omni lege, naturali vel divina *N.* S. Paul., v. 14, sic pergit : *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex.* Inde, licet *lex* sub finem sumatur analogice pro conscientiæ dictamine, sequitur tamen Gentiles non fuisse sine omni lege, atque hinc ad Rom. 2, v. 1, *inexcusabiles* dicuntur : nec etiam caruisse lege æterna; eo quod per dictamen conscientiæ intimabatur illis lex naturalis, quæ legem æternam participat.

Ad Conf. D. et *Expl.* S. Th. Docet hic, quod sine explicita cognitione legis ut divinæ, actionem rationi contrariam non semper cognoscamus sub conceptu explicito offensæ divinæ *C.* docet, quod actionem rationi repugnantem nec implicite cognoscamus simul esse offensam Dei ac legislatoris cujusdam summi *N.* Aliud certe non voluit, si quidem hic q. 71, a. 2, ad 4, dixit : *Ejusdem rationis est, quod peccatum sit contra ordinem rationis humanæ; et quod sit contra legem æternam.* Omitto, quæ ibidem, art. 6, de pec

cati definitione, et q. 91, art. 2, in 0 de legis æternæ participatione statuit.

Inst. 4. Qui agit contra conscientiam invincibiliter erroneam, qua putat se obligari ad mentiendum, peccat : sed enim non agit contra legem divinam ; quia Deus per legem suam mendacium non præcipit ; ergo.

R. — *N. min. Ad prob. D.* Deus non præcipit mendacium directe et per se *C.* indirecte et per accidens *N.* Præcipit Deus, ne agamus contra id ad quod nos existimamus esse ab ipso obligatos ; quia ita agere esset virtualiter negligere et postponere voluntatem Dei. Hinc ad Rom. 14, 23 : *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Ubi ergo per errorem invincibilem quis putat se obligari ad mentiendum, Deus indirecte et per accidens præcipere mendacium dici potest.

9. *Obj. II. Bonum et malum dicitur per comparationem ad rationem*, inquit S. Th. 1, 2, q. 18, art. 5 ; ergo essentialis ratio peccati non est oppositio contra legem, sed rationem. *Conf. Vitium enim*, ait S. Aug., L. 3 de lib. arb., c. 14, n. 4 : *non aliunde malum est, nisi quia naturæ adversatur ipsius rei, cujus vitium est ;* ergo.

R. — *D. Ant.* Bonum et malum dicitur per comparationem ad rationem secundum se sumptam *N.* sumptam cum lege Dei, et prout hanc applicat *C.* Quod Angelicus Doctor formalem peccati rationem ab oppositione legis ducat, constat ex hactenus dictis : quod dictamen autem rationis munus regulæ morum non obtineat, nisi secundariæ duntaxat et primariam applicantis, dictum est in Tr. de Act. Hum.

Ad Conf. D. et *Expl.* Ita ut sensus sit : *omne vitium eo ipso, quod vitium sit, contra naturam esse,* ut eod. Libro, c. 13, n. 38, loquitur *C.* alio sensu, et legem æternam excludente *N.* Sane eadem loquendi formula in nostram sententiam habetur L. 1 de lib. arb. : *Nihil malum, nisi quia lege æterna prohibitum.* Et L. 3, cap. 15, n. 1 : *Deus conditor omnium naturarum etiam in earum vitiis laudandus est ; cum et hoc ab illo habeant quod naturæ sunt, et in tantum vitiosæ sint, in quantum ab ejus qua factæ sunt arte discedunt.* In quem locum S. Thom., q. 71, a. 2, ad 4, ait : *Lex autem æterna comparatur ad ordinem rationis humanæ, sicut ars ad artificiatum.*

Inst. 1. Actus bonus haberi potest a sola conformitate cum natura rationali, ut sequitur ex propositione inter damnatas ab Alex. VIII, nona : *Revera peccat qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem et disconvenientiam cum natura rationali sine ullo ad Deum offensum respectu ;* ergo et actus malus a sola difformitate.

R.—*N. Ant.* Damnata propositio, ut ait Dominic. Viva, utroque pede claudicat, tum in eo, quod explicite asserit, tum in eo, quod videtur implicite supponere. Apertus sensus propositionis a *Baianis* et *Jansenistis* quibusdam assertæ innuit tanquam principium, omnem actionem humanam deliberatam, quæ dilectio Dei non sit, esse peccaminosam, quod non tantum in *Bajo* a pluribus Pontificibus, sed jam ante in *Calvino* et *Luthero* a Trident., Sess. 14, c. 4, reprobatum fuit.

Quomodo autem ex *damnatione* hujus principii et deductæ ex eo sequelæ inferri potest, actum bonum vel malum haberi unice a conformitate vel difformitate cum natura rationali? Deinde videtur implicite supponere, quod possit objectum aliquod attingi ut disconveniens naturæ rationali, absque ullo ad Deum respectu. Hoc suppositum ex *supradictis* falsissimum est, nec a damnatione propositionis stabilitur.

Inst. 2. Peccatum, ut est offensa Dei, in suo conceptu *formali* involvit talem malitiam, quam non includit, quatenus est contra rectam rationem; nam illud *primo* dicit generalem inobedientiam et virtualem Dei contemptum : *secundo* præfert Deo creaturam. Sed horum neutrum intelligitur in peccato, ut rectæ rationi opposito; ergo. *Conf.* Potest, secundum probabilem, supponi, rectam rationem esse primam regulam morum. Item dissonantia actionis cum natura rationali potest saltem per intellectum præscindi a dissonantia cum lege æterna.

R. — *D. M.* Peccatum ut offensa Dei involvit malitiam, quam, ut est contra rectam rationem, non includit explicite *C.* quam non includit implicite *N. M.* et *D. min.* similiter. Quando peccatum cognoscitur ut naturæ rationali disconveniens et illicitum, *implicite* etiam cognoscitur a Deo prohibitum; consequenter imbibit rationem generalis inobedientiæ et virtualis contemptus, atque *implicite* etiam ac virtualiter præfert creaturam Deo, exercite scilicet amando id, quod Deus prohibet, et contemnendo legem æternam ac legislatorem.

Ad Conf. D. Ant. Potest supponi secundum probabilem, et per intellectum præscindi, etc., speculative *T.* practice *N.* Qui pro regula morum designant naturam rationalem, quamvis concedant omnia rectæ rationi contraria etiam prohiberi a lege æterna, volunt tamen illam prioritate rationis ante hanc intelligi, atque sic naturam a lege *speculative* præscindi posse. Verum cum intelligi non possit regula actualis, et maxime actualiter in praxi dirigens, nisi ut obligans, quod sine cognitione voluntatis superioris non percipitur; inde fit, ut, quando attingitur aliquid disconveniens naturæ rationali, etiam attingatur contrarium legi et superiori; atque sic illa opinio de regula morum et præcisio intellectus ne *speculative* quidem procedit, multo minus si res ad praxin et actionem consideretur.

10. *Obj. III.* 1° Omni ætate extiterunt Athei. 2° Secundum probabilem potest in homine ad breve tempus dari ignorantia Dei. 3° Status controversiæ præsentis ponitur cum hypothesi; si homo actionem rectæ rationi dissonantem advertens agit, et invincibiliter ignorat Deum, aut de eo non cogitat; ergo.

R. *Ad* 1^um^. — *D.* Omni ætate extiterunt Athei practice tales *C.* speculative tales *N. Atheus practice talis* est, qui Deum exterius negat, et ita perdite vivit, ac si Deus non existeret, quemque vellet, non esse, quia eum justum suorum scelerum vindicem intimo conscientiæ suæ sensu formidat. *Speculative talis* dicitur, qui Deum mente etiam et ex animo negat. Talem dari negamus : aut contra lumen rationis agentem sibi ipsi exercite contradicere asserimus; cum, quem Deum sub primo ac præcipuo ejus prædicato inficiatur, sub alio, legislatoris scilicet aut legis supremæ, implicite agnoscat.

Ad 2^um^. — *D.* Potest ad breve tempus dari ignorantia Dei in homine, qui et quando moraliter non agit, nec formaliter peccat *C.* quando moraliter agit et peccat *N.* Tunc enim se omnemque creaturam rationalem obligari, sicque supremum legislatorem seu Deum agnoscit.

Ad 3^um^. — *D.* Status controversiæ ponitur cum hypothesi : si homo invincibiliter Deum ignoret omnimode et simpliciter *N.* secundum quid, nempe quoad aliqua prædicata alias prima *C.* Omnimoda ignorantia supponi non debet; quia hæc hypothesis in præsenti quæstione destrueret se ipsam, ut ait Gormaz, et ex dictis constat.

Inst. 1. Reperire est homines in Indiis, aut alibi enutritos in sylvis, qui legem naturæ penitus ignorant. 2. Dantur rudes, qui non agnoscunt sibi aliquid prohibitum, nisi ab hominibus. 3. Gentiles olim, præter Jovem aliosve falsos Deos, verum Numen non cognoverunt : horum autem peccata non possunt dici *formales* offensæ Dei ; ergo.

R. *Ad* 1^um^. — *D.* Reperire est homines rationis minus compotes tum ob nullam morum culturam, tum ob ingenii mentisque hebetudinem, et organorum ad animæ functiones ineptitudinem, qui, etc., *C.* homines rationis compotes *subd.* qui ignorent legem naturæ quoad aliqua, et conclusiones particulares ac secundarias *C.* qui invincibiliter ignorent legem naturæ quoad omnia, et prima ac universalia principia *N.* Si primi generis homines huc proferas, illos potius ad infantes, vel perpetuo amentes, vel demum ad ipsa bruta pertinere dicimus : si vero rationis compotes statuas ; concedes etiam, *signatum* esse super illos *lumen vultus divini*, et eorum *cordibus inscriptam legem* ab Auctore naturæ, cum ratio humana et lex Dei inter se inviolabili nexu colligentur.

Ad 2^um^. — *D.* Dantur rudes, qui non agnoscunt immediate sibi esse prohibitum quidpiam, nisi ab hominibus *C.* mediate *N.* Sicut is, qui aliquid committit immediate a lege ecclesiastica prohibitum, agnoscit idem saltem mediate prohiberi a Deo : sic etiam rudis agnoscens rem ut immediate prohibitam ab homine nullatenus esse licitam, facile et satis agnoscit eamdem, ut mediate prohibitam ab altiori lege.

Ad 3^um^. — Ex eo, quod Gentiles malum putabant, si quid voluntati Jovis alteriusve fictitii Numinis contrarium agebant, agnoscebant profecto agere se contra supremum legislatorem, licet hunc erronee cum Jove confunderent. Idem dicendum est in casu, quo rudis ponitur existimare, quod hominis cujusdam legem nulla omnino ratione violare liceat ; quia tunc hominem hunc ipsum sua opinione *implicite* Deum facit.

Inst. 2. Ad offensam *formalem* Dei requiritur vel actualis vel virtualis ac remissa advertentia ad Deum. Sed dantur actiones humanæ etiam deliberatæ contra dictamen rationis absque ulla ejusmodi advertentia, ut ex facta postmodum reflexione constat ; ergo. *Conf.* Ut quis bene agat, non est opus, ut ad prædicatum cum Deo convertibile discurrendo pertingat ; sed sufficit, quod cogitet æquum v. g. esse, ut alteri præstet, quod sibi fieri vult. Ergo et ad peccandum non opus est illo discursu, quo quis cogitet, hoc esse illicitum et nullatenus perpetrandum, consequenter prohibitum a voluntate superiore.

R. — *D. M.* Requiritur actualis vel virtualis, eaque expressa et sub conceptu primario aut formali ad Deum advertentia *N.* actualis vel virtualis, sed confusa duntaxat, implicita ac sub conceptu convertibili *C. M.* sed *N. min.* Postremam enim notitiam a peccante abesse non posse, jam dictum est sæpius : eamdem vero sufficere, patet ex paritate Sacerdotis peccantis contra castitatem, cujus peccatum est sacrilegium ; quia confuse saltem et exercite cognoscit, se esse voto obstrictum. *Nec dicas*, id quidem tenere in eo, qui Deum Deique legem antea cognoverat : non autem, ubi quis horum ignorans fuerit. Nam paritas allata fundatur in implicita et exercita advertentia, quam peccanti adesse, in assertione theseos probatum fuit.

Ad Conf. N. A. Ut quis moraliter bene agat, non sufficit quæcumque cognitio et libertas, sed requiritur advertentia ad regulam morum. Hæc vero est lex æterna Dei ; ergo ut cognoscatur aliquid æquum esse, ad prædicatum cum Deo convertibile pertingi debet.

Inst. 3. Ut rex dicatur *formaliter* offendi a subdito, requiritur illum cognosci ut regem, alioqui non diceretur offensa regia; ergo et ut Deus dicatur offendi formaliter, debet cognosci ut Deus; quod non fit ab advertente tantum, se agere contra rectam rationem.

R. — *D. A.* Ut rex directe, personaliter et in individuo dicatur formaliter offendi, requiritur, etc. *C.* ut rex simpliciter dicatur offendi formaliter *subd.* requiritur, illum directe, immediate et in se cognosci ut regem, seu quod hic numero homo sit rex *N.* saltem mediate, indirecte et in dignitate convertibili cum rege *C.* Esto, quod non omne peccatum dicat formalem offensam Dei directam, seu contra Deum *directe*, personaliter et in se cognitum commissam; semper tamen est saltem *indirecta*, et cognoscitur contra supremum caput et legislatorem totius reipublicæ rationalis committi, quo nomine et Deus et Dei offensa satis intelligitur.

Inst. 4. Qui occidit hominem, quem putabat esse feram, non committit nomicidium formale : *Item* non perpetrat sacrilegium formale, qui furatur rem, quam nescivit esse sacram; ergo a pari. *Conf.* Qui exercet actionem malam, nesciens illi connexam censuram, hanc nec incurrit, nec formaliter violat legem ecclesiasticam; ergo similiter.

R. Si, quod fieri omnino potest, in utroque casu *antecedentis* supponatur hominem aut rem sacram nullo prorsus modo cognosci, verum quidem est *antecedens*, sed nulla *paritas;* suppositum enim consequentis falsum est, nempe quod ne implicite quidem cognoscatur Deus.

Ad Conf. R. 1°. Probas nimium. Sequeretur enim, quod nesciens actioni a lege divina prohibitæ annexum esse reatum culpæ et pœnæ, hunc non incurreret; cum tamen uterque per se sequatur peccatum, et velit etiam effectum is, qui causam per se sciens prudensque ponit.

R. 2°. — *N. Conf.* Peccatum ex se et natura sua non connectitur cum censura, quæ est pœnæ extraordinaria, sed ex libera duntaxat voluntate superioris Ecclesiastici, qui præterea solum contumacem, et sic directe scientem ac advertentem, ligare intendit. *Dispar ratio* est in nostro casu, ubi rationis dictamen arctissime nectitur cum lege divina, adeoque actio rectæ rationi contraria a violatione hujus legis et legislatoris offensa separari nequit.

QUÆRES I. *Quidnam circa peccatum pure philosophicum sit constitutum?*

11. *Nota.* Alexander VIII, S. P. An. 1690, 24 Augusti, damnavit hanc inter binas propositiones secundam : *Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi : theologicum vero et mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum.* Occasionem huic damnationi dederunt, ut refert Dominic. VIVA in Trutina Theologica, quædam theses publice propositæ An. 1686, a quodam Professore Societatis Divione in Gallia; in quibus licet hæc thesis, prout jacet, non reperiatur, nihilominus paucis per invidiam mutatis in hanc propositionem una ex eis concinnata fuit; cum reipsa mens Professoris in *manuscriptis* expressa et verba theseos propositæ sensum longe alium haberent, quam quem proscriptæ propositionis verba faciunt. Censura autem relatæ propositionis fuit, quod sit *scandalosa, temeraria, piarum aurium offensiva et erronea.* Quia tamen tres partes, una

scilicet de peccato theologico et mortali, duæ de peccato philosophico in exposita propositione continentur, exponendum restat, quamnam censura recitata afficiat. Itaque

12. R. I. Pars una de peccato theologico et morali, quod nempe hoc sit *libera divinæ legis transgressio,* non subjacet censuræ, nec digna est censura nisi forte philosophica diminutionis et insufficientiæ. *Ratio primi;* quia hæc notio revera convenit peccato theologico et mortali, ut ex huc usque dictis constat, et ex ipsa propositionis damnatione manifestum est. *Ratio secundi;* quia juxta communiorem, ex eo quod peccatum sit libera legis divinæ transgressio, non habet præcise, quod mortale, sed quod theologicum sit, etiam præscindendo a mortali et veniali.

R. II. Pars 1ª de peccato philosophico, quod nempe hoc sit *actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi,* scilicet *soli,* etiam non subjacet censuræ, quatenus nomenclaturam illius peccati explicat. *Ratio* est; quia acceptionem vocis et considerationem recte exponit, et indicatur a D. Thoma, num. 3, relato.

R. III. Pars 2ª de peccato philosophico, quæ in postremo commate habetur, ut jacet, censuram sustinet et meretur. *Ratio* est; quia, ut ait La Croix, L. 5, num. 58, sic non facit distinctionem inter ignorantiam et inadvertentiam ad Deum vincibilem et invincibilem, et de utraque æqualiter intelligi potest : multo minus indicat aut supponit impossibilem esse ignorantiam Dei invincibilem; sed potius videtur ansam dare judicandi, eam esse vincibilem, qua posita non est excusatio ab offensa Dei et reatu pœnæ æternæ.

Præterea, ut addit Mayr hic num. 21, abstrahit a sensu conditionato et absoluto, a possibilitate et existentia peccati philosophici, adeoque legenti ingerere potest opinionem, talia peccata frequenter dari posse. Hinc vero recte deducit Viva justitiam condemnationis quoad censuras singulas, et thesis nostra prioris articuli validissime roboratur.

R. IV. Si pars postrema sic limitetur ad sensum mere conditionatum : peccatum philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat *invincibiliter,* vel de eo *nullo modo, nec quidem implicite, inculpabiliter* cogitat, non est *formalis* offensa Dei, etc.; propositio sic limitata illa damnatione non comprehenditur.

Ratio est; tum quia certum est ex propositione inter 31, ab Alex. VIII, damnatas 2ª, invincibilem juris naturæ, adeoque et Dei ignorantiam a peccato formali excusare : tum quia idem Pontifex propositionem de peccato philosophico damnat tanquam *de novo et ex Orco emersam;* propositio autem his limitibus circumscripta pridem ante a multis viris gravissimis fuit tradita, et ipse S. Thomas eam docuisse videtur 2, 2, q. 20, a. 3, in 0, ubi ait : *Si posset esse conversio ad bonum commutabile sine aversione a Deo, quamvis esset inordinata, non esset peccatum mortale :* tum quia ex hypothesi hac mere speculativa, quæ revera non tantum moraliter sed et metaphysice impossibilis a communiori asseritur, nihil eorum sequitur, propter quæ damnatio inflicta fuit. Atque in hoc sensu cum aliis etiam e Societate nostra locutus est ille Professor, ut Viva l. c. ostendit.

Quæres II. *In quo sit formalis malitia peccati.*

13. R. I. **Formalis malitia peccati commissionis adæquate consistit in positivo, scilicet in libera tendentia actus in objectum prohibitum.**

Prob. Talis tendentia positiva formaliter constituit actum in genere moris, non vero in genere boni, ergo *mali.* Videlicet sicut actus fit moraliter *bonus* per hoc, quod fiat scienter et libere a voluntate secundum legem operante; ita fit moraliter *malus* hoc ipso, quod fiat a voluntate libere et scienter operante contra legem.

Si ais: Sancti Patres, cum de peccato loquuntur, aiunt, illud esse *nihil, non ens;* ergo statuunt formale peccati in privativo.

R. 1°. —*D. A.* Aiunt esse *nihil* et *non ens,* h. e. negant esse substantiam in sensu Manichæorum *C.* negant esse actum oppositum nihilo *N.* Manichæis quædam substantiæ ex natura sua malæ dicebantur productæ a principio malorum, quod negabant Patres, et hinc etiam negabant, peccata esse substantias.

R. 2°. — *D. C.* Ergo statuunt seu explicant peccatum formaliter ac in se ipso per privativum *N.* consecutive et in effectu, scilicet per consequentem peccatum privationem *C.* patet ex eo, quod sancti Patres hic sæpius intelligant privationem gratiæ, ac defectionem a Deo. Sane Patres nunquam attigissent hanc subtilitatem scholasticam, nisi eorum scopus adversus Manichæos juxta datam hactenus explicationem id postulasset.

14. R. II. **Omissio etiam sola actionis præceptæ est peccatum, et formaliter stat in quasi positivo.**

Prob. 1ª *p.* Omissio etiam sola est legis transgressio: si enim non sit, fieri poterit, ut actio præcepta, urgente præcepto, omittatur sine peccato, id quod latam aperiret portam ad quasvis leges præcipientes negligendas.

Prob. 2ª *p.* Sola omissio actus, quin et ipsa negatio tendentiæ in objectum imperatum, est tantum materiale seu subjectum peccati, quod ad rationem peccati formaliter talis determinatur per hoc, quod illa omissio sit, dum voluntas actum posset ponere, et advertit ac scit obligationem hanc ex lege ad ponendum actum; hic autem modus *moraliter, interpretative* et *æquivalenter* positivus est.

ARTICULUS III.

AN OMNIA PECCATA SINT ÆQUALIA.

15. *Nota.* Stoicorum paradoxum, qui teste Tullio in Or. pro Muræn. et Parad. 3, in æqualitatem peccatorum sustulerant, adoptavit præsertim Jovinianus contra quem L. 2, n. 21. S. Hieron. agens inquit: *De eo autem quod niteris approbare, convitium et homicidium, raca et adulterium, et otiosum sermonem, et impietatem uno supplicio repensari, jam et supra tibi responsum est.* Quamvis vero, sicut hæreticus ille beatitudinis æqualitatem affirmabat, ita etiam hic de asserta duntaxat supplicii æqualitate intelligendus, atque hinc ad quæstionem de peccato mortali infra instituendam rejiciendus videatur; præmittendum tamen hic examen de ipsorum peccatorum nativa

inæqualitate judicamus, cum S. Aug., L. de Hæres., c. 82, de Joviniano dicat : *Hic omnia peccata, sicut Stoici Philosophi, paria esse dicebat.*

16. *Dico.* **Non omnia peccata sunt æqualia.**

Est de fide.

Prob. Joan 19, fit mentio majorum minorumque peccatorum, v. 11 : *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* Et Jerem. 7, v. 26, dicitur : *Pejus operati sunt, quam patres eorum.* 1. Joan. 5, fit mentio peccati, quod est et non est ad mortem, v. 16 : *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem : non pro illo dico, ut roget quis.* Fit mentio peccati, quod meretur majorem vel minorem pœnam, quod remittitur, vel non, hoc est, difficillime remittitur, Matth. 5, v. 22 : *Qui irascitur fratri suo, reus est judicio : qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit consilio : qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et ib., c. 12, v. 32 : *Quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.*

Conf. Tum quia ex peccatis alia mortalia sunt, alia venialia; tum quia lumini rationis contradicit, ejusdem esse criminis, nec plus mereri pœnæ homicidium, quam colaphum aut convitium; tum quia quædam multiplici honestati, ut adulterium, aut nobiliori honestati ac virtuti, ut odium Dei, opponuntur.

17. *Obj. Fundamentum Stoicorum* est, quod recta ratio sit instar lineæ, quam æque transiliunt, quicumque peccando illam transiliunt. *Conf.* Peccatum est privatio : sed privatio una non est major altera, v. g. mors morte; ergo.

Fundamentum Joviniani est, quod in Scriptura tantum duo ordines hominum constituantur, bonorum scilicet et malorum, Matth. 25, v. 33 : *Statuet oves a dextris suis, hædos autem a sinistris. Conf.* S. Basil. in reg. brev. resp. ad interr. 293 dicit, differentiam majorum et minorum peccatorum nusquam in novo Testamento inveniri.

R. *Ad Fund. Stoic. D.* Τῷ *æque* appellante peccantes *C.* appellante modum *N.* omnes quidem et singuli, qui transgrediuntur, lineam hanc transeunt, sed non omnes et singuli æqualiter, aliis longius, aliis propius abeuntibus; in quo sicut a centro magis aberrari, sic in moralibus a ratione discedi et peccari potest.

Ad Conf. Omissa M. de qua supr. dictum, cum S. Th. hic q. 73, a. 2, in 6. *D. min.* Privatio simplex et pura non est major vel minor *C.* privatio non simplex nec pura *N.* Per *primam* privationem intelligit S. Doctor illam, cujus oppositum est indivisibile, aut certe per privationem ita tollitur, ut nihil ejus remaneat; talis est mors respectu vitæ vel animæ : per *secundam* intelligit, cujus oppositum est divisibile, aut saltem non totaliter tollitur; qualis est ægritudo respectu sanitatis. Ejusmodi etiam est peccatum, quia forma, qua privat, nempe honestas, non stat in indivisibili, sed est multiplex tum in qualitate tum in quantitate; potestque jam unius jam plurium circumstantiarum defectu peccari.

R. *Ad Fund. Jov.* Hoc nihil impedire, quominus sub utroque illo ordine reperiantur variæ differentiæ. A Christo etiam statuuntur duo ordines servorum, bonorum scilicet et nequam, et tamen Luc. 12, v. 47, ait : *Ille ser-*

vus, qui cognovit voluntatem Domini sui, et non præparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis : qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis.

Ad Conf. Expl. Dicit hoc monendo, ut homines etiam abstineant a peccatis minoribus, contra ac sentiebant, qui cavebant a peccatis quidem majoribus, minora vero, quasi peccata non forent, amplectebantur *C.* alio sensu, et asserendo peccatorum æqualitatem *N.* Sane alias ad silentium novi Test. provocare non potuisset.

18. *Observa.* S. THOMAS plura capita assignat, unde inæqualitas peccatorum repetatur. 1° Est *objectum,* quod, quo nobilius est, si oppugnatur aut læditur, eo gravius etiam est peccatum. Huc reducitur *nocumentum* ex peccato sequens saltem confuse prævisum : *circumstantiæ morales* : ac etiam *oppositio virtutum,* de quibus S. Doctor in diversis articulis agit. 2° *Conditio actus,* qui, quo liberior, majore cum advertentia, intensior aut diuturnior est, eo magis Deo displicet. 3° *Conditio personæ,* tum *quæ* peccat, tum *in quam* peccatur. In priori autem attenditur facilitas resistendi, ingratitudo, specialis repugnantia status cum peccato, scandalum. In posteriori distinguitur Deus, aut persona Deo propinquior : peccans ipse, aut conjunctus cum peccante, persona publica, etc., de quibus in Th. Mor. Eadem suppeditabit scitu necessaria de distinctione tum specifica, tum numerica peccatorum.

QUÆRES : *Sitne peccatum in aliqua ratione infinitum?*

19. R. **Peccatum nec quoad malitiam, seu intuitu legis, nec quoad offensam, seu intuitu personæ offensæ, est simpliciter infinitum.**

Prob. Forma constituens peccatum in ratione malitiæ vel offensæ est finita, utpote modus, quo actus scienter et libere fit contra legem Dei; ergo ipsa etiam malitia et offensa. *Objectum* quidem infinitum est; at non mensurat actum, nisi secundum modum *cognitionis,* quæ si nulla est, nullum quoque peccatum est : si minor vel major, minus vel majus peccatum est : ergo si finita est cognitio, etiam finitæ tantum malitiæ peccatum est; alioquin virtutes theologicæ, visio beatifica, et peccata venialia *simpliciter* infinita forent. Adde, hoc ipso quod malitia et offensa possit *augeri,* cum nulla sit determinata peccati malitia omnem intra genus suum possibilem malitiam formaliter vel eminenter continens; nullum peccatum dici posse simpliciter infinitum.

Si ais 1°. Quantitas offensæ desumitur a dignitate offensi. Offensa est vere divina; ergo et infinita. Satisfactio personæ infinitæ est infinita; ergo et offensa personæ infinitæ.

R. Dignitas offensi mensurat offensam secundum modum cognitionis; hæc cum in offensis creaturarum sit duntaxat finita, æquare dignitatem non potest. Ut offensa sit *divina,* sufficit cognosci personam offensam esse divinam; sicut, ut offensa sit regia, satis est cognosci personam offensam esse regem : ut sit *infinita,* debet cognosci dignitas Dei offensi quantum cognoscibilis est. Persona infinita in *satisfactione* influit per se, immediate, et ut principium quod intrinsecum, cum actiones sint suppositorum : persona autem infinita offensa in offensam influit tantum ut objectum extrinsecum, et mediante cognitione, eaque finita. Proin actiones Christi, quamvis in en-

titate sua finitæ, infiniti tamen valoris sunt, quia Verbum non dignificat merita *ut cognitum*.

Si ais 2°. Sanctitas personæ est forma intrinsece dignificans actus meritorios; ergo et vilitas personæ offendentis intrinsece indignam reddit offensam. Satisfactio condigna pro peccato dari non poterat, nisi a persona infinite digna; ergo peccatum supponitur esse infinitum.

R. *Meritum* tanquam obsequium supernaturale non provenit nisi a principio supernaturali intrinseco; *demeritum* autem, ceu opus naturale morale, præcise provenit a principiis effectivis et directivis moralitatis, inter quæ vilitas personæ non recensetur. *Satisfactio* pro peccato requirebat personam divinam, non propter malitiam peccati infinitam, sed propter æqualitatem personarum, offensæ et satisfacientis, in qua fundatur satisfactio proprie talis.

Si uis 3°. Peccatum excedit omne malum finitum : præponderat omnibus bonis operibus in infinitum multiplicatis : non est prudenter eligibile præ aliis etiam infinitis malis; ergo infinitæ malitiæ est.

R. Peccatum excedit omne malum, quod est extra suum ordinem; et sic infinitum est *secundum quid* et ratione ordinis, quia major offensa non datur, quam divina : non autem excedit omne malum etiam intra suum ordinem, quia semper possibilis est major gradus et intensio malitiæ; et sic nullum est in se ac simpliciter infinitum. Quod præponderet infinitis operibus bonis, inde tantum sequitur, peccatum esse superioris et perfecte *infiniti ordinis*, ad quem non pertingunt ulla creaturæ obsequia, utpote finita. Instantia est in peccato veniali. Non est eligibile præ aliis infinitis malis, ob sui cum divina voluntate, quæ est regula omnis electionis, oppositionem; non ob malitiæ infinitudinem.

Si ais 4°. Peccatum aufert a Deo bonum infinitum, scilicet rationem finis ultimi : privat hominem Deo, bono infinito : meretur pœnam æternam, adeoque infinitam; ergo et ipsum in se infinitum est.

R. Peccatum aufert a Deo rationem finis ultimi *extrinsecam*, qua Deus actu præfertur aliis omnibus : non vero *intrinsecam*, quæ de se est digna, ut omnibus creatis anteponatur; scilicet infinitam Dei excellentiam et bonitatem. Privat hominem Deo, infinito quidem bono, at finite tantum nobis communicabili. Meretur pœnam tantum *extensive* infinitam, cum intensive infinita possibilis non sit; et sic Deus punit quidem infra condignum quoad intensionem, non autem quoad durationem.

CAPUT II.

DE CAUSIS ET EFFECTIBUS PECCATI.

ARTICULUS I.

AN DEUS SIT CAUSA ET AUCTOR PECCATI?

20. *Nota.* Deum peccati causam statuerunt *Simon Magnus, Cerdon, Marcion, Manes,* aliique post illum, qui bina omnium principia, aliud bonum, aliud malum, posuere. *Florinus* quidam Seculo II, Deum peccati auctorem aperte blasphemavit, plusquam hæreticus inde a S. IRENÆO dictus (in fragm. epist. ad eumd. opp., p. 339). Eum Sec. XVI, secuti sunt *Libertini;* quorum duces præcipui *Coppinus* et *Quintinus,* Sutores Flandri. Negabant hi quidem, peccata quidpiam præter inanem ac falsam opinionem esse; affirmabant tamen, quæ ab hominibus peccata dicuntur, a Deo, solo omnia in omnibus operante, fieri.

Hos duobus libris oppugnavit *Calvinus,* ipse tamen æqualis blasphemiæ reus; peccata enim hominum Deo *volente, definiente, imperante* et *impellente* fieri plurimis in locis suarum Institutionum, Libri de æterna prædestinatione, aliorumque operum scripsit. Unde BELLARM., L. 2, de amiss. Grat., cap. 4 et seqq. demonstrat, a *Calvino* etiam fatendum, vel quod Deus vere peccet, peccatique auctor sit, vel quod peccatum præter inanem falsamque opinionem habeat nihil. Idem docuit olim *Lutherus,* ut patet ex assert., art. 36 et *Melanchton* in Comment. ad cap. 8, epist. ad Rom.

21. *Dico.* **Deus non est causa vel auctor ullius peccati.**
Est de fide.

Prob. Ex SCRIPTURA quæ disertis verbis negat Deum *facere, velle, imperare peccata,* aut ad ea *incitare.* I. Sap. 11, v. 25, de Deo dicitur : *Nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Sap. 14, v. 9, autem : *Similiter odio sunt Deo impius et impietas ejus.* Ergo Deus non facit impium et impietatem. II. Psal. 5, v. 5 : *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Ps. 44, v. 8 : *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem.* III. Eccli. 15, v. 21 : *Nemini mandavit impie agere.* Jerem. 19, v. 5 : *Ædificaverunt excelsa Baalim,... quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.* IV. Eccli. 15, v. 11 : *Non dixeris, per Deum abest : quæ enim odit, ne feceris. Non dicas, ille me implanavit : non enim necessarii sunt ei homines impii.* Jac. 1, v. 13 : *Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Ipse autem neminem tentat.*

Conf. Scriptura docet, peccatum soli creaturæ proprium esse; Oseæ 13, v. 9 : *Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium.* Joan. 8, v. 44 : *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur. Quia mendax est, et pater ejus.* Ergo nullo modo in Deum referri potest.

Prob. Ex Traditione. I. Conciliorum. Arausic. II. (Labb., t. 4, p. 1670.) Can. 23 : hæc habet : *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt quod Deo displicet.* Et Can. 25 : *Aliquos ad malum divina potestate prædestinatos non solum non credimus, sed etiam, si sunt, qui tantum malum credere velint, illis cum omni detestatione anathema dicimus.* Trident., Sess. 6, Can. 6 : *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie et per se, adeoque ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.*

II. Patrum testimonia obvia sunt, et in decursu quædam afferentur. Inter eos S. Irenæus integrum opus contra hæresin hanc, teste Eusebio. L. 5 Hist., c. 20, edidit : S. Basilius homiliam, quam inscripsit : *Deus non est Auctor malorum :* S. Aug. Libros *de libero arbitrio* ex eadem potissimum causa etiam scripsit.

Prob. Ex Ratione. Deus causa et auctor peccati dicitur, vel quia ad id hominem moraliter movet : vel quia physice necessitat : vel quia concurrit, cum posset non concurrere : vel quia illud permittit, cum possit impedire.

Sed *primum* est falsum, cum Deus peccatum prohibeat, ab eoque pœnis propositis deterreat; aut si verum foret, nec sanctus esset, nec justus, scelerum ultor. Falsum etiam est *secundum*, cum homo libere peccet; sin minus, homo non peccaret. *Tertium* non facit Deum peccati auctorem; tum quia ejus concursus creaturis est debitus : tum quia ex se est indifferens : tum quia ab actione creata logice determinatur, et contra intentionem datur. Neque *quartum* id evincit; quia Deus peccatum impedire non tenetur, et jure non impedit; tum ut debitum causæ universalis impleat : tum ut, quod Aug. Enchir., c. 2 et 11 ait, *etiam de malo beneficiat.*

22. *Obj. I.* Sacra Scriptura pluribus modis Deum declarat auctorem peccati. 1° Tribuit Deo universim omnia mala. Sic Amos 3 : *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit.* Isa. 45, 7 : *Ego Dominus... faciens pacem et creans malum.*

R. — *D.* Tribuit Deo omnia mala pœnæ *C.* mala culpæ *N.* De *primo* textu autem S. Aug. cont. Adimant., c. 26, ait : *Malum hoc loco, non peccatum, sed pœna intelligenda est.* Idem sensus est textus *secundi.* ut S. Hier. in hunc locum aperte dicit.

2° Significat Deum velle et decrevisse, ut mala fiant. Sic Genes. 45 : *Non vestro consilio,* ait Joseph, *sed Dei voluntate huc missus sum.* Actor 2 : *Hunc,* Christum, *definito consilio et præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis.*

R. — *N.* In his et similibus duo spectanda sunt : 1ᵘᵐ voluntas et actio mala fratrum et Judæorum; hanc Deus præscivit, non tamen voluit aut decrevit : 2ᵘᵐ perpessio hujus mali bona, et secutura inde exaltatio Josephi ac redemptio nostra; hæc ex præviso malo bona voluit et decrevit Deus elicere. Hinc Gen. 50, v. 20. Joseph ad fratres : *Vos cogitatis,* ait, *de me malum, sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me,... et salvos faceret multos populos.* Et S. Leo, serm. 67 (al. 65), de pass. Dom. 16, c. 2 : *Diversum multumque contrarium est id quod in malignitate Judæorum est præcognitum, et quod in Christi est passione dispositum. Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendi; nec de uno extitit spiritu atrocitas sceleris et tolerantia Redemptoris.*

3° Docet Deum creare impios, ut postea in eorum pœnis manifestet suam justitiam. Sic Prov. 16 : *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Exod. 9 : *Idcirco autem posui te*, Pharaonem, *ut ostendam in te fortitudinem meam.* Ubi ad Rom. 9, dicitur : *Excitavi te.* Et ibid. *An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

R. — *D.* Docet Deum creare impios formaliter tales, hoc est, quod ipse impios faciat *N.* materialiter tales, hoc est, quos videt ex propria electione impios futuros, *subd.* ita ut decretum, ad justitiam in impiorum suppliciis demonstrandam, præcesserit culpæ prævisionem *N.* ita ut prævisio culpæ antecesserit decretum *C.* Itaque Deus etiam impium, qui sua sponte ad diem malum iturus erat, creavit ad gloriam suam. Sic enim Aug., epist. 106 (al. 186, n. 23), ad Paulin.. *Quamvis peccata non fecerit, naturas tamen ipsas, quæ per se ipsas sine dubio bonæ sunt, quibus tamen ex arbitrio voluntatis futura essent vitia peccatorum, et in multis talia quibus esset æterna pœna reddenda, quis nisi Deus creavit?*

Pharaonem, cujus liberam pervicaciam præviderat, posuit ac conservavit *in regno,* ut interpretatur Rupertus Tuitiens. in hunc locum, ad exercitium patientiæ Israelitarum, et potentiæ suæ manifestationem. *Novit ergo Deus,* inquit Aug., q. 32, in Exod. 1, *bene uti malis, in quibus tamen humanam naturam non ad malitiam creat, sed perfert eos patienter quousque scit oportere; non inaniter, sed utens eis ad admonitionem vel exercitationem bonorum.* Denique sensus allegoriæ de vasis figuli est, homines, qui peccato originali vel etiam actuali damnationem meruerant, alios per misericordiam Dei salvari, alios pro meritis suis per suam justitiam pœna affici.

Ita explicat S. Aug., ep. 105 (al. 194, n. 30), ad Sixt. : *Quamvis Deus faciat vasa iræ in perditionem, ut ostendat iram et demonstret potentiam suam, qua bene etiam utitur malis, et ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ fecit in honorem, non damnabili massæ debitum, sed suæ gratiæ largitate donatum; tamen in eisdem iræ vasis, propter meritum massæ in contumeliam debitam factis, id est in hominibus propter naturæ quidem bona creatis, sed propter vitia supplicio destinatis, iniquitatem, quam rectissima veritas improbat, damnare novit ipse, non facere.*

4° Dicit Deum homines ad peccandum incitare et impellere, jam per se, jam per angelos malos. Sic L. 2 Reg., c. 16 : *Dominus præcepit ei* (Semei), *ut malediceret David.* Ibid., c. 24 : *Commovit* (Dominus furor) *David... dicentem : vade, numera Israel et Judam.* Et L. 3, c. 22 : Deus spiritui malo, qui promiserat se decepturum Achab, ait : *Decipies, et prævalebis. Vade, et fac ita.*

R. — *D.* Dicit Deum incitare et impellere proprie, hoc est, physice movendo voluntatem, vel moraliter per verum et proprium mandatum, suasionem aut alium modum impellendo *N.* improprie tantum et tropice *C.* Dicitur autem per tropum tripliciter Deus imperare malum, vel ad illud incitare. *Primo* quatenus permittit diabolum vel hominem male agere, sicut qui frœna equo generoso laxat, aut cani venatico funem solvit, incitare ad cursum aut ad prædam immitere dicitur. Hunc modum tum alibi, tum L. de grat. et lib. arb., c. 23. S. Aug. usurpat : *Quando auditis,* inquit, *dicentem Dominum, Ego Dominus seduxi Prophetam illum,* etc... *Quem vult, obdurat : in eo quem seduci permittit vel obdurari, mala ejus merita credite. Secundo,* quatenus non tantum permittit malos male agere, sed deserit etiam eos,

contra quos mali agunt. Hujusmodi incidium præbet Aug. epist. 89 (al. 157, n. 5), dum exponens illud : *Et ne nos inferas in tentationem,* ait : *Intelligitur, ne nos inferri deserendo permittas. Tertio,* quatenus voluntates jam ex se malas ordinat ad unum potius malum, quam aliud; vel *permissive,* impediendo scilicet, ne hoc faciant malum, sinendo autem, ut faciant illud : vel *positive tantum occasionaliter,* immitendo scilicet affectum vel cognitionem bonam, unde malus sumat occasionem judicandi melius esse facere hoc, quam illud malum.

Hunc modum adhibuit Hugo a S. Victore, L. 1 de Sacram. Parte 5, c. 29 (opp., t. 3) : *De illo autem modo divinæ moderationis, quo malas etiam voluntates... ad suum arbitrium temperat et inclinat, hoc sentiendum est : ut credatur Deus malis voluntatibus non dare corruptionem, sed ordinem.* Et infra : *Voluntati malæ vitium est ex ipsa. quo mala est : ordo autem ex Deo est, quo per velle sive ad hoc sive ad illud est... Potest ergo voluntas mala in se corrumpi et resolvi per proprium vitium quod ei aliunde non datur : sed non potest per velle extra se præcipitari, nisi qua ei via aperitur.*

S. Augustinus vero et Theodoretus in illud Psal. 104, v. 25 : *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus;* dicunt Deum id fecisse non pervertendo *Ægyptios,* sed benefaciendo Israelitis, unde illi majoris odii occasionem acceperunt. Atque ex horum uno vel pluribus explicari possunt omnia objecta; de quibus præterea adverte : in *secundo* textu, Deo permittenti adscribi, quod Satan fecisse L. 1 Paralip., c. 21, legitur : in *tertio* autem imperativum modum adhiberi pro significando futuro, secundum usurpatam alibi etiam in Scriptura phrasin. Simili ratione respondetur ad ea, quæ ex L. 2 Reg., cap. 12, de *Absalonis incestu* et aliunde de aliis objiciuntur.

5° Asserit Deum excæcare et obdurare homines malos; cæcitas autem et durities, juxta S. Aug., L. 5 contra Julian., c. 3, n. 8, peccatum, causa et pœna peccati est. Sic Joan. 12 : *Propterea non poterant credere quia iterum dixit Isaias : excæcavit oculos eorum et induravit cor eorum.* Et ad Rom. 9 : *Cujus vult miseretur, et quem vult indurat.*

R.— *D.* Asserit Deum excæcare et obdurare homines positive, hoc est, falsa præjudicia et erroneam conscientiam illis immitendo, quæ est cæcitas mentis, et affectum pravum ac admonitionum divinarum contemptorem voluntati tribuendo, quæ est duritia cordis *N.* negative duntaxat vel permissive, scilicet cæcitatem et duritiem non impediendo, hominibus non miserendo, eos deserendo, et uberiora ac congrua auxilia, quæ dare non tenetur, subtrahendo *C.* Constans hæc est interpretatio S. Augustini. Sic enim ep. 105 (al. 194, n. 14), ad Sixtum loquitur : *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam.* L. 1 ad Simpl., q. 2, n. 15 : *Obduratio Dei est nolle misereri; ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior, sed tantum quo sit melior non irrogetur.* Et Tract. 53 in Joan., n. 6 : *Sic excæcat, sic obdurat Deus, deserendo et non adjuvando : quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest.*

Positiva autem excæcatio et obduratio est ab ipso homine; quod David significavit monendo, dum Ps. 94, v. 8, dixit : *Nolite obdurare corda vestra;* Christus autem reprehendendo, dum inquit Matth. 13, v. 15 : *Incrassatum est cor populi hujus, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos.*

23. *Obj. II.* S. Augustinus etiam peccata dicit fieri Deo volente, decernente, faciente et incitante.

R. Etsi hoc doceret, contra dogma fidei nihil probaret, sed deserendus foret. Damnata enim ab Alex. VIII, est hæc propositio 30 : *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute tenere potest, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.* Sed quam falso hoc a Calvino objiciatur, videamus.

1° Deus juxta S. Augustinum vult peccatum; nam *primo*, peccata non fiunt præter Dei voluntatem, nec eo invito, aut otiose spectante, aut imprudente, ut constat ex Enchir., c. 100 : *Non fit præter ejus* (Dei) *voluntatem, quod etiam contra ejus voluntatem fit; quia non fieret, si non sineret : nec utique nolens sinit, sed volens;* ergo a Deo volente fit peccatum. *Secundo*, velle permittere includit velle fieri : atqui Deus vult permittere peccatum, ut patet ex textu jam citato; ergo. *Tertio*, Deus vult bonum : sed peccata fieri est quid bonum, ut ait ibid. Aug., c. 96 : *Quamvis quæ malu sunt in quantum mala sunt, non sint bona; tamen ut non solum bona, sed etiam sint et mala, bonum est. Quarto*, etiam Deus vult peccatum ipsum, licet bona voluntate, nam ibid., c. 101, dicitur : *Aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult..... et rursus fieri potest ut hoc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona.*

R. — *N. Ass. ad* 1um. *D. C.* Ergo Deo volente permittere, fit peccatum *C*. Deo volente fieri *N*. Deus erga peccata non habet positive velle, quia bonus et justus est : talis autem non esset, si peccata vellet. Nec etiam habet positive nolle, quia omnipotens est : talis autem non foret, si aliquid fieret ipso absolute nolente. Habet tamen negative nolle seu conditionate non velle, quatenus peccatum prohibendo vult aut non fieri peccatum, aut puniri eum, qui peccat. Ex hac itaque ratione, et quia Deus vult permittere ut fiant peccata, apparet, quod peccata non fiant Deo imprudente, aut simpliciter invito, aut præter ejus voluntatem.

Ad 2um. — *N. vel D. M.* Velle permittere includit velle fieri, ex parte permittentis *N*. ex parte facientis *C*. Velle permittere mala est velle non impedire, ne fiant mala; quod potest esse bonæ voluntatis, præsertim in Deo, ad quem spectat non impedire cursum rerum : velle fieri mala autem est malæ voluntatis, quæ vel malo delectatur, vel eo uti vult ad bonum, contra illam regulam : *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*

Ad 3um. — *D. min.* Peccata fieri active est bonum *N*. fieri permissive *subd.* est bonum, quatenus præcise peccata sunt et fiunt *N*. quatenus a Deo ad finem bonum ordinantur, postquam permittente Deo existunt *C*.

Ad 4um. — *D.* Vult ipsum peccatum, hoc est, ipsam malitiam actus vel objecti *N*. hoc est, objectum, quod volendo homo peccat *C*. Distinctio patet ex exemplo, quod ibidem subjungitur. Malus filius si vult mori patrem, hoc mala voluntate vult et peccat : si vero etiam Deus hoc velit, vult id bona voluntate, quia præter dominium in vitam habet finem semper bonum in decernenda hominum morte. Hinc autem constat non esse hic intelligendum objectum *intrinsece* malum.

2° Deus juxta S. Aug. ordinat et decernit mala; sic enim S. Aug., L. de corrept. et grat., cap. 10, n. 27. Saluberrime confitemur, quod rectissime credimus, *Deum Dominumque rerum omnium qui... mala ex bonis exoritura esse præscivit, et scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malis bene facere, quam mala esse non sinere, sic ordinasse*

angelorum et hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset gratiæ suæ beneficium, justitiæque judicium. Et ib., c. 7, n. 14 : *Cum audimus : Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est? illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum regnum suum, illum ad fundendum sanguinem suum.*

R. — *N. Ass. Textus* 1us plane non probat, cum non dicat Deum decrevisse ut mala ex bonis orirentur, aut ut angeli et homines prius necessario peccarent, et propter peccata punirentur, ut patet. Dum vero *Calvinus* et *Beza* addunt præscientiam a proposito Dei per S. Augustinum nunquam sejungi, falsum dicunt, cum L. de prædest. SS., c. 10, n. 19, scribat : *Prædestinatio sine præscientia non potest esse; potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus... præscire autem potens est etiam, quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata.*

Ad text. 2um. *D.* Ita ut eligere ad effundendum sanguinem suum, idem sit ac decernere uti mala voluntate Judæ, quam se permittente futuram in eo prænoverat, ad redemptionem peragendam *C.* ita ut idem sit ac decernere ipsam malam voluntatem *N.* Huic expositioni locum faciunt verba immediate præcedentia : *Ab illo quippe electus est, qui novit bene uti etiam malis, ut et per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur.*

3o Deus juxta S. Aug. hominem inclinat ad malum; sic enim L. de grat. et lib. arb., c. 21 : *Manifestatur,* inquit, *operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas earum voluntates quocumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum.*

R. — *D.* Inclinat proprie *N.* improprie et tropice, uno scilicet ex illis num. præced., § 4, expositis modo *C.* Sub hac autem inclinatione jam adesse in homine propriam malitiam, patet ex verbis eod. L. c. 20, præmissis : *Voluntatem proprio vitio malam in hoc peccatum judicio suo justo et occulto inclinavit.*

4o S. Aug. verba Scripturæ explicans; quæ dicunt Deum homines tradere in reprobum sensum, negat id fieri deserendo et per patientiam seu permissionem. Sic enim, L. 5 cont. Julian., c. 3, n. 10, scribit : *Sequitur : Propter hoc tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Audis, propter hoc; et quæris inaniter, quomodo intelligendus sit tradere Deus, multum laborans, ut ostendas eum tradere deserendo.* Item ibid., n. 13 : *Quid est autem quod dicis : Cum desideriis suis traditi dicuntur, relicti per divinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi? Quasi non simul posuit hæc duo idem Apostolus et patientiam et potentiam.*

R. — *D.* Negat fieri in sensu *Juliani C.* in sensu suo et nostro *N.* Existimavit *Julianus* nec concupiscentiam nec ullum peccatum esse pœnam alterius peccati, et hinc dicebat Deum non tradere quemquam desideriis suis aut in reprobum sensum, quasi peccatum prius puniat; sed quia permittit, ut quis in desideriis malis, quibus jam tenebatur, hæreat : unde Deus juxta *Julianum* mere negative se habebat.

S. Augustinus e contra non negavit simpliciter Deum tradere deserendo; cum præter dicta n. præced., § 5, hoc ipso in loco, n. 12, dicat : *Cum ergo dicitur homo tradi desideriis suis, inde fit reus, quia desertus a Deo cedit eis atque consentit.* Negavit vero Deum id simpliciter permittere, cum permittat

hoc Deus, ut puniat : negavit etiam Deum hic se mere permissive habere, cum Deus deserat subtrahendo suas gratias in pœnam prioris peccati, et sic non tantum permittat, ut quis in desideriis, in quibus jam est, hæreat, sed deserendo sinat, ut quis desideriis malis consentiat. Prius ostendit, dum primo textui subjungit : *Sed quomodolibet tradat; propter hoc tradidit, propter hoc deseruit*, scilicet ut priora peccata puniat. Posterius, dum ibid., n. 11, addit : *Aliud est habere mala desideria cordis, aliud tradi eis; utique ut consentiendo eis possideatur ab eis, quod fit cum judicio divino traditur eis.*

Quod in *textu* 2° dicitur : *in peccata compulsi*; verba sunt *Juliani*, quæ dissimulavit Aug., tum quod nollet de traditionis modo hic disputare, sed uni quæstioni insistere, an peccatum sit pœna alterius peccati ? ut patet ex verbis mox relatis; tum quod alibi satis clare contrarium doceret, nempe Tract. 53 in Joan., n. 4 : *Fecerunt peccatum Judæi; quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet.* Et L. 13 de Trin., c. 13 : *Modus..... quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri jusserit; sed quod tantum permiserit.*

24. *Obj. III.* Qui est causa causæ, est causa causati, ex posita causa secuti et in ea prævisi : atqui Deus est causa multiplicis causæ, ex qua posita sequitur peccatum, et in qua illud etiam ab eo prævidetur ; ergo est causa peccati. *Min. constat*, quia Deus est causa 1° voluntatis humanæ proclivis ad peccatum : 2° motuum concupiscentiæ : 3° cognitionum allicientium ad peccatum.

R. — *D. M.* Causa causæ est causa physica causati *C.* causa moralis et intentionalis *subd.* si causa immediata effectus, sit causa per se efficax, aut habeat unum tantum effectum, aut si quidem habeat plures effectus, causa tamen causæ ex intentione vel complacentia feratur in hos plures effectus *C.* secus *N.* In omnibus autem assignatis aliquid ex his requisitis deficit.

1° *Voluntas* enim humana *indifferens* est tam ad bonum quam ad malum, nec tam proclivis est ad malum, quam debilis ad bonum, quatenus a rebus inferioribus facile impellitur ad peccatum. *Miseria* autem hujus status provenit partim a privatione doni, quo allicientia ad peccatum impediuntur; in quo non est causa per se peccati :,partim a causis extrinsecis vel intrinsecis, quæ tamen causæ efficaces peccati non sunt.

2° *Concupiscentiæ* motus non sunt ex se mali, sed naturales et inclinantes ad proprium finem, qui de se est licitus, quamvis is in certis circumstantiis, et ejus abusus sit illicitus. Unde quantum ad conditionem hominis spectant, etiam non sunt causa efficax unius tantum effectus, nec per se et efficax causa peccati. Quod autem tales motus non possint ab homine ad libitum rationis frænari, oritur a peccato originali : interdum a vitio progenitorum, aut a culpa personali hominis, qui intemperantia sua eos promovit, aut consuetudinem induxit.

3° *Cognitio*, cujus causa Deus dici potest, vel est indifferens et composita ex duabus, quarum una retrahit a malo, altera inclinat ad malum, vel tantum proponit objecti delectabilitatem, et præscindit, num sit contra legem : neutra autem est causa per se, multo minus efficax ; cum etiam postrema cognitio sit talis scientia, quam angelus et homo primus acceperunt a Deo, et per quam intellectus cognoscit bonitatem rei physicam. Quin, licet etiam Deus proponeret *cognitionem*, quæ bonitatem tantum apparentem objecti

formaliter legi divinæ repugnantis repræsentaret, hæc non esset positio causæ *per se* efficacis peccati, quia propositio ejusmodi relinquit adhuc *indifferentem* voluntatem, et quantum movet ad peccatum, tantum ab eo retrahit ob cognitionem legis adjunctam. Cæterum in his omnibus peccatum, quod Deus dissuadet, prohibet et punit, ab eo non intendi certum est.

Inst. 1. Deus concurrit una actione indivisibili cum creatura ad peccatum; ergo est causa. *Conf.* Creatura ex suo concursu dicitur causa peccati; ergo et Deus.

R. — *D. A.* Concurrit Deus concursu ex se indifferente, nec immediate libero, sed logice determinato a creatura *C.* concursu immediate libero, et elective ab ipso Deo determinato *N.* Concursus Dei ex se indifferens est; quia omnipotentia Dei parata est concurrere cum homine tam ad bonum, quam ad malum : non est immediate liber: quia Deus non ipse actionem eligit aut determinat, sed homini electionem et determinationem relinquit : logice determinatur ab homine; Deus enim concurrit, quia creatura eligit et agit; non vero creatura eligit et agit, quia Deus concurrit.

Ad Conf. Disparitas est. Creatura ex propria inclinatione, intentione, electione ac determinatione concurrit vel agit id quod omittere obligatur; ergo ex omni capite est causa peccati. Concursus Dei est omnino diversus, ut modo dictum : ac præterea tanquam causa universalis Deus eum præbere debet ad potentiam agendi in creaturis complendam, et in liberis potestatem ad utrumque sartam tuendam.

Inst. 2. Licet Deus præbeat concursum indifferentem, tamen est auctor bonorum operum; ergo a pari. *Conf.* Peccatum subsequens sæpe est pœna peccati prioris; sed Deus est causa hujus pœnæ; ergo et peccati.

R. *Disparitas est.* Deus enim intendit bona opera et præcipit : ad ea nos hortatur propositis præmiis, et propter hæc consequenda libertate nos donavit : atque ad hæc præter concursum indifferentem gratias confert; ergo recte auctor boni dicitur. Nihil autem ejusmodi Deus facit in ordine ad opus malum, qui illud aversatur, prohibet, et supplicia minatur, si concursum ejus indifferentem ad illud determinaverimus.

Ad Conf. D. M. Peccatum subsequens ratione sui est pœna prioris *N.* ratione adjunctorum *C.* Ratione *sui* peccatum subsequens est actus voluntarius, ergo pœna esse nequit, quæ patienti debet esse involuntaria et a puniente vere infligi : ratione *adjunctorum* antecedenter dicit substractionem gratiæ et permissionem Dei, consequenter terrores conscientiæ et supplicia, secundum quæ peccatum Deo convenire potest.

Inst. 3. Omnipotentia Dei æque est sancta, ac voluntas; ergo vel omnipotentia Dei non potest producere actum peccaminosum, sicut voluntas non potest velle, vel potest Deus velle, sicut producere peccatum. *Conf.* 1. Vel concurrere ad peccatum est bonum vel malum : si *primum;* ergo Deus potest id positive velle : si *secundum;* nullo modo concurrere potest. *Conf.* 2. Licet etiam Deus vellet peccatum, tamen vel non esset causa peccati; cum hæc sit tantum deficiens, quod prædicatum Deo convenire nequit : vel non peccaret; quia non ageret contra legem, utpote quæ respectu ejus non datur.

R. — *N. Cons. Disparitas est.* Versari simpliciter circa peccatum non est malum; cum intellectus etiam divinus possit sine aliqua culpa versari cognitione circa illud : similiter etiam simpliciter physice producere peccatum, malum non est. Sed sicut versari circa peccatum cognoscendo cum aliqua

complacentia est malum, sic etiam producere peccatum illud libere eligendo est malum ; quod postremum longissime a Deo abest.

Ad Conf. 1am. *N.* 2am *p.* Non enim omnis actus malus denominat causam omnem malam, sed eam tantum, quæ per se ac libere influit, qualis Deus non est.

Ad Conf. 2am. *N. utr. p.* Deus enim in hoc casu 1. deficeret a dictamine suæ sapientiæ, lege æterna et ultimo fine : 2. licet non ageret contra legem superiorem, ageret tamen contra legem quasi sibi necessariam, nihil indecens, ac summæ sanctitati repugnans agendi. Denique, qui hæc objiciunt, nomen quidem peccati, non turpitudinem amoliuntur, faciuntque Deum contra suam voluntatem agere et non agere.

25. *Observa.* Etiam plures *Thomistæ,* apud Annatum negant, Deum ad materiale peccati *physice prædeterminare,* et quidem recte : quia Deum alias peccati auctor evaderet. Nam si homo est auctor malitiæ formalis ex eo, quod sit causa per se ac intentiva actionis physicæ, ex cujus positione novit orituram malitiam moralem, quatenus tendit in bonum vel objectum, quod novit esse prohibitum, licet ipsam malitiam directe non velit aut amet : Deus ad materiale peccati *physice prædeterminans* multo magis auctor malitiæ dicendus foret; cum Deus id faceret primo et plane libere, homo autem prædeterminatus nec primo nec libere.

Neque hic *dicere juvat,* Deum esse indefectibilem, habereque sibi finem optimum propositum : creaturam vero defectibilem, atque ex fine malo ac contra suam obligationem agere, unde malitiam non Deo, sed creaturæ adscribendam sequatur. Quantumvis enim et hæc sibi certa ac explorata protestatur *Calvinus,* ab Ecclesia tamen, tanquam blasphemiæ in Deum reus, est condemnatus.

ARTICULUS II.

AN REATUS CULPÆ ET REATUS POENÆ DISTINGUANTUR?

26. *Nota.* Effectus peccati, prout in ordine ad Deum et peccatorem spectantur, duplicem classem conflant. *Primi* generis est jus duplex, quod ex peccato posito in Deo nascitur : alterum est jus ad inimicitiam et odium contra peccatorem æque ac peccatum, si sit mortale, aut saltem ad displicentiam, si sit veniale : alterum est jus ad infligendam peccatori pœnam, ac vindictam de eo sumendam.

Secundi generis varii assignantur, nempe *aversio et obliquitas* voluntatis remanens per modum habitus post actualem aversionem et deordinationem : *macula,* quæ communiter sumitur pro peccato habituali, a quibusdam autem per privationem nitoris, quo anima antea dicebatur immaculata, explicatur : *privatio gratiæ seu justitiæ infusæ,* si præcessit peccatum mortale ab homine in statu elevationis perpetratum : *dispositio* vel *habitus* a peccato commissionis relictus : *corruptio naturæ,* quæ ex peccato personali orta potissimum sita est in eo, quod per subtractionem auxilii et protectionis divinæ ac habitus vitiosos inclinatio ad bonum minuatur, ad malum augeatur. His vero omissis, de quibus plura dicendi alibi forsan locus erit, superest duplex obligatio sive debitum, juri illi duplici divino correspondens, ex

peccato natum, nempe *reatus culpæ*, quæ est condignitas ac meritum ad sustinendam inimicitiam ac odium vel displicentiam : et *reatus pœnæ*, quæ est condignitas ac meritum ad sustinendam pœnam seu vindictam et supplicium.

De utroque hoc reatu autem controversia est inter Theologos : nonnulli eum volunt tantum *formaliter* esse inter se distinctum et per comparationem ad diversos terminos, realiter vero identificatum, adeoque aboleri secundum ex integro, si primus penitus extinguatur : aut si reatus aliquis pœnæ adhuc remaneat, etiam superesse adhuc reatum aliquem culpæ. Contraria sententia est communior Theologorum, qui volunt reatum culpæ et reatum pœnæ distingui *realiter*, adeo ut separari a se invicem queant, pereunte uno, altero manente.

27. *Dico.* **Reatus pœnæ et reatus culpæ inter se realiter distinguuntur.** *Prob.* Juxta Trid., Sess. 5, Can. 5, *per baptismum remittitur reatus peccati originalis, et tollitur totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet.* Ergo tollitur totus reatus culpæ; cum includat etiam actum peccati moraliter perseverantis, utpote qui æque est objectum odii divini, ac ipse peccator. Atqui tamen per baptismum non remittitur *omnis reatus pœnæ*; quia mors corporis, rebellio concupiscentiæ, etc., quibus homo etiam baptizatus subjacet, ex S. Scripturæ et Patrum doctrina sunt pœna peccati originalis; ergo.

Item ibid., Sess. 6, c. 14 et Can. 30, dicit, *per justificationis gratiam remitti culpam et reatum æternæ pœnæ, remanere tamen reatum pœnæ temporalis exsolvendæ in hoc seculo;* ergo distinguit realiter inter reatum utrumque. *Denique* Sess. 14, c. 8 et Can. 12, *falsum omnino esse et a Verbo Dei alienum* declarat, *culpam a Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur* : et damnat eos, qui dixerint, *totam pœnam simul cum culpa remitti semper a Deo.* Ergo reatus culpæ separari potest a reatu pœnæ.

Conf. Jus ad *odium* oritur ex jure personali offensi, et odium per se sumitur ex displicentia personæ : jus vero ad *pœnam* oritur ex potestate judiciali et vindicativa, et pœna sumitur ex amore justitiæ, cautelæ et exempli aliis dandi. *Item* unum jus potest tantum esse in uno subjecto sine altero, uti patet inter homines, ubi offensus sæpe non habet jus ad infligendam pœnam; et licet hanc petere a judice possit, Princeps tamen ex suprema potestate eam potest remittere. Ergo quamvis hæc jura ambo in Deo sint, sunt tamen *distincta*, et Deus æque ac homo utraque possidens, potest cedere unum, altero manente. Ergo etiam debita his juribus correspondentia, reatus scilicet culpæ et reatus pœnæ sunt realiter distincti et separabiles.

28. *Obj. I.* Conc. Tridentinum explicari potest, si dicatur non remitti ubique totam culpam, ubi aliqua adhuc pœne solvenda restat, licet ubi tota culpa remittitur, etiam extingui totum reatum pœnæ concedatur.

R. — *N. Ass.* Cum *hac explicatione* conciliari non potest præcipue primus Trid. locus, potestas clavium in sacramento Pœnitentiæ, et communis persuasio fidelium : nec fundamentum grave habetur ejusmodi interpretationis.

Inst. 1. S. Th., p. 3, q. 86, a. 4, postquam in 0, dixisset peccatum continere in se duo, aversionem tanquam formale, cui respondet pœna æterna : conversionem tanquam materiale peccati, cui respondet pœna temporalis; in resp. ad primum subjungit : *Et ideo ex hoc ipso dicitur culpa mortalis re-*

mitti, quod per gratiam tollitur aversio mentis a Deo simul cum reatu pœnæ æternæ. Remanet tamen illud, quod est materiale, scilicet inordinata conversio ad bonum creatum : pro qua debetur reatus pœnæ temporalis.

R. Tam hic, quam alio in loco cit. a S. Thom. distingui inter reatum culpæ ac pœnæ, adducto exemplo Davidis, cui post significatam remissionem peccati, denuntiatum est moriturum in pœnam peccati filium; et utrobique hinc concludi : *Punitur ergo aliquis a Deo, etiam postquam ei peccatum dimittitur : et sic reatus pœnæ remanet peccato remoto.* Vel : *Ergo remissa culpa remanet reatus alicujus pœnæ.* Hinc textum explicare licebit *distinguendo.* Remanet illa conversio formaliter in se aut in ratione culpæ *N.* effective seu quoad aliquem effectum, scilicet reatum pœnæ, quatenus restat adhuc quidpiam pro eo solvendum *C.*

Inst. 2. Si dicatur, remisso etiam reatu culpæ et pœnæ, imponi posse a Deo vel Confessario obligationem ad satisfactionem vel satispassionem, quia justitia Dei exigit, ut culpa reordinetur per pœnam, et peccator cum tali onere recipiatur ad gratiam, ut a relapsu absterreatur; hæc obligatio potest adhuc dici rēatus pœnæ, quatenus remote oritur e culpa. *Conf.*, S. Th. 1, 2, q. 87, a. 6, ad 1, dicit : *Cessante macula non remanet reatus secundum eamdem rationem.*

R. — *N. Ass.* Tertius Trid. locus satis clare videtur dicere, totum præcedens debitum ad culpam non semper remitti, quod tamen hic volunt *Scotistæ.* Præterea vel peccatum meretur pœnam æternam et temporalem simul, aut hanc saltem conditionate, si nempe pœna æterna remittatur : vel non. Si affirmas; quæcumque a Deo vel Confessario imponatur pœna, ea jam ante erant debita, atque hinc antiquum debitum ac reatus præcedens non remittitur totus. Si negas; nulla hujus vitæ afflictio pœna peccati originalis aut personalis dici amplius potest : pœnitentia quælibet erit spontanea duntaxat humiliatio erga offensum Numen : nec ad eam subeundam pœnitens forte tenebitur; de quibus sequelis consulendus Tract. de Pœnitentia.

Ad Conf. D. Cessante macula non remanet reatus secundum eamdem rationem, quatenus non jam est pœna simpliciter, sed satisfactoria *C.* quatenus nequidem satisfactoria pœna est *N.* Verba S. Thomæ ibid. ad 2 hæc sunt : *Dicendum, quod virtuoso non debetur pœna simpliciter : potest tamen deberi pœna ut satisfactoria.* Idem autem hic in 0, pœnam simpliciter vocat eam, quæ alteri tanquam inimico infligitur ex odio, vel acceptatur ab invito; quorum neutrum pœnæ satisfactoriæ congruit.

29. *Obj. II.* Odium idem est ac vindicta seu voluntas infligendi pœnam. Item homo eatenus a Deo habetur odio, quatenus illi ab isto infliguntur mala. Ergo debitum sustinendi odium et debitum luendi pœnam, id est, reatus culpæ et pœnæ, sunt etiam idem.

R. — *N. utr. part.* Quamvis odium et ira frequenter usurpentur pro eodem, judice tamen D. Thoma 1, 2, q. 46, a. 6, reipsa inter se multum discrepant. 1° Enim odium præcise aversionem aut displicentiam indigitat : ira aut vindicta affectum inferendi malum. 2° Si etiam disciplicenti gaudeat vel velit inesse malum, abstrahit tamen, unde illud adveniat, et num juste inferatur : ira vult causare malum, et appetit pœnam, hoc est, malum jure debitum. Præterea constat, Deum suos etiam amicos ad probandam eorum fidelitatem malis affligere : unde consequitur, afflictionem omnem odii effectum male existimari.

Inst. S. Aug. alium in peccato non agnoscit, quam pœnæ reatum. Nam L. de Nupt. et Concup., c. 26, ait : *Manent ergo* peccata, *nisi remittantur : sed quomodo manent, si præterita sunt? nisi quia præterierunt actu, manent reatu.* Et L. 6 cont. Julian., c. 16, n. 49, de baptizato : *Omni peccato,* inquit, *caret, non omni malo ; quod planius ita dicitur : Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis. Numquid enim caret corruptione corporis? An non est malum quod aggravat animam?*

R. Equidem reatus antonomastice debitum pœnæ significat, et quatenus quid penitus distinctum a culpa sonat, illi uni convenit. Adeo tamen id S. Aug. hic non asseruit, ut potius contrarium insinuet : unde *N. Ass. et prob.* Hæc siquidem L. 1 de Nupt., c. eod. præmiserat : *Si quisquam, v. g. fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec reatus ipsius indulgentia remittatur.* Patet autem adulterii reatum esse reatum culpæ. Similiter loco cont. Julian. cit. dicit baptizatum carere *reatu omnium malorum;* negat carere *omnibus malis,* nempe ex culpa originaria debitis, et sic reatu pœnæ; ergo et hic pro more suo contra Pelagianos frequenter usurpato reatus nomine culpam, et nomine mali pœnam intelligit, et utrumque reatum realiter dividit.

30. *Observa.* Dicta maxime reatum pœnæ temporalis afficiunt. De reatu *pœnæ æternæ* inter Theologos convenit, cum in præsenti providentia remitti semper, ubi a Deo culpæ reatus tollitur. Deus enim culpam non dimittit, nisi per justificantem gratiam constituat hominem sibi amicum, eique jus ad beatitudinem tribuat, cum quo repugnat culpæ æternæ reatus. Disputatur vero, num remissa homini a Deo culpa, pœna æterna infligi de absoluta, ut aiunt, potentia queat? a qua disputatione tamen hic abstinere juvat.

Quæres : *Quid et quotuplex sit pœna?*

31. R. I. **Pœna est malum voluntati vel saltem naturæ contrarium, ad puniendam culpam illatum.**

Depromitur ex D. Thomæ 1, 2, q. 46, a. 6, responsione ad 2 : *Est autem de ratione pœnæ, quod sit contraria voluntati, et quod afflictiva, et quod pro aliqua culpa inferatur.* Dicitur

1° *Malum,* nempe respectu ejus qui patitur; cum respectu ejus qui punit, sit bonum, puniente actum justitiæ vindicativæ exercente. Mali autem nomine venit hic quodcumque incommodum, sive per inflictionem mali, ut cruciatus, ignominia, etc., sive per ablationem boni alicujus statui convenienti accidat, ut spoliatio honoris, opum, etc.

2° *Contrarium voluntati,* hoc est inclinationi voluntatis elicitæ, vel naturalis, unde additum est : *vel naturæ.* Hinc pœna etiam dicitur afflictio, quam quis ad satisfaciendum acceptat; quia inclinationi naturali repugnat : Item peccatum quantumvis homini voluntarium, quod Deus in vindictam præcedentis permittit; quia vitiat naturam : Denique amissio gratiæ, licet eam ex ignorantia vel malitia peccator non curet; quia peccatorem reddit infelicem.

3° *Ad puniendam culpam illatum;* sicut enim culpa infert et meretur pœnam, sic pœna supponit culpam, et propter hanc seu in vindictam pro aliqua culpa infertur.

32. R. II. **Pœna 1° alia est simpliciter pœna, alia satisfactoria, alia medicinalis.**

Pœna simpliciter dicitur, quæ modo allatas conditiones omnes habet, et præterea est effectus culpæ in eo, qui hunc patitur, ac intelligitur inferri ab extrinseco per modum sententiæ vindicativæ. Hinc dolor animi de culpa commissa : merus cruciatus aut pœnalitas, qualis est sectio ægri facta a medico : tormenta a Christo pro nobis tolerata, pœna simpliciter non sunt : neque homo etiam hanc sibi infert, nisi quantum est spontaneus executor vindictæ judicis. *Satisfactoria*, quæ voluntarie suscipitur, et suscipi etiam potest ab eo, qui culpam, ob quam pœna debetur, non commisit. Exemplum extat in Christo, et etiam justis, qui pro aliis satisfacere possunt. *Medicinalis*, quæ non tantum ad vindicandam culpam, sed ad aliud etiam bonum patiendi vel aliis procurandum ordinatur. Quin sine culpa etiam infligi eam posse probare videtur testimonium Christi de cæcitatis pœna. Joan. 9.

2° Alia est *vitæ præsentis*, cujus varietatem tristi experientia quotidie discimus : alia *futuræ vitæ*, quæ in purgatorio vel inferno luitur. Postrema subdividitur in pœnam damni ac sensus. *Pœna damni* est privatio visionis Dei beatificæ; *Pœna sensus* vocatur cruciatus ignis et tormentorum sive corpus sive animam affligentium, denominatione a potiori desumpta; quia, quæ hominem cruciant, potissimum sensibus percipiuntur.

DISPUTATIO II.

DE PECCATO PERSONALI.

CAPUT I.

DE PECCATO MORTALI ET VENIALI.

ARTICULUS I.

AN INTER MORTALE ET VENIALE PECCATUM SIT DISCRIMEN?

33. *Nota I.* Ex effectu traxit nomen utrumque peccatum. *Mortale* dicitur, quod mortem animæ, gratia eam seu vita supernaturali privando, affert, et peccantem justo Dei odio pœnaque æterna per se dignum facit. *Veniale,* quod facile veniam meretur ex eo, quod non afferat mortem animæ, nec pœna æterna sit dignum. Propriam hanc ac realem venialis usurpationem esse, Catholici jam universi sentiunt, vocantque hoc *veniale ex natura sua,* ad distinguendum a *veniali ab eventu,* quod dicitur illud, quod condonatur: et a *veniali ex causa,* seu illo, quod aliquo modo venia dignum est, quia ex ignorantia vel passione commissum; ut nonnunquam a sanctis Patribus, præsertim SS. Ambr. et Aug. usurpatum est, qui postremus etiam mortale nomine criminis, veniale nomine peccati in Enchir., c. 64, expressit.

34. *Nota II. Jovinianus* et *Pelagius* omne discrimen negabant; et ille quidem dicebat quæcumque peccata pœna æterna puniri; hic vero quolibet peccato justitiam amitti. Hinc cum negare non posset plures esse justos, homines sine omni prorsus peccato in hac vita vivere posse contendit, ut S. Hier. in Dial. cont. Pelag. et S. Aug., L. de hæres, c. 88, referunt. Similiter docebant quidem *Wicleffus, Lutherus* et *Calvinus,* peccata omnia ex natura rei esse mortalia et pœnam mereri æternam: de facto tamen et in actu secundo penes quosdam, ob conditionem extrinsecam peccantis aut Dei imputantis, esse venialia.

Et *Wicleffus* quidem, teste Waldensi Tom. II de Sacram., c. 54, peccata reproborum omnia mortalia, electorum non nisi venialia dixit.

Lutherus voluit peccata infidelium esse mortalia, et imputari a Deo ad pœnam æternam, fidelium autem venialia et non imputari, sed condonari, præter incredulitatem seu peccatum infidelitatis; ut ex assertion. omnium Artic., et L. de Captiv. Babyl. ac alibi colligitur.

Calvinus partim convenit cum *Luthero,* dum L. 2 Inst., c. 8, § 59, et L. 3,

c. 4, § 28, scribit peccata fidelium esse venialia ex Dei misericordia, et non imputari : partim cum *Wicleffo* et *Joviniano*, dum L. 3 Inst, c. 2, § 11, cum postremo docet fidem esse donum electorum non amissibile, et inde cum priore deducit, peccata electorum esse venialia.

His prope accesserunt Catholici olim nonnulli, nempe *Gerson*, *Almain.* et *Joannes* Ep. Roffensis, qui affirmabant peccata omnia de se, si districte judicemus, esse mortalia et mereri pœnam æternam; ex benignitate tamen Dei factum, quod quædam peccata censeantur venialia, neque expellant gratiam aut pœna æterna puniantur. *Michaelis Baii*, peccatum veniale ex natura sua negantis, propositionem damnatam infra recitabimus. Ex triplicis hujus erroris refutatione verum et reale discrimen inter peccatum mortale et veniale elucescet.

35. *Dico I.* **Dantur quædam peccata proprie venialia, nec omnia sunt mortalia.**

Est de fide.

Prob. Ex Scriptura. I. Quia dantur peccata, quæ justis ita inhærent, ut propterea non desinant esse justi. Talia sunt, de quibus sermo est Prov. 24, v. 16 : *Septies cadet justus, et resurget.* Eccl. 7, v. 21 : *Non est homo justus in terra, qui faciat bonum et non peccet.* 1. Joan. 1, v. 8 : *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Jac. 3, v. 2 : *In multis offendimus omnes.* Quæ certe de omnibus et de seipsis ab Apostolicis dicta referri ad mortalia nequeunt.

II. Quia peccata quædam sunt, quæ non puniuntur æterna pœna. Ejusmodi sunt, propter quæ quis Matth. 5, v. 22, dicitur *reus judicio* aut *concilio*, cum alter dicatur *reus gehennæ*. Item quæ quis 1. ad Cor. 3, v. 12, *superædificat* tanquam *lignum, fœnum et stipulam*, et tamen dicitur *salvus* fore, sed *quasi per ignem.*

III. Quia peccata quædam comparantur rebus levissimis, *festucis* Luc. 6, v. 41, *culicibus* Matth. 23, v. 24, *stipulis et fœno* l. c. ad Cor. cum alia ibidem *trabibus, camelis, œri* conferantur.

Prob. Ex Traditione. I. Conciliorum. Milevit. Can. 7 (Labb., t. 2, p. 1539), sic loquitur : *Item placuit, ut quicumque dixerit in oratione Dominica ideo dicere sanctos : Dimitte nobis debita nostra; ut non pro se ipsis hoc dicant, quia non est eis jam necessaria ista petitio, sed pro aliis qui sunt in suo populo peccatores, et ideo non dicere unumquemque sanctorum : Dimitte mihi debita mea, sed : Dimitte nobis debita nostra, ut hoc pro aliis potius, quam pro se justus petere intelligatur, anathema sit.* Similia extant Can. 6 et 8. Concordat Conc. Trid., Sess. 6, c. 11 : *Licet in hac mortali vita quatumvis sancti et justi in levia saltem et quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant; non propterea desinunt esse justi. Nam justorum illa vox est humilis et verax : Dimitte nobis debita nostra.*

II. Patrum. S. Aug. eadem in hæc verba *Dimitte nobis debita nostra*, commentatur, cont. 2. epist. Pelag. ad Bonifacium, L. 1, n. 27, 28; L. 3, n. 15. 16, 17; L. 4, n. 17, 27; Id. Tr. 12 in Joann., n. 14; S. Hieron. in Dial. 2 cont. Pelag., n. 4, ubi utitur sententia, Ps. 34 : *Pro hoc orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno : Si sanctus est,* inquit, *quomodo orat pro iniquitate? Si iniquitatem habet, qua ratione sanctus appellatur? Juxta illum videlicet modum, qui et in alio loco scribitur : septies cadet justus, et resurget.* S. Cyprian., L. de orat. Dom., n. 22 et L. de opere et eleemos., n. 3;

Hilar., in Ps. 118, Tract. 6, n. 6; Gregor. Nazianz., Orat. 5 (in Julian. 2), n. 33 et Orat. 43, n. 28; Gregor. Nyss., de orat. Dom., hom. 5 (opp., t. 1, p. 756, C. D.); Paulin. Nol., ep. 50 (al. 2 in append., n. 6); Fulgent., L. de Incarn. Filii Dei, n. 39, 40 et seqq.; Prosper Aquit., in Ps. 103, v. 18 et in Ps. 105, v. 18; Gregor., M. Dial., L. 4, c. 39. Aliorum Patrum testimonia plurima vide apud Suarez hic et Bellarm. de amiss. Gratiæ, L. 1, c. 5 et seqq.

Prob. Ex Ratione. I. Mortale tollit vitam animæ per hoc, quod quis malit offendere Deum, quam carere bono concupiscentiæ suæ; sicut vita animæ intelligitur in hoc, quod quis malit carere omni bono creato, quam Deum offendere : et pœna æterna dignum est, quia est aversio a Deo. Atqui multa sunt peccata, v. g. otiosum verbum, animi inter orandum distractio, ira, aut damnificatio proximi levissima, cum quibus non est is animus, et quæ etiam non sunt aversio a Deo, cum non repugnent charitati, ut D. Th. 1, 2, q. 87, a. 5, et p. 3, q. 86, a. 4, ostendit; ergo.

II. Dantur inter homines offensæ leves, quæ amicitiam non dissolvunt; imo hoc amicitiæ ratio exigit, ut leves ac inter amicos vix evitabiles offensiunculæ amicitiam non dirimant; ergo et inter Deum ac homines admitti æquum videtur; tum quia minus evitari forsan posse videntur ab homine offensæ contra Deum omnes, siquidem et justum septies in die cadere Scriptura testetur : tum quia amicitia Dei est moraliter conservabilis; non esset autem, si per quamcumque offensiunculam etiam semivoluntariam solveretur.

III. Alienum omnino videtur ab infinita Dei sapientia æque ac misericordia, Deum graviter adeo per verbum otiosum, risum immoderatum, etc., offendi, ut hominem, licet justum et amicum, æterno mox odio ac pœna dignum judicet. Certe justitia humana morti eum non addicit, qui per levem v. g. negligentiam domum incendit, licet illud supplicium in eum decernat, qui ex industria id fecerit; cum tamen secundum adversarios utrobique commissum sit peccatum mortale et idem damnum illatum. Eccur ergo justitia divina, quæ humanæ regula est, reum mortis judicare censenda sit tam eum, qui jocose mentibus fuerit; quam eum, qui pejeravit? qui blasphemavit?

36. *Dico II.* **Peccata venialia non sunt talia propter extrinsecam conditionem aut peccantis hominis, aut Dei non imputantis.**

Est de fide.

Prob. 1ª *pars. I. Cont. Wicleffum et Calvinum.* Prædestinati possunt peccare mortaliter, et reprobi venialiter. Nam Adam, David et Petrus Apostolus fuerunt prædestinati; sed hi peccarunt mortaliter. De Adamo quidem testatur, Genes. 2, v. 17 : *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris.* Ad Rom. 5, v. 12 : *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors.* De Davide Psalmus 50, ubi inter cætera dicit Propheta : *Tibi soli peccavi et malum coram te feci.* Et : *Cor mumdum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.* Item : *Redde mihi lætitiam salutaris tui.*

Nec obstat, quod addat : *Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.* Id enim non indicat Spiritum gratiæ sanctificantis mansisse in Davide peccatore; sed significat, quod gratiæ Spiritus denuo cœperit esse in pœnitente, cum ei pœnitentiam inspiraverit. De quod vid. S. Ambros. Apologia

David 1ª, c. 15, et S. Aug. in Ps. 50, n. 16, etc. De Petro testantur lacrymæ Matth. 26, et S. Aug., Tr. 66 in Joan., n. 2, ac ipsum etiam factum, nempe negatio Christi, quam nemo prudens a mortali culpa excusare potest. E contrario potest. reprobus jocose mentiri, aut otiosa proferre verba; quæ mortalia peccata dicere, nulla ratio aut fundamentum adest.

Conf. Sententia hæc erronea supponit errorem alium, scilicet reprobis nullum peccatum vere remitti, contra veritatem et necessitatem sacramentorum Baptismi ac Pœnitentiæ : facit, ne cognosci possit, quodnam sit peccatum mortale; cum constare nequeat, quinam reprobus aut prædestinatus sit : dat licentiam prædestinatis impune adulterandi, fornicandi, pejerandi, etc., cum tamen Apost. 1. ad Cor. 6, dicat : *Nolite errare : neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri*, etc., *regnum Dei possidebunt.*

II. Cont. Luth. et Calv. iisdem argumentis. Nam Adam et David etiam fuit fidelis, et Petrus præterea renatus : Error hic supponit alios, scilicet peccatum mortale posse esse in justo, conservata ejus justitia, contra Paulum ad Rom. 8, et totam Canonicam *primam* Joannis : Item peccato nullo, nisi infidelitate, justitiam amitti, contra sententiam (Matth. 25) judicis eos etiam condemnantis, qui opera misericordiæ non fecerint, et Paulum inter opera carnis a regno Dei exclusura etiam luxuriam, ebrietatem, homicidia, etc., l. c. numerantem.

Conf. Scriptura et Patres distinguunt peccata inter se non ex personarum conditionibus, sed velut ex ipsarum actionum merito : præterea peccata Christianorum, cæteris paribus, censent graviora propter majorem scientiam et beneficia accepta, ut ex c. 6 et 10, ad Hebr. clare colligitur et asseritur a Sanctis.

Prob. 2ª *pars*, quam Conc. Trid., Sess. 6, Can. 25, his verbis definit : *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut, quod intolerabilius est, mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri; tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem; anathema sit.* Quia dicere peccatum veniale esse tale, quia Deus non imputat, licet in se mortale sit, est imprimis contra justitiam Dei et ea Scripturæ loca, quæ peccantibus dignas minantur pœnas : deinde est contra bonitatem Dei, et Scripturæ textus, quibus dicitur Deus odisse impium et impietatem ejus : demum est contra justorum innocentiam, quam Scriptura sæpius prædicat.

Conf. Si ex *imputatione Dei* aliquid est peccatum; ergo ideo Deus offenditur, quia ipse imputat peccatum et offensam, et consequenter, quia vult offendi; ab altero autem non offenderetur, quia non vellet ab eo offendi, si illi non imputaret. Atqui hoc non videtur in Deum cadere posse; ergo. Accedit, quod Deus prudenter et juste non aliter imputare possit peccatum, quam reipsa imputabile est.

37. *Dico III.* **Peccata venialia sunt talia ex natura sua.**

Sequitur ex præcedentibus, et est contradictoria propositioni inter damnatas a Pio V et Greg. XIII, Baianas 20 : *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

Conf. 1. Juxta Conc. Trid., Sess. 14, c. 5, et sensum universæ Ecclesiæ peccata quædam, nempe mortalia, necessario sunt exponenda in confessione : quædam vero, scilicet venialia, utiliter quidem, sed non necessario aperiun-

tur. Atqui si omnia ex natura sua essent peccata mortalia, quædam autem ex benignitate tantum venialia, vel omnia forent necessaria confessionis materia, vel pœnitentes nescirent, quænam reticeri possent; quod utrumque est absurdum et menti ac fini Concilii ac Ecclesiæ repugnat; ergo.

Conf. 2. Quod peccata, quæ *ex natura sua* non sunt venialia, censeantur ex benignitate Dei talia, potest dupliciter intelligi; *primo*, quia revera habent turpitudinem mortalibus propriam, quam Deus tamen in illis dissimulat; et in hoc sensu coincidit cum sententia hæretica num. præced. rejecta : *secundo*, quod hæc peccata ex se sint apta ad talem turpitudinem; quia potest Deus, si vellet, obligare hominem, ut sub reatu culpæ mortalis vitaret ea peccata, quæ nunc sunt venialia : illam tamen turpitudinem in his jam non inveniri, quia Deus noluit ita hominem obligare. Sed hic sensus falsus est.

Nam *ex natura rei* præcepta Dei non magis minusve obligant, quam ipsis rebus et actionibus sit consentaneum; cum hoc tribuendum sit divinæ sapientiæ, sanctitati et justitiæ. Præterea non ideo negandum esset, peccata quædam ex natura sua esse venialia. Præceptis enim positivis non fiunt ea, quæ mortalia sunt, venialia; sed potius e contra, quæ ex se non nisi venialia sunt, ob legis obligationem mortalia evadunt; sicut de se indifferentia sub mortali aut veniali peccato prohiberi possunt.

38. *Obj. I.* Scriptura de peccatis *indefinite* pronuntiat, quod peccantem faciant morte dignum; ergo.

R. — *D.* Pronuntiat hoc de omnibus mortalibus *C.* de peccatis quibuscumque et generatim *N.* Distinctio clarior fiet ex celebrioribus textibus, qui maxime afferuntur.

1° Deuter. 27, dicitur : *Maledictus, qui non permanet in sermonibus legis hujus.*

R. Agitur hic de eo, qui non observat præcepta, quorum eodem cap. mentio est facta. Prohibentur autem ibi idololatria, homicidia et similia, quæ ex natura sua sunt mortalia, et maledictionem utique inducunt. Eadem responsio repetitur ad v. 10, c. 3, ep. ad Galat., qui eadem sententiam repetit.

2° Ezech. 18, v. 4, dicitur : *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.*

R. Et hic sermo est de mortalibus ibidem enumeratis. Præterea refellit Propheta hac enuntiatione querelas Judæorum, qui se puniri dicebant ob peccata non sua, sed parentum. Unde verba illa hunc sensum habent; quisque ob proprium suum, non alienum delictum pœnas feret; ideoque, v. 20, sic legitur : *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur : filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii*, etc.

3° Ad Rom. 6, v. 23, dicitur : *Stipendia peccati, mors.*

R. Manifestum est, hæc referri ad v. 19, ubi de peccatis ex genere suo mortalibus sermo fuit : *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ et iniquitati*, etc. Adde toto hoc cap. agi de peccatis, quæ pugnant cum gratia, tanquam animæ vita, adeoque mortalibus; cum per venialia, ipsis *Luthero* et *Calvino* testibus, vita animæ non excludatur.

4° Jacob. 2, v. 10, dicitur : *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

R. Sequitur, v. 11 : *Qui enim dixit : Non mœchaberis, dixit et : Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus est transgressor legis.* Ex quo constat Apostolum loqui de peccatis gravibus. Ubi vero, c. 3, v. 2, ait : *In*

multis offendimus omnes; satis declarat se agere de venialibus, cum mox subjungat : *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Ostendit enim se verba facere de ea offensione, quæ *perfectioni* opponitur : non autem, quæ *charitati*, quæ finis legis est, hujusque integritati repugnat; ut in primo dicitur.

5° Matth. 5, v. 19, dicitur : *Qui solverit unum de mandatis istis minimis,... minimus,* hoc est, nullus *vocabitur in regno cœlorum.*

R. Contextus hunc sensum reddit : qui solverit mandata, quæ sunt de internis odiis, concupiscentiæ motibus, etc., quæ mandata videri possunt, et Pharisæis videbantur minima, ille nullus erit in regno cœlorum; eo quod et hæc mandata servare oporteat, contra ac Pharisæi hactenus facerant et docuerant. Alii, cum addantur priori commati hæc verba : *et docuerit sic homines,* interpretantur in hunc sensum : qui prava interpretatione corruperit verbum Dei, et docuerit, ibi non esse peccatum, ubi tamen subest : ille nullus erit in regno cœlorum, quia scilicet, id faciendo, mortaliter peccat.

Inst. 1. Cum dilectione Dei *ex toto corde,* quæ Matth. 22, præcipitur, pugnat omne peccatum; peccans enim diligit aliquid præter Deum, imo oppositum Deo. Ergo omne peccatum est mortale, quia 1. Joan. 11, v. 14, *qui non diligit, manet in morte.*

R. — *D. A.* Pugnat cum dilectione actuali *C.* habituali *N.* Habitualis dilectio hic intelligitur, qua quis erga Deum ita animo est comparatus, ut malit omnia alia, quam Deum, amittere : actualis sumitur pro actu amoris Dei a pia voluntate elicito. Præcipitur quidem in textu laudato amor habitualis, non autem actualis, saltem pro omni tempore; utpote qui in mortali hac vita impossibilis est. Cum habituali autem amore stare posse peccatum leve satis manifeste colligitur ex Scripturis, quæ testantur L. 3, Reg. 14; Davidem, et 4. Reg. 23. Josiam *toto corde secutos esse Deum* : Zachariam item et Elisabeth, Luc. 1, *ambulasse in omnibus mandatis et justificationibus Domini;* quibus tamen absque dubio convenit illud Joannis : *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.* Et illud Jacobi : *In multis offendimus omnes.*

Inst. 2. Minimum opus bonum meretur vitam æternam, ut patet ex illo, Matth. 10 : *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ,... non perdet mercedem suam;* ergo et minima peccata merentur pœnam æternam. *Conf.* Joan. 13, Christus Petro ait : *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* S. Aug. autem in hunc locum (Tract. 56 in Joan., n. 4), et S. Bernard., serm. in cœna Dom., n. 4 (opp., t. 1, p. 891), per lotionem pedum intelligunt purgationem a venialibus, propter verba præsertim sequentia : *Qui totus est, non indiget, nisi ut pedes lavet.* Ergo etiam venialia a regno Dei excludunt, et sic mortalia esse cognoscuntur.

R. — *T. A.* — *N. Cons.* Nam 1. non dicitur : vitam æternam possidebit; sed : *non perdet mercedem suam.* Ergo et male infertur : veniale meretur pœnam æternam; sed sequitur tantum, non futurum sine pœna, quod omnino concedimus, quin tamen æternam admittere necesse sit. 2. Dare minimo operi supernaturali maximum præmium ingens liberalitas et misericordia est, quæ Deo convenire potest : dare autem peccato minimo maximam pœnam injustitia et credulitas est, quæ cadere in Deum nequit. 3° Dare calicem aquæ frigidæ ex charitate ob dignitatem gratiæ opus magnum est et meritorium vitæ æternæ : huic autem operi opponi non debet veniale, quod stat cum charitate, sed mortale illi repugnans.

Ad Conf. R. 1°. — *D. Cons.* Excludunt a regno Dei perpetuo et ex natura sua *N.* solum ad tempus, donec scilicet sint abstersa, et quia *nihil coinquinatum intrabit in regnum cœlorum,* ut Apoc. 21, dicitur *C.*

R. 2°. — *N. Cons.* Si enim *antecedens* sumatur cum S. Basilio (Procem. de judic. Dei, n. 7, opp., t. 2, p. 221), in sensu litterali de materiali pedum lotione, ita ut notetur inobedientia Petri nolentis permittere, ut lavarentur sibi pedes; sermo est de peccato mortali, et male descenditur in *consequente* ad peccatum veniale.

Inst. 3. Christus Matth. 5, 22, non loquitur de venialibus, sed de diversis generibus mortalium; nam *reus judicio* et *reus concilio* apud Judæos reus erat criminis capitalis.

R. Textum hunc Chrysost. in Matth., hom. 16, n. 8 (opp., t. 7, p. 215 B.); Greg. M., L. 21, Mor. c. 5, apud Suar. hic. disp. 2, sect. 4, n. 4, adhibent ad ostendenda peccata venialia, et inde recte probant; quia Christus antea dixit : *Audistis, quia dictum est antiquis, non occides : qui autem occiderit, reus erit judicio; Ego autem dico vobis,* etc. Distinguit ergo pœnam a judicio vel concilio inflictam a *gehenna;* quia pœna licet capitalis inflicta ab hominibus est temporanea, *gehenna* æterna. Male itaque Hæretici dicunt *gehennam* fuisse pœnam apud Judæos usitatam; quia Christus eam alias non distinguere potuisset ab ea, quæ a concilio decernebatur, cum hoc judicaret de causis gravissimis, neque eo superius tribunal apud Judæos esset : quare dicendum per *gehennam* fuisse significatam pœnam, cui nulla ab hominibus illata comparari potest.

Inst. 4. Verba otiosa sunt peccata mortalia, quia Matth. 12, dicit Christus : *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Si autem reddent rationem, etiam ob illud damnari possunt, nam Christus addit : *Ex verbis enim tuis justificaberis, et ex verbis condemnaberis.*

R. S. Hier. aliquando quidem doctrinas vanas et contra fidem erroneas vocat verba otiosa : Christus tamen hic juxta communem Interpretum loquitur de verbo pure otioso et jocoso, et ita leviter malo; quod etiam non impunitum manebit, nisi pro eo sit satisfactum. Unde 1° non meretur mortem ex eo quod de eo sit reddenda ratio in die judicii. Nam hæc poterit dari, quin illud pecatum puniatur post extremum judicii diem, conscientia scilicet ibidem testatura, quod pro verbo etiam otioso pœnam vel satisfactionem homo subierit, vel adhuc præstanda restet in damnandis. Nec 2° ex eo quod Christus addiderit : *Ex verbis tuis justificaberis,* etc. Nam per hæc non intelliguntur verba otiosa, sed ea quibus homo rationem reddet in judicii die. Præterea non dicitur, propter quamvis culpam hominem esse condemnandum ad mortem, sed subiturum pœnam. Simili etiam ratione Matth. 5, dicitur : *Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem;* Licet enim propter unicum quadrantem debitor non statim mittatur in carcerem, debet tamen et hunc solvere.

Inst. 5. Ps. 31, v. 2, dicitur : *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum;* ergo ex sola Dei imputatione sumitur, quod peccatum inducat vel non inducat mortem.

R. — *N. Cons.* Eodem Ps., v. 1. David *beatos* vocat, quorum *remissæ sunt iniquitates,* et v. 6. Deum allocutus, *Tu remisisti,* inquit, *impietatem peccati mei.* Si vero peccata justorum non imputarentur, quid remissione opus foret? Supponitur itaque potius in peccatis condignitas, propter quam alia

ad pœnam æternam, alia ad temporalem pœnam Deus deputet, quam ut sequatur, peccatum per imputationem fieri mortale. Quare sensus est : Beatus vir, cui peccatum *plane* remissum est tum quoad culpam et reatum pœnæ æternæ, tum quoad pœnam temporalem.

39. *Obj. II.* SS. Patres peccata, quæ nos venialia dicimus, docent quoad se et sine respectu ad misericordiam divinam esse gravia et excludere a beatitudine. Sic enim Aug., L. 9, Conf., c. 3, n. 34 : *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia excutias eam.* Et ep. 29 (al. 167, n. 20) : *Cum Rex justus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? Quæ igitur spes est, nisi superexaltet misericordia judicio?* Et L. 2 de peccat. merit. et remiss., c. 3 : *Quis cum aliqua spe adipiscendæ salutis æternæ de hac vita emigraret, manente illa sententia, quod quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus, nisi post paululum sequeretur... Superexaltat autem misericordia judicio;* ergo.

R. — *N. A. Ad textum* 1um. R. Significat hic homines etiam sanctos non carere peccatis venialibus, ob quæ, nisi misericorder condonentur, gravissimas in purgatorio pœnas soluturi sint. Hanc enim per verba recitata rationem reddit, cur oraturus sit pro matre sua, quam ibidem multum laudat.

Ad 2um. R. Similiter. Loquitur enim hic de judicio singulari, dicitque neminem esse purum a veniali macula, et sine Dei misericordia spem non esse beatitudinis statim ab obitu obtinendæ.

Ad 3um. R. Sensus est, neminem cum spe adipiscendæ beatitudinis mori posse, nisi Deum sciret misericordem, et veniam ab eo sperare posset; tum quia venialia, in quibus offendimus omnes, disponunt ad mortale : tum quia vel unicum mortale sufficit ad perditionem hominis æternam; nemo autem certo novit, num nullum unquam mortale commiserit, aut si admisit, num in gratiam Dei per veram pœnitentiam redierit.

Inst. Idem Tr. 1 in ep. Joan., n. 6 : *Ista levia,* inquit, *quæ dicimus, noli contemnere. Si contemnis, quando appendis; expavesce, quando numeras. Levia multa faciunt unum grande. Multæ guttæ implent flumen : multa grana faciunt massam.* Similia in ep. 29 (al. 167, n. 20) et 108 (al. 265, n. 8); Tr. 12 in Joan., n. 14, et serm. 3, in Ps. 118, n. 2, leguntur. 2o S. Basil. in Regulis compendio explicatis interr. 4, scribit, nullum peccatum esse contemnendum ut parvum, cum revera nullum parvum sit, et secundum Apostolum peccatum omne sit *stimulus mortis.* 3o S. Hier., L. 2 Dial. adv. Pelag., n. 11, ait : *Si ira et sermonis injuria atque interdum jocus judicio, concilioque et gehennæ ignibus delegatur; quid merebitur turpium rerum appetitio,* etc.? 4o S. Chrys., hom. 60 (al. 59), in Joann., n. 6, ad pop. docet non esse peccatum levius aliquid defraudare de pretio, quam magnam subripere pecuniæ quantitatem.

R. *Ad* 1um. S. Thom. 1, 2, q. 88, a. 4, docet, mentem S. Aug. eam fuisse, quod multa venialia, si negligantur, paulatim disponant hominem ad mortale; non vero, quod formaliter faciant mortale. Primum enim sensum Scriptura Eccli. 19, etiam indicat : alterum rationes apertæ condemnant.

Ad 2um. R. Nec auctoritas loquentis urget; quia non constat certo, num eæ quæstiones sint Basilii M., an *Eustathii Sebasteni,* cujus errores damnati sunt in Conc. Gangrensi; certe postremo tribuuntur a Sozomeno et Nicephoro : nec urget sensus verborum; qui est, nullum peccatum, quod

spernitur, esse parvum ratione periculi et peccati mortalis, ad quod disponit; atque sic etiam veniale peccatum esse stimulum mortis.

Ad 3um. R. S. HIERONYMUM hic non habuisse rationem ordinis in enumeratione illa peccatorum et pœnarum correspondentium, sed numerum tantum attendisse; cum Domini sententiæ repugnare non voluerit, quam ipse paulo ante adduxerat.

Ad 4um. R. Sermonem hic esse de eo, qui plus accipere voluit, sed nonnisi pauca frandare potuit; unde tantum sequitur, quod defectus externi actus voluntatem malam non excuset a peccato.

40. *Obj. III.* Omne peccatum est transgressio legis divinæ : est offensa personæ infinitæ : ergo omne peccatum est grave. *Conf.* Quilibet etiam venialiter peccans plus amat creaturam, quam Deum, et huic illam præfert : ergo graviter peccat.

R. — *D. A.* Omne peccatum est transgressio legis divinæ graviter vel leviter obligantis *C.* semper graviter obligantis *N.* Item est gravis vel levis offensa personæ infinitæ *I.* semper gravis *N.* vide inf. dicenda.

Ad Conf. R. — *N.* vel *D. A.* Amat creaturam plus intensive *C.* appretiative *N.* Qui venialiter peccat, est actualiter vel habitualiter paratus bonum illud, quod in peccando habet, contemnere, si id præcepto graviter obligante Deus prohibeat; ergo amat Deum simpliciter et appretiative plus quam creaturam, nec hanc illi præfert : afficitur tamen hic et nunc magis a creatura, quam a Deo, ab eaque movetur ad aliquid Deo displicens faciendum; unde, quia Deum non omni modo et perfecte appretiat, venialiter peccat.

Adde, quod non requiratur, ut quis *positive* sit ita habitualiter paratus, quatenus ejusmodi actum antea habuerit, nec retractaverit; quia etiam peccatores, seu qui non sunt in statu gratiæ, venialiter peccare possunt : sed ad hoc, ne quis dicatur per veniale creaturam præferre Deo, satis est, quod sit ita habituaiter paratus quasi *negative*, nempe hoc sensu, quod peccatum veniale vel electus boni temporalis consistat cum voluntate contemnendi illud, si esset graviter prohibitum, et hanc voluntatem non excludat : Item quod eligens objectum leviter prohibitum per hoc non eligat graviter prohibitum, et hoc non eligat aversionem a Deo, ut facit mortaliter peccans : non enim vult, et consequenter hoc mavult per suum actum separationem a Deo potius, quam ab illo actu abstinere.

Inst. 1. Venialis peccatum minuit charitatem, et consequenter amicitiam Dei, quia hæc consistit in charitate; ergo.

R. — *D. A.* Minuit charitatem habitualem *N.* actualem *C.* Amicitia Dei stat in gratia, quæ Deo nos gratos et dilectos facit; et in charitate, qua Deum habitualiter super omnia diligimus. Venialis non aufert hujus gratiæ et habitualis charitatis gradum ullum, sed solum minuit, vel potius impedit fervorem charitatis actualis, quatenus qui peccat, hoc actu non se vult omnimode conformare beneplacito divino.

Inst. 2. Ex gravitate pœnæ, qua delictum punitur, colligitur hujus gravitas. Sed pœna, qua venialis peccatum punitur, est gravissima, et major, quam omnes hujus vitæ pœnæ; ergo.

R. — *D. min.* Est pœna gravissima respective ad culpas civiles et pœnas in hac vita *C.* respective ad culpas morales et mortales ac pœnas alterius vitæ *N.* Culpa mortalis enim inducit odium ac inimicitiam Dei, meretur pœ-

nas æternas cum desperatione et extrema miseria conjunctas, quorum neutrum veniali convenit. *Nec obstat,* quod quis sub mortali teneatur etiam vitare culpam civilem levem, cui ab hominibus constituta est pœna mortis; unde sequatur sub eadem obligatione vitandum esse peccatum veniale, cui major pœna, quam mortis, a Deo sit decreta. *Disparitas* est, quia pœna illa ab hominibus statuta est maxima in humano judicio et irreparabilis, ac Deus præterea imperat sub obligatione gravi, leges humanas sub pœna mortis latas observare propter charitatem, quam quilibet sibi ipse debet. Pœna autem venialis peccati nec maxima nec irreparabilis est, nec ejus culpa prohibita est a Deo sub obligatione gravi.

Inst. 3. Peccatum veniale meretur pœnam æternam : nam *primo* est majus malum, quam æterna pœna, cum hanc potius, quam illud eligere oporteat; ergo et hanc per se meretur. *Secundo,* Deus illud posset nunquam remittere, quia remissio peccati est gratuita; ergo posset et illud in æternum punire. *Tertio,* peccatum veniale in damnatis juxta probabilem in æternum punietur; ergo meretur pœnam æternam.

R. — *N. A. Ad Prob.* 1am. *D. A.* Est majus malum ratione ineligibilitatis *C.* ratione pravitatis *N.* Carentia visionis boni infiniti et pœna sensus (intellige præcisam a blasphemiis et odio Dei) est malum in genere physico; proinde secundum se et naturam suam non est simpliciter mala, sed tantum secundum quid et respective ad eum, qui illam patitur. Peccatum vero est in genere mali moralis; consequenter in se quid illicitum ac nunquam eligendum, atque hinc minus eligibile, quam pœna æterna aut ullum malum physicum. Sicut tamen veniale in suo genere non est culpa maxima, pœna autem æterna est maxima in genere pœnæ et mali physici; sic peccato veniali non debetur pœna æterna, quia culpæ levi pœna maxima non convenit.

Ad Prob. 2am. *D. A.* Posset nunquam remittere homini injusto *C.* justo *subd.* si ageret ut absolutus dominus *C.* si ut justus judex, et simul pater et amicus cum filio adoptivo et amico *N.* Justus ratione gratiæ sanctificantis, vi cujus filius est et amicus Dei, habet jus ad visionem Dei; ad hanc autem cum pervenire nequeat, quamdiu veniali maculatus est, Deus hoc illi quocumque demum modo remittere tenetur. Promissionem hujus habemus, Matth. 6 : *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cœlestis delicta vestra.* Unde S. Aug., L. de corr. et grat., c. 13, n. 41 ait, in judicio misericordiam bonis meritis justorum esse reddendam. *Distinguo* etiam *Cons.* Ergo posset Deus illum in æternum punire spectando absolutum Dei dominium, secundum quod etiam innocentem punire æternum potest *C.* spectando rationem culpæ, cui Deus ceu justissimus judex pœnam proportionatam statuit *N.*

Ad Prob. 3am. *D. A.* Punietur per se et ratione culpæ in æternum *N.* per accidens ratione subjecti nolentis redire cum Deo in amicitiam, vi cujus acquireret jus aliquod ad gratiam culpæ remissivam *T.*

Inst. 4. Homo propriis viribus et sine gratia Dei non potest resurgere a veniali, et juxta probabilem non potest condigne satisfacere pro veniali; ergo veniale ex se manet æternum, et puniri in æternum juste potest.

R. — *D. Cons.* Si homini aliunde non debeatur aut obveniat aliquid, vi cujus resurgere possit, aut quocumque modo emundari a suo peccato *T.* Si debeatur aut obveniat, ut modo dictum *N.*

Inst. 5. Peccatum veniale sæpe parum distat a mortali, v. g. in materia furti modica differentia unius v. g. solidi potest ex veniali facere mortale,

et vicissim. Ergo tale peccatum specie erit idem cum mortali, et pœnam æternam merebitur.

R. — *D. A.* Veniale sæpe parum distat a mortali materialiter sumpto et per respectum præcise ad objectum *C.* a mortali formaliter sumpto et per respectum ad legem prohibentem *N.* Quantitas 15 solidorum, quæ interim supponitur esse gravis materia furti, non differt multum et specie physica a quantitate 14, solidorum; quia tamen solidus unus aliis 13 solidis additus complet materiam, cujus ablatio est graviter prohibita, hinc quantitas 15, solidorum ab alia differt morali specie, et per respectum ad legem.

Inst. 6. Quod unum peccatum sit mortale, aliud veniale, habetur ex solis Dei præceptis diversis quibus opponuntur; ergo saltem ex sola voluntate Dei et non ex sua natura differunt.

R. — *T. A.* — *D. Cons.* Ergo differunt ex sola Dei voluntate quatenus ex ea dependet, quod actus cum advertentia ad obligationem inde resultantem elicitus sit peccatum vel leve vel grave *N.* quatenus ex ea pendet, quod detur obligatio talis, qua posita actus cum advertentia ei contrarius sit peccatum grave vel leve *C.* Quæstio autem non est de voluntate Dei antecedente actum et ordinante, sed de consequente actum ac disponente de eo, jam in ratione suæ moralitatis constituto. Nam et Deus antecedenter facere potest ut immolatio filii sit opus bonum, et comestio pomi sit mala, si illam præcipit, hanc prohibeat; ubi tamen Abraham immolare filium jam voluit, et Adam pomum comedit, hoc bonum, illud malum facere non potuit. Dixi : *Trans. Ant.* quia, licet præceptum graviter obliget, si tamen in homine sit imperfecta deliberatio, erit peccatum veniale.

Inst. 7. Quod Deus præcepit, vel prohibuit sub veniali, hoc potuisset sub mortali prohibere aut præcipere. Atqui hoc casu omnia peccata forent mortalia ; ergo, quod jam sint venialia, est a sola misericordia Dei.

R. 1°. — *D. A.* Potuisset sub mortali præcipere aut prohibere in casu particulari, et quando adest finis extrinsecus sufficiens, ad levem materiam graviter prohibendam *C.* universaliter, aut etiam quando non adest ejusmodi finis *N.* Quamvis enim hoc præcise ratione dominii divini possibile sit; quia tamen homo *necessitatem moralem* habet in aliqua saltem peccata venialia indeterminata aut minus deliberata labendi, minus consentaneum foret Legislatoris divini sapientiæ, bonitati et suavi providentiæ, si omnia sub mortali prohiberet.

R. 2°. — *D. Cons.* Ergo, quod ex genere suo leviter culpabilia jam sint venialia, hoc est, non prohibita sub mortali, est ex sola Dei misericordia, de quo tamen non quæritur *C.* quod jam facta contra legem leviter obligantem sint venialia, hoc est, non deputentur ad pœnam æternam, est ex sola misericordia *N.* De hoc autem controversia agitur.

41. *Observa.* Pro discernendo peccato *mortali* a *veniali* universim hæc regula dari solet : solum illud est mortale, in quo est materia gravis, quantitas notabilis, plena advertentia et consensus voluntatis plenus; illud autem est veniale, in quo unum ex prædictis deficit. Atque hinc etiam tertia classis venialium, scilicet ex natura sua talium, de quibus hactenus dicebamus, tres venialium species sub se complectitur.

Alia enim sunt *venialia ex suo genere*, et objecto proprio, quæ nimirum circa objectum ejusmodi versantur, ut, quantumcumque hoc crescat, illa tamen non evadant ad malitiam mortalem; sed fieri tantum mortalia queant

vel ex conscientia erronea, vel ex dispositione quadam animi mortali, vel alia ex circumstantia, per quam ad speciem alienam graviter malam transferantur. Talia sunt verbum otiosum, risus nimius et alia ejusmodi.

Alia sunt *venialia ex parvitate materiæ*, quæ scilicet in re parva ac levi committuntur; quale est furtum unius oboli, utpote quod neque proximum notabiliter lædit, neque est ejusmodi, quod apud æquos homines amicitiam tollere queat. Dantur tamen peccata, in quibus nulla materia est *levis*, sed omnis sufficiens ad peccatum mortale, uti sunt odium Dei, blasphemia, hæresis, perjurium, desperatio, etc., utpote in quibus, quacumque demum in materia deliberate commissis, integra ratio malitiæ et tota deformitatis quantitas invenitur. Huc etiam spectat delectatio venerea, in qua parvitas materiæ non datur; cum non possit esse efficaciter volita, quin ipsa pollutio implicite et virtualiter vel placeat, vel intendatur, vel grave ejus periculum incurratur. Quin ab Alex. VII, damnata est hæc inter alias propositiones ordine 40ª. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis.*

Alia sunt *venialia ex imperfectione actus*, quæ nempe ob subreptionem, vel defectum sive cognitionis, sive deliberationis, sive libertatis, sive consensus perfecte voluntaria non sunt, et hinc rationem mortalis culpæ non participant; quales sunt subiti motus cupiditatis, iræ, invidentiæ et alii similes, qui prius animum occupant, quam ratio deliberare potuerit, an admittendi essent, aut semisopitis obveniunt, aut minus advertentes infestant.

ARTICULUS II.

PER QUÆ PRÆDICATA INTRINSECA DIFFERANT INTER SE PECCATUM MORTALE ET VENIALE?

42. *Nota.* Tres sunt de ipsa essentiali differentia opiniones. 1ª Est Scoti, quæ dicit mortale, quod est contra legem; veniale, quod est contra consilium; ubi nomine consilii videtur omnia comprehendere, quæ ad salutem non sunt simpliciter necessaria. 2ª Est S. Thomæ 1, 2, q. 88, a. 1, ad 1, quæ mortale dicit esse contra legem; veniale autem tantum præter legem; ubi legem non sumit pro ordinatione Dei obligantis quacumque, sed pro lege directe intendente conjunctionem cum Deo seu dilectionem, quæ etiam dicitur finis legis, vel cujus observatio est necessaria ad salutem. 3ª Est Durandi, Vegæ, Adriani, multorumque Recentiorum quæ dicit mortale peccatum esse transgressionem legis graviter obligantis; veniale transgressionem legis leviter obligantis.

Lex autem *graviter obligare* in hac sententia dicitur, cujus observatio præcipitur, aut violatio prohibetur sub interminatione divini odii et inimicitiæ: *leviter*, cujus adimpletio urgetur aut transgressio vetatur tantum sub ratione aut debito incurrendæ displicentiæ divinæ, non autem sub interminatione illa priore. *Signa* porro legis graviter obligantis universim habentur ex Scripturæ effatis, Conciliorum et Pontificum definitionibus. Ecclesiæ ac Patrum sententiis, communi Doctorum aut aliorum etiam prudentum et timoratorum sensu, consuetudine ac usu.

Speciatim vero, si lex continetur in *sacris litteris*, et actio prohibita nomi-

netur abominatio, nefas, detestandum, etc., vel dicatur morte aut exclusione a cœlo digna, vel ob illam Deus minetur per verbum *væ* malum grave, aut queiscumque verbis privationem beatitudinis vel pœnas inferni, graviter obligare censetur. Si lex *humana* sit, attendendum est ad verba, quibus obligatio exprimitur : Item ad finem legis, qui si momenti magni sit, et sine obligatione gravi non obtineretur, graviter obligare censetur. Si lex positiva autem non extet, sed ea potius *naturalis* sit, tunc naturali etiam ratione utendum, spectanda materiæ gravitas vel in se, vel in ordine ad Deum, charitatem proximi et sui etiam ipsius. Præterea vero in his omnibus ad signa illa universim legum obligationem spectantia, recurrendum est.

43. *Dico I.* **Peccata non differunt per hoc, quod mortale sit contra legem, veniale contra consilium, vel præter legem.**

Prob. Etiam veniale peccatum est contra legem divinam; ergo venialis differentia a mortali non est statuenda in eo, quod veniale sit contra consilium, vel præter legem. *Ant. Prob.* 1° Veniale peccatum, utpote moraliter malum, est contra regulam morum : sed regula morum est lex divina seu æterna; ergo. 2° Ubi non est lex, ibi non est prævaricatio nec malitia : sed in veniali est malitia; ergo. 3° Aliqua lex divina prohibet mendacium; nam Levit. 19, v. 11, dicitur : *Non mentiemini.* Et Eccli. 7, v. 14 : *Noli velle mentiri.* Item prohibet *non jurare omnino*, nempe sine necessitate. Ubi ne quis existimet datum esse duntaxat consilium, Christus addit Matth. 5, v. 37 : *Sit autem sermo vester, est, est : non, non : quod autem his abundantius est, a malo est.* Atqui mendacium ex genere suo et juramentum sine necessitate præcise non est mortale, sed veniale; ergo.

Conf. 1. Si consilium sumatur proprie, quod contra illud est, nequit dici peccatum; ut patet in operibus contra Evangelica consilia positis : Si sumatur late pro iis, quæ ad salutem simpliciter necessaria non sunt, usurpatio vocis est impropria et a Scripturis aliena; cum consilium solam directionem significet ad ea, quæ meliora sunt, eligenda : ut ex 1. ad Corinth. 7, patet.

Conf. 2. Sicut in Republica juxta communem sensum potest ferri et datur lex proprie dicta, quæ aliquid tanquam utile ad bonum Reipublicæ leviter præcipit, cum necessaria graviter imperat; sic et leges proprie dictæ leviter obligantes in Ecclesia habentur, et in jure naturali æque ac divino inveniuntur.

44. *Dico II.* **Propria et essentialis differentia peccatorum est in eo, quod mortale sit libera transgressio legis vel præcepti graviter obligantis, veniale sit libera transgressio præcepti leviter tantum obligantis.**

Prob. Sicut ex dictis peccata conveniunt, quod sint transgressio legis; sic mortale et veniale differunt, quod illud sit transgressio legis graviter, hoc leviter obligantis. Ergo sicut *primum* est genus proprium; sic *secundum* est propria differentia.

Conf. 1. Videtur alienum ab æquitate Dei, ejus sapientia suavique providentia, sub obligatione gravi prohibere ea, quæ ex se levem deordinationem a recta ratione et oppositionem duntaxat contra liberalitatem, magnificentiam, eutrapeliam aut veracitatem dicunt : aut quæ minimam materiæ quantitatem, ubi hæc deformitatem minuit, habent : aut quæ sine adver-

tentia, libertate vel consensu ad morales alias actiones requisito, committuntur, nisi Deus finem alium extrinsecum obligationis gravis habeat, eumque manifestet; ergo, cum ea tamen peccata sint, sub obligatione levi debent esse prohibita. Ergo omni peccato veniali, scilicet quod vel ex genere suo, vel ex parvitate materiæ, vel ex actus imperfectione tale dicitur, convenit esse transgressionem legis vel præcepti leviter obligantis.

Conf. 2. Nullum mortale prohibetur tantum sub obligatione levi : numerus vero, periculum, contemptus, etc., propter quæ dicuntur peccata venialia transire in mortale, sub obligatione gravi prohibentur, ut singula percurrenti manifestum est; ergo transgressio legis leviter obligantis soli veniali convenit.

Conf. 3. Esse transgressionem legis graviter vel leviter obligantis *prius* est, quam esse aversionem a Deo vel ejus contemptum, aut non esse hanc aversionem et contemptum; quia peccatum mortale est exercita aversio a Deo et ejus virtualis contemptus ex eo, quod sit libera transgressio legis graviter, hoc est, sub interminatione odii et inimicitiæ divinæ obligantis : et ideo veniale non est aversio ejusmodi aut contemptus, quia non est transgressio legis sub hac ratione obligantis. Similiter eo ipso, quod mortale sit contra legem *graviter* obligantem, per illud amittitur amicitia et gratia Dei, fit irreparabile, et incurritur reatus pœnæ æternæ : et ob contrariam rationem id non fit in et ex veniali. Ergo hoc prædicatum est radix reliquorum : primum item est ac primarium, cum aliud prius assignari nequeat.

45. *Obj. Cont.* 1um. Peccatum veniale non est contra legem nisi secundum quid; ergo simpliciter debet dici tantum esse præter legem. *Ant. Prob.* 1° Qui venialiter peccat, simpliciter adhuc dicitur servare legem, ut patet ex Luc. 1, v. 6, ubi Zacharias et Elisabeth, quamvis venialiter subinde lapsi, dicuntur *incedentes in mandatis Domini sine querela.* 2° Quia Matth. 19, v. 17, is dicitur *servare mandata,* qui potest *ad vitam ingredi* : sed etiam venialiter peccans potest ingredi ad vitam; cum veniale differat quidem ingressum, simpliciter tamen a regno cœli non excludat. 3° Quia legem et mandata servat, qui Deum diligit, ut ait Christus Joan. 14, v. 15 : *Si diligitis me, mandata mea servate;* et Apostolus ad Rom. 13, v. 10 : *Plenitudo legis est dilectio;* venialiter autem peccans Deum adhuc diligit, et habet dilectionem. 4° Quia Jac. 2, v. 10 : *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Venialiter autem peccans non fit omnium reus; ergo nec offendit in uno, scilicet mandato.

R. — *D. A.* Non est contra legem antonomastice talem, quæ scilicet directe intendit conjunctionem cum Deo, habetque pro fine dilectionem, unde et in Scriptura simpliciter lex dicitur *C.* non est contra legem Dei vere adhuc et proprie talem *N.* Hinc

Ad Prob. 1am. R. Elisabeth et Zacharias dicuntur incedentes in omnibus mandatis graviter obligantibus, non autem levem obligationem afferentibus.

Ad 2am. R. Christus ibid., v. 18 explicat, quæ mandata intelligat, nempe Decalogi præcepta.

Ad 3am. R. Similiter, sermonem esse de mandatis et lege, quæ antonomastisce talia sunt, et ea simpliciter in Scriptura nominantur, ut ex ipsis verbis constat.

Ad 4am. R. Qui graviter offendit in uno, fit omnium reus; non quod

omnia peccata committat, aut omnium incurrat reatum, ut Hæretici aiunt: sed quod avertatur et separetur a Deo, et ita finem legis amittat. Unde consequentia de mandato graviter obligante explicanda est.

Inst. Constat ex Matth. 22, v. 40, quod *in his duobus*, scilicet dilectione Dei et proximi, *universa lex pendet et Prophetæ*. Unde licet reliqua præcepta in se distinguantur a charitate, tamen id, quod charitati contrarium non est, nulli præcepto censetur perfecte contrarium. Sed veniale est tantum præter charitatem, hoc est, secundum quid contra illam; ergo. *Conf.* Lex datur pro ratione utentibus, et tanquam regula præscribit medium, quo perveniatur ad finem. Veniale autem *ex imperfectione actus* est tantum actus secundum quid rationalis et humanus; ergo et tantum secundum quid transgressio legis : veniale *ex levitate materiæ* non est contra regulam præscribentem medium, quo perveniatur ad finem ultimum; ergo est tantum contra legem secundum quid, non autem simpliciter talem.

R. Eadem responsio redit de lege, cujus finis est conjunctio cum Deo et charitas habitualis, non autem quæ quacumque ratione vere aliquid ac proprie imperat aut vetat.

Ad Conf. R. *Quoad* 1^um^. Sicut defectus ille libertatis, deliberationis aut consensus non impedit, quominus actus adhuc simpliciter dicatur malus; sic non impedit, quominus simpliciter sit contra legem. Unde *D. Cons.* est tantum secundum quid transgressio legis graviter obligantis *C.* leviter obligantis *N.* Ipsa actus imperfectio facit, ut modus obligandi in lege alius sit, atque hinc virtualiter saltem alia lex, leviter nempe obligans, habeatur ac violetur.

Quoad 2^um^. R. Legem graviter obligantem esse regulam præscribentem *medium necessarium* ad obtinendum finem ultimum, leviter obligantem autem præscribere medium ad hunc finem *utile*. Unde patet, quomodo veniale adhuc simpliciter dici possit repugnare regulæ medium præscribenti : præsertim cum, quia disponit ad mortale, remote saltem et mediate adversetur regulæ etiam medium necessarium ordinanti.

46. *Obj. Cont.* 2^um^. Furtum *grave* et *leve* est contra idem præceptum, ergo ab hoc non specificatur; præsertim cum magnum et parvum, perfectum et imperfectum circa eamdem materiam non mutent speciem. *Conf.* 1. Objecta quædam de se sunt gravia, et exigunt *graviter* prohiberi : quædam sunt levia; ergo differentia malitiæ mortalis et venialis petenda est a materia gravi vel levi. *Conf.* 2. Peccatum mortale committi potest sine transgressione legis *graviter* obligantis, ut si quis ex conscientia erronea mendacium jocosum esse mortale ratus deliberate mentiatur; quia non datur lex divina graviter prohibens mendacium jocosum; ergo.

R. — *D. A.* Est contra idem præceptum generice spectatum *C.* specifice sumptum *subd.* si præcise spectetur substantia legis et materiæ *C.* si spectetur quantitas materiæ et modus obligandi in lege *N.* Ad *rationem* additam *D.* non mutant speciem in genere physico, et si æstimentur tantum ex objectis *C.* in genere morali, et si æstimentur ex legibus et secundum modum in illas tendendi *N.*

Ad Conf. 1^am^. — *D. Cons.* Differentia malitiæ formalis et completæ petenda est a materia *N.* malitiæ radicalis et inchoatæ *subd.* differentia universalis *N.* particularis *C.*

Ad Conf. 2^am^. — *N. A. rationem D.* non datur lex divina directa et per

se graviter prohibens mendacium jocosum *C.* lex reflexa et mendacium per accidens graviter prohibens *N.* In circumstantiis enim conscientiæ erroneæ Deus graviter obligat non agere illud, quod judicatur mortale, ut dictum de Conscientia in Tr. de Act. hum.

Inst. 1. Sap. 1, v. 11 : *Os, quod mentitur, occidit animam.* Ergo veniale peccatum, cujus exemplum supra in mendacio datum fuit, etiam est contra præceptum graviter obligans, et hinc assignata differentia fallit.

R. — *D. Cons.* Ergo mendacium graviter noxium proximo, vel conjunctum cum perjurio est contra præceptum graviter obligans *C.* mendacium ex genere suo, aut jocosum præcise *N.* Primi generis circumstantiam explicat ipse Scripturæ contextus : *Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest, et a detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit : Os autem, quod mentitur, occidit animam.* Alterius generis circumstantiam addit S. Augustinus, qui testimonium Sermon. 28, de verbis Apostoli, c. 7 (al. 180, n. 8), in hunc sensum usurpat : *Recedit anima, cum corpus percutitur gladio : et putas, quia non recedit Deus, cum ipsa anima feritur perjurio? vis videre quia mortuus est, de quo loqueris? Lege Scripturam : Os, quod mentitur, occidit animam.*

Inst. 2. Peccans venialiter bono creato delectabili fruitur; non enim eo tantum utitur, si quidem illud ad Deum tanquam finem ultimum non refert : inter usum autem et fruitionem medium non datur, cum teste Augustino, omnis, qui aliquid amat, amet aut utens aut fruens. Atqui teste D. Th. 1, 2, q. 11, a. 3, fruitio non debet esse nisi ultimi finis; et hinc, qui bono creato fruitur, illud finem suum ultimum statuit, ac consequenter graviter peccat; ergo.

R. — *N. M.* Sic enim S. Th. 1, 2, q. 88, a. 1, ad 3, loquitur : *Dicendum, quod ille, qui peccat venialiter, inhæret bono temporali non ut fruens, quia non constituit in eo finem, sed ut utens referens in Deum non actu, sed habitu.* Hinc

Prob. 1^am^. *D.* Peccans venialiter non refert bonum creatum ad Deum actu *C.* habitu *N.* Habitu autem eatenus objectum creatum ad Deum refert, quatenus vi præsentis actionis charitatem habitualem non tollit, nec relationem objecti ad Deum positive excludit, nec referibilitatem seu ordinationem ejusdem ad finem ulteriorem et ultimum aufert, ut approbantibus Suarez et Vasquez, Cajetanus interpretatur.

Prob. 2^am^. *N.* Juxta D. Th. in 2^um^. Dist. 42, a. 2, q. 1, inter usum et fruitionem intercedit abusus; simili ratione loquitur S. Aug., L. 1 de Doctr. Christ., c. 4 : *Frui est amore alicui rei inhærere propter se ipsam : uti autem, quod in usum venerit ad id quod amas obtinendum referre, si tamen amandum est. Nam usus illicitus abusus potius vel abusio nominandus est.* Ex quo alius Augustini locus sine libro indicatus explicandus est.

Quæres : *An peccatum veniale sit offensa Dei?*

47. *Nota.* Qui *veniale* negant proprie esse contra legem Dei, consequenter etiam asserunt, illud non esse proprie ac simpliciter, sed analogice tantum et secundum quid offensam Dei. Alii tametsi *veniale* transgressionem divinæ legis fateantur, propriam tamen Dei offensam negant, eo quod *veniale* non tribuat Deo jus auferendi ab homine aut minuendi gratiam habitualem, aut dissolvendi amicitiam vel conjunctionem cum Deo, in quo unice proprieta-

tem offensæ simpliciter talis constituunt. Reliqui contra cum Vasquez distinguunt inter offensam gravem et levem. Illam dicunt actionem, quæ sit aversio a Deo et tollat amicitiam : hanc vero, quæ quocumque modo sit contra voluntatem Dei, eique displiceat. Utramque porro vocant etiam personalem Dei offensam, supposita jam lege divina. Cum his, secundum systema doctrinæ hactenus traditæ,

48. R. **Peccatum veniale est proprie offensa Dei, sed levis.**

Prob. 1ª *pars*. Ad offensam propriam requiritur et sufficit, ut 1° actio displiceat illi, qui ea offenditur : 2° ut ejusmodi actio sic sit contra illum, ut is de ea juste conqueri possit, aut ægre eam ferre ; quia per postremum proprie offensa redditur personalis. Atqui utrumque convenit peccato veniali. Nam 1° omne veniale, utpote cum bonitate Dei aliquo modo pugnans, illi displicet. 2° Est etiam actio contra Deum ejusmodi, quam ipse ægre ferre debet, et de qua juste conqueri potest ; cum sit transgressio præcepti, quam sub sua displicentia, culpa item et pœna prohibuit ; ergo.

Conf. Ex sanctis Patribus apud Vegam in Tridentinum, qui ex hoc præsertim capite quodcumque veniale peccatum exaggerant. Et quamvis illud Jacobi 3, v. 2 : *In multis offendimus omnes*, possit ex voce maxime græca eo sensu intelligi, quo homo dicitur offendere ad lapidem et cadere ; favere tamen nostræ responsioni Suarez, licet contrarius, fatetur. 2ª *Pars* constat ex art. 1.

Nec dicas 1°. Quamvis Regi errata subditorum, et negligentia discipulorum Præceptori displiceant, tamen hæc et similia non continent injuriam personæ illatam, nec sunt offensa proprie talis ; ergo a pari peccata venialia.

R. — *N. Cons.* Priora nihil sunt nisi actiones præcise displicentes, prout supponitur : posteriora sunt actiones personale jus lædentes ; quia prohibitæ supponuntur sub displicentiæ interminatione, ita ut etiam ex hoc unico capite displicentiam moverent, et pœnam provocarent, etsi ex se illa non mererentur.

Nec dicas 2°. Peccatum veniale solum est prohibitum sub pœna temporali, privatione uberiorum auxiliorum, imminutione fervoris, charitatis et aliarum virtutum : et sic respicit vel bonum ipsius hominis, quod lex intendit, vel bonum aliud Deo extrinsecum ; ergo sicut furtum, quo quis Regi occulte aufert pecunias vel alia fortunæ bona, non est injuria personalis et offensa regia, sed tantum realis offensa ; sic etiam se habet veniale.

R. 1°. — *N. A.* Quia etiam est prohibitum sub interminatione displicentiæ divinæ.

R. 2°. — *N. Cons.* Quamvis enim amicitia cum Deo consistat in gratia sanctificante, et sic in aliquo extrinseco, tamen peccatum illam dissolvens recte dicitur offensa Dei personalis ; quia per hoc Deus accipit jus odio habendi hominem, sub cujus interminatione peccatum prohibuit. Itaque et veniale potest dici personalis offensa, quia per illud Deus jus acquirit displicentiam suam erga hominem ostendendi, sub cujus interminatione etiam veniale prohibuit. Ad *paritatem* responsum jam est supra. Quin sicut furtum, si præsente, et sub displicentia vel indignatione regia illud prohibente Rege fieret, offensa regia et personalis evaderet : sic cum hæc eveniant in veniali, illud merito offensa divina etiam personalis nuncupatur.

Nec dicas 3°. Etsi dicatur peccatum veniale aliquid leve continere contra personam Dei, non tamen proinde dicendum est, cum proprie offendere ;

tum quia quis non offenditur per actum indeliberatum, qualis est in veniali *ex imperfectione actus :* tum quia, si peccatum veniale non versetur circa Deum tanquam objectum, est tantum offensa materialis, non autem formalis Dei : tum quia, si etiam directe attingat Deum, tamen quia circa illum non versatur formaliter, ut ultimus finis est, adeo est levis malitia, ut nihil fere censeatur ad Dei honorem pertinere secundum moralem æstimationem.

R. — *D.* Non tamen proin dicendum est, eum proprie, hoc est graviter offendere *C.* proprie, hoc est, vere, licet leviter offendere *N.* Ad rationem 1am R. similiter. Sicut enim actus indeliberatus continet adhuc malitiam saltem levem, sic etiam dare levem offensam potest. Idem R. *ad* 2am. Nam materialis offensa hic debet tantum sumi pro virtuali et interpretativa, qualis etiam peccatum mortale, quod directe contra Deum non tendit, dicitur. Si alio sensu sumatur, falsum asseritur. *Ad* 3am. R. Quamvis nihil *fere* censeatur pertinere ad Dei honorem secundum æstimationem moralem, tamen sicut reipsa *vere ac simpliciter* non potest censeri nullum esse malum aut peccatum nequidem leve, sic censeri etiam nequit, nequidem levem offensam non esse.

CAPUT II.

DE POENA PECCATI MORTALIS ET VENIALIS.

ARTICULUS I.

AN PECCATO MORTALI STATUTA ET DEBITA SIT POENA ÆTERNA.

49. *Nota I.* Communis et certa est Theologorum sententia, quæ statuit cuilibet peccato mortali correspondere duplicem pœnam, damni scilicet et sensus, uti ex variis parabolis Matth., c. 13, et ex judiciali sententia Christi in cap. 25. Matthæi, aliisque ex locis, ubi mentio fit exclusionis a regno Dei et ignis inferni, manifeste colligitur. Rationem affert D. Thomas, quia peccato bina insunt : conversio ad commutabile bonum, et aversio a Deo. Aversioni autem respondet pœna damni, ut, qui voluntate Deum reliquit, ejus amicitia et conspectu involuntarie privetur : conversioni respondet pœna sensus, ut *quantum glorificavit se in deliciis, tantum detur ei tormentorum.*

De utraque pœna, quæ, sicut peccatum reipsa unum quid in genere moris constituit, sic una integra totalis pœna est, duplex hic quæstio movetur : altera *facti :* an peccato mortali vel reprobis statuta sit pœna æterna, hoc est, nunquam finienda? altera *juris :* an mortale pœnam æternam mereatur ex natura sua, seu, unde sumenda sit ratio hujus perpetuitatis?

50. *Nota II.* Platonicorum fabulis, qui asserta metempsychosi animas plerasque peccatis suis ac inde etiam pœnis liberandas affirmabant, nimium addictus Origenes, pluribus in locis negavit, dæmonum ac reproborum ho-

minum pœnas fore æternas. Equidem purgare eumdem conati sunt præter alios Picus Mirandol., Merlinus et Genebrardus, sed irrito, ut PETAV., L. 3 de Angelis, c. 6, ostendit, conatu; cum et propria ejus scripta, et THEOPHIL. ALEX., ATHANASIUS, EPIPHANIUS, HIERONYMUS ac AUGUSTINUS, maxime vero CONCILIUM GEN. V, id testentur, a quo Collat. 8, Can. 11, una cum scriptis error ille Origenis narrante Nicephoro L. 17, damnatus fuit. Præter hunc plures alios S. AUG., L. 21 de Civit. Dei recenset et refutat, qui homines saltem aut certas hominum classes variis ex fundamentis liberandas aliquando ab inferni pœnis erronee senserunt. Similem errorem postremis temporibus amplexi sunt *Sociniani*, negantes justum fore Dei judicium, si unicum peccatum æternæ pœnæ exciperent.

51. *Dico I.* **Pœna inferni reproborum, et sic peccati mortalis, erit æterna.**

Est de fide.

Prob. SCRIPTURA, ubi de pœnis inferni loquitur, semper eas fore æternas enuntiat. Sic Isa. c. ult. et Marc. 9, v. 45, dicitur : *Vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur.* Judith. 16 : *Dabit ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant usque in sempiternum.* 2. ad Thess. 1 : *Qui pœnas dabunt in interitu æternas.* Apoc. 14 : *Fumus tormentorum..... ascendet in secula seculorum.* Præterea Matth. 25, post recitatam Judicis divini ferendam in reprobos sententiam subditur : *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* In quæ verba S. AUG., L. de Fide et Operib., c. 15, n. 25, commentatur : *Neque illud dici hic poterit..... ignem æternum dictum; non ipsam pœnam æternam..... cum et hoc providens Dominus tanquam Dominus, sententiam suam ita concluserit dicens : Sic ibunt illi in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam. Erit ergo æterna combustio, sicut ignis.*

Conf. 1. Ex CONC. GEN. V, supra cit. : ex Generali VI, Actione 11 : ubi recitata fuit epistola SOPHRONII hoc ORIGENIS dogma referens et damnans (Labb., t. 6, p. 884, B.) : ex LATER. IV, cap. *Firmiter* de SS. Trinit., ubi dicitur, quod reprobi cum Diabolo habituri sint pœnam *perpetuam :* ex TRID., Sess. 6, c. 14 et 15, et Sess. 14, c. 18, ubi definitur in justificatione impii *æternum pœnam* remitti : et ex eodem, Sess. 6, Can. 25, ac Sess. 14, Can. 5, ubi supponitur *pœna æterna* peccato mortali esse statuta.

Conf. 2. Tum ex consensu PATRUM, quos recitat PETAVIUS de Angelis, L. 3, c. 8, et quorum plurimi a nobis ibid. citantur; tum ex sensu universali FIDELIUM, de quo S. AUG., L. de Hæres. ad *Quodvultdeum*, cap. 43, ita scribit : *Quis enim Catholicus Christianus vel doctus vel indoctus non vehementer exhorreat... eos qui hanc vitam in flagitiis et facinoribus et sacrilegiis atque impietatibus quamlibet maximis finierunt, ipsum etiam postremo diabolum atque angelos ejus, quamvis post longissima tempora purgatos atque liberatos regno Dei lucique restitui?* Unde FULG., L. de Fide, cap. 43 : *Firmissime,* inquit, *tene et nullatenus dubites... iniquos semper arsuros cum diabolo.*

52. *Dico II.* **Peccatum mortale ex natura sua meretur pœnam æternam.**

Prob. Deus peccato mortali decrevit pœnam æternam, ut constat ex num. præced. : Est autem prudens legislator, et justus vindex, imo de facto magis

vult misereri, quam justitiam exercere; ergo in taxanda hac pœna credendus est proportionem servasse ad peccati meritum, nec ultra condignum punire.

Conf. Ex fundamentis, quæ tanquam rationes perpetuitatis pœnæ a Theologis afferri solent. Earum

1ª Est ex Greg. M., L. 4 Dial., c. 44, et D. Th. 1, 2, q. 87, a. 3; quia homo mortaliter peccando sua sponte contraxit reatum culpæ et pœnæ, seque in eum statum conjecit, in quo satisfaciendo in æternum non potest se eximere ab utroque hoc reatu, cum extinxerit principium satisfactionis, nempe gratiam et charitatem : quod quia ipse reparare non potest, et reatus uterque semper manet, semper pœna debetur.

2ª Est ex S. Aug., ep. 49 (al. 102), n. 27, q. 4 quia, qui mortaliter peccat, contemnit finem ultimum et æternitatem beatam : totum vero suum amorem ac felicitatem perpetuam in creatura, quantum in se est, reponit; ergo et æternitatem miseriarum seu pœnarum damni et sensus meretur.

3ª Est ex S. Chrys., hom. 9 in 1. ad Corinth., n. 1, quia mortaliter peccans ratione offensæ suæ gravis sponte dissolvit amicitiam cum Deo, et ejus inimicum se profitetur; ergo et se exposuit odio Dei, et ut tanquam inimicus ab eo habetur, dum aut Deus offensam condonet, aut homo satisfaciat, quod postremum impossibile est damnatis.

53. *Obj. I.* Æternitas in Scriptura interdum sumitur pro longissima, non tamen perpetua duratione; ergo ex ea non ostenditur perpetuitas pœnarum.

R. — *D. A.* Sumitur pro duratione non perpetua, si sermo est de rebus vitæ et seculi præsentis *T.* si sermo sit de rebus vitæ et seculi futuri, ubi scilicet non est mutatio nec finis *N.* Dixi : *Transeat;* quia promissiones in æternum aliaque, quæ figuræ munus obeunt, sæpe secundum figuram quidem præteriere, secundum figuratum autem æterna sunt. Porro facit pro nostra veritate, quod Christus, ubi judicialem sententiam pronuntiat, utique proprio verborum sensu usus, pœnas dicat æternas. Accedit, ut observat S. Aug., L. 21 de Civit., c. 23, quod in eodem versu de vita æterna æque ac supplicio æterno mentio fiat; ergo cum adversarii veram vitæ æternitatem fateantur, quid perpetuitatem supplicii in dubium vocant?

Inst. 1. Scriptura multis in locis extollit misericordiam Dei supra justitiam. Item Ps. 102, ait : *Non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur.....* Et Ps. 76 : *Numquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?* ergo. *Conf.* Marc. 12, de Scribis dicitur : *Hi accipient prolixius judicium.*

D. A. Scriptura extollit et sic loquitur de effectibus misericordiæ in hac vita et seculo *C.* in vita et seculo altero *N.* Nempe maxima Dei misericordia ex eo elucet, quod non damnaverit genus humanum secundum rigorem justitiæ, sed dederit Redemptorem, et nunc etiam peccantibus parcat propter Christum, detque locum pœnitentiæ; quod unum textus laudati probant. Unde ex annotatione S. Aug. postremo loco Psalmi statim subditur : *Dixi : nunc cœpi : hæc mutatio dexteræ Excelsi,* etc. Vita itaque præsens est tempus miserendi, ubi homo corrigi potest et misereri. Post hanc vero erit tempus judicandi, prævalebit justitia, nec locus veniæ concedetur, ut Christus aperte monet, Matth. 5 : *Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo : ne forte tradat te adversarius judici, et judex tradat te ministro, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum*

quadrantem. Et Joan. 9 : *Venit nox, quando nemo potest operari.* Adde, quod ex communi Theologorum damnati puniantur infra condignum, hoc sensu, quia Deus singulis peccatis decrevit pœnas minores, quam in toto rigore mererentur.

Ad Conf. R. — *D.* Accipient judicium prolixius in acerbitate *C.* in duratione *N.* Inæqualia quidem damnatorum supplicia erunt quoad acerbitatem, non quoad durationem.

Inst. 2. Saltem non omnes, licet in peccato mortali fuerint mortui, in æternum punientur. Ejusmodi autem sunt *primo,* qui baptismum Christi et Eucharistiam acceperunt; quia *si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Secundo,* qui manent in fide Christi; quia fundamentum habent Christum : unde licet opera mala huic superædificata fuerint, hæc quidem tanquam fœnum et stipulæ exurenda sunt, ipse nihilominus, ut ait Apost. 1. Cor. 3, *salvus erit, sic tamen, quasi per ignem. Tertio,* qui perstantes in fide Christi et unitate Ecclesiæ faciunt opera misericordiæ, licet varia simul peccata committant; quia *beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur,* etc.

R. Hos aliosque errores recitat et expugnat S. Aug. nuper laudatus, ex quo *N. Ass.*

Contra 1^um^ est, quod non omnis, qui semel crediderit et baptizatus fuerit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit : nec juvat, quod quis Eucharistiam accipiat; si enim dignus illum sumit, habet quidem panem operativum vitæ æternæ, quam obtinebit, si perseveret : si vero indignus, judicium sibi manducat.

Contra 2^um^ est, quod Christus pronuntiet damnationis sententiam in eos, qui opera misericordiæ non præstiterunt : Apostolus autem dicat, agentes opera carnis non possessuros regnum Dei : Ad Corinthios vero loquatur de igne purgatorio, non æterno, ad quem damnati discedent.

Contra 3^um^ est, quod valeant misericordiæ opera tum ad impetrandum a Deo gratiæ auxilium et ad pœnitentiam agendam, tum ad peccata delenda secundum reatum pœnæ restantem, si fiant propter Christum : Nihil vero valent ad vitam; si homo nolit diligere Christum, aut ab eo justificari, ut ait S. Doctor ex Apostolo : *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Unde liquet, sub qua conditione beatitudo misericordibus promissa sit.

54. *Obj. II.* Prioribus saltem seculis non fuit constans de hac re sententia. Nam 1° S. Justin. in Dial. cum Tryphone, et S. Iren., L. 2 adv. Hæres., c. 64, videntur negare immortalitatem animæ, et consequenter æternitatem pœnæ. 2° S. Greg. Nyss. in Orat. catechetica, c. 26 (opp., t. 3, p. 84 C), et L. de anima et resurr. (ibid., p. 211 D, 212), ait, Diabolum et homines post diuturnam purgationem liberandos. 3° Greg. Naz., oratione 39, n. 19 et 40, n. 36, item in Carmine Heroico de Vita sua dubius saltem est de perpetuitate pœnarum. 4° S. Ambrosius, sermon. 20, in Ps. 118, n. 22-24, dubie et obscure, in comment. in ep. 2. ad Tim., c. 2, v. 20, autem satis clare negat pœnarum æternitatem. 5° S. Hieron. variis in scriptis suis præsertim in comment. in ep. ad Ephes. affert sententias Origenis absque censura earum aut reprobatione; quin eumdem subinde laudat : in Dial. autem primo cont. Pelag., n. 28, textus Scripturæ, queis supplicium damnatorum exprimitur, in alium sensum vel de infidelibus duntaxat explicat, et præter alia dicit : *Aliud*

est gloriam perdere resurgendi, aliud perire perpetuo. Item : *Christianos, si in peccato præventi fuerint, salvandos esse post pœnas.*

R. Quod Patres nonnulli speciem quamdam *dogmatis Origeniani* suis scriptis asperserint, ortum, si Petavio credimus, fuit ex eo quod illi Origenem magni fecerint, et in Scripturis interpretandis fere ducem adhibere consueverint. Quamvis vero illis ex eo capite facilius indulgendum foret, quod, necdum declarata tum temporis per Concilii definitiones mente Ecclesiæ, sinistram interpretationem sequerentur, et eorum etiam singularis opinio dogmati nostro nihil officiat, cum nonnisi unanimis Patrum consensus sit infallibilis : est tamen, quod ad singulos reponamus. Unde

Ad 1um. R. Justinus in Apologia utraque agnoscit pœnarum perpetuitatem tum a dæmone, tum a reprobis angelis et hominibus esse subeundam. Hujus sententiam laudat Iræneus, eique subscribit, L. 4, cap. 47 (al. 28, n. 2 et 3); unde quod obscurius de immortalitate animarum locis supra cit. dixerant, hic clarius reddiderunt.

Ad 2um. R. Gregorium Nyss. jam olim defendit Germanus Patr. Constantinopolitanus apud Photium asserens, ejus libros ab hæreticis Origenis fautoribus esse corruptos. Contra quod licet quidam ob styli similitudinem, dicendi caracterem et orationem consequentem excipiant; tamen improbabile non redditur, tum quia hoc imitationis et solertiæ genus ab hæreticorum ingenio non abhorret : tum quia Nyssenus in Or. *De his, qui baptisma differunt,* propius ad veritatem accedit.

Ad 3um. R. Nazian. in Orat. 16, n. 7, asserit luculenter pœnas damnatorum nullo fine terminandas; et in Carmine Iambico 19, de Comparat. Vitarum, v. 195, vermem non esse moriturum. Unde alibi dicta mollius et de purgatorii pœna exponi debent.

Ad 4um. R. *Primum* Ambrosii locum obscurum fatemur : clarus autem sensus est L. de lapsu Virginis, c. 8, n. 32, ubi ait : *Ego tamen qui scio graviora facinorosis servari tormenta, et in fine impias animas cruciatus manere, non temporales utique, sed æternos,* etc. Commentariorum vero in ep. ad Ephes. auctor non fuit Ambrosius, sed *Hilarius* Diaconus Luciferianus, ut Bellarminus putat, vel alius quiscumque potius, ut hic Petavius annotat.

Ad 5um. S. Hieron. Catholicam de dogmate hoc sententiam suam multis in locis manifeste declaravit, nempe in Comment. ad Isa., c. 14, v. 20 et c. 27; ad Daniel., c. 3; ad Matth., c. 25, v. 46; maxime vero in Apologia prima et secunda contra Ruffinum, qui eum salutis diabolicæ suspectum reddere conabatur; ubi declarat in locis quibusdam objectis non suam, sed alienam sententiam a se propositam, neque laudatam Origenis personam, sed viri ingenium, nec eum ut Theologum, sed ut Philosophum commendatum, neque ejus opiniones fidei repugnantes esse adoptatas; quas, dein, et suspicionem a se strenue propulsavit.

Ad illa, quæ ex *Dialogo* allata sunt, observandum. 1° Eum agere hic contra Pelagianos, qui negabant discrimen inter mortale et veniale intercedere, et remittit peccatum, antequam homo ita corrigat mores, ut immunis sit ab omni peccato : 2° Nomine peccatoris aut iniqui ab eo non intelligi semper eum, qui mortalis peccati reus est, sed etiam illum, qui veniale tantum commisit.

Inde autem 1° recte dicit, loca Scripturæ supplicium æternum testantia non esse intelligenda generaliter de peccatoribus omnibus, et cujusque

peccati reis. 2° Docet reos venialis peccati perdere eximiam gloriam innocentibus aut eximie sanctis destinatam, reos autem mortalis perire perpetuo; unde inter perdere gloriam et perire perpetuo bene distinxit. 3° Christianos asserit salvandos post pœnas, si in peccato veniali præventi fuerint, et reprehendit Pelagium, quod fideles cum infidelibus confundat; cum tamen illi sæpe cum veniali duntaxat decedant, et hinc pœnis æternis non mulctentur : infideles autem moriantur in mortali, et hinc perpetuo supplicio subdantur.

Inst. 1. Ecclesia videtur credere, redemptionem aut refrigerium convenire posse damnatis; sic enim orat in Missa pro defunctis : *Libera, Domine, animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni et de profundo lacu; libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus,* etc. *Conf.* Isa., c. 24 dicitur : *Congregabuntur... in lacum, et claudentur ibi in carcere : et post multos dies visitabuntur.*

R. — *N. A.* Ecclesia contrarium asserit, dum in officio defunctorum dicit : *In inferno nulla est redemptio.* Unde oratio illa ex communi Ecclesiæ sensu et usu in aliis officiis pervulgato retrotrahitur ad ipsum agonis momentum, adeo ut Deus futura oratione tactus rogetur, ut animam morientis liberet a pœnis inferni, nec sinat cadere in obscurum : vel effunditur, ut, si defuncti anima purgatorio igni tradita sit, ab eo liberetur, cum purgatorii locus ab Ecclesia sæpe inferorum nomine exprimatur.

Ad Conf. R. — *D.* τὸ *visitabuntur* accipiendo pro officio consolationis alteriusve levaminis *N.* accipiendo pro exercitio punitionis aut afflictionis, sub qua ratione frequenter usurpatur in Scripturis *C.* Unde hic textus potius probat impios in æternum puniendos.

Inst. 2. Prudentius, Augustinus et Chrysost. apud Petavium de Ang., L. 3, c. 8, innuunt, damnatis subinde respirationis quidpiam obvenire, eorumque pœnas fidelium orationibus, si non solvantur, saltem sublevari. Ergo æterna pœna dici nequit.

R. Videtur poetica potius fingendi quidpiam licentia, quam probabilis sententia Prudentii esse, dum hymno quinto cecinit dæmonibus et damnatis pusillum quietis per festum Paschale indulgeri. S. Augustini in Ench., c. 110, non est absoluta, sed hypothetica tantum enuntiatio, ubi dixit, si sacrificia et pietatis opera damnatis aliquid prosint, non prodesse, nisi ut aliquid levamenti afferant. Denique S. Chrysost. indulgentia quadam oratoria plus aliquid concessit immoderate defunctos deflentibus, dum hom. 3, in ep. ad Philip. dixit, Christianos damnatos per fidelium preces et sacrificia levi quidem, sed aliquo tamen solatio juvari.

Quamvis enim hac de re certi nihil ab Ecclesia sit decretum, maximum tamen contra illam præjudicium est, quod nunquam pro damnatis orare Ecclesia consueverit. Accedit, quod damnati sint extra communionem Sanctorum, adeoque a nostris precibus commodi nihil habere possint

55. *Obj. III.* S. Aug. in Ps. 71, v. 14 : *Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum,* sic scribit : *Quæ sunt istæ usuræ, nisi peccata, quæ etiam debita nominantur? usuras autem appellatas puto, quia plus mali invenitur in suppliciis, quam commissum est in peccatis;* ergo juxta S. Doctoris mentem mortale ex natura sua non meretur æternam pœnam. *Conf.* Sap. 1. Deus non delectatur in perditione hominum : sed juxta Philosophum nullus

sapiens facit aliquid, nisi propter se in ipso delectetur; ergo Deus non puniet homines morte æterna.

R. — *D. A.* Plus mali invenitur in suppliciis, quam quod mali physici subinde commissum est in peccatis *C.* quam quod mali moralis est commissum *N.* Responsionem probant verba subsequentia : *Nam v. g. cum homicida corpus tantum hominis perimat, animo autem nihil nocere possit; ipsius et anima et corpus perditur in gehenna.*

Ad Conf. D. M. Deus non delectatur in perditione hominum antecedenter, et non supposita culpa exigente hanc pœnam *C.* consequenter ad culpam *subd.* non delectatur in perditione præcise propter ipsam *C.* propter manifestationem justitiæ suæ *N.*

Inst. 1. Judex sapiens punit ad corrigendum; sunt enim testante Philosopho pœnæ medicinæ quædam : pœna autem æterna post judicium non prodest ad correctionem; ergo.

R. — *D.* Judex sapiens statuendo pœnas agit plerumque ad corrigendum, et pœnæ pro aliquo saltem tempore sunt medicinæ *T.* absolute, semper ac necessario, ita ut pœna esse non possit, nisi medicina aliis sit *N.* Pœnæ etiam æternæ sunt de facto medicinæ secundum illud Ps. 59 : *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus, ut liberentur dilecti tui;* post judicium etiam præstant, ut boni tanto magis gaudeant, quod vel ex justitiæ amore, vel ex pœnarum illarum timore bene egerint. Quanquam satis est, afflictiones illas æternas manere actus justitiæ vindicativæ, ac essentialem pœnæ rationem habere.

Inst. 2. Inter culpam et pœnam debet esse proportio : hæc non habetur, si pœna sit æterna, cum culpa sit momentanea; ergo.

R. — *D. M.* Debet esse proportio quoad entitatem vel durationem. *N.* quoad meritum vel causam et supplicium vel effectum *C.* In nullo judicio requiritur inter culpam et pœnam proportio a duratione, ut D. Th. 1, 2, q. 87, a. 3, ad 1 ait, citans S. Aug., L. 21 de Civ., c. 11 : *Non enim, quia adulterium vel homicidium in momento committitur, propter hoc momentanea pœna punitur; sed quandoque quidem perpetuo carcere vel exilio, quandoque etiam morte; in qua non consideratur occisionis mora, sed potius, quod in perpetuum auferatur a societate viventium : et sic repræsentat suo modo æternitatem pœnæ inflictæ divinitus.*

Inst. 3. In tribunali humano quævis crimina sufficienter et æqualiter puniuntur pœna finiti temporis; ergo et in tribunali divino, ne Deus sit minus lenis, quam homines.

R. 1°. — *N. A.* Tum quia ex modo dictis pœnam homines etiam infligunt, quæ suo modo repræsentat æternitatem pœnæ : tum quia, quod homines pœnas temporales flagitiis enormibus reddant, non ideo fit, quod pœnæ illæ sint sufficientes et æquales.

R. 2°. — *Disparitas* est. Homines nec possunt exacte punire peccata, nec punire debent, nisi secundum exigentiam boni communis, quod sæpe non permittit adæquatam pœnæ rationem ad meritum culpæ. Deus vero potest et debet exacte punire, ut sicut sua est virtuti merces, sic vitio etiam sit pœna. Hinc vero non sequitur Deum minus lenem fore : sed optime novisse merita peccatorum, et sine periculo injuriæ aut excessus decernere posse supplicia.

Inst. 4. Peccatum mortale est aliquid simpliciter finitum in omni ratione; ergo et pœna in nulla ratione debet esse infinita.

R. — *N. A.* Est enim mortale peccatum respective perfecte infinitum, est etiam moraliter infinitum quoad durationem, ut innuitur Marc. 3, v. 29 : *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.*

Inst. 5. Etiamsi pura creatura non possit satisfacere pro peccato mortali, potest tamen satispati; quia ad satispassionem, sicut ad solutionem, non requiritur condignitas personæ satispatientis; ergo fundamenta superius allata nihil conficiunt. *Conf.* Licet quis puniatur juste, donec satisfaciat, quando satisfacere potest et non vult : juste tamen non punitur, quando satisfacere non potest; quia ad impossibilia ex communi axiomate nemo tenetur. Atqui damnati non possunt satisfacere; ergo.

R. — *N. A.* Homo pro mortali peccato satispati nunquam potest, ita ut nihil amplius patiendum restet; tum quia ad pœnæ æternæ finem deveniri nunquam potest : tum quia reatus culpæ ex parte hominis infert debitum satisfaciendi, nunquam a damnato extinguendum.

Ad Conf. D. 2 p. A. Juste non punitur, si satisfacere non potest, nisi in statum impotentiæ se ipsum libere conjecit *T.* si in hunc statum libere se conjecit *N.* In humanis etiam juste plectitur is, qui libere contraxit majora debita, quam ut iis satisfacere queat. *Rationem D.* Nemo tenetur ad impossibile, ita tamen, ut loco impossibilis teneatur ad possibile *C.* ut neque ad possibile aliud teneatur *N.* Damnatus, cum nequeat solvere debitum contractum, debet quasi pensionem pœnarum perpetuam præstare.

Inst. 6. Indignum est, aliquem tamdiu cruciare, dum mutilatum alteri membrum restituat; cum id in ejus potestate non sit; ergo etiam iniquum est peccatorem tamdiu in inferno torquere, dum e statu peccati exeat, cum nec id penes eum sit.

R. — *T. A.* ob modo dicta. *N. C.* Si pœna perpetui carceris, exilii, servitutis, etc., legibus statuta foret, non esset indignum, ea transgressorem continenter mulctare, non quidem ideo, quod membrum non restituat, sed quod semper maneat reatus pœnæ, quo ipse tota sua vita se nequit eximere : quod si in mutilatores temporalis tantum pœna legibus fuisset sancita, transgressor utique indigne pœna perpetua afficeretur; siquidem exhausta pœna ille legibus nihil ultra debet, nec judex acerbius plectere potest, quam leges sinant. *Primum* etiam accidit in damnatis, qui non ideo puniuntur a Deo in æternum, quod non præstent impossibilia, sed quod reatus culpæ et pœnæ iis jugiter inhæreat, eosque odio et supplicils dignos reddat; in *secundo* contrarium habetur; Deus enim et summus ut justissimus legislator sanxit, ut qui ipsum graviter offenderit, et decesserit inexpiatus, reatum pœnæ æternæ incurrat et subeat; unde nihil iniquitatis apparet.

Quæres : *Quid sentiendum de liberatione Trajani Imperatoris a gehenna precibus S. Gregorii Magni?*

56. *Nota.* In vita Gregorii M. Paulus Diaconus, c. 27, et Joannes Diaconus, L. 2, c. 44, narrant hunc Pontificem, cum per forum Trajani transiens recordatus esset mansuetudinis et justitiæ ab eo Imperatore olim viduæ cuidam exhibitæ, hac virtute commotum in Basilica S. Petri tamdiu pro Trajano flevisse et fudisse preces, dum sequenti nocte responsum accepisset, se pro Trajano fuisse auditum : monitum vero, ne pro ullo ulterius pagano preces funderet.

57. R. I. Rejicienda est tanquam commentitia. Ita post Baronium, Bellarminum, Melchiorem Canum, Dominic. Soto, Possevinum, Natalem Alexandrum, Card. Lambertinum aliosque plerique.

Ratio est 1° Quia repugnat dogmati fidei, pœnas damnatorum æternas statuentis, et nullum excipientis.

2° Quia repugnat ipsi fidei, quam S. Gregorius habuit, qui L. 7, epist. 15; L. 4 Dial., c. 44 et L. 34 Mor., c. 16 (al. 19, n. 35), docet pœnas inferni esse æternas : nullam in inferno redemptionem : nec orandum pro hominibus impiis et sine baptismo vita functis, qualis erat Princeps ille Ethnicus, persecutor Christianorum atrocissimus et omnibus libidinibus deditus.

3° Quia repugnat fidei humanæ ob Auctorum in hac historia referenda dissensionem; ob nugas, quibus illi narrationem hanc adornant; et ob veterum scriptorum tum vitæ Trajani, tum vitæ Gregorii de facti occasione et ipso facto silentium.

Nec obstat 1°. Quod hanc historiam ediderint duo illi Scriptores; quia synchroni non erant, sed trecentis ferme annis posteriores; hæc non ex probatis actis, sed obscuris et dubiis monumentis enarrantes.

Nec 2°. Quod eadem narratio habeatur in S. Joann. Damasceni oratione *de iis, qui in fide dormierunt;* tum quia hæc oratio est suppositilia, ut ostendunt Bellarm., Nat. Alexander et Michael le Quien : tum quia in Dial. cont. Manichæos et L. 2 de fide Orthod., c. 4, propositionem universalem huic singulari narrationi contradictoriam S. Doctor hic defendit.

Nec 3°. Quod Euchologium Græcorum eam historiam in oratione quadam pro defunctis habeat; quia hæc fabula ex pseudo-Joanne Damasceno in Euchologium facile irrepere poterat; cui proin fides habenda non est, præsertim cum Ecclesia Græca, ex quo in schisma lapsa est, in graviores etiam errores impegerit.

Nec 4°. Quod in libris Revelationum SS. Brigittæ et Mechtildis idem contineatur; quia revelationes hæ fidem non faciunt, partim quia ab Ecclesia non fuerunt approbatæ, partim quia inter se circa hanc materiam contrariæ sunt.

58. R. II. Veritate hujus historiæ gratis supposita, audiri potest D. Thomas in supplem., q. 71, a. 5, ad 5, ita scribens : *Dicendum, quod de facto Trajani hoc modo potest probabiliter æstimari, quod precibus B. Gregorii ad vitam fuerit revocatus, et ibi gratiam consecutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, et per consequens immunitatem a pœna : sicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerunt miraculose a mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras et damnatos fuisse. De omnibus talibus enim similiter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem propriorum meritorum justitiam. Secundum autem superiores causas, quibus prævidebantur ad vitam revocandi, erat aliter de iis disponendum. Vel dicendum secundum quosdam, quod anima Trajani non fuit simpliciter a reatu pœnæ æternæ absoluta, sed ejus pœna fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad diem judicii : nec tamen oportet, quod hoc fiat communiter per suffragia; quia alia sunt, quæ lege communi accidunt; et alia, quæ singulariter ex privilegio aliquibus conceduntur : sicut alii sunt humanarum limites rerum, alia divinarum signa virtutum, ut Aug. dicit in L. de cura pro mortuis agenda.*

ARTICULUS II.

QUA PŒNA PUNIATUR PECCATUM VENIALE?

59. *Nota.* Certum est inter Theologos 1° peccatum veniale per se et ex natura sua non mereri pœnam æternam. Sequitur enim hoc ex differentia inter peccatum mortale ac veniale, et ex fundamentis, ob quæ pœnarum æternitas mortali a Patribus tribuitur. Ea vero cum in veniali locum non habeant, nec perpetuitatem pœnarum fundant. 2° Per se mereri pœnam temporalem, sive in hac vita, quæ consistit partim in privatione donorum supernaturalium, auxiliorum nempe gratiæ efficacis, fervoris charitatis, et familiaritatis cum Deo, partim in illatione pœnarum naturalium, puta, doloris, morbi, egestatis, belli, famis aut etiam mortis, ut ex SCRIPTURA et PATRIBUS novimus : sive post hanc vitam seu in purgatorio, quæ stat tum in privatione aut potius dilatione visionis beatificæ et in tristitia animæ propter eam, tum in pœna sensus, hoc est, doloribus ac molestiis ab igne purgatorio natis, ut illud Apoc. 21 : *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum;* et 1. ad Cor. 3 : *Si cujus opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem;* ac Matth. 5 : *Amen dico tibi : non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem;* CONCILIA et PATRES de pœnis purgatorii peccato veniali post hanc vitam debitis exponunt. Restat proin quæstio de peccato veniali conjuncto cum mortali : utrum hoc saltem *per accidens* æternum puniatur in damnatis?

60. *Dico.* **Nullum veniale in damnato etiam per accidens punitur pœna æterna.**

Prob. Exhausta pœna per leges sancita, reus eam passus nihil amplius debet, nec judex pœnam ulteriorem ab eo juste exigit; ut patet in pœnis humanis, imo etiam infernalibus; quæ licet sint infra condignum, tamen quoad intensionem maximam a Deo non exiguntur, et a damnatis expiantur. Ergo cum temporalis pœna veniali per leges divinas decreta exhauriri possit, ea persoluta nec damnatus habet debitum sustinendi, nec Deus jus infligendi pœnam ulteriorem, qualis æterna foret; ergo cum Deus etiam *per accidens* puniendo non agat, nisi secundum debitum rei et jus suum judiciale, peccatum nullum veniale punit etiam *per accidens* pœna æterna.

Conf. 1. Deus ex PATRUM et THEOLOGORUM consensu damnatos non punit ultra condignum : id vero faceret, si veniale per accidens plecteret æternum. Nam pœna v. g. unius anni intensa ut decem, quæ interim tanquam per se et ex condigno debita jocoso mendacio supponitur, per pœnam inferni intensam tantum ut unum post decem annos æquaretur : post alios decem in duplo excederetur : sicque, decennia in infinitum numerando, crescente semper proportione superaretur; ergo.

Conf. 2. Licet veniale in damnato ob conjunctionem cum mortali et ortum inde statum inimicitiæ fiat *per accidens* irremissibile; tamen imprimis manet culpa levis, quia illæ circumstantiæ non mutant essentiam venialis : deinde debitum pœnæ per ejus passionem manet extinguibile, quia ad satispassionem et pœnæ solutionem non requiritur status gratiæ vel favor Dei extrinsecus, ut eum satisfactio et remissio culpæ exigit; ergo et pœna cor-

respondens levi culpæ manebit levis ac temporanea, eaque non evadet *per accidens* insolubilis.

61. *Obj. I.* Quamdiu manet causa necessaria, manet ejus effectus et proprietas : sed reatus culpæ in peccato est causa reatus pœnæ, tanquam effectus et proprietatis; ergo.

R. — *D. M.* Manet ejus effectus et proprietas in physicis *C.* in moralibus *subd.* si effectus et proprietas sit absoluta et inseparabilis *C.* si sit conditionata et separabilis *N.* Proprietas physica producitur per influxum physicum; unde conservata causa necessaria, utpote influxum illum physicum semper præstante, etiam naturaliter perseverat, ut patet in calore, proprietate ignis. Conservatio autem ac perseverantia proprietatum moralium conditionata tantum esse et hinc cessare potest, conditione posita.

Quamvis itaque permittatur reatum pœnæ esse reatus culpæ effectum et proprietatem, cum tamen uterque reatus rectius dicatur effectus peccati actualis; tamen proprietas est tantum *moralis*, quæ, sicut reatus culpæ perire potest reatu pœnæ permanente, sic etiam tolli potest reatu culpæ perseverante, cum hic reatus ad morem debitorum aliorum destruatur per solutionem pœnarum, ob cujus negationem perseverare dicitur.

Inst. 1. Quamdiu manet culpa peccati, peccatum manet pœna dignum, et hinc juste puniri potest : sed culpa in veniali manet æternum; ergo. *Conf.* Deus potest quid juste punire, quamdiu id ipsi displicet : sed veniale non remissum quoad culpam illi æternum displicet; ergo.

R. Quamdiu manet culpa peccati, peccatum manet pœna dignum dignitate radicali et quasi conditionata *C.* actuali et absoluta *N.* Dignitas radicalis ad pœnam est ratio et fundamentum, cur possit aut potuerit pœna infligi : hæc dicitur conditionata, quia non facit, ut de facto et adhuc infligi pœna possit, nisi supponatur pœnam necdum esse solutam. Dignitas actualis est debitum præsens adhuc sustinendi pœnam.

Ad Conf. D. M. Deus potest quid juste punire, quamdiu id ipsi juste displicet, si illud necdum adæquate punivit *C.* Si illud jam secundum reatum pœnæ adæquate punivit *N.* Justitia formaliter consistit in adæquatione juris et debiti; cum itaque damnatus pro debito pœnæ temporalis adæquate fuerit satispassus, sicque illud adæquando extinxerit, Deus remanentem reatum culpæ juste punire nequit.

Inst. 2. Reus juste a Deo potest puniri, quamdiu habet complacentiam in peccato : hanc habet damnatus *in veniali* quoad culpam non remisso; ergo.

D. M. Quamdiu habet complacentiam liberam, et quæ sit novum formale peccatum *C.* quamdiu habet complacentiam necessariam, et quæ peccatum formale non sit *N.* Argumentum, si valet, nimium probat, nempe peccata in damnatis et consequenter pœnas sine fine augeri.

62. *Obj. II.* Ideo peccatum mortale per se punitur pœna æterna, quia damnatus per hoc peccatum sponte se conjecit in talem statum, ubi principium vitæ ipsi deest, satisfactio fit impossibilis, et culpa irreparabilis; ergo veniale saltem per accidens punietur pœna æterna, quia per accidens, scilicet per mortale conjunctum, constitutum est in statu omnino simili. *Conf.* Pœna correspondet culpæ et malitiæ ut duranti : sed culpa venialis semper hic durat; ergo.

R. — *D. A.* Ideo præcise aut tantum punitur per se pœna æterna mortale

N. tum propter hoc, tum propter alias rationes a priori æque ac maxime a posteriori *C.* Inter alias rationes etiam attulimus illam ex D. THOMA, quantumvis hic nobis contrario; tum ut ex nostris non solum, sed et ex alienis principiis veritatem theseos confirmatam ostenderemus : tum quia declarandum ibi erat, quid peccatum mortale *per se* efficeret ac induceret, quandoquidem de ipso peccati merito sermo fuerat. Cum autem in præsenti non sit quæstio de natura et merito ipso venialis, sed de accidentali tantum statu, sequelas a D. THOMA ex illo principio deductas admittendi nulla necessitas urget; præsertim cum aliis principiis communibus illæ repugnare videantur.

Ad Conf. D. M. Pœna respondet culpæ et malitiæ ut duranti in reatu ad sustinendam pœnam *C.* ut duranti in reatu ad sustinendam displicentiam *subd.* si libere duret, aut pœna non sit per passionem æquata *C.* si aut non libere duret, aut æquata sit pœna *N.*

Inst. Ex nostra thesi sequeretur 1. Relinqui in hoc universo aliquid inordinatum, scilicet culpam sine pœna : 2. Dari remissionem pœnæ sine meritis Christi : 3. In inferno locum habere redemptionem, et pœnas decrescere ac mitigari : 4. Pro remissione pœnarum damnati posse offerri preces et applicari indulgentias.

R. — *N.* Hæc vel sequi, vel a fidelium sensu aliena esse.

Ad 1^um^. R. — *D.* Relinqui culpam sine pœna soluta et solvenda *N.* sine pœna non amplius quidem pendenda, cum jam ex æquo data fuerit *C.* Imo vero ordinatissimum est a Deo nullum peccatum puniri ultra condignum.

Ad 2^um^. *D.* Dari sine meritis Christi remissionem per satisfactionem, et reparativam offensæ *N.* remissionem per satispassionem, et præcise per passivam adæquatam vindicativæ justitiæ, eamque nullatenus salutarem nec meritoriam solutionem *C.* Hinc meritis Christi nihil decedere constat, quæ ad satisfactionem, reparationem honoris læsi, ac salutarem satispassionem ordinata fuerunt.

Ad 3^um^. *N.* 1^am^ *part.* Juxta quosdam proprie redimi pœnam est loco pœnæ debitæ offerre pretium aliud æquivalens, vi cujus judex ad permutandam vel omittendam vindictam movetur : improprie redimi est condonari vel minui pœnam ex judicis clementia. Neutrum accidit in inferno, ubi pœna non redimitur, sed expiatur et solvitur. 2^am^ *part. C.* Hoc enim non repugnat persuasioni fidelium, qui sentiunt peccatum quidem mortale, non autem veniale pœna æterna puniri.

Ad 4^um^. *N. seq.* ex solut. ad *Inst.* 1, n. 54.

QUÆRES I. *Quomodo remittatur reatus culpæ decedentibus cum solo peccato veniali?*

63. *Nota.* S. THOMAS in 4. Dist. 21, a. 3, contra ALENSEM aliosque probat sæpe contingere, ut venialia peccata non remittantur ante mortem. Ex illo autem Apoc. 21, v. 27 : *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum,* statuunt omnes, etiam reatum culpæ venialis sublatum esse oportere, antequam justus homo in gloriam cœlestem ingrediatur. Præterea statuunt communiter Theologi, culpam in hac providentia nunquam mere condonari. Denique ratio manifesta probat, pro reatu culpæ in hac vita non remissæ animas in purgatorio non posse condigne satispati; cum culpa etiam venialis sit malum morale et altioris ordinis, quam pœna, quæ malum tantum physicum est, et nulla ratione adæquare illum ordinem valet.

His suppositis ad solvendam quæstionem auctores duplicem sententiarum classem afferunt : 1ª est, quæ statuit culpam remitti a Deo sub ipsum animæ egressum : 2ª quæ vult remitti eam in ipso purgatorio et egressu ex eodem. In hac materia, quæ ex certis fundamentis decidi nequit, sufficiet nobis diversas exponendi rationes ab auctoribus inventas attulisse.

64. R. I. Secundum *primam classem* remittitur culpa in ipso instanti mortis seu in primo non esse vitæ, vel vi gratiæ finalis, vel vi meritorum præcedentium et resultantis inde juris, quod justus habet ad introitum in gloriam et remotionem omnium impedimentorum ad eam : vel vi actus contritionis intensissimi, quem in egressu e corpore anima elicere dicitur.

65. R. II. Secundum *alteram classem* remittitur culpa vi actuum charitatis divinæ, patientiæ, ac resignationis in voluntatem divinam aliorumque actuum supernaturalium in purgatorio ab anima elicitorum : idque vel via meriti; quia purgatorium pertinet quodammodo adhuc ad viam, nec est terminus : vel per viam satisfactionis; quia purgatorium ex ordinatione divina est locus non modo satispatiendi, sed et pro residuis culpis venialibus satisfaciendi : vel per viam deprecationis et impetrationis; cum sicut animæ in purgantibus flammis detentæ, tanquam Deo gratæ, possunt precari et impetrare quidpiam pro aliis, sic et remissionem culpæ pro se impetrare queunt.

Quæres II. *In quonam consistat ratio peccati habitualis?*

66. R. I. Peccatum habituale nihil est aliud, quam ipsum actuale physice præteritum, sed moraliter perseverans in reatu culpæ, seu per ordinem ad debitum sustinendi odium, vel displicentiam divinam.

Prob. Sicut ab actu malo existente denominatur homo actu peccator; ita habitu et reatu peccator aptissime dicitur ab actu physice quidem præterito, sed moraliter, h. e. habitu et reatu perseverante.

Conf. 1. Ex S. Aug., L. 1, de Nupt. et Concup., c. 26, cit. supra num. 29.

Conf. 2. Peccatum perseverans ad debitum sustinendi odium, si fuerit mortale; aut displicentiam, si fuerit veniale, est radix aliorum effectuum, ut sunt privatio gratiæ sanctificantis, reatus pœnæ... imo præscindendo a reliquis, et hoc uno intellecto satis cognoscitur perseverantia moralis peccati.

Si ais : Peccatum habituale dicitur mors animæ; ergo consistit in privatione, id quod diserte docet D. Thomas. *Item* peccatum dividitur in actuale et in habituale; ergo non possunt esse idem.

R. — *D. A.* Dicitur mors animæ demeritorie et causaliter *C.* formaliter et in se *N.* Idipsum D. Thomas alibi diserte asserit, quod privatio gratiæ sit pœna peccati, non ipsum peccatum. Præterea *divisio* peccati in actuale et habituale non est divisio generis in species, sed subjecti in accidentia; non per membra stricte ac physice dividentia, sed per diversos tantum status.

67. R. II. Perseverantia moralis peccati habitualis explicatur proxime et formaliter per negationem satisfactionis vel condonationis.

Prob. Peccatum habituale perseverans est peccatum non remissum; ergo sicut offensa principis dicitur moraliter perseverare, ex eo quod physice

præterierit, et vel ab offendente non fuerit expuncta per compensationem, vel a principe non condonata; ita offensa Dei.

Si ais 1°. Sequeretur, tum quod Deus esset causa peccati habitualis, quia negatio condonationis fundat perseverantiam peccati : tum quod Deus odio haberet suam negationem condonationis, quia aversatur etiam peccatum habituale ut perseverans.

R. — *N. seq.* Nam 1° Deus non condonando non intendit directe perseverantiam peccati, nec proprie conservat, nec positive in illud influit; sed utitur jure suo, quo cedere non tenetur; et nihilominus ad promerendam condonationem disponit et excitat. Homo autem causa dici debet, tum quia posuit actuale peccatum; tum quia contra debitum et obligationem non satisfecit. 2° Deus aversatur peccatum ut perseverans, ita ut perseverantia sit duntaxat conditio, sine qua non amplius odisset peccatum; non item ratio motiva et provocans indignationem Dei.

Si ais 2°. Perseverantia moralis peccati habitualis proxime et formaliter explicatur per obligationem satisfactionis et jus aversandi; tum quia sublato jure et obligatione tollitur peccatum habituale : tum quia obligatio et jus sunt priora, et præsupponuntur ad utramque negationem.

R. — *N. A.* Quia obligatio hæc, et jus illud perseverans præsupponunt tanquam titulum peccatum habituale, et sunt ejus effectus : sicut eadem obligatio et jus primum præsupponunt peccatum actuale, cujus sunt effectus. Tollitur quidem peccatum habituale sublato jure et obligatione, sed qua negantibus præcessisse satisfactionem vel condonationem. Demum obligatio prima et jus primum sunt priora; non vero obligatio et jus perseverans : sic enim ex peccato habituali et ex negatione oriuntur.

DISPUTATIO III.

DE PECCATO ORIGINALI.

CAPUT I.

DE EXISTENTIA PECCATI ORIGINALIS.

Peccati originalis nomine intelligimus ex annotatis, n. 3, illud, quod a primo homine in omnes ejus posteros naturali generationis via ab eo descendentes transfusum hos ipso originis momento inquinat, reddit Deo inimicos, indignos cœlo, et variis vitæ calamitatibus ipsique morti obnoxios. Controversiam de illo *Celestius*, Pelagii socius, aut inter discipulos antesignanus, ad quæstiones præter fidem referre quidem conatus est; sed S. AUGUSTINUS tum epis. 89 (al. 157, n. 11 et seqq.), tum de gratia et pecc. orig., L. 2, c. 24 et L. 1 cont. Julian., c. 2, ostendit, eam *ad ipsa Christianæ fidei fundamenta pertinere*, unamque esse ex iis, quibus *proprie fides Christiana consistit*. Quare et nos hanc materiam accurate tractandam censemus, atque eum in finem et errorum et veritatis demonstrationem ac vindicias dare aggredimur.

ARTICULUS I.

QUINAM CIRCA ORIGINALIS PECCATI EXISTENTIAM FUERINT ERRORES?

68. *Dico I.* **Triplex classis est eorum, qui circa peccati originalis existentiam errarunt.**

1ª GENTILIUM qui peccatum originale ignorarunt, et, juxta quosdam, HEBRÆORUM nonnullorum, qui circumcisionem nihil, nisi notam characteristicam populi Judaici ab infidelibus existimabant. Sed ignorantia hæc potius, quam error forte dicenda est; eo quod originale malum ex revelatione duntaxat innotescat.

2ª HÆRETICORUM, ex quorum erroneis alias opinionibus peccati originalis existentia destruitur. Ejusmodi erant MANICHÆI, aliique bina rerum principia diversa, et animam in homine, alteram bonam, alteram malam, fingentes, atque hinc teste S. AUG., L. 20 cont. Faust., c. 46, baptismum tanquam prorsus inutilem rejicientes; quorum dogmata sicut secuti sunt ALBIGENSES, sic baptismum etiam parvulis ad salutem prodesse negarunt. Huc aliqua ratione reduci etiam potest ORIGENES, qui quamvis nullibi peccatum originale negaverit, et baptismi etiam necessitatem ad parvulorum peccata delenda hom. 8 et 12 in Levit. (si tamen hæc commentaria illum auctorem habeant) asseruerit; tamen cum animas ante peccasse docuerit, quam cor-

poribus conjungerentur, non originale, sed habituale peccatum, in superiori vita commissum in baptismo tolli autumasse a quibusdam censetur.

3ª Est Pelagianorum, quorum capitale dogma et veluti cæterorum errorum omnium basis erat negatio peccati originalis. Hoc autem sequentibus articulis, ut ex Mario Mercatore coævo in Commonitorio, Conciliis Carthaginensi et Diospolitano, et S. Augustino in L. 2 de grat. et pecc. orig. aliisque discimus, constabat. 1° *Adamum mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus.* 2° *Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læsit, et non genus humanum.* 3° *Quoniam infantes, qui nascuntur, in eo statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem.* 4° *Quoniam neque per mortem Adæ omne genus hominum moritur, quia neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgit.* 5° *Quoniam infantes, etiamsi non baptizentur, habent vitam æternam.* Atque de hac una classe hic et in posterum a nobis agetur.

69. *Dico II.* **Erroris hujus auctores et sectatores nonnihil variarunt.** Variatio 1ª evenit inter ipsos *auctores*, Celestium nempe et Pelagium, de qua audiendus S. Aug., L. cit., c. 12 : *Quid inter istum et Celestium in hac quæstione distabit, nisi quod ille apertior, iste occultior fuit; ille pertinacior, iste mendacior; vel certe ille liberior, hic astutior? Ille enim nec in Ecclesia Carthaginensi damnare voluit, quod in Romana postea se tenere confessus est, et corrigi paratum se esse professus est, si ei tanquam homini error obrepserit. Iste autem et illud dogma* (in Synodo Diospolitana seu Palæstina) *damnavit tanquam contrarium veritati, ne ipse a Catholicis judicibus damnaretur; et id sibi defendendum postea reservavit, aut mendaciter damnans, aut callide interpretans.*

2ª Fuit in *defensione dogmatis*. Nam 1° Pelagius æque ac Celestius satagebant quæstionem hanc inter illas referre, quæ præter fidei periculum in utramque partem disceptari possint, ut S. Aug., L. cit., c. 23, annotavit. 2° Ita damnabant publice suos errores, ut tamen apud discipulos sensum et explicationem hæreticam retinerent. Illud enim, quod dixerant, non tantum primo homini sed etiam humano generi peccatum primum obfuisse, intelligebant factum *exemplo, non propagine :* quatenus nempe Adamum peccantem omnes imitati sint. Alterum, quo fatebantur infantes non esse in eodem statu, in quo Adam ante prævaricationem fuerat, interpretabantur hoc sensu duntaxat dictum, quod infantes *præceptum capere nondum possint, Adam autem potuerit.* Denique ubi baptismum necessarium parvulis asseruerant, necessitatem eam exponebant ad hoc, ut *infantes sanctificarentur in Christo, et hæredes regni cœlestis fierent,* non autem ut peccata illis remitterentur. Quin et parvulos *in remissionem peccatorum baptizari;* sed hoc sensu admittebant, quod eodem baptismo initiarentur, quo iis, qui lapsi sunt, peccata remittuntur; sive qui ex se et natura sua idoneus est ad peccata delenda; ut iterum constat ex S. Aug., L. cit., c. 4 et 5, et aliis in libris ac ep. 106 (al. 186), passim. 3° Conabantur imponere Rom. Pontificibus Innocentio et Zozimo oblatis fidei professionibus fraudulentis partim errores suos subdole tegentibus, partim obedientiam definitioni Pontificiæ simulato spondentibus, atque hac ratione veniam suo dogmati ac indulgentiam sibi a damnatione aucupantibus; ut ex iisdem fontibus habetur.

3° Accidit in ipsa *doctrina*. Etenim 1° aliqui Pelagiani, ut refert S. Aug., L. 1 de pecc. merit., c. 35, propria quædam peccata in parvulis recens na-

tis esse dicebant, quæ per baptismum illis remitterentur. 2° Plures argumentis Catholicorum, ut apparet, convicti, docere cœperunt Adamum post peccatum mortalem esse factum, atque ex eo per generationem ab ejus filiis mortem quidem corporis trahi, non tamen animæ, hoc est, peccatum; ut idem Doctor, L. 4 cont. 2 ep. Pelag., c. 2 et 4, n. 6, notavit. Cum his sub prima sui erroris initia sensisse JULIANUM, auctor est Marius Mercator in suo *Commonitorio*, quamvis postea omnem Pelagii hæresin contra S. AUG. defendendam susceperit. Dimidiatum hunc de originali Pelagianismum renovarunt etiam postremis seculis *Zwinglius*, *Jacobus Faber*, et *Erasmus*. 3° Reliqui omnes, quos alibi notavimus, errores retinuerunt, novosque diu post Sectatores acceperunt in *Anabaptistis* et *Socinianis*.

ARTICULUS II.

AN EXISTAT PECCATUM ORIGINALE?

70. *Dico.* **Existentia peccati originalis est Dogma fidei.**

Ita TRID. Sess. 5, statuit, fatetur et declarat : SCRIPTURA SACRA demonstrat : TRADITIO Ecclesiæ evincit : et congruæ RATIONES persuadent. Argumenta hæc validissima jam olim in Pelagianos strinxerunt SS. Patres, qui controversiam hanc data opera disputarunt. Inter eos primus ac præcipuus est S. AUGUSTINUS, qui hanc materiam copiosissime pertractavit in libris de grat. et peccato originali, de nuptiis et concupiscentia, de peccatorum meritis et remissione, contra duas epistolas Pelagianorum, et adversus Julianum; denique in aliis suis libris et epistolis frequentissime. Post hunc idem argumentum studio singulari versarunt S. PROSPER ad Capitula Genuensium resp. 3, S. FULGENTIUS, L. de gratia Christi, HUGO de S. Victore, L. 1 de Sacramentis, ANSELMUS, L. de conceptu Virginali et peccato originali, etc.

§ I.

Quibus argumentis ex Scriptura probetur et vindicetur existentia peccati originalis?

71. *Argumentum I.* Sumitur ex Veteri Testamento. Et quidem 1° ex Jobi, c. 14, v. 4, quem versie 70. Interpret. sic recitat *: Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram.* Secundum Vulgatam autem sic Deum alloquitur : *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es?* Sic autem argumentor : Sordes et immunditia, de qua loquitur Job, homini inest ab ipsa ejus conceptione, ut patet ex verbis, atque hinc omnibus inhæret et in omnes propagatur. Sed hæc immunditia non est corporea, sed spiritualis, seu peccatum, tum quia per immunditiam sæpius intelligitur peccatum, ut liquet ex Isa. 64, v. 6 : *Facti sumus ut immundus omnes nos, et tanquam pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ :* tum quia hanc immunditiam Deus *solus* tollere potest, ut asserit nostra Vulgata : tum quia in cap. sequente, v. 14, ex opposito immaculatus et justus idem sonant : *Quid est homo, ut immaculatus sit, et ut justus appareat natus de muliere?* ergo.

Ex quo etiam occluditur effugium Socino, qui hic sermonem esse vult de immunditia comparative ad Deum, in cujus *conspectu* etiam *cœli*, ibid., c. 15,

v. 15, *non sunt mundi.* Hæc enim immunditia pro *imperfectione* sumpta a Deo etiam tolli nequit; nec proinde fundat comparationem ad *mundum* et *mundandum,* quam tamen insinuat Vulgata : nec maculam a *sordibus* exprimit, quam 70. Interpret. versio supponit.

2° Ex Psal. 50, v. 7 : *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum : et in peccatis concepit me mater mea.* Hic quamvis de peccatis in plurali Vulgata et 70. Interp. enuntient, tamen peccatum originale intelligi potest; tum quia juxta S. Aug. in Enchir., cap. 44 et 45, in sacris æque ac profanis scriptionibus usitata est figura intellectionis, qua numerus pluralis pro singulari, et vicissim usurpatur : tum quia Adami peccatum, quod a posteris contrahitur, plures iniquitates, superbiam scilicet, infidelitatem, inobedientiam complectitur; quibus accedit, quod S. Hieronymus aliique fere omnes vim vocis hebraicæ secuti reddant illum versum cum singulari : *in iniquitate, in peccato.* Unde sic : Iniquitas et peccatum, in quo conceptum se David profitetur, erat verum et proprie dictum peccatum; cum et ipsa vox hebraica et eadem adulterio Davidis in hoc Psalmo attributa id significet. Atqui illud non potuit aliud esse quam peccatum originale; non enim erat peccatum *personale* Davidis, cujus vel tanquam infans ratione carens in utero materno erat incapax, vel in quo certe ipse non fuerat conceptus : nec erat peccatum *parentum* Davidis; siquidem is ex legitimo sanctoque conjugio natus fuit : gignendi autem actio et honesta et justa est, atque ad fidelium parentum laudem spectat : ac David præterea in hoc loco non suscepit aliorum malitiam incusare, sed proponere Deo suam miseriam ejusque misericordiam allicere. Consequens itaque est, ut peccatum hoc vitio *primorum parentum* adscribatur, et Deus, qui hominem rectum fecit, et conjugii a Deo instituti officium, et liberorum procreatio extra Manichæorum calumnias collocentur. Hoc autem evicto, David non uni sibi proprium, sed omnibus hominibus commune peccatum expressit; cum scire non potuisset se in peccato esse conceptum, nisi omnes Adæ posteros nasci peccato obnoxios novisset. Vide de his Bellarm., L. 4 de amiss. grat., c. 4.

72. *Argumentum II.* Sumitur ex Novo Testamento. Et quidem 1° ex epist. ad Rom., c. 5, v. 12 : *Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt,* etc. Et v. 19 : *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi.* Inde enim sic arguo : Peccatum, quod in mundum intravit per unum hominem, in quo omnes peccarunt, est verum et proprie dictum peccatum. Quamvis enim peccatum in Scripturis nonnunquam sumatur metonymice pro peccati pœna, in iis tamen *peccare* nuspiam acceptum legimus pro *puniri;* in uno autem homine omnes peccavisse dicuntur. Præterea sub peccati nomine hic nequit intelligi *mors* tanquam pœna; quia alias sensus foret : mors in hunc mundum intravit, et per mortem mors : nec potest intelligi effectus alius, *pronitas* scilicet *ad peccandum;* eo quod non huic, sed peccato proprie dicto decreta sit mors juxta illud Ezech. 18 : *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur :* et ad Rom. 6 : *Stipendia peccati mors.* Atqui peccatum hoc est ipsum originale peccatum.

Nam 1. non est *peccatum actuale Adami,* quatenus tantum in ipso et personale erat; tum quia non intravit sive peccatum sive mors in mundum ratione solius Adami, sed per Adamum intravit peccatum in omnes homines, quia in Adamo omnes peccarunt, et ita etiam per eum in omnes mors

pertransiit : tum quia per unum hominem intelligenda esset potius Eva quam Adamus ; nec inter hunc et Christum toto hoc capite comparatio instituit potuisset, si textus recitatus nihil ediceret, nisi cœpisse peccatum esse in mundo, dum Adam peccavit.

2. Non est actuale peccatum, quod *ad exemplum Adami* fuerit commissum ab omnibus, et sic imitatione, non autem propagatione in mundum introiverit. Imprimis enim id *antithesis* inter Adamum et Christum hic instituta non patitur : deinde quod hominum plurimi non cognoverunt, ut *infideles*, aut cognoscere non potuerunt, ut *infantes*, aut si quidem cognoverunt, tamen damnarunt, ut multi *fideles*, id certe imitati fuisse dici nequeunt; hæc autem omnia respectu peccati Adæ certa sunt. Denique si exemplo introivisset peccatum in mundum, et imitatione homines duntaxat peccassent, mortui essent omnes ob suum et non alterius delictum, nec in alio peccassent, nec per alterius inobedientiam essent constituti peccatores. Præterea Apostolus de imitationis peccato locuturus debuerat potius afferre peccatum *Diaboli* aut *Evæ*, per quos prius, quam per Adamum peccatum intraverat. Plura vide in Bellarm., cap. 3, l. c., ubi et Vulgatæ cum Græco concordiam contra Erasmum vindicat.

2° Ex 2. ad Corinth. 5, v. 14 : *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt : et pro omnibus mortuus est Christus : ut et qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit;* quod ratiocinium, ut ostendit Aug., L. 6 cont. Julian., c. 4, n. 8, legitimum non foret, si non homines universi, ac ipsi etiam infantes mortui forent morte peccati. Item ex epist. ad Ephesios 2, v. 3 : *Eramus natura filii iræ, sicut et cæteri.* Cujus sensus est : a primo naturæ nostræ exordio, seu ex nativitate, et sic non consuetudine aut imitatione eramus obnoxii iræ ac vindictæ divinæ; huic autem nemo obnoxius est, nisi ob peccatum : unde consequitur nasci omnes cum peccato.

Nempe id probant verba et ordo textus græci, in quo vox τέκνα non tam filium, quam *partum et nativitatem* significat : et secundum constructionem *filii natura iræ* legitur; quasi filios naturales, et quod naturam spectat, iræ diceret, ut hos opponeret filiis adoptione : probat etiam scopus et finis Apostoli, qui, ut Judæorum jactantiam gentilibus se præferentium retunderet, illos æque ac hos ex nativitatis origine aliquando iræ divinæ obnoxios fuisse declarat, et hinc radicem et causam mali, de quo ante dixerat, scilicet depravatæ vitæ aperit. Unde quamvis vox græca ambigua sit, et Julianus hunc locum sic reddiderit : *Eramus prorsus filii iræ*, hancque interpretationem S. Hier. non rejiciat; tamen S. Aug., L. 6 cont. Julian., c. 10, n. 33, recte Vulgatam, quam Hieronymus etiam secutus est, præhabendam censuit, præsertim quod eam summus latinorum omnium Codicum consensus firmaret.

73. *Obj. I.* Unicus locus, unde peccati originalis existentia asseritur, est cap. 5 ad Romanos : sed hic de peccato originali non agitur; ergo. *Prob. min.* Peccatum originale est, quod habetur per generationem : sed de hoc non loquitur hic Apostolus; quia generatio fit per duos, dicitur autem, v. 12 : *Peccatum per unum hominem intravit in mundum;* ergo.

R. Præcipuum hunc locum esse concedimus, unicum esse negamus, ut ex Patrum testimonio et ratiociniis supra allatis patet. Sed *T. M. N. m.* Quamvis enim *Pelagius, Julianus, Erasmus, Grotius* et *Joan. Clericus* inde demonstrationem peti posse negarint; hoc tamen velut decreterio invicte

usi sunt Patres Africani in *Concilio Nationali,* Pontifices Innocentius, Zosimus, Cœlestinus, Leo et Gelasius, Patres item Arausicani, ac demum Patres Conc. Trid.

Ad Prob. N. M. Scriptura non dissimulavit hominem alterum, nempe *Evam,* ex cujus cum Adamo conjunctione, peccatum generatione propagetur, ubi Eccli. 25, v. 33 : *A muliere,* inquit, *initium factum est peccati, et per illam omnes morimur.* Verum, ut S. Aug., L. 2, oper. imperf. notat, Apostolus et recte dixit, per unum hominem peccatum intrasse in mundum, quia vir et mulier matrimonio juncti Matth. 19, v. 6 : *non sunt duo, sed una caro :* et recte unum Adamum indicavit, tum quia hujus tanquam viri, actio generationis initium est; tum quia ejus utpote capitis, et non *Evæ* peccatum in posteros traducitur.

Inst. 1. Peccatum, de quo sermo est, v. 12, debet esse idem, de quo dicitur, v. 13 : *Usque ad legem peccatum erat in mundo : peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.* Atqui hoc postremum est peccatum actuale; quia hoc ante legem Moysis necdum imputabatur : non autem originale, utpote quod ante et post legem juxta nos est imputatum; ergo.

R. Cum S. Aug., L. 6 cont. Jul., c. 4, n. 9. *N. m.* Non solum actuale, sed et originale ante legem Moysis non imputabatur, hoc est ab hominibus vix ac ne vix quidem æstimabatur, *quia non cognoscebatur,* cum *per legem* orta sit *cognitio peccati,* originalis æque ac actualis. A Deo tamem imputatum fuisse peccatum patet ex pœna, quæ erat mors toti humano generi communis respectu originalis, et respectu actualis peccati aliæ vindictæ, quas Deus etiam ante Moysen jam a peccatoribus sumebat. Alii respondent intelligi quidem hic peccatum actuale, quin tamen similis significatio sit in versu priore; quia Apostolus originale peccatum in *versu* 12, assertum deinceps probare assumpsit per duos effectus, quorum primus est peccatum actuale, de quo *versus* 13; secundus mors, de qua *versus* 14.

Inst. 2. Originale peccatum est id, per quod non tantum mors, sed etiam peccatum homines inficit : sed tale non est peccatum Adami, cum ex Adamo mortem tantum et non peccatum trahamus juxta, v. 14 : *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ;* ergo.

R. — *N. m. et rationem.* Textum explicant S. Chrys., Aug. et Theodoret. cum quibus *D.* Qui non peccaverunt si similitudinem prævaricationis Adæ, hoc est, non peccato personali, nec physice propria voluntate *C.* nequidem voluntate aliena Adami, et sic simpliciter non peccarunt *N.* Cum per peccatum intraverit mors in mundum, et mors regnaverit etiam in infantes ante legem scriptam, hujus tanquam justæ pœnæ peccatum tanquam causa meritoria illis inesse debuit : non autem *actuale* et *personale* fuit, cujus infantes incapaces sunt; ergo originale, quod ab Adamo in sui conceptione contraxerunt.

Inst. 3. Originale juxta nos debet afficere omnes : sed peccatum, de quo Apostolus loquitur, pertinet tantum ad multos et respective ad pauciores; nam. v. 19, ait : *Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obeditionem, justi constituentur multi.* Et v. 15 : *Sed non sicut delictum, ita et donum : si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia..... in plures abundavit;* ergo.

R. — *N. M.* Eadem hic significatio est terminorum *multi* et *omnes,* ut ait S. Aug., L. 6 cont. Jul., c. 24, n. 30 : *Cum dictum est per unum in omnes*

transiisse peccatum ; et postea, per unius inobedientiam peccatores constitutos multos, ipsi sunt multi, qui et omnes ; et hoc quidem, ut recte notat, juxta morem alibi etiam in Scripturis usurpatum, cum etiam Genes. 22, Abrahæ dicatur : *In semine tuo benedicentur omnes gentes ;* cui c. 17, dictum erat : *Patrem multarum gentium constitui te.* Neque plus quidpiam ex altero textu exsculpitur, nam τὸ *in plures* græce legitur *in multos :* vox autem *multo magis* non ad excessum justorum ultra peccatores, sed ad superabundantiam donorum præ malis peccato illatis significandam spectat ; cum per Christi gratiam non originale tantum, sed et actualia peccata expientur, ut ex v. 16 constat : *Judicium quidem ex uno in condemnationem : gratia autem ex multis delictis in justificationem.*

Inst. 4. Ex proxime cit. versibus constat saltem, quod non plures per Adæ peccatum constituti sint peccatores, quam justificati sint per obedientiam Christi : sed per hanc non sunt justificati omnes ; ergo.

R. — *N. M.* Hunc enim sensum non habent versus proxime laudati, nec ille 1. ad Cor. 15, v. 22 : *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur ;* sed istum : sicut, quotquot ex Adamo generantur, ii reatum peccati et mortis contrahunt ; ita quotquot in Christo regenerantur, ii justitiam et vitam supernaturalem suscipiunt : et e converso, sicut, qui ex Adamo via ordinaria non nascitur, ut Christus, in Adamo non moritur ; ita qui in Christo non renascitur, spiritualiter non vivificabitur.

74. *Obj. II.* Ezech. 18, habetur : *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur : filius non portabit iniquitatem patris.* Contrarium fieret in hypothesi peccati originalis.

R. — *D.* Filius non portabit iniquitatem patris, si iniquitatis non sit particeps *C.* si sit *N.* Filii paternæ iniquitatis participes esse possunt, vel *imitatione ;* ad quos pertinet illud Exod. 20 : *Ego sum Dominus... Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem ;* vel *nativitate,* de quibus Apostolus loquitur. Porro qua ratione nos omnes participes simus peccati Adami, explicat S. Aug., L. 3 de pecc. mer., c. 7, n. 14 : *Nec sic dicuntur ista aliena peccata, tanquam omnino ad parvulos non pertineant : siquidem in Adam omnes tunc peccaverunt, quando in ejus natura illa insita vi, qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille unus fuerunt.* Et L. 6 cont. Julian., c. 10, n. 22 : *Aliena sunt proprietate actionis, et nostra sunt contagione propaginis.* Ubi præterea, c. 25, advertit, citata Ezechielis verba et dicta Jeremiæ, c. 31, esse prophetica, ac pronuntiare *fœdus novum,* in quo regenerati, et qui ad Adamum novum, Christum, pertinerent, suam duntaxat iniquitatem erant portaturi : juxta *pactum vetus* autem cum Adamo initum filios iniquitatem patris primi portaturos.

Inst. 1. Paulus ad Rom. 4, scribit : *Ubi non est lex, nec prævaricatio :* sed infantibus non ponitur aut data fuit lex ; ergo.

R. — *D. m.* Infantibus non ponitur, nec data est lex in conceptione eorum, nativitate et infantia *C.* in primo eorum parente, in quo continebantur *subd.* non data illis est lex, quam voluntate physice propria violarent *C.* quam voluntate physica primi parentis, et moraliter sua propria violarent *N.* Sicut omnes in Adamo peccarunt, sic in eodem posita erat illa lex : *De ligno scientiæ boni et mali ne comedas : in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.*

Inst. 2. Scriptura passim dicit, quod Deus reddat unicuique secundum

opera ejus : et 2. ad Cor. 5, habetur : *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum.* Parvuli autem nihil operis mali, nec in corpore suo gesserunt; ergo.

R. Cum S. Aug., L. 6 cont. Jul., c. 10, n. 23. Scripturæ textus ejusmodi pertinere ad adultos; ideo enim *propria corporis sui dixit, quod ad unumquemque in se ipso jam viventem pertineat.* Quod ipsum ex verbis Apostoli præcedentibus liquet, ubi ait : *Ideo contendimus sive absentes sive præsentes placere illi. Omnes enim non manifestari oportet,* etc. Si vero etiam de infantibus verba accipiantur, ea non sunt exclusiva, cum non dicatur : ut referat unusquisque *tantum* propria corporis. Sicut igitur ad parvulos pertinet Christi meritum, et ob id consequuntur regnum cœleste ex sententia Apostoli in objectione laudata : sic ad eos etiam peccatum Adæ pertinet, ac propter illud a regno Dei excluduntur.

§ II.

Quibus argumentis probetur ex Traditione, et vindicetur existentia peccati originalis?

75. *Argumentum I.* Sumitur ex SS. Patribus, qui ante Pelagium scripserunt; ejusdem enim tempore aut post illum unanimis et aperta fuit Doctorum sententia pro peccati originalis extantia. Et quidem

Sec. I. Ignatius in ep. ad Trallianos (Edit. interpol. Biblioth. Magn. Patrum, t. 11, p. 6 B), scribit : *Vos ergo... estote imitatores passionum Christi et charitatis, qua dilexit nos, qui dedit semetipsum pro nobis... ut sanguine suo nos repurgaret a veteri impietate.*

Sec. II. S. Justin. in Dial. cum Tryphone, n. 88, hæc habet : *Ad amnem venisse Christum pro comperto habemus... humani generis causa, quod per Adam in mortem et fraudem et seductionem serpentis conciderat, ut interim propriam pro se maligne agentis cujusque culpam taceam.* S. Iren., L. 3 cont. Hæres., c. 20 (al. 18, n. 7) : *Quemadmodum per inobedientiam unius hominis, qui primus de terra rudi plasmatus est, peccatores facti sunt multi et amiserunt vitam; ita oportuit et per obedientiam unius hominis justificari multos et percipere salutem.* Et L. 5, c, 17, n. 3 : *Delevit chirographum debiti nostri, et affixit illud cruci; uti quemadmodum per lignum facti sumus debitores Deo, per lignum accipiamus nostri debiti remissionem.* Alia ex eodem etiam affert S. Aug., L. 1 cont. Julian., cap. 3.

Sec. III. S. Cyprian., ep. 59 ad Fidum : *Quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit... Idcirco hæc fuit in Concilio* (Carthaginensi III, sub Cypriano, ann. 257) *nostra sententia : a baptismo neminem per nos debere prohiberi; quod magis circa infantes ipsos et recens natos observandum putamus.* Huic adde Tertullian., L. de testim. Animæ, c. 3, de carne Christi, c. 16 et 17; de resurrect. carnis, c. 34 et cont. Marcion., L. 5, c. 17. Ne quid de Origene laudari solito hic addam.

Ex Sec. IV, proferuntur a S. Augustino, L. 4 cont. Julian., c. 3, 5 et 6, et L. 4, ad Bonif., c. 11 : S. Hilarius, S. Basilius, S. Greg. Naz., S. Chrysostomus, S. Ambrosius, item Rheticius, Olympius, Hilarius Sardus, etc., quorum testimonia afferre nimis longum foret.

76. *Argumentum II.* Sumitur ex PONTIFICUM doctrina ac decretis. Hos inter primus refertur SIRICIUS in ep. 1 ad Himer., c. 2 (Labb., t. 2, p. 1018 D), scribens : *Infantibus, qui necdum loqui poterunt per ætatem... omni volumus celeritate succurri, ne ad nostrarum perniciem tendat animarum, si negato... fonte salutari, exiens unusquisque de seculo, et regnum perdat et vitam.*

INNOCENTIUS I in rescripto ad Synodi Milevit. Patres de Pelagii et Celestii errore ita scribit (Labb., t. 2, p. 1288 D) : *Illud vero, quod eos vestra Fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis absque baptismatis gratia posse donari, perfatuum est... Qui autem hanc in eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare,* etc.

ZOSIMUS in sua contra Pelagianos epistola scribens sic a S. AUG., ep. 157 (al. 190), ad Optatum, n. 23, refertur : *Ipsius* Christi *morte, mortis ab Adam omnibus nobis introductæ atque transmissæ universæ animæ, illud propagine contractum chirographum rumpitur, in quo nullus omnino natorum, antequam per baptismum liberetur, non tenetur obnoxius.*

CŒLESTINUS I inter capitula epistolæ primæ ad Gallos subjuncta sic loquitur, cap. 1 (Labb., t. 2, p. 1614 E) : *In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem et innocentiam perdidisse.* Cap. 9, ex baptismo ejusque ceremoniis originalem labem etiam infantibus adhærere ostendit.

Eadem decernunt LEO I, ep. 86 (al. 1), ad Nicetam Aquileiens., c. 3; GELASIUS I, ep. 7, ad Episcopos per Picenum (Labb., t. 3, p. 1176); GREGORIUS M., L. 9, ep. 52 (al. 54, opp., t. 3, p. 970), ad Secundinum.

77. *Argumentum III.* Sumitur a CONCILIIS, quorum viginti quatuor contra Pelagianam hæresin, an. 404, vel 405, exortam intra novemdecim annos, nempe ab anno circiter 412, usque ad an. 431, celebrata fuerunt. Ex his autem præsertim notandum 1° est CONC. CARTHAG., an. 412, a quo Celestii errores detecti et reprobati fuerunt. 2° CONC. DIOSPOLI in Palestina, an. 415 habitum, ubi Pelagius suos errores simulate rejecit. 3° HIEROSOLYMITANUM, an. 416, cujus meminit MARIUS MERCATOR in Commonitorio, cap. 3, ubi fraude detecta Pelagius e civitate sancta ejectus est. 4° CONC. AFRICANUM NATIONALE, seu CARTHAGINENSE a 214. Episcopis an. 418 celebratum, ubi, quod tanquam Canon secundus Concilii Milevitani olim referebatur, et in codice Canonum Ecclesiæ Africanæ capitulo 110, legitur, sic est constitutum (Labb., t. 2, p. 1664 A) : *Placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat; aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur : unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vere sed false intelligatur; anathema sit.* 5° GENERALE EPHESINUM, in quo Celestianorum, quo nomine veniebant Pelagiani, dogmata universim damnata sunt.

His accedunt alia postmodum in Italia, Hispania, Gallia et Germania celebrata; ex quibus memorandum præcipue est ARAUSICANUM II, an. 529, collectum, utpote cujus decreta, c. 2 et 4, a CONCILIO TRIDENTINO, Sess. 5, de peccato originali renovata fuerunt. Item FLORENTINUM, quod in Decreto unionis docet, *illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.*

78. *Obj.* Plures PATRES ante et post Pelagii tempora peccatum originale negarunt.

R. — *N. Ass.* Cujus falsitas ex libris S. AUGUSTINI contra Julianum patet, ubi Pelagianis auctoritatem Patrum eripit, horumque scripta ab illorum errore vindicat. Addiderunt quidem *Zwinglius, Servetus,* aliique recentiores hæretici nonnulla aliorum testimonia, sed quæ soluta etiam Bellarminus, Natalis Alexander, aliique Theologi dederunt. Præcipua ex utrisque dabimus absque ampliore tamen textuum recitatione, quod apud laudatos auctores alibique reperire est. At secundum solutionis diversitatem, quam patiuntur, *triplicem classem* constituunt.

79. *In* 1ª. *Classe* S. JUSTINUS ad Orthodoxos, q. 88, dicit illud Jobi, *Nemo mundus a sorde :* non pertinere ad infantes. S. AMBROS. in Comment. ad c. 5, epist. ad Rom., v. 12, negat nos *peccato Adami pati mortem secundam, quæ in gehenna dicitur.* OPTATUS MILEVITAN. cont. Parmenian., L. 7, c. 1, dicit *non pertinuisse ad Seth filium peccatum Adæ patris admissum.*

R. 1º. Manifestum est L. QQ. ad Orthodoxos non esse JUSTINI, cum q. 115, citentur ORIGENES et IRENÆUS, uterque JUSTINO posterior : Bellarminus AMBROSIUM hujus commentarii auctorem negat : Natalis Alexander ostendit librum septimum cont. Parmen. esse dubium OPTATI MILEV. fœtum.

R. 2º. Auctor 1ᵘˢ per *sordem* intelligit peccatum personale : 2ᵘˢ per *mortem secundam* pœnam sensus in inferno : 3ᵘˢ peccatum Adami, quatenus illi personale erat, non autem quatenus fuit naturæ in Adamo tanquam capite corruptæ, quemadmodum singula ex contextu liquent.

80. *In* 2ª. *Classe* ORIGENES, L. 5, Comment. in ep. ad Rom., n. 1 (opp., t. 4, part. 1ª, p. 146), 1º per *mundum,* in quem intravit peccatum, intelligit *homines terrenos et carnales :* 2º *mortem* per Adamum ingressam explicat de *morte animæ actuale peccatum insequente* (ibid., p. 547 C) : 3º Unius delicto *multos,* et *non omnes* vult constitutos esse peccatores (ibid., n. 2, p. 553 A) : 4º Denique *plures* ait per Christum *redemptos,* quam per Adamum *mortuos* (ibid., p. 553 B). ARNOBIUS autem in Psal. 50, ait eum, *qui nascitur, sententiam* quidem *Adæ, non* autem *suum peccatum habere.*

R. 1º. Pro neutrius auctoritate multum laborare opus est. Præter dicta enim num. 68, audiendus hic est S. HIERON., qui Pelagianis ad ORIGENEM provocantibus in calce Dialogorum ita insultat : *Transite ad Amasium* (Origenem) *vestrum, qui præterita in cœlis et antiqua delicta solvi dicit in baptismo; ut cujus in cæteris auctoritate ducimini, etiam in hac parte errorem sequamini.* Unde nec homilias in Leviticum, de quibus loc. cit. nec hom. 3, in Cantic. nec L. 4 cont. Celsum pro veritate nostra referre necesse duximus. ARNOBIUM autem, utpote alium ab Arnobio Lactantii Magistro, et Pelagianum hominem, quem etiam juxta *Natalem* censura GELASII tetigit, multo minus curamus.

R. 2º. Qui explicare tamen voluerit auctores illos, ex Huetii sententia dicet. ORIGENEM *in primo* pro more suo locutum allegorice, non dogmatice : *in secundo* præcisive, non exclusive : *in tertio* peccatoris nomine ab eo intelligi, qui voluntate propria peccavit : *in quarto* eatenus plures a Christo redemptos, quatenus ipse etiam Adam et Eva revocati sunt ad vitam. ARNOBII porro dictum in hunc quoque catholicum sensum interpretari poterit :

qui nascitur, suum, hoc est, proprium peccatum non habet; habet tamen sententiam Adæ, cujus peccato constrictus est.

81. *In* 3ª. *Classe* opponitur I. TERTULLIANUS, qui L. de Baptismo, c. 18, probat differendum esse baptisma parvulorum, ea inter alias ratione, quod *innocens ætas remissione peccatorum non egeat.*

R. Vocat innocentem ætatem, quia personale peccatum non habet : existimat baptismum eorum ad usum rationis differendum, ut simul actualem fidem suscipiant : ibidem tamen, et locis n. 75, indicatis originale peccatum agnoscit. Ejus porro de differendo parvulorum baptismo opinionem Ecclesia Africana, an. 253 in Concilio, cui præerat Cyprianus, improbavit. V. n. 75.

II. CLEMENS ALEX., L. 3, Stromatum 1° textus Jobi et Psalmi, quos pro nostra sententia attulimus, in alium sensum detorquet (opp., p. 468 D, 469 A, edit. Paris, 1629). 2° Negat Davidem in peccatis conceptum esse (ibid.). 3° Quærit, ubinam fornicatus sit infans, vel quomodo, qui nihil operatus est, sub Adæ execrationem ceciderit (ibid.).

R. 1°. Pro CLEMENTIS in hac quæstione orthodoxia facit tum ipsius eloquium L. 1 Pædag., cap. 6, ubi dicit baptismum esse lavacrum, quo peccata absterguntur : tum testimonium ATHANASII serm. in illa verba : *Omnia tradita mihi sunt a Patre*, qui traditionem de peccato originali in Ecclesia Alexandrina semper viguisse asserit : tum silentium Pelagianorum, qui eum nuspiam in suum patrocinium appellarunt.

R. 2°. Pugnabat hic loci CLEMENS contra *Basilidianos*, qui tum animas ante corpus creatas fuisse, et in anteriore illa vita peccasse contendebant, ut ex L. 7, Strom. constat : tum liberorum procreationem esse execrationem effutiebant, ut ex ipso loci objecti contextu apparet, cui subjicitur : *Restat ergo eis, ut videtur, consequenter, ut dicant malam esse generationem.* Ex his autem patet, cur ille Doctor hæc scripserit. Nam 1ᵘᵐ fecit, non ad negandum peccatum originale, sed ad declinandam vim adversariorum, qui his testibus ad suos errores stabiliendos abutebantur; quam methodum subinde a SS. Patribus adhibitam Tournely observat. In 2° negat Davidem esse conceptum in peccato, quod esset ipsa generatio et peccatum matris : non autem negat conceptum in originali peccato, seu primorum parentum, quia addit : *Quando dixit : in peccatis conceptus sum*, etc., *dicit prophetice matrem Evam. Ad* 3ᵘᵐ. Patet ex dictis, quæstionem ejus fuisse de peccato actuali commisso in vita anteriore; et sic controversiam de originali peccato nequidem hic attigisse.

III. S. CHRYSOSTOMUS multis in locis nobis contradicit. Nam 1° in hom. 10, in epist. ad Rom., n. 1, negat homines per Adæ peccatum constitui *peccatores*, nisi quatenus *mortales effecti sunt.* 2° Hom. 17, in 1. ad Cor., n. 4, dicit homines perire non *propter Adamum*, sed *peccatum proprium.* 3° Hom. 39, in eamd. ep., n. 3, ait non omnes in Adam esse *mortuos morte peccati*, sicut non omnes in Christo vivificantur, cum multi damnentur. 4° Hom. 24, in ep. ad Ephes., n. 5, distinguit inter peccatum primi hominis, et id, quod perpetramus, dicendo : illud *soli corpori*, hoc *animæ mortem afferre.* 5° Hom. ad Neophytos (opp., edit. Latin., t. 5, p. 289, Antuerp. 1614), *infantes* asserit, *quamvis peccato inquinati non sint, baptizari, ut eis sanctitas, justitia et adoptio addatur.*

R. 1°. S. AUG., L. 1 cont. Julian., c. 6, CHRYSOSTOMUM vindicaturus sic Julianum aleoquitur : *Itane est? verba S. Joannis Episcopi audes tanquam e*

contrario tot taliumque sententiis opponere?... Absit ut Constantinopolitanus Joannes de baptismate parvulorum, eorumque a paterno Chirographo liberatione per Christum tot tantisque Coepiscopis suis, maxime Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Nazianzeno Gregorio, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio... Hoc (peccati originalis dogma) *credidit, hoc didicit, hoc docuit et Joannes.* Tum ex hom. 10, in epist. ad Rom., hom. ad Neophytos, hom. de Lazaro resuscit. et ep. 3 ad Olymp. affert ejusdem verba, quibus originale peccatum extare affirmat.

R. 2°. Idem S. Doctor objecta refutat, cum quo

Ad 1^{um}. R. In hac ipsa homilia a S. Chrysostomo probari peccatum originale, quo negat constitui homines peccatores personaliter et actualiter, sed originaliter et habitualiter; quod explicat per *obnoxios supplicio et reos mortis,* quia evidentius erat mortis debitum ex Adami peccato ab omnibus contrahi.

Ad 2^{um}. R. Cum hic baptizatos alloquatur, recte dixit eos per originale peccatum non perire, si pereant; quia illud per baptismum jam erat condonatum.

Ad 3^{um}. R. Exempla hic allata et ipsum ejus ratiocinium probant S. Doctoris sensum esse, quod non omnes mortui sint in Adamo ea peccati morte, in qua perpetuo mansuri, et a qua nunquam liberandi essent.

Ad 4^{um}. R. Antithesin in eo esse positam, quod mors corporis ex primo peccato ortum habeat, etsi per baptismum remissum sit : mors autem animæ in regeneratis, de quibus hic loquitur, jam ex illo primo peccato non oriatur, sed ex iis, quæ propria voluntate et actione committimus. Ubi nihil contra fidem originalis habetur.

Ad 5^{um}. R. Cum S. August., loc. cit., n. 22, hujus homiliæ interpretem locum versione sua interpolasse, cum auctor non dixerit, infantes non esse inquinatos *peccato,* sed *peccatis,* nempe personalibus, ut ex græci textus fide probatur. Præterea, cum per baptismum dicat infantibus addi sanctitatem, justitiam et adoptionem, agnoscit eos ante baptismum his carere, ac proinde esse in statu peccati et damnationis, cum inter utrumque statum non detur medius (1).

IV. Greg. Nyssenus in Orat. de infantibus præmatura morte abreptis (opp., t. 3, p. 329 B), dicit eos *omnis malitiæ expertes, et sanitate, quæ per purgationem contingit, non indigentes.* Theodoretus autem 1° in LL. hæretic. fabularum omittit eam, quæ peccatum originale negat. 2° Textus Scripturæ ex Ps. 50, v. 7, et ep. ad Rom., c. 5, v. 14, explicat more Pelagianorum, agnoscendo in homines transfusam esse mortem, non peccatum. 3° L. 5, hær. fab., c. 18 (opp., t. 4, p. 292 C), quærit : *Quorsum infantes baptizamus, qui peccatum nondum gustarunt?*

R. 1°. S. Gregorium Nyss. et Theodoretum Catholicum dogma de originali peccato tenuisse patet ex eorum scriptis; quorum primus in Psalmum sextum (opp., t. 1, p. 369 A) sic commentatur : *Sordes hominis peccatum est, quod una cum humana oritur natura, quoniam in peccatis concepit me mater mea.* Alter autem in c. 5, ep. ad Rom., v. 12, hæc habet : *Dixit itaque Apostolus, quod cum Adam peccavisset, et mortalis propter peccatum factus esset,*

(1) Hæc ad Neophytos homilia (quam genuinam esse Augustinus nunquam dubitasse videtur) inter spurias a recentioribus criticis ablegata, in nulla S. Chrysostomi editione reperitur, si Ducæanam supra citatam excipias.

utrumque ad genus pervenit. Ad omnes enim mors pervasit, quatenus omnes peccaverunt. Hinc quamvis mox subjiciat : *Non enim propter primi parentis peccatum, sed propter suum unusquisque mortis decretum suscipit;* ex præmissis tamen patet, non eum hic loqui de peccato actuali posterorum, sed de peccato Adami per traductionem quibuslibet proprio facto, nec extrinsece duntaxat imputato; præsertim cum L. 5, hær. fab., qui etiam Epitome Decretorum divinorum inscribitur, c. 11, pluries fidei doctrinam confirmet.

R. 2°. Greg. recte dixit infantes *baptizatos* esse malitiæ omnis expertes, neque indigere sanitate, quæ per purgationem, hoc est, *pœnitentiam* contingit; cum peccatum actuale non commiserint.

De Theodoreto ex dictis,

Ad 1^um^. R. Ob contrariam fidei opinionem non omisisse errorem illum : forte satis habuit Pelagianam hæresin retulisse, cujus partem hunc de originali errorem esse liquebat.

Ad 2^um^. R. Contrarium patere partim ex proxime laudatis, partim ex ipso in Ps. 50 verborum sensu, qui is duntaxat est, naturam ad peccatum non impelli, adeo ut necessitate peccemus, nec a peccato abstinere possimus.

Ad 3^um^. R. Agit hic contra Messalianos, qui peccata actualia duntaxat per baptismum quasi per novaculam radi, originale autem quasi radicem non per illum, sed per orationem evelli fabulabantur. Ad eos itaque refellendos opportune quærit Theodoretus cur infantibus tamen baptismus conferatur? Juxta illos enim non dabatur baptisma ad delendum originale : nec infantes etiam habent actuale, seu propria voluntate et actione commissum : quod intellexit, dum diceret *infantes peccatum non gustasse;* quia qui *gustat,* propriam actionem exerit. V. P. Garnerii, Dissert. 3, de fide Theodoreti, c. 4 (opp. Theodoreti, t. 5, p. 480).

§ III.

Quibus argumentis probetur ex Ratione, et vindicetur existentia peccati originalis?

82. *Argumenta ex Ratione* hic non dicimus rationes naturales, utpote cujus generis hic nullæ esse possunt, sed sumptas ex aliis principiis fidei. Præcipua autem, quæ SS. Patres, præsertim S. Aug., afferunt, desumuntur

I. Ex generali redemptione Christi. Christus mortuus est etiam pro infantibus; ergo et infantes peccaverunt. Atqui non peccaverunt peccato personali et actuali; ergo originali. *Enthymema* patet ex c. 3, ad Rom. : *Omnes peccaverunt et egent gloria Dei :* ex 2. Cor. 5 : *Si unus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est Christus.* Totus *discursus* habetur in Aug., L. 1 de pecc. mer. et remiss., c. 23 : *Quis audeat dicere, non esse Christum infantium Salvatorem nec redemptorem? unde autem salvos facit, si nulla in eis est originalis ægritudo peccati? unde redimit, si non sunt per originem primi hominis venundati sub peccato?*

II. Ex necessitate baptismi. Baptismus omnibus etiam parvulis est necessarius, ut et ipsi Pelagiani admiserunt, et perpetuus sensus ac usus Ecclesiæ probat, quæ semper summa sollicitudine parvulis de vita periclitantibus baptismum procuravit. Est autem necessarius, vel ut infantes mundentur; quia hic est effectus primarius, juxta formam hujus Sacramenti : *Ego te baptizo,* etc., et juxta illud ad Ephes. 5 : *Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ :* vel ut infantes possint intrare in regnum Dei, juxta illud Joan. 3 : *Nisi quis*

renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Atqui ex utriusque effectus necessitate constat infantes esse peccato infectos; tum quia hæc mundatio est tantum a peccatis : tum quia sola peccata ab ingressu regni cœlorum arcent; ergo.

Conf. Ex CEREMONIIS BAPTISMI, exorcismo scilicet et sufflatione, quas teste S. AUG., L. 6 cont. Julian., c. 5, n. 11, et L. 3, oper. imperf. cont. eumdem n. 182, in Ecclesia universa semper, et quidem ad dæmonem abigendum usurpatas nec ipsi Pelagiani negare ausi sunt; unde sequitur perpetuum Ecclesiæ sensum fuisse, quod etiam infantes ante baptismum sub dæmonis potestate, et hinc peccato aliquo inquinati fuerint.

Nec obstat hic effugium Pelagianorum alibi examinandum, cum dicerent, parvulos non baptizari, ut deleatur eorum peccatum; neque ut sint beati, aut *vitam æternam* habeant, utpote ipsis debitam; sed tantum ut fiant hæredes regni cœlorum. Nam 1° Baptismum non dari parvulis in remissionem peccatorum pugnat contra illud ad Ephes. loc. cit. et c. 3 ad Titum. 2° Parvulos posse esse beatos sine baptismo et Christi sanguine repugnat ep. 1 Joan., c. 5, ubi dicitur : *Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei? Hic est, qui venit per aquam et sanguinem*, etc. Item 1. ad Cor. 15 : *In Christo omnes vivificabuntur.* Errores alios, beatitudinem nempe esse extra regnum cœlorum, et sine ullo peccato parvulos excludi ab hoc regno, refutat S. AUG., L. 1 de pecc. mer., c. 28; L. 3 cont. Julian., alibique, et nos infra forte attingemus.

III. Ex VARIIS HUMANÆ NATIVITATIS ADJUNCTIS. Eorum 1^um^ est juxta S. AUG., L. 4 cont. Jul. c. ult., quod tam multæ ac tantæ sint miseriæ tum animæ tum corporis, quas quilibet a nativitate experitur, ut non videantur connaturales naturæ humanæ secundum se et sine culpa spectatæ. 2^um^ Juxta S. GREG., L. 4 Mor., c. 7 (al. 1, n. 4), quod justi in sacris litteris maledixerint conceptioni suæ et diei natali; id quod non ratione naturæ, sed culpæ fecisse censendi sunt. 3^um^ Juxta AUG., L. de pecc. orig., et GREG., L. 17 Mor., c. 10 (al. 15), quod Scriptura doceat esse quorumdam singulare privilegium, quo ante nativitatem sanctificati fuerint; ex quo signum habetur, alios sine gratia nasci : cum vero in homine ad finem supernaturalem creato inter gratiam et peccatum medius status non relinquatur, sequitur singulari hoc privilegio non donatos concipi et nasci in peccato.

83. *Obj. I.* Cum *Juliano.* Non peccat iste, qui nascitur : non ille, qui genuit : non Deus, qui condidit; per *quas* igitur *rimas* tot inter præsidia peccatum ingreditur. *Conf.* 1. Peccatum est actio vel omissio libera contra legem Dei : ejusmodi non est originale, quia infantes nec cognitionem legis nec usum libertatis habent; ergo. *Conf.* 2. Peccatum, dum contrahitur, debet posse caveri : originale ab infantibus caveri nequit; ergo.

R. Cum S. AUG., L. 2 de nupt. et concup., c. 28 : *Quid quærit latentem rimam, cum habeat apertissimam januam? Per unum hominem, ait Apostolus, per unius delictum, ait Apostolus, per inobedientiam unius hominis*, etc. *Quid quærit amplius, quid quærit apertius?* etc.

Ad Conf. 1^am^. *D. M.* Peccatum personale et actuale est actio, etc. *C.* originale *subd.* est actio vel omissio physice libera, et quæ sit voluntate propria *N.* moraliter libera, quæ physice voluntate aliena, et moraliter tantum propria sit *C.* Infantes tametsi physice et in se seu secundum suam entitatem non extiterint, *moraliter* tamen et relate ad præceptum divinum erant in

Adamo tanquam physico non solum capite generis humani, sed maxime tanquam in capite morali et omnes posteros repræsentante quoad violationem vel observationem præcepti de non comedendo fructu. In eo ergo sicut peccarunt, sic etiam cognitionem legis et libertatis usum habuerunt.

Ad Conf. 2am. *D.* Similiter de peccato personali et originali. Notandum præterea originale peccatum esse respectu parvulorum peccatum *habituale*; atque hinc quidem dicit reatum actu contrahi, actum vero peccati tantum moraliter perseverare, quemadmodum quis diu post datum venenum subsequente homicidio incurrere censuras potest.

Inst. 1. Omne peccatum, etiam originale, est in anima : atqui anima prolis nec ab Adamo nec a parentibus trahitur, sed a Deo creatur; ergo. *Conf.* Peccatum Adami, in quo peccavimus, fuit ei condonatum, antequam gigneret filios; ergo in posteros transfundi nequit.

R. — *D. m.* Nec etiam animæ compars, quæ cum illa constituit hominem trahitur ab Adamo *N.* trahitur tamen corpus tanquam animæ compars *C.* Ad peccatum illud in anima contrahendum sufficit, quod homo, cujus pars est anima, oriatur ab Adamo; quia Deus voluit, ut voluntates omnium hominum via generationis ex Adamo descendentium includerentur in eo tanquam capite morali.

Ad Conf. D. A. Peccatum Adamo fuit condonatum, quatenus erat peccatum ipsius *C.* quatenus erat peccatum posterorum *N.* Adamus peccavit et ut persona singularis, et sic commisit peccatum personale physice unicum, quod ipsi remissum est : et ut caput morale, et sic commisit peccatum originale, moraliter multiplex et totuplex, quot erunt homines ab eo naturaliter descendentes; hoc ipsi condonatum non fuit.

Inst. 2. Hæc forma etiam in homine malo observari debuit, quæ servatur in *diabolo* : sed diabolus non damnatur, nisi ex vitiis propriæ voluntatis; ergo nec homo.

R. — *N. M.* Quoad jus aut debitum respondeo cum Apostolo ad Rom. 9 : *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit : quid me fecisti sic?* Ad ipsum factum R. *Disparitas* est : Non ex uno angelici generis capite quod peccaverit, nati sunt angeli; sed singuli a Deo creati sunt boni et cum amore casto, quo illi adhærerent; unde alieno peccato infecti non sunt editi. Sed Deus, ut dicitur Act. 17, *fecit ex uno omne genus hominum*, qui Dei decreto caput humani generis constitutus omnium nostrum voluntates suæ inclusas accepit.

Inst. 3. Licet Eccli. 25, dicatur : *A muliere initium factum est peccati : et per illam omnes morimur;* tamen ab ea non trahitur peccatum; ergo nec ex Adamo.

R. *Disparitas est.* Quia solus Adam constitutus est caput, et repræsentavit genus humanum in ordine ad præceptum de fructu non comedendo, quod jam ante formationem Evæ a Deo impositum erat; unde vel solo Adamo peccante aut non peccante fuisset aut non fuisset peccatum originale. Dicitur tamen Eva esse illa, a qua initium peccati factum, et per quam moriuntur omnes; tum quia fuit causa impulsiva peccati Adami, in quo omnes peccavimus : tum quia ex generatione Adami per Evam nascuntur posteri omnes.

Inst. 4. Justitia non prodest, nisi credentibus; ergo nec peccatum Adæ nocet, nisi consentientibus aut peccatum imitantibus; cum Rom. 5, instituatur inter Christum et Adamum comparatio.

R. — *D. A.* Non prodest, nisi vel propria vel aliena voluntate credentibus

C. plane nemini prodest, nisi qui propria voluntate credit *N.* Audire hic juvat S. Augustinum, L. 3 de pecc. merit., c. 2, n. 2, respondentem : *Sicut ergo eorum, per quos renascuntur, justitiæ spiritus responsione sua trajicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt : sic eorum per quos nascuntur, caro peccati trajicit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt.* Porro, in quonam comparatio Christum inter et Adamum stet, dictum est num. 73.

84. *Obj. II.* Dogma de peccato originali conducit ad *Manichæismum;* quia facit Deum malum et auctorem peccati, *ut probatur :* Quidquid convenit rei ab ipsa origine, hoc tribuitur producenti : atqui animæ conveniret peccatum ab origine ; ergo.

R. — *N. Ass. et rationem. Ad prob. D. M.* Quidquid physicum convenit rei ab ipsa origine, tribuitur producenti *C.* quidquid morale *subd.* si hoc morale ipsi conveniat præcise vi productionis *C.* si non vi hujus, sed ratione alterius præsuppositi *N.* Originale est quid pure morale : non inficit animam, quia creatur et corpori infunditur ; alioquin etiam anima Christi fuisset ei obnoxia : sed quia, et quamprimum unitur corpori generatione naturali producto, cum quo constituit hominem ex Adamo naturaliter descendentem ; ubi tamen τὸ *quia* conditionem, non causam denotat.

Inst. 1. Si Deus crearet *angelum* in primo instanti peccantem seu infectum peccato actuali, esset causa peccati actualis ; ergo etiam cum creat hominem in primo instanti infectum peccato originali, erit causa peccati originalis.

R. — *N. A.* Quia peccatum in hoc casu ex determinatione voluntatis angelicæ et per accidens, non vero ex determinatione Dei et natura creationis sequeretur.

Inst. 2. Anima in priori signo naturæ ad unionem substantialem cum corpore humano vel creatur a Deo *nocens* vel *innocens :* Si *primum ;* ergo Deus revera causat peccatum : Si *secundum ;* ergo anima in eodem instanti reali erit nocens simul et innocens.

R. In illo signo priori anima nec est positive nocens nec innocens, sed præcisive se habet. Non *positive nocens ;* quia in illo signo necdum concipitur unita cum corpore et constituens hominem ex Adam generatum : non *positive innocens ;* quia de statu innocentiæ non transit ad statum peccati, ut simili errore quodam fabulabatur Origenes : sed præcisive se habet ; quia in hoc signo solum entitas animæ concipi debet. Non vero implicat, animam in reali instanti esse solum innocentem *præcisive,* seu secundum nostram considerationem, et nocentem realiter.

Inst. 3. Ex eodem dogmate sequitur, nuptias et matrimonii usum esse illicitum, qui fuit error Marcionitarum, Encratitarum et Manichæorum. *Prob.* Quia matrimonii usus esset inductivus peccati originalis : sed actus inductivus peccati est illicitus ; ergo.

R. Objectionem hanc refutavit S. Augustinus duobus libris, quos inscripsit de *Nuptiis et Concupiscentia,* aliisque in operibus suis passim, ex quibus hæc breviter habe : Usum conjugii esse causam generandæ prolis, non autem peccati prolem inficientis ; quia in statu innocentiæ, si Adam non peccasset, futuræ erant *nuptiæ et usus conjugii, et generatio prolis,* quin tamen aliquid eorum causa peccati in prole genita fuisset. Unde solam prævaricationem Adæ tanquam causam corruptionis propagatæ accusat.

Quare *N. Ass. ad prob D. M.* Usus matrimonii esset per se et per modum causæ inductivus peccati *N.* per accidens et per modum conditionis tantum sine qua non *subd.* esset inductivus peccati prius jam in Adamo commissi *C.* de novo committendi *N.* Usus matrimonii est solum *conditio*, qua posita, et supposito prius peccato in Ada commisso, illud contrahitur ad suppositum proprium prolis generatæ : voluntas autem Adami tum nomine proprio tum posterorum nomine peccantis est *causa physica* peccati originalis; et voluntates posterorum, ut moraliter in voluntatem Adami transfusæ, sunt illius peccati causa moralis.

Inst. 4. Qui ponit actionem, ex qua prævidet alterius grave malum etiam per accidens esse secuturum, peccat. Sed parentes prævident ex usu conjugii, quamvis etiam *per accidens*, secuturum esse originale, grande prolis malum; ergo.

R. — *D. M.* Peccat, si prohibita sit actio, ne sequatur alterius malum, aut si quis non habeat jus ad illam actionem, vel si habito etiam jure intendat malum per accidens connexum *C.* si hæc non adsint *N. Nuptias* non esse prohibitas ostendit illa Dei benedictio : *Crescite et multiplicamini*; et Christi declaratio confirmatoria : *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Jus ad usum conjugii et prolis generationem legitimis conjugibus asserit Pauli monitum 1. ad Cor. 7 : *Uxori vir debitum reddat.* Et : *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi : et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Intentio porro præpostera non vitio nuptiarum, sed conjugum, si quæ adsit, adscribenda est. Hac autem absente, et illis præsuppositis, homo utens conjugio æque parum peccat, ac Deus statuens leges, superior subdito mandatum ferens, ac creditor exigens debitum; licet ille leges violandas, iste subditi contumaciam, hic debitoris indignationem prævideat.

Inst. 5. Melius est proli non existere, quam existere et concipi in peccato originali; hinc enim in simili Christus Matth. 26 de Juda peccati proditionis reo dicit : *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille;* ergo usus matrimonii est contra charitatem proli debitam, et sic illicitus.

R. — *T. A. N. Cons.* Cujus falsitas patet ex allatis modo exemplis. Præterea *communis* est *Theologorum*, hominem ex charitate non teneri ad abstinendum ab actione utili aut necessaria, ad quam jus habet, licet per accidens et indirecte sequatur damnum aliquod proximi. Cum igitur *usus matrimonii* necessarius sit ad generis humani propagationem, et ad illum etiam conjuges jus manifestum habeant, illum exercendo contra charitatem prolis non peccant. Ex quo liquet *disparitas* inter matrimonii usum et illud, de quo loquitur Apostolus 1. ad Cor. 8 : *Si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* Præterquam quod hoc Apostoli propositum universaliter obligatorium non sit, et ad scandalum infirmorum duntaxat pertineat.

Dixi : *Transeat Ant.* Quia licet *secundum quid* sit melius proli non existere, quam existere in peccato originali, si hæc existentia præcise secundum concretum peccati spectetur; melius tamen est proli etiam sic existere, quam non existere plane, si consideretur, quod infans per baptismum ab originali facile liberari et ad æternam felicitatem pervenire possit. Unde *disparem* etiam *rationem* inter hoc et *Judæ* peccatum notabis; siquidem, cum istud

impœnitentiam finalem et damnationem connotaverit, non erat amplius ad Dei amicitiam et beatitudinem ordinabile.

QUÆRES : *Quid de Zosimi Pontificis œconomia in causa Pelagii et Celestii sit sentiendum?*

85. *Nota.* Cum audivisset *Pelagius,* quod INNOCENTIUS S. P. ex Africanarum Synodorum relationibus ac epistola, duos palmares Pelagianorum errores de gratia et baptismo infantium propter originale peccatum una cum eorum Auctoribus et Sectatoribus sub anni 417, initium damnasset; scripsit ad eumdem Pontificem epistolam, qua *Erotem* et *Lazarum,* suæ hæreseos delatores, calumniæ, Africanas Synodos præcipitis judicii accusabat : addidit fidei suæ libellum, quem symbolum inscripsit, cui præter subdolas sui sensus explicationes ad fucum faciendum hæc inseruit : *in qua,* fidei professione, *si minus perite et parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri et fidem et sedem tenes.*

Hæc antequam cum *Praylii* Hierosol. Antistitis litteris commendatitiis Romam perferrentur, Innocentius e vivis decessit, nactus successorem ZOSIMUM. Ad hunc *Celestius* Constantinopoli ejectus festinavit, et similia de Erote ac Lazaro et Africanis Episcopis conquestus obtulit fidei libellum, in quo quidem originale peccatum negabat, sed ad hæreseos invidiam declinandam profitebatur se paratum ad errorem, si quis esset, emendandum. *Si forte,* inquiebat, *ut hominibus quispiam ignorantiæ error obrepserit, vestra sententia corrigatur :* interrogatus præterea contestabatur, se INNOCENTII decretis adhærere.

His e *Celestio* intellectis et postmodum etiam *Pelagii* scriptis acceptis, ZOSIMUS suspicatus vera narrari et sincere agi, dedit binas distinctis vicibus litteras duriores ad Africanos, quibus *Pelagii* et *Celestii* fidem commendabat : hos tamen nec ab hæreseos nota absolvit, nec communioni restituit, judicium differens, dum plene de totius causæ statu ab Africanis certior fieret. Ab iisdem ex gestis Conciliorum, litteris prolixis, et Marcellini subdiaconi transmissi narratione plenissima edoctus Pontifex Celestium ad judicium vocat. Sed cum ille fugeret et se examini negaret, a ZOSIMO damnatus est ipse et Pelagius. Constant hæc ex MARIO MERCATORE in Commonitorio, c. 1, S. AUGUSTINO, L. 2 ad Bonifacium et L. de Pecc. originali, ac FACUNDO HERMIANENSI, L. 7.

Tria porro capita sunt, in quæ circa hoc factum inquiritur : 1° An ZOSIMUS errore facti erraverit, *Pelagium* et *Celestium* innocentes existimando? Ad quam quæstionem unanimis omnium responsio est *affirmativa;* quæ sicut veritati historiæ est conformis, sic nulli etiam reprehensioni est obnoxia; cum nemo statuat, Romanum Pontificem aut Concilium in judicio de personis tantum et sensu eorum interno aut de quæstionibus meri facti decipi non posse. 2° An ZOSIMUS hæresin *Pelagii* et *Celestii* approbaverit? 3° An idem saltem nimia indulgentia post damnationem Innocentii, *Celestio* audientiam indulgendo et *Pelagii* litteras suscipiendo erraverit? Ad has postremas quæstiones a quibusdam male assertas

86. R. I. **Zosimus Pelagii et Celestii errores nunquam approbavit.**

Prob. Ex ipsis actis; quæ testantur ZOSIMUM existimasse Catholicam Pelagio et Celestio esse mentem, eo quod uterque in libello suæ fidei suam sen-

tentiam Sedis Apostolicæ judicio subjecerit, et postremus etiam decretis INNOCENTII errores Pelagianorum damnantibus se assentiri professus sit : item eumdem non dedisse communionem nec relaxationem a damnatione : denique iterasse damnationem eorum, ubi de Pelagii et Celestii mente apertius constitit; ergo nec ante nec post approbavit, aut approbasse intelligi potest illorum errorem.

Conf. Ex judicio coævorum de hoc facto. S. AUG., L. 2 ad Bonif., c. 3, ita ait : *Quænam tandem epistola venerandæ memoriæ Papæ Zosimi, quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere, sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci?... Profecto quidquid interea lenius actum est cum Celestio, servata duntaxat antiquissimæ et robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit clementissima suasio, non approbatio exitiosissima pravitatis* MARIUS MERCATOR in Commonit., c. 1, n. 4, de Celestio sic narrat : *Ubi actis* (quorum exemplaria habemus) *interrogatus, cum ab illo cognitore aliquatenus terreretur, crebis responsionibus et prosecutionibus suis spem præseminavit, condemnare se illa capitula, de quibus apud Carthaginem fuerat accusatus, promittens. Id enim et instantius jubebatur, atque ob hoc ipsum nonnulla illius sancti Sacerdotis* (Zosimi) *humanitate dignus est habitus, et sic epistolam humanitatis plenam ad Africanos Episcopos meruit;* ergo cum ZOSIMUS jusserit Celestium condemnare suos errores, et lenius ideo tantum eum habuerit, quia promittebat errorum suorum damnationem; certe nullatenus ipse errores comprobavit. Accedit FACUNDUS Hermian., L. 7, c. 3 : *Neque,* inquit, *Palestinos Episcopos, nec Zosimum hæreticos credit Ecclesia, quia de hæreticis bene senserunt; sed potius pro merito suæ fidei Catholicos judicat et honorat, quoniam non debet crimini deputari simplicium non intellecta versutia malignorum.*

Nec obstat 1° Quod ZOSIMUS, ut l. c. scribit AUG., libellum Celestii dixerit *Catholicum,* licet in eo exprimeretur error negans peccatum originale. *Nec* 2° Quod *fidem ipsius Pelagii et Celestii,* ut ait FACUNDUS l. c., *tanquam veram et Catholicam laudaverit, et culpaverit Africanos Episcopos, quod ab illis hæretici crederentur.*

R. *Ad* 1^um^. — *D.* ZOSIMUS dicit libellum Celestii Catholicum quoad maximam sui partem articulos symboli continentem *C.* secundum omnes propositiones in eo contentas *Subd.* Dixit Catholicum habita præcise ratione ipsorum dogmatum *N.* habita ratione mentis et affectus, quem præ se ferebat Celestius *C. Item :* Exprimebatur in eo error de peccato originali per modum doctrinæ, cui adhæreret Celestius *N.* per modum dubii, de quo Pontificem consuleret, asserens se velle instrui et emendari, seque adhærere decretis Innocentii *C.* Distinctionis veritas patet ex laudato supra S. AUGUSTINI loco, ubi inquit : *Cum hoc Celestius in suo libello posuisset inter illa duntaxat, de quibus se adhuc dubitare et instrui velle confessus est; in homine acerrimi ingenii, qui profecto, si corrigeretur, plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus ejus Catholicus dictus est, quia et hoc Catholicæ mentis est; si qua forte aliter sapit quam veritas exigit, non ea certissime definire, sed detecta ac demonstrata respuere.*

R. *Ad* 2^um^. — *D. Similiter,* et in eo errorem facti, non autem juris facile concedo, quemadmodum ex hactenus dictis et ipsius MARII l. c. verbis manifestum est.

87. R. II. **Zosimus nimia indulgentia non peccavit.**

Prob. Imprimis non peccavit contra justititiæ aut prudentiæ leges; tum quia Innocentius ita sententiam suam temperavit, ut juberet Palagio et Celestio, *si unquam ad sanum* (verba sunt Innocentii in Rescripto ad Silvanum et cæteros Milevitanæ Synodi Patres), *deposito pravi dogmatis errore, resipuerint... eis medicina solita, id est, receptaculum suum ab Ecclesia non negaretur* (Labb., t. 2, p. 1289 B) : tum quia Hæretici illi errorem se deposuisse dicebant, Innocentii litteris assensum exterius præbebant, et *Praylii* testimonio commendabantur.

Deinde non peccavit contra Canones, quibus retractatio causæ fidei in Synodo judicatæ prohibetur; tum quia Canones illi loquuntur non de Synodo Provinciali vel Nationali, sed de Œcumenica, qualis in causa Pelagianorum ante Zosimum nulla est habita : tum quia Zosimus non retractavit causam fidei et quæstionem ipsam juris, quæ Innocentii judicio finita erat, ut ait Aug., L. 2 ad Bonif., c. 3 : *Litteris beatæ memoriæ Papæ Innocentii de hac re tota dubitatio sublata est.* Et serm. 2 de verbis Apost., c. 10 (al. serm. 131, c. 10) : *Jam de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam : inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est : utinam aliquando finiatur error!* Quæstionem itaque facti duntaxat expendere diligentius susceperat, an scilicet Pelagius et Celestius hæreseos rei essent : cujus rei et facultas et causa erat, ut ex dictis hactenus et ex eo colligi potest, quod Eros et Lazarus accusatores Pelagii, ille Arelatensium, hic Aquensium criminationes gravissimas subiissent.

Denique non peccavit contra judicii formam, quæ non sinit habere rationem appellationis, quam quis non est persecutus : ut Celestius fecerat, qui cum in Concilio primo Carthaginensi ad Sedem Apostolicam appellasset, per plures annos causam suam neglexit; tum quia Zosimus tanquam judex supremus appellationem etiam peremptam potuit in integrum restituere : tum quia etiam sine respectu ad illam appellationem Celestii et Pelagii fidem rursus expendere potuit, ut cognosceret, num communione Ecclesiastica, quam flagitabant, digni forent.

CAPUT II.

DE ESSENTIA PECCATI ORIGINALIS.

ARTICULUS I.

AN CONCUPISCENTIA CONSTITUAT PECCATUM ORIGINALE?

88. *Nota. Flaccus Illyricus* docuit, peccatum originale esse substantiam malam a diabolo productam : *Origenes* cum plerisque Pelagianis illud explicabat per peccati Adæ imitationem : *Baius* voluit esse peccatum a parvulo in proprio supposito habitualiter commissum, in propp. 47, 48, 49. *Alii* dicebant, sse denominationem mere extrinsecam, aut solam obnoxietatem pœnæ,

contra aperta verba Apostoli, Araus. II, et Trid. *Lutherus* formaliter illud constituit in concupiscentia : *Jansenius* materialiter in concupiscentia, sed formaliter in reatu, qui vero habeat rationem peccati proprie dicti. S. Augustinus concupiscentiam pro materiali designat, sed quod, tanquam aliquid speciaiiter quidem adjunctum, propriam rationem peccati non contineat : *Alii* statuunt esse privationem justitiæ originalis; *alii* ipsum Adæ peccatum moraliter nostrum. De singulis pauca, sed vera; fatentes insuper cum S. Aug., L. de mor. Eccl., c. 22 : *Hoc peccato antiquo nihil est ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius.*

89. *Dico I.* **Concupiscentia non est Formaliter peccatum originale.** Est de fide, ex Trid., Sess. 5, can. 5.

Prob. Ex Scriptura. I. Ad Rom. 8, v. 1 : *Nihil ergo nunc damnationis*, h. e. damnatione dignum, *est iis, qui sunt in Christo Jesu.* Et 1. Joan. 1, v. 7 : *Sanguis Jesu Christi... emundat nos ab omni peccato.* Ergo in regeneratis non est peccatum originale. Atqui in iis tamen est concupiscentia, ut testatur experientia, et ipsi adversarii fatentur; ergo. Nec juvat hic excipere, quod concupiscentia in peccatum non imputetur; Scriptura enim asserit, nihil damnationis *esse* in renatis, hosque *emundatos* a peccato. Præterea Apostolus ad Rom., c. 6, v. 2 et 4, comparat renovationem hominis per baptismum cum resurrectione Christi : ad Coloss. 3 et Ephes. 4, in eadem dicit expoliari et deponi veterem hominem, indui autem novum, etc., quæ ad peccata tegenda aut non imputanda referri nequeunt.

II. Jacob. 1, v. 14 : *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.* In quem textum S. Aug., L. 6, cont. Julian., c. 15, n. 47, sic scribit : *Profecto in his verbis partus a pariente discernitur : pariens enim est concupiscentia, partus peccatum. Sed concupiscentia non parit, nisi conceperit; nec concipit, nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit volentis assensum.* Ergo concupiscentia per se et formaliter peccatum non est.

Prob. Ex Traditione. I. SS. Patrum, quos ipse *Calvinus*, L. 3 Inst., c. 5, § 10, sibi contrarios fatetur; refert plurimos Bellarm. hic, c. 8; unde nonnisi S. Augustinum, quem *Lutherus* sibi faventem falso jactat, in omnibus suorum operum tomis illi obloquentem sistimus. Sic autem, L. 1 cont. 2 ep. Pelag., c. 13, n. 27, de concupiscentia in baptizatis scribit : *Etiamsi vocatur peccatum, non utique, quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur; sicut scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit.* L. 6, cont. Jul., c. 16, n. 49 : *Tu autem qui putas, quod, si malum esset concupiscentia, careret ea qui baptizatur, multum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo.* Et serm. 6 de verb. Apost. (al. 155, n. 9) : *Restat ergo cum carne conflictus; quia deleta est iniquitas, sed manet infirmitas.* Plura si cupis, consule Bellarm., l. c.

II. Huc spectat Pii V, Gregorii XIII, et Urbani VIII damnatio Baianis propositionibus inflicta, quarum hæc est 50 : *Prava desideria, quibus ratio non consentit, et quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto : Non concupisces.* Et 51 : *Concupiscentia, sive lex membrorum, et prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.*

Prob. Ex Ratione. Si concupiscentia esset formaliter peccatum originale, ergo vel concupiscentia actualis vel habitualis. Non 1^um^; ut patet. Non

2um; potentia enim concupiscendi imprimis non est formale peccatum; tum quia definitionem peccati habere non potest, quod dicitur actus moralis regulæ morum difformis : tum quia tanquam facultas congenita nec baptizatos etiam sanctissimos deserit. Deinde nec formaliter est peccatum originale; tum quia est effectus et pœna peccati originalis : tum quia, si foret in homine, qui ex Adamo non esset natus, originariam labem ei non aspergeret.

Conf. Ex S. Aug., qui rationem, sub qua concupiscentia peccatum dicatur, exponit L. 1 de Nuptiis, c. 23, n. 25 : *Ipsa quidem concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur, atque ut ea perpetrent, a regina mente membra non dantur : ut si non fit quod scriptum est, Non concupisces, fiat saltem quod alibi legitur : Post concupiscentias tuas non eas. Sed... modo quodam loquendi peccatum vocatur, quod et peccato facta est, et peccatum, si vicerit, facit.*

90. *Dico II.* **Concupiscentia non est materiale originalis peccati in sensu Jansenii.**

Prob. Nec est sententia S. Augustini, nec cum Catholica fide conciliari potest. *Pars 1a* patet, tum ex locis hactenus laudatis, quibus S. Doctor concupiscentiam negat esse peccatum proprie dictum, docetque sic tantum vocari metonymice : tum ex L. de Continentia, c. 7, n. 18; L. de vera Religione, c. 14; L. 14 de Trin., c. 17; L. 1 Retract., c. 15, n. 2. Ubi rursus negat, ipsam concupiscentiam esse reatum et per se facere hominem reum, vultque duntaxat esse pœnam et effectum peccati originalis, et causam actualis. *Pars 2a* constat etiam ex Trid. recitato, quod definit per baptismum *deleri, auferri* et *remitti* peccata, nihilque *remanere*, quod *veram* et *propriam peccati rationem* gerat. Cum hac vero doctrina minime congruit, post baptismum etiam vigere concupiscentiam, quæ per se peccati veram rationem habeat, atque ex sese constituat hominem reum.

91. *Dico III.* **Concupiscentia theologice quidem, non autem philosophice potest in sensu S. Augustini vocari materiale peccati originalis.**

Ratio primi est, quia nec contra fidem nec contra sana Theologiæ principia est, concupiscentiam dici aliquid specialiter adjunctum illi, in quo tota ratio formalis peccati originarii consistit : aut esse passionem principaliorem, quæ ab originali reatu oritur et separabilis est, non vero ipsa hunc reatum fundat, aut enasci facit, aut inseparabiliter inducit.

Ratio secundi est, quia ex communi Philosophiæ placito effectus rei non habet se ut materia ejusdem rei, nec rei essentia per aliquid ad illam consequens per modum partis constituitur : sed concupiscentia est effectus, et quid consequens ad peccatum originale; ergo.

92. *Obj. cont.* 1um. In sacra Scriptura concupiscentia vocatur sæpe peccatum : ad Rom. 6, v. 12 : *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* c. 7, v. 7 : *Peccatum non cognovi, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret : Non concupisces.* Et ibid., v. 14 : *Scimus enim quia lex spiritualis est : ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.* Sed peccatum hic intelligitur proprium; cum in his capitibus loquatur Paulus de illo, pro quo Christus mortuus est, et cui nos in baptismo mori-

mur : foret autem sermonis vitium, si aliter peccatum explicaretur de concupiscentia ; ergo.

R. 1°. — *N. min.* Peccatum in Scripturis diversimode accipi constat ex num 1. Adeo autem hoc non est sermonis vitium, ut vel ornamentum vel necessarium medium sit ad verum sensum earumdem vocum ad eumdem prope versum pertinentium habendum. Exemplum vel ipsum, c. 7, ad Rom. offert, ubi v. 7, dicitur : *Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit! Sed peccatum non cognovi, nisi per legem.* Et v. 8 : *Peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Hic enim *peccatum, primo* loco accipitur pro causa peccati : *secundo* pro peccato proprie dicto : *tertio* pro facultate concupiscendi, a qua actus concupiscentiæ oriuntur. Porro sicut concupiscentia alia est habitualis, alia actualis indeliberata, alia spontanea et libera, sic etiam aliter et aliter peccatum appellatur, scilicet vel proprie, vel improprie, vel formaliter, vel materialiter. Hinc

R. 2°. *Ad text.* 1^um^. Verba 1° possunt intelligi de peccato proprie dicto, quod fit, si homo obediat concupiscentiis, et quod regnare dicitur, si peccans subjicitur peccato. 2° Sumi possunt pro concupiscentia, quæ peccati originalis effectus est, et nos in actuale peccatum pertrahit ; sed tunc non nisi impropriam acceptionem esse patet ; præsertim quia dicitur esse in corpore peccatum, quod tamen, si proprium sit, in una mente locum habet.

Ad text. 2^um^. Agitur hic quidem de peccato proprie tali, sed et de concupiscentiæ actibus, qui ex mera voluntate proficiscuntur, cum ad eos lex prohibens pressius loquendo unice pertineat.

Ad text. 3^um^. Sermo est de concupiscentiæ motibus, quos Paulus sentiebat, quin tamen consentiret ; hinc peccatum hic in sensu materiali, non formali usurpatur, cum venditio et servitus tantum sit ad sensum, non vero ad consensum.

Inst. 1. Plura sunt, quæ concupiscentiam in sensu proprio peccatum dictam probant ; nam 1° vocatur non bonum et malum. Ad Rom. 7, v. 18 : *Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.* Et v. 21 : *Quoniam mihi malum adjacet.* 2° Repugnat legi ibid., v. 23 : *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Et ad Rom. 8, v. 7 : *Sapientia carnis inimica est Deo : legi enim Dei non est subjecta.* 3° Subjicit hominem peccato et miserum facit. Ibid., c. 7, v. 23 : *Video aliam legem... captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Et v. 24 : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ;* ergo.

R. — *N. A.* Hæc enim omnia convenire possunt concupiscentiæ, quatenus est corruptio quædam naturæ incitans ad malum, quin tamen propriam peccati rationem inde consequatur ; et hoc sensu

In primo vocatur concupiscentia non bonum ac malum.

In secundo ad modum repugnandi et ad id, quod repugnat legi, attendendum est. Quod enim repugnat legi ut actio contraria, veram peccati notionem duntaxat habet ; *subjectum* autem, *causa, effectus* aut *regula* meram denominationem ab actu peccaminoso participant : quare cum concupiscentia non ut actio quædam moralis, sed ut lex membrorum ac regula peccati, v. 23, dicatur opponi legi mentis et regulæ bonæ actionis, apparet peccatum proprie dictum hic non reperiri. *Sapientia* vero *carnis* repugnat quidem ut actio legi divinæ, quia curam et sollicitudinem, quæ carni commoda sunt, procurandi nimiam significat ; hoc ipso autem aliam esse, quam de qua disputamus, concupiscentiam liquet.

In tertio illud *captivantem* in lege peccati S. Aug., L. 1 de Nupt. et Concup., c. 30, recte exponit de concupiscentia vel captivare conante, vel captivante secundum carnem, non secundum mentem. Infelicitas autem et miseria in Scripturis ut plurimum pœnæ potius tribuitur quam culpæ, ut patet ex Prov. 14, v. 34; Ps. 11, v. 6, etc., unde concupiscentiam peccati originalis pœnam, minime vero culpam esse colligitur.

Inst. 2. Concupiscentia est prohibita hac lege : *Non concupisces;* ergo est proprie peccatum. Nam 1° juxta S. Aug., L. 1 de Nuptiis, c. 23, lex : *Non concupisces*, distinguitur a lege : *Post concupiscentias tuas non eas;* ergo sicut hæc prohibet motus concupiscentiæ deliberatos, seu consensum; sic illa prohibet concupiscentiam ipsam et motus ejus etiam indeliberatos, seu sensum. 2° Idem, L. de Spir. et Littera c. ult. et L. 1 de Nupt., c. 29 alibique docet, legem : *Non concupisces*, non posse servari in hac vita propter motus concupiscentiæ; ergo. 3° Id quod per se trahit ad malum, prohibetur eadem lege, qua prohibetur ipsum malum : sed concupiscentia per se trahit ad malum; ergo.

R. — *N. A.* Sive concupiscentia hic indicet pronitatem innatam ad malum, sive ejus actus involuntarios, hujus legis materia esse nequit; non enim prohibetur id, quod in nostra potestate non est, nec a vobis vitari potest.

Ad Prob. 1am. *N. Cons.* Recte enim S. Aug., L. 5 contra Julian., c. 3, n. 11 : *Alioquin frustra dictum est : Post concupiscentias tuas non eas, si quisque jam reus est, quod tumultuantes et ad mala trahere nitentes sentit eas.* Utraque ergo lex prohibet consensum motibus concupiscentiæ inordinatis dandum, et quodlibet liberum desiderium malum. Distinguuntur quidem inter se, quod *prima* proponat media et finem, nempe pugnam contra concupiscentias et extirpationem concupiscentiæ : *secunda* autem tantum media edicat. Quia tamen obligatio præcepti proprie ad *media* pertinet, finis autem imperari nec solet, nec potest; hinc finem illum lex prior manifestat duntaxat, ut intelligamus, quo nobis Deo adjuvante sit tendendum, non autem ut rei simus, si id non præstemus, quod penes nos non stat, et ad felicitatem futuræ vitæ, non ad præsentis obligationem spectat.

Ad Prob. 2am. *D.* Lex hæc servari nequit perfecte, quantum ad media et finem, quantum ad obligationem et intentionem *C.* non potest servari simpliciter, secundum media, seu illa, quæ nobis pro hac vita præcipiuntur *N.* Hoc ipsum dicit S. Aug., L. de Spir. et Litt. ac similiter loquitur de præcepto diligendi Deum; L. de Nupt. autem ita explicat : *Multum boni facit, qui facit, quod scriptum est, Post concupiscentias tuas non eas : sed non perficit, quia non implet quod scriptum est, Non concupisces. Ad hoc ergo dixi lex, Non concupisces, ut nos in hoc morbo invenientes jacere, medicinam gratiæ quæreremus, et in eo præcepto sciremus, et quo debeamus in hac mortalite proficiendo conari, et quo possit a nobis in illa immortalitate beatissima perveniri.*

Ad Prob. 3am. *D. M.* Si id, quod ad malum trahit, sit in nostra potestate, sic, ut pro arbitrio nostro possimus eo uti vel carere *C.* Si non sit, uti accidit in concupiscentia, cujus motus etiam inviti experimur *N.* Inde autem non peccari sæpius jam dictum est, ut S. Aug. docet L. de 2 animabus, c. 12, n. 17 : *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis est et insaniæ.*

Inst. 3. Concupiscentiæ conveniunt prædicata peccati proprie dicti; ergo. Nam 1° Deus non fecit concupiscentiam, quæ, ut ait Joan. 1, ep. 2, v. 16 :

non est ex Patre, sed ex mundo est; cum tamen omnia præter peccatum fecerit. 2° Deus odio habet concupiscentiam, et nos odisse debemus, juxta monitum S. Judæ, n. 23 : *Odientes et eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam*; et tamen Deus nihil odit nisi peccatum. *Diligis*, verba sunt Deum alloquentis Sap. 11, *omnia quæ sunt, et nihil odisti eorum, quæ fecisti.* 3° Christus assimilatus est nobis, et *per omnia tentari voluit, sed absque peccato*, ut docet ep. ad Hebr., c. 4, et hinc communes vitæ miserias omnes assumpsit : sed concupiscentiam non assumpsit, nec carnis tentationem pati voluit; ergo.

R. — *D. A.* Concupiscentiæ secundum entitatem spectatæ conveniunt, etc., *N.* secundum deformitatem sumptæ *subd.* conveniunt prædicata propria peccati proprie dicti *N.* prædicata communia *C.* Concupiscentia, item motus concupiscentiæ carnis involuntarius secundum se sumptus, sive dicatur esse in solo appetitu sensitivo, sive etiam sit prima animæ motio orta ab appetitus sensitivi motu, pure tendit in objectum sensibile ut bonum et in suo genere homini conveniens; hinc spectata præcise entitate, tantum remote et *per accidens* malus dicitur : ubi vero potentia inclinat et actus fertur in objectum sensibile intra talem speciem et circumstantias, in quibus est prohibitum; illa *causaliter*, hic *objective* mala dicitur, et sic secundum deformitatem spectatur : neutri tamen convenit denominatio *formaliter* mali, quia ejusmodi actio non est ex electione libera, sed indeliberata et cum passione.

Ad Prob. 1am. *D.* Deus non fecit concupiscentiam quoad entitatem *N.* quoad deformitatem *subd.* positive, hoc sensu, quod non fuerit auctor peccati, cujus concupiscentia est effectus *C.* negative, hoc sensu, quod hominem propter peccatum non spoliaverit justitia originali, qua rebellio concupiscentiæ frænabatur, et caro spiritui perfecte subjiciebatur *N.* Audiatur S. Aug., L. 5 cont. Julian., c. 9, n. 36 : *Sed dixi inobedientiam carnis... diabolico vulnere contigisse, et rursus, quia dixi hanc legem peccati repugnantem legi mentis, a Deo illatam propter ultionem, et ideo pœnam esse peccati : hæc inter se asseveras esse contraria. Quasi fieri non possit, ut unum atque idem malum et diaboli iniquitate et Dei æquitate peccantibus ingeratur.*

Ad Prob. 2am. *N.* 2am *part.* Deus odio habet non tantum peccatum, sed etiam peccatorem, ut constat ex Sap. 14, et concupiscentiam, ut asserit S. Aug. in Ps. 35, n. 6, ad verba illa : *malitiam autem non odivit;* sed diversa ratione : peccatum enim odit propter se, peccatorem propter peccatum, concupiscentiam ut effectum peccati originalis et causam actualis. Odium tamen concupiscentiæ, quod S. Aug. ponit in Deo, non redundat in personam, et hoc sensu Trid., Sess. 5, dixit, Deum in renatis nihil odisse. Deus enim propter concupiscentiam, quæ in renatis etiam relinquitur non vult renatos damnare, sed potius ejus vim paulatim minuere ac totam denique tollere in iis, quos assumet ad vitam æternam.

Ad Prob. 3am. *D. M.* Christus assimilatus est nobis et tentatus, quatenus assumpsit veram carnem et passibilem *C.* quatenus assumpsit omnes defectus nostros, qui etiam non sunt peccata *N.* Sicut nec morbos nec defectus similes, sic nec ignorantiam etiam aut concupiscentiam assumpsit, ut docet S. Aug., L. 2 de pecc. mer., c. 29, n. 48 et L. 5 cont. Jul., c. 15, n. 52; tum quia hæc postrema repugnabant plenitudini gratiarum et donorum illi debitorum : tum quia ad redemptionem nostram nihil proderant, sed potius per se obesse poterant.

Inst. 4. Nulla est pœna hujus vitæ, quæ ob finem bonum expeti non possit : sed concupiscentia ob nullum finem recte expeti potest; ergo non est pœna tantum, sed culpa.

R. — *N. M.* Ignorantia et tentationes Satanæ pœna peccati sunt, nec tamen nisi imprudenter et male expeti possunt. Potest quidem pœnas omnes, et concupiscentiam quoque Deus ordinare ad finem bonum, uti relinquendo homini hanc passionem ad agonem et virtutis exercitium in præsenti naturæ conditione fecit; nullas tamen expetendas, sed duntaxat tolerandas docet S. Aug., L. 10 Conf., c. 28 : *Porro concupiscentia eadem ratione expeti non debet, non quod peccatum sit, si ei non consentiatur, sed quod ad peccandum inducat, et quod molesta sit et gravis, et ideo non amanda, sed toleranda sit, si debellari nequeat.*

93. *Obj. contr.* 2um. S. Aug. pluribus in locis concupiscentiæ tribuit per se veram rationem peccati. Nam 1° vocat ita malam, ut naturalis homini esse non possit, nec a Deo inseri; ut constat ex L. 4 contra Julian., c. 14, n. 65; L. 5, c. 7 et ult.; L. 6, c. 15, n. 48; L. 1 cont. 2 ep. Pelag., c. 16 et 17, etc. 2° Docet concupiscentiam non tantum esse pœnam et causam peccati, sed etiam peccatum, quia, ut ait L. 1 cont. 2. ep. Pelag., c. 13, n. 27, *peccandi delectatione movetur;* et ut L. 5 cont. Jul., c. 3, n. 8, dicit, *inest illi inobedientia contra dominatum mentis.*

R. — *N. ass. Ad* 1um. R. Cum S. Aug. non omne malum esse peccatum, cum etiam dæmones, homines nefarii, habitus vitiosi sint mali, nec tamen peccatum, ut ait L. 6 cont. Jul., c. 16 : *Omni peccato baptizati carent, sed non omni malo.* Itaque distinguendum est inter malum etiam morale : aliud enim est *formaliter morale,* nempe actio libera moralis difformis legi : aliud *denominative morale,* sive sit principium vel effectus peccati, ut est potentia concupiscendi; sive sit actio difformis legi, sed non libera, uti sunt motus concupiscentiæ involuntarii. Malum morale *secundi generis* tantum intelligi a S. Doctore patet ex ipsis locis citatis; nam in prioribus quidem duobus concupiscentiam malam probat unice ex hoc, quod pugnet adversus continentiam : in posterioribus ex eo, quod ad peccatum impellat, et pudorem naturalem eliciat.

Ad 2um. R. — *D.* Docet concupiscentiam non tantum esse pœnam et causam peccati, sed etiam peccatum proprie et formaliter tale *N.* largo modo et materialiter tale *C.* Ad peccatum *proprie* et *formaliter* dictum requirebat ubique, præsertim L. de vera relig., c. 14; L. 3 de lib. arb., c. 15, aliquoties jam laudatis, voluntarium et libertatem; unde cum L. 1 oper. imperf., n. 47, distinxisset inter peccatum tantum, et pœnam tantum, et quod est peccatum simul et pœna, cujus postremi exemplum ponit in peccato originali, ostendit, quomodo et hoc aliena voluntate infantibus etiam sit voluntarium. Ad peccatum vero *materialiter* tale, exigebat actionem ex se repugnantem legi, et ne sit pœna tantum, hoc est, quod quis nullo modo agit, sed duntaxat patitur : hinc juxta eumdem L. 1 Retract., c. 15, actus ignorantis adhuc vocatur peccatum, ubi non est *voluntas peccati,* sed tamen *voluntas facti* : et actus ebrii malus etiam peccatum scilicet materiale dicitur, ubi nec est voluntas facti; quia saltem reipsa punitur ab homine peccati capace, et quoad oppositionem cum lege est peccato formali similis.

Atque hac ratione conciliantur hi textus cum aliis supra relatis, quibus concupiscentia esse negatur esse peccatum. Confirmatur autem ex ipso loco-

rum objectorum contextu; in 1° enim sic ait : *Et ideo* (concupiscentia) *jam non sit peccatum, sed hoc vocetur, sive quod peccato facta sit, sive quod peccandi delectatione moveatur.* Ubi et negat concupiscentiam esse peccatum, et sensum exponit, quo possit peccatum intelligi, si vocetur aliqua ratione peccatum. In 2° autem dum ita loquitur : *Concupiscentia carnis et peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis;* ex hac ipsa ratione data ostendit non esse peccatum proprium; quia hujus caro capax non est, sed mens, quæ, donec resistit, per carnis inobedientiam peccare dici nequit.

Porro cur S. Aug. concupiscentiam etiam vocaverit hic peccatum, ratio erat, ut illam ostenderet non esse pœnam tantum; quia *Julianus* ex ejus libris de Nuptis et Concupiscentia, ubi concupiscentiam dixerat esse bonam, male contra S. Doctorem intulit, esse bonam et laudabilem et expetendam, quod Augustinus tum de facultate concupiscendi, tum de actu ex dictis negat.

Inst. 1. S. Aug. pluribus in locis comparat concupiscentiam cum *cæcitate cordis,* quam dicit esse peccatum, quo in Deum non creditur, et simul pœnam ac causam peccati. 2. Idem dicit, concupiscentiam in non regeneratis imputari in peccatum; sic enim L. 1 de Nupt. et Concup., c. 32, ait : *Hæc itaque remissio peccatorum, quamdiu non fit in prole, sic ibi est lex ista peccati, ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus ejus cum illa sit, qui teneat æterni supplicii debitorem.* 3. Idem ait iisdem concupiscentiam habere reatum, quo homo reus fiat, ut verba ejus L. 6 cont. Julian., c. 17, n. 51, ostendunt : *Nos eam* (concupiscentiam) *malam dicimus, et manere tamen in baptizatis, quamvis reatus ejus, non quo ipsa erat rea* (*neque enim aliqua persona est*) *sed quo reum hominem originaliter faciebat, fuerit remissus atque vacuatus.*

R. *Ad* 1^um^. Comparatio concupiscentiæ a S. Aug. frequentius instituitur cum voluntaria cæcitate seu effossione oculorum, quam cum cæcitate cordis. Quoad *primum* autem sicut cæcitate in illo casu per se et ratione sui non est peccatum, cum esse cæcum præcise non sit imputabile ad vituperium vel pœnam; sic etiam concupiscentia per se et ratione sui peccatum non est : sicut tamen illa cæcitas ratione alterius, nempe voluntariæ effossionis oculorum, peccatum est; sic etiam concupiscentia ratione reatus adjuncti peccatum a S. Doctore dicitur. Quoad *secundum* idem omnino tenet, ac præterea notandum est, propositum S. Augustini eo pertinuisse, ut ostenderet, posse id, quod est pœna peccati, etiam esse peccatum sive proprie sive largo modo acceptum; quam in rem varia exempla profert, non admodum laborans, an congruant in omnibus, modo similia sint quoad id, de quo agebatur.

Ad 2^um^ et 3^um^. *D.* Docet concupiscentiam imputari in peccatum et habere reatum ratione sui præcise et per se *N.* ratione alterius sibi adjuncti *C.* Nempe concupiscentia imputatur in peccatum ratione reatus, qui in non regeneratis necdum remissus, sed adhuc cum concupiscentia conjunctus est, ut ipsa verba recitata docent : *id est, ut etiam reatus ejus cum illa sit.* Habet autem sibi adjunctum reatum ratione prævaricationis Adami cuilibet homini moraliter propriæ, per quam homines non tantum sortiti sunt concupiscentiam tanquam pœnam, sed reatum etiam ac debitum susceperunt ad odium divinum sustinendum, donec hoc peccatum et reatus baptismo deleatur. Porro reatus concupiscentiæ triplici modo intelligi potest.

1^um^. Est, quo reatus sumitur tanquam causa concupiscentiæ, et est is,

quo ipsa facta est, non quam ipsa fecit; quomodo si quis sibi eruit oculos, dicitur esse reus effossionis oculorum, non quod habere erutos oculos sit peccatum vel reum faciat, sed quod eruere sibi oculos peccatum sit et reatum faciat. Atque hac ratione a S. Aug., L. 2 cont. Jul., c. 9, n. 32, explicatur : *Quamvis jam non eo modo appelletur peccatum, quo facit reum; sed quod sit reatu primi hominis factum, et quod rebellando nos trahere nititur ad reatum.*

2um. Est, quo reatus sumitur tanquam effectus concupiscentiæ, seu is, quem ipsa facit, si ad consensum pertrahat, ita ut homo non sit proprie reus, quia concupiscentiam habet, sed quia concupiscentiæ cedit. Huc pertinet, quod ibid., c. 5, n. 12. S. Aug. dicit : *An nondum fateberis, quod reatus eorum perierit, infirmitas manserit; non reatus quo ipsa* (vitia) *rea fuerant, sed quo nos reos fecerant in malis operibus, quo nos traxerant?* His enim verbis ostendit, vitia, cum quibus nascimur, remitti in baptismo, quia reatus malorum operum, quæ concupiscentiæ assentiendo fecimus, remittitur, licet infirmitas, hoc est, concupiscentia remaneat.

3um. Est, quo ipse concupiscentiæ reatus formaliter sumitur, seu is, qui idem sit cum concupiscentia, aut saltem ab ipsa oriatur et in ipsa fundetur, ita ut reus sit ipsam habens, quia ipsam habet; sicut reatus furti dicitur is, quo proprie reus dicitur, qui furtum fecit. Hac vero ratione concupiscentiæ reatum dari, aut a S. Aug. asseri negamus.

Inst. 2. Docet S. Aug. concupiscentiam remitti per baptismum; sic enim L. 1 de Nupt. et Conc., c. 23, n. 25, ait : *Hæc concupiscentia, quæ solo sacramento regenerationis expiatur, profecto peccati vinculum generatione trajicit in posteros, nisi ab illo et ipsi regeneratione solvantur;* ergo ipsa concupiscentia debet esse peccatum etiam formale.

R. — *D. A.* Docet per baptismum remitti concupiscentiam per condonationem reatus, quo ipsa facta est, et sine quo esse potest *C.* per condonationem reatus, qui sit ipsa concupiscentia, aut qui ex ipsa oriatur, vel in ipsa fundetur *N.* Juxta S. Aug. concupiscentia et peccatum Adæ moraliter nostrum faciunt unum quoddam totum, quo homo maculatur, et vituperio, odio Dei ac pœna æterna dignus redditur. In eo *materiale* est concupiscentia, quæ per se et ratione sui est duntaxat malum, languor, infirmitas, impulsio ad peccatum : *formale* autem est reatus, non tantum pœnæ, sed culpæ, ut mox dicemus, et sic peccatum Adæ moraliter nostrum moraliter perseverans. Totum hoc dicitur manere, et hinc *concupiscentia* vocatur peccatum, quamdiu non remittitur peccatum Adæ moraliter nostrum; quia hac culpa remanente *concupiscentia* imputatur a Deo ad vituperium, odium et pœnam, cum per illam moraliter constituatur in esse peccati. Culpa autem seu peccato Adæ moraliter nostro per baptismum remisso, *concupiscentia* jam solam rationem mali, languoris et infirmitatis habet, non autem peccati; quia per factam culpæ remissionem sublata est imputabilitas ad vituperium, odium et pœnam.

Inst. 3. Id. ibid., c. 26, comparat reatum concupiscentiæ cum reatu adulterii : *In eis*, inquit, *qui regenerantur in Christo, cum remissionem accipiant prorsus omnium peccatorum, utique necesse est ut reatus etiam hujus licet adhuc manentis concupiscentiæ remittatur... sicut eorum peccatorum quæ manere non possunt, quoniam cum fiunt prætereunt, reatus tamen manet, et nisi remittatur, in æternum manebit... Nam si quisquam v. g. fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec reatus*

ipsius indulgentia remittatur. Sed reatus adulterii est reatus, quo ipsum adulterium hominem facit reum ; ergo.

R. — *D. M.* Comparat reatum concupiscentiæ cum reatu adulterii quoad omnia *N.* quoad aliqua *C.* In eo autem stat *paritas*, quod sicut separatur reatus adulterii ab adulterio, sic a concupiscentia ejus reatus separetur. Sicut autem distinguit rationem *adulterii* a ratione *concupiscentiæ*, dum loco cit., c. 7 et 8, concupiscentiam dicit esse similem manenti qualitati et habitui, dissimilem vero adulterio, sacrilegio et actui : sic etiam reatum utrumque ex proxime dictis multum discernit.

Inst. 4. Concupiscentia hoc ipso, quod homini inest, constituit illum reum, ut patet ex S. Aug., L. de pecc. orig., c. 39 : *Obesset ista carnis concupiscentia, etiam tantummodo quod inesset, nisi peccatorum remissio sic prodesset... Manet quippe in prole, ita ut reatum faciat originale vitium* ; ergo concupiscentia per se et ratione sui est peccatum formale.

R. — *D. A.* Concupiscentia nude sumpta hoc ipso, quod homini inest, constituit illum reum *N.* sumpta cum reatu culpæ, seu totum illud, quod juxta S. Aug. constituit peccatum originale integre et adæquate sumptum *C.* Atque de hac concupiscentia intelligendus est S. Doctor, dum concupiscentiam vocat *tale ac tam magnum malum.*

Sensus autem posterioris textus est, ut ex integri loci lectione elucescit, concupiscentiam eo ipso, quod inest, obfuturam et parentibus et infantibus, nisi renascantur per gratiam in baptismo acceptam. *Parentibus* quidem, quia, quamvis per baptismum non desinat concupiscentia, nec nisi, quando hæc vita cum immortalitate commutabitur, desitura sit ; tamen per baptismum obtinentur auxilia illi annexa, quibus resistere valemus concupiscentiæ motibus ad peccandum sollicitantibus : *Infantibus* vero, etiamsi ex parentibus renatis nascantur ; quia hoc non obstante in prole monet concupiscentia et simul reatus culpæ originalis per originis vitium inductus.

Quæres : *Quid reatus nomine intelligat S. Augustinus, cum originale peccatum asserit reatum concupiscentiæ ?*

94. R. Intelligit ipsum *peccatum habituale*, quo homo maculatus manet, et reus non tantum pœnæ, sed peccati est : sive non intelligit solum reatum pœnæ seu obligationem ad pœnam subeundam, sed reatum culpæ seu obligationem ad odium Dei sustinendum.

Constat 1° Ex L. 1 de Nupt. et Conc., c. 26, ubi cum remanentis concupiscentiæ reatum ablatum esse dixisset, adjicit : *Hoc est enim non habere peccatum, reum non esse peccati.* Quod confirmatur ex eo, quo ibidem pergens utitur, exemplo, ut probet concupiscentiæ reatum auferri : *Nam*, inquit, *si quispiam verbi gratia fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec reatus ipsius indulgentia remittatur. Habet ergo peccatum, quamvis illud, quod amisit, jam non sit, quia cum tempore, quo factum est, præteriit.* Hic non de reatu pœnæ, sed culpæ sermonem esse, ipsa verba luculente clamant.

2° Ex L. 1 Retract., c. 15, n. 2 : *Quasi vero peccatum quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id est, reatu ejus implicatos, et ob hoc pœnæ obnoxios detineri, usquam esse potuit nisi in voluntate, qua voluntate commissum est, quando divini præcepti est facta transgressio.* His verbis reatus culpæ a reatu pœnæ evidentissime distinguitur, ita ut prior posterioris radix

dicatur : *Reatu peccati implicatos, et ob hoc pœnæ obnoxios.* Quod contra hoc assertum difficultatem facere posset, testimonium S. Aug., L. 6 contr. Julian., c. 19, relatum jam et explicatum est num. 93.

ARTICULUS II.

QUOMODO IN ADAMO PECCAVERINT EJUS POSTERI?

95. *Nota I.* Triplex circa hanc quæstionem sententia habetur. 1ª Est eorum, qui in posteris Adamis admittunt *voluntatem interpretativam*, vi cujus hi censentur vel censeri possunt causam suam sive ad bonum sive ad malum agendam Adamo commisisse, sic, ut si tunc extitissent, omnes in Adamum fuissent compromissuri, aut, ut Adamus, legem divinam transgressuri.

2ª Est communior *Recentiorum*, qui volunt posterorum voluntates moraliter fuisse translatas in voluntatem Adami per *pactum* initum, quatenus Deus Adamum caput posterorum morale instituit, ita, ut velut omnium nomine præceptum Dei servaret vel pro libitu violaret, et eo quidem in justitia et obedientia persistente, ejus posteri gratiam et justitiam originalem obtinerent, eo autem peccante, posteri peccato inficerentur, fierentque inimici ac invisi Deo.

3ª Est *Jansenii* L. 1 de statu nat., c. 6 et 21, aliorumque, qui negant quodcumque pactum, quo Adamus tanquam caput morale posterorum sit constitutus, voluntque posteros in Adamo præcise tanquam *capite* eorum *naturali* peccasse, in quantum nempe hi omnes seminaliter, ut aiunt, contenti sunt in Adamo.

96. *Nota II.* Patroni secundæ sententiæ inter pactum formale et virtuale distinguunt. *Formale* in hoc casu dicitur conventio expressa de voluntate et fortuna posterorum in voluntatem proto-parentis transferenda Deum inter et Adamum ex libero utriusque consensu inita. Quamvis vero in Scripturis sæpe mentio fiat de pactis a Deo cum homine initis, nullaque in ejusmodi peccato formali inconvenientia reluceat, facile tamen concedunt suffecisse virtuale. Dicitur autem hic pactum *virtuale* esse ordinatio divina, qua Deus efficaciter decrevit, ut Adamus, in ordine ad observationem vel violationem mandati de non commedendo fructu, tanquam caput morale repræsentaret posteros, ea ratione, ut quod ipse faceret, censerentur etiam moraliter et imputabiliter ad culpam vel meritum fecisse posteri.

De eodem porro observant, non quidem absolute fuisse necessarium, ut hæc Dei constitutio Adamo innotesceret; cum Adamus potuerit esse persona publica et omnium voluntates in se quodammodo collatas tenere, licet ipse id nesciverit; sicut *Respublica* potest jus suum conferre in aliquem et velle ratum esse, quod is statuerit, et bini exercitus duorum armis a se delectorum de summa rei decernere, quamvis hi ignorent se hac conditione decertare, et ille nesciat Reipublicæ compromissum : re ipsa tamen hoc *virtuale pactum* Adamo innotuisse existimant; tum quia suavi Dei providentiæ et benignitati id videtur magis consentaneum, ut scilicet Adamus in re tam gravi de suo et totius posteritatis statu consultius decerneret, et a peccando magis averteretur; tum quia rectus regiminis ordo postulat, ut in negotiis gravissimi momenti officium suum ac debitum intelligant, qui omnium personam ac sortem gerunt.

97. *Dico I.* **Posteri non peccarunt in Adamo per hoc, quod habuerint consensum interpretativum.**

Prob. Gratis omnino confingitur hæc interpretativa voluntas; tum quia, licet Deus sciverit, quid omnes Adæ posteri essent facturi aut volituri, tamen non constat, nec probabile est, quod videri omnes approbaturos factum Adami, aut libere etiam consensuros in pactum cum illo initum præsertim cum in præsens non desint, qui contrarium mallent : tum quia hæc est differentia inter bonum et malum, quod quilibet quidem jure præsumatur consensurus in id quod sibi bonum est, in malum autem non ita.

Conf. Deus non imputat ad culpam vel pœnam id, quod aliquis tantum vellet, sed reipsa non vult; unde a S. Aug., ep. 105 (al. 194, n. 35) et L. de prædest. SS., c. 12, n. 24, erroris damnantur, qui asserebant parvulos rapi ante baptismum, quia, si viverent, erant peccaturi. Ergo nec ideo peccasse in Adamo dicendi sunt posteri, quod, si tunc extitissent, in vel cum eo peccassent.

98. *Dico II.* **Posteri non peccarunt in Adamo per hoc præcise, quod is erat eorum caput naturale.**

Prob. Quamvis pater cujuscumque familiæ sit caput naturale suæ posteritatis, eamque contineat in lumbis suis tamen ejus posteris non tribuitur peccatum parentis, ut patet ex Ezech. 18. Ergo idem a pari dicendum de peccato Adami.

Conf. 1. Etiam in lumbis Adami continebantur posteri, quando *alia peccata* commisit, si quæ commisit; imo, quando *pœnitentiam* egit : nec tamen propterea aut alia illius peccata, aut ejusdem etiam pœnitentia nobis imputabatur; præsertim cum persona et natura maculata uno peccato, possit adhuc magis maculari alio; neque ex ipsa natura habeatur, quod peccatum potius imputetur posteris, quam pœnitentia ejusdem peccati.

Conf. 2. Licet Adam fuerit caput naturale ad transfundendam naturam in posteros, tamen absque pacto virtuali et ordinatione divina *justitiam originalem* non potuisset transfundere; ergo nec potuit Adamus præcise qua caput naturale absque virtuali pacto transfundere injustitiam originariam in posteros.

99. *Dico III.* **Posteri peccarunt in Adamo per hoc, quod is per pactum virtuale a Deo erat institutus caput morale eorum ad hoc, ut, quod ipse in ordine ad observationem vel violationem mandati de non comedendo fructu faceret, censerentur posteri etiam moraliter et imputabiliter facere.**

Ratio est, quia, quamvis hæc explicatio non omnem difficultatis nodum resecet, tamen 1° melius declarat peccatum omnium nostrum in Adamo : 2° nihil impossibile aut inconveniens continet : 3° Scriptura et Patribus fundamentum habet.

Prob. 1ª *pars.* Tum ex oppositione ad sententiam proxime rejectam, a qua ratio *voluntarii* in peccato originali nullatenus explicatur : tum ex oppositione ad illam, quæ quidem ordinationem Dei intervenisse concedit, negat tamen vi hujus factam esse *moralem* voluntatum translationem; sine qua tamen intelligi non potest, quomodo transgressio præcepti potuerit juste posteris imputari.

Prob. 2ª *pars.* Sicut Respublica *pupillorum* voluntates in ordine ad aliquos effectus morales in voluntate tutorum potest includere : sic Deus potuit posterorum voluntatem voluntati Adami alligare relative ad observationem vel transgressionem præcepti, unde penderet vel amissio, vel conservatio justitiæ originalis; quæ enim in hoc implicantia major præ illo? Præterea cum Magistratus civilis non habeat majorem potestatem in *civiles* subditorum actiones, quam Deus tanquam Dominus absolutissimus in actiones hominum *morales;* profecto, si illa circa pupillum dispositio æquitati mullatenus repugnat, hæc etiam Dei ordinatio tanquam æquissima æstimanda est.

Denique constitutio eadem, præscindendo ab eventu, erat nobis plurimum optabilis; eo quod probabilissima spes affulgebat, Adamum tot gratiis instructum, Dei etiam, sui ac suorum amantissimum in re tantilla Deo potius obtemperaturum : in hypothesi autem peccati etiam prævisi multum nihilominus Deus nobis favit, præparando Redemptorem, quem forte denegasset Adami posteris, qui in acceptata ab eo justitia originali non perseverassent.

Prob. 3ª *pars.* Fundamentum ex *Scriptura* et *Patribus* ostendunt omnes illi textus, qui probant peccasse posteros Adæ; cum vere et proprie dictum peccatum esse nequeat sine voluntario, voluntarium autem explicari nequeat sine pacto. Specialiter tamen

S. Aug., L. 16 de Civ. Dei, c. 27, apertam pacti mentionem facit, dum in illud Genes. 17 : *Delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit,* ita scribit : *Parvuli, non secundum suæ vitæ proprietatem, vel secundum communem generis humani originem, omnes in illo uno testamentum Dei dissipaverunt, in quo omnes peccaverunt. Multa quippe appellantur testamenta Dei, exceptis illis duobus magnis vetere et novo, quod licet cuique legendo cognoscere. Testamentum autem primum, quod factum est ad hominem primum, profecto illud est : Qua die ederitis, morte moriemini.* Ejusdem meminit

S. Hieron. in c. 6. Oseæ circa illa verba : *Ipsi sicut Adam transgressi sunt, pactum ibi prævaricati sunt in me.* Sic enim Deum loquentem inducit paraphrastice : *Ipsi autem imitati sunt Adam, ut quod ille in paradiso fecerat pactum meum legemque præteriens, isti in terra facerent. Et ibi, hoc est, in paradiso, omnes prævaricati sunt in me, in similitudinem prævaricationis Adam. Non enim mirum, si quod in parente præcessit, etiam in filiis condemnetur.* Quibus verbis non affirmat solum, Adæ posteros imitari parentem, ut Pelagiani volebant; sed in ipso etiam Adamo, et similiter, hoc est, pariter cum ipso in paradiso fuisse prævaricatos, moraliter scilicet faciendo quod ille omnium personam sustinens faciebat : atque ideo propter illud peccatum merito condemnari. Simili ratione

S. Chrysost. verba ep. ad Coloss., c. 2, v. 14 : *Delens, quod adversus nos erat chirographum decreti,* homil. 6, n. 3, in eamd. ep. commentatur : *Quodnam chirographum auctor intelligit? Quod ad Moysen dixerant : quæcumque dixit Deus, faciemus... aut id, quod fecerat ad Adam, dicens : quacumque die comederis ex hoc ligno, morte morieris.* Similia dicunt, et eodem sensu locum illum, teste Martinon, interpretantur de pacto cum Adamo inito Ambros. et Theophyl. in ep. Ad Coloss., Rupertus, L. 5 in Genes., c. 33, et alii.

Præterea S. Aug. illud pactum insinuat in libris contra Pelag., ut dum

L. 2 de Nupt. et Concup., c. 11, meminit violati testamenti : dum L. 1 cont. Julian., c. 6, n. 26, peccatum originale vocat debitum paterni chirographi, et ex CHRYSOSTOMO dicit, Christum invenisse chirographum paternum. Idem repetit L. 6, c. 19, n. 6 alibique, ubi nomine chirographi pactum indicat. Unde falsum ostenditur, quod *Jansen.* l. c., c. 5 et 15 dixit, neque AUGUSTINUM neque ullum alium sanctorum Patrum aut veterum Scriptorum ante Doctores Scholasticos mentionem fecisse pacti, sive constitutionis, ad quam recurrunt Theologi, cum assignant causam transfusionis peccati originalis.

100. *Obj. I.* Ut Deus constitueret Adamum caput morale, transferendo in ipsum voluntates posterorum, debuit id facere vi sui supremi dominii. Sed Deus non potuit in paradiso dominium exercere in nostras voluntates, utpote non existentes ; ergo. *Conf.* 1. Deus ratione *supremi dominii* potest quidem facere, ut ego libere velim; nequit tamen, imo impossibile est, ut illud, quod Deus vult, mihi sit voluntarium absque mea voluntate. Sed illa transfusio fuisset facta et volita a Deo absque mea voluntate; ergo. *Conf.* 2. Ut mihi aliquis actus sit voluntarius et imputabilis ratione *transfusionis voluntatis*, debet illa transfusio a me esse volita non quomodocumque, sed ut causa talis actus. Sic vero non est volita a nobis illa transfusio ; ergo.

R. — *N. min. vel D.* Non extiterunt physice et in seipsis *C.* non extiterunt moraliter et in sua causa, Dei scilicet omnipotentia *N.*

Ad Conf. 1^am^. *D. M.* Impossibile est, ut illud, quod Deus vult, mihi sit voluntarium physice et elicitive absque mea voluntate seu ejus actione *C.* ut mihi voluntarium sit moraliter et denominative *N.* Posterioris voluntarii species non tantum sunt voluntarium *præsumptum* et *interpretativum*, sed etiam *imputativum* quod per ordinationem Magistratus habetur in pupillis et amentibus, quibus actiones tutorum ita ad quosdam effectus morales imputantur, ac si ipsi eosdem posuissent.

Ad Conf. 2^am^. *D. M.* Ut mihi actus sit voluntarius physice et elicitive, debet, etc., *C.* ut sit voluntarius moraliter et denominative *subd.* debet voluntatis transfusio a me esse volita, si facta sit per pactum formale et per mutuum Dei et creaturarum consensum *C.* si facta sit per pactum virtuale et per Dei duntaxat ordinationem *N.*

Inst. 1. Respublica non potest pro libitu transferre subditorum voluntates; ergo nec Deus voluntates hominum.

R. — *D. A.* Respublica hoc non potest quoad actiones morales, seu imputabiles ad meritum vel demeritum *C.* quoad actiones politicas *subd.* si translatio ejusmodi non sit conveniens, nec per se, et præscindendo ab eventu, optabilis *C.* secus *N.* Præterea *disparitas* est, quod Deus longe majus dominium habeat in creaturas, quam Magistratus in subditos; Magistratui enim Deus non concessit potestatem, nisi necessariam ad gubernationem subditorum in ipsorum bonum : ad hanc autem non requiritur potestas transferendi voluntates in ordine ad actiones quascumque. Adde, a nobis proprie non institui paritatem, recte tamen inferri, quod multo magis Deus ex suprema potestate, quam habet etiam in homines quoad effectus proprie morales, possit voluntatem unius alligare alterius voluntati.

Inst. 2. Transfusio illa voluntatum facta est a Deo dependenter a *scientia media* de futura transgressione Adami; ergo non fuit nobis optabilis, nec Deo conveniens, utpote qui sic evassisset causa peccati.

R. 1°. — *N. A.* Quia *scientia media* nec erat necessaria ad faciendam hanc

alligationem, nec etiam dirigebat Deum in alligando; cum non minus id fecisset, si prævidisset Adamum præcepto obtemperaturum, ac nunc cum diversa prævisione præstitit.

R. 2°. — *N.* 1am. *Cons.* Quamvis enim, ut res dicatur optabilis vel non optabilis, debeat considerari præscindendo ab eventu et eventum consequente scientia media; falsum tamen est, nihil per se esse optabile, quo nos male usuros Deus prævidit: alias enim nec Redemptio humani generis esset universaliter optabilis, quia et hæc multis cedit in majorem perniciem, juxta illud Luc. 2, v. 34: *Positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum.* Deinde etiam *N.* 2am. *Cons.* Quia hæc alligatio per se et determinate non intulit peccatum, sed tantum constituit actum primum indifferentem, sicut porrectio gladii non trahit post se suicidium, sed est indifferens ad profligandum hostem, vel ab abutendum eo in seipsum. Quin intentio Dei voluntates nostras transferentis non erat, ut Adam peccaret, sed ut sibi et posteris gratiam originalem obediendo conservaret.

Inst. 3. In hac sententia varia emergunt *absurda.* Nam 1. confunditur præceptum de non comedendo fructu cum pacto, cum tamen hæc quoad naturam et connotata differant. 2. Sequitur, animas contracturas originale pecatum, etiamsi post suam creationem non unirentur corpori. 3. Non explicatur illud Apostoli: *natura filii iræ;* quia deberet dici: pacto filii iræ, si non ideo peccaverimus in Adam, quia natura nostra fuit contenta in ejus lumbis.

R. — *N. Ass.* Et quidem *ad* 1um. Distinctio se satis ostendit inter præceptum et pactum; nam alligatio nostrarum voluntatum ad voluntatem Adami fuit decretum Dei constituentis Adamum caput morale posterorum, ita ut, quod ipse faceret, censerentur etiam posteri moraliter et imputabiliter fecisse, et fuit etiam *virtuale pactum* cum Adamo de transfundenda justitia vel injustitia originali in posteros; præceptum vero fuit illa *lex,* quam Deus Adamo tum suo tum posterorum nomine servandam posuit.

Ad 2um. *N. seq.* Quamvis enim *naturalis* descensus ex Adamo, vel *seminalis* nostrum continentia in ejus lumbis non constituat juxta nos originale peccatum, tamen et ad illud et ad alligationem voluntatum nostrarum præsupponitur. Propter hunc enim descensum alligati sunt posteri voluntati Adami, et ut actualiter contractum dicatur hoc peccatum, vel anima per illud maculata, requiritur etiam existentia descendentis ab Adamo. Ubi tamen omnino concedimus, si quorumdam, qui non descensuri erant ex Adamo, voluntas illi alligata fuisset, hi nihilominus in Adamo fuissent peccaturi.

Ad 3um. *N.* Sumus enim *natura filii iræ,* quia nascimur odibiles Deo, et ex Adamo descendimus naturaliter, in cujus peccatricem voluntatem voluntates nostræ fuerant translatæ.

101. *Obj. II.* Certum est in controversia S. Augustini cum Pelagianis circa existentiam peccati originalis potissimum horum argumentum pro neganda existentia fuisse, quod nos, tanquam necdum existentes, non potuerimus peccare; ad hoc tamen argumentum solvendum S. Aug., nunquam recurrit ad pactum et translationem voluntatum, sed ad *continentiam seminalem;* ergo nec nos debemus.

R. 1°. — *N. Cons.* Potuit enim L. 4. Op. imp. cont. Julian., ubi hoc argumentum proponebatur, S. Aug., non meminisse pacti, ne novis se difficulta-

tibus inecteret, cum, licet hanc explicationem censeamus veram, eam tamen ab omni difficultate non esse immunem ipsi jam fassi simus. Unde S. Doctor Juliano importunius inhærenti recte reposuit L. 6 cont. Julian., c. 5, n. 11 : *Etsi nulla ratione indagetur, nullo sermone explicetur : verum tamen est quod antiquitus veraci fide catholica prædicatur et creditur per Ecclesiam totam; quæ filios fidelium nec exorcisaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, et a principe mortis erueret.* Et L. 3 de pecc. mer. et rem., cap. 4 : *Etsi refellere istorum argumenta non valeam, video tamen inhærendum esse iis, quæ in Scripturis sunt apertissima.*

R. 2°. — *N. m. quoad* 1am *part.* Meminit enim ejusdem etiam contra Pelagianos, ut monitum est num. 99. Idem insinuavit omnibus illis in locis, ubi peccatum originale voluntarium asseruit. 2am *part. D.* Recurrit ad continentiam seminalem, excludendo per illam omne pactum *N.* constituendo illam tanquam fundamentum, quod etiam in nostra sententia tenet, ut nuper dictum *C.*

Inst. 1. S. Aug., L. 4, c. 104. Op. imp. sic respondet Juliano : *Secundum originem omnes in illo uno erant, et hi omnes unus ille erant, qui in se ipsis nulli adhuc erant. Secundum hanc originem seminalem etiam Levi... tunc decimatus ostenditur, non in seipso, sed in illo, in cujus fuit lumbis : nec voluit nec noluit decimari, quoniam nulla ejus voluntas erat... et tamen secundum rationem seminis, non mendaciter nec inaniter dictum est, quod ibi fuit et decimatus est.* Unde sic arguere licet : Eo domo in *Adam* fuerunt ejus posteri et peccarunt, quo Levitæ fuerunt in *Abraham* et decimati sunt, dum is Melchisedecho decimas dedit, ut dicitur ad Hebr. 7, v. 5 : atqui non ratione *pacti* alicujus, sed ratione solius seminis, et hinc ex natura rei, Levitæ in Abrahamo fuerunt, et propter hoc decimati dicuntur; ergo a pari.

R. — *D. M.* Eo modo, quantum ad aliquid, fuerunt in Adam posteri ejus, quo in lumbis Abrahæ fuerunt Levitæ *C.* quantum ad omnia *N.* Scopus S. Augustini hic fuit ostendere, quomodo posteri fuerint in Adamo, et ad hoc affert exemplum de continentia seminali Levitarum in Abrahamo. An vero ex ipsa rei natura, vel ex eo præcise, quod quis ab altero participet naturam, quis peccet aut peccaverint posteri in Adam; an vero id moraliter contingat, supposita nempe illa *seminali continentia,* addendo adhuc pactum, nequidem tangit hic S. Doctor, nec, quia argumentum Juliani hoc nondum urgebat, tangere necesse habuit.

Inst. 2. Non requiritur major libertas ad decimandum, quam ad peccandum : sed ad libere decimamdum sufficiebat *seminalis continentia* Levi in lumbis Abrahæ, qui personaliter decimas dedit; ergo, etc.

R. — *N. M. Disparitas* inter decimationis et peccati imputationem est, quod decimari sit denominatio quædam *extrinseca* ad instar dignitatis vel infamiæ a parentibus profectæ, quæ ab hominum opinione pendet : e contrario denominatio peccati est ab interno animæ statu, et *voluntarii* rationem sive physicam sive moralem exigit. Nihil a dictis diversum sensisse Augustinum patet ex loco Apostoli, unde expositionem sumpsit; hic enim Paulus probandum sumpserat Sacerdotium *Melchisedechi* præstare sacerdotio *Aaronis* et Successorum : præcellentiam vero ostendit ex eo, quod sicut tribus Levi dignior cognoscitur reliquis Hebræorum tributus ob decimarum pensum, sic dignior sit *Melchisedech*, cui pater ipse Levitarum Abrahamus decimas obtulit. Ad hanc itaque denominationem inferioris in posteros refundendam recte usurpatur continentia seminalis, et quantum ad hoc decimati Levitæ

dicuntur; quantum vero ad libertatem decimationis pertinet, nec Apostolus, nec Augustinus, hic quidpiam edisserit.

Inst. 3. Juxta S. Aug. in Enchir., c. 26 et 48, aliisque in locis, ideo peccavimus originaliter, quia fuimus in illo uno, quando omnes ille unus corruptit : sed in tantum fuimus in illo uno, in quantum in eo erat *natura seminalis*, ex qua propagaremur; ergo in tantum peccavimus, in quantum fuimus seminaliter in lumbis Adæ. *Conf.* 1. S. Th. 1, 2, q. 81, a. 1, docet, quod eo modo nobis imputetur peccatum Adæ, quo modo manui homicidium a voluntate capitis commissum et imperatum : sed homicidium non imputatur manui ratione alicujus pacti aut unionis moralis, sed quia est membrum naturaliter unitum capiti; ergo. *Conf.* 2. Adamus ut caput naturale peccans, non sibi tantum sed et posteris nocuit; quia dum perdidit justitiam originalem, pro nobis etiam illam perdidit, qui naturam ejus originali justitia spoliatam eramus accepturi : sed peccasse in Adamo aliud nihil dicit, quam peccatum illius nocuisse posteris; ergo.

R. — *D. M.* Ideo peccavimus, quia in illo uno fuimus præcise naturaliter seu ex rei natura *N.* moraliter et in ordine ad observationem præcepti vel violationem *C.* Naturalis illa continentia sola non sufficiebat ad peccatum nobis imputandum, cum alias ex eodem capite alia etiam peccata commisissemus, et in Adamo egissemus pœnitentiam; erat itaque duntaxat præsuppositum, cui insistit unio moralis et translatio voluntatum in ordine ad hoc peccatum.

Ad Conf. 1am. *D. M.* Ita ut comparatio præcise instituatur in unione unius cum altere *C.* ut ponatur etiam in modo unionis, ita ut sicut unio manus cum capite est physica et naturalis, sic etiam unio posterorum cum Adamo sit duntaxat naturalis et habeatur unice ex natura rei *N.*

Ad Conf. 2am. R. 1o. Similiter *D. M.* ut ad argumentum responsum est. Certe sicut ex ipsa rei natura non accepissemus *originalem justitiam*, si hæc tanquam personale privilegium data fuisse Adamo : sic non ex ipsa natura ea nunc privamur, eo quod præcise Adam illam perdiderit; cum Deus eam nobis tanquam privilegium personale aut posteris naturale concedere potuisset.

R. 2o. — *N. min.* Si enim per nocumentum intelligatur, ut solet, pœna duntaxat peccati, non vero ipsum peccatum, aperte contradicit Conc. Araus. II, Can. 2.

ARTICULUS III.

IN QUONAM FORMALITER CONSISTAT PECCATUM ORIGINALE?

102. *Nota.* Peccatum originale passim a Theologis dividitur in originale originans et originale originatum. *Originans* actuale est illa actio Adami peccaminosa physice in paradiso posita : habituale est eadem actio moraliter perseverans in ordine ad reatum culpæ. *Originatum* actuale est illud peccatum in instanti conceptionis seu infusionis animæ actualiter contractum a posteris : habituale est idem in sequentibus instantibus perseverans moraliter. Ubi præterea advertendum, non obstare, quod peccatum *originatum* dicatur effectus aliquis peccati personalis Adami; quamvis enim illud ut moraliter nostrum includatur ab originali originato, tamen hoc illius effectus dici potest ex eo, quod actio personalis Adami sit ratio et causa

actionis malæ, quæ moraliter est posterorum; quatenus, si Adam non peccasset, neque posteri eodem peccato peccassent. De originante satis dictum; nunc de originato dicendum.

103. *Dico.* **Peccatum originale est ipsum Adæ peccatum physice præteritum, prout a posteris in illo moraliter commissum, et moraliter perseverans in reatu seu debito sustinendi odium inimicitiæ divinæ.**

Pars 1ª prob. Ex art. priore. *Conf.* Peccatum originale habet *veram et propriam rationem peccati*, ut expresse supponit TRID., Sess. 5, num 5, et est ita commune, ut tamen sit *unicuique proprium*, ut idem Conc. loc. c. num 3 asserit: sed neutrum dici potest, nisi originale dicatur peccatum Adæ physice præteritum, prout a posteris in illo moraliter commissum; ergo.

Pars 2ª prob. Ex dictis, n. 66, de peccato habituali mortali, cujus species aliqua est originale. *Conf.* In illo moraliter perseverat peccatum originale, quod per Christi gratiam in baptismo collatam remittitur. Sed hoc est reatus, et quidem culpæ, seu debitum sustinendi odium, ut patet ex TRIDENT. l. c. *Si quis per J. C. D. N. gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet... anathema sit.*

104. *Obj. I.* Peccatum originale non est mera imputatio extrinseca inobedientiæ Adami: sed in nostra sententia nihil aliud foret, cum esset tantum moraliter commissum, et in æstimatione Dei extrinseca et hominum consisteret; ergo. *Conf.* 1. Actus peccaminosus ab Adamo elicitus est ejus posteris extrinsecus: peccatum originale est posteris intrinsecum, quia ex TRID. unicuique proprium; ergo. *Conf.* 2. Peccatum Adami est quid præteritum: originale est aliquid posteris natis præsens, ergo originale nequit esse peccatum Adæ. *Conf.* 3. Peccatum fuit Adæ remissum, neque moraliter amplius perseverat; ergo.

R. — *N. M.* Rationis 2ªm, *part. D.* consistit in extrinseca Dei et hominum æstimatione subjective *N.* terminative solum vel objective *C.* subjective consistit in peccato moraliter proprio et condignitate morali ad sustinendum odium, posteris moraliter intrinseca.

Ad Conf. 1 m. *D. M.* Est physice et entitative extrinsecus posteris *C.* moraliter et imputative aut interpretative *N.* Cum propter transfusionem moralem voluntatem peccatum Adami fuerit etiam a posteris moraliter commissum, et per reatum culpæ contrahatur ab illis ad proprium suppositum, recte etiam posteris moraliter intrinsecum dicitur.

Ad Conf. 2ªm. *D. M.* Peccatum Adæ est quid physice præteritum *C.* moraliter præteritum *subd.* respectu ipsius Adami, cui scilicet est remissum *C.* respectu posterorum, quibus si per baptismum necdum remissum est, adhuc moraliter perseverat *N.* Ex quo patet responsio

Ad Conf. 3ªm. Quia Adamo per pœnitentiam fuit remissum peccatum, quatenus fuit illi personale, non autem quatenus fuit peccatum originale per ipsum a posteris commissum.

Inst. Ad reatum pœnæ requiritur culpa *absoluta*, et non tantum conditionate prævisa; ut certum est contra *Semipelagianos*: Ergo etiam ad reatum culpæ requiritur consensus absolutus. Atqui posteri in peccatum Adami nunquam consenserunt absolute; ergo. *Conf.* Nihil est culpa propria, nisi

quod est voluntarium voluntate propria : atqui nec pactum cum Adamo, nec peccatum Adami fuit posteris voluntarium voluntate propria; ergo.

R. — *D. min. subs.* Posteri nunquam in peccatum Adæ absolute consenserunt consensu physico et immediato *C.* consensu morali et mediato capitis *N.* Ad culpam *personalem* requiritur quidem consensus physicus et personalis, ad *originalem* autem moralis et imputativus sufficit; hic vero fuit in posteris absolutus, quia posterorum voluntates in Adamum absolute translatæ sunt, et hic absolute non suo tantum, sed et posterorum suorum nomine consensit.

Ad Conf. D. M. Nihil est culpa propria personalis, nisi, etc. *C.* nihil est cupa propria originalis *subd.* nisi sit voluntarium voluntate physice propria *N.* voluntate moraliter propria *C.* Responsio liquet ex hactenus dictis.

105. *Obj. II.* Meritum Adami non fuisset moraliter nobis proprium, sicut nec ejus pœnitentia nobis fuit moraliter propria; ergo nec ejus peccatum est nobis proprium. *Conf.* Christus supplevit id quod præstitisset Adam, si loco peccati bene egisset : sed meritum Christi non est nobis proprium; ergo nec fuisset meritum Adæ.

R. — *N. A. et paritatem.* Ratio habetur ex libera dispositione Dei, pactum de primo, non autem de altero facientis, quæ nobis ex Scriptura et Patribus constat.

Ad Conf. D. M. Christus eodem modo supplevit id, quod præstitisset Adam, etc. *N.* diverso modo *C.* Alio nempe modo Christus fuit caput morale generis humani, quam Adamus. Licet enim is pro omnibus nobis satisfactionem præstiterit, hæc tamen satisfactio non est in *actu secundo* nostra moraliter, nisi applicetur nobis per voluntariam regenerationem in baptismo, aut Sacramenta alia vel actus; unde constat, voluntates nostras non fuisse moraliter transfusas in voluntatem Christi, ut in voluntatem Adami. Hujus autem *ratio* fuit, tum quia non decebat, voluntates nostras jam infectas peccato moraliter uniri cum sanctissima Christi voluntate : tum quia conveniebat, homines adultos participes fieri meritorum et satisfactionem Christi per liberam et propriam cooperationem.

Inst. Si meritum Adæ fuisset nostrum, et meritum Christi non sit nostrum, meritum illius fuisset majoris efficaciæ, quam meritum Christi : sed hoc dici nequit; ergo.

R. — *N. seq. M.* Non enim sequitur futurum fuisse meritum Adami majoris efficaciæ *de se* et *in actu primo*, sed tantum fore, ut pertinuisset actu ad plures, quam nunc ipso facto prosit meritum Christi, non quidem ex defectu ipsius meriti, utpote infiniti et superabundantis, sed ex defectu creaturarum sibi illud applicare negligentium.

CAPUT III.

DE PROPAGATIONE PECCATI ORIGINALIS.

Duo hic exponenda suscipimus, modum scilicet, quo peccatum originale traducatur, et subjectum, in quod propagetur. Primum adeo difficile visum est S. Augustino, ut L. 5 contra Julian., c. 4, n. 17, scriberet : *Quid autem sit verum, libentius disco quam dico; ne docere audeam quod nescio :* Alterum Gregorio XV. P. M. adeo obscurum apparuit, ut Philippo III. Hispaniarum Regi Ecclesiæ definitionem urgenti responderit, æternam Sapientiam nondum tanti mysterii penetralia patefecisse. Cum tamen neutrum prohibuerit, quominus S. Doctor de *modo traductionis* responderet, et Ecclesia satis apertam de immaculata beatissimæ Virginis conceptione sententiam ediceret; nec temeritatis etiam notam incurrere timemus, si, quæ nobis est opinio communiori consentanea, aperuerimus.

ARTICULUS I.

QUOMODO TRADUCATUR PECCATUM ORIGINALE AD ADÆ POSTEROS?

106. *Nota I.* S. Aug. duos modos explicandi corruptionem animæ ex peccato originali, et istius peccati propagationem exponit. Primus erat *ex traduce* seu ex propagatione, ita ut, sicut caro nascentium ex carne patrum, sic animæ ex animabus procreentur, et incorporeum animæ semen sua quadam et invisibili via seorsim ex patre currat in matrem, cum in femina fit conceptus, ut S. Aug., ep. 157 (al. 190); S. Eucher. in c. 3 Genes. loquuntur. Alter erat ad eorum sententiam nunc ubique prævalentem, qui dicunt animas quotidie *a Deo creari*, et in corpora, cum satis formata sunt, infundi. Sicut enim si flos fœtido loco inseratur, quantumvis natura sua pulcher et elegans, vitium quoddam inde labemque trahit, et sicut si anima corpori vulnerato conjungeretur, mox doleret : ita cum anima infunditur corpori, in quo germen quoddam est peccati, quia ab Adamo fuit propagatum, et fit pars hominis ex Adamo progeniti, ut in capite continebamur, peccato inficitur.

107. *Nota II.* Dubium usque ad mortem suam fuisse S. Augustinum de origine animarum liquet ex variis ejus libris. Eumdem magis propendisse in eam opinionem, quæ animas *ex traduce* sentit provenire, satis colligitur ex L. 1 de Anima, c. 13 et L. 4, c. 11 : Item ep. 157 (al. 190), ac L. 10 de Genes. ad litt. Atque hæc sentiendi ratio non tantum tempore S. Augustini fuit inter *occidentales* communis, sed et seculo sexto, septimo, nono, duodecimo, quin et posterioribus habuit magni nominis sectatores : opposita tamen sententia sicut olim inter *orientales* perpetuo vignit, sic jam pene

ubique a quinque seculis in Ecclesia Catholica est recepta; unde nec primus explicandi modus hic afferri potest, nec debet.

108. *Nota III. Jansenius* rejecto omni pacto tanquam commentitio et ante tempora Scholasticorum omni antiquitati incognito bina docet : 1um Peccatum originale ex natura rei propagari in posteros, non secus, ac subinde cæcitas, podagra, aliaque id genus parentum vitia tum affectuum, tum corporum, transfunduntur in liberos : 2um Causam hujus transfusionis unicam eamque physicam et necessariam, esse libidinem parentum seu concupiscentiam in usu conjugii; atque id Augustinum docuisse tanquam doctrinam Catholicam, quæ si vera non sit, vanam, falsam et fallacem esse ejus de Pelagianis victoriam. Verum, ut nuper de concupiscentia vidimus, sic et hic veriores suæ explicationis auctores *Jansenius* habet *Lutherum* in Psal. 51 ad illa verba : *Ecce in iniquitatibus conceptus sum;* et *Calvinum* L. 2 Inst., c. 1, § 7.

109. *Dico I.* **Libido, quacum parentes generant, non est causa per se et necessaria peccati originalis in parvulis.**

Prob. Si *libido* foret causa ejusmodi, ergo ubi ea esset, ibi foret peccatum originale; ubi vero ea non esset, ibi nec peccatum foret : atqui falsum est utrumque consequens : 1um quidem; quia, ut ait Trid., Sess. 6, c. 3 : *Nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti :* sed licet ex Adæ semine non nascerentur, non tamen nascerentur *sine libidine* et concupiscentia, utpote quæ ex naturali hominis temperamento exsurgit, et in statu etiam puræ naturæ fuisset. 2um Etiam; quia si parentes quoque carerent *libidine* in generando, nati tamen ex iis contraherent peccatum originis, cum ab Adamo descenderent, *in quo omnes peccaverunt,* nec singulari privilegio intelligerentur exempti.

Conf. Talis *libido* non potest per se causare effectum alium nisi materialem, non vero spiritualem in anima, aut moralem. Item *libido* illa conjugum de se non est mala, quia alias malæ etiam essent nuptiæ. Denique si *libido* esset causa peccati originalis, plus ille contraheret peccati, qui majore libidinis ardore conciperetur; cum causa necessario et naturaliter agens majorem in apto subjecto effectum producat : falsum autem est consequens, quia originale peccatum est in omnibus æquale.

110. *Dico II.* **Peccatum originale non ex ipsa natura rei propagatur in posteros.**

Prob. Neque peccatum originale consistit aut totaliter aut partialiter in concupiscentia : neque per hoc præcise anima inficitur peccato, quia unitur corpori corrupto, hoc est, concupiscentia affecto; cum concupiscentia etiam maneat in baptizato; ergo peccatum originale ex rei natura non propagatur, siquidem traductionis ex natura rei modus ista explicatione nititur.

Conf. Eo modo traduxit Adam originale peccatum in posteros, 1o Quo traduxit cætera incommoda v. g. tribulos terræ, belluarum rebellionem, etc.: 2o Quo traducturus erat justitiam, si non peccasset : 3o Quo Christi passio producit in nobis gratiam : *Sicut*, ait Apost. ad Rom. 5, *per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Atqui hæc omnia non physice et ex natura rei, sed moraliter et ex Dei ordinatione fuerunt aut fuissent traducta; ergo.

111. *Dico III.* **Causa peccati originalis est voluntas Adami, et sic hoc peccatum moraliter transfunditur, supposita generatione ex Adamo facta per viam generationis ordinariam.**

Prob. Ex verbis Apostoli ad Rom. 5, v. 12 : *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors*, etc. Omnes homines nascuntur cum reatu mortis, quia omnes nascuntur peccatores : omnes autem nascuntur peccatores, quia omnes secundum moralem æstimationem peccaverunt in Adamo. Ergo mortis causa est peccatum originale : originalis peccati autem causa est Adamus. Ergo causa transfusionis peccati originalis est Adami voluntas, cui inclusæ fuerunt voluntates omnium, qui ab eo per naturalem generationem erant descensuri. Hinc Trid. loc. c. *Nisi*, inquit, *ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti ; cum ea propagatione*, per ipsum, *dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahunt.*

Conf. Peccatum originale ex dictis nihil aliud est, quam peccatum Adami *moraliter* nostrum, quod, dum primo factum est, potest dici actuale ; dum contrahitur, habituale. Ergo cum una et eadem sit causa peccati habitualis juxta et actualis, et voluntas Adami causa sit peccati originalis, ut actuale fuit et primo factum est ; etiam causa dici debet peccati originalis, ut habituale est et a nobis contrahitur.

Dixi 1. *supposita generatione ex Adamo facta;* quia ex Trid. loc. cit. nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti. Dixi 2. *per viam generationis ordinariam ;* ut excipiatur Christus, qui cum non per viam generationis naturalis, sed mirabili Spiritus sancti opera conceptus est, non contraxit, imo ob divinitatem personæ non potuit contrahere peccatum originale. Utriusque ratio a priori fundatur in pacto et Dei ordinatione.

112. *Obj. cont.* 1um. S. Aug. licet dubius fuerit, quomodo peccatum originale a parentibus baptizatis traducatur ad liberos, tanquam Ecclesiæ tamen sententiam certam et Catholicam tenuit semper, illud traduci per concupiscentiam, et multiplici illud ratione ostendit : 1um patet ex L. 5 cont. Julian., c. 12, n. 48 : *Utrum* (concupiscentia) *malum non sit, cui repugnanti consentiendum non est.... et utrum non ex ipsa et cum ipsa concupiscentia nascatur, cui malum inesse ullum negas : et utrum ab ingenerato malo possit hominum quisquam nisi regeneratione liberari ; hoc inter nos disseritur. In his quæstionibus Catholica veritate antiquitus traditu vestra impia novitas suffocatur.* 2um Ostenditur ex congerie textuum et doctrina S. Aug., quam opposuit *Jansenius.*

R. Dubium S. Augustini et difficultatem explicandi ad ipsam etiam traductionem generaliter sumptam et ejus modum pertinuisse liquet ex illius verbis L. 5 contr. Jul., c. 4, recitatis num. 105, et L. 3 de pecc. merit., c. 4, laudatis n. 101, aliisque ex ejus ep. 29 (al. 167), alias afferri solitis. Unde *N. Assert.*

Ad Prob. 1mi. R. Sensum esse, quod concupiscentia sumpta pro habituali inclinatione et effræni ad bona honesto repugnantia sit malum quoddam et defectus naturæ, cum quo nascimur omnes, et a quo liberamur quodammodo per baptismum, quatenus vi illius accipimus gratiam habitualem et jus ad auxilia, quibus resistamus illius motibus, et rectæ rationi subjiciamus. Hæc vero nulli Catholicorum sententiæ repugnant. Quomodo porro dicatur *ex concupiscentia* provenire peccatum, mox subjicietur.

Ad Prob. 2^l^. *N. Assert.* Cujus falsitatem ut aperiamus, audire juvat *Jansenium* opponentem.

Opponit I. S. Aug. pro prima transfusionis radice assignat magnitudinem peccati Adami, concupiscentia totam naturam inficientis et vitiantis : L. 1 de Nupt., c. 32; L. 13 de Civ., c. 3 et 15; L. 14, ibid., c. 20 et L. 2, Oper. Imperf.

R. 1°. S. Augustinum hic non loqui de libidine parentum in generando, sed de *concupiscentia habituali* hominibus insita, et per se patet, et a *Jansenio* tacite conceditur, dum primam et remotam quasi radicem peccati originalis designat.

R. 2°. Sensus Augustini hic alius non est, quam quod peccatum illud Adæ totam naturam in deterius secundum corpus et animam mutaverit, et corpus quidem concupiscentiæ vitio infecerit, animam autem reatu ejusdem peccati : *causamque*, cur utrumque vitium traducatur ad posteros, esse naturalem generationem. Atque in his Catholicorum nemo refragatur S. Augustino. Quamvis enim generatio naturalis proprie *causa* peccati dici nequeat, cum per se tendat in productionem hominis secundum naturam et esse physicum, non autem producat moralia; tamen quia respectu animæ habet se ut *conditio* quædam ad infectionem, nomen causæ latius dictæ illi permittere non abhorremus.

Opponit II. S. Aug. ad causalitatem concupiscentiæ, in ordine ad peccatum transfundendum, ostendendam, aliquando utitur causandi particulis, *unde, inde, per, ex, propter, quia;* aliquando disertissimis verbis vitium ex vitio, sicut naturam ex natura propagari asserit; ergo.

R. Quod S. Aug. tam sæpe repetat, non generationem, sed *concupiscentiam* ac *libidinem* esse, quæ peccatum traducit. Ratio 1ª est, quia indicare voluit causam originalis peccati non esse generationem *simpliciter;* cum hæc etiam in paradiso futura fuisset, quin tamen peccatum foret : sed generationem *ex natura corrupta*, cujus argumentum certissimum est ardor libidinis, sine quo ne sanctissimi quidem conjuges generare solent.

2ª Est, quia hæc traductio peccati per concupiscentiam potest intelligi fieri in sensu quodam *causali*, sed morali et congruo; quia videlicet conveniens est, ut qui generatur ex natura per peccatum corrupta et concupiscentiæ obnoxia, patiatur eamdem corruptionem; quo pacto L. 3 de lib. arb., c. 20, dixit : *Ut meliores* (Adam) *gigneret, quam ipse esset, non erat æquitatis.*

3ª Est, quia S. Doctor concupiscentiam, quæ est effectus peccati originalis, habuit pro *parte illius materiali;* unde dixit peccatum originale traduc a peccato, sicut naturam a natura : quod tamen non intelligi debet de concu piscentia, quatenus est effectus vel materiale peccati originalis; sed quatenus est *aliquis naturæ status*, a quo exemptionem ipse generans dare non potest, neque etiam Deus dedisset in statu naturæ puræ. Unde

D. 1^am^ *part.* Ad causalitatem generationis secundum se sumptæ excludendam, et causalitatem moralem duntaxat, vel concomitantiam libidinis ostendendam aliquando utitur particulis causandi *C.* ad causalitatem propriam, physicam et ex natura rei talem libidinis, utitur his particulis *N.* Etiam

D. 2^am^ *part.* Dicit vitium ex vitio, utrumque proprie sumendo, propagari sicut naturam ex natura *N.* sumendo vitium improprie pro effectu, scilicet concupiscentia *subd.* dicit propagari hoc sensu, quod generans ex se non

potuerit dare exemptionem a concupiscentia *C.* quod ex ipsa rei natura et necessario sequatur in posteris concupiscentia *N.*

Præterea, adverte per corruptionem et concupiscentiam a S. Aug. raro intelligi libidinem actualem proximorum parentum, sed concupiscentiam et peccatum Adami, quem sensum S. Aug., ep. 89 (al. 157, n. 11), clare exprimit : *Proinde isti, quem fórte invenerint infantem non ex illius unius hominis concupiscentia procreatum, ipsum dicant illi damnationi non esse obnoxium.*

Opponit III. S. Aug. causam, cur Christus noluerit naturali via generari, affert hanc : ne per concupiscentiam genitus etiam concupiscentiæ vitium seu peccatum originale ex Adamo traheret, L. 1 de Nupt., c. 12. Adhæc *Pelagiani* non aliter intellexerunt sententiam Augustini de concupiscentia peccatum originale propagante : neque Augustinus abnuit, ut videre est L. 2 cont. Jul., c. 1. Denique vana fuisset ejus disputatio contra *Pelagianos,* cum in his omnibus contra illos scriptis id unum probandum Augustinus susceperit, concupiscentiam non esse a Deo, sed ex Adami peccato, perque eam originale peccatum tráduci.

R. S. Aug. in locis primo designatis tantum docet, Christum concipi noluisse *ex nuptiali concubitu,* qui naturaliter fieri nequit in carne corrupta sine motu concupiscentiæ; quia noluit venire in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati. Tametsi autem verum sit, quod, licet Christus aliunde foret capax peccati originalis, illud tamen non contraxisset, quia non fuit propagatus per naturalem viam generationis et concupiscentiæ : absurdum tamen est existimare Christum fuisse contracturum peccatum originale, si ex *nuptiali commercio* fuisset conceptus; quasi vero hypostatica unio non excluderet quodcumque peccatum : vel ex nuptiali concubitu non potuisset Christus concipi absque pudenda concupiscentia, eo nempe modo, quo in statu innocentiæ fuissent omnes concepti.

Quod de *Pelagianorum* et *Augustini* sententia additur, jam patet ejus solutio ex dictis ad oppositiones priores, ubi explicatum, quo sensu debeat intelligi, cum S. Doctor dicit, originale per concupiscentiam propagari. Disputatio tandem et victoria Augustini de *Pelagianis* reportata vel maxime versabatur in eo, quod existentiam peccati originalis, ejusque traductionem in posteros apertis Scripturæ testimoniis probaverit. Certe error *Pelagianorum* a Pontificibus et Conciliis damnatus hoc uno definiebatur, quod negarent peccatum originale, h. e. peccatum Adæ transmitti ad posteros : non autem, quod hoc aut illo modo, per concupiscentiam scilicet, aut per aliud quid transmittatur, de quo ab Ecclesia nihil clare definitum fuit ante Tridentinum, quod nobis favere supra notatum est.

113. *Obj. cont.* 2^um^ et 3^um^. Aperte docet S. Aug. peccatum originale transmitti ad posteros, ut *podagram, malas valetudines, aliaque morbidæ sobolis* vitia naturalia *quodam operante contagio,* quæ verba sunt L. 2 Oper. imperf., L. de Nupt., c. 34, et L. 5 contr. Jul., c. 18. Item animam peccato originali infici, ut *flos a vase vitiato corrumpitur:* ergo peccatum originale ex ipsa rei natura propagari sensit.

R. — *D. A.* Docet hæc faciendo comparationem adæquatam, et quæ tum quoad rem, tum quoad modum mutuo correspondeat *N.* faciendo similitudinem duntaxat quoad aliqua *C.* Posteros omnes ex Adamo descendentes contrahere peccatum originale, eoque animam, ut primum conjungitur corpori,

infici, *dogma fidei* est, quod defendit Aug. ad id explicandum usus his similitudinibus : *quo modo* contrahatur hoc peccatum et anima eo inficiatur, nec definitum erat, nec certum habuit Augustinus, eum ad mortem usque fluctuaret circa veram animæ originem; unde hæ similitudines ab illo allatæ modum transfusionis certum, multo minus physicum, stabilire non possunt.

Inst. Adam non est *causa moralis*, sed physica nostri peccati, quod generatione traducitur; quia juxta S. Thom. in 2. dist. 20, q. 2, art. 3, ad 3, actio Adæ non est supra naturam ad demerendum, sicut actio Christi ad merendum. *Conf.* Admitti non debet opinio, qua posita peccatum nonnisi moraliter transfunditur : talis est nostra; ergo.

R. — *D.* Adam non est causa moralis, sed physica peccati originalis formaliter sumpti *N.* materialiter sumpti *subd.* non est causa moralis sed physica, hoc sensu, quod ex ipsa rei natura transfundat peccatum materialiter tale, ac seposito pacto divino *N.* hoc sensu, quod supposito pacto, per generationem et sic quodammodo physice illud transmittat *C.* Plus non videtur intendere S. Thomas, qui concupiscentiam statuit tanquam materiale peccati originalis, ut ex ipsa ratione adjuncta colligitur.

Ad Conf. D. M. Non est admittenda opinio, ubi peccatum transfunditur tantum moraliter quoad rem transfusam et modum transfundendi *C.* ubi tantum quoad modum moraliter transfunditur *N.* Primum ex eo esset periculosum, quia videretur insinuari peccatum nobis *intrinsece* non communicari : alterum vero hoc minime dicit, licet hoc peccatum cuilibet intrinsecum statuat eatenus moraliter nobis communicari, quatenus dicimus, supposito naturali decensu ex Adamo, ab eodem propagari in nos peccatum, ex eo quod in illo tanquam in *capite morali* juxta pactum divinum peccaverimus.

ARTICULUS II.

AN PECCATUM ORIGINALE PROPAGETUR AD OMNES HOMINES?

114. *Nota I.* Aliud est peccasse in Adam, aliud peccatum originale contrahere. *Peccavit in Adam,* cujus voluntas fuit inclusa pacto, quando Adam peccavit : *peccatum originale contrahit,* qui actualiter descendens ex semine Adami generatur sine gratia remissiva; quia peccatum contrahere requirit statum personæ et carentiam remissionis, supposito, quod peccaverit. Unde qui peccavit in Adam, habet debitum proximum contrahendi originale, non tamen contrahit, si anima in instanti productionis accipiat gratiam sanctificantem.

115. *Nota II.* Constat 1° Christum Dominum, qui Spiritus sancti virtute sine semine viri in beatæ Virginis utero conceptus fuit, caruisse peccato originali. 2° Non habituros peccatum originale, qui, aut potius, si qui ex Adamo minime per generationem carnalem descenderent. 3° Deum potuisse speciali privilegio aliquem a communi lege peccandi in Adam, aut contrahendi peccatum, si peccavit, excipere. 4° Temerarium esse de aliquo asserere, quod de facto Deus aliquem tanto privilegio donaverit, nisi faveat vel Scriptura, vel Traditio et Ecclesiæ auctoritas.

Hinc circa præsentem quæstionem, quæ facti est, duplex oritur difficultas. 1ª Est Catholicorum cum *Calvino* L. 4 Inst., c. 16, § 24 et 25, etc.;

Zwinglio, L. de Bapt. et in declar. de pecc. orig., aliisque horum sectatoribus etiam modernis, qui contendunt peccatum originale vel non communicari, vel saltem non imputari *filiis Fidelium*, sed hos etiam ante baptismum sanctos esse et membra Ecclesiæ. 2ª Est Catholicorum cum Catholicis, quorum aliqui contra reliquos *B. Virginem* labe originali infectam fuisse sentiunt. Articulus præsens primæ quæstionis solutionem, secundæ sequentes dabunt.

116. *Dico.* **Etiam filii Fidelium contrahunt peccatum originale, quod ipsis sicut et cæteris imputatur, nisi ab eo per baptismum mundentur.**

Est de fide ut constat ex Trid., Sess. 5, Can. 4.

Prob. I. Ex Scriptura. Quia David de se, et Paulus tum de se, tum de aliis, etsi uterque natus esset ex parentibus fidelibus, fatebantur peccati originalis labem, Ps. 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum*, etc. Ad Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ, sicut et cæteri.* Quibus adde Pauli testimonium universale ad Rom. 5.

II. Ex Traditione. 1. Apud Patres, ex quibus a Bellarm., L. 4 de amiss. Gr., cap. 14, pluribus laudatis vel unus audiatur Augustinus, qui L. 2 de pecc. merit., cap. 25, n. 41 : *Explicent*, inquit, *etiam quomodo justum sit, ut sancti ex fidelibus et immundi ex infidelibus nati, pariter tamen, si baptizati non fuerint, regnum Dei non permittantur intrare. Quid ergo illis ista sanctitas prodest?* Et L. 2 de pecc. orig., cap. 40 : *Sic igitur sive reus infidelis, sive absolutus fidelis non generat absolutos uterque, sed reos : quomodo non solum oleastri, sed etiam oleæ semina non oleas generant, sed oleastros.* 2. Apud Pontifices et Concilia, inter quos Siricius in ep. 1 ad Himer., cap. 2 (Labb., t. 2, p. 1018 D), et Conc. Araus. II, Can. 2, clara testimonia ferunt. 3. Apud Fideles, quorum sensus et usus Ecclesiæ tum ex sollicitudine procurandi prolibus periclitantibus baptismum, tum ex ceremoniis in horum baptismo constanter adhibitis manifeste elucet.

III. Ex Ratione. Quia seclusa speciali præservatione omnes illi contrahunt peccatum originale, et nascuntur cum reatu peccati, qui peccaverunt in Adamo, ut hactenus ostensum est. Atqui omnes teste Apostolo etiam fidelium filii peccaverunt in Adamo; ergo.

117. *Obj.* Genes. 17. Deus Abrahæ sic loquitur : *Statuam pactum meum inter me et te, et inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno; ut sim Deus tuus et seminis tui post te.* Ex quo sic arguitur : Per hoc pactum Abraham omnesque ejus posteri pertinent ad Deum, ejusque amici constituuntur : atqui hoc pactum per Christum pertinet ad omnes fideles, eorumque filios; ergo per illud vel a peccato originali mundi sunt, vel illud ipsis saltem non imputatur, quia amici constituuntur, atque ad Deum pertinent. *Conf.* Sap. 8, ait de se Salomon : *Sortitus sum animam bonam, et..... veni ad corpus incoinquinatum.* Sed ubi anima a nativitate bona est, et corpus incoinquinatum, nullum est peccatum originale; ergo.

R. — *D. M.* Pertinent omnes ejus posteri ex hoc præcise, quod nati fuerint secundum carnem ex Abraham *N.* ex eo, quod ipsi servarint leges hujus pacti, aut hæ in illis fuerint servatæ *C.* Masculus, cujus præputii caro non circumcidebatur, ad pactum illud non pertinebat, ut ibid. Dominus dicit. Quod autem pro Hebræis erat *circumcisio*, hoc pro Christianis est *baptis-*

mus; unde fidelium filii non hoc ipso, quod sint fidelium filii secundum carnem, pertinent ad pactum et populum Dei, sed per baptismum modo incipiunt deputari in semen, ac in fœdere contineri, ut Aug., L. 1 de pecc. merit., c. 27, disertis verbis inquit: *Quia ergo de ovibus ejus* (Christi) *non esse incipiunt parvuli, nisi per baptismum; profecto si hoc non accipiunt, peribunt.*

Ad Conf. R. Sensum Salomonis esse, nactum se fuisse animam præclaris dotibus instructam, eumque, *cum magis bonus* esset, ut addit, seu crescente ætate consecutum fuisse corporis munditiam; qua interpretatione a plurimis allata stante, nihil adjumenti Calvinistis contra nos accedit.

Inst. 1. Apostolus 1. ad Cor. 7, scribit: *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt.* Ergo fidelium filii peccato originali carent.

R. — *N. Cons.* Eo enim modo dicuntur *filii sanctificati,* quomodo vir aut mulier infidelis, quos tamen nemo dixerit per conjuges fieri immunes a peccato. Ita vero vocantur, tum quia *matrimonium* inter ejusmodi conjuges adhuc est legitimum in Ecclesia Christi, et propter unius ad fidem conversi dignitatem morali quadam sanctitate consecratur: tum quia conjux infidelis per fidelem est sanctificatus *in spe* aut destinatione, hoc est, a fideli destinatus et adducendus ad fidem et sanctitatem. Ob easdem rationes etiam filii sancti sunt, nempe quia legitimi sunt juxta leges Ecclesiæ, cum *filii fidelium* tales duntaxat sint secundum leges civiles: item quia destinati ad baptismum et sanctitatem veram; quæ destinatio non est tantum actualis in mente parentis fidelis, sed quasi habitualis, et annexa ipsi statui parentis Christiani, qui filios non generat, nisi consecrandos Christo.

Inst. 2. Tertull., L. de Anima, c. 39, ait: *Adeo nulla ferme nativitas munda est, utique Ethnicorum.* Deinde subjungit, *ex Christianis nasci mundos.* His adde ejus dicta L. de Baptismo, c. 18, ubi vult baptismum differendum usque ad ætatem adultam, dicens: *Quid festinat innocens ætas ad remissionem peccatorum?*

R. Oppono primum textum S. Aug. num. priore laudatum. Deinde addo Tertullianum se ipsum ibid. explicantem. Immundos enim vocat Ethnicorum filios, quia illis etiam ante nativitatem adhibentur ritus superstitiosi et proles natæ destinantur diabolo. Tum exponens locum Apostoli cit. dicit: *Quasi designatos tamen sanctitati, ac per hoc etiam saluti, intelligi volens fidelium filios..... alioquin meminerat dominicæ definitionis: Nisi quis renatus fuerit,* etc., cap. 40, autem hæc habet: *Ita omnis anima eo usque in Adam censetur, donec in Christo recenseatur: tamdiu immunda, quamdiu recenseatur; peccatrix autem, quia immunda.* Ad ea, quæ adduntur ex L. de Baptismo, responsionem vide, n. 84.

118. *Obj. II.* Peccatum originale non tantum ut personale Adami, sed etiam ut moraliter nostrum jam est remissum a Deo, ex eo quod Christus nos redemerit, ut Paulus indicat ad Coloss., c. 2, v. 14: *Delens quod adversus nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci;* ergo, quamvis illud ad omnes non pertineat, spectabit saltem ad fideles et fidelium filios.

R. 1°. — *D. A.* Remissum est in actu primo proximo *C.* in actu secundo *N.* Deus habuit velut *remotam* voluntatem remittendi peccatum, quando dedit

Redemptorem ; voluit enim remittere, si Christus satisfaceret : posita præscientia de satisfactione Christi futura, est in Deo voluntas *velut proxima* remittendi, quæ tamen non est voluntas actu remittens, sed spectat ad *actum 1um*; est enim promissio remittendi, quando et quomodo Christus voluerit, et simul est concessio, qua Deus Christo dedit potestatem actu remittendi. Nam Christus quidem pro nobis satisfecit, et satisfactionem pro nobis obtulit : hæc tamen non est nostra nec *personaliter*, nec *physice*, nec *moraliter;* cum Christus nec nomine nostro, nec in persona nostra, nec cum alligatione voluntatum nostrarum ad suam voluntatem, sed nomine suo proprio pro nobis satisfecerit. Quia ergo satisfactio non est nostra, per eam peccatum nostrum non tollitur formaliter : sed Christus accepit potestatem omnibus a se redemptis peccatum remittendi actualiter, et remittit etiam cuivis posita conditione baptismi vel pœnitentiæ. Itaque Christus *delevit chirographum*, quatenus, qui per illud debitores eramus absolute, nunc debitores sumus sic, ut per Christum possimus accipere gratiam : non tamen abolitum est chirographum totaliter, sed Christus illud tulit, affixitque cruci, et factus Dominus chirographi, factus est Dominus debiti, qui potest a nobis exigere et remittere debitum : illud tamen ideo tulit, quia vult nobis debitum remittere.

R. 2°. — *N. Cons.* Quæ si tenet, extendenda est ad omnes, et sic nimium probat; facta enim restrictio sapit Calvini et Jansenii hæresin de morte Christi pro salute duntaxat fidelium aut electorum.

Inst. Nemo potest transmittere id, quod non habet. Parentes baptizati non habent amplius peccatum ; ergo.

R. — *D. M.* Nemo potest transmittere per modum causæ, id quod non habet *T.* per modum conditionis, qua posita vel non posita fit vel non fit transmissio *N.* Generatio nempe naturalis *conditio* est ejusmodi, ut dictum est supra, et hæc habetur tum in baptizatis, tum in infidelibus. Dixi *Transeat;* quia hæc sunt Augustini verba, L. 3 de pecc. mer., c. 9 : *Potuerunt enim parentes ad posteros transmittere, quod ipsi minime habuerunt, non solum sicut frumenta paleam, et præputium circumcisus, sed etiam, quod et vos dicitis, fideles infidelitatem in posteros trajiciunt.*

ARTICULUS III.

AN BEATISSIMA VIRGO CONTRAXERIT PECCATUM ORIGINALE?

119. *Nota I.* In hominis generatione duo distinguuntur. 1um est conceptio seminis ac prima inchoatio fœtus postea organizandi, dum sit idoneus animæ, vocaturque conceptio materialis et imperfecta : 2um fœtus humani animatio, quæ fit eo instanti, quo anima rationalis a Deo creatur, creando infunditur, et unitur corpusculo infantis, vocaturque conceptio formalis et perfecta. De *prima* conceptione hic non agitur; tum quia per illam nondum existit filius Adam, qui contrahere dicatur peccatum : tum quia in illa necdum adest anima, cujus voluntas est subjectum, cui originale æque ac alia peccata inhærent : unde an illa cum SS. Patribus quibusdam dicenda sit immunda et subdita peccato ob generantium concupiscentiam aliasque imperfectiones, an non? hic non disputatur. De *altera* itaque, *formali* et *perfecta* sermo est, dum quæritur an B. Virgo in conceptione sua fuerit sanctificata,

vel non? ubi sicut non quæritur, an anima B. Virginis fuerit sanctificata, antequam uniretur corpori : sic nec satisfit dicendo, eam esse sanctificatam ante nativitatem, sed tamen aliquando post conceptionem. *Controversia* enim est de primo instanti creationis et infusionis animæ in corpus, an scilicet tunc ex speciali Dei gratia intuitu meritorum Christi a macula peccati originalis fuerit præservata, an vero contaminata? Atque hoc sensu Ecclesia Catholica colit et celebrat festivitatem Conceptionis B. Virginis, ut declaravit ALEX. VII, in Decreto, an. 1662.

120. *Nota II.* De hac controversia jam a seculo XIII, in scholas inducta, posterioribus autem magna partium utrinque contentione agitata ediderunt plures Pontifices Decreta et Constitutiones; et quidem Sixtus IV, an. 1483, quæ incipit : *Grave nimis* (Extravag. Comm., L. 3, tit. 12). Pius V, an. 1570, quæ incipit : *Super speculam.* Paulus V, an. 1616, quæ incipit : *Regis Pacifici.* Gregorius XV, an. 1622, die 24 Maii, quæ incipit : *Sanctissimus.* Et die 28 Julii, quæ incipit : *Eximii.* Alexander VII, an. 1661, edidit Decretum, cui titulus : S. D. N. Alexandri VII. *Innovatio Constitutionum et Decretorum in favorem sententiæ asserentis, animam B. M. Virginis in sui creatione et in corpus infusione a peccato originali præservatam fuisse, editorum.*

Ab his *primo* universim sub pœnis et censuris prohibitum est tum negantibus tum affirmantibus immaculatam B. V. conceptionem, ne quis opinionem contrariam tenentes asserat hæreticos, aut peccare mortaliter; ubi tamen observare juvat motiva prohibitionis. Vetatur siquidem hæreseos aut peccati mortalis damnare negantes, quia nondum ab Ecclesia et Sede Romana decisum est, B. Virginem sine labe conceptam esse : vetatur damnare affirmantes, quia festum de immaculata Conceptione ordinatum est, et celebratur a Romana Ecclesia; quorum *primum* nihil, *secundum* autem multum probabilitatis addit sententiæ.

Deinde a SIXTO quidem et PIO permissum erat utrique parti privatim et publice proponere et defendere suam sententiam : prohibitum vero, ne id fiat publice, parti neganti a PAULO : quin altum tandem silentium omnibus conceptioni immaculatæ adversantibus impositum fuit a GREGORIO et ALEXANDRO, exceptis tamen *PP. Dominicanis*, quibus Pontifex prior in secunda sua Constitutione adhuc concessit, ut in privatis eorum colloquiis seu conferentiis, sed inter se duntaxat et non inter alios aut cum aliis, de hac materia disserere et tractare possent.

Denique sententia affirmantium a Pontificibus omnibus vocatur pia; pium etiam laudabile et devotum declaratur ab ALEXANDRO, juxta hanc sententiam colere B. Virginem : Cautum demum ab eodem fuit sub propositis pœnis ac censuris, ne hæc sententia quovis excogitabili modo et sub quocumque prætextu impugnaretur.

121. *Dico.* **Beatissima Virgo Maria non contraxit peccatum originale; sed in primo creationis et infusionis animæ suæ in corpus instanti fuit per gratiam justificantem sanctificata et a peccato originali præservata (1).**

(1) Nunc de fide est Beatissimam Virginem Mariam fuisse in primo instanti suæ Conceptionis a peccato originali immunem. Quod dogma Romæ apud S. Petrum die VIII Decembris, anno 1854, à RR. SS. Pio IX, fuit definitum promulgatum que his

Ita *præter paucos* reliqui Doctores et Fideles communissime omnes. Argumentorum pro hoc privilegio cum pleni sunt et *Theologorum* et *Concionatorum* et *Ascetarum* libri, pauca duntaxat hic delibabimus.

Prob. Ex Scriptura. I. *Negative.* Quia Scriptura B. Virgini hoc privilegium non negat in particulari : neque etiam negat locutionibus generalibus; sicut enim sub ejusmodi locutionibus de peccato actuali, 2. Paral. 6, v. 36; Eccl. 40, v. 1; Jac. 3, v. 2, etc., non comprehenditur, sic nec in iisdem de peccato originali continetur, ut ex Conciliis, Patribus et Pontificum decretis constat.

II. *Positive.* Quia tum Ecclesia, tum Patres de B. Virgine exponunt Scripturas, quæ immunitatem ab omni prorsus labe indigitant. Talia sunt Genes. 3, v. 15 : *Inimicitias ponam inter te et mulierem... Ipsa conteret caput tuum.* Job. 3, v. 9 : *Expectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis auroræ.* Ps. 45, v. 5 : *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.* Ps. 85, v. 37 : *Thronus ejus sicut sol.* Cantic. 2, v. 2 : *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* C. 4, v. 7 : *Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te.* V. 12 : *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.* C. 6, v. 9 : *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna*, etc., Prov. 8, v. 32 : *Dominus possedit me ab initio viarum suarum.*

Quamvis enim ex sensu spirituali non habeamus argumentum plene efficax, supposito tamen sensu et explicatione Ecclesiæ multum probat; quod hic sufficit, ubi non agitur de dogmate fidei aut veritate definita. Accessit, quod B. Virgo dicatur *gratia plena : benedicta inter mulieres :* et de se pronuntiet : *Fecit mihi magna, qui potens est;* quibus verbis cum juxta Fidelium omnium et D. Thomæ etiam expositionem contineantur aut nitantur privilegia omnia et dona gratiæ, quæ secundum rectam rationem decent Matrem Dei : immunitas autem a labe originaria eam vel maxime decuerit; sequitur et hoc privilegium inde confirmari.

Prob. Ex Ecclesiæ auctoritate : I. Ex Conciliis. Basileense sic Sess. 36, statuit : *Doctrinam illam asserentem gloriosam Virginem Dei genitricem Mariam, præveniente et operante Divini Numinis gratia singulari, nunquam actualiter subjacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali et actuali culpa, sanctamque et immaculatam, tanquam piam et consonam cultui ecclesiastico, fidei Catholicæ, recte rationi et sacræ Scripturæ, ab omnibus Catholicis approbandam, tenendam, et amplexandam definimus et declaramus, nullique de cætero licitum esse in contrarium præ-*

verbis : Implorato universæ cœlestis Curiæ præsidio, et advocato cum gemitibus Paraclito Spiritu, eoque sic adspirante, ad honorem Sanctæ et Individuæ Trinitatis, ad decus et ornamentum Virginis Deiparæ, ad exaltationem Fidei catholicæ, et Christianæ Religionis augmentum, auctoritate Domini Nostri Jesu Christi, beatorum Apostolorum Petri et Pauli, ac Nostra declaramus, pronunciamus et definimus, doctrinam, quæ tenet beatissimam Virginem Mariam in primo instanti suæ Conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Jesu Salvatoris humani generis, ab omni originalis culpæ labe præservatam immunem, esse a Deo revelatam, atque idcirco ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam. Quapropter si qui secus ac a Nobis definitum est, quod Deus avertat, præsumpserint corde sentire, ii noverint, ac porro sciant, se proprio judicio condemnatos, naufragium circa fidem passos esse, et ab unitate Ecclesiæ defecisse, ac præterea facto ipso suo semet pœnis e jure statutis subjicere si quod corde sentiunt, verbo aut scripto, vel alio quovis externo modo significari ausi fuerint.

dicare seu docere. Quamvis vero hæc definitio non habeat auctoritatem Concilii Œcumenici, ut ex historia constat : maximi tamen est ponderis ; tum quia hoc decretum confecerunt viri plures doctrina conspicui : tum quia illud Academia Parisiensis suis alumnis solemni juramento in posterum perpetuo confirmandum proposuit : tum quia illud quoad ipsam doctrinam a Conciliis subsequentibus ac Summis Pontificibus nunquam reprobatum, sed potius confirmatum fuit.

Tridentinum, Sess. 5, in fine Decreti de peccato originali hæc adjicit : *Declarat tamen hæc ipsa sancta Synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam, Dei genitricem ; sed observandas esse Constitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IV, sub pœnis in eis Constitutionibus contentis, quas innovat.* Circa quod duo observanda sunt : 1um hanc additionem esse genuinam ipsius Concilii, licet ea in multis editionibus ante an. 1564, non legatur : 2um Commune ferme omnium ad hanc quæstionem examinandam deputatorum suffragium fuisse pro definienda Immaculata Conceptione ; abstinuisse tamen pro hac vice ad instantissimas preces paucorum Episcoporum et Doctorum Dominicanorum.

II. Ex Pontificum decretis. Omnia enim num. præced. relata favere sententiæ piæ et ipsa verba docent, et in ejus favorem edita Alex. VII, Constitutio declarat. Præterea in iisdem decretis, item in Bullis Sixti IV, an. 1476 ; Innoc. XII, an. 1693 ; et Clem. XI, an. 1708, ad festum Immaculatæ Conceptionis (quod, teste Suaresio, Ecclesia Græca jam ante annos mille, Latina ante quingentos celebrare cœpit) solemni ritu per universam Ecclesiam Romanam celebrandum, Pontifices hortantur fideles, indulgentiis concessis invitant, et sub mortali obligant ; unde sic arguitur : Ecclesia non potest suadere, approbare, multo minus præcipere *cultum superstitiosum,* seu talem, qui habeat objectum falsum ; quia juxta S. Aug., L. de Mend., c. 20, omnis falsitas in materia religionis est perniciosa, et juxta Lactant., L. 4 Inst., c. 28, superstitionis est cultus falsi, sicut religio est cultus veri. Sed Ecclesia approbat, suadet et præcipit cultum Immaculatæ Conceptionis ; ergo hic cultus non potest esse falsi, et hæc falsa.

Conf. Ex S. Th., p. 3, q. 27, ubi a. 1, sic pro sanctificatione B. Virginis in utero materno argumentatur : Ecclesia celebrat Nativitatem B. Virginis. Non autem celebratur festum in Ecclesia, nisi pro aliquo Sancto. Ergo B. Virgo in ipsa sua Nativitate fuit sancta. Fuit ergo in utero sanctificata. Simili autem modo argumentari licet pro sanctificatione Beatissimæ in instanti infusionis animæ in corpus, seu animationis, de qua celebratur festum ex dict., n. 119.

III. Ex favore Ecclesiæ et sensu fidelium ; quorum prior constat tum ex hactenus dictis, tum ex instituta Religione in honorem ejusdem Immaculatæ Conceptionis, in cujus Regula, c. 3, dicitur *animam Virginis a primo instanti creationis fuisse sanctam,* quamque regulam et institutum probarunt Julius II, Leo X et Alex. VI. Posterior autem negari a nullo potest ; tum quia pro pia sententia paucissimis exceptis stant Doctores et Academiæ omnes ; item Ordines Religiosi, si forte unum excipias, cujus tamen nec omnes alumni contrariantur ; tum quia a ducentis saltem annis Fideles utriusque sexus pro ea tanquam pro aris et focis certant, et festum maxima devotione peragunt.

Prob. Ex SS. Patribus. Eorum testimonia quatuor in ordines Suarez, Tom. 2 in 3 p., Disp. 3, Sect. 5, dispescit.

Ordo primus continet ea quæ *speciatim* de Virgine et peccato originali loquuntur. Sedulius L. 2, Carminis Paschalis, v. 28 et seqq. sic canit :

> Et velut e spinis mollis rosa surgit acutis,
> Nil, quod lædat, habens, matremque obscurat honore :
> Sic Evæ de Stirpe, sacra veniente Maria,
> Virginis antiquæ facinus nova Virgo piaret.

Joan. Damascen. in orationibus de Nativ. et Assumptione Virginis multa habet de immaculata ejus Conceptione. Exempli gratia unum sufficiat : or. 1 de Nativ., n. 2 (opp., t. 2, p. 842, edit. Venet., 1748) : *Natura gratiam antevertere ausa non est, sed tantisper expectavit, dum gratia fructum suum produxisset.* Laur. Justinian., L. de casto connubio Verbi et animæ, c. 7 : *Quotquot*, ait, *ex ipsa nati sunt propagine, exceptis duntaxat mediatore Christo Jesu et ejus Matre, sub hac peccati lege sunt conditi.*

Ordo secundus ea complectitur, quæ *generaliter* et absolute enuntiant B. Virginom ab omni culpa immunem. Huc pertinet Pseudo-Cyprian., L. de Cardin. Christi, Op. c. de Nativ. Christi, ubi de B. V. ait (opp., p. 314, edit. Rigaltii Paris, 1666) : *Non sustinebat Justitia, ut illud vas electionis communibus lassaretur injuriis; quoniam plurimum a cæteris differens, natura communicabat, non culpa.* S. Ambr., serm. 22 in Ps. 118, n. 30, ad illa verba : *Quære servum tuum, Domine* ; sic inquit : *Suscipe me, non ex Eva, sed ex Maria, ut incorrupta sit Virgo : sed Virgo per gratiam, ab omni integra labe peccati.* Omitto alia, ut locum habeat luculentissimum S. Augustini testimonium, qui L. de nat. et gr., c. 36, ita scribit : *Excepta sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem. Inde enim scimus, quod plus gratiæ ei collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum.*

Hoc autem testimonium pertinere etiam ad *peccatum originale* et non tantum actuale, liquet 1. ex *scopo* totius libri, quo de peccato generatim tractat, ut neminem, nec infantes, sine peccato esse concludat : 2. Ex *natura exceptionis;* quia non unam Virginem, sed infantes etiam excipere oportuisset, si de actuali duntaxat peccato enuntiasset : 3. Ex ipsis *verbis* et *rationibus* excipiendi sigillatim ponderatis : 4. Ex *connexione doctrinæ.* Docuerat enim Aug. impossibilitatem morálem abstinendi ab omnibus et singulis venialibus profluere ex peccato originali ; ergo cum concedat immunitatem a veniali actuali, supponit ei non fuisse negatum immunitatem ab originali. Sic enim L. 5 contr. Julian., c. 15, n. 57, ait : *Propterea nullus est hominum præter ipsum* (Christum) *qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu; quia nullus est hominum præter ipsum qui peccatum non habuerit infantilie ætatis exortu.* Sed in priori excipitur B. Virgo, ut aliter sentientes etiam concedunt ex L. de nat. et gr.; ergo et in posteriori.

Ordo tertius habet ea, quibus *spiritualis puritas* per varia elogia Beatissimæ tribuitur. Sic Origenes, hom. 1. in diversos, illam vocat *immaculatam et dignam matrem digni et immaculati filii* : Theodor., L. 3 in Cant. (1)

(1) Hæc verba nec non et alia quæ a Suaresio loc. supr. cit. adducuntur, deprompta sunt e Pselli notationibus in Cant. Cant. quæ Theodoreti commentationi interjectæ leguntur in edit. Rom. Pauli Manutii, an. 1563, pag. 49 A B.

puritate Cherubim et Seraphim antecellentem : Greg. Neocæsar. in exposit. salut. Ang., *prorsus impollutam corpore et spiritu* : Sophron. in Conc. Œcum. VI, Act. 11 (Labb., t. 6, p. 864 C), *ab omni contagione corporis, animæ et mentis liberatam* : Theodorus Hieros. in ep. synod. a Patribus Conc. Œcum. VII, Act. 3, approbata (Labb., t. 7, p. 182 A), *omnis intelligibilis ac sensibilis naturæ gloria et claritate sublimiorem et omni sensibili et intellectuali natura puriorem* : S. Ephrem in or. ad Deiparam (opp. Græc. Lat., t. 3, p. 528, edit. Assemani), *totam puram, totam immaculatam, totam illibatam, totam impollutam, totam irreprehensibilem, totam laudabilem, totam incorruptam* : PP. Conc. Francof. in ep. ad Episcopos Hisp. *immaculatam prorsusque puram.*

Ordo quartus comprehendit ea, quibus vel *omnem gratiam* aliis collatam, Virgini *perfectiori modo* datam, vel per ipsam originale peccatum et dæmonis imperium destructum significatur. Horum testes Irenæum, Cyrillum, Augustinum, Epiphanium aliosque laudatos vide apud Suarez.

Prob. Ex Ratione. Argumentum Scoti in 3 dist. 3, p. 7, fuit hoc : Deus potuit facere, quod ipsa (B. V.) nunquam fuisset in peccato originali : potuit etiam facere, ut per tempus aliquod esset in peccato, et in ultimo instanti illius temporis purgaretur. Quod autem horum trium possibilium factum sit, Deus novit. Si auctoritati Ecclesiæ vel Scripturæ non repugnet, videtur probabile, quod excellentius est tribuere Mariæ, scilicet ut nunquam fuerit in peccato originali, quod excellentius est.

Argumentum alterum fundatur in axiomate S. Anselmi, L. de Concept. Virg., c. 18, dicentis : *Decuit Virginem ea puritate nitere, qua major sub Deo nequit intelligi.* Inde enim est illud : Potuit Deus B. Virginem a peccato originali servare : Decuit eam a peccato originali servari immunem; ergo et Deus servarit. Hæc tamen a perfectiore excellentia vel a rei decentia desumpta argumenta videntur pluribus probare nimium, necessitatem nempe absolutam immaculatæ Conceptionis, nec omnino convenire cum iis, quæ in Tract. de Incarn. de necessitate Incarnationis dici consueverunt.

Hinc aliis probatur ratiocinium ex S. Thom. part. 3, quæst. 2, art. 1 et 4, secundum quem rationabiliter creditur, quod beatissima Virgo ex eo, quia *Mater Dei* fuit, præ omnibus aliis majora privilegia accepit, nec ullum peccatum actuale seu morale seu veniale commisit, cum, si peccasset aliquando, non fuisset *Mater Dei* idonea : 1° Quia honor, et ex opposito ignominia parentum redundat in prolem ex cap. 17 Prov. 2° Quia singularem affinitatem habuit ad Christum, cujus juxta 2. ad Cor., c. 5, nulla est conventio ad Belial. 3° Quia singulari modo Christus in ea habitavit, cum tamen Sap. 1, dicatur in malevolam animam non introire Sapientiam, nec habitare in corpore subdito peccatis. 4° Quia alias in ea non impleretur illud Cant. 4. *Tota pulchra es, et macula non est in te.*

Nam et ob easdem rationes rationabiliter creditur B. Virginem in primo animationis instanti fuisse sanctificatam; cum Joannes et Jeremias sanctificati sint in utero, et Angeli, Adam item et Eva in primo creationis momento prædíti gratia : præterea vero magis inquinaret, conjungeret cum Belial, animam et corpus subderet peccato, ac deformaret B. Virginem originalis labes præ levissima veniali.

122. *Obj. I.* Eccl. 7, v. 29, dicitur : *Virum de mille unum reperi, mulie-*

rem ex omnibus non inveni. Hæc autem verba intellecta de peccatis indicant, unum Christum inter viros ab omni peccato esse liberum, nullam autem mulierum; ergo nec beatissimam Mariam.

R. 1°. Textum Eccl. litteralem huc non pertinere, sed ad sapientiam manifestum est. Qui vero eum ad peccatum trahunt, exceptionem etiam addunt. Sic certe in editione Parisina, an. 1529 et Veneta 1555, fecisse legitur ipse etiam S. Thomas in comment. ad Galat. Lect. 6 scribens : *Virum de mille unum reperi, scilicet Christum, qui sine omni peccato : mulierem autem ex omnibus unam non inveni, quæ a peccato immunis esset, ad minus originali et veniali. Excipitur purissima et omni laude dignissima Virgo Maria.*

R. 2°. — *D. m.* Indicant solum Christum per se, ex ratione suæ conceptionis et *connaturaliter* esse immunem ab omni peccato, et etiam debito tum proximo, tum remoto *C.* solum ita esse immunem, ut per *donum gratiæ suæ* non præservarit Matrem suam, ne incurreret originale, cui per debitum sive proximum, sive remotum erat obnoxia *N.*

Inst. 1. De Christo dicitur : *Tu solus sanctus;* unde S. Ambr., L. 2 in Luc., n. 56, ait : *Solus per omnia ex natis de femina sanctus Dominus Jesus;* similia habent Aug., L. de perfect. justitiæ, L. 1 de pecc. mer., c. 29, etc.; Leo Papa, serm. 1, c. 1, de Nat.; Cyr. Glaphyr. in Levit. init.; Greg. M. Mor., L. 18, c. 27 (al. 52, n. 84); Fulgent., L. de Fide, c. 2.

R. — *D.* Similiter. Christus enim solus dicitur Sanctus eo modo, quo Scriptura de Deo dicit : *Solus habet immortalitatem* : et *nemo bonus, nisi solus Deus,* scilicet a, ex et de se. Illis siquidem loquendi formulis non excluditur omnis accidentalis participatio, seu *communicatio per gratiam.* Simili ratione accipiendæ sunt Patrum locutiones, vel maxime, quia non ad originale duntaxat, sed et ad actuale peccatum porriguntur.

Inst. 2. Job. 14, v. 4; ad Rom. 5, v. 12; item 1. ad Cor. 15, v. 22 et 2. ad Cor. 5, v. 14, dicuntur omnes *peccasse* et *mortui* esse originaliter. Idem confirm. Conc. Carthag., an. 418; Araus. II, Florentin. cum plurimis Patribus; ergo et B. Virgo.

R. — *D. A.* Dicuntur omnes in Adam peccasse et mortui fuisse, sumendo τὸ omnes in suppositione accommoda *C.* in suppositione absoluta *N.* Locutiones hujusmodi generales pati exceptionem, dictum est num. priore, in prob. ex Scriptura. In quanam vero suppositione sumantur, constare debet ex auctoritate Ecclesiæ, traditione Patrum et communi fidelium aut Doctorum sensu; quæ cum exceptioni pro B. Virgine faveant, huc applicari potest illud Assueri ad Estherem dictum, c. 15, v. 13 : *Non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.* Ad Conciliorum auctoritatem eadem valet responsio; sicut eadem fides et doctrina est Scripturarum æque ac Conciliorum, nec ab uno comprehendi potest, quod ab illo excipitur. Cum igitur Tridentinum apertis verbis nolit, generalibus ejusmodi formulis, de peccato originali includi Virginem, significat nec ab aliis fuisse comprehensam; præsertim cum et illa de ipsa etiam *nativitate* nonnunquam loquantur.

123. *Obj. II.* Plures Patres aperte subjiciunt B. Virginem peccato originali. Nam 1° S. Ambr., serm. 6 in Ps. 118, dicit *carnem Christi in matre fuisse obnoxiam peccato,* S. Aug., L. 2 de pecc. merit., cap. 24, de Christo, *Non sumpsit,* ait, *carnem peccati, licet de materna carne peccati.* 2° Greg. Naz., or. 38 et 45; S. Maximus in serm. de Assumpt.; Beda in cap. 1, Luc. dicunt B. Virginem *esse mundatam;* mundatio autem supponit maculam

contractam : ergo. 3° Euseb. Emissenus, serm. 2 de Nativ. : *Ab originali nexu immunis neque ipsa Dei genitrix fuit.* 4° Anselm., L. 2, cur Deus homo, cap. 16, ait *Virgo in iniquitatibus concepta et in originali peccato nata est, quia et ipsa in Adam peccavit.* 5° Bernard., ep. 174, Canonicos Lugdunenses graviter reprehendit, quod festum Immaculatæ Conceptionis B. Virginis in sua Ecclesia instituerint : ipsamque conceptionem immaculatam pluribus impugnat. 6° Rupertus, L. 1 in Cantic., Bernardin., Senen. serm. 51; Vincentius Ferr., serm. 1 de Nativ. aliique, alias B. V. multum devoti, hoc tamen privilegium negant.

R. Ad Patrum auctoritatem universim spectat illud S. Ludovici Bertrandi dictum, quod refert Gormaz de Incarn. num. 851. *Omnes antiqui Patres, si modo viverent, dicerent scriberentque id, quod nos sentimus de immaculata Virginis Conceptione.* Cæterum non desunt, quæ ferme ad singulos reponamus. Unde

Ad 1^um^. R. Explico S. Ambr. Caro Christi fuit in matre peccato obnoxia, quatenus mater erat peccato infecta *N.* quatenus mater habebat debitum peccatum contrahendi *C.* Similiter S. Aug. Caro B. Virginis fuit caro peccati per infectionem peccati *N.* per debitum peccati *C.* Caro Virginis vocatur *caro peccati*, non quia aliquando polluta fuit peccati macula, sed tum quia cum parentum libidine concepta et ex Adamo descendens, secluso gratiæ præservantis beneficio, originalem labem contraxisset : tum quia generatione naturali accepit carnem a parentibus, qui aliquando contaminati fuerant peccato originali. Neutrum est respectu *carnis Christi;* unde et quia ob substantialem sanctitatem Christus nec contrahere potuit peccatum, neque proinde præservatione indigebat, non habuit carnem peccati. Dicitur tamen caro ejus fuisse *in similitudinem carnis peccati*, ob assumptas ultro pœnalitates, quæ carnem humanam peccato maculatam tanquam pœnæ comitantur.

Ad 2^um^. R. Dicunt esse mundatam, intelligendo mundationem, quæ pro termino a quo dicat negationem sanctitatis, vel culpam quæ præcessit *N.* quæ pro termino a quo dicat culpam quæ futura fuerat, nisi gratia præcessisset *C.* Cajetanus ipse hæc objiciens fatetur testimonia illa optime et proprie intelligi de præservatione : et Nazianzenus non sine mysterio vocat B. V. *præpurgatam.*

Ad 3^um^. R. Hæc verba nec sunt Eusebii Emisseni, utpote cujus scripta interciderunt, sed Eucherii Lugdunensis vel Fausti Rhegiensis Episcopi; nec fideliter referuntur. Non enim dicitur absolute, neminem, neque etiam Virginem, caruisse originali peccato, sed : neque *per se* immunis est ipsa genitrix Dei; quod verissimum esse num. p. dictum est, et ostendit simul, per Christum Virginem fuisse immunem.

Ad 4^um^. R. Periodus ista non est Anselmi, sed Bosii, qui ad Anselmum velut quidpiam objectans loquitur : cumque non de conceptione duntaxat, sed de nativitate etiam disserat, in omnium sententia expositionem exigit. Porro hic loci datum Anselmi responsum, Virginem nempe *ab omni labe fuisse mundatam*, eamdem explicationem patitur, quam ad 2^um^ dedimus : quin etiam postulare videtur, ut cum iis, quæ L. de Concept. Virg., cap. 7 et 18 dixerat, conciliari possit. His adde celebre illius dictum apud Raynaudum, Opusc. de pietate Lugdun. *Non puto amatorem Virginis, qui respuit celebrare ejus conceptionem.* Unde Conc. Cantuariens., an. 1328, te-

statur, a S. Anselmo cultum Immaculatæ Conceptionis primo in Angliam inductum.

Ad 5um. R. Nec S. Bernardi reprehensionem, nec argumentum nobis obesse. Lugdunenses enim is non reprehendit *simpliciter*, quod instituerint hoc festum, sed quod sine Ecclesiæ Romanæ auctoritate id fecerint : in argumento autem suo nomine conceptionis intelligit primam organizationem corporis, quæ fit inter maritales amplexus et in instanti, quo parentes generant. Hanc autem conceptionem *materialem* et *imperfectam* a nobis non dici sanctam supra notatum fuit. Quod vero S. Bernardus, si nunc in vivis versaretur, nobiscum consensurus esset, ipse satis aperte declarat, dum de hujus festi institutione ait : *Si sic videbatur, consulenda erat prius Apostolicæ Sedis auctoritas.* Et dum epistolæ suæ subjicit hanc clausulam : *Romanæ præsertim Ecclesiæ auctoritati atque examini totum hoc, sicut et cætera, quæ cujusmodi sunt, universa reservo; ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.*

Ad 6um. R. Non negari a nobis Sanctos quosdam atque *veros* etiam *Mariophilos* contrariæ fuisse opinionis : Eorum vero auctoritatem eam esse, quæ aliorum piæ sententiæ et Patrum traditione fundatæ, et Ecclesiæ favore confirmatæ, et communi Fidelium devotione receptæ præferri aut æquiparari queat, inficiamur.

124. *Obj. III.* Sententia nostra ex auctoritate Ecclesiæ nihil videtur retulisse præ contraria, quam testimonium pietatis.

R. — *N. Ass.* Ejus falsitas abunde liquet ex dictis num. 120 et 121. Unde sententia pia est proxime definibilis ab Ecclesia, estque conclusio deducta ex præmissis, quarum una est de fide, altera certa et evidens.

Inst. 1. Pius V, sua in Constitutione, § I. *Liberam cuique facultatem relinquit opinandi hujus controversiæ quamlibet partem, prout vel magis pium vel magis probabile esse judicaverit.* Ergo contraria videtur declarari magis probabilis : et certe probabilis haberi debet, cum eam censurare graviter sit prohibitum ab eodem et aliis Pontificibus.

R. — *N. Cons.* Tum quia hanc nec verba evincunt : tum quia aliud est, sententiam alicui videri magis probabilem, aliud esse. Modestissima, sed et gravissima est assertio Suaresii : *Dico sententiam asserentem, B. Virginem fuisse immunem ab originali culpa, consentaneam magis esse non solum rationi, sed etiam sanctorum Patrum doctrinæ et Ecclesiæ auctoritati : quocirca jam hoc tempore existimo sententiam hanc tam esse probabilem, quam intra latitudinem opinionis esse potest.* Quod de *censuris* additur, pertinet duntaxat ad id, ne contraria dicatur hæretica aut peccato mortali obnoxia aut impia; non prohibetur tamen dici minus pia, minus communis, communissimo fidelium sensui contraria, propensissimo summorum Pontificum favori repugnans, etc. Quin, quamvis a nobis non dicatur falsa aut improbabilis, eam tamen positive probabilem dicere non audemus.

Inst. 2. Paul. V, et Greg. XV, hanc clausulam suis Decretis addidere : *Per hoc tamen Sanctitas sua non intendit reprobare alteram opinionem, nec ei ullum prorsus præjudicium inferre, eam relinquens in eisdem statu et terminis, in quibus de præsenti reperitur, præterquam quoad supra disposita.*

R. Ecclesia instituendo festum Immaculatæ Conceptionis, et Alexander VII, declarando ac definiendo per hoc festum coli B. Virginem in puncto creationis animæ et conjunctionis cum corpore fuisse sanctificatam et præser-

vatam a peccato originali, non potuit non inferre grave præjudicium opinioni contrariæ. Quare *clausula illa* nihil aliud significarunt Pontifices, quam quod nolint illi sententiæ præjudicare per prohibitionem, ne publice aut privatim proponatur aut defendatur : sed quod velint illi relinquere eam probabilitatem, quam præcisa hac prohibitione sententia opposita habere potest in concursu instituti ab Ecclesia festi. Adverte tamen hanc clausulam ab Alex. VII, esse omissam, et ejus declaratione proxime memorata præcipuum adversariis effugium ereptum.

Inst. 3. Pius V. Officium de immaculata Conceptione a Sixto IV approbatum, indulgentiis dotatum et insertum Romano Breviorio, indignum judicavit, quod in Ecclesia legeretur, utpote ex confictis Patrum auctorumque Ecclesiasticorum testimoniis conflatum, nec Ecclesiæ menti conveniens; ut ait Natalis Alexander, § 21, Diss. 16, Sec. II.

R. An veram causam referat Nat. Alexander, discernere nunc quidem, quod illud Officium ad manus non sit, non licet; Suarez tamen aliique censent, id non fuisse factum, quia aliquid falsum in eo continebatur, sed quia Pontifex omnia ad morem antiquum revocare intendit. Illud certum, multum etiam a Pio V, favoris impensum esse nostræ sententiæ, quod festum *Conceptionis* et *Nativitatis* eodem officio celebrari statuerit, utriusque solemnitatis propria ratione retenta : certum etiam, a Natali Alex. non fuisse detersam Scholio suo III, ad Diss. cit. Romanam censuram hanc : *De Conceptione B. Virginis loquitur contra Pontificum decreta;* siquidem post Alex. VII. Constitutionem illi scribere non licuit, Conceptionem B. Virginis celebrari non propter propriam sanctitatem, sed propter sanctitatem et dignitatem personæ conceptæ, quæ prædestinata et concepta fuit, ut esset Dei Mater.

Indulgentiarum porro Officii recitatoribus concessarum qualemcumque subtractionem liberaliter compensavit Gregor. XV, qui centum annorum indulgentiam concessit pie pronuntiantibus elogium sequens : *Benedicta sit purissima et immaculata Conceptio B. V. Mariæ.*

125. *Obj. IV.* B. Virgo debuit dici redempta per Christum; quia juxta 2. ad Cor., c. 5 : *Christus pro omnibus mortuus est;* juxta 1. ad Tim., c. 4. Christus est *Salvator omnium hominum maxime fidelium;* juxta Canticum ipsius. Virginis, *Exultavit spiritus meus in Deo saluturi meo,* h. e. *salvatore,* ut textus græcus et omnium expositio habet. Ergo in peccato concepta fuit. *Conf.* ex Zosimo P. M. in ep. inter Augustinianas 157 et S. Aug., conc. 2 in Ps. 60.

R. Duplex est redemptio, *reparativa* nempe et *præservativa.* 1ª Datur, quando quis liberatur a peccato jam contracto; hæc strictior et rigorosior est, qua nos a Christo redempti sumus, postquam peccati originalis maculam et captivitatem sub dæmonis potestate jam incurreramus. 2ª Datur, quando quis prius juvatur, et eatenus liberatur a peccato, ut illud nunquam incurrat : hæc nobilior et excellentior est, qua B. V. fuit redempta, cum ob pretium sanguinis Christi prævisum Deus illam a contrahenda culpa originali præservavit. Posterioris liberationis et redemptionis meminit David, dum canit Ps. 85, v. 13 : *Eruisti animam meam ex inferno inferiori.* Et Ps. 143, v. 10 : *Redemisti David servum tuum de gladio maligno.* Meminerunt etiam Patres, S. Aug., L. 2 Conf., c. 7, et S. Bern., serm. 22 in Cant. Unde de

Arg. et Conf. D. Non fuit redempta redemptione reparativa, si non fuit in peccato concepta *C.* redemptione præservativa *N.*

Inst. 1. Juxta communem B. Virgo suscepit *baptismum Christi;* ergo habuit peccatum saltem originale; quia ad id delendum baptismus institutus est.

R. — *N. Cons.* Rationem *D.* Baptismus tantum est institutus ad peccatum delendum *N.* non tantum *subd.* ita ut, nisi actu deleat peccatum, non sit baptismus *N.* ita ut, nisi per se haberet vim delendi peccata, baptismus non esset *C.* Baptismus ex Christi institutione 1° per se confert gratiam primam : per accidens tamen nonnunquam de facto non confert nisi gratiam secundam , quando scilicet adultus perfecte contritus ante baptismum hoc Sacramentum suscipit : 2° Tribuit characterem servorum Christi et fidelium Ecclesiæ, confertque capacitatem ad reliqua Nov. Legis Sacramenta.

Quamvis itaque baptismus *beatissimæ Virgini* non fuerit necessarius ad effectum 1^um^, fuit tamen ad effectum 2^um^ quin etiam ratione 1^i^ duntaxat utilis illi fuerat, sicut adulto est in casu dato. Cæterum ex baptismo Christi suscepto tam parum probatur maculata B. Virginis conceptio, quam parum quis deducere potest, Christum habuisse quidpiam pœnitentia eluendum, eo quod susceperit *baptismum Joannis.*

Inst. 2. Corpus B. Virginis fuit obnoxium fami, siti, aliisque vitæ mortalis incommodis , et ipsi morti. Hæc autem sunt pœnæ peccati; ergo.

R. — *D. M.* Hæc sunt *per se* pœnæ peccati, ita ut non forent nisi in corpore humano peccatis subjecto *N.* de facto sunt pœnæ in corpore peccatis subjecto, licet in alio non infecto possint esse connaturales *C.* Inter Baianas propositiones damnatas habetur etiam hæc 73 : *Nemo præter Christum est absque peccato originali. Hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adamo contractum.* Et 78 : *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.* Cum vero ex his constet, passibilitatem æque ac mortem corporis homini non tantum ex spirituali, sed ex substantia corporea composito in statu puræ naturæ fuisse connaturalem, facile intelligitur, qua ratione B. Virgo ærumnis corporis et morti subjacere potuit, etiamsi peccato caruerit originali.

Inst. 3. S. Aug. in conc. 2, Ps. 34, ad vers. : *Ego autem, cum mihi molesti essent,* dicit : *Maria ex Adam mortua propter peccatum , Adam mortuus propter peccatum, caro Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata.* Item, L. 4 contr. 2. ep. Pelag., c. 4 : *De uno solo ,* inquit, *mediatore Dei et hominum Christo Jesu fides catholica novit , quod pro nobis mortem , hoc est, peccati pœnam, sine peccato subire dignatus est;* ergo mors in B. Virgine fuit pœna peccati contracti.

R. — *N. Cons.* Sicut ex primo *textu* constat, aliter Adamum, aliter Christum mortuum esse propter peccatum; sic etiam B. Virgo aliter, ac reliqui posteri, potuit esse mortua propter peccatum. Nempe reliqui sunt mortui propter peccatum Adami tanquam *causam* stricte dictam mortis : B. Virgo autem propter illud tanquam *occasionem* mortalitatis; quia peccatum Adami fuit occasio, dependenter a qua illa fuit decreta mortalis : scilicet *quia,* ut ibid. S. Aug., de Christo præmittit, *carnem assumpsit de massa, quæ mortem meruerat ex peccato.* Causa vero, cur Deus noluerit B. Virginem exemptam a morte, quam tamen a lege fomitis, dolore partus, corruptione corporis, aliisque ærumnis excepit, varia a Theologis assignatur; inter quæ *prima* est, quia mors præ illis ei conducebat magis ad patientiam et meritum : *secunda,* quia

sic Christo pro nobis mortuo evasit similior : *tertia*, ut constaret, eam ejusdem nobiscum esse naturæ et non Deam, ut somniabant *Collyridiani*, aut Angelum, ut putabant *Manichæorum* quidam.

Vis *secundi textus* in eo stat, quod Christus mortus sit sine peccato pro nobis, et quod hoc fide catholica credendum sit. Nemo autem nostrum asserit, B. Virginem pro nobis esse mortuam, neque tanquam fidei dogma venditamus, B. Virginem mortuam esse sine peccato.

Quæres : *An B. Virgo habuerit debitum contrahendi peccatum originale?*

126. *Nota.* Debitum hoc communiter a Theologis dividitur in proximum et remotum. *Proximum* dicitur, quod oritur ex inclusione in pactum cum Adamo initum; ex eo enim sequitur *proxime*, quod posita prævaricatione Adami inclusus ejusmodi debeat tum ob pacti ipsius conditionem, tum ob peccati actualis non remissi naturam in primo conceptionis instanti contrahere peccatum originale, inquinari macula, et debitum ad sustinendam Dei inimicitiam subire, nisi hoc ipso instanti ex misericordia benevolentissima Deus remittat peccatum, cedat juri jam acquirendo, et gratia sanctificante impediat maculam. *Remotum* dicitur communiter, quod non oritur ex inclusione in pactum, sed tantum ex descensu ab Adamo per viam generationis ordinariam; quia homo taliter genitus, etsi ex singulari privilegio non fuerit inclusus pacto, debuisset tamen de via ordinaria includi, nisi Deus speciali favore cum ipso dispensasset.

127. R. I. **Non est positive improbabile, B. Virginem caruisse debito proximo.**

Prob. Sententia negans *debitum proximum* seu Deiparam peccasse in Adamo, non habet contra se motivum certum et insolubile; nam

Fundamentum primum est generalis propositio Pauli, qua ad Rom. 5, dicuntur *omnes in Adamo peccasse.*

R. — *D.* Est generalis propositio, sed quæ potest intelligi in sensu accommodo *C.* quæ debet intelligi in sensu absoluto *N.* Vid. dict., n. 122, ubi eadem responsio adhibetur ab auctoribus hic nobis contrariis. Quin hoc in testimonio sermonem fieri de ipso peccato originali, apertum fit ex Trid. Sess. 5, can. 2; utpote in quo anathema infertur illi, qui dixerit posteros Adami non concipi in peccato originali, ratioque subjicitur his verbis : *Cum contradicat Apostolo dicenti : Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors; et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Ergo si nullam limitationem ferret generalis propositio, probaret Virginem fuisse etiam in peccato conceptam.

Fundamentum secundum est ratio proponendi dogma de peccato originali a S. Paulo usurpata. Nam 1° facit sensum copulativum, dum ad Rom. 3, dicit : *Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei. Justificati per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Ergo si postremum membrum habet sensum absolutum, eumdem habebit et prius. 2° Facit comparationem, dum 1. ad Cor. 15, scribit : *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur.* Ergo, ut teneat paritas, etiam B. Virginem in Adam mortuam esse oportet. 3° Argumentatur 2. ad Cor. 5, his verbis : *Si unus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt : et pro omnibus*

mortuus est Christus. Invalidum autem esset ratiocinium, aut Christus mortuus non esset pro Virgine, si hæc mortua non fuisset.

R. Vel ipse Vasquez nobis contrarius ingenue fatetur, hoc argumento non evinci quæstionem : tum quia in priori Apostolus non contendit, singulos homines nullo excepto peccasse, sed omnes, sive Judæi sive Gentiles sint, deliquisse, et gratia Dei indiguisse, ut ita ostenderet, Judæos ab hac lege non fuisse exemptos, quod haberent legem scriptam et circumcisionem, in qua ipsi præ aliis gloriabantur : tum quia in posterioribus dicuntur omnes *mortui*; esse autem aliquem mortuum peccato, significat illum in se habere peccatum, unde sequeretur B. Virginem originale etiam *contraxisse*. Quare

Ad 1^um^. R. — *N. Cons.* Quia sicut identitas vocis *gloria* non facit, ut eadem gratia reparativa omnes indigeant, sic nec signum copulativum facit, ut vox *omnis* eumdem sensum in primo, ut in secundo, teneat.

Ad 2^um^. — iterum *N. Cons.* Paritas tenet, licet in Adamo Eva non peccaverit; ergo et stare potest, quamvis Deipara non peccaverit in Adam. Vide præterea expositionem hujus textus num. 73 sub fin.

Ad 3^um^. — etiam *N. Cons.* Vadem hujus responsionis habemus S. Anselm. in Comment. ad hunc locum scribentem : *Manifeste annuntiat, omnes homines mortui sunt in peccatis nemine prorsus excepto, dempta matre Dei.*

Quin ipsos hic nobis Adversarios vades appellamus. Si enim valet argumentum Apostoli, quamvis B. Virgo non fuerit mortua non proprie, quia mors animæ non ipsum peccatum formaliter, sed ejus effectum nempe privationem gratiæ sanctificantis dicit : sed tantum habuit *debitum proximum*, h. e. debitum subeundi actu privationem gratiæ et mortem animæ : stare etiam ejus vis potest, quia B. Virgo habuit *debitum remotum* moriendi, cujus effectum ne incurreret, præservata est per mortem Christi. In utraque enim responsione a proprietate verborum receditur cum alio fundamento.

Fundamentum tertium est redemptio saltem *præservativa*; per hanc enim debuisset B. Virgo excipi etiam ex meritis Christi ut Redemptoris : hoc vero repugnat; quia Christus non fuit prædefinitus ut Redemptor ante peccatum Adæ *absolute prævisum*. Unde sequitur B. Virginem ante illum ex ejus ut Redemptoris meritis excipi non potuisse.

R. Argumentum hoc penitus enervari, si dicatur, vel Christum ut Redemptorem fuisse prædefinitum ante peccatum Adæ *absolute prævisum* : vel Christum ut Redemptorem, pactum cum Adamo, peccati permissionem et immunitatem Virginis simul in uno eodemque signo fuisse definitum. Qui vero Christum etiam post Adæ peccatum *absolute prædefinitum* admittunt, defendunt nihilominus prædictam immunitatem, secundum varium tamen decretorum ordinem, cujuscumque systemati proprium.

128. R. II. **Positive probabile est, B. Virginem caruisse debito proximo, h. e. peccato originali in Adam commisso.**

De probabilitate *extrinseca* liquet; quia hæc assertio est saltem æque communis ac contraria : *Communiorem* etiam vocant Recentiores passim, et mea quidem opinione, vere ac recte, si huic sententiæ singulari adversantes sejungantur ab aliis, qui forte privatum adhuc sensum priori articulo oppositum gerunt. Pro *intrinseca* ex motivis plurimis, alias afferri solitis, hæc pauca annotasse sufficiat.

Motivum 1^um^ est paritas et vis *rationum*, quæ pro priori articulo allatæ fuerunt. Nam 1° Scripturæ textus, qui ab Ecclesia ad B. Virginem transfe-

runtur, æque videntur excludere ab illa peccatum in Adamo commissum, et quasi actuale originale, ac peccatum contractum, et quasi originale habituale. 2° Tridentinum, quamvis Sess. 5 *bis* mentionem in suo de peccato originali decreto fecerit illius effati Paulini : *In quo omnes peccarunt*; universalem tamen exceptionem de Virgine in clausula subjungit. 3° SS. Patres, vel puritatem et sanctitatem prorsus singularem Deiparæ commendantes, vel omne peccatum ab ea quæstionemve de illius peccato quocumque removentes, sane probabiliter intelligi possunt enuntiasse de debito proximo, quod re ipsa peccatum est, aut illud saltem supponit. 4° Fidelium etiam *sensus* omnino communior videtur, ut ex concepta eorum æstimatione de matris Dei dignitate, et ex horrore a macula etiam ab alieno peccato profecta apparet. 5° Auctoritas Ecclesiæ positiva quamvis non adsit, ejus tamen permissio post contradictorium in senatu Inquisitionis judicium probabilitatem non levem addit, et notam temeritatis aut imprudentiæ, quam quidam aspergere conantur, diluit.

Motivum 2^um^ est paritas et vis *privilegiorum*, B. Virgini communiter concessorum. Nam 1° si propter *dignitatem Matris* statuitur esse immunis a peccato originali contracto, ex iisdem etiam rationibus oportet eam eximere a *debito proximo*; quia hæc ignominia etiam matris in Adamo peccantis alias redundaret in filium : esset aliqua conventio Christi ad Belial introisset Sapientia incarnata in malevolam animam : nec Amica Sponsi tota pulchra foret, nec sine omni macula. 2° Sicut *fomes concupiscentiæ* a peccato est, et in peccatum inclinat, sic debitum illud proximum a peccato est, et in peccatum nempe originale cuique proprium inclinat et quodammodo necessitat, ita quidem, ut nonnisi per ingens miraculum a culpa originali liberetur, qui ejus debitum habet; ergo si libera admittatur B. Virgo a fomite, liberanda etiam est a debito. 3° *Virginitas perpetua et incorruptio corporis* vindicatur Virgini, quamvis utriusque defectus esse potuisset sine culpa morali quacumque; ergo immunitas a dabito illi asserenda, quod saltem sine culpa in alio admissa esse nequit. 4° Juxta S. Anselmi effatum *decuit*, ut B. Virgo ea puritate niteret, qua sub Deo major non possit intelligi. Posset autem intelligi puritas major, si Virgo peccasset in Adam; nam puritas eo est major, teste S. Thoma, quo quis magis a peccato recedit; ergo.

129. R. III. **Omnino admittendum est, B. Virginem habuisse debitum remotum.**

Ratio est; quia juxta sensum Patrum et Ecclesiæ Christus est Redemptor omnium hominum, non tantum in suppositione accommoda, sed absoluta : et B. Virgo etiam vere et proprie est redempta a Christo, omnemque gratiam aecepit ex meritis Christi ut Redemptoris; hinc enim Alex. VII in Constitutione, n. 121, cit. ait sensum fidelium esse, B. Virginem *fuisse speciali Dei gratia, intuitu meritorum Christi, a macula peccati originalis præservatam*; et in Oratione, sub finem Officii parvi Immaculatæ Conceptionis apposita, dicitur : *Ex morte filii tui prævisa, eam ab omni labe præservasti.*

Hoc autem explicari imprimis nequit, si non admittatur *debitum remotum* : Deinde nulla ratione minuit puritatem B. Virginis : Denique si etiam minueret, admittendum tamen foret, cum nonnisi puritas major, quæ sub

Deo est, et honori divino non repugnat, illi adscribenda a sanctis Patribus asseratur.

Textus S. Bernardi, n. 125, relatus probat quidem redemptionem duplici modo a Patribus fuisse usurpatam : Christum tamen nonnisi aliquo tantum modo vocari Angelorum Redemptorem, ipsa verba docent.

CAPUT IV.

DE PŒNIS PECCATI ORIGINALIS.

ARTICULUS I.

AN ET QUÆNAM SINT PŒNÆ PECCATI ORIGINALIS IN HAC VITA?

130. *Nota.* De vitæ humanæ miseriis duplex Catholicis est cum *Pelagianis* controversia : altera, an illæ, ac præsertim concupiscentia sit mala? adeo enim hanc non esse malam contendebant, ut inde eos S. Aug. Libris contra Julianum *patronos, defensores, fautores et laudatores libidinis impudentissimos* passim vocare potuerit : altera, an, quæ vitæ hujus etiam fatebantur incommoda, ortum habeant ex peccato? Hæc enim una et mortem, cum peccatum originale inficiarentur, pœnas etiam peccati negabant : quin, referente S. Aug., L. de dono persever., c. 11, n. 27 : *Ignorantiam et difficultatem, sine quibus nullus homo nascitur, primordia, non supplicia* (dicebant) *esse naturæ.* De 1ª controversia satis dictum : de 2ª hic breviter agemus, ubi miseriarum vitæ humanæ compendium ex Bellarm., L. 6 de amiss. Grat. præmiserimus.

131. *Dico I.* **Mala hominem post originale peccatum infestantia, alia sunt interna, eaque vel in anima, vel in potentiis animæ, vel in corpore : alia externa, quæ scilicet vel extra hominem sunt, vel ab extraneo adveniunt.**

In anima sunt 1º Amissio justitiæ originalis, quæ præter gratiam sanctificantem complectebatur donum integritatis, quod ex congerie virtutum infusarum intellectum et voluntatem perficientium, obedientia partis inferioris ad superiorem et membrorum corporis ad nutum voluntatis, divinaque protectione extrinseca constabat. 2º Reatus culpæ, seu debitum sustinendi odium inimicitiæ divinæ. 3º Reatus pœnæ, saltem damni.

In potentiis animæ numerantur quatuor vulnera, ignorantia, nempe in intellectu, malitia in voluntate, concupiscentia in appetitu delectabili, infirmitas in appetitu irascibili. Ratione *ignorantiæ* sæpe plurima ignoramus agenda, sive quoad nos et vitam nostram ac rerum naturas, sive quoad actiones politicas, sive demum etiam quoad morales : præterea multi etiam homines sunt hebetis valde ingenii, fatui item et amentes, etc. Ratione *malitiæ* voluntas propendet ad bona inferiora et præsentia, neglectis æternis : ad commoda propria et corporis, posthabitis animæ bonis et ho-

nestis : ad præsentia etiam diei vel anni, non consideratis incommodis futuris, etc.

Ratione *concupiscentiæ* fertur appetitus ad bona sensibilia, et rebellis pugnat contra spiritum, unde intestinum illud bellum ad mortem usque duraturum nascitur. Ratione *infirmitatis* homo torpet ad difficultates superandi vitia et virtutes colendi, effervescit facile, et contra rationem ira insurgit propter sensibilia, et propria commoda inferiora. Porro hæc duo postrema, *concupiscentia* et *infirmitas* obnubilant etiam intellectum, et rationem a recta consideratione ac electione præpediunt : omnia vero vulnera inducunt alia quoque mala per curiositatem, levitatem, præcipitantiam et inconstantiam, quæ tum ad defectus varios, tum ad peccata viam sternunt.

In corpore accidunt 1° Dolores et morbi, quorum nec numerum nec nomina vel integer liber complecteretur : 2° Curationum difficultas, et labor ad tolerandam vitam necessarius : 3° Vitæ brevitas et continuus mortis imminentis metus : 4° Mors ipsa.

Ad externa mala pertinent 1° Ira et indignatio divina : 2° Captivitas sub potestate diaboli, seu permissio nobis hic etiam nocendi, nos tentandi, et in altera vita cruciandi : 3° Credulitas hominum, rebellio bestiarum, et omnia denique mala, quæ a cœlo, terra, mari, aliisque elementis patimur.

132. *Dico II.* **Mala ejusmodi sunt effectus et pœnæ peccati originalis.** Est de fide.

Prob. universim ex Conc. Araus. II, can. 2, et Trid. Sess. 5, num. 1. Porro speciatim.

De malis in anima tum ex Trid., tum ex Ps. 33, v. 17 : *Vultus Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Sap. 14, v. 9 : *Similiter odio sunt Deo, impius et impietas ejus.* Ad Rom. 1, v. 18. Apostolus scribit, *revelari iram Dei de cœlo super omnem impietatem et injustitium.*

De malis in animæ potentiis testatur frequentissime Scriptura, dum Gen. 8. dicit : *Sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua :* Ps. 48. *Homo... comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis :* Eccl. 7, dicit, *eumdem se infinitis miscuisse quæstionibus.* Unde axiomatis locum obtinet illud Glossæ, quæ Venerabili Bedæ tribuitur : *Homo spoliatus est gratuitis, et vulneratus in naturalibus,* juxta parabolam, Luc. 10 ; S. Aug., L. de nat. et gr., c. 19, et L. 22 de Civ., c. 22.

De malis in corpore manifesta fit mentio Eccli., c. 40, v. 1 : *Jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ.* Et Sap. 2, v. 23 et 24 : *Deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.*

De malis externis idem testimonium Eccl. adducitur, atque huc etiam pertinet, quæ de ira Dei supra retulimus. Captivitas vero sub diabolo ex verbis Petri, ep. 2, c. 2, v. 18 : *A quo quis superatus est, hujus et servus est;* et ex S. Aug., ep. 28 (al. 166, n. 16), habetur. Reliqua ostendit interrogatio S. Jacobi in sua ep., c. 4 : *Unde bella et lites in vobis? Nonne hinc : ex concupiscentiis vestris?* Et illud Sap. 5, v. 18 : *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum,* etc.

133. *Observa.* Sectarii nostri temporis a *Pelagianorum* quidem hic rejecto errore recedunt, sed longe adeo, ut et ipsi in errores impingant. Præter

memoratos enim effectus peccati originalis, alios etiam adhuc dum addunt; quorum *primus* est, per parentis primi peccatum, arbitrium liberum in homine penitus amissum esse et extinctum : *secundus*, naturæ corruptionem tantam esse exortam, ut homo etiam justificatus non possit non semper peccare : *tertius*, peccati illius fructum esse odium divinum, fugam divini judicii, dubium de divinis promissionibus, desperationem de æterna salute, aliaque peccata actualia. Horum confutationem vide in Tract. de Grat. et Act. Hum.

ARTICULUS II.

AN PARVULI SINE BAPTISMO DECEDENTES PUNIANTUR PRIVATIONE BEATITUDINIS?

134. *Nota. Vincentius* quidam apud S. Aug. de Anima et ejus origine, L. 1, c. 9, et L. 3, c. 13, parvulis etiam non baptizatis regnum cœlorum, hoc est, *beatitudinem supernaturalem* promittebat. Eamdem sententiam tenet *Zwinglius*, ut probabilem de filiis infidelium, ut certam de fidelium prolibus : quod secundum amplectuntur etiam *Calvinus*, *Bucerus*, etc. Alii quamvis parvulos ejusmodi a regno cœlorum et vita beata Sanctis promissa excluderent, docebant tamen eos post judicium futuros *beatitudine naturali* beatos, et in quodam veluti paradiso terrestri perpetuo feliciterque victuros; ita Ambr. Catharinus, Albert. Pighius et Hier. Savonarola. Ad quamnam ex his sententiis classem, *Pelagianorum* error de vita parvulorum æterna pertineat, dubium est inter Theologos, cum non ita facile definiri possit, quidnam illi per vitam æternam intellexerint, quam parvulis sine baptismo decedentibus a regno cœlorum distinctam pollicebantur. Certe ambigua erant ea de re ipsa *Pelagii* verba, quæ S. Aug., L. 2 de Grat. Christi et de pecc. orig., c. 21, refert : *Sine baptismo parvuli morientes, quo non eant, scio; quo eant, nescio.*

135. *Dico I.* **Parvuli sine baptismo decedentes puniuntur privatione beatitudinis supernaturalis.**

Est de fide.

Prob. Ex verbis Christi Joan. 3, v. 5 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Item ex Apocalypsi constat, *non introire aliquid coinquinatum* in regnum cœlorum, nec alios, nisi *qui scripti sunt in libro vitæ Agni.* Parvuli autem sine baptismo decedentes manent coinquinati peccato originali, nec nomina eorum inscripta sunt libro vitæ; ergo.

Conf. Ex Conciliis. Palestinum, teste S. Aug. in ep. 106 ad Paulin. (al. 186, n. 27), compulit *Pelagium* anathematizare, infantes non baptizatos habere vitam æternam : Carthaginense in ep. Aug. 90 (al. 175, n. 6); Milevitanum vel Carthaginense potius apud eumdem, ep. 92 (al. 176, n. 2); Florentinum Sess. ultima in Decret. Unionis (Labb., t. 13, p. 515 D); Tridentinum, Sess. 5 et 6, can. 3 et 4, totam de præsenti materia doctrinam in SS. Litteris, Patribus et Conciliis dispersam colligunt et proponunt.

136. *Dico II.* **Parvuli iidem etiam puniuntur privatione beatitudinis naturalis;** tum quia nullum fundamentum habetur distinguendi in parvulis

regnum cœlorum a vita æterna; tum quia cum damnatione et carentia salutis æternæ conciliari nequit *beatitudo quæcumque*.

Prob. Parvuli sine baptismo decedentes in perpetuum erunt inimici Dei et filii iræ divinæ : erunt captivi et sub potestate dæmonis : inclusi hærebunt inferno; ergo non fruentur *beatitudaine naturali*. *Ant.* constat ex Scriptura, Conciliis et Patribus apud Bellarm., L. 6 de amiss. Gr., c. 2, quæ docent has esse pœnas etiam peccati originalis, neque absolvi ab iis quemquam nisi per baptismum. *Cons.* satis certo infertur; tum quia beatitudo naturalis homini sine *meritis naturalibus* est indebita ; parvuli autem eam mereri nequeunt, nec Deus etiam iis, tanquam suis inimicis, eamdem liberaliter concessurus videtur : tum quia beatitudo naturalis, saltem *accidentalis*, plane repugnantia statui parvulorum et conditionibus commemoratis dicit; *essentialis* vero, seu cognitio Dei abstractiva perfecta amorque amicitiæ divinæ naturaliter beatificus, unde infantibus illis adveniat doceri cum fundamento nequit.

Conf. 1. Post judicium extremum et in æternitate inter cœlestem beatitudinem et damnationem non erit medium, testante Eccl., c. 11 : *Si ceciderit lignum, ad Austrum* aut *ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Et sufragante S. Aug., qui L. 1 de pecc. mer., c. 28, n. 55 : *Nec est,* inquit, *ullus ulli medius locus, ut possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo: Hinc et ipse Dominus volens auferre de cordibus male credentium istam nescio quam medietatem, quam conantur quidam parvulis non baptizatis tribuere... definitivam protulit ad hæc ora obstruenda sententiam, ubi ait : Qui non est mecum, contra me est.*

Conf. 2. Ex testimoniis Patrum, Pelagianorum dogma explicantium et damnantium : S. Aug., L. 1 de Anima et ejus orig., c. 9; Siric., ep. 1 ad Himer., c. 2 (Labb., t. 2, p. 1018); S. Prosp., de voc. Gent., L. 1, c. 16, et L. 2, c. 20, etc.

137. *Obj. cont.* 1um. S. Aug. in Enchir., c. 93, docet parvulos puniri pœna *mitissima :* sed ex S. Chrysost. pœna damni, seu privatio visionis Dei, est pœna maxima et acerbior, quam pœna infernalis et sensus; ergo.

R. 1o. — *D. M.* Puniuntur pœna mitissima, comparata ad pœnas adultorum, et qui personaliter peccarunt *C.* comparata ad pœnas quascumque *N.*

R. 2o. — *D. M.* Pœna damni est pœna maxima, si sumatur secundum se ad bonum præcise, quo privat *C.* si sumatur comparate ad pœnam damni et sensus simul, et ut afflictiva est ac pœna *N.*

Inst. Ex S. Thoma 1, 2, q. 87, a. 5, ad 2. Peccatum originale ratione gravitatis suæ non meretur pœnam æternam : sed Deus non punit ultra condignum; ergo. *Conf.* Secundum eumdem, peccatum originale est minimum peccatorum, etiam comparatum cum veniali : sed veniale non punitur pœna æterna; ergo.

R. S. Thomam hic debitum seu reatum pœnæ æternæ non tribuere quidem gravitati peccati originalis, sed *conditioni subjecti, scilicet hominis, qui sine gratia invenitur, per quam solam fit remissio pœnæ;* unde secundum sententiam sibi propriam addit : *Similiter dicendum est ad tertium de peccato veniali,* quod nempe per accidens pœna æterna puniri sentit. Ex responsione tamen ejus ad 1. colligitur, concedendum, quod originale in ratione conversionis non mereatur pœnam æternam; negandum autem, si sumatur in

ratione aversionis, cui, ex alibi dictis hujus S. Doctoris, pœna damni correspondet.

Ad Conf. D. M. Est minimum secundum quid, scilicet in ratione voluntarii, et quidem tantum respectu posterorum Adami, non autem primi parentis *C.* simpliciter *N.* Hanc ipsam esse doctrinam S. Thomæ probat ejus expositio, quam q. 5 de malo a. 1, ad 9, subjungit.

138. *Obj. contr.* 2um. Juxta Apostolum ad Rom. 5, 18, dicitur : *Per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Sed in parvulis peccato originali infectis non erit justificatio vitæ supernaturalis; ergo naturalis, quæ infert beatitudinem naturalem.

R. Argumentum hoc probat etiam, adultis saltem tribuendum esse naturalem beatitudinem, quod, cum contra fidem sit ac nimium, nec nos urgere potest. Itaque *D. M.* Per unius, scilicet Christi, justitiam transiit in omnes justificatio vitæ quoad sufficientiam *C.* quoad efficaciam *N.* Hinc etiam ab allis explicatur non de omnibus simpliciter, sed de iis, qui ex Christo renascuntur.

Inst. 1. Post extremum judicium *inimica destruetur mors*, 1. ad Cor. 15, 26 : sed si parvuli non gaudeant naturali beatitudine, id falsum erit; ergo.

R. — *D. M.* Destruetur mors inimica corpori, et sic erit resurrectio ad judicium vel vitam *C.* destruetur mors inimica animæ, et sic erit resurrectio ad veram vitam *subd.* in omnibus etiam infidelibus et parvulis non baptizatis *N.* in fidelibus et Sanctis *C.* His anim duntaxat convenit resurrectio vitæ, illis autem resurrectio judicii; ex S. Aug., ep. 146 (al. 205, n. 14), ad Consentium.

Inst. 2. Eodem tempore diabolus *ejicietur foras*, Joan. 12, 31 : sed si in ejus potestate remansuri sint parvuli, nec hoc verificatur; ergo.

R. — *N. min.* Juxta Apostolum ad Coloss. 1, 13, per Christum eripimur *de potestate tenebrarum.* Hanc autem *ereptionem* et diaboli *expulsionem* in parvulis fieri per baptismum, docent tum exorcismi et exsufflationes, quarum in Ecclesia semper fuit usus, tum S. Augustinus, tum Zozimus et Cœlestinus Pontifices, pluribus in locis apud Bellarm. l. c. Unde ejectionis diaboli fructus sub finem mundi ad parvulos nihil pertinere potest.

Inst. 3. S. Th. in 2, dist. 33, q. 2, a. 2, ad 5, ait : *Quamvis pueri non baptizati sint separati a Deo, quantum ad illam conjunctionem, quæ est per gloriam, non tamen ab eo penitus sunt separati; imo ipsi conjunguntur per participationem bonorum, et ita de ipso gaudere poterunt naturali cognitione et delectatione*; ergo beati erunt naturaliter.

R. — *N. Cons.* Ad *beatitudinem* enim *naturalem* non sufficit quæcumque cognitio et naturalis etiam amor Dei; sed debet cognosci Deus ut amicus, ut inde oriatur amor amicabilis, qui amicitiam mutuam supponit. Cum igitur Deus non sit amicus parvulorum culpa originali infectorum, illis similem *cognitionem*, utpote falsam, non concedet.

Inst. 4. Hujusmodi parvuli consequentur plura *dona gratuita*, staturæ scilicet magnitudinem, immortalitatem et impassibilitatem; ergo et beatitudinem naturalem.

R. — *N. Cons.* Quod enim S. Aug., L. de pecc. mer., c. 23, inquit : *Nulla salutis æterna... promittatur infantibus, quam non promittat Scriptura divina humanis omnibus ingeniis præferenda*; idem hic de donis naturalibus censendum. Quare cum duo prima dona satis fundentur in Scripturis sacris

et Patrum elogiis, beatitudo autem naturalis minime; discrimen oppido manifestum est. Quid de impeccabilitate, incorruptibilitate et impassibilitate infantium sit dicendum, partim ex sequentibus statuetur, partim alio pertinet.

Inst. 5. Non videtur ordini divinæ justitiæ congruum, ut infantes propter peccatum in alio commissum priventur beatitudine naturali; tum quia hæc est perfectio homini debita : tum quia naturalia juxta communem sententiam etiam post peccatum manent integra.

R. — *N. Ass.* Contra quod pugnant rationes in thesi allatæ, et argumentum a majori ad minus. Si enim *de fide* est, privationem beatitudinis supernaturalis esse pœnam justam peccati originalis, certe contra æquitatis divinæ leges non erit naturalis beatitudinis privatio.

Ad rationem 1^am^. *D.* Beatitudo naturalis est perfectio homini debita in actu primo, hoc est, homo naturaliter debet posse eam adipisci *C.* est debita in actu secundo, hoc est, debet eam omnino actu et de facto possidere *N.*

Ad rat. 2^am^. *D.* Naturalia, quæ debentur ex intrinsecis naturæ principiis, manent integra *C.* naturalia quidem, sed quæ nonnisi per gratiam indebitam actu haberi et possideri possunt *N.* Talis autem esset *beatitudo naturalis* in præsenti quæstione.

ARTICULUS III.

AN PARVULI SINE BAPTISMO DECEDENTES PUNIANTUR PŒNA SENSUS ET IGNIS INFERNALIS?

139. *Nota I. Affirmativam sententiam Patres Lateni* Hier., Avit., Fulg., Greg. M., Isidor., Anselm. post exortam Pelagii hæresin magno consensu tenuisse videntur. Ambigitur autem de S. Augustini mente; tum quia L. 5 contr. Jul., c. 11, n. 44, *levissimam damnationem* parvulorum futuram scripsit : tum quia de pœna parvulorum ibidem ait : *Quæ, qualis et quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen audeo dicere quod eis ut nulli essent quam ut ibi essent, potius expediret* : tum quia in epist. 28 (al. 166, n. 16), ad Hier. significavit, se *coarctari angustiis, nec quid respondeat invenire, cum ad pœnas parvulorum ventum est* : tum quia L. 3 de lib. arb., c. 23, ad objectionem Manichæorum de parvulis respondens, videtur medium quemdam statum concedere parvulis inter damnatos et beatos, sicut ibidem admittit *quædam media inter recte factum atque peccatum, et mediam judicis sententiam inter præmium et supplicium.* Atque hinc D. Thomas cum S. Bonaventura et post hos Scholastici multi eum in contrariam etiam partem trahere, aut saltem benignius interpretari conantur.

Aliis tamen e contrario, et partem etiam negativam tuentibus quibusdam, de sancti hujus Doctoris mente nihil ambigendum videtur. In hanc rem proferunt prolixam ejus sententiam ex sermon. 14 de verb. Apostoli (al. serm. 294, c. 3, n. 3). Ad ulteriorem hujus rei confirmationem fundamentis supra oppositis respondent : et quidem

Ad 1^um^, pœnam parvulorum mitissimam dici ac levissimam, non absolute, sed relate ad damnationem reproborum, qui peccata propria et personalia commiserunt.

Ad 2^um^, his verbis nihil voluisse, nisi quod, licet pœnæ *quantitatem* et *qualitatem* definire nequeat, non tamen ausit dicere, quod eis, etc.; quia

hoc effatum Christus non dixit de peccatoribus quibuscumque, sed de scelestissimis duntaxat, qualis scilicet erat Judas. Sicut vero S. Doctor minime dubius erat, an dæmones ab igne infernali patiantur aliquid, licet non explicare posset, quid, quomodo et quantum ab igne paterentur : sic etiam ex verbis recitatis concludi nequit, eum fuisse dubium, utrum infantes ab igne aliquid paterentur.

Ad 3^um^, dixisse tantum, quod *in hypothesi* creationis animarum singularum explicare nequeat, quomodo juste puniantur parvuli non solum pœna æterna, sed etiam temporali in hac vita, ut ejus verba continuo subjecta docent.

Ad 4^um^, permisso etiam, inquiunt, quod S. Doctor scribens libros de libero arbitrio incertus fuerit de pœnis parvulorum, ipse tamen Aug. nihil inde probari ostendit L. de dono persev., c. 12, n. 30. Quantum vero postea ab hac dubitatione abhorruit, explicat ibidem paulo post : *Absit ut causam parvulorum sic relinquamus, ut esse nobis dicamus incertum, utrum in Christo regenerati, si moriantur parvuli, transeant in æternam salutem; non regenerati autem transeant in mortem secundam; quoniam quod scriptum est : Per unum hominem, etc., aliter recte intelligi non potest : nec a morte perpetua, quæ justissime est retributa peccato, liberat quemquam pusillorum atque magnorum, nisi ille, qui propter remittenda et originalia et propria peccata nostra mortuus est.*

140. *Nota II.* Post seculum XII, *sententia negans* a Magistro sententiarum, D. Thoma, S. Bonaventura, Scoto aliisque scholarum Principibus adoptata sic invaluit, ut eam omnes aut fere omnes Scholastici sint amplexi, solis *Rigidioribus*, ut se profitentur, Augustini Discipulis exceptis; quibus tamen accensos nolim *Calvinum*, *Jansenium* aliosque novos dogmatistas partem affirmantem sectantes, utpote de quibus suspicionem injicit Martinon supr. cit., Disp. 40, sect. 6, id ab iisdem forte fieri, ut minuant horrorem dogmatis alterius, quo dicunt adultos damnari ad ignem æternum propter opera facta sine usu liberi arbitrii et potestate abstinendi. Item ut acceptabile reddant dogma aliud, quod Deus ex massa generis humani per Adam corrupta, pro mera sua voluntate, seligat aliquos ad vitam æternam, alios destinet ad æternam mortem, destituatque mediis necessariis et sufficientibus, ut salvari possint.

Cæterum, ut Tournely recte ex Bellarmino notat, qui sententiam de sensibilibus parvulorum pœnis veriorem esse putant, ei absque ulla excessus formidine adhærere debent : quia misericordia nostra erga parvulos defunctos nihil eis prodesse potest, sicut nec eis obesse potest sententiæ nostræ severitas; multum vero nobis obesset, si ob inutilem misericordiam contra Scripturam aut Patres pertinaciter aliquid defenderemus. Præterea quamvis cavendum sit Clericis, ne has scholæ opiniones *in Catechesibus* proponant, possunt tamen data occasione prudenter iidem *priore* opinione uti contra matres, quæ ex negligentia fœtus in utero suffocant, aut præmature effundunt : *posteriore* autem, ut leniant earum dolorem, quæ proles sine baptismo extinctas acerbius lugent; utraque enim vere probabilis est, et neutra certa. Quænam vero probabilior nobis videatur, si aperiendum sit,

141. *Dico.* **Probabilius videtur, infantes sine baptismo decedentes non puniri pœna sensus.**

Prob. I. Scriptura, ubicumque mentionem facit *ignis æterni* seu pœnæ sensus, manifeste loqui videtur de tali pœna, quæ præsupponit *peccatum actuale.* Ejusmodi sunt omnes illi textus, qui contra nos afferuntur ab Adversariis, et speciatim sententia Christi judicialis, qua nititur S. Augustinus, Matth. 25: *Discedite a me maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare: sitivi, et non dedistis mihi potum,* etc. Idem, Apoc. 18, 7, legitur: *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.* Denique Isa. ult. et Marci 9, conjungitur vermis cum igne: *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur.* Omissiones enim culpabiles in *primo,* delectatio in *secundo,* morsus vermis etiam, id est, conscientia mali operis pungens et affligens in *tertio,* sunt actualia peccata, aut ea supponunt. Ergo, cum infantes hujusmodi actualiter non peccaverint, pœna peccati actualis, hoc est, pœna sensus etiam illis tribuenda non est.

Conf. 1. Pœna sensus pro infantibus non est asserenda sine aperta auctoritate Scripturæ et SS. Patrum communi; quia *de Deo,* ut Scriptura ait, *est sentiendum in bonitate.* Sed nec Scripturæ auctoritas est aperta, ut proxime notatum: nec traditio etiam Patrum est communis, cum alii prioribus repugnent; scilicet Greg. Naz., or. 40, n. 23 in S. Baptisma; Greg. Nyss. orat. *de iis, qui mature abripiuntur,* sub finem (opp., t. 3, p. 338 A). Euthym. ex S. Chrys. in Panoplia, L. 2, c. 22.

Conf. 2. Innocentius III, c. *Majores,* de Baptismo § *Sed adhuc,* sic ait: *Pœna originalis peccati est carentia visionis Dei: actualis vero peccati pœna est gehennæ perpetuæ cruciatus.* Hic vero membrum primum debere intelligi *exclusive,* ita ut sensus sit, peccatum *originale* mereri solum illam carentiam: *actuale* autem mereri ulterius cruciatum gehennæ, patet tum ex oppositione inter utrumque a Pontifice facta, tum ex ratione, quam ibidem urget. Loquitur enim hic de eo, qui simul peccato originali et mortali actuali habitualiter manente infectus est, in eoque negat posse remitti prius, manente posteriori.

Ex eo autem, quod remissio secundum *legem ordinariam* fiat per infusionem gratiæ justificantis, dantisque jus hæreditarium vitæ æternæ, infert, quod, si cui actuale mortale habenti remitteretur originale, haberet jus ad visionem Dei ob remissum per gratiam originale, et simul debitum ea carendi, æternumque gehennæ cruciatum patiendi propter actuale restans; quæ duo sibi adversarii dicit verbis mox subjectis: *Unde, si dimitteretur alicui primum, altero non dimisso, talis non careret visione Dei propter originale dimissum, et cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis. Sed hæc tanquam incompossibilia se minime patiuntur; imo sibi mutuo adversantur.*

Prob. II. Deus neminem punit *pœna positiva sensus,* nisi propter culpam personalem et propria voluntate commissam; tum quia pœna physice propria, qualis est sensus, videtur tantum congruere culpæ *personali,* seu physice propria voluntate commissæ, ut servetur inter culpam et pœnam proportio: tum quia pœna sensus est quædam exprobratio realis et *personalis,* quæ similiter culpæ duntaxat personali et propriæ voluntatis perversitati deberi videtur: tum quia pœna sensus infligitur a Deo ad reparandum ordinem naturalem a culpa perversum: sola autem *personalis* culpa hunc violat; quia licet etiam originale peccatum supernaturalem ordinem, hoc est, conversionem ad Deum per donum gratiæ supernaturale sustulerit, in

homine tamen non dissolvit ordinem naturalem. Patet autem *originale peccatum* nec personalem, nec physice propria voluntate commissam culpam esse; ergo.

Conf. 1. *Ecclesia* in imponenda pœna peccatis debita imitatur ordinem et modum præscriptum a justitia divina in delictorum punitione : sed nullam pœnam positivam aut satisfactionem pœnalem imponit pro peccato originali; ergo.

Conf. 2. *Respublica* non solet aliquem plectere pœna positiva et sensibili propter habitualem carentiam virtutum ac pronitatem ad vitia; quamvis eos tanquam indignos rejiciat ab aliqua dignitate adipiscenda, qui virtutibus carent, et ad mala inclinant. Ergo infantes sine baptismo decedentes similiter juste repelluntur ab adeunda cœlesti beatitudine, non ita autem sensibili pœna affici posse videntur; quia propter originalem labem fere tantum habitualiter sunt aversi a Deo, et ad concupiscentiam contra rationem proni.

142. *Obj. I.* Etiam parvuli comparebunt in judicio extremo; ut patet Matth. 25, v. 32; ad Rom. 14, v. 10; 2. ad Cor. 5, v. 10; Apoc. 1, v. 7 : sed in hoc judicio futuri sunt in sinistra, et judicabuntur; ergo.

R. Nec major nec minor *de fide* videtur. Quod enim 1° parvuli non sint comparituri, tenent Durandus et Albertus M. a Dionysio Carthus. relatus, et Cornelius a Lapide, licet nobis contrarius, probabile habet. Nec huic opinioni obstant textus citati; tum quia vox *omnis* in Scriptura usurpatur sæpe pro parte longe majori, qualis est multitudo adultorum respectu infantium : tum quia hi textus intelligi possunt de adultis, ad quos etiam propositiones universales restrictas ipse contextus in tribus prioribus ostendit. De primo enim patet ex commemoratione operum misericordiæ ibidem facta : de altero ex verbis subjunctis : *Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo* : de tertio ex ipso integre recitato : *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.*

2° Neque *fide* certum est, comparituros etiam in judicio infantes fore de numero judicandorum. Adfuturos enim duntaxat, ut videant judicis gloriam et judicium de aliis ferendum, censent Abulensis, Dion. Carthusianus, S. Thomas in 4 dist. 47, q. 1, a. 3, ad 3, et Suarez probabile dicit. Imo nec omnes adultos comparituros ut judicandos, sed aliquos tanquam judices et supremi judicis assessores manifestat promissum Christi Matth. 29. Apostolis datum.

3° Multo minus *de fide* est, parvulos in sinistra locandos et cum hædis, cujusmodi adulti reprobi ob spurcitiam, petulantiam et fœtorem malorum operum vocantur, eadem sententia condemnandos. Quamvis enim *ex fide* noverimus regeneratos infantes participes cœlestis gloriæ, non regeneratos autem ab ea excludendos fore; non satis tamen ex Scriptura, Conciliis ac Patribus constat, eos futuros in sinistra, aut secunda sententiæ parte afficiendos.

Inst. 1 *ex parabolis.* Matth. 3, v. 10, dicitur : *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur.* Et v. 12 : *Cujus ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Matth. 13, parabola de sagena missa in mare, et bonos ac malos pisces congregante sic concluditur,

v. 49 : *Sic erit in consummatione seculi; exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum, et mittent eos in caminum ignis.*

R. Has parabolas vel ipsa parabolarum ratio, vel S. Augustini etiam nobis oppositi explicatio ostendit non pertinere ad infantes : 1ª enim de adultis loquitur, qui fructum facere cum possent, minime fecerunt. Nam *arbores* etiam ante unam vel alteram diem plantatæ in ignem non mittuntur, etiamsi fructum non ferant. 2ª et 3ª juxta S. Aug., L. contr. Donatist. post collationem, c. 4, n. 6 et 10, nomine *areæ* et *sagenæ* intelligit Ecclesiam, atque hinc in illa positos et in hac inclusos tantum proponit fideles et baptizatos ; unde ad infantes minime spectat, qui sine baptismo mortui in Ecclesiæ *area* aut *sagena* nunquam fuerunt.

Inst. 2 *ex sententiis.* Matth. 25, v. 41, legitur : *Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt : discedite a me maledicti in ignem æternum.* In Apoc. 20, v. 15 : *Qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Et in symbolo, quod S. Athanasio adscribitur, habetur : *Omnes homines resurgere habent cum corporibus suis et reddituri sunt de factis propriis rationem : et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam; qui vero mala, in ignem æternum.*

R. *Similiter.* Quamvis enim judicium universale futurum, et adfuturos etiam parvulos cum adultis, fideles cum infidelibus, justos cum peccatoribus teneamus; non tamen probatur, aut eamdem in omnibus formam judicii aut sententiam in omnes eamdem ferendam vel servandam esse. Jam vero

In *primo* describitur forma judicii circa *adultos* et quidem *fideles* servandi, ut ex ipsis Evangelii verbis liquet; tum quia multitudo judicandorum comparatur gregi *ovium* et *hædorum* sub uno pastore; constat autem Ecclesiam, in qua boni et mali sunt, similem esse gregi ejusdem pastoris : tum quia mali vocantur *hædi,* quod de fidelibus intelligendum ; cum infideles in Scriptura dicantur lupi potius aut *canes :* tum quia ratio damnationis non affertur defectus fidei, sed omissio bonorum operum, qui vivæ fidei fructus esse debent. Atque sic etiam intellexit Aug., L. c. cont. Donatist., c. 4, n. 6, L. de fide et op., c. 15, n. 25 et in QQ. ad Dulcit., q. 1, n. 4. Quamvis vero idem S. Doctor hunc locum serm. 14 de verb. Ap. (al. serm. 294, c. 3, n. 3), retulerit etiam ad parvulos, hæc tamen extensio non colligitur ex textu sacro.

In *secundo* et *tertio* sermonem de adultis esse, vel ipsa verba manifestant; in Apocalypsi enim præmittitur : *Et vidi mortuos, magnos et pusillos, stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt : et alius liber apertus est, qui est vitæ : et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum..... Et mors et infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant : et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.* Ubi ne per *pusillos* quis putet intelligendos infantes, facit tum illud, quod sequitur, judicatos esse *secundum opera ipsorum :* tum quia juxta interpretes recte hic indicantur, non ætate aut statura, sed dignitate et gradu inferiores.

Porro quænam forma judicii servanda sit et ferenda sententia in *parvulos,* aut *ethnicos,* vel non erat necesse promulgari in Evangelio, quod ad solos fideles pertinet, et ab his unis creditur : vel saltis in genere declaratum est Joan. 3, v. 5 : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et v. 36 : *Qui incredulus est Filio, non videbit vitam.* Item ad Rom. 5, v. 16 : *Judicium quidem ex uno in condemnationem.* Et v. 18 : *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem.*

Inst. 3. Ex modo dictis liquet, infantes ob peccatum originale esse *condemnandos* : condemnatio autem dicit pœnas sensus ; ergo. *Conf.* Apoc. 20, v. 6, dicitur : *Beatus et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima ; in his secunda mors non habet potestatem.* C. 21, autem v. 8, legitur : *Pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure : quod est mors secunda.* Ast parvuli non habent partem in resurrectione prima ; ergo in eis potestatem habebit mors secunda, per quam ex dictis intelligitur pœna sensus.

R. — *D. m.* Condemnatio correspondens peccatis actualibus, et communiter sumpta dicit pœnas sensus *C.* correspondens tantum originalibus et proprie quidem non communiter sumpta ; quia rarior de ea in sacris litteris fit mentio *N.* Infantes non regenerati vere dicuntur *damnati,* quia privantur omni beatitudine.

Ad Conf. R. Secundum superius dicta, sermonem ibi esse de *adultis.* Esto autem, hunc locum ac similes intelligi posse de infantibus, utpote qui dici possunt judicandi secundum *opera ipsorum,* non propria quidem voluntate, sed per Adamum facta, ac illos proin mittendos etiam in stagnum ignis ; inde tamen eos *pœna sensibili* afficiendos necdum evincitur. Vel enim explicari potest, eos esse mittendos in locum, ubi est ignis, quin tamen ab eo inflammentur ; quia pars hujus loci ab igne sejuncta est : vel ab igne quidem eos esse detinendos, non tamen cruciandos ; quia ignis infernalis non habet vim urendi, nisi ut *instrumentum divinæ justitiæ,* et propterea sicut alios magis, alios minus torquet, ita aliquos nihil lædere poterit.

Inst. 4. Conc. Florent. in litteris Unionis statuit, *illorum animas, qui in actuali peccato mortali vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Sed infernus notat locum tormentorum sensibilium, et pœnarum disparitas innuit duntaxat inæqualitatem intensivam pœnarum ; ergo.

R. Duriusculum est existimare, hac propositione a Concilio damnatam esse sententiam plurium SS. Patrum, scholarum Principum, et omnium ferme illius temporis Theologorum. Nec grave minus est asserere, Scholasticos prope omnes Concilii hujus definitionem ab ea ad nostram usque ætatem aut non perspexisse, aut irreverenter neglexisse. Unde *N. m.* Nomine enim *inferni* exprimitur æque limbus infantium, ac Patrum ante Christi passionem defunctorum.

Atque hoc sensu in symbolo Apostolorum dicitur Christus *descendisse ad inferos* : Gen. 37, v. 35. Jacob mortem Josephi deplorans aiebat : *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Per pœnarum disparitatem autem non indicatur hic parvulos quidem mitius, alios autem gravius igne torquendos ; cum et hæc inter eos reperiatur, qui actu peccaverunt : sed quod illi solum puniantur pœna damni, alii vero pœna damni simul et sensus ; siquidem vox *dispar* non dicitur solum de inæqualibus in gradu, sed et de diversis in specie : ut cum homines et angeli disparis naturæ dicuntur.

443. *Obj. II.* Plures SS. Patres sunt contrarii, et S. Fulgentius etiam relatus in Can. *Firmissime,* de Consecr., Dist. 4, ait : *Firmissime crede, et nullatenus dubites, non solum homines ratione utentes, verum etiam parvulos, si sine Sacramento baptismi hoc de seculo transeunt, ignis æterni supplicio esse puniendos ;* ergo ab illis non videtur esse dissentiendum.

R. 1o. Plures cum S. Thoma et Bonaventura negant, hos SS. Patres nobis reipsa esse contrarios, intelligendosque volunt, dum de igne loquun-

tur, de *pœna damni;* tum quia S. Augustinus, quem alii Patres hac in materia ducem secuti sunt, ipse q. 9 in Josue dicit, quamlibet pœnam significari posse *nomine ignis* juxta Scripturæ phrasin : tum quia allata ab illis argumenta plus non probant. Unde etiam Glossa in Can. *Nulla* de Consecr., Dist. 4, non aliam pœnam parvulis non regeneratis assignans, quam tenebras, h. e. privationem visionis Dei, subdit : *Et hæc carentia est pœna ignis, de qua intelligendus est Canon* Firmissime, *qui desumptus est ex Fulgentio.*

R. 2°. Alii, permissa Patrum contrarietate, volunt, quæ altera etiam est Doctoris Angelici et Seraphici responsio, plus quam vellent intelligi a Patribus dictum, eumque loquendi modum usurpatum, ut detestabilem redderent ac extirparent *Pelagianorum* errorem, qui in parvulis nullum esse peccatum, nec aliquam eis pœnam deberi asserebant. Præterea hæc Patrum sententia limites opinionis non excessit, et, ut Estius notat, ab ipsis suis auctoribus, excepto Fulgentio, nec tanquam fide tenenda asserebatur, nec opposita velut hæretica damnabatur. Quare sine omni irreverentiæ nota ab his ad alios Patres secessio fieri potest, et negari consequentia.

144. *Obj. III.* Parvuli sicut nascuntur, sic non baptizati in æternum manebunt *filii iræ* divinæ. Sed ira divina nihil aliud est, quam decretum damnationis ad pœnam æternam; cum Deus exinde æternum ejusmodi parvulos tanquam inimicos suos odio habeat et tractet; ergo.

R. — *D. min.* Ira divina nihil aliud est, quam decretum damnationis ad pœnam æternam vel negativam damni, vel positivam sensus *T.* vel *C.* Solum, aut necessario ad pœnam positivam sensus *N. Ira divina* respectu peccatorum personalium est decretum divinum privans eos beatitudine, et addicens pœnæ sensus : respectu reorum peccati tantum originalis est solum privans beatitudine.

Ad rationem D. Deus parvulos tanquam inimicos odio habet et tractat illis infligendo pœnam sensus *N.* eos privando beatitudine *C.*

Inst. 1. Peccatum veniale actuale, licet levius originali, punitur tamen pœna sensus; ergo et originale; præsertim cum alias decedens cum originali et personali mortali non puniretur *gravius,* quam decedens cum solo personali mortali.

R. — *N. Cons.* Quamvis originale non puniatur pœna sensus ex dict. *in thesi,* punitur tamen privatione conspectus divini, quæ de se major est omni alia pœna peccati venialis, quæ per se juxta Catholicos omnes ab æterna beatitudine non excludit.

Ad Prob. R. — *D.* Non puniretur gravius quoad pœnam sensus, si nempe baptismum non contempsisset, aut culpabiliter neglexisset *C.* quoad pœnam damni *Subd.* Non gravius intensive *N.* extensive *C.* Pœna damni moraliter intenditur, quando, ut hic fieret, *ex multiplici titulo* debetur; sicut excommunicatus propter plura peccata, quorum singulis statuta est hæc censura, intensive magis excommunicatus a S. Th. in 4, dist. 18, q. 2, a 3, dicitur.

Inst. 2. Christus pro peccato originis expiando pœnam sensus gravissimam subiit; ergo hæc pœna originali est debita.

R. — *N. Cons.* Christus non pro originali duntaxat, sed et pro actualibus culpis passus est, quibus pœnam sensus deberi certum est. Cæterum non passus est pœnam peccatis *directe* debitam; cum nec pœnam damni nec

gehennæ sustinuerit : sed aliam subiit, quæ, quia ob dignitatem personæ patientis infiniti meriti fuerat, plenissimam et superabundantem satisfactionem præstabat.

Inst. 3. Parvuli post judicii diem non habebunt corpora gloriosa, sed *passibilia;* ergo aliquid patientur, tum a mutatione rerum naturalium, tum ab igne, a quo saltem detinebuntur ; in qua alligatione, juxta probabilem Theologorum sententiam, pœna ignis infernalis consistit.

R. — *N. Cons.* Licet corpora parvulorum futura sint *remote* et *in actu primo* passibilia, non tamen erunt proxime, seu actu ipso quidpiam patientur; tum quia post judicium cessabit vicissitudo rerum naturalium : tum quia hæ non minus ac ignis agent ut instrumenta duntaxat divinæ justitiæ; quæ cum non exigat punitionem parvulorum, nec horum corpora inde lædentur. Porro an *in limbo,* an in ipso *igne* futuri sint parvuli, ex supra dictis definiri nequit. Ad hæc, quamvis concedatur detentionem damnatorum partialiter constituere pœnam sensus, si contraria sit, activa et afflictiva, pœnæ tamen rationem non habebit in parvulis; quia est *mere negativa* proveniens a negatione concursus divini, sicut fuit in Patribus antiquis ante passionis dominicæ tempus in limbo detentis.

Inst. 4. Parvuli baptizati non solum videbunt Deum, sed etiam fruentur bonis corporis, quæ *Beatorum dotes* appellantur; ergo a contrario non baptizati præter privationem visionis divinæ afficientur pœnis sensibilibus corporis. *Conf.* Iidem *in hac vita* puniuntur pœna sensus, cum sint obnoxii infinitis prope calamitatibus; ergo etiam in altera vita pœnam sensus patientur.

R. — *N. Cons. Disparitas* est, quia illi, qui per gratiam in baptismo acceptam constituuntur filii Dei et hæredes regni cœlestis, habent jus etiam ad *dotes corporum* : hi vero ex hactenus dictis non incurrunt debitum ad pœnas sensuum subeundas. Licet vero major sit liberalitas Dei in præmiando quam severitas in puniendo, satis tamen magnum est malum, puniri pœna damni parvulum ex alieno peccato.

Ad Conf. R. 1°. Cum Bellarm. *D. A.* Puniuntur in hac vita pœna sensus per se *N.* per accidens *C.* Mors enim et alii corporales defectus, supposita amissione justitiæ originalis, sunt potius proprietates connaturales, quam pœnæ stricte dictæ. Cum vero in altera vita passibilitas et mortalitas ex ordinatione divina sit cessatura; ibi nequidem per accidens has pœnas patientur parvuli.

R. 2°. Cum S. Bonav. *N. Cons.* Quia *etsi temporaliter puniri pro peccato originali sit justum, non tamen sequitur, quod æternaliter.*

145. *Observa.* Sententia hactenus propugnata satis se discernit ab errore *Pelagianorum,* qui tria complectebatur : 1^{um}, parvulos non baptizatos carere omni peccato : 2^{um}, sine baptismo eosdem decedentes ad nullam damnationem pertinere : 3^{um}, quinimo eos vitam æternam obtinere, qua ad minimum et juxta communiorem intellexere beatitudinem naturalem. Quantum autem a triplici hoc dogmate Doctores Catholici omnes abhorreant, nosque recesserimus, ex dictis liquet.

QUÆRES : *An parvuli sine baptismo decedentes patiantur internum animi dolorem ob privationem beatitudinis?*

146. R. Parvuli hujusmodi tristantur de privatione beatitudinis.

Prob. EX AUCTORITATE S. AUG. qui L. 6 contr. Julian., c. 10, n. 32, de his parvulis scribit : *Si hoc* (separari a regno cœlorum) *eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei? si autem amabunt, et tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum ejus, a quo ad ipsius imaginem creantur, nihilne mali de hac ipsa separatione patientur?* L. 5 contr. eumdem, c. 14, n. 44, ait, specialem pœnam futuram esse parvulis, separari a consortio *suorum parentum;* majorem igitur pœnam habebunt, ex quo separati fuerint a fine suo ultimo et patria cœlesti. Item L. 3 cont. Julian, c. 12, n. 25, asserit, parvulos *luctuoso puniendos exilio;* si autem exules lugent, necessario tristabuntur. Ejusdem sententiæ est FULGENT., GREG. M., etc.

Conf. Supra ostensum est, parvulos nulla *felicitate* aut *quiete* fruituros : sed si nullo prorsus dolore nullaque tristitia corporis aut animi tangerentur, certe magna quiete fruerentur.

Prob. EX RATIONE. Tum quia naturale prorsus est dolere ob privationem boni nobis destinati vel debiti, quale pro parvulis est regnum cœlorum : tum quia parvuli cognoscent, amabunt et magni facient gloriam cœlestem; atque inde ejus privationem, hujusque causam non poterunt non ægre ferre.

Conf. Quia hactenus nulla solida ratio afferri potuit ab adversariis pro sua sententia. Non enim tenet 1°, quod infantes nunquam habituri sint *cognitionem* damni sustinendi; nam in die judicii saltem statum suum cognoscent, et ut probabilius est, eidem judicio assistentes videbunt, alios a peccato originali expiatos in cœlum evehi, se autem ab illo excludi ob idem peccatum. Cognitio autem beatitudinis tam parum vel requiritur vel desiderabitur in parvulis ad tristitiam, quam parum in *infidelibus adultis* ob peccata etiam personalia damnatis necessaria erit ad tristitiam concipiendam, aut deficiet. Nec 2°, quod parvuli non habuerint facultatem ad gloriam; *remotam* enim illis facultatem in Adamo, et hinc quoddam quasi jus ad gloriam nemo certe negabit. Nec 3°, quod parvuli cogniturі sint, se non propria sed *aliena culpa* illo bono excidisse; nam experientia docet homines etiam de damno ex alterius culpa dato non minus, ac interdum multo magis dolere : aut lenire quidem illud dolorem potest, tristitiam tamen penitus non aufert. Nec 4°, quod cogitatio *damnationis*, quam evaserint parvuli, impediat tristitiam orituram ex consideratione amissæ beatitudinis; hæc enim cogitatio temperare quidem, non impedire poterit tristitiam in eo, qui desiderat utrumque, et evadere malum et adipisci bonum; præsertim cum gloria cœlestis multo æstimabilior sit præ liberatione a tormentis inferni. Nec 5°, quod partim ex prudentia et *rectitudine voluntatis parvulorum* se voluntati divinæ conformantium, partim ex *providentia Dei* suum concursum negantis accidat, ne illi tristitiam sentiant, aut ullum de amissa beatitudine dolorem; etenim præterquam quod hæc gratis et sine fundamento dicuntur, 1^um^ tristitiam similem nequidem impedit in animabus a purgatorio detentis, quantumlibet illæ videntur longe perfectius se divinæ ordinationi subjicere : 2^um^ vix credibile videtur, eo quod nihil sit, quod Deum

munificum adeo ac liberalem fore persuadeat erga peccatores sibi invisos, iræ filios, et propter labem originalem damnatos.

Nec dicas : Parum nos constanter agere, qui hic auctoritatem S. Augustini appellemus, quem priori articulo negleximus : quin turpe esse, recedere nunc a S. Greg. Nysseno, cujus testimonium num. 141, laudatum in confirmationem nostræ sententiæ nuper adduximus.

R. Magnam quidem S. Augustini auctoritatem esse, non tamen irrefragabilem ; Item SS. Patrum testimonia nonnisi unanimia locum theologicum præstare, alibi ostendimus; unde, si iidem inter se divisi sint, partem unam sine alterius vilipensione sectari licet, quæ gravioribus fundamentis nititur. Cujus rei ipse nobis S. Aug. documentum præbuit, dum ep. 19 ad Hier. ita scripsit : *Ego enim fateor Charitati tuæ, solis eis Scripturarum libris, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam... Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores canonicos vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt.* Atque hoc ipsum in postremis quæstionibus circa S. Aug. observavimus. Porro vim verbis Nysseni non facimus, si dicamus eum de mœstitia loqui, quæ non ex pœna damni, sed ex pœna sensus consequitur.

DISPUTATIO IV.

DE GRATIA UNIVERSIM.

CAPUT I.

DE GRATIA ET DIVERSIS NATURÆ STATIBUS.

ARTICULUS I.

QUID ET QUOTUPLEX SIT GRATIA DIVINA?

147. *Nota.* Gratiæ notio varie accipitur : 1° Pro elegantia tum oris, tum sermonis; sic Prov. 31, v. 30, dicitur : *Fallax gratia et vana est pulchritudo.* Luc. 4, v. 22 . *Mirabantur in verbis gratiæ,* h. e. suavitatem ac vim verborum. 2° Pro favore, amore vel benevolentia, qua quis alteri acceptus est; sic dicuntur *invenisse gratiam* Gen. 39, v. 4 : *Joseph coram Domino suo,* et Luc. 1, v. 30 : *Maria apud Deum.* 3° Pro gratitudine et gratiarum actione; sic 2. Reg. 2, v. 6. David ait : *Ego reddam gratiam, eo quod fecistis verbum istud,* et ad Coloss. 3, v. 16, *In gratia cantantes in cordibus vestris.* Sed hæ acceptiones sunt impropriæ. 4° Pro dono gratuito, nec personæ nec naturæ debito; ad Rom. 4, v. 4 : *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Et c. 11, v. 6 : *Si gratia, jam non ex operibus : alioquin gratia jam non est gratia.* Et de hac nobis sermo est, sumpta non pro quolibet dono gratuito, etiam ordinis duntaxat naturalis, sed magis proprie pro dono supernaturali. Hinc

148. *Dico I.* **Gratia divina est donum supernaturale absolute indebitum, gratis concessum a Deo creaturæ rationali, pertinens aliquo modo ad vitam æternam.**

Ita fere Catholici omnes. Convenit autem hæc descriptio gratiæ *omni,* tum internæ, tum externæ, tum aliis quibuscumque : convenit etiam gratiæ *soli,* de qua hic disputamus.

Dicitur *donum;* quæ vox dilectionis divinæ erga hominem effectum significat.

Supernaturale; intellige tam philosophice, quam theologice tale : ex quo capite excluduntur tum gratiæ naturalis ordinis, tum etiam ordinis supernaturalis, quæ ad Deum tanquam gratiæ et gloriæ auctorem relationem non dicunt.

Absolute indebitum; quibus vocibus excluditur quidem omne debitum naturæ et personæ naturaliter agentis; non tamen debitum naturæ ut ele-

vatæ et personæ ex et cum gratia agentis : cujusmodi debitum homo ex operibus in gratia factis habet ad gratiam aliam et visionem beatificam, quæ secundum S. Aug. gratia ex gratia vel pro gratia vocantur. Dicuntur tamen et hæ dona absolutæ indebita, quia in his deveniendum est ad aliquam gratiam primam, quæ sit prorsus indebita.

Gratis concessum; quæ particula amovet etiam debitum ex parte dantis, cum Deus nulla lege absolute teneatur et obligatur ad gratiam conferendam; sicut priores removerunt debitum ex parte recipientis.

A Deo; ut indicetur causa principalis efficiens talis doni, de qua Ps. 83, v. 12, dicitur : *Gratiam et gloriam dabit Dominus.*

Creaturæ rationali; angelo scilicet et homini, qui sunt subjectum gratiæ capax.

Pertinens aliquo modo ad vitam æternam; causa enim finalis gratiæ hic assignata non est finis tantum ultimus seu *vita æterna*, sed et intermedius et proximus, nempe *opus salutare*, meritum de congruo aut de condigno, *justificatio, augmentum gratiæ*, etc., quæ de se et ex natura sua disponunt ad felicitatem supernaturalem.

149. *Observa.* Sicut a causa efficiente sive Deo gratiam appellavimus *divinam*, ita plures a causa ejus meritoria illam vocant gratiam *Christi*, eamque distinguunt a gratia angelis et homini in statu innocentiæ atque ipsi Redemptori nostro data; unde et illam definiunt esse donum *homini lapso ex meritis Christi* concessum. Verum hoc ex sententia dependet, quam quis de motivo Incarnationis tenet.

150. *Dico II.* **Gratia ratione finis dividitur in gratis datam et gratum facientem.**

Gratis data est donum supernaturale indebitum non in propriam recipientis, sed in aliorum salutem per se et primario ordinatum; sic autem dicitur vel per antonomasiam, cum de ea Christus diserte enuntiet Matth. 10, v. 8. *Gratis accepistis, gratis date :* vel per usurpationem generis pro specie ignobiliore; nam gratia gratis data ignobilior a S. Th. 1, 2, q. 3, a. 5, dicitur, quia ex se hominem Deo immediate non conjungit, nec gratum reddit. *Gratum faciens* est donum simile ad propriam recipientis salutem per se et primario ordinatum; per hanc enim homo efficitur Deo acceptus vel dispositive vel formaliter.

Species *gratiæ gratis datæ* novem, juxta communem Theologorum, recensentur a S. Paulo, 1. ad Cor. 12, his verbis : *Unicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum; alteri fides in eodem Spiritu; alii gratia sanitatum in uno Spiritu; alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.* Ubi tres priores referuntur ad plenam rerum divinarum cognitionem : quatuor sequentes ad confirmandum doctrinam : duæ postremæ ad instructionem et doctrinæ expositionem; in quibus ternis habentur dotes et officia eorum, quibus gratia gratis data collata est, ut aliorum saluti docendo et persuadendo consulant.

Est autem *Sermo sapientiæ* specialis notitia et facultas ex altissimis fidei principiis eliciendi conclusiones.

Sermo scientiæ est specialis notitia et facultas mysteria fidei declarandi per adjumenta rerum humanarum et exempla.

Fides hic vel sumitur pro intelligentia insigni rerum divinarum, et tunc ordine priora dona præcedit : vel pro constanti fiducia in Deum, ad quidvis impetrandum et miracula patrandum, quæ vel supponit vel includit fidem Theologicam.

Gratia sanitatum est virtus curandi corpora, modo facultatem naturæ superante.

Operatio virtutum est facultas operandi alia miracula in fidei confirmationem.

Prophetia est gratia cognoscendi et prædicendi, quæ sunt a cognitione hominum remota.

Discretio spirituum est donum scrutandi corda, et distinguendi inter ea, quæ a Dei Spiritu aut a dæmone in via salutis aguntur.

Gratia linguarum est peritia multiplicis idiomatis cum facultate expedita proferendi verba.

Interpretatio sermonum est gratia intelligendi abstrusos verbi divini sensus, eosque secundum Dei revelantis mentem aliis declarandi.

151. *Dico III.* **Gratia, nempe gratum faciens; ratione modi existendi dividitur**

1° In increatam et creatam. *Increata* non dicitur tantum illa, quæ ex parte principii sumitur, uti est amor Dei erga homines æternus : sed quæ etiam ex parte subjecti attenditur et donum est, sed increatum, quemadmodum *missio Verbi* in carne, et *Spiritus sancti*, a Scriptura et Patribus vocatur. *Creata* est donum a Deo distinctum ac creatum.

2° In externam et internam. *Externa* extrinsecus hominem afficit, uti est prædicatio Evangelii, institutio Sacramentorum ; item incarnatio, passio, exemplum Christi, etc. *Interna* in ipsa anima recipitur, qualis gratia sanctificans, habitus infusi, illustrationes Spiritus sancti, etc.

3° In gratiam intellectus et gratiam voluntatis. *Gratia intellectus* est interna mentis illustratio divinitus proponens intellectui vel verum supernaturale credendum, vel bonum supernaturale agendum. *Gratia voluntatis* est facta divinitus immediata motio, inclinatio, excitatio aut provocatio voluntatis ad aliquid supernaturale.

4° In actualem et habitualem. *Actualis* est, quæ per modum actus seu motionis transeuntis conceditur. *Habitualis*, quæ confertur per modum habitus, seu qualitatis fixæ et permanentis. Hæc subdivitur in gratiam sanctificantem vel justificantem, virtutes infusas et dona Spiritus sancti. *Sanctificans* dicitur illa gratia, qua homo fit justus formaliter : *Virtus infusa* est quæ naturæ viribus acquiri nequit, sed a solo Deo infunditur, estque vel theologica vel moralis : *Donum Spiritus sancti* vocatur habitus supernaturalis, quo quis proprie disponitur, ut a S. Spiritu ad actionem quamdam præstantissimam sibi utilem eliciendam moveatur.

Septem numerantur hujusmodi, quorum tria, scilicet *donum sapientiæ, intellectus* et *scientiæ* ad facultatem intelligendi; quatuor alia, nempe *donum consilii, pietatis, fortitudinis* et *timoris* ad voluntatem spectant.

152. *Dico IV.* **Gratia, videlicet actualis, ratione diversi respectus ad liberum consensum, dividitur.**

1° In gratiam excitantem et adjuvantem, quarum mentionem facit Trid., Sess. 6, c. 6, et Aug., L. 2 de pecc. mer., c. 18, n. 34. Item in gratiam operantem et cooperantem, quarum ex Apostolo meminit Aug., L. de gr. et lib. arb., c. 17, n. 23. Denique in gratiam prævenientem, comitantem et subsequentem, quas notat Trid., Sess. 6, c. 16. Gratia *excitans, operans* et *præveniens* consistit tum in illustratione intellectus, tum in voluntatis motione, quas Deus in nobis, physice quidem, non tamen moraliter et libere agentibus, atque hinc sine nobis excitat, ut bene velimus et bene agamus. *Adjuvans, cooperans* et *comitans* consistit in auxilio supernaturali, quo Deus nobiscum libere agentibus ad omnes et singulos actus supernaturales liberos concurrit et influit. Huc etiam ab aliis reducitur gratia *subsequens;* ab aliis autem constituitur in auxilio divino, quo ad opus externum perficiendum, et in bono proposito perseverandum indigemus.

2° In gratiam sufficientem et efficacem. *Sufficiens* pure talis et ut efficaci opposita, est illa, quæ dat quidem posse operari, sed non ipsum operari, ex defectu nempe voluntatis illam habentis, non autem ex ipsius auxilii defectu. *Efficax* est, quæ dat posse simul et operari, suumque effectum semper certo et infallibiliter assequitur. Hinc vero subdivitur in efficacem ex se et ab intrinseco, et in efficacem ab extrinseco; quod si in circumstantiarum congruitate stet, gratia vocatur congrua : si in prævisione divina, efficax ab eventu dicitur.

ARTICULUS II.

QUID ET QUOTUPLEX SIT NATURÆ HUMANÆ STATUS?

153. *Nota.* Nomine *status* in Jure Civili significatur personæ conditio, prout est sui vel alterius juris : in Jure Canonico ratio vivendi cum certa quadam obligatione vel immobilitate : in Theologia morali vel idem significatur, vel modus existendi in peccato vel gratia : in Theologia Scholastica vocatur a Scoto *stabilis permanentia legibus divinæ Sapientiæ firmata.* Nomine *naturæ humanæ* intelligitur genus humanum secundum suam essentiam et facultates naturales. Per *essentiam* denotantur tum partes metaphysicæ, tum physicæ; per *facultas naturales,* naturaliter debitæ et competentes potentiæ, tum internæ tum externæ, spirituales item et materiales.

154. *Dico.* **Status naturæ est certa conditio totius generis humani, seu modus se habendi in ordine ad finem ultimum secundum divinæ Providentiæ legem.**

Hinc 1° extrinsece connotat legem et ordinationem Dei ad finem ultimum : 2° intrinsece importat vel accidentia et dispositiones, quibus homo ad eum finem consequendum juvatur; vel saltem circumstantias, quibus ab illius assecutione impeditur. Multiplex discernitur : videlicet

Status naturæ puræ, præter extrinsecum connotatum status naturæ universim descriptæ, dicit duplicem carentiam : *primam* peccati; quia homo in puris naturalibus creatus consideratur sine peccato : *secundam* gratiæ et donorum supernaturalium, atque etiam gratuitarum perfectionum; unde ejusmodi homo foret subjectus naturæ humanæ infirmitatibus, quibus nunc subjacemus, neque ordinaretur ad visionem Dei intuitivam et supernaturalem, sed solum abstractivam et naturalem.

Status naturæ integræ nihil differt a priori, nisi quod specialem perfectio-

nem sive naturalem sive supernaturalem, sive ab intrinseco sive ab extrinseco habeat, quæ in perfecta subjectione appetitus sensitivi ad rationem consistit, ita ut pars inferior contra superiorem moveri, aut rationem prævenire non permittatur. Quamvis enim *donum integritatis* sæpius magis diffusum et uberius sumatur, in assignata tamen perfectione præcise consistit, quatenus *naturæ puræ* integra opponitur.

Status naturæ elevatæ in eo superat naturam puram, quod dicat ordinationem ad beatitudinem supernaturalem; et consequenter gratias ac dona supernaturalia connotat; quæ ad eam disponunt aut requiruntur.

Status naturæ innocentis, seu originalis justitiæ, præter donum integritatis et elevationis includit duo alia; *primum*, gratiam sanctificantem cum virtutibus infusis : *secundum*, immunitatem a morte, morbis reliquisque vitæ humanæ infirmitatibus ac miseriis per auxilium supernaturale vel naturale.

Status naturæ lapsæ, prout præcise opponitur statibus naturæ *puræ, integræ* et *elevatæ*, importat naturam obnoxiam peccato et peccati pœnis : prout autem opponitur *justitiæ originali*, et inductus est per peccatum Adami, dicit hominem reum culpæ, privatum gratia, subjectum rebellioni concupiscentiæ, morti, cæterisque vitæ hujus miseriis, tanquam statutis peccato pœnis. His accedunt etiam habitus vitiosi ex frequentatione peccatorum vel propria vel aliena progenitorum contracti, aliaque, ex quibus difficultas opera honesta exercendi oritur.

Status naturæ reparatæ, nempe *per Christum*, est, in quo per merita Christi liberamur a noxa peccati originalis cæterisque actualibus, restituimur gratiæ sanctificanti, et primævo illi juri ad æternam felicitatem; sic tamen, ut non omnia per peccatum Adami inflicta vulnera sanentur, sed omnes fere pœnalitates in nobis remaneant ad exercitium virtutis.

135. *Observa.* Status tres *priores* nec unquam extiterunt, nec nunc existunt; tres *posteriores* autem vel extiterunt, vel existunt. Fuit enim Adamus in statu *justitiæ originalis* : in statu naturæ *lapsæ* nascuntur omnes Adami posteri, et manent ante baptismum : demum in statu naturæ *reparatæ* sunt omnes homines per Christi merita redempti. Quæ quamvis apud Catholicos certa sint, disputatur tamen de statu justitiæ originalis cum *hæreticis* : cum iisdem est controversia de possibilitate status naturæ puræ : denique nec *Catholici* quidem consentiunt circa quæstionem : utrum natura lapsa debilior sit, quam fuisset natura pura.

ARTICULUS III.

AN ADAMUS IN STATU JUSTITIÆ ORIGINALIS FUERIT CONDITUS?

136. *Nota. Pelagius*, apud S. Aug., L. 2 de grat. Christi et de pecc. orig., c. 13, sic ait : *Infantes, qui nascuntur, in eo statu sunt, in quo fuit Adam ante prævaricationem*; quibus verbis non tantum negavit peccatum originale, qui capitalis illius error est, sed negavit Adamo gratiam, eumque rebellioni concupiscentiæ, doloribus, morbis, ipsique morti obnoxium statuit, cum nos sine gratia et illis miseriis subjecti nascamur; qua in opinione his etiam temporibus sectatores habet *Socinianos*. Dupiex autem quæstio est : 1ª An Adamus habuerit unquam justitiam originalem? 2ª An illam primo

instanti acceperit, seu in statu justitiæ originalis sit conditus seu creatus? Circa illam conspirant omnes Catholici : circa hanc, teste SUAREZ, nonnulli etiam Catholici a communiore sententia abeunt.

157. *Dico I.* **Adamus habuit justitiam originalem.**

Est de fide, ex TRIDENT., Sess. 5, Can. 1.

Prob. Justitia originalis potissimum includit gratiam sanctificantem, subjectionem appetitus, immortalitatem corporis, et immunitatem a reliquis vitæ miseriis. Hæc vero omnia Adamo concessa fuerunt; ergo.

Prob. 1ª *p. min.* Eccl. 7, v. 30, dicitur : Fecit *Deus hominem rectum :* porro juxta Scripturæ phrasin nemo, nisi justus et in gratia Dei constitutus, dicitur simpliciter rectus, ut colligitur ex Job. 4, v. 7, et Ps. 7, v. 11. Item ad Eph. 4, v. 23 : *Renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis.* Unde S. AUG., L. de Corr. et gr., c. 11, n. 29 : *Quid ergo, Adam non habuit gratiam? imo vero habuit magnam :* et n. 32 : *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem : in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum.* Per bonam vero voluntatem sæpe ab AUG. intelligi charitatem alibi dicetur.

Prob. 2ª *p.* Ex S. PAULO ad Rom. 7, et TRID. Sess. 5, Can. 5 habetur, rebellionem concupiscentiæ in homine ortam esse ex peccato Adami; ergo ante peccatum non dabatur illa rebellio. Confirmat hoc S. AUG., L. 4 contr. Julian. cap. ult., n. 82, ita scribens : *Gratia Dei magna ibi erat, ubi terrenum et animale corpus bestialem libidinem non habebat.* Et apertius, L. 2 de pecc. mer., c. 22.

Prob. 3ª *p.* Sap. 2, v. 23, dicitur : *Deus creavit hominem inexterminabilem..... Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Item ad Rom. 5, v. 12 : *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors.* Unde CONC. CARTHAG., an. 418, celebratum Can. 1, ita decernit (Labb., t. 2, p. 163 E) : *Placuit..... ut quicumque dixerit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut, sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.....* Cui consentit ARAUS. II, et TRID. Sess. 5, Can. 1, et S. AUG., L. 6 de Genes. ad litt., c. 25.

Prob. 4ª *p.* Ex Genes. 3, ubi et dolores partus Evæ, et labor ac fatigatio Adami tanquam pœnæ peccati imponuntur; immunitatem autem ab his malis tum L. 5 cont. Jul., c. 5, tum maxime L. 14 de Civ. Dei, c. 26. S. AUG. explicat : *Vivebat sine ulla egestate, ita semper vivere habens in potestate. Cibus aderat, ne esuriret; potus, ne sitiret; lignum vitæ, ne illum senecta dissolveret. Nihil corruptionis in corpore vel ex corpore ullas molestias ullis ejus sensibus ingerebat. Nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur intrinsecus. Summa in carne sanitas, in anima tota tranquillitas. Sicut in paradiso nullus æstus aut frigus, ita in ejus habitatore nulla ex cupiditate vel timore accedebat bonæ voluntatis offensio,* etc.

158. *Dico II.* **Probabilius etiam Adam creatus est in justitia originali.**

Prob. Ex iisdem argumentis, quæ allata sunt pro parte prima asserti prioris; quo etiam pertinet textus ex L. Sap. cit. in prob. partis tertiæ.

Conf. S. AUG. passim asserit; Deum se erga primos parentes gessisse, sicut se gessit erga angelos. Sed hi creati sunt cum amore casto, h. e. gratia san-

ctificante, ut scribit. L. 12 de Civ., c. 9, n. 2 : *Eos* (angelos) *cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærerent, creavit* (Deus), *simul eis et condens naturam et largiens gratiam;* ergo.

159. *Obj. cont.* 1um. Vix intelligi potest, qua ratione Adam peccaverit, si tam perfectus, justus et innocens fuerit. *Conf.* 1. Textus Geneseos aliique de morte Adami debent intelligi de morte animæ, non autem de morte corporis, ut illa verba Christi, Matth. 8 et Luc. 9 : *Dimitte mortuos sepelire mortuos. Conf.* 2. Plures Patres dicunt Adamum ante peccatum non fuisse immortalem.

R. Intellecta libertate Adami, et gratia ejus, tanquam non necessitante, cognita, concipi facile potest, qui peccare potuerit.

Ad Conf. 1um. De morte, cujus in Genesi mentio facta, S. Aug., L. 1 de pecc. mer., c. 2. Pelagianis respondet : *Quid ergo respondebunt, cum legitur, hoc Deum primo homini etiam post peccatum increpando et damnando dixisse : Terra es, et in terram ibis? neque enim secundum animam, sed quod manifestum est, secundum corpus terra erat, et morte ejusdem corporis erat iturus in terram.*

Ad Conf. 2am. R. Patres solum voluisse, quod Adam non habuerit immortalitatem *naturalem,* neque etiam gratuitam illam, quæ gloriosis corporibus tribuitur.

160. *Obj. cont.* 2um. SS. Patres negant Adamum in primo creationis instanti jam fuisse justitia originali donatum. Nam Cypr., epist. 74, ad Pompeium, n. 7, probaturus, quod sanctificatio per baptismum debeat tempore præcedere plenitudinem Spiritus sancti obtinendam per Confirmationem, id ostendit ab exemplo Adami, de quo ait : *Ante enim Deus eum plasmavit, et tunc insufflavit in faciem ejus flatum vitæ.* Similiter Greg. Nyss., or. 1, in hæc verba : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram,* dicit Adamum esse prius factum ad imaginem secundum naturalia, post ad similitudinem secundum supernaturalia.

R. — *N. Ass. Ad Prob. D.* Dicitur Adamus ante plasmatus et prius ad imaginem secundum naturalia factus, quam insufflaretur, aut ad similitudinem secundum supernaturalia fieret, intelligendo utrobique prioritatem temporis *N.* prioritatem tantum naturæ *C.* S. Cyprianus enim non facit vim in ordine temporis, sed declarat duntaxat ordinem præsuppositionis, seu distinctionem inter actiones, quarum una supponit effectum alterius. Neque distinctio quæcumque, olim ex Nysseno inter imaginem et similitudinem a veteribus nonnullis asserta, temporis distantiam exigit.

Inst. Idem pluribus exponit S. Aug. Nam L. 13 de Civ., c. 24, dicit Adamum factum esse in *animam viventem,* non autem in *spiritum vivificantem,* h. e. accepisse vitam rationalem, non autem gratiæ. L. 2 de Genesi cont. Manich., c. 8, n. 10, ait eumdem non *fuisse effectum spiritualem,* h. e. gratia donatum, nisi postquam in paradisum translatus fuit. L. de Corr. et gr., c. 10, n. 27, docet vitam angelorum et hominum ita esse a Deo ordinatam; *ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum libertum arbitrium : deinde quid posset suæ gratiæ beneficium.*

R. In *primo loco* differentia hæc assignata est a S. Doctore tum ad ostendendum, quod per *animam viventem* in L. Genes. non intelligatur Spiritus sanctus, ut sub initium Capitis legitur : tum ad explicandum, quod *spiritus*

vivificantis nomine non intelligatur gratia sanctificans, sed conditio corporis immortalis et gloriosi, ut ex eod. Cap. sub finem habetur.

Secundo loco spiritualis perfectio non sumitur pro sola justitia originali, sed pro *omnimoda felicitate* status innocentiæ, quæ Adam ante sui translationem in paradisum non est potitus.

Tertio loco sane non spectatur angelus et homo gratia destitutus, sed duntaxat non ornatus *gratia perseverantiæ*, quæ nunc homini prædestinato a Deo conceditur : quin, cum liberum arbitrium ad servandum salutariter præceptum haberi nequeat sine gratiæ adjutorio, sicut illud in textu allato diserte asseritur, sic hoc omnino ibidem supponitur.

Quæres : *An justitia originalis homini sit naturalis?*

161. *Nota.* Catholicorum concors ad hæc usque tempora sententia fuit negativa : affirmativam docuerunt *Lutherus* in c. 3. Geneseos, *Calvinus*, L. 1 Instit., c. 15. *Baius* in propositionibus pluribus damnatis, quarum in hac materia quasi compendium præfert propositio 26 : *Integritas primæ creationis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.* Baium secutus est *Jansenius*, L. 1 de statu nat. pur., c. 15, 16, 17, docens, gratiam Adami fuisse sequelam creationis debitam naturæ sanæ et innocenti ; in quo sectatores habet *Jansenianos* omnes, et inter hos *Quesnellum* præsertim propositionibus 35 et 37 in bulla *Unigenitus* damnatis. Contra quos

162. R. I. **Justitia originalis, seu gratia sanctificans, nullatenus potest dici naturalis aut homini debita :**

Patet ex propositionibus Baii damnatis 21 : *Humanæ naturæ sublimatio et exaltatio in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis ; et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis,* item 23 et 24. Quesnelli 35 : *Gratia Adami est sequela creationis, et erat debita naturæ sanæ et integræ.* 37 : *Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata,* etc.

Prob. I. Scriptura passim gratiam præcipue sanctificantem agnoscit tanquam beneficium naturam superans. Sic Ps. 8, v. 5, dicitur : *Quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab Angelis, gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum.* 2. Petr. 1, v. 4 : *Per quem* (Christum) *maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Et 1. Joann. 3, v. 1 : *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus.*

Conf. Ex Patribus : S. Basil., L. de Spiritu sancto ad Amphil., c. 16, n. 18 : *Sanctificatio autem non est absque Spiritu. Neque enim cœlorum virtutes suapte natura sanctæ sunt ; alioquin nihil differrent a Spiritu sancto : sed... a Spiritu habent sanctificationis mensuram.*

S. Joan. Chrys. in Gen., hom. 15, n. 4 : *Erant ambo nudi et non erubescebant. Peccato enim et prævaricatione nondum præsente, gloria, quæ superne venerat, vestiti erant.*

S. Cyrill. Alex. in Joan., L. 1, c. 9 (opp., t. 4, p. 75) : *Facit profecto misericordias Dominus, qui res parvas et abjectas, si naturæ cujusque ratio spectetur, magnas atque mirabiles efficit... quippe qui suis non cumulare donis voluit ut Deus, atque idcirco Deos et Lucem appellavit.*

S. Aug., de Civit. Dei, L. 12, c. 9 supr. (n. 158) cit.

Ita etiam Cypr., Athan., Greg. Nazianz., Ambros., aliique, quos referunt Bellarm., L. de Grat. primi hom., c. 6, et Ripalda, t. 3, L. 1, Disp. 8, sect. 3, etc.

Prob. II. **Gratia proprie dicta est donum gratuitum, excludens omne meritum : sed justitia originalis seu gratia sanctificans vera est gratia, ut** *Jansenius,* L. 1, de statu nat. pur., c. ult. fatetur; ergo. *Item :* Possibilia sunt dona supernaturalia et stricte gratuita, et ejusmodi sunt illa, quæ hominem reddunt Dei filium, divinitatis consortem, et deiformem : sed Adam per originalem justitiam ad dignitatem talem evectus est, ut Patres passim loquuntur; ergo.

Conf. Nec *Baius* nec *Jansenius* discrepant in hoc errore a *Luthero* et *Calvino*, ut tamen ostendere conantur. Hi enim non adeo insani erant, ut dicerent gratiam sanctificantem esse *partem* naturæ humanæ aut *proprietatem* inseparabilem; cum eam ab homine amissam faterentur. Ergo illi non possunt se ab his distinguere dicendo, gratiam sanctificantem pertinere ad integritatem et sanitatem naturæ; cum nec Hæretici illi aliter *naturale debitum* justitiæ originalis assertum explicare potuerint.

Nec obstant testimonia ex S. Augustino afferri solita. Nam 1° dum, L. 11, de Civ., c. 9 et 17; L. 12, c. 1, et in Enchir., c. 11, privationem justitiæ originalis dixit *vitium naturæ et privationem naturalium;* admisit quidem justitiam originalem esse homini naturalem latiori modo, non autem proprie et stricte, cum similiter, L. de prædest. Sanct., c. 5, dicat *habere fidem et charitatem esse naturæ hominum* etiam in statu naturæ lapsæ, alias vero L. 12 de Civ., c. 9, alibique manifeste distinguat naturam a gratia.

2° Dum L. de Corrept. et grat., c. 10, n. 28 et in Enchir., c. 106 asserit, beatitudinem æternam primo homini futuram fuisse *mercedem meriti,* nunc autem post peccatum nobis esse *donum gratiæ;* imprimis nec negavit fuisse concessam gratiam primo homini, nec ejus meritum fuisse futurum sine gratia, ut patet ex L. de Corr. et gr., c. 11, n. 31 : *Nec ipsum Deus voluit esse sine gratia sua... Quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Et ex Enchir. loc. cit. : *Sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset.* Deinde post lapsum naturæ æternam vitam etiam docuit esse mercedem, ep. 105 (al. 194, n. 20), ad Sixtum ita scribens : *Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors; ita merito justitiæ tanquam stipendium vita æterna.* Denique singulares causæ, cur post peccatum beatitudinem dixerit donum gratiæ, erant; tum quia major moraliter gratia exhibetur : tum quia vires physice majores requiruntur nunc ad beatitudinem consequendam.

3° Dum L. 1, Op. imperf. cont. Jul. docet, æquitatem Dei non ferre, ut parvulo innocenti negetur *adoptio,* tanquam illi *debita;* loquitur ex suppositione naturæ elevatæ, in qua nullum est medium inter peccatum et sanctitatem seu adoptionem filiorum Dei : atque hinc arguit contra *Pelagianos,* parvulos, si peccatum non haberent, sine baptismo decedentes tanquam filios adoptivos possessuros hæreditatem cœlestem, baptismum etiam fore frustraneum.

163. R. II. **Nec obedientia appetitus sensitivi ad rationem est naturalis homini et debita.**

Patet ex propositionibus Baii damnatis, 26 : *Integritas primæ conditionis*

non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio, 55. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur*; etc.

Prob. Naturale est homini, ut *animal* est, concupiscere bonum sensibile : et naturale est eidem, ut *rationalis* est, concupiscere bonum spirituale. Sed si duo isti appetitus sibi ipsis relinquantur, non potest non oriri lucta inter utrumque et rebellio appetitus sensitivi contra rationem; quia impossibile est, ut inter tot objecta delectabilia sensibus occurrentia non sint plura spirituali bono opposita, nec appetitus sensitivus in hæc bona feratur. Ergo hæc lucta et rebellio est naturalis, et obedientia indebita.

Conf. a priori. Si voluntas *suapte natura* posset sibi subdere appetitum sensitivum, id deberet facere vel impediendo, ne motus inordinati surgant, vel extinguendo eos, postquam surrexerint, vel etiam persistentes sopiendo, ne ad objecta vetita animum inclinent ac ferant. Sed nullo ex his modo potest voluntas id præstare virtute naturali, ut patet; ergo.

Conf. a posteriori. Rebellio universalis non est contracta post peccatum ex nativa et *directa* virtute peccati; quia sicut olim ex Adami peccato in specie tantum intemperantiæ commisso orta fuisset inclinatio ad omne genus objecti delectabilis, sic etiam de facto ex unico peccato specifico personali commisso illa inclinatio generalis augeretur et cresceret; quod falsitatis ab experientia convincitur. Ergo *indirecte* tantum ex virtute peccati, scilicet removente donum justitiæ originalis motus inordinatos frænantis : directe autem ex ipsa naturæ humanæ conditione oritur rebellio universalis.

Conf. Auctoritate S. Augustini, qui rebellionem eamdem revocat ad amissionem gratiæ, et obedientiam tribuit speciali dono, ut patet ex, L. 13 de Civ., c. 13 : *Postquam præcepti transgressio facta est, gratia deserente divina, de suorum corporum nuditate confusi sunt.* Item, L. 4 contr. Jul., et L. 3 de pecc. mer.

164. R. III. **Nec immortalitas corporis, nec immunitas a vitæ miseriis fuit homini debita et naturalis.**

Patet ex propositionibus Baii damnatis 79 : *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis ejus conditio.* 72 : *Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde Job et Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt.* Item 26 et 73.

Prob. 1ª *p.* Natura humana, quia *corpore* constat, componitur ex intrinsecis principiis jugiter adversum se colluctantibus, subjecta est continuæ passioni et reactioni ciborum ac potus, est alterabilis ab extrinsecis causis, etc.; ergo, quia hæc omnia, secluśa speciali et miraculosa providentia, necessario inducunt mortem, suapte mortalis est.

Conf. Ex S. Aug., L. 13 de Civ., c. 20 : *Qui status* (immortalitatis) *eis de ligno vitæ, quod in medio paradisi cum arbore vetita simul erat, mirabili Dei gratia præstabatur.* Et L. 1 de pecc. mer., c. 3, ubi statum immortalitatis primorum parentum comparat cum incorruptibilitate *vestium* et *calceorum*, quam Israelitæ in deserto experti sunt : item cum *Enochi* et *Eliæ* immunitate a morte; quorum neutrum ex natura rei, sed miraculoso Dei beneficio evenit.

Prob. 2ª *p.* Tum quia si homini non est debita immunitas a concupiscentiæ rebellione et morte corporis, multo minus illi debetur immunitas a reliquis malis corporeis : tum quia natura humana ex propria conditione

sensitiva est et corporea, adeoque obnoxia externis agentium naturalium et liberorum impressionibus; hæc autem necessario nonnunquam sensibus molestiam inferunt.

Conf. Fundamentum contrarii erroris est, quod *hominis afflictio* non possit contingere sine peccati merito. Sed hoc esse falsum patet tum ex Scriptura et Patribus, qui docent plures alios, quam ultionis, fines haberi afflictionum a Deo etiam infantibus immissarum; quales sunt *exercitatio justitiæ* et *meritum gloriæ*, quam homines in adulta ætate ex his molestiis haurire possunt; *utilitas objectiva* tum ipsius patientis, tum aliorum hominum, quibus humanæ miseriæ consideratio prodesse potest: *adimpletio muneris causæ primæ, recta ordinatio* et *pulchritudo providentiæ* dispensantis omnia in pondere et mensura secundum singularum rerum naturas, etc. Hos fines plerosque attigit S. Aug., L. 3 de lib. arb., c. 23, assertaque ibidem contra Manichæos sibi postmodum adhuc probari scripsit L. de dono persever., c. 12 et L. 1 Retract., c. 9.

Nec obstat contr. 1um. Quod 1° Conc. Araus. II, Can. 2, dicat eum *injustitiam dare Deo*, qui putat, mortem non esse pœnam peccati, et Adamum moriturum fuisse, quamvis non peccaret. 2° Quod Conc. Carth., Can. 1 (Labb., t. 1, p. 1663 E) et S. Aug., L. 13 de Civ., c. 15, pronuntiet, *ipsam nobis corporis mortem non lege naturæ... sed merito inflictam esse peccati.* 3° Quod homo innata inclinatione expetat beatitudinem, hæc autem cum debeat esse æterna, pugnet cum morte. Nam

Ad 1um. R. Injustitia hæc non fundatur in jure naturali hominis innocentis ad immortalitatem corporis, sed in *gratuita Dei promissione* de illa conservanda homini non peccanti, utpote quæ jus qualecumque tribuit, ut durante conditione innocentiæ Deus non violet immunitatem a morte, homini innocenti promissam. Unde etiam patet, non ex conditione suæ naturæ, sed ex promisso Dei beneficio Adamum, si non peccasset, non fuisse moriturum.

Ad 2um. R. Conc. Araus. et Carthag. æque ac S. Augustini mens vera fuit, mortem *de facto* non ex lege naturæ, sed ex merito solo peccati contingere; quia quamvis homo ex natura sua sit mortalis, Deus legem naturalem dispensans stabiliverat, ut homo a morte immunis foret, dum per peccatum ab hoc beneficio non excideret.

Ad 3um. R. Homo naturali inclinatione expetit beatitudinem, sed naturali Dei providentia possibilem, consequenter anima a corpore separata, solum possidendam; unde immortalitatem corporis homini indebitam patet.

Nec obstat cont. 2um. 1° Quod sit contra *legem æternam* Dei et ordinem universitatis, ut miseriæ homini accidant sine prævia culpa, ut docet S. Aug., L. 3 de lib. arb., c. 9, n. 25, 26, et L. 1, ibid., c. 6, n. 15; ac in Ps. 38, et L. 7 Conf., c. 3.

R. Hæc tantum tenere, et asseri a S. Aug., si miseriæ humanæ sumantur ut pœnæ et vindictæ *formaliter*, non autem si præcise spectentur ut afflictiones vel cruciatus.

Nec obstat 2°. Quod lædatur *divina providentia*, si homo absque culpa prematur jugo afflictionum temporalium, ut docet S. Aug., L. 1 de lib. arb., c. 1, n. 1; L. 3, ibid., c. 18, n. 51; L. 4 cont. Jul., c. 16, n. 83.

R. Hæc asseri a S. Aug., dum loquitur vel de pœna æterna, vel de afflictionibus *formaliter* pœnalibus, vel de providentia præsenti, qua Deus mala

corporea a prima hominis institutione gratuito ablegavit et ablegare decrevit, donec ea peccato mereremur.

Nec obstat 3°. Quod, si homo absque peccato cruciatur, violetur *justitia divina*, ut S. August. docet generatim. L. 2 cont. Jul., c. 10; L. 6, c. 5, et passim L. 1 et 2 Op. imperf.; speciatim vero L. 2 cont. Jul., c. 4, 5, 6, 9; item L. de pecc. orig., c. 13.

R. S. Aug. arguere hic contra *Pelagianos* ex supposito a se probato, quod parvuli ex prima conditione sua sint omnis mali corporei expertes, siquidem natura humana condita fuit sine subjectione ad corporales miserias; unde sic recte argumentabatur: Parvuli ex prima conditione et legibus ipsi annexis non possunt innocentes affligi absque injustitia Dei: per te, *Juliane*, innocentes sunt, et plurimis tamen malis affliguntur; ergo eorum afflictio est injusta. Hoc vero argumentum contra nos non tenere ex ipso quæstionis statu patet.

Nec obstat 4°. Quod similiter sequatur, *clementiam divinam* destrui aut imminui; ut S. Aug. indicat contr. Fortunat. Manich., Disp. 1 et 2; L. 22 cont. Faust., c. 22, et in Ps. 134.

R. Crudelitatem Deo impingere *Manichæos* his in locis docet S. Aug. ex multiplici ratione; tum quia illi inter miserias, quibus animas innocentes subjici a Deo dicebant, numerabant peccatum: tum quia statuebant, animas a Deo destinatas æternis cruciatibus: tum quia causam immitendi miserias etiam humanas non revocabant ad Dei gloriam et animarum utilitatem, sed in vanam quamdam cautionem mali Deo imminentis ex gente tenebrarum; ut proin Deus homines tantum, ut miseri essent, affligeret.

ARTICULUS IV.

AN POSSIBILIS SIT STATUS NATURÆ PURÆ?

165. *Nota I.* Tres omnino in partes divisi sunt, qui de statu naturæ puræ aliquid enuntiarunt. Ad 1^am^ pertinent *Pelagiani*, qui non tantum possibilem hunc statum, sed reipsa etiam existere ac extitisse docuerunt. Hunc vero errorem invicte repressit S. Aug. libris præsertim contra *Julianum*.

Ad 2^am^ spectant, qui eum nec extitisse unquam, nec possibilem statuunt. Inter hos *Lutherus* in L. 3 Genes. dixit, justitiam originalem homini tam naturalem esse, ac naturale est oculo, ut videat lumen. *Calvinus* L. 1 Instit., c. 15, § 1, et L. 2, c. 1, § 6, eamdem repetit ex attributis Dei: similis sensus fuit *Baii* in pluribus propositionibus ea de re damnatis; a quo non dissensit *Jansenius*, quamvis vocabula mutarit. Nec alia, quam quæ *Iprensis* præformavit, argumenta afferunt Catholici quidam Doctores, qui salva, quam Ecclesiæ debent, reverentia, conantur statum memoratum inter impossibilia rejicere.

3^am^ Maximamque conflant reliqui Catholici, existentiam quidem negantes, sed passim asserentes hujus status possibilitatem; quamvis nonnulla sit inter eos adhuc dissensio tum ex parte virium naturæ puræ, tum ex parte auxilii naturalis illi naturæ debiti.

166. *Dico.* **Status naturæ puræ est possibilis, et nulla ex parte repugnat.**

Patet ex propositionibus Baii damnatis 21, 26, 55, 78 et 79, etc.

Prob. Possibilem esse statum *naturæ puræ* est, creari posse hominem cum perfectione sua *essentiali* omnibusque facultatibus et accidentibus *connaturalibus*, atque concursu divinæ providentiæ naturaliter illis debito; ac præterea sine *bono* vel *malo* naturæ superaddito, h. e. sine elevatione ad beatitudinem supernaturalem donisque supernaturalibus ex una parte, ex altera autem etiam sine peccato originali vel alio, pœnisque ei debitis et præternaturalibus. Atqui hominem sic creari posse non repugnat; ergo.

Prob. min. Hominem sic creari non repugnat ex parte *status;* quia in eo habetur omne, quod ad naturam humanam pertinet; nihil adest turpe, inhonestum aut vitii; nihil deesset, nisi gratuitum et indebitum : nec ex parte *hominis;* quia capax est ex nativis et intrinsecis suis principiis non minus doloris et tristitiæ ac gaudii et voluptatis; absente gratia et elevatione non habet defectum alicujus debiti et naturalis; gauderet naturali suo judicio, libertate aliisque facultatibus, quibus posset se ipsum excolere et debitum finem assequi : nec ex parte *Dei;* quia non repugnat ulli divino attributo.

Conf. S. Aug. agens contra *Manichæos* et Deum liberaturus ab eorum blasphemia, qua illi creatorem tanquam auctorem mali vituperant ob *ignorantiam* et difficultatem seu *concupiscentiam*, quibus subjicimur, quatuor supponit modos, quibus animæ produci et corporibus uniri possunt, quia Deus creator esset auctor peccati aut vituperandus : 1^us^ est, si ex anima peccatrice reliquæ omnes per traducem descenderent : 2^us^ si ante peccatum præcedens singulæ animæ crearentur et unirentur corpori : 3^us^ si omnes animæ prius alibi existentes mitterentur ad informanda corpora : 4^us^ si ad eadem sponte sua delaberentur.

De secundo modo ita loquitur S. Doctor, L. 3 de lib. arb., c. 20, n. 56 : *Si ergo altera* (anima) *talis esse cœpit, non solum ante peccatum, sed ante omnem vitam suam, qualis alia post vitam culpabilem facta est, non parvum bonum habet, unde Conditori suo gratias agat; quia ipse ortus ejus et inchoatio quovis perfecto corpore est melior. Non enim mediocria bona sunt, non solum quod anima est, qua natura jam omne corpus præcedit; sed etiam quod facultatem habet, ut adjuvante creatore seipsam excolat, et pio studio possit omnes acquirere et capere virtutes : per quas et a difficultate cruciante et ab ignorantia cæcante liberetur. Quod si ita est, non erit nascentibus animis ignorantia et difficultas supplicium peccati, sed proficiendi admonitio et perfectionis exordium. Non enim ante omne meritum boni operis parum est accepisse naturale judicium, quo sapientiam præponat errori et quietem difficultati, ut ad hæc non nascendo, sed studendo perveniat.*

167. Constat autem hanc hypothesin 1° Esse eamdem cum statu *naturæ puræ;* 2° Suppositam fuisse a S. Aug. tanquam possibilem, cum ea ad Manichæos refellendos eodem, L. c. 22, n. 64, et c. 23, n. 68, utatur, illique vim magnam inesse alibi testetur : 3° Nullatenus repugnare perfectionibus divinis; cum in ea haberet anima non parvum bonum, unde Conditori suo gratias ageret; se ipsam excolere ac virtutes acquirere posset; et ignorantia ac difficultas non forent supplicium peccati, sed proficiendi admonitio et perfectionis exordium, quæ ipsa verba sunt S. Doctoris.

168. *Excipit* Jansenius, et 1° dicit (L. 3 de statu puræ nat., c. 19), S. Augustinum retractasse, quæ scripserat loco laudato, cum ep. 28 (al. 166, n. 18),

ad Hier. de pœnis parvulorum, quorum præcipuæ sunt ignorantia et concupiscentia, hæc enuntiet : *Ego quidem... de pœnis parvulorum, quas in hac vita patiuntur, dixi aliquid in libris illis de libero arbitrio : quod quale sit, et cur mihi in ista, quam habemus in manibus, quæstione non sufficiat, indicabo.*

R. Alia omnia ex ipso S. Aug. discimus; nam L. 1 Retract., c. 9, n. 6, ait : *Quamvis ignorantia et difficultas, etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sit culpandus, sed potius laudandus esset Deus, sicut in eodem libro tertio* (de lib. arb.) *disputavimus.* Hoc ipsum repetit L. de dono persev., c. 11, n. 26; utrobique tamen addit, hanc disputationem valere contra *Manichæos*, non autem contra *Pelagianos*, licet utrique peccatum originale negarent, sed ex diversis principiis. Contra illos enim, qui Deum auctorem omnium malorum faciebant, et auctoritatem quidem Vet. Testamenti negabant, Novi autem testimonia eludebant, agendum erat variis rationibus et *hypothesibus*, ex quibus efficeret Deum non esse auctorem mali, quamvis ignorantia et difficultas essent naturæ primordia : contra hos autem qui ignorantiam, aliasque miserias naturæ primordia statuebant, ut eas negarent esse peccati pœnas, his armis uti non poterat, ideoque eos impugnat ex præsenti rerum statu ac ordine, atque ex Scripturis universis, quas *Pelagiani* admiserunt.

Unde ratio elucescit, quare verba superius relata ad Hier. scripserit; siquidem etiam ibidem unice contendit, quod ubi dixerat, *pœnas parvulorum* a Deo aliis bonis compensari, in statu præsenti intelligatur duntaxat de iis parvulis, qui vel martyrium pro Christo subeunt, vel baptismum obtinent.

2° Dicit idem *Jansenius* (de stat. puræ nat., L. 3, c. 17), hypothesin allatam esse diversam a statu *puræ naturæ;* tum quia supponit peccatum, ut patet ex L. 3 de lib. arbitr., c. 19, n. 54, ubi mentionem facit de peccato Adami : tum quia supponit gratiam, ut patet ex verbis, c. 26, n. 56 : *Adjuvante creatore, seipsam excolat, et pio studio possit omnes acquirere virtutes;* et ex doctrina ejusdem alibi sæpius data, quod concupiscentia et ignorantia nequeat vinci nisi gratia supernaturali.

R. — *N. Ass.* cum utraque ratione. Patet enim ex verbis relatis : 1° non supponi hic peccatum, cum dicatur : *non solum ante peccatum, sed ante omnem vitam suam;* et, *ignorantia ac difficultas essent primordia naturalia, non supplicium peccati.* Quod igitur de peccato Adami refertur, non ad hanc, sed aliam hypothesin pertinet. Neque 2° supponi gratiam saltem *proprie* dictam et supernaturalem, ostendunt verba, queis dicitur anima ejusmodi *accipere naturale judicium*, h. e. dictamen rationis, *quo sapientiam præponat errori et quietem difficultati.* Hinc per *adjutorium creatoris, virtutes*, et quarum mentio, c. 22 fit, *dilectionem* ac *beatitudinem*, intelliguntur auxilia, virtutes, amor et beatitudo (nisi hæc postrema referantur ad *tertium modum*) non supernaturalis, sed naturalis tantum ordinis. Quæ vero S. Aug. alibi de victoria concupiscentiæ dicit, alibi examinabuntur, nec ad hypothesin hic propositam, sed ad statum naturæ præsentem pertinent.

3° Dicit (loco cit., c. 20), eamdem hypothesin afferri, licet *falsa* esset et *impossibilis*, sicut eod. L. 3 de lib. arbitr., c. 16, n. 46, in hypothesi falsa, quod necessitemur ad peccandum, contendit S. Aug. nihilominus Deum esse laudandum.

R. Hypothesis data nec falsa est *ex se*, ut supr. ostensum, nec *falsa* et *impossibilis* est æstimata a S. Doctore; tum quia hoc nonnisi temere asseritur : tum quia ex ante dictis constat, eam omni ex parte possibilem ab

eodem esse admissam : tum quia si hæc hypothesis fuisset æstimata impossibilis ratione repugnantiæ, scilicet cum æquitate divina, nec potuisset dici Deus in ea non culpandus, sed laudandus, nec S. Augustinus expedivisset se a difficultate *Manichæorum*, qui opponebant ignorantiam et difficultatem non posse nisi a malo principio oriri.

De alia hypothesi ex c. 16, allata discrimen est, quod hæc non tam hypothesis, sed *argumentum ad hominem* et dilemma conflatum ex hypothesi impossibili a Manichæis asserta, unde etiam absolute non asserit Deum in hac hypothesi esse laudandum, sed tantum concludit ex duobus principiis, quorum neutrum verum esse poterat, sed tamen alterutrum a *Manichæis* erat admittendum. Sic enim arguebat S. Aug. : In hypothesi naturalis necessitatis admissa, vel homo vituperari potest et culpari ut peccator, vel non : si *primum;* in tantum erit peccator, in quantum se avertit a creatore, atque adeo laudandus erit creator, a quo averti debet, qui vituperatur ut peccator : si *alterum;* jam homo non peccabit, et nihil erit, cur illius creator reprehendatur. In nostra vero hypothesi *absolute* et ex propria sententia affirmat Deum esse laudandum, neque id evincit ex falsis principiis, sed ex ipsa ignorantiæ ac difficultatis natura.

4° Additur S. Doctorem revincere *Manichæos* ex illorum hypothesi, nihilque diserte addere de gratia supernaturali, quia illi cum Manichæis non erat controversia de gratia, sed de natura mali; quamvis cæteroquin illi certum fuerit, nec primum hominem nulla adversus se carnis pugna tentatum potuisse sine gratia in accepta justitia perseverare, ut liquet ex L. de don. persev., c. 12, n. 30. Et S. Thomas in Compend. Theol., c. 186, manifeste docet, non absque gratia Dei contineri posse inferiorem partem rationi rebellem.

R. *In primis* male dicitur hæc hypothesis fuisse propria *Manichæorum;* cum tertia et quarta hypothesis non minus eorum errori de malo rerum principio congruat, ac secunda; S. Aug. autem de omnibus quatuor, L. 3, de lib. arb., c. 21, n. 59, dicat : *Harum quatuor de anima sententiarum..... nullam temere affirmare oportebit.* Idem *deinde* non ex allata tantum ratione nullam fecit mentionem gratiæ supernaturalis, sed quia existimabat non aliud auxilium nisi naturalis ordinis in ea hypothesi requiri, ut satis luculenter insinuat, dum animæ illi *naturale judicium et facultatem* tribuit, *qua seipsam excolat, et pio studio possit acquirere et capere virtutes.*

Quod *denique* S. Aug. alibi requirat *supernaturalem gratiam* ad perseverandum, non officit præsenti systemati; tum quod in alio naturæ statu non tantum supernaturalis gratia quæcumque, sed plane singularis requiratur : tum quod hic non examinetur, quodnam auxilium postuletur ad statum *naturæ puræ* penitus consummandum, sed constituendum duntaxat in ejus ortu; unde S. Doctor de lib. arb., L. 3, c. 20, n. 56, ait : *Quanquam enim in ignorantia et difficultate* anima *nata sit, non tamen ad permanendum in eo quod nata est, aliqua necessitate comprimitur.* Posset autem in data hypothesi saltem ad perseverantiam admitti auxilium *philosophice* supernaturale et quoad modum.

Laudata D. Thomæ auctoritas *postremo* nihil quoque evincit, utpote de institutione Adami enuntians, cum nos de *natura pura* loquamur : de qua manifesta sunt Doctoris Angelici pro nobis testimonia. Nam in 2. Dist. 31, q. 1, a. 2, ad 3, sic loquitur : *Poterat Deus a principio, quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terræ formare, quem et in conditione*

suæ naturæ relinqueret, ut scilicet mortalis et passibilis esset, et pugnam concupiscentiæ ad rationem sentiens; in quo nihil humanæ naturæ derogatur, quia hoc ex naturæ principiis consequitur. Statum autem naturæ hujus non involvere gratiam, patet ex ejusdem ANGELICI ratione, qua tum hic, tum alibi sæpius utitur, videlicet quod integritas et justitia primi hominis non fuerit secundum naturam, sed supernaturale donum gratiæ.

Vide ibid., q. 1, a. 1. Item de malo, q. 4, a. 1. Et in Summ., p. 1, q. 5, a. 1. Denique contra Gentes, L. 3, c. 52, ubi hoc non ut verum duntaxat, sed ut certissimum secundum fidei doctrinam tradit.

169. *Obj. I.* Homo creari nequit sine ordinatione ad finem ultimum : sed finis ultimus est *clara Dei visio;* quia extra hanc nihil est, quod hominem vere beatum reddere possit, ut ait S. AUG., L. 1 Conf., c. 1 : *Fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te;* ergo homo sine ordinatione ad claram Dei visionem, et hinc in statu naturæ puræ creari non potest.

R. — *D. M.* Nequit creari sine ordinatione ad finem ultimum saltem naturalem *C.* Ad finem ultimum supernaturalem, consistentem in visione Dei et amore beatifico huic visioni proportionato *N.* Finis autem ultimus naturæ puræ conveniens est *beatitudo naturalis,* quæ quatuor partes sive conditiones complectitur : nempe 1° Quod homo post vitam innocenter actam habeat cognitionem Dei abstractivam in suo genere claram et perfectam, ex qua resultet amor Dei naturalis, etiam suo in genere perfectus. 2° Quod careat omni peccato; unde parvuli in originali decedentes nequidem naturali beatitudine fruuntur. 3° Quod excludatur omnis dolor, tristitia, anxietas, etc. 4° Quod hæc beatitudo sit perpetua, et certitudinem possessori suo afferat.

Ad rationem R. Similiter, nisi forte probabilius dicatur, S. AUGUSTINUM locutum esse de statu naturæ *elevatæ* moderno', in quo per fidem cognoscimus possibilem esse visionem Dei.

Inst. 1. S. AUG. frequenter reprehendit *Pelagianos,* quod dicerent infantes nasci in statu naturæ *puræ,* et tamen excludi a *regno cœlorum,* si morerentur sine baptismo; atque hinc docebat Dei visionem esse connaturaliter debitam creaturæ rationali.

R. — *D.* Reprehendit *Pelagianos,* supponentes ordinationem parvulorum ad beatitudinem supernaturalem et peccati omnis absentiam, et eatenus statum naturæ puræ admittentes *C.* Absolutum ex omni parte statum puræ naturæ nobiscum admittentes ac supponentes *N.* Urgebat sane argumentum S. Doctoris : cum enim *Pelagiani* parvulis ordinationem ad visionem Dei tribuerent, eo quod hos dicerent suscepto baptismo participes futuros regni cœlorum; ipse vero eos convicisset, in ejusmodi ordine nec esse medium inter *peccatum* et *sanctitatem* seu adoptionem filiorum Dei, nec medium inter *cœlestem beatitudinem* et *damnationem;* recte contra eosdem tum ex ostensis tum ex concessis est argumentatus, qui admissa ordinatione ad visionem Dei et parvulorum immunitate a peccatis, hos tamen excludi dicebant a regno cœlorum, et ulla pœna affici negabant. Quam vero nos ab his omnibus sumus longissime remoti, tam parum etiam nobis hæc omnis argumentatio obest.

Inst. 2. Juxta S. AUG. Deus absque injustitiæ labe non posset creaturæ rationali *innocenti* regnum cœlorum denegare; ergo cum hoc in natura

pura non ordinata ad supernaturalem beatitudinem faceret, hic status tanquam justitiæ divinæ repugnans non est possibilis.

R. — *N. Cons.* Disparitas patet ex modo dictis; quia loquitur etiam hic S. Aug. de præsenti rerum statu et ex supposito naturæ ad *finem supernaturalem* gratuito ordinatæ. Hac autem facta suppositione clarum est, regnum cœlorum esse communem omnium hominum patriam, hæreditatem et patrimonium, atque hinc exclusionem ab eo regno habere se instar exilii et pœnæ gravioris, quam Deus justus nulli *innocenti* infligere potest; quod ipsum argumentum est, quod L. 3 contr. Jul., c. 12, n. 23, et serm. 14 de verb. Ap. (al. serm. 294, c. 3, n. 3), aperte urget. Sicut vero nullibi hæc contendit probare in statu naturæ quocumque, sic etiam in statu præsertim *naturæ puræ*, quem nos ponimus, non tenent.

Inst. 3. *Pelagiani* statum naturæ puræ non tantum possibilem, sed existentem asserebant : imo eum ab illis in scholas Catholicas invectum ait *Jansenius;* ergo male dicitur Aug. arguisse in hypothesi ordinationis supernaturalis, quia sic perpetuo laborasset vitio petitionis principii.

R. — *A.* Pelagianis statum naturæ puræ admissum non esse absolutum *ex omni parte*, sed tantum ex ea, qua gratiam et peccatum adesse negabant. Cæterum inter plurimas a *Jansenio* in Scholasticos conjectas calumnias hæc etiam una est, qua dixit puræ naturæ systema acceptum esse in scholas Catholicas a Pelagio. Præcipuum siquidem caput hujus systematis a Scholasticis recte ponitur in negata ordinatione ad *finem supernaturalem;* tum quia hac asserta penitus negari non potest gratia, utpote medium unicum ad hunc finem requisitum; tum quia ea etiam posita potest saltem ad tempus abesse gratia, ut Theologi supponunt, qui Adamum in gratia conditum negant.

Porro non intervenisse in argumento S. Aug. *petitionem principii* constat; partim quia S. Doctor sæpius ex Scriptura et traditione probaverat dari nunc ordinationem supernaturalem : partim quia Pelagiani eam admiserant, ut supra dictum est, et habetur serm. 14 de verb. Apost. Qui autem vel probat, quod supponit, vel ab adversario concessum assumit, non laborat vitio petitionis principii.

Inst. 4. Homo creari nequit sine ordinatione ad id, quod naturaliter appetit, et id quod homo naturaliter appetit ex S. Aug., L. 13 de Trin., c. 8, n. 11, est beatitudo : vera autem et solida hominis beatitudo consistit in visione Dei; ergo.

R. — *D.* 1^am^ *p. min.* Id, quod homo naturaliter appetit, est beatitudo in communi *C.* est beatitudo in particulari *subd.* quod appetit naturaliter, h. e. ad quod appetendum et desiderandum impellit ipsa natura hominem, supposita revelatione de vera et solida hominis beatitudine et ejus promissione *C.* h. e. ad quod impellit etiam non supposita hac revelatione et promissione *N.* S. Aug., libro citato, c. 3, docet omnes homines *naturaliter* velle esse beatos; c. 4, inquirit, unde existat de ipsa beatitudine tanta diversitas voluntatum; c. 6, respondet id esse ob pravitatem generis humani, qua interdum eligitur, *unde magis a beata vita receditur;* c. 7, infert necessariam esse *fidem*, quæ nobis veram beatitudinem in particulari et præsenti scilicet statu proponat, nempe Dei visionem.

Inst. 5. Homo habet naturale desiderium videndi ipsam *substantiam Dei*, ut docet S. Thomas, maxime L. 3 contr. Gent., c. 50 et alibi sæpius; ergo habet appetitum innatum visionis beatificæ.

R. Habet naturale desiderium videndi substantiam Dei sub ratione causæ

primæ, et quatenus præcise relucet in creaturis ut auctor naturæ, atque hinc etiam modo solis naturæ viribus congruente, seu per cognitionem abstractivam *C.* sub ratione objecti beatifici, et prout est auctor gloriæ, atque hinc visione intuitiva *subd.* habet hoc naturale desiderium modo supra exposito, posita revelatione et cognitione affectuum gratiæ et gloriæ *C.* his non suppositis, sed cognitis duntaxat effectibus naturalibus a Deo præcise ut auctore naturæ procedentibus *N.* Sicut enim S. Th. generatim dixerat, p. 1, q. 12, a. 1 : *Inest homini naturale desiderium intuendi causam, cum intuetur effectum;* sic loco supra citato etiam loquitur speciatim de Deo : *Ex cognitione effectuum incitatur desiderium ad cognoscendam causam..... non quiescit igitur sciendi desiderium, naturaliter omnibus substantiis intellectualibus inditum, nisi cognitis substantiis effectuum, etiam substantiam causæ cognoscant. Per hoc igitur quod substantiæ separatæ cognoscunt omnium rerum, quarum substantias vident, esse Deum causam; non quiescit naturale desiderium in ipsis, nisi etiam ipsius Dei substantiam videant.*

Hinc vero sequitur male inferri, inesse homini appetitum innatum visionis beatificæ; quia Angelicus manifeste loquitur de desiderio, quod cognitionem subsequitur, et sic de appetitu elicito, cum e contra innatus nihil aliud sit, quam pondus quoddam et inclinatio naturæ seu potentiæ naturalis tendentis in bonum sibi conveniens absque prævia cognitione.

Inst. 6. Homo sola duce natura appetit videre Deum; tum quia *Platonici,* teste Aug. de Civit., L. 10, c. 1, ponebant beatitudinem hominis in fruitione Dei : tum quia Aug. ex eo maxime urget Pelagianos negantes parvulis non baptizatis regnum cœlorum, quia eorum anima sit *imago Dei :* et ex hac ipsa ratione, L. 4 contr. Jul., c. 3, dicit hominis naturam mereri gratiam Dei; ergo.

R. — *N. A.* — *Ad rat.* 1am. R. — *D.* Platonici ponebant beatitudinem in fruitione Dei per cognitionem abstractivam *C.* per claram et intuitivam Dei visionem *subd.* aliqui sic ponebant id edocti ex sacris litteris et sic præsupposita revelatione divina *C.* solo naturæ lumine id consecuti *N.* S. Aug., ibid., c. 11, declarat se multis adduci, ut credat *Platonem* Moysis libros legisse; in his autem, nempe Exod. 33, fit mentio visionis Dei intuitivæ.

Ad rat. 2am et quidem *text.* 1um redit responsio data, nempe S. Augustinum recte hæc urgere contra *Pelagianos,* et ab exclusione imaginis Dei a vita æterna probare in parvulis peccatum originale, cum illi faterentur vitam æternam nobis revelatam et promissam. *Ad text.* 2um R. per illud meritum naturæ ad gratiam intelligi duntaxat capacitatem, quam homo ut rationalis et *imago Dei* habet ad gratiam, non autem lapis, lignum aut pecus. En ipsa verba Augustini Julianum alloquentis, n. 15, c. 3 : *Bonam dicis hominum naturam, quæ talis gratiæ opitulationem meretur. Quod gratanter audirem, si hoc propterea, quia rationalis creatura est diceres. Neque enim gratia Dei per J. C. D. N. lapidibus aut lignis pecoribusque præstatur, sed quia imago Dei est, meretur hanc gratiam : non tamen, ut ejus bona voluntas possit procedere præter gratiam, ne vel ipsam prior det, ut retribuatur illi, ac sic gratia jam non sit gratia, dum non datur gratuita, sed redditur debita.*

Inst. 7. Natura humana in puris naturalibus condita frustra ordinata foret ad beatitudinem naturalem; ergo. *Prob. Ant.* 1° Quia beatitudinem illam assequi non posset; cum S. Aug., L. 10 de Civ., c. 2, aperte pronuntiet neque sine gratia obtineri posse beatitudinem illam naturalem, quam Platonici statuebant in contemplatione Dei. 2° Quia beatitudo hæc in abstrac-

tiva solum cognitione consistens non haberet reliquas proprietates beatitudinis.

R. — *N. A. cum* 1ª. *Prob.* Natura enim pura tum physice tum moraliter posset mereri beatitudinem naturalem per bona opera naturalia; ut mox dicetur. S. Augustinus loquitur de natura *lapsa* et peccato corrupta; nos autem de natura *pura* et *innocente*.

Ad 2am. *Prob. N. Ass.* Nam non repugnat; ut intra latitudinem cognitionis *abstractivæ* detur aliqua tam clara et perfecta, quæ per se moraliter saltem necessitet voluntatem ad inhærendum Deo per amorem ipsius naturalem; item quæ conjuncta cum speciali Dei protectione extrinseca peccatum omne et proximam peccandi potentiam excludat. Nec repugnat, ut Deus hominem in *pura natura conditum* post vitam innocenter actam transferat aliquem in locum, ubi illa cognitione et protectione perpetuo fruatur, ac una reddatur certus de hujus perpetuitate status.

Quibus positis partes vel conditiones beatitudinis supra requisitæ adsunt. Neque timenda hic est *inquietudo* aliqua ob carentiam beatitudinis perfectioris, qua fruuntur beati in cœlo; vel enim naturaliter beatus hanc non suspicatur esse possibilem, vel certo judicat eam sibi non deberi: unde aut nullo aut inefficaci solum et conditionato ejus desiderio tenebitur, quod sicut se habet per modum simplicis cujusdam velleitatis, sic naturale gaudium et quietem non turbat.

Inst. 8. Dici nequit, quod homo eam solum consequatur *in anima;* cum totum nullum pro fine ultimo habeat bonum solius partis, sed totius: nec quod eam consequatur simul etiam *in corpore;* cum in corpore naturaliter obtineri nequeat beatitudo naturalis, eo quod ad corporis beatitudinem necessaria sit ejus resurrectio, quæ est supernaturalis, et hinc cum statu naturæ puræ concinnari nequit.

R. Utrumque esse probabile. Qui *primum* tenent, contendunt resurrectionem esse proprie et *stricte supernaturalem,* ideoque homini in natura pura prorsus indebitam: ad argum. vero respondent hoc esse intelligendum de toto *partes similes* habente, non autem de eo, quod unam partem mortalem, aliam immortalem complectitur, uti in homine accidit, cujus pars immortalis, scilicet anima, est nobilissima et toto præstantior. Rationem dant; quia finis naturalis totius hominis est naturalis beatitudo naturaliter obtinenda: sed naturaliter obtineri nequit nisi in sola anima, quæ una cognitionis et amoris Dei capax est; ergo.

Qui *secundum* tuentur, dicunt resurrectionem corporum esse *minus stricte supernaturalem,* h. e. supernaturalem quidem ex parte principii; quia nulla causa secunda naturaliter, sed solus Deus potest esse principium activum hujus resurrectionis: naturalem vero ex parte termini; quia resurrectio terminatur solum ad effectum intrinsece naturalem, nempe compositionem totius hominis et vitam naturalem. Quod autem hoc modo supernaturale est, non semper est supra naturæ exigentiam, ut patet in *creatione mundi;* imo potest esse secundum exigentiam, ut liquet in creatione animæ rationalis ad exigentiam materiæ dispositæ. Hoc posito dicunt resurrectionem corporum non esse supra, sed juxta exigentiam animæ rationalis tanquam formæ corporis in suo termino constitutæ, ideoque ipsi naturaliter debitam esse æque, ac ipsi beatitudo sua debetur. Porro huic opinioni non obest, quod sic immortalitas corporis foret debita naturæ puræ; nam quod hic conceditur, spectat ad statum termini.

470. *Obj. II.* Non potest creari homo sine notitia et amore veritatis, sine amore justitiæ, sine amore ipsius Dei, quia hæc sunt media ad obtinendum finem ultimum hominis. Sed in statu naturæ puræ hi amores haberi nequeunt; tum quia S. Aug. variis in locis requirit gratiam supernaturalem : tum quia distinctio duplicis amoris naturalis et supernaturalis juxta *Jansenium* conficta est.

R. Augustinus loquitur, ut solet, de virtutibus *æternæ vitæ* meritoriis, quas unas virtutum nomine censendas esse docet pluribus in locis et maxime, L. 4 cont. Julian., c. 3. Fundamentum autem distinctionis inter amorem Dei *naturalem* et *supernaturalem* habetur ex ep. ad Rom., c. 1, v. 20, ubi Apostolus docet gentiles naturali rationis lumine *cognovisse* Deum : c. 2, v. 14, autem affirmat gentes, quæ legem non habebant, naturaliter *fecisse* ea, quæ legis erant. Adde quod Paulus, c. 1, v. 21 et seqq. dicat gentiles *inexcusabiles* esse, eo quod cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed *coluerunt* et servierunt creaturæ potius quam Creatori; juxta S. Aug. autem ep. 120 (al. 140, c. 18, n. 45) : *Pietas cultus Dei est, nec colitur ille nisi amando.* Item ex Araus. II, Can. 25 et Trid., Sess. 6, Can. 3, quæ dum definiunt *auxilium Spiritus sancti* necessarium esse ad diligendum Deum, non id absolute et ad diligendum quomodocumque dicunt, sed addunt : *sicut oportet, ad salutem*, vel : *sicut oportet, ut justificationis gratia conferatur.* Hæc autem limitatio foret frustranea, nisi alius amor Dei possibilis foret. Unde a Pontificibus damnata est propositio Baii 34.

Inst. 1. Nequit homo creari sine facultate amandi Deum propter se, seu amoris casti et recti : sed talis nequit haberi sine magna et proprie dicta gratia, ut affirmat Aug., L. 5 contr. Jul., c. 3, n. 9, ep. 120 (al. 140, n. 85), et L. de corr. et grat., c. 2, n. 3; ergo. *Conf.* Capitalis *Pelagianorum* error fuerat, posse amorem castum haberi naturæ viribus, et de hoc illos inter et Catholicos concertationem fuisse, testatur Aug., L. de gr. et lib. arb., c. 18. Attamen L. de nat. et gr., c. 2 ait, sine gratia Christi nihil recti facere etiam eos, qui fide Christi destituti naturaliter faciunt, quæ recta sunt.

R. — *D. min.* Amor castus et rectus supernaturalis ac meritorius vitæ æternæ haberi nequit sine gratia proprie dicta *C.* naturalis *N.*

Ad Conf. R. Controversiam fuisse de charitate *supernaturali* et *meritoria*, ut vel ex ipsis locis objectis manifestum est. Apertius id ipsum declarat loc. ult. citato : *Natura humani generis ex illius unius prævaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem perficiendamque justitiam, de præmio debet esse secura, hoc est, de vita æterna.*

Inst. 2. Ipsi gentiles Philosophi agnoverunt, amorem Dei in homine non posse nasci sine magno Dei beneficio et gratia; quam eorum sententiam approbavit Aug., L. 8 de Civ., c. 5, 9, 10, etc.; ergo.

R. Philosophorum sensus erat, amorem illum ac Philosophiam aliaque id genus non posse haberi sine beneficio intra ordinem naturalem contento ac providentia quadam *speciali;* quæ tamen naturæ limites non excedat. Atque hæc responsio tenebit, arbitro vel ipso *Jansenio* qui objectionem movit, cum idem L. 1 de statu nat. pur., c. 13, dicat : *Philosophos ethnicos nihil omnino de elevatione naturæ ad statum supernaturalem disseruisse aut cognovisse.* Unde et S. Aug. approbatio huc pertinet. Dum is ibidem alibique ait, gratiam ejusque suavitatem debere nobis dari, ut diligamus Deum;

intelligit, ut diligamus *perfectius*, quam Philosophia doceat, aut natura possit : sicut de patientia aliisque virtutibus dicit, L. 22 de Civ., c. 22.

Inst. 3. Secundum doctrinam S. Augustini plurimis in locis omnis creaturæ rationalis amor vel est *charitas*, h. e. amor Dei propter se diffusus in cordibus nostris per Spiritum sanctum, vel *cupiditas*, h. e. amor, quo creatura rationalis vitiatur, et corrumpitur; ergo nullus amor naturalis Dei propter se est possibilis.

R. S. Augustinum per *charitatem*, quam opponit *cupiditati* vitiosæ, non semper intelligere amorem Dei propter se et super omnia dilecti, sed amorem boni et honesti ut talis, quemadmodum ait, L. 2 ad Bonif., c. 9, n. 21. *Quid est boni cupiditas, nisi charitas?* Sufficiat interim damnata *Baii* propositio 38, cui consimiles sunt plures in *Quesnello* condemnatæ.

Inst. 4. Homini debetur de facto *gratia sufficiens* ad implendum præceptum supernaturale, et tamen juxta omnes hoc auxilium est supernaturale; ergo non est contra doni supernaturalis rationem, quod sit naturæ debitum.

R. — *D. Gratia sufficiens* homini debetur debito fundato in natura rationali secundum se, vel in gratia minus proprie tali, qualis dicitur illa, qua creati sumus *N.* debito fundato in gratia priore stricte tali et naturæ omnino indebita *C. Primus* sensus aperte coincidit cum sensu *Lutheri*, qui gratiam dixit naturæ debitam, ut lumen debetur oculo : *Secundus* est Catholicorum, juxta quos gratia sufficiens vel in se vel in prima sui origine semper est gratuita et naturæ prorsus indebita; cum debeatur vel illi, in quo aliquod *meritum* ex gratia priore et indebita elicitum præcessit : vel homini justificato ad *perseverandum*, in quo justificatio et perseverantia sumit initium a gratia omnem naturæ exigentiam prævertente : vel illis omnibus, quibus eam Deus *promisit* et supernaturalium actuum exercitium præcepit, ubi hæc ipsa promissio et præcepti impositio magnum et gratuitum Dei beneficium est, teste Aug.

Inst. 5. *Sanctificatio* est donum supernaturale, ut omnes admittunt : nec tamen sine injustitia subtrahi potest naturæ innocenti, ut sæpius supra ex S. Aug. est dictum. Sed quod *sine injustitia* alicui subtrahi nequit, est illi aliquo pacto debitum; ergo aliquid potest esse gratiæ donum et una naturæ debitum. *Conf.* Non adhærere Deo etiam per supernaturalem dilectionem, vitium est *contra naturam*, ut docet S. Aug., L. 12 de Civ., c. 1, n. 3; ergo.

R. — *D.* 2^am^ *p. Ass. Sanctificatio* non potest sine injustitia subtrahi naturæ innocenti in præsenti providentia ubi Deus eam promiserat *C.* in alia quacumque *N.* Sicut Deus sanctificationem et jus ad gloriam Adamo gratis in prima sui creatione contulit, sic utrumque omnibus ejus posteris nullo peccato maculatis promisit. Hinc S. Aug. sæpe et optime contra *Julianum* intulit, vel parvulos sine baptismo decedentes in pœnam alicujus peccati, et quidem originalis, cum actuale per ætatem committere nequiverint, sanctificatione et beatitudine privari : vel, si omni peccato careant, Deum adversus illos injuste agere, utpote qui fidem fallat, innocentibus neget, quod ipsis se daturum promiserat. Similis autem promissio ad statum *puræ naturæ* non pertinet.

Ad Conf. D. A. Vitium est contra naturam præcise secundum se spectatam. *N.* contra naturam ut ordinatam ad finem supernaturalem *C.* De postrema autem duntaxat loquitur S. Aug., quia de natura agit *in præsenti providentia* constituta.

171. *Obj. III.* Repugnat hominem innocentem naturaliter obnoxium esse illis miseriis, quas modo nonnisi in pœnam peccati patimur : sed in statu naturæ puræ homo esset obnoxius miseriis, ignorantiæ, concupiscentiæ, morbis, morti, etc., quas nos in pœnam peccati subimus; ergo.

R. — *N. M.* Quæ aperte coincidit cum propositione *Baii* 55, damnata. Nam si id, quod naturaliter debetur vel ex naturæ principiis sequitur, est *naturalis defectus,* qui ante culpam per donum gratuitum et indebitum fuit impeditus, facile intelligitur, qua ratione hoc dono per culpam amisso naturalis defectus habeat *rationem pœnæ;* siquidem tunc culpa est causa moralis, cur idem defectus redeat in pœnam, qui ante per gratuitum et indebitum donum impediebatur. Sic si homini plebeio, ad nobilitatem prius gratia principis evecto, postea in justam sceleris commissi vindictam nobilitatis insignia rursus demantur, *ignobilitas* et incipit esse *pœna,* quæ antea fuit nascendi conditio, et sic naturaliter quodammodo debita. Simile etiam potest evenire in præmio. Si enim vir genere nobilis, in pœnam perduellionis, annexos nobilitati honores amiserit, postea vero propter insigne aliquod meritum priori dignitati restituatur, jam incipiet illi esse *præmium,* quod olim fuerat jure generis hæreditario debitum.

Inst. 1. Juxta S. Aug., L. 1, Op. imperf., n. 39 : *Sub Deo justo miser esse quisquam, nisi mereatur, non potest :* Et L. 3 de lib. arb., c. 9, n. 26 : *Si peccatis* (animarum) *detractis miseria perseverat, aut etiam peccata præcedit, recte deformari dicitur ordo atque administratio universitatis;* ergo hominem innocentem naturaliter miseriis obnoxium esse repugnat.

R. — *D. Cons.* Ergo hominem innocentem repugnat esse obnoxium miseriis ut pœnalibus, seu quas patiatur in pœnam peccati *C.* miseriis ut defectibus præcise creaturæ limitationem ac conditionem naturaliter consequentibus *N.* Adde S. Aug. in Ps. 70 dicentem, a Deo, si is supremo suo dominio et *absoluta potentia* uti velit, sine cujusquam injuria damnari, h. e. affligi malis inferni peccatum non connotantibus posse etiam justum. Quin ipsa *peccandi potentia,* sæpius id testante S. Doctore, magna miseria est, imo aliarum miseriarum quodammodo radix; nec Deus tamen injustus est, quod angelos et primum hominem cum hac potentia creaverit. Cur igitur foret injustus, si cum aliis illis defectibus crearet hominem?

Inst. 2. Philosophi quidam gentiles apud S. Aug. contr. Julian., L. 5, c. 15, n. 78, et L. 4, n. 83, ex sola miseriarum consideratione peccatum aliquod prævium agnoverunt : ipse vero passim contra *Pelagianos* ex hujus vitæ miseriis peccati originalis existentiam colligit; ergo videtur esse intrinseca connexio inter peccatum et miserias humanas.

R. — *N. Cons.* Certa peccati originalis existentis notitia, ut testis est L. 6, cont. Jul., c. 4, n. 10. S. Augustinus, ex *una fide* haberi potest; unde vel Philosophi illi, qui, teste eodem Aug. supra citato, nonnullam fidei cognitionem habebant, ex principiis revelatis hanc illationem fecerunt, vel nonnisi *conjecturaliter* peccatum aliquod prævium agnovere. Usurpavit autem S. Aug. hoc quantumvis conjecturale argumentum ex Philosophorum cognitione contra *Julianum,* qui in sui erroris patrocinium vocaverat Philosophos. Idem vero hoc argumento ex miseriis contra eumdem recte usus est, qui locutus fuit de miseriis in *præsenti statu* et facta hypothesi primi hominis in justitia originali conditi, ubi hæ miseriæ pœna sunt peccati. Hanc porro hypothesin contra *Pelagianos* fuse probaverat præsertim in Libris de pecc. mer. et contra *Julianum.*

Inst. 3. Ex S. Aug., L. 1 ad Bonif., c. 15, n. 31, nefas est de opere Dei erubescere. Sed ex eod. L. 1 de nupt. et concup., c. 22, de concupiscentia erubescit homo, et in statu naturæ puræ etiam erubesceret, cum nemo nisi impudentissimus non erubescat de inordinatis concupiscentiæ motibus, ut S. Aug. *Juliano* frequenter objicit; ergo.

R. — *D. M.* Nefas est de opere Dei erubescere tanquam de defectu morali et formaliter culpabili *C.* tanquam de defectu physico et ad culpam non imputabili *N.* vel *subd.* in quantum is est opus Dei *C.* in quantum est opus hominis *N.* Inordinati concupiscentiæ motus secundum se sunt aliqua *erubescendi* materia, sicut sunt plures necessitates et aliqua officia, quibus satisfacere coram aliis quilibet honestus, licet sine peccato fiant, erubescit : si autem spectentur relative, non sunt nisi *materialiter* mali et denominative morales defectus, in statu quidem naturæ lapsæ effectus peccati, in eodem autem et naturæ puræ principia et dispositiones peccati. Cæterum licet *ipsa potentia concupiscendi* sit opus Dei sicut potentia peccandi in creatura rationali, tamen motus concupiscentie inordinati non sunt opus Dei, sed hominis; cum hi ut repugnantes rationi non habeant causam efficientem, sed deficientem.

Inst. 4. Juxta S. Aug., L. 6 cont. Julian., c. 18, n. 53, concupiscentia est *affectio quædam malæ qualitatis,* ac proin et ipsa mala est; cum hac vero in statu naturæ puræ conderetur homo, utpote qui in hypothesi illa S. Aug. superius a nobis statuta deberet se liberare a *difficultate cruciante;* ergo cum concupiscentiam fatetur esse malam, negat autem eam esse a peccato, sed vult esse a Deo, cum Manichæis facit Deum auctorem mali. *Conf.* S. Aug. non physicum duntaxat, sed et *morale malum* dixit concupiscentiam tum rebellem, licet sine consensu voluntatis, tum indifferentem etiam ad voluptatem licitam vel illicitam; ut patet quoad 1^um^ ex L. 6 cont. Julian., c. 19, n. 60; quoad 2^um^ ex eod., c. 16, n. 50.

R. — *D.* S. Aug. fatetur concupiscentiam esse malam moraliter et culpabiliter *N.* malam duntaxat physice aut denominative, sed non formaliter moralem, et hinc inculpabiliter malam *C.*

Ad Conf. Similiter sub distinctione mali materialiter vel denominative moralis et formaliter et culpabiliter talis *C. M.* Primum enim genus mali evincit tantum textus primus, uti verba : *Neque nulla est iniquitas,* satis arguunt, et alibi laudata S. Augusr. doctrina certo declarat; in cujus confirmationem hæc habe ex L. 1 de nupt. et concup., c. 25 : *Ipsa concupiscentia non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur.* Idem dicendum esse de secundo, postrema textus verba docent.

Certe mirum est, *Jansenium* tanta contentione impossibilitatem naturæ pure ex relatis principiis urgere, cum tamen vi auctoritatis S. Augustini coactus L. 3 de statu nat. pur., c. 18, fateatur, potuisse *hominem innocentem* concupiscentiæ obnoxium a Deo creari, dummodo simul ipsi daretur auxilium, quo concupiscentiam vincere posset. Unde jam non est audiendus amplius, dum negat hominem a Deo condi posse cum concupiscentia, sicut is nequit condi cum *habitu vitioso;* præterquam enim, quod habitus vitiosus per se et unice inclinet ad malum, concupiscentia autem tantum per accidens, eo quod hæc ex natura operis sit tantum inclinatio ad bonum sensibile corpori proportionatum, oriatur autem ex imperfectione naturali hominis, qui plus afficitur sensibilibus, quam spiritualibus, quod ea inclinatio mentem a spiritualibus avertat; Jansenii testimonium vim hujus argumenti enervat.

Inst. 5. Saltem concupiscentia rebellis non fuisset *utilis* ad ullum bonum, imo tanquam perpetuus ad peccatum stimulus fuisset valde noxia; ergo dari nequit in statu naturæ puræ. *Conf.* Hæc concupiscentia intulisset *moralem impotentiam* servandi legem naturalem saltem diu et constanter; ratio enim, cur homo in natura lapsa diu et constanter servare legem nequeat sine gratia, assignatur a Theologis concupiscentia : in statu autem naturæ puræ nulla gratia locum habet; ergo.

R. — *N. A.* Aliquoties jam ex Aug. dictum est, concupiscentiam in hoc statu fore *proficiendi admonitionem et perfectionis exordium;* addimus ex eodem, non superbiendi commonitionem : *Dum pugnatur adversus eam, periculorum suorum animus admonetur, ne securus infletur.*

Ad Conf. D. In hoc statu locum non habet gratia ordinis theologice supernaturalis *C.* ordinis naturalis *N.*

Inst. 6. Quodcumque in hoc statu admittatur auxilium, vel fuit debitum, vel non : si 1um; ergo gratia dici nequit : si 2um; ergo poterit Deus illud negare, et sic hominem naturæ puræ relinquere in impotentia morali servandi legem et necessitate peccandi.

R. Auxilium *sufficiens*, quo homo *possit* servare legem in statu puræ naturæ, est *debitum* debito vel fundato in ipsa natura vel in perfectionibus divinis, atque hinc est gratia tantum ex gratia ordinis naturalis, scilicet ex supposito, quod natura pura et innocens creetur a Deo; cum ejusmodi naturæ videatur absolute debitum *auxilium naturalis ordinis*, quo possit moraliter per aliquod tempus legem creatoris sui servare, ne scilicet necessitate moraliter ineluctabili incurrat peccatum et sine sua culpa æternam damnationem, quod infinitæ sapientiæ et bonitati repugnat.

Auxilium vero *efficax*, seu quo legem *actu* impleat, licet naturalis ordinis, est favor specialis et prorsus indebitus; quia concesso auxilio sufficiente jam non potest peccatum et damnatio refundi in Deum, sed in hominem, qui eo auxilio uti potuisset, ac debuisset. Hinc vero explicatur, quomodo homo ejusmodi haberet potentiam moralem *inchoatam*, tanquam sibi naturaliter debitam, servandi diu et constanter legem naturalem; quia si homo, per aliquod tempus, quantum moraliter potest faciat, Deus negare non potest ulteriora ordinis naturalis auxilia.

ARTICULUS V.

AN NATURA LAPSA DEBILIOR SIT AD OPERANDUM BONUM MORALE NATURALIS ORDINIS, QUAM ESSET NATURA PURA?

172. *Dico I.* **Homo in statu naturæ lapsæ vi solius peccati originalis non est factus intrinsece debilior ad bonum morale ordinis naturalis, quam esset in statu naturæ puræ.**

Prob. I. Nec assignari potest, quid homini vel ex corporis aut animæ substantia, vel ex utriusque aut alterutrius potentia naturali, vel ex aliqua forma substantiali aut accidentali, quæ naturæ humanæ connaturaliter debebatur, *detractum* sit, homoque nunc non habeat, et natura pura foret habitura. Et plerique jam concedunt, diminutionem hanc non esse factam per *additionem* habitus vel qualitatis morbidæ; cum neque generentur ab aliquo actu, neque vel per se vel per accidens a Deo infundantur.

Conf. Ex *removente prohibens* non sequitur effectus major vel minor, quam ex ipsa natura nullo prohibente sequeretur : sed *peccatum originale* solum removet id, quod in primo parente erat prohibens inordinatos motus concupiscentiæ aliasque infirmitates humanas, h. e. *justitiam originalem;* ergo ex peccato originali nec major debilitas nec minor facultas intrinseca sequitur ad morale bonum, quam esset in natura pura nullo peccato infecta.

Prob. II. Juxta S. Aug., L. 1 Retract., c. 9, n. 6, in natura pura potuit dari tanta difficultas ad bonum, quanta vi peccati originalis nunc datur in natura lapsa; ergo major facilitas non erat naturaliter debita naturæ puræ et innocenti : atque hinc vires naturaliter debitæ per peccatum originale non sunt diminutæ. *Conf.* ex S. Th., p. 1, q. 95, a. 1, in 0.

173. *Dico II.* **Homo in statu naturæ lapsæ vi peccati originalis factus est extrinsece debilior ad bonum morale ordinis naturalis, quam foret in statu puræ naturæ.**

Prob. Homini in statu naturæ lapsæ, seclusa gratia Christi, moraliter est impossibilis observantia totius legis naturalis : homini autem in statu naturæ puræ ea est moraliter possibilis; ergo cum hoc non proveniat ab intrinseco, oritur ab extrinseco, et natura lapsa extrinsece debilior est, quam foret natura pura.

Major autem difficultas ad bonum et naturæ debilitas dupliciter potest provenire ab extrinseco : 1° Quidem spectando *causas extrinsecas* impedientes facultatem operandi bene, aut præbentes occasionem operandi male, *mundum* scilicet et *dæmonem;* quatenus nempe objecta concupiscentiam irritantia, exempla pravorum, morum perversitas et similia, item tentationes et infestationes copiosiora aut vehementiora sunt.

2° Spectando *providentiam Dei* et auxiliorum dispensationem, quatenus hæc vel parciora sunt vel non ita congrua et valentia ad difficultatem superandam. Itaque adjutorium extrinsecum, ex cujus defectu natura fit extrinsece debilior, consistit in *speciali Dei protectione.* Hæc vero ex parte Dei est actus liber divinæ voluntatis, quo Deus decernit removere causas illas extrinsecas, vel negare illis concursum, ne tentationes et incitamenta ad malum prorsus aut saltem vehementiora oriantur : quod si vero hæc quandoque permittat, simul ex parte intellectus et voluntatis tribuat æquipondium, nempe cognitionem naturalem motivi vehementer inclinantis ad resistentiam et naturalem hujus resistentiæ vel boni honesti amorem.

174. *Obj. I.* Conc. Trid., Sess. 5, Can. 1 ait, *totum Adam per illam prævaricationis offensam secundum corpus et animam in deterius commutatum fuisse,* Conc. Araus. II, Can. 25 (Labb., t. 4, p. 1671 C) et Trid., Sess. 6, c. 1, docent, liberum arbitrium peccato originali fuisse *viribus attenuatum et inclinatum.* Cœlestin. I, in ep. ad Episcopos Galliæ (Labb., t. 2, p. 1614 E), determinans quid contra hæreticos a Catholicis tenendum sit, affirmat in prævaricatione Adæ omnes homines *naturalem possibilitatem* et innocentiam perdidisse, et neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere; ergo facta est mutatio intrinseca.

R. Concilia et Pontifex in assertis non instituerunt comparationem inter naturam lapsam et puram, sed inter lapsam et integram; quod colligitur tum ex occasione certaminis *Pelagianos* inter et Catholicos, quorum primi

cum infirmitates vitæ humanæ statuebant esse naturæ primordia, postremi contenderunt primum hominem habuisse justitiam originalem, eaque per peccatum amissa, infirmitates illas evenisse tanquam peccati pœnas; tum ex S. Aug., qui voluntatem integram, L. 1 de pecc. mer., c. 37, vocat *mentis valentiam,* et L. 11 de Genesi ad lit. eamdem dicit *posse naturæ* ac *possibilitatem naturalem;* quem sensum illa Concilia et loquendi etiam modum Pontifex retinuerunt. Unde per commutationem in deterius, per attenuationem et inclinationem virium, per naturalis possibilitatis perditionem, si *intrinseca* spectentur, nihil intelligitur aliud, quam jactura donorum naturam integram et *originaliter* justam constituentium, non autem extinctio aut læsio virium *naturaliter* debitarum.

Inst. 1. Homo per peccatum originale *spoliatus* est *gratuitis* et *vulneratus* est *in naturalibus,* ut habet axioma theologicum; ergo natura lapsa etiam intrinsece est debilior.

R. — *D. A.* Vulneratus est *in naturalibus* comparate ad naturam integram, quantum nempe vires sanas et integras homo ante peccatum originale habuerat *C.* comparate ad naturam puram, quantum nempe natura lapsa aliquid amisisset intrinsece, quod naturæ puræ connaturaliter erat debitum *N.* Homo enim recte dicitur *vulneratus in naturalibus,* quia ob ignorantiæ, malitiæ, concupiscentiæ et infirmitatis pœnas, ex peccati originalis merito, intellectui, voluntati et utrique appetitui sensitivo illatas, debilior est, quam fuerit in statu naturæ integræ, ut explicat S. Thom. 1, 2, q. 85, a. 3, ubi cum dicit hominem destitutum esse *ordine proprio, quo naturaliter ordinatur ad virtutem,* non sumit ordinem proprium secundum se et physice spectatum, et in quantum est ex intrinsecis naturæ principiis, sed secundum *perfectionem,* quam habuit in statu naturæ integræ ex dono justitiæ originalis.

Inst. 2. Viator ille Luc. 10, et hinc etiam natura lapsa, est *semivivus relictus.* Hoc autem in nostra sententia explicari nequit.

R. — *N. min.* Natura enim lapsa vix ac ne vix quidem habet amplius *dimidium* illius vitæ, qua fruebatur natura integra, etsi natura lapsa nihil perdiderit de vita et viribus naturalibus. Sane ob *mortalitatem corporis,* quæ non est major in natura lapsa, quam esse posset in natura pura, dicitur nihilominus homo vulneratus in naturalibus et semivivus relictus; eccur igitur idem de ignorantia, concupiscentiæ fomite, aliisque defectibus dici nequeat?

Inst. 3. Spoliari gratuitis in hoc axiomate idem est, ac amittere bona naturæ indebita; ergo vulnerari in naturalibus idem erit, ac amittere aliquod bonum naturæ debitum.

R. — *N. Cons. Disparitas* est, quia 1^um^ intelligi non potest nisi de amissione boni indebiti, cum solum bonum gratuitum sit naturæ indebitum : at 2^um^ potest duobus modis contingere vel cogitari : *imprimis* per amissionem boni naturæ debiti, vel saltem per aliquam ejus diminutionem; *deinde* per amissionem boni naturæ quidem indebiti, sed tamen antea habiti et vires ejus naturales perficientis in ordine etiam ad bonum naturale. Priore modo vulneratam esse naturam negamus, postremo concedimus : addimus etiam, naturam debilitatam esse ob amissionem extrinseci.

Inst. 4. Homo in statu *naturæ puræ* nequit dici vulneratus in naturalibus ac semivivus relictus; ergo hoc plus dicit, quam hominem tantum carere donis justitiæ originalis vel naturæ integræ.

R. — *N. Cons.* Ideo enim homo in *natura pura* nequit dici vulneratus et

semivivus relictus, quia vulneratio naturæ est dissolutio ordinis, qui prius inter vires superiores et inferiores fuerat; et quia metaphora etiam semivivi relicti non importat carentiam vitæ vel vigoris *simpliciter*, sed amissionem vitæ vel vigoris præhabiti. Cum itaque ille ordo, vita et vigor, qui in Adamo fuit, non præsupponatur ad naturam puram, quamvis hæc æque debilis esset quoad *vires intrinsecas* ac est natura lapsa, homo in illa nequit dici vulneratus et semivivus relictus, sed debilis et ad summum semivivus creatus. Cæterum quamvis vulneratio in naturalibus non indicet quid distinctum a spoliatione gratuitorum naturæ integræ donatorum, non frustra tamen in axiomate additur; quia *apte explicat*, quomodo et quam male hæc gratuitorum spoliatio naturam afficiat, ita ut per eam dicatur vulnus accepisse in natura; siquidem illa dona ex pacto et promissione divina erant naturæ antecedenter unita, et quodam jure naturalibus ejus facultatibus tum quoad se, tum quoad usum propria : ictu autem peccati exinde sint *separata*, quæ separatio vel divisio dicitur vulnus ad instar vulneris corporalis, quo partes antea continuæ ac unitæ a partibus separantur.

175. *Obj. II.* Si homo in natura pura conditus peccaret, imminueretur ejus inclinatio naturalis ad bonum; ergo et hoc accidit in natura lapsa per *peccatum originale*, et datur intrinseca debilitas major. *Conf.* Per originale natura est aversa a fine ultimo etiam *naturali;* ergo necessario est debilior ad bonum etiam naturale, quia bonitas actuum moralium pendet præcipue ex fine ultimo.

R. Pejor omnino in hoc casu foret *naturæ puræ* conditio, non ex aliis tantum hujus status capitibus, sed quia *actuale peccatum* est conversio ad creaturas, et relinquit speciem inchoativam habitus vitiosi; quorum neutrum ex originali peccato qua tali habetur; unde *N. Cons.*

Ad Conf. T. vel *C. A.* et *N. Cons.* Quia aversio præcise a fine ultimo non est aliqua *forma physica* residens in Adæ posteris, nec privatio perfectionis naturalis; sed solum moralis quædam habitudo et denominatio, reddens quidem subjectum Deo invisum, at nihil post se relinquens in natura, ratione cujus naturalis ejus perfectio dici possit imminuta.

Inst. Ex variis naturæ affectionibus intrinsecis aperte prodit se major debilitas naturæ lapsæ. Nam 1. Rebellio concupiscentiæ *regnat* de facto in carne peccati : non regnaret in statu naturæ puræ. 2. Concupiscentia in homine lapso; juxta probabilem D. Thomæ, est *materiale* peccati originalis; ex eo autem sequi videtur, quod habeat aliquid plus, quam in natura pura, scilicet majorem reluctantiam contra rationem, et majorem inclinationem ad bonum sensibile rationi contrarium. 3. Homo in statu naturæ puræ ex sibi debitis posset mereri apud Deum *præmium naturale;* hoc vero non posset homo lapsus. 4. Nihil obest, quominus natura lapsa amittat inclinationem naturalem ad bonum; tum quia eamdem etsi connaturalem amittunt *damnati* : tum quia *beati* amittunt etiam potentiam peccandi, quantumvis connaturalem.

R. — *N. Ass. Ad Prob.* 1am. *C. A.* sub propria vocum significatione, et *N. Cons.* quæ inferri posset. *Rebellio* proprie est vis subditi aggredientis aliquid contrarium principi : hinc cum in natura lapsa insurgat concupiscentia contra rationem, cui in statu innocentiæ fuit subjecta et mansisset subdita in nobis, nisi originale peccatum intercessisset, recte dicitur *rebellare* : non ita in natura pura ob rationem contrariam.

Ad Prob. 2am. *T. supp. N. seq.* Concupiscentia quoad esse physicum et reale nihil habet nunc, quod non haberet in natura pura : habet quidem plus quoad *esse morale*, nempe privationem ordinationis præhabitæ inter vires inferiores ac superiores, cum S. Thomas formale originalis peccati statuat in privatione gratiæ et justitiæ originalis ; per hoc tamen, quod concupiscentiæ in natura pura deest, nihil amittit naturalium virium, aut accipit naturalis nocumenti concupiscentia in homine lapso.

Ad prob. 3am. *D. Cons.* Ergo debilior est natura lapsa quam pura ad merendum *C.* ad honestè præcise agendum, abstrahendo a ratione meriti *N. Meritum* passim requirit, ut obsequium præstetur saltem a non inimico ; hoc vero in natura lapsa, præscindendo a redemptore, non haberetur : quod ipsum tamen non pertinet ad aliquod intrinsecum, sed ad extrinsecam indignitatem.

Ad prob. 4am. *N. Ass. Ad prob.* R. *Disparitas* est, quia 1° in *damnatis* inclinatio ad bonum extinguitur ratione obstinationis, quæ involvit actualem deordinationem peccati, conjungiturque cum supplicio æterno sine spe veniæ; non autem eousque *connaturalis* homini est inclinatio in bonum, ut comprimi non possit per actualem a bono aversionem, præsertim ubi non est spes conjunctionis possibilis. 2° Potestas peccandi est ita connaturalis creaturæ, ut non sit impeditiva majoris boni et finis ultimi, qui cum componi nequeat cum hac potentia, debet per hanc posse tolli. Aliter res habet cum inclinatione et potentia ad bonum comparate ad peccatum originale respectu naturæ, quæ adhuc in via est. Cum enim illa homini aliunde sit *connaturalis* : peccatum autem originale secundum se ei non opponatur, nec etiam adsit aliquid cum ipsa incompossibile; non est, cur debeat dici ablata vel imminuta, saltem quoad habitudinem intrinsecam.

CAPUT II.

DE VARIIS CIRCA GRATIAM ERRORIBUS.

Cum in disputationibus de gratia potissimum circa ejus *necessitatem*, *existentiam* et *agendi modum* versemur, res nobis maxime est cum Pelagianis, Semi-Pelagianis, Luthero, Calvino, Baio, Jansenio et Quesnello, utpote qui ea in materia ab orthodoxa doctrina plurimum aberrarunt.

ARTICULUS I.

QUINAM FUERINT AUCTORES, DEBELLATORES ET ERRORES HÆRESIS PELAGIANÆ CIRCA GRATIAM?

176. *Dico I.* **Auctor fuit Pelagius,** natione Britannus seu Anglus, professione monachus, ingenio fortissimo, celerrimo et acutissimo præcellens, moribus etiam pietatis laudem consecutus, et scriptis clarus, quorum præcipua sunt Liber unus de natura, Libri quatuor de libero arbitrio, Libri

tredecim expositionum in omnes Pauli epistolas, Libellus fidei ad Innocentium, et variæ ad varios epistolæ. Errores suos præformatos ab Origene, Ruffino, et Theodoro Mopsuest. Romæ spargere cœpit circa annum Christi 405, ea eloquentia et calliditate, ut plures etiam probos ac litteratos falleret, sibique adjungeret, artibus non unis ac fraudibus tum in disseminando, tum in defendendo usus.

Propugnatores hæreseos et *Discipuli* Pelagii præcipui fuerunt : *Celestius* natione, ut conjicitur, Campanus, vitam monasticam professus et post presbyter, acerrimi ingenii homo, Pelagio vafritie non inferior, superior etiam audacia, et actione potius, quam scriptis clarus.

Julianus in Apulia natus, tum ob patris memoriam, tum ob egregiam, quam adolescens præ se ferebat, indolem, S. Augustino primum carus, ad Eclanensem Episcopatum junior provectus, acer ingenio, sermone eloquens, virtutis specie nomen etiam magnum adeptus, sed Episcopatu post susceptam Pelagii hæresin pulsus; contra fidem Catholicam et S. Augustinum multa scripsit, præsertim libros quatuor contra librum unum S. Aug. de nuptiis, et Libros octo contra Libros sex S. Doctoris Juliano oppositos.

Annianus natione Italus, ordine Diaconus, latinæ et græcæ linguæ peritissimus, Pelagio plurimum utilis ad emundandam sermonis in eo barbariem, S. Augustini contemptor mordax in homiliarum quarumdam S. Chrysostomi edita ab eo versione latina, et S. Hieronymi oppugnator, cujus ad Ctesiphontem epistolæ aliquot libros opposuit.

177. *Dico II.* **Debellatores Pelagianæ hæreseos dicuntur** vel Patres in Conciliis congregati, vel Patres singuli dogmatica scripta opponentes, vel summi Pontifices Constitutionum decreta edentes.

Concilia in causa Pelagianorum congregata sunt 24.

I. Carthagine an. 412, præside Aurelio, ubi Celestius anathemate damnatus appellavit Sedem Apostolicam.

II. Hierosolymis an 415, præside Joanne Hierosol., qui cum Pelagii patronus esset, tanquam judex rejectus, et causa ad Innocentium I. Pont. max. delata fuit.

III. Diospoli, in civitate Palestinæ, sub finem ejusd. an. 415, præside Eulogio Cæsariens., ubi Pelagius objecta ab Erote et Lazaro hæreseos capita ancipiti responsione exposuit, et Patribus illusit, hinc errore facti ab iis Catholicus pronuntiatus.

IV. Carthagine an. 416, præside Aurelio.

V. Milevi in Numidia circa finem Octobr. ejusd. anni, præside Sylvano; ab utroque Pelagius et Celestius ut hæreseos auctores delati sunt ad Innocentium P. M.

VI. Carthagine sub finem ejusd. an. 416, præside Aurelio, ubi eadem delatio repetita fuit.

VII. Romæ in Januar. an. 417, sub Innocentio. Damnata hic fuit hæresis Pelagiana cum suis auctoribus et sectatoribus.

VIII. Constantinopoli eod. anno, præside Attico contra Celestium.

IX. Antiochiæ anno eod. præside Theodoro contra Pelagium.

X. Romæ circa initium Septemb. ejusd. an. 417, sub Zosimo P. M. ubi comparuit Celestius, allata est Pelagii epistola et fidei professio.

XI. Carthagine ineunte Novembri ejusd. anni, ubi Innocentii damnatio,

sub anni initium in Pelagium Celestiumque lata, est acceptata, et litteræ ad Zosimum de causa eorumdem hæreticorum datæ fuerunt.

XII. Romæ circa medium Aprilis an. 418, sub Zozimo, ubi detecta Pelagii ac Celestii tum hæresi tum fraude, uterque repetita auctoritate damnatus est.

XIII. Carthagine Calend. Maii ejusd. anni, Aurelio vocante, convenerunt ex omnibus Africæ provinciis Episcopi, unde et Africanum dictum est. Hic Pelagiana hæresis rursus anathematizata, et Canones octo, in priore Synodo Carthaginensi conditi, sunt promulgati.

XIV. Carthagine medio Junii an. ejusdem, similis conventus est coactus, et hinc Africanum Concilium posterius nuncupatus.

XV. Iterum Carthagine in autumno an. 418, ubi epistolæ Zozimi et damnatio Pelagianorum communi plausu excepta fuerunt. Dicitur et hoc Concilium Africanum, nempe tertium.

XVI. Etiam Carthagine an. 419, præside Aurelio, quod nomen quoque Africani quarti habet, et plures Canones edidisse refertur, qui in Codice Afric. Ecclesiæ notantur.

XVII. In Cilicia an. 423, adversus Julianum.

XVIII. Constantinopoli an. 424, in causa Episcoporum ex Italia ejectorum propter hæresin Pelagianam.

XIX. Romæ an. 425, sub Cœlestino I. P. M.

XX. Carthagine hoc vel priore anno, præside Aurelio, in causa Leporii, qui prius hæresi favens libellum satisfactionis dedit.

XXI. In Gallia anno et loco incerto, a quo missi Germanus Antissiodorensis et Lupus Trecensis Episcopi ad Pelagianos in Anglia debellandos.

XXII. Verolamii in Anglia an. 429, ubi duo illi Galliæ Episcopi Pelagianos convicerunt.

XXIII. Romæ an. 431, sub Cœlestino P. M., quod fuit quasi præparatio Concilii generalis.

XXIV. Ephesi an, 431, Conc. generale contra Nestorium et Celestianos, quo nomine dicebantur a Celestio, qui alias audiebant Pelagiani a Pelagio.

Patres, qui grassanti Pelagianæ hæresi scripta dogmatica opposuerunt, potissimi fuerunt S. Hyeronymus, Augustinus, Orosius, Sixtus et Marius Mercator. Primo tribuitur, quod primus in aciem contra Pelagianos prodierit: secundo, quod eo præcipue duce bellum contra eos feliciter fuerit confectum. Unde posterioris hujus, nempe S. Augustini, opera contra *Pelagianos* scripta breviter recensere juvat; omissis tamen libris, quibus eorum errores, antequam vulgarentur, jam præfocasse censeri potest, quales erant Libri tres *de libero arbitrio*, Liber unus *de duabus animabus*, Libri duo *de diversis quæstionibus ad Simplicianum*. Sunt autem secundum seriem chronologicam sequentia.

Anno 412. Libri tres ad Fl. Marcellinum *de peccatorum meritis et remissione*, in quibus peccati originalis existentiam et baptismi parvulorum necessitatem demonstrat: Pelagium adhuc commendat, eo quod ejus vita etiamnum a pluribus commendaretur. Item Liber unus ad eumd. Marcellinum *de spiritu et littera*, in quo impeccantiam Pelagianorum oppugnat, et hominem sine gratia, præter legem necessaria, ad justitiam pervenire posse negat. Data etiam est hoc anno epistola 120 (al. 140) ad Honoratum, novos hæreticos exagitans.

Anno 413. Sermo 14, de verbis Apostoli (al. serm. 294) quo Pelagianos perstringit.

Anno 414. Epistola 89 (al. 157), ad Hilarium contra Pelagianos in Sicilia commorantes.

Anno 415. Liber unus *de natura et gratia* contra Pelagii librum de natura priore anno editum, quem tacito adhuc nomine refutat, et quid de natura, quid de gratia certum sit, edocet. Item Liber unus *de perfectione justitiæ* adversus definitiones Celestii, quam per solas naturæ vires possibilem, et ex gratia etiam in præsenti vita futuram negat. Ejus non meminit in LL. Retract., quia, cum ad Eutropium et Paulum scriptus sit, videtur ad seriem epistolarum pertinere. Scriptæ etiam hoc anno sunt epistolæ 28 et 29 (al. 166, 167), ad Hieronymum, in quibus de origine animarum, et de loco Jacobi : *qui offenderit in uno*, etc., tractatur.

An. 416. Epistolæ 252 (al. 179) ad Joan. Hieros., 94 (al. 178) ad Hilarium Narbon., 92 (al. 176) ad Innocentium, quibus damnatio Pelagii in Conc. Carthaginensi et Milevitano narratur.

An. 417. Liber unus *de gestis Pelagii* vel *Palæstinis*, ubi de Synodo Palæstina, calliditate Pelagii et chartula defensionis ab hoc ad Augustinum missa agit, simulque ostendit ipsam hæresin damnatam fuisse, licet ejus auctor fraude damnationem evaserit. Item sermo 2 de verb. Apost. (al. serm. 131), in quo causam Pelagianorum Sedis Apostolicæ judicio finitam docet. Adde epistolas 143 (al. 188) ad Julianum, 57 (al. 187), ad Dardanum, 106 (al. 186), ad Paulinum, contra Pelagianos scriptas,

An. 418. Libri duo, alter *de gratia Christi*, alter *de peccato originali* : in quorum primo Pelagii artes et fucum circa gratiæ confessionem aperit et refellit : in secundo de peccato Adæ, de nuptiis, libidine, et de effectibus baptismi tractans, damnatam in Celestio Pelagii doctrinam convincit. Item epistolæ 105 (al. 194), ad Sixtum postea P. M. et 157 (al. 190), ad Optatum, quarum illa compendium quasi Catholicæ doctrinæ contra Pelagianos refert, hæc vero circa originem animarum versatur.

An. 419. Liber *primus* ad Valerium Comitem *de nuptiis et concupiscentia*, in quo de nuptiarum bono, concupiscentia ac pudore accurate agit. Item Libri quatuor *de anima et ejus origine*, quibus tum Manichæi, tum Pelagiani in iis, quæ ad ignorantiam et difficultatem spectant, confutantur.

An. 420. Liber *secundus de nuptiis et concupiscentia*, in quo depelluntur argumenta, quæ ex libris Juliani contra priorem S. Augustini de nuptiis et concupiscentia librum excerpta illi fuerant transmissa. Item Libri quatuor ad Bonifacium P. M. *contra duas epistolas Pelagianorum*, in quibus Catholica dogmata de reatu originali et gratia Christi contra Pelagianorum cavillationes vindicantur. Ad eumdem annum pertinet epistola 107 (al. 217), ad Vitalem, in qua necessitas et gratuitas gratiæ adstruitur.

An. 421. Vel sub initium sequentis, Libri sex *contra Julianum*, quibus illius libros quatuor, quorum excerpta in L. 2 de nupt. et concup. refutaverat, penitus excutit et refellit. Item *Enchiridion* ad Laurentium, sive Liber unus *de fide, spe et charitate*, in quo plura contra Pelagianos extant argumenta.

An. 424. Liber unus ad Valentinum et Monachos Adrumetinos *de gratia et libero arbitrio*, in quibus concordiam gratiæ et liberi arbitrii exponit, et controversias apud illos ortas, nonnullis nempe contendentibus, gratia ad pietatis opera absolute necessaria, de libertate actum esse, S. Augustinus componere satagit.

An. 425. Liber unus ad eosdem *de correptione et gratia*, in quo ostenditur

nec gratia prohiberi correptionem, nec correptione negari gratiam, et discrimen gratiæ ante et post lapsum exponitur.

An. 426 et 427. Libri duo *Retractationum*, in quibus libros a se scriptos recenset, partim corrigit, partim confirmat, et dicta contra hæreticos explicat et urget.

An. 428 vel 429. Liber unus *de prædestinatione Sanctorum* et unus *de dono perseverantiæ* ad SS. Prosperum et Hilarium, quorum epistolis de Semi-Pelagianorum erroribus certior factus fuit S. Doctor. Hos autem in iis debellat, probatque, non solum incrementum, sed ipsum etiam fidei initium ac perseverantiam esse donum Dei.

Annis iisdem vel 430. Libri sex *contra Julianum*, dicti vulgo *opus imperfectum*, quia S. Augustinus morte occupatus relinquere hoc opus imperfectum coactus est, utpote an. 430 quinto Calend. Septemb. mortuus. In eo respondet ad libros octo a Juliano contra librum secundum Augustinianum de nuptiis et concupiscentia editos, quorum sex priores refutantur per sex a S. Doctore jam confectos, duos posteriores autem ob mortis interventum responsione caruerunt.

Pontifices summi, præter alios posteriores, omnes Pelagianæ hæresi coævi eamdem damnarunt, de quibus Gelasius P. M. ep. ad Honorium Dalmatiæ Episcop. ita scribit (Labb., t. 4, p. 1178 A): *An fortasse nescitis hanc hæresin... et ab Apostolica dudum Sede per beatæ memoriæ Innocentium, ac deinde Zosimum, Bonifacium, Cœlestinum, Sixtum, Leonem continuis et incessabilibus sententiis fuisse prostratam?* De his porro observandum :

1° Innocentium inter Pontifices maximos fuisse primum, qui Pelagianam hæresin damnaverit, ejusque auctoribus et sectatoribus dixerit anathema, datis ad Patres Concilii Carthaginensis et Milevitani litteris.

2° Zosimi in Pelagianos sententiam promulgatam esse per epistolam, quæ *Tractoria* vocatur, eratque prolixa, integram causam Pelegianam complexa, ad omnes Christiani orbis Episcopos directa, ut huic nempe formulæ singuli subscriberent; quod etiam ab omnibus est præstitum, exceptis cum duce *Juliano* Episcopis octodecim, qui cum interposita appellatione ad Œcumenicum Concilium provocassent, excommunicati, depositi, et e civitatibus suis expulsi fuerunt.

3° A Cœlestino, in scripta ad Galliæ Episcopos epistola, laudatum et a sinistræ suspicionis rumore liberum semper habitum esse S. Augustinum. Huic annexa leguntur *decem decreta*, nomine auctoritatum præteritorum sedis Apostolicæ Episcoporum vulgata, quæ eidem Cœlestino adscribuntur a plurimis, a Petro Crabbo autem, Sirmondo et aliis adjudicantur.

178. *Dico III.* **Errores Pelagianorum universim ad tria capita referuntur** : 1° Gratiam Dei secundum merita, solius naturæ seu liberi arbitrii viribus facta, dari. 2° Hominem per easdem arbitrii vires posse divina omnia implere mandata, et sine omni peccato vivere, adeoque gratiam Dei necessariam non esse, ut homo legem servare et a peccatis abstinere possit; sed solum per eam fieri, ut facilius hæc homo possit. 3° Peccatum primi parentis ipsi, non posteris nocuisse, seu non dari in nobis originale peccatum. Recensuit hæc S. Augustinus, L. 3 ad Bonif. cont. duas ep. Pelag., c. 8, et L. de don. persev., c. 2, n. 4.

179. *Dico IV.* **Errores Pelagianorum speciatim et circa gratiam**

colligi possunt ex systemate Pelagii, quod tres partes complectitur. 1ª Est ejus distinctio inter *possibilitatem, voluntatem* et *actionem*, de qua S. Aug., L. de gr. Christi, c. 3, n. 4 et c. 4. Quamvis enim Catholici etiam et Concilia hæc tria in homine etiam distinguant, et liberum arbitrium seu possibilitatem faciendi bonum vel malum fateantur esse a creatore Deo : negant tamen arbitrium illud se solo et sine gratia posse facere bonum, aut sine ea volitionem et actionem bonam a libero arbitrio procedere.

2ª Est ejus distinctio inter *possibilitatem* et *adjutorium possibilitatis*, ubi per illam solam intellexit naturam; per adjutorium autem indicavit legem ac doctrinam, revelationem, exemplum Christi, remissionem peccatorum, et ad summum interiorem intellectus illustrationem de qua S. Augustinus L. de grat. Christi, c. 6, 7, 8, 9, 10.

3ª Est adjecta ab eo gratiæ duplex conditio. Qualecumque enim possibilitatis adjutorium Pelagius admitteret, 1º negabat illud esse *gratuitum*; 2º negabat esse *simpliciter necessarium*, sed tantum *ad facilius* duntaxat *agendum*. De utroque testatur S. Aug., L. de gr. Christi, c. 26 et 31.

180. *Observa* varios Pelagianæ hæresis *status* : *Primus* fuit velut *Ethnicismus*, in quo, nulla gratiæ facta mentione, Pelagiani naturam hominis sufficere dicebant ad bene agendum, vitandum peccatum, vincendas passiones et beatitudinem consequendam. *Secundus* fuit velut *Semi-Ethnicismus*, in quo naturam ipsam tanquam gratiam agnoscere et prædicare cœperunt. *Tertius* fuit velut *Judaismus*, in quo aliud genus gratiæ, nempe legem seu doctrinam divinam, exempla Christi, et remissionem peccatorum admiserunt. Atque hi tres status ponuntur fuisse ante latam a Zosimo sententiam : post eam vero et ab anno 418 successit major, ex opinione *Jansenii*, mutatio dogmatis Pelagiani. Hinc juxta eum *quartus* fuit *Semi-Christianismus*, in quo concesserunt quidem veram gratiam etiam voluntatis, quæ nempe faciat velle et operari, sed tantum ad perficiendum bonum, non autem inchoandum, adjectis simul duabus conditionibus gratiam evertentibus.

181. *Dico V.* **Fundamenta hæresis Pelagianæ tria colliguntur ex scriptis SS. Patrum adversus Pelagianos.**

Primum et principale, quod existimarent Pelagiani necessitatem gratiæ ad bene operandum repugnare *libero arbitrio* et inducere fatum. Docemur id ex S. Augustino de gestis Pelag., c. 35, n. 65.

Secundum, quod Deus non præcipiat, nec præcipere possit *impossibilia*; unde, cum homo secundum se sit capax legis et præcepti, statuebant, eumdem etiam secundum se posse implere præcepta a Deo imposita, ac proinde gratiam ad ea implenda non esse simpliciter necessariam. Habetur id ex ipsa Pelagii ep. ad Demetriad., c. 4, 16 et 18 (inter opp. Hieron., t. 11).

Tertium, quod alias videretur Deus *acceptor personarum*, si gratiam suam unis negaret, aliis concederet, nullis eorum præcedentibus meritis; propter quod Pelagius censuit gratiam Dei secundum merita nostra dari, ut ex erroribus in Conc. Diospolitano damnatis, L. de gest. Pel., c. 14 et L. de hæresib. hær. 88, liquet.

His tamen fundamentis quantumlibet positis, haud gravate Pelagius admisit *adjutorium legis* ac *doctrinæ*, exemplum item Christi et adminicula. Cum enim hæc omnia non nisi ad intellectum pertineant et solam suscitent cognitionem illius, quod faciendum vel omittendum est; in ejus systemate

remanebat tota facultas *voluntatis* et *liberi arbitrii nativi*, sufficiens sibi vis ad bonum quod lex ostenderit, licet in actum exire non posset, nisi cognitio præcessisset, non quidem defectu potestatis, sed solius illuminationis.

Quæres I. *An et qualem gratiam illustrationis interiorem tandem admiserit Pelagius?*

182. R. I. **Pelagius admisit interiorem gratiam, qua intellectus intime a Deo illustratur.**

Prob. S. Aug. de Pelagio L. de gr. Christi, c. 41 : *Ipsas quoque*, inquit, *ut in scriptis suis apertissime affirmat* (Pelagius), *orationes ad nihil aliud adhibendas opinatur, nisi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiatur, non ut adjuvetur mens hominis, ut id quod faciendum esse didicerit, etiam dilectione et actione perficiat.* His autem manifeste designatur, præter legis doctrinam exteriorem et revelationis propositionem, vera et interna illustratio; quia, qui orat, jam lege et revelatione prævia instructus est, et aliam adhuc doctrinam utique petit.

Conf. S. Augustinus, dum ibidem, c. 29, recitasset hæc Pelagii verba : *Ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam*, subjungit : *Tolle facilius, et non solum plenus, verum etiam sanus est sensus.*

Nec dicas : S. August. hæc et similia omnia ferme semper revocat ad legem et doctrinam, ut vel ex uno, c. 7 de gr. Chr. manifestum est.

R. — *D.* Revocat ad legem, quatenus hæc omnia tantum manifestant Dei voluntatem, non autem vim agendi libero nostro arbitrio suppeditant, quod ipsum duntaxat lex et doctrina facit *C.* quatenus hæc omnia habeant se omnino exterius ut lex, vel forsan mere ex parte objecti, ut potest esse doctrina et revelatio *N.* Primum sensum fuisse genuinum S. Aug., probat tota disputatio laudati libri, et verba ex eod., c. 10, huc referenda : *In lege namque et doctrina* sanctarum Scripturarum *futuræ gloriæ atque præmiorum promittitur magnitudo : ad doctrinam pertinet etiam quod sapientia revelatur.*

183. R. II. **Pelagius illustrationis gratiam, quam admisit, simul duplici errore fœdavit.**

1° Volens nos eam promereri per naturæ vires :

2° Putans eam non esse simpliciter necessariam, sed tantum ad operandum facilius.

Prob. ex dictis, n. 179.

Conf. S. Aug., L. de hæresib., c. 88 de Pelagio scribens : *Gratiam Dei*, inquit, *qua liberamur ab impietate* (dicunt) *secundum merita nostra dari.* Exin colligunt nonnulli, gratiam illustrationis hac duplici proprietate vitiatam non esse veram illustrationem supernaturalem, quæ intellectum elevet ad actus similes eliciendos : adeoque gratiam hanc a Pelagianis admissam referri posse ad illustrationem quidem intra intellectum existentem, sed tamen ex parte objecti, quod tantum proponit et ostendit, se tenentem.

Nec dicas 1°. Pelagius anathematizavit eos, qui gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dari opinantur, et illud putant in libero arbitrio esse, vel in lege Dei ac doctrina, ut Aug. docet L. de gest. Pel., c. 14. Ergo admisit gratiam illustrationis interiorem a lege scilicet distinctam ut necessariam.

R. — *D. Cons.* Admisit ut necessariam simpliciter *N.* ut necessariam ad facilius observanda præcepta et operandum *C.* S. Aug. ex Pelagii doctrina L. de hæres. exposita colligens observat : *Dicendo utique ut facilius possint, voluit credi, etiamsi difficilius, tamen posse homines sine gratia divina facere jussa divina.*

Nec dicas 2°. S. Aug. alibi sæpius et L. de gr. Chr., c. 47, unum adversus Pelagianos contendit, ut non solum fateantur adjuvari a Deo possibilitatem per mentis illuminationem, verum etiam voluntatem et actionem per subministrationem Spiritus sancti ; hoc enim concesso, *nihil*, inquit, *de adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controversiæ relinquetur ;* ergo Pelagius in nullo dissensit ab Aug. circa illustrationem internam.

R. — *D. A.* Dixit nihil futurum controversiæ de adjutorio Dei, quantum præcise pertinet ad substantiam vel genus gratiæ *C.* quantum spectat ad conditiones vel proprietates gratiæ *N.* Gratia Christi *propria* et *completa* quoad substantiam quasi complectebatur duo genera auxiliorum internorum, unum ex parte *intellectus*, alterum ex parte *voluntatis ;* primo itaque concesso a Pelagio, exigebat Aug. ut et alterum admitteret, et sic quoad hoc nulla futura erat controversia. Sed eadem gratia essentialiter etiam requirebat tanquam prædicata propria, ut esset *gratuita*, et daret *simpliciter* posse vel potentiam actus salutares eliciendi. Atque Pelagium non minus urgebat S. Augustinus, ut duplicem hanc proprietatem agnosceret in ea, quam admittebat, gratia, ac illud voluntatis adjutorium.

Quæres II. *An Pelagiani admiserint tandem gratiam inspirationis, seu auxilium internum voluntatis?*

184. R. I. Nec Pelagius, nec Celestius admiserunt gratiam interiorem voluntatis.

Prob. de Pelagio. S. Aug. de universa Pelagii doctrina L. de gr. Chr., c. 5, sic enuntiat : *Scire quippe debemus, quod nec voluntatem nostram, nec actionem divino adjuvari credit auxilio ; sed solam possibilitatem voluntatis atque operis, quam solam in his tribus nos habere affirmat ex Deo ; tanquam hoc sit infirmum, quod Deus ipse posuit in natura : cætera vero duo quæ nostra esse voluit, ita sint firma et fortia et sibi sufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio : et ideo non adjuvet ut velimus, non adjuvet ut agamus, sed tantummodo adjuvet ut velle et agere valeamus.* Idem judicavit S. Aug. de scriptis Pelagii singulis, ad quæ hic provocavit.

Prob. de Celestio. Testatur S. Aug., L. de gr. Chr., c. 30, n. 32 : *Nam ut de Celestii opusculis interim taceam, vel libellis ejus, quos judiciis ecclesiasticis allegavit, quæ vobis omnia, cum aliis quas necessarias existimavimus litteris, mittenda curavimus, quibus omnibus diligenter inspectis, possitis advertere non eum ponere Dei gratiam, qua juvamur, vel ad declinandum a malo, vel ad faciendum bonum præter naturale arbitrium voluntatis, nisi in lege atque doctrina.*

Nec dicas. 1° Pelagius ultro concedebat *possibilitatem* boni, seu potestatem bene agendi esse a Deo, et simul etiam *adjutorium possibilitatis*, ut constat ex c. 3 et 4 L. de gr. Chr. : sed adjutorium istud vera est et interna voluntatis gratia ; ergo. 2° Pelagius admisit interiorem illustrationis gratiam ; agnovit pariter ex illa illustratione oriri quosdam voluntatis motus indeliberatos : sed hi motus sunt ipsissima voluntatis gratia ; ergo.

R. *Ad* 1um. — *N. m.* Præter hactenus dicta id liquet ex L. de gr. Chr., c. 11, ubi S. Aug., de Pelagianis ait : *Nullum auxilium gratiæ credunt, qua naturæ possibilitas adjuvetur, nisi in lege atque doctrina.*

R. *Ad* 2um. — *D.* 2am *p. M.* Agnovit motus indeliberatos mere naturales ex ipsa scilicet voluntate prosilientes occasione illustrationis intellectus *C.* motus supernaturales *N.* vel *subd.* qui a divina gratia proprie, immediate et efficienter in ipsa voluntate excitati promanant *N.* qui et quatenus metaphorice, mediate et objective, ratione scilicet objecti supernaturaliter propositi, dicuntur supernaturales *C.*

185. R. II. **Nec Pelagiani reliqui, etiam post damnationem hæreseos a Zozimo latam, admiserunt interiorem voluntatis gratiam.**

Prob. universim de Pelagianis ex L. de hæresibus, quem S. Aug., scripsit post libros Retractationum, ut patet, tum quod ejus recensio nulla fiat in his libris, tum quod id ipsum testetur epistola ad Quodvultdeum huic libro præfixa; unde et Lovanienses operum S. Aug., editores in Tomi 6 initio notant, eum vel postremum, vel inter postremos esse scriptum.

Prob. speciatim de Juliano. Quamvis concedamus hunc, pluribus loquendi formulis, visum fuisse declinare ad *Semipelagianismum*, tamen non minus ille, ac ante Pelagius, variatione verborum qualicumque potuit duntaxat facere fucum, et revera nec recedere a Pelagiano systemate, nec aliam gratiam admittere, quam quæ per revelationem sapientiæ et mentis illuminationem, non vero per virtutis subministrationem operetur. Atque hoc etiam evenisse probabilius persuadet tum Juliani ingenium acre ac tortuosum : tum Augustini in L. de hæresibus ad Quodvultdeum, c. 88 testimonium, quod Juliano et reliquis Pelagianis injuriosum ac calumnia plenum foret, si illi reipsa mutassent de gratia voluntatis sententiam : tum quod S. Aug., Juliano æque ac aliis post an. 418 eumdem errorem, quem antea tenuerant, objiciat et oppugnet.

Nec dicas : S. Aug., in posterioribus suis libris docet 1° Julianum admisisse gratiam, qua *in ipso opere* homo *adjuvetur;* patet ex L. 1 cont. duas ep. Pelag. ad Bonif., c. 18, etc. 2° Eumdem et reliquos Pelagianos convictos agnovisse gratiam, per quam *bene operamur,* per quam *lex impletur, et natura liberatur,* per quam fit, *ut peccatum non dominetur;* liquet ex L. de gr. et lib. arb., c. 14. 3° De iisdem testatur unicum eorum effugium jam esse, quod dicant gratiam præcedere *merita naturæ*, ut loca modo indicata docent; aut eo etiam deflectere, ut dicant Dei gratiam esse *adjutricem ad facilius faciendum*, ut habetur in serm. 13 de verb. Apost., c. 11 et 12 (al. serm. 156, n. 12, 13). Unde etiam S. Doctor totus est in debellandis duntaxat his effugiis Pelagianorum, tum in LL. cont. duas ep. Pelag. ad Bonif. et de gr. ac lib. arb., tum in illo sermone. 4° Recensens L. de don. persev., c. 2, n. 4 ea, quæ contra Pelagianos Catholica tenet Ecclesia, nihil circa gratiam commemorat, quam quod ipsa *necessaria* sit et *gratuita;* ergo non obscure indicat, eos tunc recte sensisse circa substantiam gratiæ, et sic internum voluntatis auxilium admisisse.

R. Cum et *Jansenius* et reliqui Doctores, qui nobis hic contrariantur, admittant plerique a Pelagio non fuisse admissam gratiam voluntatis, inde manifesta contra illos potest formari instantia. Nam et hic æque energice, ac Julianus et reliqui Pelagiani, dixerat *Deum operari in nobis, velle, quod bonum, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat vo-*

luntatem, quin tamen his formulis veram actionis gratiam fateretur. Nec minus ille etiam dilabebatur ad duo illa effugia, et S. Aug., jam in libris suis prioribus hæc præcludere laboraverat; et tamen inferri hinc aliquid contra communem, quam nobiscum tenent sententiam, non patiuntur adversarii.

Unde *ad* 1^um^ et 2^um^. R. Admissam esse gratiam, qua Spiritu sancto interius illuminante illustratur intellectus, atque sic *mediate* juvetur homo in opere, lex impleatur, natura liberetur, peccatum non dominetur : non vero talem, quæ subministratione virtutis et *immediata* efficacia ipsam voluntatem et actionem juvet intime atque perficiat.

Ad 3^um^. R. Pelagianos hic et suum ingenium et communem hæreticorum morem observasse, ut jam huc jam illuc dilabi conarentur : S. Doctorem autem pro suo ardore et copia fecisse, ne locum elabendi ullum pateretur. Cæterum labor ille in asserenda *necessitate* et *gratuitate* gratiæ conferebat quoque plurimum ad ipsam gratiæ naturam et substantiam evincendam; atque hinc posterionem quæstiorem quasi concessam, et ideo omissam esse, nullatenus dici potest.

Ad 4^um^. R. *similiter*. Quod vero in L. de don. persev. referre omisit, quia id materia quæstionis non exigebat, retulit tamen luculenter tum post ætatem hujus libri in L. de hæres., c. 88, tum paulo ante in L. de gr. et lib. arb., ubi c. 11 : *Quid est ergo,* inquit, *quod vanissimi homines et perversissimi Pelagiani legem dicunt esse Dei gratiam, qua juvamur ad non peccandum.*

Quæres III. *An Pelagiani admiserint gratiam habitualem?*

186. R. I. **Si verba Pelagianorum spectentur, certum videtur, ab illis agnitam et admissam esse gratiam habitualem.**

Prob. Julianus apud S. Aug., L. 1 contr. eumdem, c. 6, n. 21, sic ait, citans verba Joann. Chrys. hom. ad Neophytos : *Hac de causa etiam infantes baptizamus, cum non sint coinquinati peccato, ut eis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint.*

Conf. Ex *effectibus*, quos Pelagiani gratiæ Christi a se receptæ tribuerunt. Ii autem sunt 1° Abstersio peccatorum; sic Julianus apud S. Aug., L. 2, op. Imperf., n. 212. *Gratia... infusa semel uno virtutis suæ impetu atque compendio, diversa et plurima delet crimina.* 2° Instauratio et Innovatio naturæ; sic Julian. apud Aug., L. 3 contr. eumd., c. 3, n. 8 : *Christus... auget circa imaginem suam continua largitate beneficia; et quos fecerat condendo bonos, facit innovando adoptandoque meliores.* Et Pelagius ep. ad Demetriad. *Instaurati per gratiam Christi et in meliorem hominem renati sumus.* 3° Regeneratio; sic Julian. apud Aug., L. 5 cont. eumd., c. 3, et Pelagius apud Aug., L. de hæres., c. 88, similiter de regeneratione per baptismum loquuntur. 4° Justificatio et sanctificatio; sic enim Julian. apud S. Aug., L. 2 op. imperf., n. 212 : *Ideo ait* (Apostolus) *ex multis delictis in justificationem; id est, ex multis delictis liberatos homines ad gloriam perducit justificationis indultæ.* Pelagius vero in Comment. ad c. 5, ep. ad Rom. et ad c. 5, ep. 2 ad Cor. idem, ait. 5° Adoptio et hæreditas; sic enim Pelagianos S. Aug., L. 2 ad Bonif., c. 6, n. 11, compellat : *Regenerationis lavacro adoptari ex filiis hominum in filios Dei non negatis, imo etiam prædicatis.* 6° Infusio vel collatio virtutum; sic Julianus apud S. Aug., L. 1 op.

imperf., n. 53, ait : *Hanc* (baptismatis) *gratiam locupletem spiritualibus donis credimus, quæ multis opima muneribus ac reverenda virtutibus, pro infirmitatum generibus et humanorum statuum diversitatibus, una, tam remediorum collatrice quam munerum, virtute medicatur.*

187. R. II. **Si artes et subdolæ Pelagianorum explicationes attendantur, incertum videtur an gratiam habitualem admiserint.**

Ratio est, quia sicut variæ et energicæ loquendi formulæ, quibus videbantur asserere *adjutorium voluntatis*, erant compositæ ad fucum Catholicis faciendum, nihilque reipsa præter legem, doctrinam, revelationem et internam illustrationem concedebant : ita totus etiam ille verborum apparatus ex simili arte videtur esse profectus, nec *gratiam habitualem* in sensu Catholico asserere. Probabiliter enim opinari licet, Pelagianos tantum intellexisse *remissionem* evenire per simplicem externam peccatorum condonationem : *sanctificationem*, regenerationem et adoptionem similiter per externum favorem Dei ad regnum destinantis; sicut sola Principis voluntate quis ad regni dignitates destinari potest, quin aliqua illi virtus interna communicetur : *virtutum* etiam collationem, cum hæ sint illa ipsa gratiæ opera et munia, fieri et explicari per intrinsecam condonationem vel favorem.

Fundamentum hujus assertionis præbet S. Augustinus, qui 1° de remissione peccatorum sensum Pelagianum sic explicat L. 6 contr. Julian., c. 23, n. 72, eumdem alloquens : *Tu a vestro dogmate non recedis, quo putatis gratiam Dei per J. C. D. N. sic in sola peccatorum remissione versari, ut non adjuvet ad vitanda peccata et desideria vincenda carnalia, diffundendo charitatem in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui ab illo datus est nobis.* 2° De instauratione et regeneratione similiter loquitur S. Aug., L. de gr. Ch., c. 38, n. 42. 3° De justificatione et sanctificatione ad eumdem sensum pertinet S. Augustini effatum, ex L. de gr. Christi, c. 30, n. 31 : *Istam gratiam, qua justificamur, id est, qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, in Pelagii et Celestii scriptis... nusquam eos inveni, quemadmodum confitenda est, confiteri.* 4° De virtutibus ac nominatim de fide nihil probant; verba enim Juliani supra cit. : *Sed hanc gratiam locupletem spiritualibus donis credimus, quæ multis opima muneribus ac reverenda virtutibus*, etc., vel ipso *Jansenio* hic adversario judice, intelligi possunt de gratia baptismi intransitive sumpta, id est, de baptismo, qui vires habeat ad multos effectus præstandos ratione et modo nuper assignatis. Adhæc S. Aug., L. 6 contr. Julian., c. 3, n. 6, ubi eatenus parvulos tantum ex eorum sententia dicit fideles, quatenus per alios credunt. *Velitis, nolitis*, inquit, *parvulos credere confitemini in Christum per corda et ora gestantium.*

ARTICULUS II.

QUINAM PRIMI FUERINT SEMIPELAGIANI EORUMQUE DEBELTATORES ET ERRORES?

188. *Nota. Semipelagiani* eo nomine appellati, quod multa Pelagianorum dogmata ejurantes aliqua tamen retinuerint, dimidiato quasi errore ea secuti, in quibus, teste Prospero, non mediocris pestilentiæ fibra nutritur. Dicti etiam sunt *Reliquiæ Pelagianorum*, quod ex eorum cineribus excitati partem

aliquam erroris jam prostrati superstitem facerent : dicti item *Massilienses* ab urbe Massiliensi in Gallia, in qua Semipelagiani existebant, de quorum erroribus S. Prosper et Hilarius ad S. Augustinum retulerunt.

189. *Dico I.* **Inter Semipelagianorum principes numerantur**

1° *Joannes Cassianus*, natione Gallus, vitam monasticam primum in Palestinæ et Ægypti cœnobiis professus, dein Diaconus a S. Joanne Chrysost. ordinatus, post ejus obitum Massiliensis Presbyter factus, in extructo Massiliæ cœnobio subsistens. *Collatoris* nomen nactus est, ob scriptos de Institutis Monachorum Ægypti commentarios et Patrum Collationes, in quarum decima tertia præsertim Semipelagianos errores diserte docuit.

2° *Faustus* natione Britannus, primum cœnobii Lirinensis Abbas, post Rejensis in Gallia Episcopus, errorum a Joanne Cassiano haustorum propugnator acerrimus, post an. 475, Libros 2, de gratia et libero arbitrio edidit, in quibus Massiliensium dogmata et calumnias contra S. Augustinum, ejusque præsertim librum de prædestinatione, instauravit.

3° *Vincentius*, de quo inter eruditos est controversia, secundum Norisium et Nat. Alexandrum est ille, qui Tulli natus, cœnobii Lirinensis in Provincia Monachus et Abbas, scripsit Commonitorium duplex adversus Hæreticos, et hinc ab iisdem Vincentianarum, numero sexdecim, objectionum auctor habetur, atque in ipso Commonitorio tecte et per cuniculos S. Augustinum ac ejus discipulos impugnasse perhibetur, ante annum 450 mortuus. His secundum communiorem addendus venit

4° *Gennadius* Massiliensis Presbyter, cujus animus factioni Semipelagianæ addictus ex libro colligitur, quem de Viris illustribus anno circiter 490 conscripsit.

Præter hos in Semipelagiano errore se aliquando versatum fatetur S. Aug., L. de prædest. Sanct., c. 3, et hinc quasdam propositiones Expositionum in epist ad Roman. ante Episcopatum scriptarum in LL. Retract. emendat. In eumdem errorem prolapsi fuerant *Vitalis* quidam Carthaginensis et nonnulli *Monachi Adrumetini*, quorum tamen primum revocavit S. Aug., ut ex ejus epist. 107 (al. 217), liquet : postremos autem idem etiam statim corripuit. *Severum Sulpitium* Semipelagianum putavit Baronius ; sed edidit pro eo apologiam Guibertus Abbas Gemblacensis, et ex Chronologia eum vindicavit Labbeus : *S. Honoratum* Massiliens. Ep. in similem suspicionem deduxit Norisius, sed ab eadem liberavit eum Nat. Alexander : Jansenius denique *S. Joannem Chrysost.*, *S. Hieronymum* aliosque nonnullos Patres, maxime Græcos eadem fuligine aspersit, quam injuriam deterserunt plures tum Scholastici, tum Historici.

190. *Dico II.* **Præter S. Augustinum**, qui delatum ad se Semipelagianismum Libris de prædestin. Sanctorum et de dono perseverantiæ impugnavit, contra Gallos Lugdunensis et Arelatensis Provinciæ in novam sectam circa an. 428 coeuntes, tum Patres, tum Pontifices, tum Concilia decertarunt, et hæresin tandem contriverunt.

Inter Patres referuntur S. Prosper Aquitanus, et Hilarius, qui cum priore Semipelagianos ad S. Augustinum detulit ; S. Fulgentius Ruspens. Ep., S. Cæsarius Arelatensis, Joannes Maxentius et Petrus Diaconus ; quorum tamen primus ut tempore, sic et ardore et victoria fuit S. Prosper. Nam eam in rem jam an. 429, scripsit epistolam ad Ruffinum : an 432, exa-

gitavit Joan. Cassianum libro contra Collatorem scripto : an. 434, respondit ad Capitula 15. Gallorum calumniantium : edidit Responsiones ad excerpta Genuensium, in quibus difficultates quasdam in S. Augustini libris inventas Camillus et Theodorus Genuenses Presbyteri proposuerant : adjecit etiam Responsiones ad Capitula objectionum Vincentianarum. Sub hæc tempora ex simili occasione scripsit Epigrammata plurima et celeberrimum Carmen de ingratis.

Inter Pontifices locum præcipuum habet Cœlestinus I, qui an. 432, data ad Gallicanos Episcopos epistola, S. Augustini doctrinam contra Semipelagianorum calumnias vindicavit; quod idem præstitit Gelasius I, in epist. ad Picenos an. 494. Concilium, ante Synodum Valentinam imperante Lothario an. 840 celebratam, et præter Valentinam a Cæsario Arelatensi an. 529, indictam, celeberrimum in hac materia est Arausicanum II, eod. an. 529, a 14. Episcopis habitum, quod 24. Canonibus ex Augustini scriptis ad verbum expressis, et a Felice Rom. Pontifice ad Concilium transmissis, errores Semipelagianorum damnavit, altero mox anno 530, a Bonifacio II. P. M. data ad Cæsarium Arelat. epistola confirmatum; atque sic aliis per orbem Episcopis silentibus facta est decisio, *quam non sequi nemini permissum erat*, ut ipsemet Quesnellus in Libro, cui titulus : *Traditio Ecclesiæ Romanæ*, loquitur.

Ab hoc tempore *Semipelagiani* haberi hæretici cœperunt, cum antea Catholici nominis honore non exciderint, ut ex S. Augustini et Prosperi operibus constat, qui illos etiamnum *Fratres* et *dilectores suos*, *Catholicos*, *Concorporales* suos et *participes gratiæ Christi*, imo *Sanctos* compellabant. Hinc liquet, cur non obstantibus erroribus suis, se scilicet viventibus necdum ab Ecclesia damnatis, Joannes Cassianus a S. Greg. M. L. 6, ep. 12, dicatur Sanctus, ejusque memoria Massiliæ colatur die 23 Junii : cur Fausti nomen sacris Gallicanæ Ecclesiæ Fastis sit adscriptum : cur auctoritas Commonitorii a Vincentio Lirinensi scripti, ejusque tradita ibidem de Traditionibus et Patrum usu doctrina, non debeat rejici ab Heterodoxis; præsertim cum in his fidei regulis hic scriptor nec a S. Augustino, nec ab aliis Patribus, nec ab Ecclesiæ doctrina dissentiat.

191. *Dico III.* **Semipelagiani de peccato originali et necessitate gratiæ Christi ad illius remissionem ac justitiam et salutem recte senserunt :** Capitalis autem illorum error fuit, *initium* aliquod fidei, justitiæ ac salutis esse a nobis. Quippe in *fide* Semipelagiani distinguebant tria : initium, augmentum et perseverantiam. *Initium fidei* dicebant complecti : 1° fidem, per quam aliqui intelligunt actum fidei inchoatæ et pium credulitatis affectum, alii fidem et actum perfectum; hæc, quia vel sola externa prædicatione Evangelii excitari poterat, a Semipelagianis non reponebatur in numero bonorum operum : 2° desiderium salutis inde ortum : 3° orationem ac implorationem opis et benignitatis divinæ.

Hæc omnia ex *solis viribus naturæ* haberi statuerunt, ad id explicandum, teste Hilario in sua ad S. Aug. epistola (inter August. 226), hac usi *similitudine* : Ægrotus, inquiebant, non advocaret medicum, nisi præcederet bona de eo existimatio, h. e. humana credulitas, qua credit eum posse et velle sanare : et tamen neque bona hæc de peritia et benignitate medici existimatio, nec vocatio illius, nec sanitatis per ipsum consequendæ desiderium, partem in opere curationis ullam habent, utpote quæ adscribenda est potius medici industriæ et medicamentorum virtuti. Per *augmentum fidei* intelli-

gebant ipsum opus bonum, quo putabant fidem augeri, atque hinc illud nonnunquam fidei incrementum vocabant. *Perseverantia fidei* autem complectebatur tam fidem, quam ipsa etiam opera bona diu, constanter, vel ad finem saltem perducta. De *initio boni operis* autem aliter ac de fidei initio loquebantur.

Discrimen enim ponebant inter bonorum operum initium et inter eorum voluntatem, desiderium et conatum; quia initium boni operis est operis boni actus et exercitium quantumvis tenue ac imperfectum, sicut initium fidei est fidei actus imperfectus : sed velle, desiderare et adniti ad opus bonum non est bonum opus; sicut nec velle, desiderare et adniti ad sanitatem est sanitas.

Hinc in *Semipelagianorum* sententia hic ordo actuum occurrebat : 1^us^ actus erat *actus fidei*, quo in Christo creditur, quem sola præcedebat Evangelii annuntiatio; quia vero non tantum ministerio Evangelicæ prædicationis poterat excitari in homine affectus ad bonum, sed etiam per exhortationes et comminationes humanas, hinc nonnunquam in scriptis Semipelagianorum hujus actus præambuli mentio dissimulatur : 2^us^ erat *simplex voluntas* vel complacentia in sanitate acquirenda, naturaliter omnino ad fidem sequens, qua homo infirmitatem suam virtute Christi sanari posse credebat : 3^us^ erat *desiderium* sanitatis, quod ex illis præcedentibus naturaliter emicabat : 4^us^ erat iners quidam surgendi *conatus* ex desiderio sanitatis similiter exortus. Hunc vero cum vires fractæ et debilitatæ non sequerentur, accedebat 5^us^ quo voluntas exclamabat, petebat, quærebat, pulsabat, et dexteram sibi porrigi postulabat.

Denique his naturalibus actibus prægressis, gratia jam ad incipiendum et perficiendum virtutis opus necessaria tanquam *merces* retribuebatur a Deo, quam ultro et gratis dari incredulis et otiosis Semipelagiani inficiabantur. Patent hæc ex S. Aug., S. Prosp., Hilar., etc., infr. referendis.

192. *Dico IV.* **Fundamentum hujus erroris erat idem, quod principale Pelagianorum**; unde Prosper in sua ep. ad S. Aug. observavit, quod *egregiis viris* (Massiliensibus) *spiritus Pelagianæ impietatis illudat.* Putabant nempe penitus sublatam fore *libertatem humanam*, nisi a peccato Adami superesse id naturali arbitrio diceretur, ut medicum saltem, in quo crederet, posset accersere, et ad salutem ipsius ope dein procurandam ægrota voluntate suspirare; hoc enim sublato nec in nostra libertate quidquam reliquum esse, ut salvari possimus, et Deum *personarum*, non voluntatum *acceptorem* fore causabantur, si quos vellet, immerentes vocaret ad fidem. Patet hoc ex Cassiani Collat. 13, c. 12.

193. *Dico V.* **Ex hoc errore et fundamento plures errores alii Semipelagianorum pullulabant.**

1^us^ Erat circa *perseverantiam* Sanctorum in bono. Hanc voluntate efficaci quibusdam a Deo donari, aliis non donari, admittere recusabant : sed sicut Adamo datum fuit adjutorium, quo poterat perseverare, si vellet, ipsaque perseverantia fuit arbitrio ipsius relicta; ita et nunc nobiscum agi putabant, ut omnibus hominibus, qui fidem *naturæ conatu* amplecti et Dei medentis auxilium implorare vellent, huic merito gratia retribueretur, qua perseverare possent, ipsa interim perseverantia ipsorum arbitrio relicta. Proponit hoc Hilar. in ep. ad S. Aug., n. 6.

2us Erat, Deum paratum esse *indifferenter* sua omnibus dona communicare, sed expectare solummodo *conatum naturæ*, nec ante, quam vocatum accurrere, atque hinc creaturam vi naturali promereri et arripere gratiam. Sic Prosp. testatur in ep. ad S. August., n. 6. Unde patet, hæresin Semipelagianorum non stetisse in eo, quod admitterent dogma Catholicum de *gratia sufficiente* omnibus parata; sed quod hanc ex merito naturali, et quidem non sine illo dari assererent.

3us Erat, Deum *æque velle* omnes homines salvos fieri, si ipsi conatu naturali velint. Hunc sensum Prosp., ibid., immediate ante designaverat. Hic vero orthodoxa quidem est propositio illa : *Deus vult omnes salvos fieri, si ipsi velint*, modo hæc salutis voluntas in Dei gratiam prævenientem refundatur, nec libero arbitrio *solis naturæ viribus* quærenti tribuatur. Similiter Deum velle omnes homines salvos fieri *generali voluntate*, et quidem proprie tali, bona, beneplacenti, et, quantum ex parte ipsius est, perfecta et sincera, Catholicum est : sed Deum singulari voluntate, consilio et proposito nolle *prædestinatorum salutem* magis efficaciter quam aliis, id Semipelagianum; quod Prosp. refellit in Carm. de ingratis, c. 13 (L. 2, vers. 309 et seqq.).

4us Erat, simili ratione *Christum* pro omnibus hominibus esse *mortuum*, et a redemptione sanguinis atque a beneficio ejusdem neminem esse exceptum, sed omnes æque esse participes. Sensum hunc iterum exposuit S. Prosp. in ep. cit., n. 6. Ubi non est *Semipelagianum* dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse; asserentem enim id propositionem Jansenii damnarunt Pontifices : sed hæresis erat in hoc, quod dicerent *Semipelagiani* Christum esse mortuum, ut iis succurreret et gratiam vitamque æternam largiretur, qui hæc naturali desiderio et fidei naturalis merito impetrarent.

5us Erat circa *prædestinationem*. Nullam enim electorum vocationem secundum propositum et prædestinationem gratuitam admittebant Semipelagiani; sed 1o principium *discretionis* fidelis ab infideli non a gratia Dei, sed a fidei naturalis merito petendum putabant. 2o Cum interrogarentur cur his potius nationibus prædicaretur *Evangelium*, vel his potius hominibus daretur prædestinatio, quam aliis nationibus vel hominibus, cum apud neutros merita præcessissent prædicationem vel gratiam; respondebant id factum propter *præscientiam* naturalis fidei et primæ voluntatis, quæ in his potius, quam illis futura erant. 3o Cum urgerentur exemplis *parvulorum*, quorum aliqui baptismo initiati, alii sine eo infantes decedunt, et sic discretionis causa non potuerit esse etiam naturalis meritorum diversitas futura; responderunt, consequenter errando, hunc baptizari, istum negligi, quia hujus merita naturalia, quæ habiturus fuisset, si ad maturam ætatem pervenisset, prævisa a Deo fuerint, istius non item. De singulis testantur SS. Prosper, n. 3, et Hilarius, n. 6 in ep. ad S. Aug.

Ad hunc errorem non pertinere sententiam plurimorum Theologorum, tum *gratuitam prædestinationem* negantium, tum asserentium *scientiam mediam*, vel ex uno Natali Alex. colligi potest, cujus testimonium minus potest esse suspectum, quo magis ipse sua in opinione a gemina illa sententia recedit. Hic enim ubi postremum hunc errorem retulisset ad Secul. v, c. 3, art. 8, hæc monet : *Cavendum, ne recentioribus quibusdam Theologis, qui prædestinationem electorum ad gloriam intuitu meritorum* (nempe supernaturalium) *a Deo fieri contendunt, et scientiam quamdam mediam propugnant, semi-*

pelagiani erroris nota inuratur; quod imprudenter et temere novi quidam auctores fecerunt, vel semipelagianorum dogmatum ignari, vel studio partium in transversum acti. Magnum enim est discrimen, quantum ad hoc utrumque dogma inter Semipelagianos ac illos Theologos. Nullum enim vero prædestinationem gratuitam Semipelagiani admittebant, nedum ad gloriam, sed nec ad gratiam : electionem scilicet ad gloriam merito operum (intellige, in naturalibus initiis fundatorum) *tribuebant, electionem ad gratiam merito fidei; h. e. naturalis. Theologi vero laudati prædestinationem ad gratiam omnino gratuitam profitentur : solam electionem ad gloriam intuitu meritorum* (scilicet supernaturalium) *fieri volunt.*

Post pauca in propriam opinionem addita pergit : *Quod spectat ad scientiam illam, quæ media nuncupatur, non in hoc fuerunt hæretici Semipelagiani, quod eam admiserint ac propugnarint; sed quod ex præscientia meritorum vel peccatorum, quæ nusquam essent futura, Deum hominum sortes definire assererent, et alios prædestinare ad gloriam, alios damnare ad pœnam : idque etiam locum habere in parvulis. At recentiores illi Theologi longe sunt ab istius erroris flagitio. Quod enim propugnant scientiæ mediæ genus circa merita vel peccata sub conditione, quæ nusquam ponenda sit, futura, non ita versatur, ut Deus in prædestinationis et reprobationis negotio rationem eorum aliquam habeat.*

194. *Observa.* Theologi quidam periti in duas generatim classes Semipelagianos distribui posse putant. In laxiores, qui a Pelagii placitis minus declinantes asserebant non solum voluntatem credendi vel initium fidei, sed initium etiam bonorum operum esse a nobis sine gratia : et in strictiores, qui a Pelagio longius distantes, solo sibi reservato initio fidei vel pio credulitatis affectu, cætera omnia gratiæ adscribebant. Videtur tamen postrema classis fuisse communis *Semipelagianis omnibus;* cum omnes videantur asseruisse prævenientis interioris gratiæ necessitatem ad quodvis opus bonum perficiendum, vel etiam incipiendum. Colligitur id ex S. Aug., qui de Semipelagianorum opinionibus a Prospero et Hilario plenissime instructus, *universim* de Semipelagianis L. de prædest. Sanct., c. 1, id pronuntiat.

Quæres : *An Semipelagiani omnes gratiæ interioris prævenientis necessitatem ad initium fidei constanter negaverint?*

195. *Nota.* Jansenius, duplici Semipelagianorum classe L. 7 de hæres. Pelag., c. 2, supposita, postmodum nempe L. 8, c. 6, scribit : *Itaque Massiliensium opinionibus et Augustini doctrina quam diligentissime ponderata, certum esse et indubitatum esse debere sentio, quod Massilienses præter prædicationem atque naturam, veram etiam et internam et actualem gratiam ac ipsam etiam fidem, quam humanæ voluntatis adscribunt viribus, necessariam esse fateantur.* Et infra addit : *In hoc ergo proprie Massiliensium error situs est, quod aliquid primævæ libertatis reliquum putant; quo sicut Adam, si voluisset, poterat perseveranter operari bonum; ita lapsus homo saltem credere posset, si vellet : neuter tamen absque interioris gratiæ adjutorio; cujus usus vel abusus relictus esset in uniuscujusque arbitrio ac potestate.* Contra hunc

196. R. I. **Omnes Semipelagiani constanter negarunt ad initium fidei**

necessitatem gratiæ interioris, h. e. illustrationis simul et inspirationis.

Prob. I. Ex ipsis SEMIPELAGIANIS. *Vitalis* Carthaginensis sententia liquet ex ep. 107. S. AUGUSTINI ad eumdem (al. 217, n. 1), ubi S. AUG. : *Quomodo dicis,* inquit, *quod te audio dicere, ut credamus in Deum et Evangelio consentiamus, non esse donum Dei, sed hoc nobis esse a nobis, id est, ex propria voluntate, quam nobis in nostro corde non operatus est ipse.* S. AUG. errorem suum, quem antea cum *Semipelagianis* communem habebat, sic exponit L. de prædest. Sanct., c. 3, n. 6 : Errabam *putans fidem, qua in Deum credimus, non esse donum Dei, sed a nobis esse in nobis... Neque fidem putabam Dei gratia prævenire..., nisi quia credere non possumus, si non præcederet præconium veritatis. Ut autem prædicato nobis Evangelio consentiremus, nostrum esse proprium et nobis ex nobis esse arbitrabar.*

Cassianus de fide Centurionis Evangelici sic Coll. 13, c. 14, loquitur : *Non enim illam fidem, quam ei Dominus inspirabat, sed illam, quam vocatus semel atque illuminatus a Domino, per arbitrii libertatem poterat exhibere, experiri voluit divina justitia.* Similia refert, c. 8, 11, 12, 15. *Faustus* autem L. 1 de lib. arb., c. 17.

Nec dicas. 1° *Cassianus* Collat. 3, item Collat. 13, c. 3, fatetur dari hominibus a Deo *inspirationem quamdam immissam in cor nostrum,* et statuit, *non solum actuum, verum etiam cogitationum bonarum ex Deo esse principium.* 2° *Gennadius* L. de Eccl. dogmat., c. 21 : *Manet itaque,* inquit, *ad quærendam salutem arbitrii libertas..... sed admonente prius Deo et invitante ad salutem, ut..... agat occasione salutis, hoc est, inspiratione* Dei.

R. *Ad* 1^um^. Præterquam quod *Jansenius* fateatur, Cassianum non admisisse reipsa gratiam ad initium fidei ; vel *inspiratio* a Cassiano sumitur pro sola *doctrina externa,* ut exempla de Abrahamo et B. Antonio ibidem allata persuadent : vel pro gratia tali, quæ aliquando immititur a Deo, non autem semper, ut Collat. 3, c. 13, 14 et 19 explicat; unde propriam inspirationis gratiam ab eo intellectam non fuisse apparet. Quod alterum textum attinet, constat ex eo, Cassianum subinde more Catholico locutum, sed inconstantem fuisse, uti S. PROSP. in L. contra Collatorem expendens Collationem 13 ostendit, et hinc Cassianum exagitat.

Ad 2^um^. R. NAT. ALEXANDER probabilius existimat librum hunc a Gennadio ex hæresi Semipelagiana resipiscente fuisse scriptum, eo quod eumdem GELASIO P. M., qui *Cassiani* et *Fausti* libros censura notaverat, transmittere non esset ausus : atque hinc verba allata in sensum Catholicum explicat. In cujus confirmationem accedit, librum hunc ab HADRIANO I, in ep. ad Carolum M. cum ipsius Gennadii elogio, quem Sanctum appellat, fuisse missum. Alii negant nomine inspirationis a Gennadio intellectam gratiam interiorem, cum ea dicatur *occasio salutis* et verba *admonente Deo et invitante,* solum adjutorium in lege et doctrina positum sonent. Ubi vero dicitur nostræ potestatis, non autem divini muneris esse, quod acquiescamus inspirationi, Semipelagianus error profertur.

Prob. II. Ex Semipelagianorum OPPUGNATORIBUS. HILARIUS in sua ad AUG. epist., n. 2. *Quod dicitur,* inquit, *crede et salvus eris : unum horum exigi asserunt, aliud offerri; ut propter id quod exigitur, si redditum fuerit, id quod offertur deinceps tribuatur. Unde consequens putant, exhibendam ab eo fidem, cujus naturæ id voluntate creatoris concessum est.* Similia refert S. PROSP. in sua ad S. AUG. epistola, quæ alias jam retulimus. S. AUGUST.

etiam Semipelagianorum communem errorem confutaturus L. de præd. Sanct., c. 2, n. 3, scribit : *Prius itaque fidem, qua christiani sumus, donum Dei esse debemus ostendere.* Et postea, n. 5 : *Attendant hic et verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei cœptum, et ex Deo esse fidei supplementum.*

Nec dicas : Contrarium videntur illi ipsi insinuare. Nam 1° Hilarius ibidem dicit : *Cæterum ad nullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum, quemquam sibi sufficere posse consentiunt.* 2° S. Prosper, ibid., n. 5 : *Nec considerant se gratiam Dei, quam comitem, non prævium, humanorum volunt esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere, quas ab ea secundum suam phantasiam non negant esse præventas.* 3° S. Aug., L. de prædest. Sanct., c. 1, n. 2 : *Pervenerunt isti Fratres nostri..... ut præveniri voluntates hominum Dei gratia fateantur.*

R. — *N. Ass. Ad* 1^um^ et 3^um^. R. Aliud juxta Semipelagianos fuisse initium *fidei*, aliud initium *boni operis*.

Ad 2^um^. R. Doctrinam Semipelagianorum fuisse, quod aliud sit *meritum*, quo meremur gratiam, aliud, quo vitam æternam meremur. *Primum* dicebant fidem naturalem seu fidei initium supr. explicatum : *secundum* opera bona seu justitiæ, quæ et quorum operatricem voluntatem non negabant a Deo præveniri. Distinxerunt inter *gratiam initialem*, h. e. initium fidei, seu meritum naturale, et inter *gratiam salvantem*, h. e. gratiam operum bonorum, seu justitiæ.

Unde constat, quare in loco nobis objecto Semipelagiani negent gratiam Dei esse *prævium humanorum meritorum*, et tamen non negent *voluntates a gratia* esse *præventas*. Non enim hic pugnantia loquuntur; quod si fecissent, S. Prosper non omisisset vitium contradictionis objicere : sed prævium fidei initio gratiam negant, qua præveniri voluntatem in operis boni etiam initio affirmant. Constat præterea, quomodo gratiam etiam *illis voluntatibus subderent*, quas ab ea *secundum suam phantasiam* non negabant præventas; dicebant enim internam gratiam, qua in Christo renascimur, et præveniuntur opera justitiæ, merito *naturalis fidei* et *initialis*, h. e. creationis, gratiæ ope acquiri, et secundum hunc erroneum ac hæreticum sensum subdebant gratiam veram nostris voluntatibus.

Prob. III. Ex Damnationibus Semipelagianismi. Conc. Arausicanum II, damnans dogmata Semipelagianorum Can. 5, Apostolicis dogmatibus dicit adversari, qui *sicut augmentum, ita etiam initium fidei ipsumque credulitatis affectum non per gratiæ donum, sed nobis naturaliter inesse dicit.* Similia sunt, quæ Can. 4, 6, 7 et 25, damnantur. His adde sententias Bonifacii II, illud Concilium confirmantis : denique quartam propositionem e quinque Jansenianis damnatam ceu *falsam* et *hæreticam*.

Nec dicas 1°. Semipelagiani non solum negabant donum Dei esse initium fidei, sed etiam *finalem perseverantiam* : sed ad finalem perseverantiam non denegabant gratiæ indifferenter præmoventis necessitatem; ergo nec eam negabant ad initium fidei.

R. — *D. M.* Eatenus etiam negabant finalem perseverantiam esse donum Dei, quatenus negabant prævenientem Dei gratiam interiorem dari ad perseverandum, sicut negabant hanc gratiam dari ad credendum *N.* quatenus *voluntatem perseverandi* negabant esse partum *gratiæ*, et volebant ita effectum esse *naturæ*, ut hæc voluntas etiam ipsam gratiam præveniret, utpote cujus piis conatibus ac desideriis ista gratia a Deo tribueretur *C.*

Nec dicas 2°. Iidem, teste Hilario ep. ad Aug., n. 7, moleste ferebant discrimen traditum ab Augustino inter gratiam collatam Adæ, sine qua per liberum arbitrium perseverare non poterat, et gratiam nunc *prædestinatis* præparatam, qua perseverantia ipsa donatur; et in hoc solo volebant a primo homine distare omnium naturam, *ut illum integris viribus voluntatis juvaret gratia volentem, sine qua perseverare non poterat : hos autem amissis et perditis viribus credentes tantum, non solum erigat prostratos, verum etiam suffulciat ambulantes.* Si ergo Semipelagiani non denegabant in Adam adjutorium *sine quo* ad omnia opera salutaria et volendum, neque illud negabant in hominibus lapsis ad fidem et credendum.

R. 1°. Semipelagiani hoc discrimen moleste ferebant ex non intellecta S. Augustini sententia. Putabant enim *perseverantiæ donum,* quo nunc prædestinati perseverant, esse gratias actuales, sicut erant illæ Adamo datæ, sine quibus perseverare non poterat; cum tamen S. Doctor *perseverantiæ donum* constituerit in speciali Dei providentia et misericordia erga prædestinatos, qua eorum vitæ seriem inter tot pericula tentationum, et bonarum malarumque actionum vicissitudines ita moderatur et gubernat, ut non sinat eos finire hanc vitam, cum sunt impii, sed tunc rapiat, cum sunt pii, ut infra ex S. Aug. præsertim L. de prædest. Sanct. exponemus.

R. 2°. Falsum esse, quod objectio supponit, Semipelagianos nempe admisisse in Adamo gratiam actualem *prævenientem,* sine qua in bono, in quo creatus erat rectus, perseverare non poterat. Admiserunt quidem, Adamo datam fuisse gratiam actualem *adjuvantem,* qua in fide et justitia permanere, vel ab ea deficere posset, si vellet; sed velle permanere in fide et justitia, poterat juxta ipsos Adam *incipere* solis naturæ viribus. Nos autem in hoc solo distare ab Adamo contendebant, quod *fidem* tantum, non autem *opera justitiæ,* viribus solius naturæ incipere possemus; quod ipsum manifeste indicant verba Hilarii objecta. Porro observandum, voluntatem aliam esse *operatricem,* quæ boni initium et hinc bonum jam inchoatum est : aliam *præambulam tantum,* quæ dispositio duntaxat ad bonum ac ejus desiderium est, non autem bonum nequidem inchoatum.

Nec dicas 3°. Pro Jansenii propositione damnata : 1. Primam ejus partem esse quæstionem *facti,* quæ proprie fidem non spectet : et hinc hæreseos notam in eam non cadere. 2. Eam quidem jure damnatam, sed ideo, quia *indefinita* est, et de Semipelagianis omnibus loquitur; cum tamen aliqui gratiæ interioris prævenientis necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, non admiserint. 3. Eamdem partem primam merito fuisse damnatam, quamvis *Semipelagiani* gratiam interiorem ad fidei initium admiserint, sed ex eo, quia gratiam proprie et vere prævenientem non admittebant; cum gratia ex sensu *Semipelagianorum* ad nutum voluntatis se accommodans ipsique serviens, voluntatem reipsa non præveniat.

R. Audiendus hic iterum videtur Nat. Alexander loc. supr. cit. : *Sed de isto Semipelagianæ hæresis capite in Dissertationibus uberius agam contra Jansenium, Franciscum Macedo Minorem, Gonetum nostrum et alios, qui nulla habita ratione Propositionis quartæ in Constitutione Innocentii X damnatæ, temere asserunt Semipelagianos gratiam aliquam internam ad initium fidei admisisse.* Et vero quanta temeritate id agant, patet ex his ipsis exceptionibus.

Ad 1^um^. R. Imprimis nota *falsitatis* saltem in eam cadit; ergo qui primam partem veram putant, quam Rom. Pontifices et cum iis Ecclesia *fal-*

sam declarant, et ut talem damnant, hos errare et cæcutire contendunt; quod factum a temeritate saltem excusari nequit. Deinde quæstio hæc, quid de initio fidei senserint Semipelagiani, sic est facti, ut jus involvat in damnata propositione. Si enim prima pars, quam facti vocant, quod scilicet *Semipelagiani admiserint prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad initium fidei*, vera sit; secunda, quæ juris est, per errorem a Pontificibus damnata est ut hæretica. Nam si quis admiserit primum, neque in eo constituat eorum hæresin, sequitur, Semipelagianos in eo tantum *fuisse hæreticos, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare*; et Pontifices errasse in quæstione juris, hanc partem 2^am^ hæreseos damnantes.

Ad 2^um^. R. Et sensus Jansenii et sensus Pontificiæ Constitutionis huic exceptioni repugnat. *Primum* quidem; quia *Jansenius*, in cujus sensu damnata est propositio duas Semipelagianorum classes distinguens, de una earum solum asserit, ipsos prævenientis gratiæ necessitatem ad fidei initium admisisse; ergo de iis, de quibus Jansenius asserit, negant Pontifices. *Secundum* vero; quia Pontifex secundam propositionis partem damnans declarat, nullos Semipelagianos fuisse hæreticos in eo, quod gratiam vellent esse talem, cui posset resisti vel obtemperari; ergo sensus ejus quoad *primam* partem est, nullos Semipelagianos gratiæ prævenientis necessitatem ad fidei initium admisisse; cum unum ex altero necessario sequi proxime dictum sit.

Ad 3^um^. R. Vanitas exceptionis ex ipsa propositione damnata dilucescit. Cum enim Pontifex dicat, Semipelagianos non fuisse hæreticos, quod vellent talem esse gratiam, cui voluntas posset obtemperare consensu et resistere dissensu; hoc ipso patet, quod eos non damnaverit ut hæreticos, quod non admiserint gratiam per se efficacem, quam quidam proprie et vere prævenientem nominant; ut ipse Nat. Alexander, quantumvis gratiæ *per se* efficacis patronus, in dissert. 4, Sec. v, respondet.

197. R. II. Theoph. Raynaudo, Petavio, aliisque non videtur negandum, a Semipelagianis ad fidei initium admissam esse *gratiam illustrationis*; idque ex variis textibus SS. Prosperi et Augustini; sed ab aliis forsan responderi potest, hæc omnia probare duntaxat admissam a Semipelagianis gratiam illustrationis ad *opus bonum* : minime autem ad fidei initium; utpote inter quod et illud statuebatur juxta dicta discrimen, et *fides* a ratione *boni operis* discernebatur.

ARTICULUS III.

QUINAM FUERINT AUCTORES, DEBELLATORES ET ERRORES RECENTIORUM SECTARUM CIRCA GRATIAM?

198. *Nota*. Joannes *Wicleffus* natione Anglus, vehementis ingenii et ambitionis homo, Ecclesiæ de Luttheworth in Lincolniensi Diœcesi Rector, ubi a præfectura Cantuariensis Collegii docendique Theologiam munere ob contrariam ipsi consuetudinem et jus erat rejectus, præterea etiam spe Wigorniensis Episcopatus exciderat, ad turbandam Ecclesiam se convertit, sparsis sub an. 1375, erroribus variis dogmata de Deo, Christo, Sacramentis, Ecclesia, membris ejus ac ordinibus et libero arbitrio concernentibus, quos

Thomas Waldensis maxime ex libro ejus, *Trialogus* inscripto, et aliunde collegit.

Concilia contra eumdem tum Romæ tum in Anglia, et Gregor. XI. P. M. hæresin hanc in exordio statim opprimere laborarunt : tandem vero confecerunt Synod. Constantiensis, Sess. 8 et Martinus V, edita Bulla. Damnatorum dogmatum similitudo et singulare studium, quod *Lutherus* in *Wicleffo* et *Joanne Huss* ejus discipulo defendendo tum alibi tum in thesibus Lipsiæ contra Eckium propositis impendit, fundamentum præbet, cur *Wicleffus* a pluribus sectarum recentiorum Patriarcha dicatur. Quoniam vero ejus errores quæstiones de gratia minus attingunt, eosdem etiam hic referre aut de illo uberius agere supersedemus.

199. *Dico I.* **Sectarum, quæ a seculis aliquot prope innumeræ emerserunt, auctores vel præformatores præcipui sunt Martinus Lutherus et Joannes Calvinus.**

Lutherus natione Saxo, natus an. 1483. Islebii in Comitatu Mansfeldensi, Litteris humanioribus Magdeburgi et Isenaci, Philosophiæ studiis Erfordiæ absolutis et degustata per annum Jurisprudentia, inopino socii fulmine icti exterritus fato, Ordinem Erem. S Augustini ibidem an. 1504 suscipit. Aliquot annis post, Wittenbergam studiorum causa missus, subin Romam digressus, redux deinde ibidem in Academia, quam Dux Saxoniæ nuper erexerat, Theologiæ Doctor et Professor creatur.

Hic ex occasione Jubilæi et Indulgentiarum a Leone X. P. M. concessarum, quarum promulgationem Albertus Archiepiscopus Moguntinus Tezelio Dominicano commiserat, contra indulgentias et earum præcones an. 1517, debacchari cœpit. In alios exinde errores prolapsus, cum nec scripta contraria nec disputationes habitæ nec pontificii Legati adhortationes eum reducerent, *damnationem* primum 41, propositionum an. 1520, deinde excommunicationem et hæretici stigma an. 1521, a Leone X, tulit.

Inde efferatior factus nihil omisit, quod ad devastandam Ecclesiam facere posset, editis voluminibus pluribus, e quibus præter errores, morum ejus characteres, superbiam, ambitionem, impudentiam, scurrilitatem, irreverentiam in Principes, propensum ad seditiones concitandas animum, impudicitiam et impietatem factis alibi comprobata haurire licet. Vestem sacram, quam hactenus retinuerat, an. 1524 exuit. Sequenti anno *Catharinam de Bore* raptam e Monasterio monialem uxorem ducit, an. 1546, demum mortuus.

Sectarios Hæresiarcha iste numeravit plurimos, quorum præcipuos hic nominasse duntaxat sufficiat : Andream nempe *Carolostadium*, Huldricum *Zwinglium*, Joannem *Œcolampadium*, Philippum *Melanchtonem*, Martinum *Bucerum*, Gasparem *Schwenckfeldium*, Joannem *Agricolam*, Andream *Osiandrum*, Joannem *Brentium*, Mathiam *Flaccum Illyricum*, Franciscum *Stancharum*, etc., qui ipsi subinde in varias sectas abierunt. Eæ vero tres potissimum revocantur.

1ª Est Lutheranorum *rigidiorum* pura Lutheri dogmata sectantium, quorum facile princeps fuit Illyricus, Centuriarum Magdeburgensium præcipuus editor. 2ª Est *molliorum* Lutheranorum, h. e. eorum, qui Confessionem Augustanam, ubi non nihil emollita fuerunt Lutheri placita, sectari se protestantur. Continet hæc Confessio 28 articulos, exarata a Melanchtone, qui et Apologiam postmodum pro ea edidit, et a Germaniæ Principibus Prote-

stantibus an. 1530, in Comitiis Augustæ Vindelicorum habitis Carolo V. Imp. oblata; unde et horum dux Melanchton dicitur. 3ª Est *Sacramentariorum*, qui a doctrina Lutheri circa Eucharistiam digressi, profitentur in ea Corpus Christi non esse nisi in signo. Horum antesignanus Carolostadius, cui sese adjunxerunt Zwinglius et Œcolampadius, et *Calvini* hæresin præformarunt.

Calvinus natione Picardus, natus Novioduni an. 1509, humanioribus et philosophicis disciplinis Parisiis imbutus, primum ad Jurisprudentiam Aureliæ et Avarici Biturigum animum applicuerat, dein ad Theologiam addiscendam animatus, novæ doctrinæ, qua jam a cognato Petro Roberto Olivetano afflatus erat, principia postremo in loco hausit a Melchiore Wolmaro, iisdem mox uberius tinctus Lutetiæ, ibidem cum *Lutheranis* et *Zwinglianis* ac præsertim Nicolao Copo familiaritate inita.

Quæstionem de *dogmatibus* hic imminentem subterfugiens Basileam primum, post Engolismam se contulit; unde rursus decedens Basileæ Institutiones suas edidit, an. 1536. Genevæ Concionatoris et Theologiæ Professoris spartam adeptus. Dissidio autem inter ipsum et Symmistas, Genevenses item et Bernenses orto, pulsus urbe proripuit se Argentoratum an. 1538, ubi et suadente Bucero uxorem duxit.

Revocatus subin an. 1541 Genevam, omnem sectæ suæ disciplinam constituit probante senatu, legesque præscripsit, a quibus postea discedere nec ipsis Ministris, nec Civibus liceret. Reliquum vitæ tempus ibidem motibus adversis nonnunquam agitatus, in dilatanda sua hæresi et variis scriptis edendis strenuus, sed arrogantia, impudentia, crudelitate et impietate infamis contrivit, an. 1564, defunctus. Famosum et exitiosum *Institutionis* opus ex Melanchtonis præsertim, Œcolampadii ac Brentii libris magnam partem consarcinatum, sed methodo nova et purioris latinitatis elegantia adornatum delineare cœpit Engolismæ, edidit an. 1535 Basileæ, auxit an. 1539 Argentorati.

Calviniana itidem *factio* in plures sectas scissa fuit, quarum tres sunt præcipuæ: 1ª Eorum, qui Calvinum ad amussim sequuntur, quales sunt Genevenses: Reformati in Gallia et Palatinatu, plerique etiam in Belgio et Helvetia: Puritani item in Anglia et Scotia, a quibus parum discrepant Independentes et Presbyteriani ibidem, quibus admodum favit Oliverius Cromwellus Regni Protector nuncupatus.

2ª *Anglo-Calvinianorum*, qui nec meri Lutherani, nec Calviniani, adhærent congeriei errorum, quos Crammerus Lutheranus et Regina Elisabeth Calvinismo favens schismati Henrici VIII addiderunt, servatis semper nonnullis ad Hierarchiam pertinentibus; unde et dicti sunt Episcopales, ac a Presbyterianis differunt, dum agnoscunt Episcopos non solum ordine, sed et jurisdictione Presbyteris jure divino superiores.

3ª *Arminianorum*; sic dicti a Jacobo *Arminio* Ministro Amstelodamensi, postea ad docendam Theologiam in Academia Lugduni Batavorum evocato, qui plura dogmata de gratia, libero arbitrio, justificatione, perseverantia, prædestinatione et peccato originali emollivit, et communia sectæ Calvinianæ placita disputationibus convulsit. Huic cum se opponeret Calvini adorator et vindex Franciscus Gomarus ejusdem Academiæ Professor, scissa est in partes primum Academia, tum tota Batavia, et demum Nationalis Synodus de utriusque partis dogmatibus Dordraci, an 1618 habita, quæ sequenti anno contra Arminianos pronuntiavit sententiam. Dicti sunt iidem ob dogmata

sua Calvinistæ *molles*, ob libellos supplices ordinibus Hollandiæ et Frisiæ porrectos *Remonstrantes* : cum pars illi opposita a Duce suo *Gomaristæ*, a doctrina Calviniani *rigidi*, a libellis oppositis *Contraremonstrantes* vocantur.

Addunt quidam 4am *Piscatorianorum*, qui nomen a Joanne Piscatore Argentinensi, Calvinianæ Theologiæ in Gymnasio Herbornensi Professore acceperunt. Is ad an. 1600, scholarum reformationem meditatus in dogmatibus pluribus a reliqua Calviniana secta dissensit, censuram ideo aliorum passus, qui ejus opiniones tanquam hæreses rejecerunt, quidam etiam ut hæreticum anathemate damnandum pronunciarunt.

200. *Dico II.* **Debellatorum utriusque hæresis nomine intelligi possunt :** 1° Doctores singuli, qui hæreticis dogmatibus vel scriptis libris, vel habitis disputationibus, vel susceptis cum adversa parte colloquiis se strenue ac fortiter opposuerunt : 2° Universitates promeritam erroribus censuram affigentes : 3° Synodi Diœcesanæ aut Nationales sententiam enuntiantes : 4° Pontifices definientes et Trident. Concilium Generale tum cogentes, tum moderantes, tum confirmantes; quorum singularis notitia ex historia Ecclesiastica seculi xvi, petenda est.

201. *Dico III.* Ex Erroribus prope innumeris, quos Hæresiarcha uterque de omnibus ferme dogmatibus profudit, eos duntaxat breviter recensemus qui liberum arbitrium et gratiam spectant. Eorum 1us est, *liberum arbitrium* post Adami lapsum esse figmentum et titulum sine re. Ita Luth. in Assertione suorum articulorum ad Leon. X, art. 36. Et Calvin. in Antidoto Tridentini ad Can. 5, Sess. 6.

2us Vel explicatio potius prioris est, liberum arbitrium hominis eatenus admitti, quatenus voluntas hominis libera est *a coactione*, non tamen a necessitate. Ita Luth. L. de servo arbitrio : et Calv., L. 2 in Pighium, etc.

3us Est, hominem lapsum non posse resistere gratiæ, si velit, adeoque *necessitari absolute* sive ad bonum, si gratiam habeat, sive ad malum, si ea careat. Ita Luth. L. de serv. arb. Clarius Calvinus, L. 2 Inst., c. 3, § 10, de gratia sic loquitur : *Voluntatem movet, non qualiter multis seculis traditum est et creditum : ut nostræ posteu sit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari... Talem fuisse hominis adhuc stantis conditionem concedimus, ut potuerit ad alterutram partem inclinare : sed cum suo exemplo docuerit, quam miserum sit liberum arbitrium, nisi Deus in nobis et velit, et possit : quid fiet nobis, si ad eum modulum suam gratiam nobis impertitur?*

4us Est, hominis voluntatem sub gratiæ impulsu habere se *mere passive* instar trunci, stipitis alteriusve inanimis, uti Lutherus in Operation. in Psalmos Ps. 5 in disgressione de spe loquitur. Hujus porro erroris sensus non fuit, quod voluntas in opere bono plane iners et otiosa sit, et nullatenus nequidem *vitaliter* se moveat. Contrarium enim patet ex verbis Lutheri de serv. arb. *Necessario dico, non coacte : h. e. homo, cum vacat spiritu Dei, non quidem violentia, velut raptus obtorto collo, nolens facit malum, sed sponte et lubenti voluntate facit.* Genuinum hunc etiam Calvini sensum intelligere licet tum ex L. 2 Instit., c. 5, § 14, tum ex L. 3 cont. Pighium, maxime vero ex L. 5 cont. eumdem, ubi *hominem*, inquit, *sic quidem docemus agi Dei gratia, ut simul tamen agat : sic tamen ipsum agere, ut penes Dei spiritum tota sit, ac maneat actionis efficacia.*

Eodem sensu errorem intellexerunt Card. Osius, Bellarm., Stapleton, aliique controversiarum scriptores; atque hinc etiam Concilium Trident. Lutheranorum et Calvinistarum errorem referens ac damnans sic habet : *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abjicere potest*, etc. Ubi Patres Tridentini hominem se non *mere passive* habere probant ex eo, quia libere agit, et inspirationem ita recipit, ut illam abjicere possit. Idem repetitur in Can. 4, Sess. 6.

5^ns^ Est, nullam de facto dari gratiam sufficientem, quæ simul non sit *efficax*. De hoc errore ita Lutherus L. de serv. arb. : *Humana voluntas in medio posita est ceu jumentum. Si insederit Satan, vult et vadit, quo vult Satan : si insederit Deus, vult et vadit, quo vult Deus.* Et Calvinus, L. 2 Inst., c. 3, § 10 : *Medium, quem Sophistæ imaginantur, motum, cui obsequi, vel quem repellere liberum sit, aperte excludi videmus, ubi asseritur efficax ad perseverandum constantia.* Item alias docet, *motum Spiritus sancti sic esse efficacem, ut fidem semper gignat.*

Denique 6^us^ est, præcepta Dei homini esse *impossibilia*, nec posse ab homine per gratiam impleri. Ita Lutherus in Resp. ad Dialogum Sylvestri : *Pessime facis, quod negas Salvatorem impossibilia jussisse : plus quam pessime facis, quod hoc falsitatem audes appellare : non possumus in hac vita mandata Dei implere.* Calvinus etiam, L. 2 Instit., c. 7, § 5 : *Quod autem impossibilem legis observationem diximus, id est paucis verbis explicandum simul et confirmandum....*, etc.

ARTICULUS IV.

QUÆ SIT BAIANISMI HISTORIA, QUOD SYSTEMA, QUÆ IN ILLUM LATA SENTENTIA?

202. *Nota.* Michael *Baius* sive *de Bay*, natione Belga, natus an. 1513. Melini in territorio Athensi, Presbyter secularis, laurea doctorali an. 1550, in Facultate sacra Lovaniensi donatus, anno altero eadem in Academia regius sacrarum litterarum Professor institutus fuit : vir ingenii nimium præfidentis et scientiæ suæ æstimator immodicus; id quod *Ruardo Tappero* Baii olim magistro ansam dicendi dedit, se ab hoc juvene nonnisi schisma exspectare.

Non vanum fuisse præsagium eventus docuit; inita enim cum *Joanne Hesselio* paris conditionis et animi Professore Lovaniensi amicitia, a suscepto mox docendi munere nova disseminare cœpit : quod studium nec ipse nec ejus nuper laudatus socius Tridenti dedidicerunt, quorsum ineunte anno 1563, ad ultimas tres Concilii sessiones *Commendoni* consilio delegati a Rege Catholico fuerunt, ut legatorum solertia ibidem conciliarentur. Rejectis tamen postremo erroribus, diem extremum obiit an. 1589.

203. *Dico I.* **Exordium Baianismi** in an. 1551 incidit, quo Professor publicus novas et erroneas doctrinas tum voce, tum scriptis proferre cœpit, Ruardo Tappero sub an. 1552, ex Conc. Trid. reduce strenue cum Ravestheinio, Ricthovio et Cunero Theologis Lovaniensibus illi obsistentibus. Baianæ doctrinæ nihilominus adhærentibus multis, ac e sua etiam sacra familia quibusdam duo Fratrum Minorum Guardiani selectos inde octodecim

articulos ad Parisiensem Facultatem judicii ferendi causa an. 1560 miserunt, quæ eodem adhuc anno, 27 Junii, lata censura illos confixit, et erroris aut hæreseos notavit. Quo tamen nihil permotus *Baius* non modo perrexit ruere, quo cœperat, sed partes etiam suas multum auxerat; illis nempe Doctoribus, quos nominavi, aut fato functis aut e scholis ad Episcopales sedes evectis, jam ipse antiquissimus Academiæ relictus et auctoritate apud juniores prævalens.

Unde partibus hinc inde non sine animorum æstu contendentibus an. 1561 Pius IV. P. M. silentium imposuit. Id vero cum minime teneret *Baius* cum asseclis, redux a Tridentino varia in lucem opera edens; novis dissidiis recrudescentibus, censuras etiam suas contra *Joannis Hesselii* et *Michaelis Baii* propositiones plures strinxerunt an. 1566. Academiæ Complutensis, Salmanticensis et variæ in Italia, donec tandem de pluribus articulis Romanæ Sedi denuntiatis inde judicium veniret. Itaque

Progressus et exitus causæ Baianæ cœpit an. 1567, quo Pius V. P. M. Calend. Octobr. Bullam articulos doctrinæ Baianæ, nomine Baii tacito, sub variis censuris damnantem, quæ incipit: *Ex omnibus afflictionibus*, emisit. Hanc jussu Cardin. Granvellani tum Romæ commorantis, Maximilianus Morillonius, Præpositus Ariensis et illius Archiepiscopi Mechliniensis Vicarius Generalis, eod. an. die 23 Decembris, prælegit Facultati Lovaniensi: Doctoribus omnibus obsequium pollicitis, unus Baius reluctans a Morillonio frustra eum ad saniora reducere conato non quidem tum fuit ursus; quod hic fuerit monitus omnia cum suavitate ac prudentia agere: ille vero altero mox anno apologiam suarum opinionum ad Pontificem mittendam adornarit.

Expensis his litteris apologeticis, Pontifex rursus *Baium* ad damnatos articulos ejurandos cohortatus Brevi ad eumdem dato an. 1569 confirmans priora scripsit: *Quæ super hoc ipso jam decreveramus, eadem de integro decernenda statuendaque esse judicamus.* Hic tandem post tergiversationes nonnullas cessisse Baium et ejurasse propositiones omnes damnatas, notant Acta Facultatis Lovaniensis, idemque an. 1570, quo Nationalis Belgii Synodus *Pianam Bullam* solemniter acceptavit, et nova in scholis Lovaniensibus promulgatio facta est, una cum reliquis Doctoribus confirmasse; quanquam id alii negent, refellantque tum ex historia Baianismi brevi a Decano Capituli Mechliniensis edita, tum ex ipsis Facultatis Actis ad an. 1571, ubi narratur *Baium* aliquando in Facultate auditum esse, cum diceret: *Quod pro illis articulis deberemus forsitan mori potius, quam eos damnare.* Certe eventus probavit, minus sinceram saltem aut inconstantem fuisse eam obedientiam, cum duodecimo post illam Bullam anno res eodem, si non pejore, loco fuerit; unde

Gregor. XIII. Pii successor quarto Calend. Febr. an. 1579, nova Constitutione, quæ incipit: *Provisionis nostræ*, edita, præcedentem confirmavit, ac Franciscum Toletum suum e Soc. Jesu Theologum misit, qui coram Baium ad revocanda perperam dicta omni conatu pertraheret. Is vero an. 1580 jussit Bullam in frequentissimo totius Academiæ conventu recitari: tum ad Baium conversus petiit ex eo, an agnosceret in Bulla multos ipsius articulos damnari, et quidem in sensu ab eo intento? Affirmante Baio rogavit, an eosdem aliosque in Bulla contentos et recitatos damnaret? ille, *damno*, inquit, *secundum Bullæ ipsius intentionem et sicut Bulla damnat;* quod ipsum postea solemni ad Pontificem Max. scripto confirmavit. Eadem vox fuit Theologiæ Doctorum, Licentiatorum, Baccalaureorum et Studio-

sorum Lovaniensium, qui uno ore conclamabant : *Articulos damnamus, Bullam reverenter suscipimus, atque obedientiam pollicemur.*

Porro ne malum aliquando revivisceret, Joannes Bonhomi, Vercellensis Episcopus et per utramque Germaniam Nuntius Apostolicus, Facultatem Lovaniensem rogavit et ursit, ut doctrinam, quam posteros suos sequi oporteret, *Baii* damnatis articulis opponeret. Explevit vota Facultas, et formulam doctrinæ deinceps tenendæ concepit illa quidem, et tum Nuntio, tum per eum *Duacenæ Facultati* communicavit, suppressam tamen eamdem fuisse colligere licet tum ex Steyartio Lovan. Theologo in Theol. Morali, tum ex causa, quæ Lessium inter et Lovan. Facultatem, Baio etiamnum vivente, orta est, de qua forsan alibi.

204. *Dico II.* **Systema errorum Baii** a quibusdam ad tria generatim capita, nempe quæ spectant statum vel naturæ innocentis, vel lapsæ, vel reparatæ, revocatur : ab aliis paulo distinctius ad octo capita speciatim refertur; quorum singula breviter recensebimus.

I. Est circa *gratiam angelorum et primi hominis.* De hac, cum in L. de prima hominis justitia statuisset, nullam creaturam rationalem creari posse sine ordinatione ad intuitivam Dei visionem, asseruit 1° *gratiam sanctificantem* annexaque illi dona, fuisse debita naturæ innocenti et naturalia; atque hinc non esse stricte gratuita et supernaturalia; quo spectant septem articuli in Bulla damnati, nempe 9, 21, 23, 24, 26, 56, 79. 2° Simili ratione *immunitatem ab omni malo* homini innocenti debitam et naturalem prædicavit iisdem et articulo 78.

II. Est circa *merita operum.* Et quidem in *statu innocenti* merita omnia ponebat mere humana et naturalia, adeo ut nec merita, nec merces primi hominis et angelorum fuerint, aut essent gratia : ut enuntiant artic. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 14. In *statu* autem *quocumque* asserebat, quodlibet opus bonum ex natura sua esse meritorium vitæ æternæ; sic enuntiant propp. 2, 4, 11, 12, 13, 15, 17. Atque hinc negabat aliquid meritorii operi accedere ex adoptione aut gratia; ut patet ex propp. 17, 18, 19, 62.

III. Est circa *liberum arbitrium et ejus vires.* Quoniam in *Baii* sententia primus homo peccando omnibus gratiæ donis, quæ secundum ipsum naturalia adjumenta ad vitandum peccatum et bonum operandum erant, prorsus privabatur, atque hinc cujuslibet boni incapax et solius capax iniquitatis effectus erat; consequenter statuit 1° Liberum arbitrium hominis lapsi sine gratia nonnisi ad peccatum valere; ita loquitur in propp. 27, 28, 29, 30. 2° Quidquid ex homine gratia destituto procedit, et ipsam etiam infidelitatem negativam, esse peccatum; sic habetur in artic. 22, 25, 68. 3° Non dari aliquem actum liberi arbitrii moraliter tantum bonum; ut constat ex artic. 34, 36, 37, 65. 4° Statuit liberum arbitrium et libertatem in immunitate a coactione, non autem exclusione necessitatis; ita legitur in propp. 39, 41, 66.

IV. Est circa *peccatum personale.* De hoc ex jactis circa liberum arbitrium fundamentis docet 1° Ad peccatum non requiri libertatem a necessitate; ita in artic. 46 et 67. 2° Peccatorem in omnibus actionibus suis peccare, quod est argumentum articulorum 35 et 40; ubi tamen notandum, nomine peccatoris non intelligi a *Baio* præcise eum, qui gratia sanctificante caret, sed eum, qui nondum elicuit charitatis actum, quo deponeret affectum peccati. 3° Concupiscentiæ indeliberatos quoque motus in non renatis, vel etiam in

renatis, sed postea in peccatum mortale lapsis verum esse ac proprie dictum peccatum, quod ipsis imputatur sine respectu etiam ad voluntatem Adami, a qua originem sumpsit concupiscentia; quia in sententia *Baii* hæc concupiscentia illis voluntaria est voluntate habituali, et habitualiter dominatur, quatenus non habent contrariam voluntatem : secundum eumdem vero concupiscentiæ indeliberati motus sunt veræ legis : *Non concupisces*, inobedientiæ.

Excipit tamen justos, quibus contra concupiscentiæ motus certantibus et non consentientibus non imputatur in peccatum, utpote apud quos concupiscentia non dominatur actu vel habitu. *Ratio* et pars asserti 1ª desumitur ex propp. 48, 49 et 74. 2ª Ex propp. 50, 51 et 76. 3ª Sive exceptio ex prop. 75. 4ª Denique statuit nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed omne mereri pœnam æternam; quæ verba sunt propos. 26ª, et partem etiam 2ª constituunt.

V. Est circa *peccatum originale*. Hujus naturam cum L. de pecc. orig. statuisset in *concupiscentia* seu inclinatione ad bonum sensibile contra rationis præscriptum : transfusionem autem et communicationem nihil habere singulare ab aliorum peccatorum communicatione docuisset; 1º Ponit hoc principium, *sceleris* nempe *cujuslibet naturam esse, ut ex sese et propria vi ac independenter a pacto vel ordinatione divina auctorem suum ipsiusque posteros eo modo inquinare et inficere possit, quo infecit prima transgressio;* hujus compendium sunt propp. 52 et 53. 2º Peccatum originale in posteris peccatum esse sine relatione ad voluntatem Adami, ut ait prop. 47. Quia vero concupiscentia est peccatum originale, concupiscentia autem voluntate habituali voluntaria est, nisi quis habeat voluntatem contrariam; hinc docet 3º Peccatum originale habitualiter dominari parvulo, quia non gerit contrarium voluntatis arbitrium, quæ phrasis est prop. 48. Ex eodem capite addit 4º Fieri, ut parvulus non renatus Deum actualiter odio habeat, blasphemet, ejusque legi repugnet, in prop. 49. 5º Denique afflictiones et mors tum justorum omnium, tum B. Virginis dicuntur ultiones peccati vel originalis vel actualis in propp. 72 et 73.

VI. Est circa *charitatem et impletionem legis*. De *prima* docet 1º Non dari amorem bonum nisi charitatem theologicam; ita asserit prop. 34. 2º Non esse alios amores nisi vel charitatem theologicam vel cupiditatem vitiosam; ita prop. 38. 3º Actum charitatis etiam intensive perfectæ, sed tamen non dominantis, h. e. affectum cupiditatis habitualem non expellentis, posse stare cum peccato et reatu æternæ damnationis ac sine remissione peccatorum; ut liquet ex propp. 31, 32, 33, 70, 71.

De *altera* docet 1º Deum præcepisse homini impossibilia; habetur in prop. 54. 2º Legem non posse impleri nisi per charitatis theologicæ actum; ita legitur in propp. 16 et 61. 3º Quamdiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, eum non facere præceptum : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo;* quæ sunt verba prop. 76.

VII. Est circa *justificationem et Sacramentorum effectum*. De *prima* docet 1º Hominem formaliter fieri justum bonis operibus et legis obedientia, non autem gratia aliqua animæ infusa; ut loquuntur propp. 42 et 69. 2º Hinc etiam rejicit distinctionem tum justitiæ, tum vivificationis, quæ per gratiam habetur, propp. 54 et 64. 3º Tamen sicut de charitate dixerat, sic justificationem veram haberi posse sine remissione peccatorum aut incremento virtutum, propp. 43 et 44.

De *altera* vero, quia 1° tantum distinguit in peccato, actum scilicet et reatum pœnæ, omittitque reatum culpæ, ut liquet ex prop. 56. Hinc 2° in Sacramentis Baptismi et Pœnitentiæ docet hominem non vivificari ministerio Sacerdotis, nec reatum culpæ dimitti, sed pœnæ reatum duntaxat tolli, patet ex propp. 57 et 58.

VIII. Est circa *solutionem pœnæ temporalis*. Hanc negat fieri sive per eleemosynas et pietatis opera juxta prop. 59, sive per satisfactiones laboriosas justorum juxta prop. 77, sive per passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas juxta prop. 60; sed asserit proprie nonnisi meritis Christi et Sanguinis divini pretio adscribendas juxta prop. 10 et alias modo indicatas.

205. *Dico III.* **Fundamentum errorum omnium statuitur a Tournely** in illo axiomate, ad quod prop. 38 spectat : *Non sunt nisi duo amores;* aut charitas virtus theologica, quæ Deum diligit tanquam finem ultimum, quæque primo præcipitur Decalogi præcepto; aut vitiosa cupiditas, quæ creaturæ inhæret tanquam fini ultimo absque ullo ad Deum respectu, atque tota lege prohibetur.

Cæterum *universim* de Baiano systemate enuntiari non absque manifesta ratione potest, *Pelagianismi*, nec non *Lutheranismi* et *Calvinismi* absurda dogmata, licet subinde emollita, in omni ea congerie alternare, et adeo manifeste a Tridentino damnatos, aut aliunde apertos errores ibidem occurrere, ut, nisi plurimam partem in ipsis *Baii* libris clare expressi legerentur, vix credi posse videretur, eos traditos fuisse a viro catholicæ professionis, et eo, qui ipse Concilio Trident. interfuit.

Libri autem a *Baio* editi numerantur, duo de meritis operum : unus de prima hominis justitia : duo de virtutibus impiorum : unus de libero hominis arbitrio : tres de charitate, justitia et justificatione : unus de peccato originis : unus de sacrificio; cum Tractatibus quatuor de Sacramentis in genere, de forma baptismi, de indulgentiis, de oratione pro defunctis.

206. *Dico IV.* **De sententia in Baianismum** per geminam Bullam pontificiam lata, sive de ipsarum Bullarum argumento et forma, quædam observanda veniunt. Et quidem *de propositionibus damnatis*, 1° Eas continuata serie et sine characteribus numeralibus in Bullis editis fuisse lectas; unde alii propp. 76, alii 80, plerique 79 recensent. 2° Nonnullas propositiones continere plures partes, de quibus dubitari potest, an illæ quoad partes omnes, an quoad unam duntaxat, et quamnam, damnentur; cujus exempla afferunt in 35 et 74 propositione. 3° Aliquas propositiones non agnitas fuisse tanquam suas a Baio, nempe 35 et 40 : plures vero non reperiri in ejus operibus, nempe 55, 64, 65, 67, 68, 73, 74, 78 et 79. Additæ tamen sunt et cum aliis Baianis damnatæ; tum quia a Baianæ factionis hominibus præsertim *Hesselio*, tunc temporis docebantur : tum quia vel verbo in Scholarum disputationibus, vel in privatis discipulorum manuscriptis fuerunt a *Baio* traditæ. 4° Quasdam Baianas continere non solum doctrinam, sed etiam contrariæ censuram sententiæ, qualis v. g. est hæc 28. *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum :* plures vero esse, quæ solam doctrinam contineant, qualis v. g. est illa 20. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

De ipsa damnatione propositionum, 1° Propositionum censuras et notas

numerari in Bulla sex, nempe *hæreticas, erroneas, suspectas, scandalosas, temerarias, in pias aures offensionem mittentes*, de quarum legitimo sensu consule Tract. de Fide, n. 225 et seqq. 2° Damnationem propositionum, respectu notarum singulis convenientium, fuisse *indeterminatam* et generalem, et, ut aiunt, *in globo*. Non enim omnes notæ in singulas assertiones cadunt, sed cum proportione accommoda; quare additur *respective*. Hac ratione etiam articuli *Wicleffi* ei *Hussi* a Concilio Constantiensi, Sess. 8 et 15, item articuli *Lutheri* a Leone X, et alii ab aliis Pontificibus damnati fuerunt : et satis quidem clare, quamvis non omni cum claritate et evidentia, venenum propositionum etiam singularum ostendi solet. Quæ porro nota unicuique propositioni *Baii* determinate conveniat, declarat Ripalda Tom. 3 de ente supernaturali. 3° Nullam contentarum in Bulla propositionum esse, quæ excipiatur ab aliqua censura et nota ex sex supra dictis; cum illa post omnes propositos articulos a Pontifice immediate subjuncta relatio : *Quas quidem sententias*, etc., et illa alia universalis : *Quæcumque super his verbo scriptoque emissa*, omnes universim propositiones prius in Bulla memoratas sine exceptione complectatur.

Quæres I. *An Baianæ propositiones omnes notentur propter doctrinam, an aliquæ propter solam contrariæ sententiæ censuram?*

207. *Nota.* Pius V post relatas in sua Bulla propositiones *Baii* continuo hæc subjicit : *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento hæreticas, erroneas*, etc., *damnamus, circumscribimus et abolemus*. Occasione hujus interjectionis : *quanquam nonnullæ*, etc., non tantum Baiani, sed et alii Auctores celebres existimant, si non omnes, saltam aliquas propositiones censuram contrariæ sententiæ continentes, esse damnatas duntaxat ratione *modi*, seu propter hanc censuram, non autem ratione *dicti*, seu propter doctrinam. Alii e contra, quamvis concedant propositiones quasdam in aliquo sensu sustineri posse, negant tamen eas in *sensu proprio verborum* ab assertoribus intento probabiles esse, et hinc quoad doctrinam fuisse damnatas asserunt. Cum his

208. R. **Probabilius videtur omnes propositiones notatas esse propter doctrinam.**

Ratio est, tum quia Pontifex damnando *sententias* intellexit doctrinam, siquidem et sententiarum nomine communiter ipsa propositionis doctrina venit, et alias pontificia damnatio confunderetur, si de aliis propositionibus doctrinam, de aliis solam censuram excepta doctrina rejectam interpretari liceret : tum quia Pontifex, licet insinuaverit nonnullas propositiones *aliquo pacto* sustineri posse, tamen eas non damnat propter assertoris audaciam ac censuram, sed quia in *rigore et proprio verborum sensu* ab assertoribus intento erroneas, etc., censet : tum quia nonnullæ etiam propositiones earum, quæ *aliquo pacto* sustineri possunt, nullam continent censuram, quales sunt propositiones 27, 55, etc.; ergo.

Conf. 1. *Censuræ illæ* propositionibus a *Baio* et ejus sociis appictæ, vel sunt duntaxat prohibitæ a Pontifice potestate *directiva morum*, tanquam contrariæ charitati et paci fidelium; vel potestate *definitiva veræ et sanæ doctrinæ*, tanquam contrariæ integritati religionis et fidei. Si 1^um^; ergo non

potuissent a Pontifice damnari tanquam dignæ censura theologica et falsæ; sed solum fuisset prohibita censuratio, uti accidit jam sæpius, ac maxime in causa de auxiliis gratiæ Dominicanos inter et Jesuitas agitata. Si 2um; ergo hoc ipso falsitas etiam propositionis Baianæ et non tantum censuræ emergit; cum *damnatio* sit declaratio et pronuntiatio falsitatis sententiæ, ex qua sequitur, nos non solum exterius, sed etiam interius debere propositioni damnatæ dissentire, ut patet in propositionibus Jansenii damnatis; cum e contrario *sola prohibitio* non sit declaratio falsitatis sententiæ, sed interdum obligationis cohibendi illam propter vitanda mala paci et bono fidelium nociva, quæ vel ex sententia, vel censura nascuntur. Ex quo ruit primum fundamentum adversæ partis : videlicet quod moris sit in Ecclesia infames notas, a Doctoribus receptis opinionibus subinde inflictas, interdicere.

Conf. 2. Nullus est ex omnibus Baii articulis, cujus vitium et falsitas, etiam abstrahendo *a notis*, deprehendi aut probari non possit; uti fecerent Doctores Lovanienses ad postulationem Morillonii, Universitas Duacensis in Declar. edita, an. 1649, sub hoc titulo : *Veritas et æquitas censuræ Pii V*, in qua doctrina singularum propositionum per antitheses Estii et Sylvii refelluntur; et qui ante hanc declarationem libros duos adversus articulos olim a Pio V et Greg. XIII, et novissime ab Urbano VIII, damnatos edidit Joann. Martinez de Ripalda S. J. sub nomine appendicis ad disputationes de Ente supernaturali, et Tomi tertii. Unde et vanitas fundamenti secundi cognosci potest; scilicet quod plures Baii propositiones sint probabiles et inter Catholicos Doctores receptæ opiniones.

Quæres II. *Quid de famoso commate in Bulla Piana sit tenendum?*

209. *Nota I.* Verba Bullæ quoad interpunctionem ab aliis sic referuntur : *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam earum nonnullæ aliquo pacto sustineri possent in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas*, etc., *damnamus*. In aliis vero exemplaribus sic leguntur : *quanquam earum nonnullæ aliquo pacto in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri possent.* Postremam lectionem non esse germanam patet tum ex repugnantia reliquorum exemplarium omnium, tum ex evidenti diremptione litis, cui sub hac formula ne probabilis quidem locus esse potuerat.

Lis enim erat : an in lectione priore comma (,) subjiciendum sit vocibus *sustineri possent*, adeo ut sensus sit, sententias in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento damnari tanquam hæreticas, erroneas, etc., quamvis aliquo pacto, seu alio in sensu sustineri possent; an vero subjiciendum sit voci *intento*, ut hic factum videmus, adeo ut sensus sit, damnari has propositiones, licet in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri queant, h. e. veræ sint?

Porro quemadmodum postrema hæc lectio et signorum interpositio *Baio* et *Baianis* eatenus favet, quatenus eorum opiniones nihil probabilitatis per damnationem Pianam amitterent; sic eamdem *Baius* statim usurpavit contra Morillonium; ideo se Bullæ subscribere non posse causatus, quod Pontifex diceret sententias has *aliquo pacto sustineri posse in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento.*

Quamvis vero postea de pontificiæ damnationis sensu melius a Toleto edoctus subscriberet propositionum damnationi, eumdem tamen cavillum

acrius repetierunt Baiani, et variato commatis loco adulteratam clamaverunt Bullam, ut a Jacobo Jansonio Doctore Lovan. Baii primum discipulo, dein collega, an. 1618, in scholis publicis factum legimus. Id ipsum urserunt paulo clamosius quidam Lovanienses Doctores, ubi *liber Jansenii*, eo quod plures propositiones a Pio V et Greg. XIII, damnatas contineret, ab Urbano VIII, fuit prohibitus; atque hanc ob rationem Joannem *Sinnichium* Lovaniensem Romam miserunt, Urbani Bullam recipere nolentes et eam subreptitiam prætextentes. Neque a tricis in hoc commate faciendis etiam hoc seculo destiterunt quidam, ut ex historia controversiarum de divinæ gratiæ auxiliis Auctore Eleutherio seu Livino de Mayer patet.

210. *Nota II.* Styli Romani esse, ut duo singularum Pontificiarum Bullarum manuscripta Romæ fiant : alterum autographum interpunctis et commatibus distinctum, quod in Archiviis S. Officii deponitur : alterum continua serie, nullo commate adjecto, scriptum, quod in Regesto Summi Pontificis notatur, ex quo et secundum fidem Regesti, ac proinde sine punctis, describuntur exemplaria Bullarum, quæ conceduntur aut ad Provincias mittuntur, nisi aliter expresse mandetur. Porro *Bullæ Pianæ* quinque extant exemplaria celebriora.

Primum sine punctis juxta morem proxime memoratum habuit Morillonius, an. 1567. *Secundum* commissum est an. 1580. Toleto, ob litem de commate a Baio jam motam interpunctis distinctum. Neutrum tamen transumi aut exscribi a Lovaniensibus permiserunt vel Morillonius vel Toletus. *Tertium* ad interventionem Toleti Gregorius XIII, concessit Baio eodem adhuc, an. 1580; sed quod nullo commate distinctum fuisse, patet ex ejus editione per Facultatem Lovaniensem curata, et confessione Baianorum, præcipue Macarii Havermanus. *Quartum* fuit Romæ, an. 1642, cum interpunctionibus excusum, in quo comma post verba *sustineri possent*, omittitur. Sed error hic ex incuria typographi ortus ille est, de quo loquitur Urbanus VIII, in Brevi ad Archiepiscopum Mechliniensem, et hinc illius jussu restitutum fuit comma in editione Coloniensi. *Quintum* est Romæ, an. 1644, eodem Urbano jubente editum, et a sacra Congregatione *Sinnichio* traditum et consignatum cum mandato Apostolico, ut huic exemplari fides adhiberetur. In hoc legitur comma post voces *sustineri possent.* Ex his

211. *Dico I.* Ipso facto famosum *comma* in Bulla Piana additam fuit post voces *sustineri possent;* adeoque nulla *Baii* propositio in proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri potest.

Prob. I. Ex exemplari Toleti, quod teste Ripalda Romæ impressum habet genuinum comma, dividens verba illa Bullæ : *aliquo pacto sustineri possent* a sequentibus : *in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento.*

II. Exemplari Romano jussu Urbani, an. 1644 impresso, et authentice consignato, ubi idem commati locus datus perspicitur.

III. Ex ipso Pii V. Autographo in *Archiviis S. Officii* custodito, in quo idem comma et eodem loco vidisse se an. 1644, die 2 Octobr. testatur Cardinalis de Lugo.

Nec obstat 1°. Quod Granvellanus in epist. die 13 Nov. 1567, ad Morillonium scripta dicat, Baianarum propositionum aliquas, *tametsi in rigore aliquo sensu exponi possint, ut excusentur, pios tamen lectores offendere.*

R. Equidem possunt aliquæ propositiones in rigore sensu aliquo exponi,

ut excusentur, qualis est v. g. illa 55. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur :* si enim quispiam hanc addat expositionem, *id est, cum peccato originis;* fatebuntur omnes, propositionem sic expositam habere sensum Catholicum. Sicut vero hunc sensum damnare nunquam PONTIFEX intendit, sic etiam sensus is Baii vel assertoris Baiani non fuit. Unde patet, qua ratione dixerit Granvellanus aliquas propositiones *in rigore sensu aliquo* exponi posse, ut excusentur; nempe sensu *peregrino* et *alieno*, non vero ab assertoribus intento.

Nec obstat 2°. Quod Morillonius in ep. die 20 Jun., an 1569, ad Granvellanum data narret, quod *Baio* tergiversante, causanteque in Diplomate Pontificio scriptum esse, nonnullas propositiones defendi posse in proprio verborum sensu, ipse nihil reposuerit; unde inferunt *silentio suo* assensisse exceptioni Morillonium.

R. Silentium hoc alii melius tribuunt Morillonii prudentiæ, ob timorem schismatis, et, ne exulceratus *Baii* animus irritaretur acerbius, ad tempus conniventis; præsertim cum ex Bullæ exemplari sibi transmisso, utpote nullis interpunctionibus distincto, *Baium* manifeste convincere non posset. Unde satis habuit Morillonius, adigere *Baium* ad ejurandas propositiones *juxta decretum, censuram et mentem Sanctitatis suæ;* quod et a *Baio* præstitum Morillonius ibidem scribit. Cæterum hæc objecta vim non habent post damnationem URBANI et sensum Bullæ Pianæ clare distinctum.

212. *Dico II.* Jure etiam famosum *comma* post memoratas voces in Bulla Piana additum fuit.

Prob. I. Quia illa verba : *Quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent,* per illa adversativa *aliquo pacto* opponi debent sequentibus : *in rigore et proprio verborum sensu;* cum alia non sint, quibus opponantur.

II. Quia si in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento aliquæ sententiæ *Baii* sustineri possent, immerito Pontifex eas damnasset; cum nulla fere sit Catholica sententia, quæ in sensu improprio et ab assertoribus extorto damnabilis non sit.

III. Quia hac expositione admissa nulla *Baii* propositio foret, quam non liceret impune defendere; cum nulla in Bulla definiatur determinate, quæ in rigore et proprio verborum sensu sustineri non possit. Ad quid ergo et damnatio Pontificia, et particula exceptiva *nonnullæ?* Hinc vero constat vanitas illius asserti, quod ob duplicem interpunctionem, alteram post vocem *possent,* alteram post vocem *intento* in Bulla additam, adhuc sensus maneat obscurus.

ARTICULUS V.

QUÆNAM SIT JANSENISMI HISTORIA, QUOD SYSTEMA, QUÆ IN ILLUM LATA SENTENTIA?

213. *Nota I.* Causa Baiana finita videri poterat rescriptis Roma Pontificum sententiis; sed error finitus non fuit, multis adhuc in Belgio et Gallia Baii discipulis aut sectatoribus relictis. Hos inter fuit Cornelius *Jansenius,* alius ab ejusdem etiam pronominis Jansenio, Gandavensi Episcopo, Hulstii in Flandria nato, et Commentarii in concordiam ac totam historiam Evangelicam auctore optime Catholico. Is natione Batavus, natus est anno 1585, loco exiguo, Accoy dicto, in territorio Leerdamensi. Ultrajecti humanioribus

litteris excultus, Lovanii Philosophiæ ac Theologiæ operam dedit, magistro usus Jacobo Jansonio. An 1604, Parisios abiens, exceptus est a Joanne du Verger de Haurane, famoso Abbate *San-Cyrano*, in cujus amicitiam Lovanii jam se insinuaverat.

Hujus commendatione per aliquod tempus ibidem filiorum Consiliarii Regii Parisiensis moderatorem domesticum egit : inde Baionam cum eodem decedens, Collegioque principali recens erecto Director datus, una cum illo in novum systema circa gratiam adumbrandum per annos duodecim incubuit. Lovanium, an. 1617, reversus Doctorali laurea donatur, Collegio S. Pulcheriæ præficitur, a Philippo III, Hispaniarum Rege etiam, an. 1630. S. Litterarum professor renuntiatur. Interea temporis ter legatione in Hispanias ad Regem nomine Academiæ perfunctus, occasione libri, quem *Martem gallicum* inscripsit, a se editi ad infulas Iprenses, an. 1635 promotus, tertio ab inauguratione anno, die scilicet 6 Maii, an. 1638 lue, quæ Ipras invaserat, extinguitur.

Ut vitæ ejus synopsis testatur, præditus erat ingenio acerrimo, judicio gravissimo, memoria capacissima, in rebus semel susceptis magnanimus, in pervolvendis S. Augustini operibus assiduus, cujus libros universos decies; illos vero, quibus Pelagiana hæresis confutatur, facile trigesies perlegisse memoratur. Abbas autem a S. Germano familiariter *Jansenio* usus hanc illi notam figit : *Sancte dicere possum et coram Deo, me non vidisse hominem magis superbum, qui se unum ita æstimaret, reliquos omnes contemneret.*

214. *Nota II.* Præter alia ejus scripta famosum est opus, cui titulus præfigitur : *Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis Augustinus.* Volumen est grandius in tres tomos distinctum : 1^us^ complectitur libros octo de hæresi Pelagiana : 2^us^ librum unum de ratione et auctoritate in rebus Theologicis; unum de gratia primi hominis et angelorum; libros quatuor de statu naturæ lapsæ; libros tres de statu naturæ puræ : 3^us^ in duas partes distribuitur : in prima continentur libri decem de gratia Christi Salvatoris, qui sunt finis et scopus totius operis : in altera unicus continetur liber, quem vocat Parallelum erroris Massiliensium et opinionis quorumdam Recentiorum. Operis hujus prima rudimenta formavit *Jansenius* Baionæ, elaboravit Lovanii, absolvit Ipris, postquam viginti annos in eo efformando posuisset : edendi vero curam commisit Capellano suo Reginaldo Lamæo, re prius communicanda cum Liberto *Fromondo* et Henrico *Caleno*.

Cunctos suos libros, et hoc præsertim opus non tantum in libro procœmiali et epilogo protestatus est se submittere Apostolicæ Sedis judicio, sed et testamentum suum vix media hora ante mortem dictatum his verbis concludit : *Sentio aliquid* (in dicto opere) *difficulter mutari posse. Si tamen Romana Sedes aliquid mutari velit, sum obediens filius, et illius Ecclesiæ, in qua semper vixi, usque ad hunc lectum mortis obediens sum. Ita mea suprema voluntas est.* Unde nec *Jansenius*, sicut nec olim *Baius*, dici hæreticus potest, licet ejus liber post mortem sit damnatus : et Jansenii sectatores habent obedientiæ exemplum, quod a magistro suo discant et imitentur.

215. *Dico I.* **Historica Jansenismi synopsis ex sequentibus epochis commode perspici et teneri potest.**

Epocha I. Utprimum *Augustinus Jansenii*, an. 1640, typis Lovaniensibus

fuit editus, ingentes in Belgio motus excitari cœperunt, *Calvinistis* quidem quasi triumphum agentibus ob errorem suum de libero arbitrio et gratia novo hujus libri systemate confirmatum; Catholicis autem pluribus atque e Societate nostra theses publicas contra nova dogmata opponentibus, Jansenii e contrario sequacibus pro libro ejusque doctrina defensionem suscipientibus. Rumore ejusmodi suscitatus URBANUS VIII, cum novi hujus operis editione fervente singula folia recens impressa Romam ad examen jam missa fuerant, 4 Maii 1641, solemni Constitutione, quæ incipit : *In eminenti*, librum proscripsit, eo quod in eo multæ ex propositionibus, nempe Baianis, damnatis continerentur.

Hujus vim declinaturi *Jansenii* sectarii, evulgare cœperunt Bullam esse subreptitiam, et Jesuitarum fœtum, qui ad doctrinam Molinæ tuendam fraude Pontificem circumvenerint. Hoc subterfugium præclusurus Pontifex, ad Belgii Gubernatorem, Archiepiscopos ac Universitates datis, an. 1643 litteris, ursit debitam Bullæ obedientiam; an. 1644, autem Joanni *Sinnichio* et Cornelio *Pape* Lovan. Doctoribus Romam missis exemplar illud Pianæ Bullæ, de quo supra dictum, tradi curavit, et formulam, cui Lovanienses subscriberent, transmisit.

His tamen, et tum Regis Catholici imperio, tum Universitatis Parisiensis censura septem Jansenii propositionum, quæ præter *quinque famosas propositiones* ad aliam materiam spectabant, non obstantibus, virus serpebat in dies in Belgio quidem latius, et in Gallias etiam diffundebatur. Unde an. 1649, oblatæ Facultati sacræ Parisiensi sunt propositiones quædam damnandæ : ab hac vero cognitione causæ ad Episcoporum judicium perlata, horum octoginta quinque an. 1650 ad INNOCENTIUM X direxerunt epistolam, in qua *Jansenii* quinque propositiones famosas denuntiarunt, solemnem de illis sententiam Apostolicæ Sedis rogantes.

Epocha II. Postulationis gravitate permotus PONTIFEX instituit Congregationem selectorum quinque Cardinalium et tredecim Consultorum, qui has propositiones, ad quas præcipua libri Janseniani doctrina revocatur, per duos et amplius annos habitis triginta sex congregationibus, quarum decadi postremæ INNOCENTIUS ipse præsedit, accurate examinarunt, admissis etiam ad causam propositionum defendendam *Ludovico de Saint Amour*, et aliis Jansenii sectatoribus. Completo examine, Pontifex definitivam in propositiones sententiam censuramque tulit, edita 31 Maii, an. 1653, solemni constitutione, cujus initium est : *Cum occasione impressionis libri.*

Eam Galliæ Episcopi cum gratiarum actione susceperunt, Rex Christianissimus Edicto publico servandam imperavit, et orbis fere universus unanimi consensu acceptavit, solis *Jansenistis* varios cavillos suæ obstinationi et inobedientiæ prætexentibus. Causabantur enim 1° propositiones has *in libro Jansenii* non contineri : 2° *in sensu Jansenii* non fuisse condemnatas : in cujus confirmationem addebant 3° Pontificem quidem in quæstione *juris*, an scilicet aliqua propositio sit hæretica, posse dici infallibilem; sed in quæstione *facti* : an scilicet propositiones illæ damnatæ sint in sensu ab auctore intento, non esse adeo infallibilem, quin de ejus definitione dubitari prudenter queat; sed ad summum *reverenti silentio* obediendum, servata libertate aliter interius sentiendi.

Epocha III. Novis his Jansenianorum molitionibus occursuri, Galli Antistites in Comitiis, an. 1654, utrique subterfugio contrarium decreverunt. Facultas Parisiensis eadem adhuc et aliam de gratia, quæ justo ad vincendam

tentationem sufficeret, deficiente docere ausum *Antonium Arnaldum* gravi censura, an. 1655 perstrinxit, et pertinacem e numero Doctorum expunxit. Innocentius X, Brevi an. 1654 dato, et Alexander VII. Constitutione 16 Octobr., an. 1656, quæ incipit : *Ad Sanctam B. Petri Sedem,* edita declararunt ac definierunt, *quinque propositiones ex libro Cornelii Jansenii excerptas; ac in sensu ab eodem Cornelio intento damnatas fuisse.*

Ad cujus definitionis ampliorem fructum habendum, et Jansenistas detegendos, præeuntibus rursus et petentibus Galliæ Episcopis, idem Alexander, an. 1664, die 15 Febr. Constitutionem edidit, quæ incipit : *Regiminis Apostolici*, et qua formularium fidei ab omnibus posthac præstandæ præscripsit, cujus hic erat tenor : *Ego N. Constitutioni Apostolicæ Innocentii X, datæ die 31 Maii 1653 et Constitutioni Alexandri VII, datæ die 16 Octobris 1656 Summorum Pontificum me subjicio : et quinque propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen* Augustinus, *excerptas, et in sensu ab eodem Auctore intento, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio ac damno et ita juro : sic me Deus adjuvet, et hæc Sancta Dei Evangelia.*

Epocha IV. Cum Pontificiæ Constitutioni Regia etiam auctoritas in Galliis accederet, gravissimis in refractarios statutis pœnis, scissa est in partes factio Janseniana. *Rigidiores* enim negabant ejusmodi formulæ subscribi posse, et ad evadendas pœnas hinc sibi imminentes in Hollandiam secesserunt : *Molliores* perjurium subscribendo formulæ non timuerunt; in quam rem varia effugia excogitaverunt, ut, sensu Jansenii mente retento, verbis tamen et calamis ejus propositiones abjurare possent.

Inter Galliæ Episcopos autem, qui et formulæ subscripserant, et a suis subscribi curabant, soli quatuor, nempe *Alectanus, Bellovacensis, Andegavensis*, et *Apamiensis* in suis pro subscriptione formularii mandatis factum a jure sic distinxerunt, ut assererent, quæstioni *juris* internum fidei assensum deberi; pro *facto* autem, quo damnatæ propositiones libro Jansenii tribuuntur, solam exigi posse silentii reverentiam. Hæc Episcoporum decreta die 20 Julii ejusdem anni rescidit Rex Christianissimus, et contra dictos Episcopos Romæ causa judicialis parabatur; sed orta primum contentione de numero judicum, secundum Galliæ jura in causis contra Episcopos requisitorum, quæ triennio agitata fuit, res hæsit suspensa : deinde autem interventu mediatorum Archiepiscopi *Senonensis*, Episcopi *Catalaunensis*, ac maxime Episcopi *Laudunensis*, Cæsaris d'Estrées, postea Cardinalis, eo perducta est, *ut, omissa ac insufficiente judicata priori subscriptione, nova præstaretur et imperaretur a quatuor Episcopis, qua sine ulla restrictione quinque propositiones in sensu Jansenii damnarentur.*

Quod cum ab illis præstitum fuisse Romam significatum fuit, Clemens IX, datus Alexandro demortuo successor, eisdem benevolentiam et pacem restituit, an. 1669, die 19 Januar., quia didicisset, inquit, ipsos tandem meliora consilia secutos, *juxta præscriptum Litterarum Apostolicarum..... sincere subscripsisse et subscribi fecisse formulario.*

Epocha V. Unde extincta videbatur controversia, inde acerbius recruduit in Galliis. Hanc enim Episcoporum reconciliationem *Janseniani* in suas partes detorquere conati sunt, passim asserendo, in nova horum quatuor subscriptione, prout in *actis verbalibus* Synodorum Diœcesanarum continebatur, insertam fuisse distinctionem facti a jure et limitationem de religioso silentio; hinc autem concludendo, rescissam a Clemente IX, fuisse legem de

intimo, puro ac simplici subscribentis obsequio et consensu præstando, et approbatum sufficere religiosum silentium; cum hic Pontifex illis Episcopis, suas subscriptiones ad *religiosum silentium* limitantibus, pacem dederit.

Ad hos ac alios similes cavillos in Belgio præcludendos, cum Episcopis ibidem, an. 1692, visum fuisset aliquid addere *formulæ Alexandrinæ*, de hac autem additione Libertus Hennebel nonnullorum Lovaniensium nomine querelas ad Innocentium XII. P. M. detulisset; Pontifex, dato an. 1694, ad Belgas Brevi, imposuit omnibus silentium de interpretatione formularii, et ipsarum etiam propositionum Jansenii, quas *in sensu obvio, quem verba ipsa præ se ferunt,* damnandas decernit; unde jam rursus reformatam Alexandri VII. Bullam clamaverunt Janseniani, quia Innoc. XII, omissa illa quæstione : an sensus obvius sit a *Jansenio* intentus, contentus fuit, si in obvio sensu propositiones damnarentur. Sed postremam cavillationem dissipavit non multo post idem Innocentius, misso in Belgium, an. 1696. Apostolico Brevi, utramque penitus sustulit Clemens XI. Bulla an. 1705 edita, de qua proxime.

Epocha VI. Hactenus *Janseniani* pro suis erroribus ac effugiis pugnabant editis libellis plurimis quasi singuli; sub finem vero seculi prioris res accidit, quæ eorum plures una in publicum educeret. Prodiit enim tunc libellus quidam auctore Anonymo sub inscriptione : *Casus conscientiæ*. In eo Clericus inducitur, cui sacramentalis absolutio negata fuerat, ex eo quod declarasset se quidem revera quinque propositiones simpliciter et absolute damnare quoad *jus*, seu doctrinam in iis expressam; nihilominus quantum ad quæstionem *facti*, seu attributionem illarum libro Jansenii, existimare se, sufficere religiosum silentium. *Casu hoc conscientiæ* pluribus Doctoribus Parisiensibus proposito, eorum quadraginta, resolutione 20 Jul., an. 1701 facta, responderunt, illi Clerico, sic de *Jansenii* libro sentienti, absolutionem denegandam non fuisse.

Decisio hæc evulgata motus magnos concitavit, plurimis contra eam pugnantibus, Doctoribus autem, qui hæc definiverant, ob sententiam suam typis datam commotis, et vario nomine *reverentiale silentium* excusare conantibus. Re Romam delata, resolutionem Brevibus tribus Clemens XI, sub initium, an. 1703 damnavit, quod idem Card. de *Noailles* Archiep. Paris. et præstitit, et effecit, ut Doctores omnes illi quadraginta, revocata priori sua sententia, resipuerint, uno excepto, qui ob contumaciam suam ex albo Doctorum fuit expunctus.

Denique ad sedandas aliquando controversias omnes, rogatus a Christianissimo et Catholico Regibus Pontifex Clemens XI. Constitutionem solemnem, quæ incipit : *Vineam Domini*, die 16 Jul., an. 1705 edidit, qua, postquam Constitutiones Innocentii X et Alexandri VII, confirmasset ac renovasset, Brevia Clementis IX et Innocentii XII, a pravis Jansenianorum exceptionibus vindicasset, doctrinam in *Casu conscientiæ* expressam variis notis severe perstrinxit et damnavit. Hac porro Constitutione ab universa Ecclesia acceptata, et a Clero etiam Gallicano in generalibus Comitiis, an. 1705, habitis solemniter suscepta, causa Janseniana finita fuit. *Utinam et error aliquando finiatur!*

216. *Dico II.* **Systema Jansenii ostendunt quinque ejus propositiones sæpius damnatæ et earumdem principia ac fundamentum.**

Propositiones Jansenii sunt :

I. *Aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus et conantibus secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia : deest quoque iis gratia, qua possibilia fiant.* Habetur apud Jansenium L. 3 de Gr. Chr., c. 13.

II. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Sæpius repetita legitur in Libris Jansenii de Gratia Chr., maxime L. 2, c. 24, 25, 27, 32, etc.

III. *Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* Extat in L. 4 de stat. nat. lapsæ, c. 24; L. 6 de Gr. Chr., c. 4 et L. 8, c. 19, etc.

IV. *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei : et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.* Pars 1ª invenitur L. 7 de Pelag. hær. c. ult. et L. 8, ib., c. 6, etc.; 2ª eod., L. 8, c. 8 et L. 2 de Gr. Chr., c. 15 alibique.

V. *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse.* Legitur L. 3 de Gr. Christi, cujus c. 21, totum eo spectat.

Principia systematis Janseniani sunt : I. Voluntas humana per peccatum primi hominis *liberum* amisit *arbitrium*, h. e. vim sese flectendi pro suo nutu ad opposita. Hoc sæpius, sed maxime L. 2 de Gr. Chr., c. 3 et 12, inculcat Jansenius. II. Loco liberi arbitrii *duplex* successit *delectatio :* terrena scilicet, quæ ad malum; et cœlestis, quæ ad bonum impellit. Patet id ex Jansenii L. 2 de Gr. Chr., c. 3; item, L. 5 et 7, c. 3. III. Delectationes hæ agunt *per gradus* in invicem; ita ut superior semper vincat inferiorem. Ita Jansen., L. 8 de Gr. Chr., c. 2 et 6. IV. Voluntas non solum semper, sed et *necessario* sequitur majoris delectationis impulsum. Liquet ex loc. proxime cit. et illo S. Augustini a Jansenio toties decantato : *Secundum id operemur necessum est, quod amplius nos delectat.* V. Necessitas hæc non est absoluta, sed *relativa*, h. e., in præsentibus circumstantiis, seu dominante ad unum delectatione, voluntas non potest hic et nunc aliter agere; licet possit in aliis circumstantiis, si nempe aut ista delectatio imminueretur, aut opposita augeretur. 1um membrum explicationis legitur, L. 2 de Gr. Chr., c. 4, etc.; 2um vero L. 2 de Gr. Chr., c. 17 et L. 3, c. 13, etc.

Fundamentum denique totius systematis Janseniani in delectatione superiore seu *relative victrici* consistit. Liquet id tum ex ipso Jansenio, qui L. 7 de Gr. Chr., c. 6, de superiore delectatione loquens : *Hoc est,* inquit : *vera et genuina basis doctrinæ cœlestis Doctoris,* nempe S. Augustini... *huic veluti cardini innititur, eoque subtracto eam tueri impossibile est;* quibus similia repetit L. de Gr. primi hominis et angelorum, c. 17, etc.: tum ex demonstratione, quam Tournely methodo geometrica ad deducendas ex hoc fonte ac radice propositiones Jansenianas adornat. Ponit enim hæc ex Jansenio supra citato.

Axiomata. 1um Omnis voluntatis virtus sese flectendi et determinandi sive ad bonum sive ad malum oritur in præsenti statu *a delectationibus.* 2um Vis agendi delectationum *relativa* est, seu repetitur a superioritate in gradibus, adeo ut delectatio gradibus superior etiam dicenda sit superior viribus : ac proinde delectatio superior inferiorem necessario vincit; inferior autem non habet satis virium, nec vim agendi relative proportionatam superiori debellandæ.

Theoremata. 1um Gratia victrix Jansenii, seu superior delectatio cœlestis

necessitat ad *bonum. Prob.* Ex axiomate *primo* voluntas nunc omnes vires suas sive ad bonum sive ad malum habet a delectationibus : ex *secundo* autem delectatio inferior non habet vires sufficientes vincendæ delectationi superiori, imo ab illa necessario vincitur ; ergo. 2um Concupiscentia victrix, seu delectatio terrena superior necessitat ad malum. *Prob.* simili ratione, qua theorema prius. 3um Nulla datur gratia vere et pure sufficiens : seu omnis gratia vere sufficiens reipsa est relative victrix et efficax. *Prob.* Gratiæ delectatio vel est superior delectatione concupiscentiæ, vel inferior : si *primum;* necessario rapit plenum ac perfectum voluntatis consensum juxta theorema primum : sicque pure sufficiens non est, sed efficax : si *secundum;* non habet satis virium ad debellandam superiorem concupiscentiam juxta axioma secundum, sicque non erit vere sufficiens. Ex his tanquam

Corollaria deducuntur *Jansenii* propositiones : I. *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus,* etc. *Prob.* Mandata iis sunt impossibilia, secundum præsentes quas habent vires, quibus deest gratia vere sufficiens. Atqui justis nonnunquam, tametsi velint et conentur, deest gratia vere sufficiens ; quia justi illi quandoque peccant, adeoque carent gratia efficaci : distincta autem gratia sufficiens ab efficaci non datur ex theoremate tertio ; ergo.

II. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. Prob.* Resistere gratiæ est eam frustrari effectu, quem possit habere iis in circumstantiis, in quibus datur, ut alibi probatum est et probabitur. Atqui hujusmodi effectu gratia privari nequit. Vel enim est superior ; et tunc necessario habet effectum ex theoremate primo : vel est inferior ; et necessario carebit effectu, videlicet reluctante concupiscentia superiore, quæ voluntatem ad malum necessitat ex theoremate secundo : vel est æqualis ; tunc *alternante,* ut ait Jansenius, *delectationum fluctu, in medio remanebit,* nec voluntas ex defectu superioris delectationis ad unam partem se inclinare potest ; ergo.

III. *Ad merendum vel demerendum non requiritur libertas a necessitate,* etc. *Prob.* Homo in statu naturæ lapsæ per superiorem gratiæ delectationem necessitatur ad bonum, et per superiorem concupiscentiæ delectationem ad malum ex theoremate primo et secundo. Atqui homo operando bonum meretur, operando malum demeretur ; ergo necessitatur ad merendum ; et sic ad id non requiritur libertas a necessitate : et sic de demerito loquendum.

IV. *Semipelagiani... in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam esse,* etc. *Prob.* Semipelagiani in hoc erant hæretici, quod negarent veram gratiam Christi. Porro nulla est vera gratia Christi, nisi sit vere sufficiens ; nulla est vere sufficiens, nisi sit efficax, ex theoremate tertio ; nulla efficax, nisi necessitet ex theoremate primo. Sequitur ergo Semipelagianos in eo fuisse hæreticos, quod assererent gratiam esse talem, cui voluntas posset resistere vel obtemperare.

V. *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus mortuum,* etc. *Prob.* ex corollario præcedente. Semipelagianum est asserere veram Christi gratiam esse talem, cui voluntas possit resistere vel obtemperare. Sed qui asserunt Christum mortuum pro omnibus, ii necessario admittunt tales Christi gratias ; cum, qui damnantur, gratiæ Christi resistant ; ergo.

217. *Dico III.* **Sententiæ contra Jansenii librum et dogmata, ac Jansenistarum effugia, a Summis Pontificibus latæ fuerunt Bullis ac Brevibus.**

Urbanus VIII in Bulla, *In eminenti,* librum Jansenii proscribens hanc

addit rationem : *Eo quod ex diligenti ac matura ejusdem libri lectione compertum fuerit, in eodem libro multas ex propositionibus a prædecessoribus nostris damnatas contineri, et magno cum Catholicorum scandalo et auctoritatis sanctæ Sedis contemptu, contra præfatas damnationes et prohibitiones defendi.*

Innocentius X in Bulla, *Cum occasione impressionis libri,* § 4, sententiam de singulis Jansenii propositionibus enuntiat his verbis : *Primam prædictarum propositionum* « Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illi gratia, qua possibilia fiant » *temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, et hæreticam declaramus et uti talem damnamus.*

Secundam « Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur » *hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

Tertiam « Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione » *hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

Quartam « Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare » *falsam et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

Quintam « Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse » *falsam, temerariam, scandalosam, et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit; impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.*

Mandat deinde Pontifex omnibus Christi fidelibus, *ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, sub censuris et pœnis contra hæreticos et eorum fautores.* Præcepto de eadem re Præsulibus et Inquisitoribus dato, tandem concludit : *Non intendentes tamen per hanc declarationem et definitionem, super prædictis quinque propositionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Jansenii.*

Alexander VII in Bulla, *Cum ad sanctam B. Petri Sedem,* effugia Jansenianorum ex Actis sub Innocentio X, quibus ipse præsens aderat, refellens, et ejusdem Constitutionem confirmans ac innovans, hæc postea addit : *Quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus est :* Augustinus, *excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse, definimus et declaramus, ac uti tales, inusta scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta declaratione et definitione unicuique illarum sigillatim inuritur, iterum damnamus.*

Clemens XI tandem in Bulla *Vineam Domini Sabaoth,* occursurus reliquis Jansenianorum usurpatis subterfugiis, fraudibus et cavillationibus, de iis sic conqueritur, quod *inquieti homines variis distinctionibus, seu potius effugiis ad circumventionem erroris excogitatis, Ecclesiam turbent.*

Deinde innovat atque confirmat Constitutiones Innoc. X et Alex. VII, quibus, qualis obedientia sit exhibenda, et qua mente formulario sit subscribendum, ita declarans, *Ut omnes,* inquit, *Catholicæ Ecclesiæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solum* (*nam et impii in tenebris conticescunt*), *sed*

interius obsequendo, quæ vera est orthodoxi hominis obedientia, condiscant. Tum decernit, *obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri : sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præ se ferunt, ut præfertur, ab omnibus Christi fidelibus, ut hæreticum, non ore solum, sed et corde rejici ac damnari debere, nec alia mente, animo, aut credulitate supradictæ formulæ subscribi licite posse.*

Denique CLEMENTIS IX mentem exponens, eos severe perstringit, qui ejusdem Brevia in sui erroris patrocinium advocare præsumunt : *Perinde ac si,* inquit, *memoratus Clemens prædecessor, qui eisdem suis litteris se Innoc. X et Alex. VII, prædecessorum Constitutionibus firmissime inhærere, ne a dictis quatuor Episcopis veram et totalem obedientiam, adeoque formulæ a præfato Alexandro editæ, sincere per eos subscribi voluisse declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem seu restrictionem, quam nullam prorsus se nunquam admissurum fuisse protestatus fuit, reipsa admisisset.*

218. *Observa.* Equidem integrum *Jansenii* opus, teste Bossuet, recte dici tur contineri in quinque propositionibus famosis; ex recitatis tamen num. præced. URBANI verbis et conclusione Bullæ Innocentianæ non leve argumentum extat, plures etiam errores in eo libro haberi : atque hinc Stephanus de Champs S. J. in suo de hæresi Janseniana ab Apostolica Sede merito proscripta opere, duos adhuc errores de necessitate peccandi et ignorantia invincibili addit, vel enucleatius proponit. Opus hoc eximium in tres libros dispescitur, quorum : 1° Jansenius hæreticorum *plagiarius* proponitur : 2° Jansenius cum hæreticis *damnatus* evincitur : 3° Jansenius hæreticorum exemplo S. AUGUSTINI Patrumque *corruptor* demonstratur; quæ tria Auctor ille ita probavit, ut, quantumvis Jansenistæ alias lingua calamoque prompti innumeros prope ediderint libellos apologeticos, illud tamen opus nullus adhuc eorum impugnandum, nedum refutandum susceperit.

Plures etiam numerari possent errores, si, quæ falsa dogmata ex *Jansenii doctrina* ejus sectarii desumpta postmodum sparserunt, addere liberet. Certe propositiones triginta et una, quas ALEXANDER VIII, die 7 decembr., an. 1690 confixit, facile quis Jansenianæ doctrinæ corollaria dixerit, cum pleræque a Jansenistis vel assumptæ vel effusæ fuerint. Ut quis tamen *Jansenista* nuncupari debeat aut queat, non cujuscumque Janseniani erroris defensio aut adoptatio sufficit; prohibuit enim INNOC. XII, in Brevi, an. 1694, ad quosdam Belgii Episcopos directo, *ne ulla ratione quemquam vaga ista accusatione et invidioso nomine Jansenismi traduci aut nuncupari sinant, nisi prius suspectum esse legitime constiterit, aliquam ex his* (quinque Jansenii) *propositionibus docuisse aut tenuisse.*

QUÆRES I. *Quinam sint sensus veri ac legitimi, alieni et extranei Jansenianarum propositionum : quique illis aut ambigue aut certo oppositi et orthodoxi?*

219. *Nota I.* Duodecim diebus ante condemnationem Innocentianam propositionum Jansenii oblatus est INNOCENTIO X, a Jansenii defensoribus libellus supplex hoc signatus titulo : *Brevissima quinque propositionum in varios sensus distinctio* : qui vulgo *libellus* vel *scriptum trium columnarum* appellatur. 1ª Columna sive ordo exhibet sensum Calvini, *qui propositio-*

nibus maligne affingi posset, quem tamen legitime sumptæ non habent. 2ª Seu media, proponit juxta Jansenianos sensum S. Augustini, quem tanquam verum, germanum ac legitimum ipsi *intellexerunt* et *defendendum* putarunt. 3ª Non continet nisi *propositiones* quinque accusatis propositionibus *contrarias, ut ab adversariis,* nempe Jesuitis et aliis Molinæ sequacibus, defenduntur.

Improbaverat quidem jam ante D. de Sainte Beuve *columnæ primæ* inscriptionem, prævidens hac declaratione præclusum iri aditum ad defendendum sensum Jansenii; cum vero Pontifex post propositiones Jansenii, utique in sensu *vero* ac *legitimo* Jansenii, non autem *alieno* et *extraneo,* qui illis maligne affingi posset, damnasset : Janseniani tamen inaudita hucusque et priori sententiæ contradicente distinctione sensum *Calvini* dixerunt strictum, rigorosum et naturalem; sensum autem, quem S. Augustino tribuerunt, retentis vocibus, appellarunt verum, germanum et legitimum.

Non minor eorum fraus fuit in designandis *sensibus oppositis* damnatarum propositionum. Cui enim Convennarum, postea Tornacensis Episcopus, jussus a Christianismo Rege, viam an. 1663 inquireret, litem inter Theologos componendi, oblati sunt quinque *doctrinales articuli* a Doctoribus *de la Lane* et *Girard,* cæterorum Jansenistarum nomine, subscripti, cum declaratione, his suam doctrinam damnatis oppositam contineri, seque paratos esse in omnibus S. Sedi obtemperare, quidquid de illis decerneretur. Hi a Convennarum Episcopo Alexandro VII. P. M. transmissi fuerunt, quamvis specietenus a doctrina Thomistica non admodum abhorrerent, atque hinc a pluribus Thomistis essent approbati; tamen cum Roma per Henricum de la Motte Rhedonensem Episcopum moneretur, caveret sibi ab insidiis Jansenistarum, sperantium hac ratione a Sede Apostolica sententiam, qua prior elidatur; exquisitis desuper Qualificatorum S. Officii sententiis et habita quinque Cardinalium Congregatione judicatum fuit, nihil esse respondendum de his articulis ambiguis et quasi adornatis ad eliciendum responsum aliquod, quo Janseniani contra Constitutiones abuterentur.

220. *Nota II.* Hactenus relata non spectant ad vanas Jansenianorum cavillationes et triumphos, inde inaniter desumptos, retundendos; hoc enim a Tournely aliisque anti-Jansenianis abunde præstitum legi potest : sed ut occasionem duntaxat et locum designemus, unde varii propositionum sensus desumantur. *Verum* enim et *legitimum* aperiemus ex ipsis Jansenii libris supr. num. 216 indicatis, et scripto trium columnarum; *alienum* et *extraneum* ex eodem scripto trium columnarum tantum afferemus; *ambigue oppositum* dant articuli quinque, quos P. Fontaine in Bullæ *Unigenitus* theologice propugnatæ prolegomenis, c. 8, fallaces et cum doctrina Jansenii consentientes ostendit : denique *orthodoxe oppositum* desumimus ex contradictorio propositionis damnatæ et veritate Catholica e contrario a Pontificibus definita, quem plurimis SS. Patrum, præcipue autem S. Augustini et Divi Thomæ testimoniis confirmatum dedit Tournely in Synopsi Historica Jansenismi.

221. *Dico I.* **Propositionis Jansenianæ primæ sensus verus et legitimus est ex doctrina Jansenii :** Aliqua Dei mandata justis, qui divina transgrediuntur mandata, volentibus et conantibus secundum præsentes, quas habent ex gratia *parva* vires, sunt impossibilia comparate ac *relative*

ad eorum majorem hic et nunc titillantem concupiscentiam; deest quoque illis gratia sive *actionis*, qua possibilia fiant immediate, sive *orationis*, qua possibilia fiant mediate. Unde conatus illi et volitiones, de quibus propositione prima mentio fit, sunt tantum effectus gratiæ parvæ orationis, sed quæ ipsa hic et nunc sufficiens non est ad orandum, sicut oportet. Similia habentur in scripto *trium columnarum*.

Sensus *alienus* est : Mandata Dei impossibilia sunt omnibus justis, quamcumque voluntatem habeant et quemcumque conatum adhibeant : quamvis in se habeant omnes vires, quas confert gratia maxima et efficacissima : et ipsis per totam vitam semper deficit gratia, qua possint etiam tantum unum præceptum adimplere sine peccato.

Sensus *orthodoxe oppositus* est : Justis volentibus et conantibus secundum præsentes, quas habent ex gratia vires, mandata Dei non esse impossibilia, nec deesse illis saltem *gratiam orationis*, qua possint uberius impetrare auxilium, ut mandata hic et nunc implere valeant : seu, quod idem est, justos urgente præcepto ea instructos esse gratia, qua *relative* ad actualem hic et nunc sollicitantem concupiscentiam voluntas illorum potest illam superare et observare mandatum; aut ad utrumque præstandum necessarium Dei auxilium implorare et impetrare.

222. *Dico II.* **Propositionis secundæ sensus verus et legitimus est ex doctrina Jansenii** : Nullam dari in præsenti statu interiorem Christi gratiam, quæ privetur eo effectu, quem habere potest *relative* ad concupiscentiam hic et nunc oppositam. Si enim cupiditas sit inferior; gratia est victrix, et plenum ac perfectum opus producit : si cupiditas sit superior; gratia quidem non est victrix, neque producit effectum plenum, ad quem ex sese propriaque natura absolute ordinatur; sed tamen imprimis proprie loquendo illi non resistitur, quia in doctrina Jansenii *relative* ad cupiditatem majorem oppositam effectum plenum consequi non potest, et hinc sub illo respectu illi proprie non resistitur : deinde vere adhuc est efficax, quia gratia in his circumstantiis inefficaces adhuc et imperfectos ad bonum motus excitabit, seu, ut Jansenius loquitur, animus in solis desideriis inefficacibus hærebit.

Ex scripto trium columnarum : Gratiæ Christi ad singulos pietatis actus proxime necessariæ nunquam resistitur : hoc est, nunquam frustratur illa eo effectu, ad quem a Deo *proxime* datur.

Sensus *alienus* est : Interiori gratiæ efficaci in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur; quia voluntas hominis se habet pure passive respectu gratiæ efficacis, et sicut res inanimata nihil facit, neque cooperatur, neque consentit libere.

Sensus *orthodoxe oppositus* est : In statu naturæ lapsæ quamlibet gratiam actualem interiorem voluntatis non eum *omnem semper effectum* sortiri, quem intendit Deus spectatis subjecti circumstantiis, et quem voluntati permittit operari gradus concurrentis ac oppositæ actu delectationis terrenæ. Quamvis enim gratia *Thomistice* etiam sufficiens illustrando intellectum et movendo voluntatem sit efficax, tamen est efficax duntaxat respectu actus indeliberati; non autem deliberati sive perfecti sive imperfecti, de quo quæstio hic est.

223. *Dico III.* **Propositionis tertiæ sensus verus et legitimus est**

ex doctrina Jansenii : Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiri immunitatem a necessitate saltem *simplici, voluntaria, mutabili* ac *relativa;* sed sufficere libertatem a coactione, seu ut homo hic et nunc voluntarie, et non coacte agat. Ad quem sensum intelligendum notanda est doctrinæ Jansenianæ circa libertatem œconomia, ex Tract. de Act. Hum., num. 114.

Sensus *alienus* est : Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas exempta a necessitate naturali, etiam illa, quæ datur in motibus indeliberatis; sed sufficit, ut homo sit liber a coactione.

Sensus *orthodoxe oppositus* est : Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ, præter immunitatem a coactione, requiri immunitatem ab *omni necessitate* etiam simplici, voluntaria, mutabili ac relativa; proindeque voluntarium, si sit necessarium, non esse liberum ea libertate, quæ sufficiat ad meritum vel demeritum præsentis vitæ : seu requiri libertatem, quæ excludat illam voluntatis ad unum determinationem, quæ a delectationis relative superioris ineluctabiliter prævenientis et invincibiliter flectentis virtute proficiscitur.

224. *Dico IV.* **Propositionis quartæ sensus verus ac legitimus est ex doctrina Jansenii :** Semipelagiani admiserunt prævenientis gratiæ interioris necessitatem, etiam ad initium fidei; et in hoc erant hæretici, quod rejecta gratia Christi *efficaci,* h. e. delectatione cœlesti superiori voluntatem necessitate insuperabili et indeclinabili determinante, vellent gratiam Christi esse talem, cui relative ad actualem hic et nunc titillantem concupiscentiam posset humana voluntas obtemperare vel resistere. Eumdem sensum scriptum *trium columnarum* indicat.

Sensus *alienus* est : Gratia Jesu Christi prævéniens est talis, ut liberum arbitrium hominis, motum et excitatum per illam, non possit resistere, quamvis vellet. Aliter asserere est loqui cum Semipelagianis.

Sensus *orthodoxe oppositus* est : Semipelagiani non admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; et in hoc non fuissent hæretici, si etiam eam admisissent, quod voluissent eam gratiam talem esse, cui etiam relative sumptæ humana voluntas hic et nunc posset resistere vel obtemperare.

225. *Dico V.* **Propositionis quintæ sensus verus et legitimus est ex doctrina Jansenii :** Christus non est mortuus ea intentione, ut aliis quam prædestinatis promereretur gratias *vere* et *relative* sufficientes ad obtinendam salutem; et mortem Christi cum hac intentione extendere ad omnes omnino homines, Semipelagianum est.

Sensus *alienus* est : Jesus Christus mortuus est solum pro prædestinatis, ita ut nemo, nisi ipsi soli, recipint veram fidem et justitiam per merita mortis Christi.

Sensus *orthodoxe oppositus* est : 1° Falsum, temerarium ac scandalosum est dicere, Semipelagianum esse, affirmare, quod Christus ea intentione mortuus sit, ut omnibus hominibus promereretur gratias, quibus salutem vere ac relative possint obtinere. 2° Impium, blasphemum et hæreticum est, affirmare Christum pro æterna solorum prædestinatorum salute sanguinem fudisse, ita ut omnibus reprobis negata sint auxilia ad salutem hic et nunc obtinendam vere sufficientia.

QUÆRES II. *An Pontifices ab initio, et constanter damnaverint famosas quinque propositiones in sensu a Jansenio intento?*

226. *Nota.* Quæstio præsens potissimum versatur circa INNOCENTIUM X, ALEXANDRUM VII et INNOCENTIUM XII. Primum enim Jansenistarum, post latam ab INNOCENTIO X Constitutionem, effugium fuit, damnatas esse quinque propositiones in se ac independenter a sensu Jansenii.

Alterum ex facto ALEXANDRI VII extorquere conati sunt. Cum enim is, propositis per Convennarum Episcopum quinque articulis doctrinalibus, dato ad Episcopos Galliæ Brevi scriberet : *Illud autem non mediocri gaudio animum nostrum perfudit, quod litteris ex Gallia recens allatis accepimus, illorum in dies crescere numerum, qui recta sapiunt, præfatis Constitutionibus se subjicientes... Is fuit egregius sane laborum vestrorum fructus, ut multi, iique cæterorum nomine primarii, exemplo vestro, consilio et opera ad saniorem doctrinam inducti, ea, qua par est, ut credimus, animi demissione sese paratissimos exhibuerint ad illa omnia præstanda, quæ ipsis a Sede Apostolica præscribentur.* Janseniani continuo jactarunt, ab ALEX. VII, probatos fuisse memoratos quinque articulos, quos ambigue oppositos supra retulimus; atque hinc a sensu Jansenii propositionum damnatarum digressionem esse factam.

Postremum desumunt ex Brevi INNOCENTII XII, an. 1694, in Belgium misso, in quo cum imponeretur silentium super interpretatione formularii, et præscriberetur, propositiones damnatas rejiciendas esse *in sensu obvio*, gloriari cœperunt Jansenistæ, sensum Jansenii damnationi non amplius fuisse propositum; cum *obvius sensus* sit ille, quem verba cuique statim offerunt in ea significatione, quam nacta sunt ex hominum institutione, quin ad sensum et doctrinam veram ac legitimam auctoris necesse sit advertere.

227. *Dico I.* INNOCENTIUS X propositiones damnavit in sensu a Jansenio intento.

Prob. INNOCENTIUS damnavit propositiones in *sensu Jansenii*, et sua damnatione *proprium* ac *naturalem* Jansenii sensum est assecutus; ergo.

Prob. 1ª *p. Ant.* 1° Quia INNOCENTIUS, cum in sua Bulla clausulam illam num. 217 recitatam : *Non intendentes*, etc., addidit, et hinc quinque propositiones ab aliis opinionibus, quæ in libro Jansenii continentur, distinxit; manifeste indicavit, quinque propositiones similiter in eodem libro contineri, et ut ejusdem libri opiniones damnari. 2° Quia idem in Brevi ad Galliæ Episcopos die 29 Septembr., an. 1654, dato de sua Constitutione inquit : *Per quam damnavimus in quinque propositionibus Cornelii Jansenii doctrinam ejus libro contentam, cui titulus* AUGUSTINUS. 3° Quia eo sensu ab INNOCENTIO propositiones damnatæ sunt, quo fuerunt *delatæ*, utrinque *impugnatæ* et *propugnatæ*, atque a Romanis Censoribus *discussæ* : sed hæc omnia contigerunt in sensu Jansenii, ut constat ex historia Jansenismi apud Tournely; ergo.

Prob. 2ª *p. Ant.* 1° Quia INNOCENTIUS non damnavit propositiones in *sensu alieno* aut distorto; sed in sensu proprio et naturali, ut fatentur ipsi Jansenistæ, et eorum defensio propositionum ac *scriptum trium columnarum* probant. Atqui proprius et naturalis propositionum sensus ipsissimus est sensus totius libri Jansenii, ut patet ex propositionum in Jansenii libro extantia,

et totius systematis data superius notitia ; ergo. 2° Si errasset Innocentius et ejus damnationem sequens Ecclesia ; ergo vel ex defectu *attentionis*, vel ex defectu *intelligentiæ*, vel ex defectu *sinceritatis :* nihil horum dici potest, attendendo ad historiam damnationis et Ecclesiæ infallibilitatem; ergo. 3° Si doctrina Jansenii sit orthodoxa, et ejus legitimum sensum Innocentius non est assecutus; ergo Jansenismus nihil est, nisi *merum phantasma :* atqui hoc dici nequit sine injuria tum Pontificum plurimorum, tum Episcoporum per universum prope orbem, tum Ecclesiæ, qui centum prope annis repetitis anathematibus damnarunt Jansenii doctrinam ; ergo.

Conf. utraque pars. Quia Alexander VII in sua Constitutione, an. 1656; Innocentius XII in Brevibus, an. 1694 et 1696; Clemens XI in Constitutione, an. 1705, eumdem naturalem sensum tam propositionum, tum libri Jansenii esse declararunt et damnarunt.

Nec dicas 1°. Quod Innocent. X Sorbonicis, pro defensione Jansenii Romam profectis, aliquoties declararit, nolle se omnino, ut de *Jansenio* mentio fieret.

R. Noluit fieri de Jansenio mentionem quoad *personam;* cum is in pace Ecclesiæ et cum facta suorum librorum submissione Romanæ Sedi decessisset : neque quoad *librum* aut absolvendum, utpote qui jam ab Urbano VIII, damnatus erat ; aut ab erroribus repurgandum, quod Janseniani desiderabant. Cæterum *Jansenii* mentionem factam ab eo fuisse, constat vel ex Bullæ initio : *Cum occasione impressionis libri, cui titulus : Augustinus Cornelii Jansenii Ep. Iprensis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis, controversia super quinque ex illis*, etc.

Nec dicas 2°. Quod idem non constituat *novum jus* et censuram ; cum in Constitutione dicat, primam propositionem jam anathemate damnatam fuisse, scilicet a Tridentino in sensu Calvini et Lutheri; atque hinc verbo *declaramus* utatur in damnandis propositionibus.

R. — *N. Ass. Ad rat.* 1am. R. Illam Pontifex damnavit, sive dicatur cum *Calvino* impossibilitatem observandi præcepta oriri ex labe concupiscentiæ omnibus justorum operibus adhærente, sive dicatur cum *Baio* et *Jansenio* eam nasci ex majore vi delectationis terrenæ. Inde vero constat, quomodo propositio hæc jam anathemate damnata dici potuerit, et quomodo etiam damnata sit in sensu Jansenii ; præsertim quia diversitas utriusque propositionis *Calvinianæ* et *Jansenianæ* patet ex trium columnarum scripto.

Ad rat. 2am. R. Adhibitam recte fuisse vocem *declaramus;* quia Ecclesia non constituit nova fidei dogmata vel articulos, sed tantum, quæ in verbo Dei scripto vel tradito habentur, declarat et fidelibus credenda proponit.

Nec dicas 3°. Quod Episcopi Galliæ in sua ad Pontificem hunc epistola scripserint, motus illos occasione propositionum ortos *sedari oportuisse auctoritate Concilii Tridentini;* hoc autem tantum pertinet ad hæresin Calvini vel Lutheri.

R. 1°. Iidem addiderunt, hos motus sedari oportuisse *auctoritate Bullæ Urbani;* quæ Jansenium ob resuscitatos Baii articulos damnavit.

R. 2°. Jansenii propositiones etiam prædamnatas fuisse in Luthero et Calvino, quarum cum horum doctrina consonantiam videre licet, si vacat, in Libro P. de Champs sup. laudato.

Nec dicas 4°. Quod Card. Spada Jansenii defensoribus dixerit, propositiones in Congregationibus considerari præcise secundum *se ipsas*, abstrahendo a sensu unius vel alterius.

R. Per id indicavit, excludi tantum sensum *Calvini*, et sensum gratiæ efficacis ad mentem *Thomistarum* vel *Molinæ*, quos distingui debere contendebant Janseniani; non autem sensum Jansenii.

Nec dicas 5°. Quod Vincentius de Pretis in suo suffragio de 1ª propositione asserat, eam propositam fuisse *in abstracto;* ac idem de omnibus propositionibus testetur Wadinghus in sua Relatione.

R. 1°. Similiter, ut ad priorem objectionem responsum est.

R. 2°. Testimonium magis authenticum audire licet ex Bulla Alex. VII, ubi hic Pontifex, antea Card. Chigius dictus, sic causam enarrat : *Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed ficte et pro arbitrio compositas esse; vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse, asserere magno cum Christi fidelium scandalo non reformident; Nos, qui omnia, quæ hac in re gesta sunt, sufficienter et attente perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii prædecessoris nostri jussu, dum adhuc in minoribus constituti Cardinalis munere fungeremur, omnibus illis congressibus interfuimus, in quibus Apostolica auctoritate eadem causa discussa est, ea profecto diligentia, qua major desiderari non posset,* etc. Ubi demum confirmata et innovata Innocentii Constitutione sententiam subjungit, n. 217, recitatam.

Nec dicas 6°. Quod Constitutio Innocentii lata sit *nullo respectu* ad varios sensus in scripto trium columnarum distinctos habito, neque assignatus sit sensus, in quem censura caderet.

R. In sensum *obvium* et *naturalem*, qui erat ipsissimus Jansenii sensus, latam fuisse censuram ex hactenus dictis abunde liquet. Unde distinctionis sensum in scripto trium columnarum merito ratio habita non fuit; tum quia in eodem non erat reipsa nisi unicus sensus propositionum, scilicet ordine *secundus*, quandoquidem *primus* erat tantum maligne affictus; *tertius* vero ex systemate Jansenii doctrinæ penitus opposito desumptus : tum quia sine respectu ad hanc distinctionem obtinuerunt Janseniani, quod prætendere poterant, nempe gratiam *a se* efficacem mansisse illæsam : tum quia de illo sensu, quem forte distinxisset et designasset Pontifex, Janseniani tamen quæsivissent adhuc, num in Jansenio reperiretur; unde materia tamen cavillationum illis subtracta non fuisset.

228. *Dico II.* **Alexander VII non approbavit quinque articulos doctrinales, atque hinc a damnatione propositionum in sensu a Jansenio intento non discessit.**

Ratio est, quia pro contrario nullum adest fundamentum. Nam 1° Alexander præsumi nulla ratione potest approbasse eos articulos, quos ut fallaces et ad dolum compositos tum ex alienis monitis, tum ex Qualificatorum et Cardinalium instituto examine noverat, ut num. 219 dictum. 2° In Brevi ac litteris nec mentionem quidem ullam eorum articulorum facit. 3° Ibidem respondet duntaxat ad epistolas Episcoporum Galliæ, qui de articulis illis nihil retulerant, non autem ad litteras Convennarum Episcopi. 4° Dum in eodem Brevi significat se gaudere, quod crescat numerus eorum, qui *recta sapiunt, et ad saniorem doctrinam inducuntur;* loquitur de iis, quos per aliorum, quam Convennarum Episcopi, litteras intellexerat, ad doctrinam orthodoxam accessisse : aut si fabricatores quinque articulorum etiam intelligit, eatenus eos laudat, quatenus in Instrumento articulis addito pro-

fitebantur Janseniani, *se esse paratos Constitutionibus Apostolicis eam reverentiam et observantiam, quam Sedis Apostolicæ majestas et summa auctoritas exigit, impendere; eaque alia omnia præstituros, quæ ab ipsis Summus Pontifex exigere voluerit.*

229. *Dico III.* **Innoc. XII in suis Brevibus nihil remisit a damnatione propositionum in sensu a Jansenio intento.**

Prob. I. De Brevi, an. 1694 edito. In eo sic loquitur : *Præcipimus, ut quemadmodum ii, qui ad juramentum adigendi sunt, illud præstare debeant sincere sine ulla distinctione, restrictione, seu expositione, damnando eas propositiones, ex libro Jansenii excerptas, in sensu obvio, quem ipsum et verba præ se ferunt, prout sensum illum damnarunt Summi Pontifices prædecessores nostri, damnatumque haberi voluerunt a Christi fidelibus.* Unde constat sensum obvium propositionum, quem Pontifex hic damnat, esse illum ipsum, quem damnaverunt Innoc. X et Alex. VII, atque hinc a Jansenio intentum.

Quod vero addat : *Cæterum ad præcavendas omnes dissidiorum causas nos quoscumque alios sensus formularii, præter eum, quem ipsius verba exhibent, afferri vel usurpari, aut de his disputari interdiximus et prohibuimus, ac super ejusdem formularii interpretatione, sicut et prædictarum propositionum, in alios sensus præter eum, quem ipsa verba per se exhibent, perpetuum silentium imposuimus;* hoc, inquam, jure optimo fecit; quia ad privatos Episcopos non pertinet, formulam a Sede Apostolica præscriptam immutare, demendo quidpiam vel addendo; ut quidam *Episcopi Belgæ* fecerant, qui a jurantibus exigebant, ut formulario adderent, 1° *non tantum in reverentiam Constitutionum Apostolicarum, sed etiam in veritatem earum :* 2° *non tantum in veritatem eorum, quæ in prædictis Constitutionibus spectant ad quæstionem juris, sed etiam in veritatem ejus, quod spectat ad quæstionem facti ab Alex. VII, definiti* se jurare.

Prob. II. De Brevi an. 1696 ad eosdem Belgii Episcopos dato, quo Jansenistis omnem effugii locum præcludit, ita scribens : *Non sine admiratione intelligimus, nonnullos istis in Diœcesibus reperiri, qui verbis et calamo ausi fuerint affirmare, supradicto nostro Brevi alteratam seu reformatam esse Constitutionem Alex. VII, an. 1656 editam, nec non formularium ab ipsomet pronuntiatum; cum dicto Brevi utrumque specifice confirmetur, et omnino intenderimus et intendamus iisdem adhærere, et nequaquam sinere, ut aliquid addatur vel dematur a prædicto formulario,* etc.

Quæres III. *An quæstio facti, quo sensu damnatæ sint propositiones, sit ejusmodi, in qua decidenda Ecclesia non sit infallibilis?*

230. *Nota.* Supra jam observatum fuit, præcipuum Jansenianorum effugium fuisse asserentium, Pontificem et Ecclesiam erravisse in quæstione facti circa sensum propositionum. Ad quod tum perspiciendum, tum occludendum distingui debent varii generis facta.

1° Enim aliqua sunt immediate a Deo *revelata*, uti sunt Incarnatio, institutio sacramentorum, etc., quæ simul sunt dogmata fidei.

2° Alia sunt facta mere *historica* et *personalia*, quæ scilicet præcise rei gestæ veritatem aut personæ cujusdam statum, internum animi sensum, crimen, etc., concernunt; quale est, quod Jansenius Episcopus Iprensis

conscripserit librum, cui titulus est *Augustinus*, hæc verba et sententia in libro contineantur, hunc sensum internum habuerit, dum hæc scriberet.

3° Alia sunt *facta dogmatica*, quæ scilicet, præter factum, involvunt jus, seu dogma verum aut falsum; ad quod pertinet quæstio illa : An auctor, qui conscripsit librum, cui titulus *Augustinus*, docuerit hæresin?

Jam vero dum quæritur, an Pontifex vel Ecclesia sit infallibilis in *quæstione facti*, non quæritur de factis *primi* generis; quia certum est etiam apud Jansenianos, Ecclesiam ob infallibilem Spiritus sancti assistentiam errare non posse in discernendis fidei dogmatibus : neque quæritur de factis *secundi* generis; quia etiam apud Anti-Jansenianos certum est Ecclesiam, quæ circa ejusmodi facta fert judicium vel in sensuum vel in hominum fallibilibus testimoniis fundatum, esse errori obnoxiam. Atque hinc Ecclesia non definit, sed, dum de *libris* judicat, potius supponit, hunc vel illum librum esse hujus vel illius auctoris, sub cujus nomine circumfertur : Item non decernit de sensu, quem auctor in mente habuit; quamvis enim *sensus auctoris internus* ex verbis, quibus utitur, merito præsumi possit, nisi quis auctorem vel inscitiæ vel mendacii aut fraudis insimulare velit; tamen, quia de internis et occultis non judicat, nihil etiam de *interno* et *personali* sensu definit.

Quæritur itaque duntaxat de factis *tertii* generis, in quibus tamen adhuc distinguendum quidpiam restat. Potest enim fieri quæstio de sensu *externo* et *litterali* alicujus propositionis separatim et *in se* spectatæ; sed sicut hic nudum jus et dogma spectat, sic etiam circa illum, fatentibus Jansenianis, Ecclesia errare non potest : atque hinc de eo etiam non quæritur. Sed et quæstio potest moveri de sensu *externo* et *litterali* propositionis *relative* ad totam doctrinam et systema auctoris; quæ est de facto dogmatico, seu tali, quod jus simul et factum complectitur. Dum enim quæritur, an sensus propositionis orthodoxus sit, an hæreticus? *jus* seu *dogma* attingitur : dum quæritur, an sensus ille ab auctore expressus sit in libro, spectata tota ejus œconomia et doctrina? *factum* innuitur. Atque de hoc postremo versatur præsens controversia, quam tamen delibabimus duntaxat, cum ejus pertractatio ad materiam de Fide pertineat.

Quæritur itaque, an Ecclesia judicio *certo* et *infallibili* statuere possit, sensum unius vel plurium propositionum, prout sensus hic eruitur ex doctrina vel libro alicujus auctoris, verum esse et orthodoxum, aut e contrario falsum et heterodoxum : ac proinde an Ecclesia errare potuerit in damnandis propositionibus Jansenii, earumque sensu?

231. *Dico.* **Ecclesia in decidendis quæstionibus facti dogmatici, atque hinc in definiendo hæretico propositionum Jansenii sensu, non potest falli.**

Ratio unica hic interim sufficiat. Ecclesia ipso *usu* ac *praxi* semper supposuit, datam sibi a Christo esse auctoritatem judicandi de sensu librorum, et fideles sub anathemate adstringendi, ut huic judicio internum præberent mentis assensum; ergo judicium Ecclesiæ de sensu librorum vel propositionum, prout in libris exprimuntur, certum est et infallibile. *Conseq.* tum ex se patet, tum probatur a Bellarm., L. 3 de Eccl. milit., c. 14.

Prob. Ant. 1° Conc. Nicænum damnavit librum Arii, quem *Thaliam* inscripserat, et anathema non tantum in errorem, sed etiam in Arii personam pronuntiavit : neque *Eusebium* Nicomediensem et *Theognem* Nicænum

ante ad communionem admisit, quam et errori et personæ anathema dixissent, et sic facto dogmatico subscripsissent.

2° Conc. Ephesinum, examinatis *Nestorii* epistolis et sermonibus errorem ipsius et personam damnavit, atque Joannem Antiochenum aliosque Nestorii patronos, licet dogmatibus Concilii jam consensissent, ad pacem et unionem prius non suscepit, quam damnationem Nestorii ratam habuissent, damnando scilicet sensum ab illo intentum.

3° Conc. generale V non tantum libros *Origenis* damnavit, sed exegit anathematizari *Tria Capitula, id est,* ut loquuntur Patres in Concilio, *Theodorum impium Mopsuestenum cum nefandis ejus conscriptis, et quæ impie Theodoretus conscripsit, et impiam epistolam, quæ dicitur Ibæ, et defensores eorum.*

4° Conc. Constantiense Sess. ult. præscripsit formulam, juxta quam examinari debeant, qui suspecti sunt de erroribus: Interrogentur, *utrum credant, teneant, asserant, Joannem Wicleff de Anglia, Joannem Huss de Bohemia, et Hieronymum de Praga fuisse hæreticos, et pro hæreticis nominandos ac deputandos, et libros et doctrinas eorum fuisse et esse perversos, propter quos et quas et eorum pertinacias per sacrum Concilium Constantiense pro hæreticis sunt condemnati?*

Hic porro adverte, *fidem internam* a Conciliis nominatis fuisse exactam tantum circa hoc, quod illi, contra quos agebant, perversum sensum expresserint in suis libris ac scriptis. Quia tamen constabat, ejusmodi *libros* ac scripta ab illis auctoribus emanasse, et præterea ex sensu verborum externo et litterali prudenter præsumitur sensus auctoris internus et personalis; ideo Ecclesia jure illos damnavit tanquam *hæreticos,* quamvis ipsius judicium de auctore libri et sensu interno non habeat infallibilitatem ex promissione Christi et Spiritus sancti assistentia, sed nitebatur solum partim notorietate facti aut testimoniis humanis, partim præsumptione legitima, mentem auctoris fuisse verbis conformem; ex queis postremis capitibus judex etiam civilis suam sententiam in personam vel factum edicit. Alias tum probationes, tum objectionum solutiones v. in Tr. de Principiis Theol.

Quæres IV. *Quid sentiendum de pace Clementis IX?*

232. R. Data quatuor Episcopis a Clemente IX pax non probat, *silentium obsequiosum* sufficere pro facto Jansenii; adeoque is Pontifex nunquam aliquid Jansenianis in damnando sensu propositionum concessit.

Prob. I. Clemens IX non cognovit factam fuisse a quatuor Episcopis distinctionem juris a facto; quia reipsa existimavit, ab illis pure et simpliciter subscriptum fuisse formulario : ut liquet 1° ex ipsius Clementis Brevibus, in quorum altero dato ad Regem die 29 Septembr. 1668, scribit, se *in pura et simplici subscriptione formularii agnovisse quatuor Episcoporum obedientiam et obsequium* : in altero autem ad Episcopos die 19 Jan., an. 1669, dato, præter alia sic loquitur : *Cum tamen nova et gravia isthinc accepimus documenta veræ et totalis obedientiæ vestræ, qua et formulario sincere subscripsistis, damnatis absque ulla exceptione aut restrictione quinque propositionibus, in omnibus sensibus, in quibus a Sede Apostolica damnatæ fuerunt..... tribuere vobis voluimus hoc paternæ benevolentiæ nostræ argumentum.* 2° Ex Bullæ Clementis XI verbis ultimo num. 217 recitatis.

Prob. II. Clemens IX pro sua prudentia non potuit suspicari, quatuor

Episcopos distinxisse jus a facto; cum omnia scripta Romam de hoc negotio missa nihil ejusmodi meminerint : ut liquet 1° ex litteris Regis Christianissimi, quarum argumentum ex Brevi responsorio supra citato manifestum est. 2° Ex litteris Episcoporum mediatorum an. 1668. Romam missis, quibus declarant, quatuor illos Episcopos *optima fide egisse, damnasse propositiones cum omni sinceritate, absque ulla prorsus exceptione seu restrictione, et in eo omni sensu, quo sunt ab Ecclesia damnatæ.* 3° Ex litteris ipsorum quatuor Episcoporum an. 1668 die 1 Sept. datis, quibus, profitentur, nova subscriptione se imitatos esse *formam disciplinæ Gallicanorum Episcoporum;* et quamvis hoc ipsis fuerit *arduum ac difficile opus,* quod in ipsos *malevolorum voculas excire posset,* tamen id a se libenter susceptum, quia id erat sanctæ Sedi *honorificum, ipsique gratius.* Denique 4° ex testimonio publico eorumdem Episcoporum syngraphis munito, quod ab eis exegit postea Clemens IX, dum a quibusdam eorum subscriptio suspecta nihilominus haberetur. In eo autem postulabatur, fidem facerent, *se sincere prorsus et ad sensum in Constitutionibus Innoc. X et Alex. VII expressum formulæ subscripsisse, utque eidem subscriberetur, curasse.*

Nec dicas 1°. Episcopus Catalaun. declaravit Clementi IX, quod quatuor Episcopi in sua subscriptione quæstioni *juris* simplicem et perfectam, quæstioni autem *facti* eam deferant obedientiam, quæ juxta Cardin. et Theologos Baronium, Bellarm. Richel. Pallav. Petav. et Sirmondum sufficiat ex eo quod nihil dicatur, scribatur aut doceatur contrarium : sed hæc est *obsequiosum* duntaxat *silentium;* ergo Papa agnovit factam in subscriptione quatuor Episcoporum distinctionem inter jus et factum. Nam

R. 1°. Agnovit Papa tum ex prima parte Declarationis, quod quatuor Episcopi pure ac simpliciter damnaverint doctrinam Jansenii in omni sensu ab Ecclesia damnato; tum ex novo et publico quatuor Episcoporum testimonio, quod uti exegit Papa sic illi Romam miserunt his verbis : *se sincere prorsus et ad sensum in Constitutionibus Innoc. X et Alex. VII, expressum formulæ subscripsisse.* Ac idcirco Papa acquievit, interim dissimulans circa *factum;* tum quod nosset, nihil de *facto* definitum fuisse ab Innoc. X et Alex. VII, tum quod crederet, per *factum,* juxta relationem Rospigliosi Cardin., solum intelligi factum aut *personale* aut *grammaticale.* Hinc

R. 2°. Quod tum temporis Romæ et in Gallia nomine *facti* intellectum fuerit vel *mere personale*, h. e. sensus internus et personalis Jansenii, vel *mere grammaticale*, h. e. quinque propositionum totidem verbis continentia in libro Jansenii : patet 1. ex relatione Rospigliosi, n. 153.... *prima,* quæstio, *quænam illius occulta mens et cogitatio fuisset, quibusque signate verbis quinque propp. ille,* Jansenius, *expressisset. Hæc quæstio intra facti limites se tenet, quam doctiores propterea negant definitionibus fidei divinæ subjectam.* 2. Ex epistolis Cleri Gallicani, an. 1654 et 1655, ad Innoc. X et Alex. VII, in quibus observant Jansenianos ad *facti* quæstionem, h. e. ut ipsi exponunt, *ad tricas syllabarum* conatos fuisse controversiam deducere.

R. 3°. Ex ipsis Jansenianis, qui sæpenumero pontificiam definitionem ad hanc *facti* speciem extendendam esse contendunt : *Pascalius,* ep. 17, *Quesnellus,* sive auctor Præf. Apolog., pag. 86 et 87, Auctor *Apologiæ* panegyreos Jansenianæ, pag. 12, quin et laudatus a Quesnello P. *Liberius* de Jesu. Carmelita Rom. in Colleg. de propag. in Opere : *Controversiæ dogmaticæ adversus hæreses.*

R. 4°. Nec propterea sequitur, ut male infert Quesnellus, *divisionem* De-

clarationis Episc. Catal. esse mancam, eo quod unum membrum, scilicet 1um de sensu libri Jansenii, in primo membro de omni sensu ab Ecclesia damnato contineatur. Nam membrum 2um de quinque propositionum attributione libro Jansenii potuit ex dictis cum fundamento intelligi vel de sensu personali, vel de grammaticali. Imo ne, contra *leges divisionis*, unum membrum alterum includeret, debuit Catalaunensis in primo loqui de sensu *naturali*, qui est ille præcipue, unice ac nominatim damnatus; et in secundo non loqui de eodem, sed de *personali* vel *grammaticali*.

Nec dicas 2o. Episcopus Catal. in tertia *parte* Declarationis affirmat, quod subscriptio quatuor Episcoporum quoad *factum* omnino sit conformis illorum in *Actis verbalibus* subscriptioni : sed de hac constat, quod facto etiam *doctrinali* solum exhibeat obsequiosum silentium; ergo Pontifex non potuit dissimulare quæstionem *facti*, ceu mere personalem aut grammaticalem; maxime cum *Acta verbalia* omnibus nota et perspecta, a Papa et ejus in Galliis Nuntio, Bargellino, ignorari non poterant. Nam

R. 1o. Papa ad concedendam pacem motus non fuit ex sola Declaratione Episc. Catal., sed etiam ex epistola Harlæi, in qua diserte asseritur, quatuor *Episcopos damnasse quinque propositiones in sensu Jansenii*, et quia hic Illustriss. Præsul miratur, Jansenianos hucusque tandem progressos; hos non tantum obsequiosum silentium antehac semper præstitum, sed assensum mentis *facto* dogmatico præstitisse, manifeste sequitur. Adde relationem Rospigliosi, quæ n. 163, ita habet : *Visum fuisse Pontifici, ex Declaratione Episc. Catal., ex legitima fide, quam quatuor Episcopi fecerant Nuntio, suæ in sancienda adjectis nominibus formula sinceritatis; eque luculentis D. Lionæi et Archi-Episcopi Rothom., aliorumque testimoniis argumentum conflari longe usquequaque validius contrario quovis rumore, quem de Actis verbalibus incerti libelli et privatæ dissiparverant litteræ.*

R. 2o. Falsum, quod Clemens IX, rumore Romam delato de *Actis verbalibus* ante pacem non reclamaverit; siquidem teste Rospigliosi, n. 161, pacem cum quatuor Episcopis interea suspenderit, obfirmatus, eam nunquam concedere, *si asseruissent se nolle pro hæreticis agnoscere quinque propositiones in sensu Jansenii, quemadmodum ab Apostolica Sede fuerant damnatæ.* Si vero post pacem nec Clemens seu IX, seu X, nec Innoc. XI, reclamarint contra Acta verbalia etiam publicata cum plurimorum subscriptionibus, *ratio* est, quia vel ignorabant, vel rumorem et factam delationem vilipendebant, eo quod Romæ haberent quatuor Episcoporum subscriptiones propriis manibus signatas, uti et aliorum Episcoporum, in quibus nonnisi sinceritas, perfecta obedientia, et condemnatio quinque propositionum in *omni sensu* ab Ecclesia damnato.

R. 3o. Demum inter Declarationem quatuor Episcoporum, et *Acta verbalia* multiplex discrimen est : 1. In his damnant quinque propositiones in eo omni sensu, quem damnat Ecclesia, sed mox excipiunt sensum illum, quem vocant *doctrinam SS. Aug. et Thom. de gratia efficaci per se*, quippe in phrasi janseniana ipsummet sensum Jansenii de gratia relative per gradus necessario victrici. 2. In his *factum*, cui defertur obsequiosum silentium, non vocatur factum simpliciter, uti in declaratione, sed *factum contentum in formulario*, quod vero non est personale, sed dogmaticum, scilicet attributio sensus hæretici quinque propositionum libro Jansenii. 3. In Verbali Episcopi Alectensis legitur, quod non habetur in Declaratione : *neminem vi solius auctoritatis judiciorum Ecclesiæ teneri ad assensum circa facta, quæ*

respiciunt sensum auctorum aut eorum librorum : in hoc autem uno stat totum systema silentii obsequiosi.

Nec dicas 3°. Harlæus in epist. ad Rospigl., quæ velut commentarium est prædictæ Declarationis, asserit, quatuor Episcopos damnare quinque propositiones Jansenii, sed *tacito Janseniani sensus nomine;* ergo eas non damnarunt in omni sensu ab Ecclesia damnato.

R. Non negat Harlæus, quatuor Episcopos damnare quinque propositiones in sensu libri Jansenii, quia et ipse, uti Catalaunensis, testatur; quod absque ulla exceptione aut restrictione eas damnent in omni sensu, quo ab Ecclesia damnantur. Insuper autem *instar miraculi* habet eam subscriptionem, utpote *quam ab ipsis necdum obtinere potuerit Ecclesia;* at miraculum certe non erat illa nova subscriptio cum distinctione juris et facti, jamdum centies, ut ait Quesnellus, Tom. II, Relat. de Pace Clem. IX, pag. 518 oblata, semperque rejecta. Solum proin asserit, quatuor Episcopos in Actis verbalibus non agnovisse *Jansenium* tanquam hæreticum, nec quinque propositiones ceu *totidem verbis* contentas in libro Jansenii; uti et in illa epist. quædam generatim dicta de censura librorum exponenda sunt de factis personalibus, aut dogmaticis *fide divina* credendis.

Mirum sane, quod Harlæi epistolam aperta fronte sibi adversantem Janseniani objiciant; et Harlæi quidem, quem omnes, ac præprimis Papa, probe noverant, semper alienum fuisse a partibus Jansenianorum, et subscripsisse Comitiis de an. 1660, 1661, etc., in quibus diserte statutum legitur, unumquemque teneri, intus et ex animo damnare quinque propositiones in sensu Jansenii. Ac tandem quomodo Papa sibi in animum inducere potuisset, sinceram ac perfectam secundum *omnem sensum* vocari eam subscriptionem, quæ facta fuisset cum exceptione hujus præcise sensus, qui *specifice* exprimitur ac damnatur in formulario : propter quem damnandum unice instructum fuerat formularium : et quem sensum, qui subscribit formulario, sincero animo damnare se atque rejicere, interposito solemni juramento, publice testatur?

Nec dicas 4°. Quatuor Episcopi subscripserunt, non sicut *Gallicani Episcopi*, sed sicut *multi* Gallicani Episcopi, nempe ii, qui jus a facto dogmatico distinxerant, inter quos sunt 19 illi Præsules, de quibus testatur tum Catalaunensis, tum ipsi illi 19. Præsules in sua ad Clem. IX epist., quod idem sentiant cum quatuor illis quoad sua *Mandata* circa subscriptionem : sed quatuor Episcopi in his Mandatis aperte distinxerant inter jus et factum dogmaticum, pro quo non aliud, quam silentium religiosum exigebant; ergo.

R. *Ad* 1^um^. Falsum, quod in epist. quatuor Episcoporum Romam missa legatur, non simpliciter, sicut *Gallicani Episcopi*, sed tantum, sicut *multi Episcopi;* tum quia in Regesto Nuntii, Bargellini, asservatum ejus epist. apographum non habet τὸ *multi :* tum quia aliud exemplar, quod descriptum tenent DD. de Saint-Sulpice juxta prædictum apographum, eam vocem pariter non habet. Porro ipse Jansenianus *Apologet. Præf.* auctor, pag. 57, post multa hinc et inde prolata, tandem haud obscure declarat, vocem *multi* prætermissam fuisse in eo exemplari, quod Romam missum fuerat. Demum si etiam inserta fuisset, aliud Papa exin non potuisset concludere, quam quatuor Episcopos aliis Episcopis consensisse, ad sensum epistolæ, in qua Episcopus Laudun. d'Estrées ad Clem. IX, de quatuor Episcopis scribit : *nova, nec non sincera subscriptione aliis Episcopis consentiunt.*

R. *Ad* 2um. Non hic agitur de eo, ut generaliter sciatur, quem sensum habere possit epistola 19. Episcoporum, sed quo sensu Papa eam intellexerit: si enim de *assensu mentis* eam intellexit, res pro nobis decisa est : si de silentio tantum obsequioso, evidens est, quod epistolam sic intellectam damnaverit, declarans in suis Brevibus, quod nunquam admissurus fuisset quatuor Episcoporum subscriptionem, nisi fuisset pura, simplex et sine omni restrictione, prout testatur Rospigliosus, de sui patrui mente optime instructus. *Nec obstat*, quod Clemens IX, nuspiam expresse eam 19. Episcoporum epistolam damnaverit, siquidem ad damnationem doctrinæ non requiratur, ut omnes libri nominatim, in quibus ea doctrina continetur, proscribantur : sed sufficiat, eam *universim* condemnari.

Propterea illa epistola non tam aperte loquitur de silentio obsequioso, ac prætenditur ; et Clemens prudenter sibi poterat persuadere, quod distinctio inter jus et factum cadat super factum *personale* et *grammaticale :* tum quia 19. Episcopi formulario subscripserunt pure ac simpliciter, et sine omni restrictione : tum quia idem sunt, subscribere damnationi doctrinæ libri Jansenii, et subscribere formulario sine restrictione. Utramque rationem confirmat Illustriss. de Gondrin Archiep. Senon., qui primus fuit inter illos 19. Episcopos : is autem, an. 1656, in conventu Cleri edixit, *credere se obligatum in conscientia, ad subscribendum Bullæ Innoc. X quoad damnationem quinque propositionum Jansenii in ejus libro contentarum.* Idem sensit adhuc, an. 1661, 8 Jun. in Decreto quodam pronuntians, quod *quinque propositiones sint hæreticæ in sensu Jansenii, et quod hic sensus non sit sensus Augustini.* Idem sensit, an. 1663, subscribens epistolæ 19. Episcoporum, quia priora sensa non revocavit. Idem ergo dicendum de reliquis 18. Episcopis, qui Senonensi uniebantur in subscriptione ejusdem epistolæ, ac pariter formulario pure et simpliciter subscripserunt.

Adde, quod 19. Episcopi tantum excluserint *fidem divinam*, non item humanam Ecclesiasticam, de qua loquitur Perefixius Archiep. Paris., uti testatur Episcopus Pontiensis, unus de illis 19. Episcopis, in epist. ad Episc. Camerac. *Injuriosum dicit, quod dicerentur in subscriptione formularii rejecisse omnem credulitatem circa factum Jansenii, siquidem alia ipsis intentio non fuerit, quam excludere necessitatem fidei divinæ decisionibus Ecclesiæ præstandæ circa facta non revelata : et cum Perefixe in suo Mandato, ante nostram epistolam ad Papam et Regem, perscriberet, facto Jansenii non deberi aliam fidem, quam humanam Ecclesiasticam : neque nos neque quatuor Episcopi vel verbo uno in nostris scriptis contradiximus Perefixio.*

Nec dicas 5o. Si Clemens IX, non approbavit silentium respectuosum circa factum dogmaticum, explicari non potest, in quo pax illa Clementis IX, consistat. Nam

R. — *N. seq.* Et quidem 1o Clemens IX quatuor Episcopos non adegit *ad expressam revocationem* suorum Decretorum in suis Diœcesibus. Id testatur Rospigliosus, quod Bargellinus Romam scribens ad secretum concilium nuntiaverit, *videri parcendum quatuor Episcopis circa expressam abolitionem Decretorum, et urgendam duntaxat subscriptionem formularii;* et D. Lionæus spem fecerit finiendi hoc medio totam causam; Roma vero rescriptum fuerit, ut allaboret uterque pacem restituere, *posthabito retractationis consilio.* Idem testatur Cardinalis d'Estrées in Congreg. quadam coram Pontifice 1693, 4 Jun. habita, qui se illorum omnium, quæ tunc gesta fuerant, testem optimum asserebat.

2° Concessit Papa quatuor Episcopis formularii subscriptionem *cum explicatione magis diffusa*, ad tres quæstiones, quæ moveri poterant circa quinque propositionum attributionem libro Jansenii : videlicet 1ª an quinque propositiones totidem verbis aut expressis aut æquivalentibus contineantur in libro Jansenii? 2ª an sensus naturalis quinque propositionum sit sensus internus Jansenii? 3ª an sensus naturalis quinque propositionum sit sensus naturalis libri Jansenii? Cum enim Romæ et in Galiis quæstio 3ª, haberetur ceu quæstio *juris*, sed 1ª et 2ª, ceu quæstiones *facti* : cumque Rospigliosus, post explicatam declarationem Catalaunensis, Clementi retulisset, quod quatuor Episcopi decisioni Apostolicæ quoad *factum* deferant obedientiam respectus ad mentem et sensum Cardin. et Theologorum, formulario autem pure, simpliciter, et sine quacumque restrictione subscripserint, damnantes doctrinam Jansenii in omni sensu, quem damnat Ecclesia, Papa, teste eodem Rospigl. et Harlæo tum Archiep. Paris., existimavit sibi esse dissimulandum circa alia puncta.

3° Papa, non obstante quodam rumore de subscriptione minus sincera, a quatuor Episcopis exigere noluit, ut Romam mittant *Acta verbalia;* contentus interim perquisitione sui Nuntii, attestatione Episcopi Catalaunensis, litteris aliorum Episcoporum, ac demum novo et publico quatuor Episcoporum testimonio de sincera subscriptione propriis syngraphis munito.

Nec dicas 6°. Edictum Regium de anno 1676, in castris prope Ninovam Flandrorum datum ait, quod Papa condescenderit cum Episcopis formulario subscribentibus : sed ille *condescensus* seu indulgentia Papæ non respicit factum personale aut grammaticale, circa quod semper fuit licitum pro libitu opinari; ergo factum dogmaticum. Unde *Arnaldus* Episc. Andegav., annis octo post pacem Clementis, Decretum edidit, in quo liberrime asserit, hanc pacem fundari in distinctione juris et facti, eamque turbari ab eo, qui exigat subscriptionem quoad doctrinæ damnatæ attributionem libro Jansenii; dein vero prohibet sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ subscriptionem formularii sine distinctione juris et facti, aut sub alia obedientia, quam respectuosi silentii. Nam

R. 1°. Dictum satis, quod ille condescensus Papæ intelligendus sit de tolerantia, quia permisit Papa, quatuor Episcopos subscribere *cum expositione diffusa*, permittendo duntaxat silentium obsequiosum pro *facto* in mente Clementis IX, personali aut grammaticali. Esto autem semper licitum fuisse, de ejusmodi facto pro libitu opinari, non item liberum fuit, inter subscribendum inserere distinctionem ac explicationem : hæc quippe ratio subscribendi haud parum periculosa foret, cum ex ea non pauci sensum Jansenii censuræ subducere tentarent; prout reipsa contigit tempore Arnaldi Andegav., isque ut præcaveretur abusus, latum fuit illud Edictum Regium.

R. 2°. Si decretum Arnaldi veritate nitebatur : ut quid communis adversus illud exorta contradictio est? scilicet aliud pacis Clementinæ fundamentum noverat Francia, quam illud Arnaldinum. Et quam imprudenter Janseniani allegant illud Edictum Regium, in quo contra Jansenii defensores clare asseritur, Arnaldum Episcopum per suum Decretum manifestam erga Regias ordinationes inobedientiam exhibuisse, *eum conari suum Decretum tueri per fundamentum falsum, perniciosum et periculosum, adeo prohibendo subscriptionem formularii cum attributione doctrinæ damnatæ libro Jansenii, quo tamen modo faciendam ordinaverant Conventus Cleri, Bullæ Pontificum, litteræ patentes Regis et edictum concilii Regii..... scilicet, ut pace illa, quam*

pro libitu suo interpretatur, manifeste abuteretur, ad abolendum in sua diœcesi formulare, et subscriptionem juxta Constitutiones Apostolicas receptas, acceptatas et publicatas per Regnum.

R. 3°. *Quæ tamen condescentia Papæ* (verba sunt Edicti Regii) non est *revocatio Bullæ, quæ præscribit formularii sub juramento subscriptionem sine facta mentione ejus interpretationis.* Fuisset autem ipsum hoc Edictum revocatio Bullæ Alex. VII, si permisisset ac approbasset silentium obsequiosum. Tandem ipsi Jansenii defensores subscriptionem cum diffusa explicatione concessam fuisse fatentur, *in favorem scrupuli quorumdam particularium;* hic vero scrupulus jam nunc sublatus est, cum permissum sit, in subscriptione formularii notare, quod *fide divina* non credas Ecclesiæ infallibilitatem circa sensum aut personalem aut grammaticalem.

Nec dicas 7°. Arnaldus, quamvis suum decretum non revocasset, tamen ab Illustriss. Perefixio receptus est in pacem Ecclesiæ, item Moniales Portus Regii, D. Dorat Curatus, etc. Idem vero Arnaldus jamdum octogenarius, et ex illis quatuor Episcopis solus ipse superstes, apud Innoc. XI conquestus est de falsis rumoribus, quos velit Papa refellere; utpote queis ipse cum tribus aliis Episcopis pie defunctis traducatur, quod dolosa subscriptione Clementem IX circumvenerint; cum tamen tempore Clementis IX juxta Theologos et Consultores, quorum aliquos adhuc superstites dignetur sua Sanctitas interrogare, plus non fuerit a quatuor Episcopis postulatum, quam obsequium mentis circa dogma, et obsequiosum silentium circa factum dogmaticum. At siluit Innoc. XI, et nihil respondit Arnaldo, qui si falsum dixisset, quod quidem de Antistite magni nominis et morti proximo credi haud potest, Papa silere non debuisset.

R. 1°. Silentium Innocentii XI non tam veritatem, quam falsitatem manifestat eorum, quæ in Arnaldi epistola referebantur; quam si non confutavit Roma, prudentis œconomiæ id fuit; ne scilicet pax et tranquillitas Ecclesiæ Gallicanæ, quæ a tot et tam diuturnis discordiis aliquantum respirabat, continuo turbaretur, responsum commodiori occasioni reservatum est.

R. 2°. Tametsi non asseramus, illis quatuor Episcopis fuisse animum fraudulenta formularii subscriptione circumveniendi sedem Apost.; tamen vel ex eo quod ipsis, teste D. Valloni in quadam epist., *difficilis et ardua* fuerit subscriptio, subveritis, ne Clemens IX eam ceu puram ac simplicem agnosceret; atque idipsum, quod timebant, reipsa contigerit; sat clare evincitur, quod ex subscriptione quatuor Episcoporum Romam missa, Papa non agnoverit, nec prudenter suspicari potuerit illam circa jus et factum distinctionem, utpote cum qua non stat simplex et pura subscriptio.

233. *Observa I.* Ubi de *pace* vel transactione *publica* agitur; publicis duntaxat instrumentis, quæ pacis conditiones enuntiant, fides adhibenda est; quidquid sit de obscuris et ambiguis quibusvis aliis actis, et privata judicis, contrahentium, pacificatoris ac paciscentium sententia; alioqui enim nihil in Republica, nihil in Ecclesia ratum foret ac fixum, omniaque fœdera, pacta et contractus nutarent, ac corruerent. Sed Brevia Apostolica de pace Clementis IX edicunt omnia, quod quatuor Episcopi pure et simpliciter subscripserint, atque ideo unice recepti in communionem Ecclesiæ; quin et ipse Clemens IX in Brevi reconciliationis ad quatuor Episcopos dato, disertis verbis testatur, se non aliis conditionibus pacem et communionem ipsis restituere, quam quia solemniter significassent, se juxta præ-

scriptum Apostolicarum Constitutionum *sincere subscripsisse et subscribi fecisse formulario Alex. VII;* ergo, cum non obstantibus Actis verbalibus, aut privata quacumque sententia, agendique ratione, semper tota lex viguit de pura et simplici subscriptione, nec contra diplomata Pontificia unquam reclamarunt quatuor Episcopi, nec conquesti, quod suæ subscriptionis verba a Sede Apost. perperam intellecta aut exposita fuerint; evidens est, quod CLEMENS XI ex illorum subscriptione nullam agnoverit limitationem aut restrictionem.

Demum si quid ex declaratione Catalaunensis, atque ex omnibus aliis subscriptis in causa quatuor Episcoporum editis inferri possit; id credo, erit, quod pleraque sint *obscura* et *ambigua;* prout in Jansenii defensoribus semper deprehensum, et ab ipsis Jansenianis reprehensum fuit; tum a *Quesnello* non semel conquesto, quod res suo nomine non compelletur, tum a *Gerberonio,* qui hanc scribendi agendique rationem, bonæ fidei, justitiæ, sinceritati et candori Christiano adversam, Jansenianis exprobravit.

234. *Observa II.* Permisso etiam, agnovisse CLEMENTEM IX, quod quatuor Episcopi inter jus et factum distinxerint : nihil inde evincitur in gratiam *silentii obsequiosi.* Nam 1° CLEMENS IX privatis Brevibus approbando illam quatuor Episcoporum distinctionem, non potuit infringere ALEXANDRI VII publicam ac solemnem legem puræ ac simplicis subscriptionis, ab Episcopis acceptatam, auctoritate Regia munitam. 2° Quod CLEMENS IX privata auctoritate potuit contra constitutionem ALEX. VII, hoc ipsum certe potuit CLEMENS XI solemni Constitutione contra privata Brevia CLEMENTIS IX : sed in Bulla *Vineam Domini,* quæ ipsis fatentibus Jansenianis est judicium Ecclesiæ irretractabile, lex ALEX. VII jubetur ex integro servari; ergo. Demum pro invictissimo argumento sunt testimonia ipsorum et insigniorum *Jansenistarum,* qui familiaribus ad amicos litteris et colloquiis confessi sunt, nihil plane certi ex dicta CLEMENTIS IX pace colligi posse : videlicet D. Valloni, Romæ Jansenianorum actor, in epist. ad Quesnellum 2 Jun., an. 1696; in alia ad eumdem mense Jul. ejusd. anni; idem in epist. 27 Mart. 1700, etc. Vide Tournely hic.

ARTICULUS VI.

QUÆNAM SIT QUESNELLISMI HISTORIA, QUOD SYSTEMA, QUÆ IN ILLUM LATA SENTENTIA.

235. *Nota I. Quesnellismi* nomine nihil aliud intelligimus, quam *Baianismum* ac *Jansenismum,* tum accessione alliorum errorum auctum, tum majori pertinacia et Ecclesiæ contemptu defensum. Appellatur a Paschasio *Quesnello,* qui natione Gallus, patria Parisinus, natus est an. 1634. Is in Parisiensi Universitate artium studiis, an. 1653 confectis, et cursu Theologico in Sorbona absoluto, an. 1653 nomen dedit Congregationi Presbyterorum Oratorii a Card. Berullo in Galliis institutæ. Sacerdotio an. 1659 initiatus, totum se dedit libris conscribendis, inter quos an. 1673 edidit opera S. LEONIS Papæ una cum scholiis et dissertationibus, quæ Romæ an. 1576 graviter prohibita fuerunt.

Ea prohibitione irritatus, cum ex decreto in Comitiis generalibus Oratorii Gallicani an. 1678 edito, juberetur una cum cæteris formulam adversus

Baium et *Jansenium* subscribere, renuit, neque Regis etiam imperio ad saniorem mentem revocari potuit. Quare Parisiis excedere coactus, Aureliam se primum recepit : post, anno scilicet 1685 pœnarum metu Galliis desertis, in Belgium se contulit Bruxellas.

Hic cum *Arnaldo* factionis Jansenianæ duce latitans, per novem annos, si paucos menses excipias, quibus ambo Delphos in Hollandia, inde in Leodiensem tractum declinandi periculi causa secesserant, commoratus, auxiliarem calamum ad spargenda pro Jansenismo Opuscula, Libellos et Tractatus præbuit : ab anno autem 1694, quo *Arnaldus* decessit, Janseniani agminis jam factus antesignanus, ibidem totus incubuit ad subruendos pestilentissimis scriptis, tum Ecclesiasticorum, tum Politicorum Magistratuum pro veritate Catholica conatus.

Anno 1703 cum Gabriele *Gerberon* O. S. B. Congreg. S. Mauri quidem presbytero, sed ob Jansenianam hæresin in Belgium etiam profugo detectus, captus, et per trimestre in carcere Ecclesiastico detentus fuit. Hoc postmodum Jansenianorum ope effracto, elapsus in Hollandiam decessit, ibique asylo securus ac tectus usque ad mortem suam infinita prope scripta pro se et Janseniana hæresi spargere in publicum perrexit. Obiit renovata ante vitæ exitum *appellatione ad œcumenicum Concilium*, et in erroribus pertinax, gravissimis censuris Pontificiis irretitus, Amstelodami die 2 Dec. an. 1719 ætatis 85.

Characterem vitæ ipsius præbent criminationis capita, propter quæ rite probata, et in *Causa Quesnelliana* seu *Motivo juris pro Procuratore Curiæ Ecclesiasticæ Mechliniensis Actore contra Paschasium Quesnellum citatum et fugitivum*, etc., uberius deducta, Humbertus a Præcipiano Mechliniensis Archiepiscopus in eum tanquam Baianismi et Jansenismi, aliorumque excessuum convictum an. 1704 tulit sententiam.

Sunt autem hæc præcipua 1. Quod formulæ a Congregatione Oratorii ad rejiciendam hæresin Jansenianam injunctæ subscribere recusarit, et Gallia deserta in Belgio Catholico, quamvis presbyter, sub veste laica latuerit.

2. Quod ibidem et in vicinia excitatis turbis, commoverit Presbyteros contra Episcopos proprios, et Clerum Batavicum adversus S. Pontificem.

3. Quod Baii dogmata renovarit, laudaritque operum ejus novam editionem.

4. Quod hæresin Jansenianam propugnaverit, et scriptis suis passim inseruerit.

5. Quod Pontificiis decretis in causa Jansenii latis liberaliter detraxerit.

6. Quod scripserit esse sacrilegum et Ecclesiæ injuriosum, exigere subscriptionem formulæ Alexand. VII.

7. Quod adhæserit factioni Jansenianæ Ecclesiæ et Principibus rebelli, illam post Arnaldi obitum rexerit.

8. Quod in litteris factionem concernentibus passim usus fuerit cifra fictorum nominum.

9. Quod scripserit et ab intimis suis receperit litteras utrique Magistratui graviter obtrectantes.

10. Quod reimprimi et distrahi curaverit scripta a Pontificibus prohibita, et ediderit similia scripta anonyma plurima.

11. Quod præparaverit compilationem 156 opusculorum, a nata hæresi Janseniana editorum, quorum etiam plurima a Sede Apostolica fuerunt damnata.

12. Quod secreto administraverit Arnaldo ultima Sacramenta. Item ausus fuerit in ædibus suis privata sua auctoritate erigere oratorium domesticum, et in eo dicere sacrum.

236. *Nota II.* Inter plurimas *Quesnelli* scriptiones nominatissimus est liber anonymus, Gallico idiomate impressus hoc titulo : *Novum Testamentum cum reflexionibus* seu *observationibus moralibus,* vel : *Epitome doctrinæ moralis Evangelii*; ex quo centum propositiones et una, postmodum damnatæ, extractæ sunt. In eo perficiendo et penitus absolvendo *Quesnellus* 22 annos impendit, in textu versionem Gallicam Montensem, alias jam proscriptam et prohibitam, in reflexionibus autem *Baium, Jansenium* et *Richerium,* cujus systema de potestate ecclesiastica et politica jam seculo decimo sexto reprobatum fuerat, secutus.

Prima hujus libri editio adornata fuit an. 1671 a *Quesnello* in Galliis adhuc degente : complectebatur quatuor duntaxat Evangelia cum brevioribus quibusdam reflexionibus moralibus : constabat unico volumine in-12, approbata erat a Felice *Vialard* Ep. Catalaunensi. In hac reperiuntur quinque tantum propositiones, nempe 12, 13, 30, 62 et 65, ex propositionibus 101 postea damnatis.

Altera facta est an. 1687. Complectebatur, præter quatuor Evangelia, etiam reliquos N. T. libros cum observationibus moralibus : constabat tribus brevioribus voluminibus in-12. In ea, præter quinque prioris editionis, extant quadraginta octo propositiones ex damnatis.

Tertia absoluta est an. 1693, et erat idem, quod editionis secundæ, opus, sed variis et gravioribus a *Quesnello* amplificatum additamentis : prodiit Parisiis quatuor jam et grandioribus in-8° distinctum tomis. In hac et sequentibus editionibus omnes et singulæ deprehenduntur 101 propositiones damnatæ.

De his porro editionibus adhuc notandum 1° editiones an. 1693, 1694 et 1699 esse eas, e quibus damnatæ propositiones de verbo ad verbum extractæ sunt. 2° Antonium de *Noailles* tunc Episcopum Catalaunensem postea Cardinalem et Archiepiscopum Parisiensem, dato pastorali documento an. 1695, approbasse editionem ejusdem libri anno eodem factam, postquam postulasset, ut in editione an. 1693 leviores quædam correctiones et nonnullæ verborum mitigationes fierent : editionem autem an. 1699 ex occurrentibus quibusdam causis non probasse, quamvis novo Pastorali illam probare instituisse videbatur.

237. *Dico I.* **Historica Quesnellismi synopsis** (quam ab an. 1693, ubi liber *Quesnelli* perfectus tandem ac penitus absolutus fuit, repetendam censemus) ex sequentibus epochis potissimum intelligi potest.

Epocha I. Novum Testamentum cum observationibus *Quesnelli,* quod vel ob exiguam suam molem vel ob minorem errorum numerum, præsertim alio Catholicorum animos avocantibus Jansenianis turbis, illæsum aut certe dissimulatum manibus fidelium terebatur, notari statim cœpit, ubi editionibus semel ac iterum jam repetitis novisque adjectionibus grandius, ac postremis curis ad perfectionem elaboratum prodiit an. 1693. Ab eo enim tempore sicut illud opus a *Jansenistis* celebrari laudibus, sic a Catholicis versutiarum Jansenianarum magis gnaris virus sub sermonis elegantia et pietatis specie delitescens detegi et notari cœpit. Et quidem D. *Fromageau*

Doctor Sorbon. mox an. 1694, ex eo propositiones 199 erroneas et censura dignas collegit. De pluribus aliis Quesnelliani fœtus aut improbatoribus aut censoribus vel ipsi Jansenianarum partium coryphæi D. *du Vaucel* et D. *Willart* suis in epistolis an. 1697 datis queruntur et testantur.

Sub hæc vero tempora, inclinantis nempe seculi prioris et exordientis postremi, partim reprobarunt, partim legi prohibuerunt Archiepiscopi Lugdunensis, Viennensis et Narbonensis, nec non Episcopi Ambianensis, Massiliensis, Valentinus, Biterrensis, Castrensis, Lexoviensis, Meldensis, qui erat celeberrimus Bossuetius, et alii. Demum ubi in Belgio contra *Quesnellum* profugum et contumacem causa agi cœpit, Gallia apertius in partes scissa est, majore quidem et saniore parte illum ut *Jansenismi* innovatorem, et ejus librum damnandum censente : aliquibus et auctorem et librum ab omni erroris labe purgare conantibus.

His dissidiis excitus Clemens XI P. M., examini accurato subjecit memoratum librum, eumque edito die 13 Jul. an. 1707 decreto in forma Brevis, quod incipit : *Universi Dominici gregis*, legi prohibuit, et sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ amplius imprimi vetuit, et ne simplices deinceps deciperentur, eumdem flammis publice tradi mandavit.

Epocha II. Cardinalis *Noallius* libri damnatione, quem antea approbaverat, vehementer jam commotus, cum legeret commune Mandatum *Lucionensis* et *Rupellensis* Episcoporum an. 1710 et pastorale monitum anno sequenti a *Vapincensi* Episcopo promulgatum, queis præfatum opus confutarunt et proscripserunt, accedentibus Quesnellistarum cavillationibus magis irritatus, hæc Mandata tanquam supposititia, proscriptis olim erroribus faventia, et ab inimicis Episcopatus laxiorisque moralis defensoribus elaborata, an. 1711 damnavit. Contra hanc damnationem cum priores Episcopi suas quærelas ab Ludov. XIV. Regem Christianissimum deferrent, Quesnellistæ autem libri damnationem sine designatis erroribus ægrius ferrent, Rex, consentiente etiam et postulante *Noallio*, a Pontifice novum examen et distinctiorem sententiam de libro petiit.

Postulationi huic deferens Clemens XI integro biennii spatio renovari examen curavit, et habitis etiam coram se pluribus S. Officii Congregationibus, ex plurium Cardinalium et Episcoporum votis tulit tandem sententiam solemniori forma, edita nempe 8 Septemb., an. 1713. Constitutione, quæ incipit : *Unigenitus Dei Filius*, qua centum et unam propositiones ex Novo Testamento cum reflexionibus moralibus *Quesnelli* edit. an. 1693, 1694, 1699, verbotenus excerptas, ipsumque librum damnat sub variis censuræ notis.

Epocha III. Constitutionis hujus adventum in Gallias prævertens Card. *Noallius* edicto, sed generalibus terminis concepto, damnavit librum *Quesnelli*. Transmissa vero ad Regem Bulla, variæ de ejus acceptatione difficultates exortæ sunt; ubi enim in Comitiis Cleri Gallicani an. 1714 habitis, duce Card. Armando de Rohan, quadraginta Præsules præsentes hanc Bullam omnino acceptarent, octo alii duce Card. *Noallio*, primum sua suffragia reticuerunt : deinde autem obtenderunt circa nonnullas e damnatis propositionibus aliquid difficultatis occurrere, cujus elucidationem a S. Pontifice requirendam censerent.

Rex majori et saniori Præsulum parti subscribens, edictum pro Bullæ observatione expediri jussit : Præsules addiderunt pastorale Mandatum de ejusdem acceptatione et observantia ad omnes Galliæ Episcopos, quorum

plerique omnes Constitutionem susceperunt et promulgarunt gravissimis hanc in rem editis Mandatis, quorum exemplum inter reliquas Universitates etiam secuta est an. 1714 Parisiensis. His tamen adeo non acquieverunt Episcopi illi detrectatores, ut potius eorum aliqui edicta contra Constitutionem suis Diœcesibus emiserint.

Quin post Ludovici XIV fata, Duce Aurelianensi Regni habenas moderante, eo refractariorum processit audacia, ut an. 1717 quatuor Episcopi, nempe Mirapicensis, *de la Broue;* Montispessulanus, *Colbert de Croissi;* Boloniensis, *de Langle;* Senecensis, *de Soanen,* instrumentum publicum ediderint interjectæ a se appellationis a Constitutione *Unigenitus* ad Concilium œcumenicum libere ac legitime celebrandum; quo in facinore sectatores habuerunt postmodum Card. *Noallium* aliosque Episcopos duodecim una cum privatis quibusdam ex diverso statu, ac tribus Facultatibus Theologicis, inter quas Parisiensis falsum esse declaravit, a se nuper Constitutionem fuisse acceptatam.

Epocha IV. Audax ejusmodi molitio non displicuit duntaxat regni gubernatori, et regi Ludovico XV sub susceptæ gubernationis exordium, sed auctoritatem etiam Ecclesiasticam ex omni parte contrariam sensit. Præterquam enim quod aliarum regionum omnium Præsules ac Universitates pro acceptatione Constitutionis Pontificiæ starent; appellationes illæ an. 1718 et a Gallicanis Præsulibus, et a Clemente XI reprobatæ et confixæ fuerunt: quod idem ab iisdem Præsulibus et Clementis successore Innocentio XIII actum est an. 1722 contra litteras septem Episcoporum appellantium schismaticas et hæretico spiritu plenas.

His Constitutionis sæpius memoratæ confirmationibus accesserunt, præter decreta plura Regis Christianissimi Bullam hanc tanquam *legem* non *Ecclesiæ* minus quam *regni* sui subditis proponentia, Concilium sub S. P. Benedicto XIII, an. 1725. Romæ a Cardinalibus omnibus, Episcopis suburbicariis et aliis pluribus celebratum : et aliud Provinciale mense Octobri ejusdem anni Avenione a Præsulibus Comitatus Avenionensis conflatum, in quibus Bulla *Unigenitus* debitis laudibus celebrata, ipsiusque observantia et obedientia commendata, et rursus imperata fuit.

Quibus tamen adeo fracta non fuit *Quesnellistarum* pertinacia, ut potius libris ac scriptis ab hac factione schismaticis et refractariis sic tanquam diluvio Gallia et Belgium opplerentur. Inter Episcopos autem ejusmodi eminuit pertinacia D. *de Soanen* Ep. Senecensis, quam illé tum factis contestatus est sæpius, ubi, quotquot a Jansenistis ex Hollandia ad eum dirigebantur, solo Episcopi in Protestantium regionibus intrusi testimonio contentus, ad Sacros Ordines publice admittebat; tum scriptis etiam memoriæ prodidit, ubi edita an. 1726. Instructione pastorali vexillum schismatis et rebellionis contra Ecclesiam, reprobata Constitutione *Unigenitus,* apertius extulit.

Epocha V. Tam noxiæ ad exemplum machinationi occursurus Archiepiscopus Ebredunensis *Petrus de Tencin,* modo S. R. E. Cardinalis et Archiep. Lugdunensis, annuente Rege Christianismo, Episcopos Comprovinciales, inter quos et Senecensem, ad Concilium Provinciale evocavit, quod 16 Aug., an. 1727. Ebreduni initium habuit. In eodem comparens Ep. Senecensis, postquam ante protestatus esset, se illud Concilium nec suæ personæ, nec suorum scriptorum judicem agnoscere, rogatus, num pastorale illud documentum, quo damnaverat formularium Alex. VII et Bullas

Vineam Domini ac *Unigenitus* Clem. XI, nec non librum *Moralium Reflexionum* Quesnelli probaverat, tanquam suum agnosceret, id verbis et scriptis est professus, seque illius defensionem suscipere declaravit, donec convinceretur, errores in eo reperiri.

Patribus damnationem illius Instructionis pastoralis meditantibus, Senecensis objecit rursus suam protestationem, et Præsules omnes ac singulos ob certas et distinctas causas scripto expositas recusavit judices, quin tamen causarum probationes palam adducere vellet. Sub hæc Antistites congregati, ne quid ad duritiem hominis emolliendam omitterent, ex vicinis quinque Provinciis accersivere Episcopos decem, nulla a Senecensi notatos exceptione; quibus ubi omnia Concilii gesta communicata fuissent, cognitio causæ denique suscepta est.

Interim per tres septimanas laboratum fuit in Episcopo Senecensi ad saniorem frugem reducendo; sed cum nihil proficeretur, trina monitio canonica facta est : hac quoque effectu suo frustrata, unanimi Patrum consensu ipsa quidem Instructio pastoralis confixa est tanquam *temeraria, scandalosa, seditiosa, Ecclesiæ, Episcopis et auctoritati Regiæ injuriosa, schismatica, hæretico spiritu plena, erroribus referta ac hæreses fovens :* De persona autem fuit pronuntiatum, *ut dictus Episcopus sit et maneat suspensus ab omni officio et jurisdictione Episcopali et ab omni exercitio Ordinis tum Episcopalis, tum Sacerdotalis.*

In cujus vim Synodus omnes a Senecensi illo Episcopo constitutos officiales Ecclesiasticos exauctoravit, elegitque in locum suspensi et interdicti Episcopi ad Diœcesin Senecensem regendam Dominum de Saleon, nunc Viennensem Archiepiscopum. Acta hujus Concilii omnia Benedictus XIII. Brevi die 27 Decembr. an. 1727 dato plenissime confirmavit, et Rex Christianissimus sua auctoritate munivit.

Epocha VI. Dum Concilium hoc universæ Catholicæ Ecclesiæ acclamatione susciperetur, et ex omnibus fere Europæ provinciis Præsules litteris vel decretis illud laudarent; uni *Quesnellistæ* refractarii in illud surrexerunt ope Parlamenti Parisiensis. Hujus enim Advocati seu Causidici quinquaginta, Synodi acta infirmare, et omnes errores in ea damnatos tueri conati sunt, edita in hanc rem famosa Consultatione ab illis die 30 octobr. an. 1727 subscripta. His asseserunt e numero appellantium *Episcopi duodecim*, qui biduo ante data ad Regem epistola patrocinium Senecensis et oppugnationem Concilii susceperunt.

Verum nec Rex, nec Gallicani etiam Episcopi veritati et justitiæ defuerunt, qui tum sententia Ecclesiastica, tum Edicto regio, utrumque et consultationem et epistolam diluerunt, rejecerunt et prohibuerunt. Subsecuta est an. 1728 a Card. *Noallio* interjectæ olim appellationis constans ad mortem usque revocatio, puraque ac simplex ab eodem Constitutionis *Unigenitus* acceptatio. Editum quoque est an. 1729, et sequentibus annis sæpe confirmatum sacræ Facultatis Parisiensis decretum super acceptatione ejusdem Constitutionis, et punitionis in refractarios, qui exclusionem e sinu suo, ipso facto incurrerent; quod exemplum Facultas artium Parisiensis decennio post, nempe an. 1739 secuta est sub Rectoratu Academico Armandi Principis de Rohan-Ventadour, nunc Episcopi Argentoratensis et S. R. E. Cardinalis.

Epocha VII. Hæc inter novam suæ factioni speciem confirmationis *Quesnellistæ* a fictis miraculis aucupati sunt. Jactabant enim prodigia quædam,

quæ in Cœmeterio S. Medardi Parisiis ad sepulcrum Diaconi cujusdam, nomine *Paris*, in Appellatione constantis et cum sanctitatis fama defuncti, ad ejus invocationem fierent. Eorum vero miraculorum triplex classis erat : 1ª complectebatur nudas convulsiones, seu membrorum distensiones aut contractiones absque prævia vel subsecuta curatione : 2ª curationes convulsionibus annexas, h. e. quæ fuerint causæ vel effectus convulsionum : 3ª sanationes morborum absque præviis aut subsequentibus convulsionibus factas.

Sed suscepto tandem *prodigiorum istorum examine*, præter alios Gallicanos Antistites, D. de Vintimille, suffectus Noallio Archiep. Parisiensi, eadem Mandatis pastoralibus an. 1731 et 1735 ostendit et juridice declaravit, nec vera, nec certa, nec *divina* censeri posse *miracula;* sed ficta, dubia, absona et ab omni fide prorsus abhorrentia; unaque acta plurium Parochorum ac scripta edita alia, partim omni fide destituta, partim variis notis confixa damnavit.

Hoc ipsum egit Clemens XII P. M. contra libellum, *Vita Domini Paris* inscriptum, et Mandatum de simili miraculo Antissiodorensis Episcopi; quorum illud an. 1731, hoc an. 1734 gravibus censuris confixit; Rex vero Christianissimus ad scenicas istas et scandalosas miraculorum exhibitiones proscribendas Cœmeterium S. Medardi claudi an. 1733 jussit. Atque ex hac synopsi apertum est, quæ fuerint hactenus fraudes et diverticula non minus, quam pervicacia *Quesnellianæ factionis*, quæ etsi compressa multum sit, necdum tamen eam in Gallia penitus extinctam dolent Catholici omnes, et, ne etiam in alias orbis partes occultas doctrinæ damnatæ fibras vel radices illa emittat, exoptant.

238. *Dico II.* **Systema errorum Quesnelli in Bulla Unigenitus damnatorum universim reducitur ad tria capita :**

1um Est de gratia ad quod spectant propositiones 43 priores : 2um Est de virtutibus theologicis ac timore gehennæ, iisque vel oppositis vel annexis; ad quod referuntur 28 propositiones sequentes : 3um Est de Ecclesia et Ecclesiæ disciplina; ad quod 30 postremæ propositiones spectant. Qui singulas propositiones accurate perstrictas legere cupit, adeat, duce Vincentio Ludovico Gotti, opusculum Mediolani an. 1723 impressum, vel Tomum secundum Trutinæ theologicæ auctore Dominic. Viva, vel Constitutionem *Unigenitus* a Jacobo Spreng vindicatam, vel eamdem theologice propugnatam a P. Fontaine.

I. *Circa gratiam.* Quesnellus 1° Adami gratiam facit naturalem et non gratuitam, neque merita producentem, quæ Deo tribuantur, propp. 34 et 35. 2° Hanc inter et datam nobis gratiam discrimen statuit, quod nobis ea non sit intrinseca, neque intrinsece nos sanctificet, propp. 36 et 37. 3° Omnem et veram gratiam Christi docet semper esse efficacem, cui resisti nequeat, nec in hominis potestate sit, recusare assensum, propp. 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, et sub aliis phrasibus in propp. 22, 23, 24, 25. 4° Sine gratia efficaci negat in homine omnem potentiam ad quodcumque opus bonum, propp. 1, 2, 3, 4. 5° Sine eadem addit hominem nihil posse neque habere, nisi malum, propp. 1, 5, 38, 39, 40, 41, 42. 6° Denegat infidelibus omnibus et peccatoribus gratiam; his quidem ante peccatorum remissionem, illis vero ante fidem, propp. 26, 27, 28, 29; quamvis baptismi gratiæ vim tribuat reddendi homines impeccabiles, propp. 43. 7° Inficiatur

Judæis in lege veteri datam esse gratiam, et Christianos gratia efficaci carentes fœderi antiquo annumerat, propp. 6, 7, 8. 8° Titulum Salvatoris tribuit Christo respectu prædestinatorum duntaxat, propp. 30, 31, 32, 33. Item propp. 12 et 13.

II. *Circa virtutes theologicas, timorem, iisque vel opposita vel annexa* docet. 1° Præter Dei amorem benevolum et supernaturalem, alium amorem omnem esse malum, propp. 44, 45, 46, 48, 49. Hinc 2° negat fidem operari aut esse sine charitate, prop. 51 et 52 : negat spem esse in Deo, ubi non est amor Dei, prop. 57 : negat veram legis obedientiam, si sit sine charitate, prop. 47 : negat sine charitate orationem haberi aut esse fructuosam, propp. 50 et 54 : negat sine charitate meritum dari, aut esse Christianum, aut coronari, propp. 53, 55 et 56 : negat denique Deum esse aut religionem, ubi non est charitas, prop. 58. 3° Timorem supplicii vel pœnæ non excludit tantum a salutarium operum numero, sed infamat variis nominibus, propp. 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67. 4° Præter fidem et preces, charitate scilicet formatas, nullam virtutem aliam ad salutem exigit, prop. 68. Et ita in fide laudat Dei beneficium, ut destruat hominis meritum, prop. 69. 5° Peccatoris tamen orationem tanquam novum peccatum rejicit, prop. 59 omnem autem afflictionem homini vel ad puniendum peccatum vel ad purificandum a peccato servire docet, prop. 70. 6° Denique concedit homini, ut sibi ad sui conservationem dispenset a lege omni, prop. 71.

III. *Circa Ecclesiam et Ecclesiæ disciplinam.* Et quidem circa *priorem* partem docet. 1° Ecclesiam conflari et constare ex unis justis et electis, propp. 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78. 2° Ecclesiæ per primos pastores auctoritatem excommunicandi non tribuit, nisi ex consensu totius corporis saltem præsumpto, prop. 90. 3° Ecclesiæ modernæ seditiose et schismatice affingit dominatum in fidem fidelium et ignorantiam veritatis juxta primam partem propositionis 94 et 95.

Circa *alteram* 1° vult licitam cuilibet etiam rudi et ignoranti lectionem Scripturæ sacræ propp. 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85. 2° Usum Sacrificii ita jubet institui, ut populus omnes orationes dicat cum Sacerdote, prop. 86; peccatores vero excludantur ab eo audiendo, prop. 89. 3° Modum administrandi Sacramenti Pœnitentiæ præscribit severissimum, et vult differri absolutionem ante satisfactionem pœnitentis præstitam, prop. 87 et 88. 4° Probat contemni censuras et excommunicationem, dum quis sibi imaginatur, se injuste esse censuratum, propp. 91, 92 et 93. 5° Dum, sensu ad Jansenianæ factionis facta accommodato, proponit supremorum Magistratuum præventionem obstinatam ac persecutionem injustam tam in personas, quam scripta suorum, planissimam ad seditiones et schismata viam aperit, propp. 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100. Denique 6° prop. 101 rite intellecta, ubi monet vitari juramenta non necessaria, respicit unice juramentum ex formulario Alex. VII præstandum.

239. *Dico III.* **Fundamentum Quesnellismi conquiescit in tribus principiis,** quæ correspondent tribus capitibus, in quæ sicut articulos damnatos, sic etiam omnem Quesnelli doctrinam divisimus; quod enim supra de Jansenii libro dictum est, ejus compendium quasi in quinque damnatis propositionibus exhiberi; id etiam hic dici potest, nempe 101 propositiones Quesnelli damnatas totum complecti opus Reflexionum moralium cæterasque ejus elucubrationes. Est autem respectu *capitis* 1[1] circa *gratiam*

I. *Principium.* Duplex in præsenti statu naturæ lapsæ est *delectatio indeliberata* : altera *cœlestis* ad bonum, altera *terrena* ad malum; quarum altera præponderante voluntas movetur ac rapitur ad id, ad quod delectatio propendet. In hoc Quesnellus Jansenium sequitur, eum centies in suis *memorialibus* et *apologeticis* tuetur, et cum eo præpostere usurpat celeberrima S. Augustini verba : *Quod amplius nos delectat, secundum id operemur, necesse est.* Atque hinc in plurimis Quesnelli articulis 43 prioribus aperte proferuntur propositiones Jansenii damnatæ, præsertim 2ª et 5ª.

II. *Principium,* quod pertinet ad alterum de *virtutibus theologicis,* etc., caput, est : Nullus *amor medius* est inter supernaturalem *charitatem,* qua Deus gratis et propter se diligitur, ac inter vitiosam *cupiditatem.* Ex hoc enim tanquam corollaria fluunt, quæcumque de fide, spe, oratione, obedientia, timore aliisque sine charitate inutilibus, imo vitiosis edixit Quesnellus; secutus in eo ducem *Baium,* qui idem principium, articulo 44 inter 101 propositum, exhibuerat in prop. 38 a Pontificibus Pio V, Greg. XIII et Urb. VIII damnata.

Jansenius quidem eumdem errorem sæpius, maxime L. 5, de gr. Chr., c. 6 docuerat; cum tamen eumdem non penitus in materia de charitate cum Quesnello consentire ostenderit P. Fontaine ad art. 44 in Const. Unig. theologice propugnata, in hoc puncto ducis partes *Baio* potius, quam *Jansenio* tribuendas putamus. Cæterum si altius ascendere lubeat, utriusque magistrum deprehendemus *Calvinum,* qui in Antidoto ad Sess. 6, Can. 25 : *Dei judicio,* inquit, *nihil est sincerum, nihil probum, nisi quod ex perfecto ejus amore manat.* Et ad Can. 31 : *Cum ingenuam a filiis suis obedientiam requirat Deus, servile ejusmodi obsequium* (nempe spe cœlestis retributionis præstitum) *non repudiabit modo, sed procul etiam rejiciet.*

III. *Principium,* ad tertium de Ecclesia caput spectans, est illud pronuntiatum : Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores, de consensu saltem præsumpto totius corporis. Quamvis enim hoc radicis locum non habeat, ex qua, quod de Ecclesia ipsa et ejus disciplina erronee effutiit, deducatur; id tamen si valeat, habebit *Quesnellus,* quo damnationes Ecclesiæ et censuras omnes circa suas propositiones omnes earumque assertores eludat. Desumptum autem illud est ex damnato Edmundi *Richerii* Doctoris Sorbonici libello an. 1611 edito *de Ecclesiastica et Politica Potestate.* Quas enim is eo in libro contentas propositiones contra sanctam Sedem Apostolicam contumeliosiores in palinodia posteriore retractavit, earum ad præsentem materiam spectantes numerantur hæ quinque :

1ª Christus, suam fundando Ecclesiam, prius, immediatius et essentialius claves seu jurisdictionem toti dedit Ecclesiæ, quam Petro et aliis Apostolis.

2ª Tota jurisdictio Ecclesiastica primo, proprie et essentialiter Ecclesiæ convenit : Romano autem Pontifici atque aliis Episcopis instrumentaliter, ministerialiter et quoad executionem tantum, sicut facultas videndi oculo competit.

3ª Christus non tam Petro uni, quam unitati infallibilem clavium potestatem detulit.

4ª Status Ecclesiæ ab ejusdem regimine distinguitur; status enim monarchicus est, etc. Regimen vero aristocraticum, etc., quia omnium optimum et natura convenientissimum.

5ª Petrus claves jurisdictionis accepit a Christo domino, non pro se, spe

pro Ecclesia et nomine totius Ecclesiæ; non ut pastor œcumenicus et princeps, sed ut minister tantum et executor decretorum Ecclesiæ. Quanquam, cum ipse *Richerius* in damnatione harum propositionum profiteatur, earum dogmata ex putridis *Calvini*, *Lutheri* et *Hussi* fontibus a se fuisse hausta, abunde liquet, quosnam prædicti principii auctores primos laudare conveniat.

240. *Dico IV.* **Sententia contra Quesnellismum lata ex condemnatione Reflexionum moralium in N. T. Pontificia, et aliis circa eamdem tum Conciliorum, tum Pontificum sub diversa ratione confirmationibus perspicitur.**

I. *Condemnatio* Libri Reflexionum moralium 1ª a Clem. XI in Brevi 13 Jul. an. 1708 his verbis pronuntiatur : *Sacrum ipsum N. T. textum exhibet damnabiliter, nec sine ausu temerario vitiatum, et alteri versioni Gallicæ, dudum a fel. rec. Clemente Papa IX prædecessore nostro per quasdam suas in simili forma Brevis die* 20 *April.* 1668 *expeditas litteras damnatæ, in multis conformem, a vulgata vero editione, quæ tot seculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem et aberrantem : notas insuper et observationes continet, habentes quidem speciem pietatis, sed ad virtutem ejus abnegandam subdole deducentes, in quibus passim occurrunt doctrinæ et propositiones seditiosæ, temerariæ, perniciosæ, erroneæ, alias damnatæ, et Jansenianam hæresin manifeste sapientes.*

2ª In Constitutione *Unigenitus* die 8 Sept. an. 1713, ab eod. Clem. XI edita. In ea Pontifex de doctrina libri Quesnelliani sic post Bullæ exordium enuntiat : *Et quidem ad ipsam ingruentis mali causam providæ nostræ considerationis intuitum convertentes, perspicue novimus hujusmodi libri perniciem ideo potissimum progredi et invalescere, quod eadem intus lateat, et velut improba sanies non nisi secto ulcere foras erumpat; cum liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat; molliti enim sunt sermones ejus super oleum, sed ipsi sunt jacula; et quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius aut salubrius præstari a nobis posse arbitrati sumus, quam si fallacem libri doctrinam generatim solummodo a nobis hactenus* (nempe in Brevi an. 1708) *indicatam, pluribus singillatim ex eo excerptis propositionibus distinctius et apertius explicaremus, atque universis Christi fidelibus noxia zizaniorum semina e medio tritici, quo tegebantur, educta velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis et quasi in propatulo positis, non uno quidem aut altero, sed plurimis gravissimisque tum pridem damnatis, tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus benedicente Domino fore, ut omnes tandem apertæ jam manifestæque veritati cedere compellantur.*

Enarratis deinde sollicitationibus ad ferendam sententiam factis, et 101 propositionibus recitatis ita prosequitur : *Omnes et singulas propositiones præinsertas, tanquam falsas, captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ et ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in Potestates seculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac heresin ipsam sapientes, nec non hæreticis et hæresibus ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variasque hæreses et potissimum illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus et quidem in eo*

sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifeste innovantes, respective hac nostra perpetuo valitura Constitutione declaramus, damnamus et reprobamus.

Porro infra de aliis libri propositionibus subjicit : *Cæterum per expressam præfatarum propositionum reprobationem alia in eodem libro contenta nullatenus approbare intendimus, cum præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones, illis, quæ ut supra damnatæ fuerunt consimiles et affines, iisdemque erroribus imbutas, nec sane paucas,* etc.

II. *Confirmatio* tum hujus Constitutionis, tum factæ per eam condemnationis, reperitur *imprimis* in plurimis ad hanc usque ætatem nostram Pontificum summorum Declarationibus ac Brevibus. Innocentius XIII quidem decreto Romæ die 8 Jan. 1722 promulgato Constitutionem *Unig.* amplissime confirmavit, contrariamque illi epistolam a septem Galliæ Episcopis anno priore a se datam meritis censuris confixit et damnavit, *tanquam continentem multas propositiones Episcopis Catholicis, præsertim Gallicanis, memoriæ Clementis XI, Apostolicæ Sedi injuriosas omnino, schismaticas et hæretico spiritu plenas.*

Benedictus XIII autem idem luculentius præstitit in Synodo Romana sub suo præsidio celebrata, et Ebredunensi *plenissime* a se confirmata. Ejusdem generis specimina videre licet in Brevibus Clementis XII altero an. 1731 in signum suæ benevolentiæ ac paternæ charitatis ad Facultatem sacram Parisiensem dato, altero, quo an. 1734. Mandatum Antissiodorensis Episcopi confixit.

Perspectum denique est adeo Benedicti XIV, qui munus Apostolicum tanta cum laude gessit, studium singulare ad doctrinæ fideique puritatem tuendam, ut eam in rem non unas tantum aut alteras litteras, sed integrum jam Decretorum præclarissimorum Tomum publicis typis evulgatum adducere liceat.

Præterea vero confirmatio eadem extat in Conciliis supra jam nominatis. Romanum enim tit. 1, c. 2, ad rem nostram his verbis utitur : *Cum ad fidei Catholicæ professionem integre inviolateque retinendam et custodiendam necessarium summopere sit, ut succrescentes per hæc recentia tempora circa eamdem fidem errores, a Sede Apostolica damnatos, fideles omnes vigilanti studio præcaveant et abominentur; idcirco ab omnibus Episcopis et animarum Pastoribus tota, ut hactenus, sollicitudine curandum est, ut Constitutio a s. m. Clemente XI edita, quæ incipit :* Unigenitus, *ab omnibus cujuscumque conditionis et gradus, omnimoda ac debita obedientia et executione observetur,* etc.

Avenionense ad Romani exemplum similia urget et tit. 2 : *Serio invigiletur,* inquit, *ne quis e Provinciæ Clero ad sacros ordines, ad beneficia, maxime curam animarum habentia, et ad sacrorum quorumcumque administrationem admittatur, quin de ejus sincera supradictæ Bullæ* Unigenitus *acceptatione, de debita et omnimoda obedientia, legitimis, pro Episcoporum conscientia et judicio, constiterit argumentis.*

Ebredunense demum, Sess. 5, hoc de dicta Bulla promulgavit Decretum : *Constitutio* Unigenitus, *qua centum et una Quesnelli propositiones damnatæ sunt, cui suffragata est universalis Ecclesia, est dogmaticum, definitivum et irretractabile judicium illius Ecclesiæ, de qua divino ore dictum est : Portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Si quis igitur eidem Constitutioni corde et animo non acquiescit, aut veram et sinceram obedientiam non præstat,*

inter eos habeatur, qui circa fidem naufragaverunt, etc. Provocatio vero a dicta Constitutione ibidem declaratur *ipso jure irrita, scandalosa, schismatica, jam damnatis erroribus favens, Sedi Apostolicæ et Ecclesiæ injuriosa.*

Huc etiam referri possunt *Comitia Generalia* Cleri Gallicani, in quibus Præsulum numerus nonnunquam centenario accessit, vel eum exæquavit; quorum ingentes pro Bullæ confirmatione et damnatione Quesnellismi labores sera posteritas debitis laudibus semper prosequetur.

Tandem et postremo latissime diffusa est per universam Ecclesiam utraque confirmatio. Liquet id ex luculentis omnium ferme orbis Catholici Metropolitanorum testificationibus, quibus diserte declarant, *se suosque Suffraganeos dictæ Constitutioni* Unigenitus *constanter adhærere; eamque pro recta ac sancta lege tenere, cui omnes fideles integrum mentis obsequium exhibere tenentur.* Documenta hæc asservantur in Regia Bibliotheca Parisina, edi vero curavit Card. et Archiepiscopus Mechliniensis in volumine gallice inscripto : *Testimonia Ecclesiæ universalis in favorem Bullæ* Unigenitus. Ex eo pro Germaniæ Ecclesiis hæc retulisse sufficiat.

Archiepisc. et Elector Moguntinus ad Card. de Bissy ita 14 Mart. 1718 scribit : *Certum facio Eminentiam vestram, quod Constitutio* Unigenitus *jam ante annos aliquot in mea Archidiœcesi non minus, ac in meo episcopatu Bambergensi fuerit promulgata; quodque utrobique secundum omnes partes ab omnibus tanquam doctrina Ecclesiæ suscepta sit ea obedientia, quæ S. Sedi debetur. Neque aliter sentire Episcopos, Suffraganeos meæ Metropolis, novi.*

Archiep. et Elector Trevirensis in Mandato 22 jun. 1717 reprobat *uti Ecclesiæ et pacis perturbatores* eos, qui a Clementina Bulla ad futurum Concilium provocant; ac specialiter declarat, neminem posthac ad ullum admissum iri ministerium Ecclesiasticum, nisi declaraverit, *se dictam Bullam ea, qua par est, integritate et devotione recipere, ejusque tenorem quoad omnia sequi, nec eidem in minimo directe vel indirecte contrarie velle.*

Archiep. et Elector Coloniensis, qui una erat Leodiensis ac Ratisbonensis Episcopus, solemni Mandato die 29 Jan. 1714. Constitutionem Unigenitus promulgavit, *eosque nomine Catholico indignos pronuntiat, qui debitam dictæ Constitutioni obedientiam detrectent.*

Archiep. Salisburgensis, Germaniæ Primas, epistola ad Card. de Bissy die 21 Oct. an. 1717. *Certissimum est,* inquit, *quod Episcopi mei Comprovinciales ad meum exemplum Constitutionem* Unigenitus *æstiment et habeant tanquam æquissimam, illique profundissima cum veneratione adhæreant.*

His addi meretur recentius testimonium, nempe acceptationis formula an. 1740 ab Episcopo et Capitulo Leodiensi prescripta, cujus hic est tenor : *Ego accepto pure, nude et simpliciter absque ulla restrictione, ne quidem mentali, Constitutionem fel. rec. Clementis Papæ XI quæ incipit :* Unigenitus, *tanquam legem dogmaticam Ecclesiæ et regulam fidei, condemnoque centum unam propositiones ex libro vulgo* Reflexiones Morales *extractas in omnibus sensibus ac qualificationibus, sub quibus prædicta Constitutio illas condemnavit. Et ita juro. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.*

ARTICULUS VII.

AN CONSTITUTIO UNIGENITUS SIT SENTENTIA ET DEFINITIO DOGMATICA: AN LEX TANTUM ET REGULA DISCIPLINÆ VEL ŒCONOMIÆ.

241. *Nota.* Inter dogmaticam definitionem et meram legem disciplinæ id discriminis intercedit, quod illa *credendum* aliquid *proscribendumve* proponat, judicium universale ad omnes Ecclesias et fideles directum inviolabiliter ferat, non meras voces, sed doctrinam pro objecto habeat, præterea etiam a legitimo superiore debito modo feratur; cui quidam accedere exigunt consensum Ecclesiæ. Hæc vero intelligitur, si vel ex illis requisitis aliquod desideretur, vel maxime, si sententia ad *usum* duntaxat *doctrinæ* vel propositionis pertineat, adeo ut censura tantum sit propter abusum vel periculum dissensionis, aliarumque turbarum; quod si abesset, etiam ipsa doctrina, quæ in se vera ac bona est, rursus defendi posset.

Porro duplex est *Quesnellistarum* circa hanc materiam sententia vel potius aberratio. 1ª *Rigidiorum,* qui Bullam *Unigenitus* fatentur esse definitionem dogmaticam, sed simul tanquam iniquam, malevolam et falsam impugnant. 2ª *Molliorum,* qui quidem eam Bullam acceptant, sed ut meram disciplinæ legem, cui proinde interior mentis assensus non sit necessario tribuendus; quod ipsum nihil aliud est, quam decretum Pontificium exterius quidem suscipere, interius vero et reipsa explodere.

Priorum errorem hic non oppugnamus, utpote ad quod requireretur, singularum propositionum condemnatarum falsitatem aut virus ostendere, quod Auctores num. 239. laudati jam perfecerunt. *Posteriorum* vero tum errorem, tum erroris fundamentum breviter delibabimus, quod in eo stat: Constitutioni prædictæ non convenire characterem judicii dogmatici, quia in ea propositiones damnentur duntaxat *in globo* sub censuris variis *respective,* atque hinc nullum dogma distincte definiatur, nullusque error clare proscribatur; id quod tamen tanquam essentiale quid in quocumque veri nominis dogmatico judicio desiderari prætendunt.

242. R. I. **Bulla Unigenitus non est mera disciplinæ vel œconomiæ lex, sed proprie dicta dogmatica definitio.**

Ratio est; quia habet omnes conditiones ad dogmaticum judicium requisitas. 1º Enim proponit aliquid *proscribendum,* ut patet tum ex scopo, quem Pontifex in Bulla post exordium proponit, et num. 240 recitavimus: tum ex ipsis notis et qualificationibus 101 propositionum, quas ibidem protulimus. Præterea proponit etiam aliquid *credendum,* nempe nullam esse ex damnatis propositionibus, quæ non mereatur saltem aliquam e censuræ notis, quæ in Bulla exprimuntur: et vicissim nullam ex assignatis censuris esse, quæ ad minimum alicui propositioni non competat.

2º Fert judicium *universale* ad omnes directum; ut probat vel ipsa Bullæ inscriptio: *Universis Christi fidelibus;* et verba judicati: *Mandantes omnibus utriusque sexus Christi fidelibus,* etc. Porro inviolabile ferri judicium testatur tum illud comma: *hac nostra perpetuo valitura Constitutione;* tum ipse scopus et materia in superiore conditione proposita.

3º Habet pro objecto non verba, sed *dogma* et *doctrinam;* ut ex sola inspectione propositionum damnatarum manifestum est, et conceditur ab

ipsis Quesnellianis; e quibus olim Card. *Noallius* approbationem 12 articulorum a Benedicto XIII, postulans, rem hic agi dicebat de necessitate fidei in mediatorem Christum : de Christi morte ac Dei voluntate pro salute omnium : de necessitate, potentia ac gratuita dispensatione Salvatoris Jesu : quidque de regulis observandis in administratione Sacramenti Pœnitentiæ sentiendum sit, tenendumve.

4° Latum est a *legitimo Superiore*, nempe Summo Pontifice, et quidem debito modo, scilicet, ut Pontifex in Bulla loquitur : *Hinc adspirante Domino ejusque cœlesti ope confisi, salutare opus sedulo diligenterque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus; ac plurimas ex prædicto libro, juxta supra recensitas respective editiones, fideliter extractas, et tum gallico, tum latino idiomate expressas propositiones a compluribus in sacra Theologia Magistris, primo quidem coram duobus ex Ven. Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus accurate discuti : deinde vero coram nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quam maxima diligentia ac maturitate, singularum insuper propositionum cum ipsomet libri textu exactissime facta collatione, pluries iteratis Congregationibus expendi et examinari mandavimus.* Subjunctis posthac propositionibus ita prosequitur : *Auditis itaque tum voce, tum scripto nobis exhibitis præfatorum Cardinalium aliorumque Theologorum suffragiis, divinique imprimis luminis, privatis ad eum finem publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio*, etc.

5° Sortita est Constitutio *Ecclesiæ consensum;* utpote quam secundum dicta, n. 241, tanquam dogmaticam definitionem agnoverunt et prædicarunt præprimis Summi Pontifices omnes Clementem XI subsecuti, Synodi Romana, Avenionensis et Ebredunensis ea de re habitæ, Gallicani Præsules variis in Comitiis et Mandatis pastoralibus, quorum Collectio impressa est Parisiis an. 1715, denique orbis Catholici Metropolitani cum suis expresse aut tacite consentientibus Suffraganeis, accedentibus insuper plerisque sacris Facultatibus.

243. R. II. **Bullæ Unigenitus non deest character definitionis dogmaticæ ex eō quod contra Quesnelli propositiones latæ fuerint censuræ, ut aiunt, in globo.**

Ratio est, quia hic defectus nec est juris, nec facti. Non est 1° defectus *juris;* quia per ejusmodi censuram in globo imprimis propositiones omnes constat esse rejiciendas : deinde intelligitur, nullam esse censuram, quæ alicui saltem propositioni non conveniat. Unde postremo, quamvis vi Bullæ et condemnationis distingui nequeat, quænam nota cuilibet ex damnatis propositionibus debeatur, tamen id Theologorum studio et industria facile cognosci potest : et nullatenus ad rationem dogmatici judicii necesse est, ut applicationem qualificationum ulterius determinet; quemadmodum ex dictis num. præced. constat, atque ex eo, quod non summa claritas et individualis quasi determinatio in condemnationibus requiratur.

Nec est 2° defectus *facti*. Quia consuetudinis Ecclesiasticæ est similis condemnatio; ut patet ex decretis Concilii Constantiensis adversus *Wiclefum* et *Hussum*, ex Bulla Leonis X adversus *Lutherum*, ex Constitutionibus Pii V, Gregorii XIII et Urbani VIII adversus *Baium* et *Jansenium*, ex Bulla Innocentii XI adversus *Molinos*, ex decreto Innoc. XII adversus librum Gallicum, cui titulus : *Maximæ vel axiomata Sanctorum*. Jam vero sive hanc Ecclesiæ praxin probent, sive improbent Quesnelliani, causa cadunt.

Si enim probant, uti reipsa plures faciunt; cur eidem se opponunt in Bulla *Unigenitus?* Si improbant, Sectariorum partes æque ac arma capiunt; nam et *Lutherus* eadem exceptione usus fuit contra censuras Leonis X, et apostata *Antonius de Dominis*, ac Paulus Sarpi, qui se *Petrum Suavem* dixit, communi nomine *Fra Paolo* vocatus, contra Conc. Trid.; sed et eorum temeritatem, et primi quidem Eckius in opusculo disputationis Lipsiensis, aliorum vero Pallavicinus in historia Conc. Tridentini, L. 1, c. 21, castigarunt et exploserunt.

244. *Obj. I.* Judicium dogmaticum, seu regula fidei debet fidelibus proponere dogmata et fidei articulos, quibus assentiri omnes teneantur sub anathemate; alias habendi, sicut ethnicus et publicanus : sed Bulla UNIGENITUS non proponit articulos fidei, nec imponit obligationem assentiendi sub anathemate et nota hæreseos; ergo non est judicium dogmaticum, seu regula fidei.

R. 1°. — *D. M.* Regula fidei, quæ est talis in *sensu stricto*, debet proponere articulos fidei *C.* quæ est talis in *sensu minus stricto N.* Hæc pro suo objecto duntaxat respicit doctrinam sanam, sive ab omni censura et nota theologica immunem, et cum fidei integritate ac conservatione connexam. Illa vero, cujus nomine præcipue venit *symbolum*, aut *professio fidei*, pro objecto tantum habet veritatem revelatam, et solum continet articulos fidei. Utramque hunc in sensum Archiepiscopus Senonensis exposuit jamdum anno 1752 in epist. ad Consiliarium Senatus Parisiensis.

R. 2°. Quamvis Ecclesia quoad ejusmodi regulam fidei in *sensu minus stricto*, ab omni etiam errore immunis sit propter infallibilem assistentiam Spiritus sancti; tamen intra objecti sui ambitum continet veritatem quamcumque, licet a Deo non sit pronuntiata; cui quamvis sincerus mentis ac cordis assensus debeatur, non tamen *fidei* assensus : cum ad doctrinæ sanitatem non spectet credendi necessitas, sed sufficiat simplex a censuris theologicis immunitas. Hinc, qui ei refragatur, dicitur inobediens, rebellis, aut schismaticus, non vero *hæreticus*.

R. 3°. Centum una propositiones varii generis sub diversis censuris ac notis *respective* tantum damnantur; unde sequitur : contradictorias illis oppositas ad varium quoque genus pertinere : eas non magis declarari veras, quam censurarum sensus ac notio exigat : vi hujus declarationis non unam potius præ alia propositionem determinari : plures inter illas ex alio, quam *fidei* argumento depromi, nec esse revelatas : denique nullam velut divina fide credendam determinate proponi.

Equidem ex his conficitur, Bullam UNIGENITUS non esse fidei regulam in *sensu stricto;* est tamen judicium dogmaticum, quod *servit ad dirigendos fideles in ordine fidei*, prout Cardinales, Archiepiscopi et Episcopi Parisiis an. 1728 congregati pronuntiarunt de judiciis Ecclesiæ, qualificationes tantum *respectivas* continentibus.

Inst. 1. Bulla dogmatica et quæcumque fidei regula, sicut exigit assensum determinatum, ita debet habere *objectum fixum* ac *determinatum :* sed Bulla UNIGENITUS nihil plane determinat circa suum objectum, siquidem non figatur cuivis propositioni qualificatio, ut proin, quæ uni tantum scandalosa sit aut temeraria, alteri omnino hæretica videri possit; ergo nullo vero sensu est regula fidei.

R. 1°. Si Bulla UNIGENITUS nihil decidat, cur dixit Quesnellus, quod illa

unico ictu profligaverit centum et unam capitales veritates Religionis? Hinc *D. M.* Bulla dogmatica debet habere objectum fixum ac determinatum, semper ac necessario, quantum ad peculiarem notarum attributionem, quæ singulis propositionibus sigillatim applicentur *N.* quantum ad perversitatem propositionum, ita ut Bulla declaret, eas non esse orthodoxas *C.* Censuræ *in globo* id saltem fixum habent ac determinatum, quod Ecclesia velit nos certos fieri, et quod credit, ad fidem tuendam satis esse; scilicet propositiones, quas damnat, *perniciosas esse, si doceantur; periculosas, si credantur; ideoque non posse ab ullo Catholico defendi;* unde per talem Ecclesiæ definitionem fixum manet, propositiones damnatas esse rejiciendas, utpote cum ex ipsis quædam sint *hæreticæ*, quædam *erroneæ*, quædam *scandalosæ*... et in id fertur assensus auctoritati debitus. Quænam vero singulis censuræ nota conveniat, *Doctoribus* inquirendum et assignandum relinquitur, donec ab Ecclesia id fuerit specialius determinatum. Ovibus sane, si essent rationales, sufficeret hujusmodi monitio Pastoris : quidni fidelium vulgo satis esse possit, ut sicut illæ a venenatis herbis, ita hi a noxia doctrina sese abstineant?

R. 2°. De æquitate censurarum *in globo* vide num. 244. Accedit, quod Sec. XIII primum cœperit Guillelmus Paris. Episc. adhibere censuram, ut vocant, *compositam* et *absolutam*, damnans decem propositiones velut erroneas : et ejus successor Stephanus plures articulos tanquam erroneos et malesonantes. Adde etiam consuetudinem Cleri Gallicani : inter multas enim illius censuras una duntaxat reperitur an. 1700, quæ pro singulis propositionibus singulas qualificationes determinet. Eumdem morem passim tenuit sacra Facultas Paris. præsertim an. 1277, 1382, 1514, etc. Et sane doctissimus Bossuetus generales ejusmodi censuras adversus Cameracensem tuetur ceu utilissimas in Ecclesia, tum ad primum ictum, quo suo in ortu feriantur errores; tum non raro ad extremum, quo perimantur, juxta exigentiam circumstantiarum et gradum obstinationis in eorumdem assertoribus. Certum denique, quod ante Lutherum nullus hominum huic methodo censurandi unquam contradixerit; præclare autem *Paulo Sarpio* contra Bullam Leonis X excipienti, quod contentæ in illa censuræ generales *augerent incertitudines, et redderent causam adhuc magis dubiam*, respondit Pallavicinus Hist., L. 1, c. 21 : *An ad hoc, ut quis pellatur urbe, necessarium fuerit, eum declarari tanquam hostem? vel tanquam peste evidenter infectum? an sufficeret declaratio, quod sit suspectus de prava machinatione, vel de morbo contagioso?*..... Sufficere, quod omnes propositiones in Bulla Leonis X damnatæ sint *perniciosæ in docendo, et periculosæ in credendo.*

His omnino concordat S. Aug., L. de Hæres., c. 88 : *Quid,* inquit, *contra ista sentiat Catholica Ecclesia..... superfluo quæritur, cum propter hoc scire sufficiat, eam contra ista sentire, nec aliquid horum in fidem quemquam debere recipere. Multum adjuvat cor fidele, nosse quid credendum non sit, etiamsi disputandi facultate id refutare non possit.* Ubi quamvis Aug. de Hæresibus disserat; tamen ejus ratio exacte quadrat in condemnationes etiam generales, respectivas ac indeterminatas.

R. 3°. Certum est, vi Bullæ Unigenitus, mandari duntaxat fidelibus, ne de damnatis propositionibus *sentire, docere, prædicare* aliter præsumant, quam in eadem Bulla continetur; eos autem, qui unam ex illis aut plures docuerit, defenderit, vel disputative tractarit, ecclesiasticis præcise censuris in jure statutis subjici. Inde rursus sequitur : prohiberi quidem præter ex-

ternam repugnantiam *dissensum* etiam internum; expressum vero mentis *assensum* non item, multo minus *fidei* actum imperari : præcepto qualicumque tacito satisfieri, interius judicando, propositiones omnes merito damnatas, et singulas aliquam mereri notam, unamque ex notis convenire alicui damnatarum : refractarios esse quidem obnoxios pœnis ecclesiasticis, non tamen anathematizari, nec sigillatim separari a communione fidelium. Ex his recte infertur, at plus tamen non sequitur, quam quod Bullæ UNIGENITUS desit character et effectus regulæ fidei in *sensu stricto*.

Inst. 2. Si Constitutio UNIGENITUS esset judicium Ecclesiæ dogmaticum, certe BENEDICTUS XIV eam sic compellasset in sua Encyclica de an. 1756 ad Clerum Gall., quæ incipit *Ex omnibus Christiani orbis :* sed eam solum compellavit Constitutionem Apostolicam; et sicut CLEMENS XI et BENEDICTUS XIII, nonnisi sinceram venerationem et debitam obedientiam pro ea depoposcit, non autem assensum mentis; ergo.

R. 1°. — *N. seq.* Nam necessitas non fuit illud enuntiandi : tum quia a Galliæ Episcopis BENEDICTUS desuper non fuit consultus : tum quia Gallicani Præsules in eo omnes consenserant, quod Bulla sit judicium Ecclesiæ dogmaticum, solum discrepantes in modo, quo ejusdem executio urgeatur contra refractarios; prout innuunt verba BENEDICTI XIV in cit. Encycl. : *Neque enim*, ait, *ullam inter vos dissensionem vigere comperimus, quoad canonicas regulas et principia; sed scissuras tantummodo esse inter vos in deligendis statuendisque mediis, quibus utendum necessario est, ut eadem communia principia in usum deducantur.*

R. 2°. Summi Pontifices non solent suas Bullas compellare judicia Ecclesiæ, sed *Constitutiones Apostolicas*, ut non videantur ad illarum vim requirere consensum Ecclesiæ, aut ab Ecclesia suam mutuari auctoritatem, quam velut successores Principis Apostolorum immediate, uti Petrus, a Christo habent. Nihil ergo ea de re in Encyclica BENEDICTI XIV aut negatum, aut affirmatum est.

R. 3°. Hoc ipso, quod summi Pontifices edicant, tantam esse in Ecclesia Dei auctoritatem Apostolicæ Constitutionis, quæ incipit UNIGENITUS, ut *sinceram venerationem, perfectam et omnimodam obedientiam* sibi vindicet, et nemo fidelium possit absque salutis æternæ discrimine *ullo modo* refragari; apertissimum est quod mentis etiam obsequium exigant, cum alias obedientia non foret *omnimoda*, et quodam modo eidem impune refragari quis posset. Adde, quod BENEDICTUS XIII. Bullam UNIGENITUS, *fidei regulam* compellaverit in Conc. Romano 1725, præside S. Pontifice celebrato, cui aderant 30 Cardinales, 8 Archiepiscopi, 40 Episcopi, Abbates plurimi, et 33 Procuratores Cardinalium, Episcoporum, etc.

Inst. 3. BENEDICTUS XIV tum temporis commode potuit, imo debuit veritatem explicitam prædicare : tum quia Rex Galliæ eodem anno negavit, Bullam UNIGENITUS esse fidei regulam; tum quia silentium adeo imposuit Episcopis Galliæ circa eamdem; ergo cum BENEDICTUS in sua Encyclica pariter reticuit compellationem regulæ fidei, consensit in ejusmodi negationem.

R. 1°. — *Tr. A. N. C.* Nam quod LUDOVICUS XV in regia Declaratione eodem anno aliquot mensibus serius præstitit, ejusmodi compellationem Bullæ inhibendo; hoc jam an. 1731 inconsulto Pontifice fecerat, nulloque documento constat, hac super re consensum Pontificis postea fuisse postulatum. Potuit vero hoc Regis qualecumque factum dissimulare Pontifex, tum quia

rex Constitutionem UNIGENITUS constanter profitebatur ac venerebatur tanquam *judicium dogmaticum* Pontificis et Ecclesiæ; et quidem in articulo primo suæ Declarationis omnibus subditis diserte præcipiens, exhibere venerationem, illamque subjectionem, quæ huic Constitutioni propria est ac debetur; item provocans ad litteras patentes, omnesque Declarationes in favorem illius Constitutionis Apost. antehac emissas, in quibus illa jam ut lex, jam ut *judicium Ecclesiæ universalis dogmaticum* nominatur, proponitur, acceptatur : tum quia Rex solum negavit esse, aut potius prohibuit dici fidei regulam in *sensu stricto*, qualem in *sensu minus stricto* compellaverat BENEDICTUS XIII. De lege silentiaria vide *infra*.

R. 2°. Quod auctoritas regia eamdem Constitutionem agnoverit, ceu *regni pariter et Ecclesiæ legem*, patet cumprimis ex Edictis an. 1720, 1730... Idem constat de Clero Gallicano : nam in Comitiis an. 1723, 1726, 1730, renovata ac firmata Bullæ acceptatio, eaque agnita fuit ceu vera *regni perinde ac Ecclesiæ lex*. In Conc. Ebredunensi, 15 Gallicani Præsules unanimi consensu declararunt, Constitutionem UNIGENITUS *dogmaticum esse et irretractabile Ecclesiæ judicium*, quod Concilium a BENED. XIII diserte confirmatum, regioque diplomate munitum fuit.

Sacra Facultas Paris. splendido Decreto an. 1729, die 11 Decemb. agnoscit et amplectitur *Constitutionem* UNIGENITUS *tanquam universalis Ecclesiæ judicium dogmaticum*.

245. *Obj. II.* Concilium Romanum sub BENED. XIII fuit Concilium Papæ, et acta Concilii fuerunt interpolata, atque voces illæ : *quamque nos uti ejusmodi fidei regulam agnoscimus*, fraudulenter insertæ; id quod notum jam Romæ, notum in magna parte Italiæ, atque in Galliis etiam haud ignotum est. Inde est, quod in Tract. de Grat. a Tournely an. 1748 edito omissæ fuerint prædictæ voces, et jure quidem; cum in Conc. Rom. fere nihil legatur de hæresi, aut de erroribus in fide; ergo.

R. 1°. Si, cum de auctoritate Conciliorum agitur, ejusmodi annotationes adstruere licitum foret, nullius Concilii auctoritas sat firma foret; cum eodem jure de unoquoque dici posset, vel quod fuerit Concilium Papæ, et ipsi adhærentium, vel quod iste *canon* aut saltem istud *vocabulum* malitiose intrusum fuerit. Deinde si ista verba, quæ tantopere adversariis Bullæ UNIGENITUS, displicent, non essent ipsius Concilii verba, sed forte ab iis, qui imprimendæ Bullæ curam gerebant, intrusa; dicant nobis isti Critici, quo pacto fieri potuerit, ut neque vigilantissimus æque ac doctissimus Pontifex BENED. XIII, neque unus aliquis e tot Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, Theologis, qui interfuerunt, in fraudem gravis adeo momenti insurrexerit; sed omnes acquieverint, ac si vocabulum istud, tantæ litis initium, non observaverint in Bulla, quæ sub eorum oculis impressa fuit typis, aut penitus observatione sua indignum existimaverint.

R. 2°. — *N. A.* Vix enim aliquot menses acto Concilio præterierant, cum rumor iste de intruso per fraudem vocabulo Roma in Gallias allatus est. Exhorruerunt rei indignitate commoti inter Catholicos ferventiores, cum viderent, tam latam aperiri viam ad eludendas quascumque Conciliares definitiones. Quapropter certius aliquid ut resciret Archiepiscopus Ebredunensis, egregius ille Constitutionis contra Episcopum Senecensem assertor, ad Papam ipsum, BENEDICTUM XIII scripsit, qui respondit in hæc verba : *Quod attinet ad alteram partem epistolæ tuæ ad me missæ, ubi de rumore*

loqueris, qui ad te pervenerit de Decreto ultimi Concilii Romani, nemo prudens adhibere fidem poterit illis, qui falso scribunt de cap. 2, tit. 1 ea, quæ ipsi aut credunt, aut credi ab aliis vellent. Vera illa sunt, quæ ibi impressa vel scripta a nobis, et a cunctis Patribus invenies. Unde miramur valde, ista ratione in controversiam vocari tam manifestam et tam canonicam Sanctionem; ita in epist. sua manuscripta, 8 Octob. 1726, Benedictus XIII.

Adde, quod Archiepiscopus eam Papæ responsionem suæ pastorali Instructioni mense Augusto 1731 typis vulgatæ inseruerit, pag. 8. Et quomodo fieri potuit, ut facta tam solemni a Pontifice ipso protestatione calumnias tam clare detectas quis innovaret? Insuper Romæ adhuc habetur Diarium istius Concilii manuscriptum, non vero a Molinista, in quo apertissime relucet, istam formulam non intrusam fuisse, neque a Cardin. Fini, neque ab alio quopiam instigantibus Molinistis, sed a Concilio sancitam. Adhæc notum erat per totam Romam, quod Benedictus XIV, cum sibi ex Castello S. Angeli afferri jusserat Acta hujus Concilii, omnia in eis alia ac diversa invenerit, quam quæ *Anonymus*, tanti Pontificis nomine abutens, temere affirmat.

R. 3°. Itaque falluntur certe, aut fallunt hujusce falsificationis assertores, non absque injuria tum Cardinalis, cujus indulgentia; tum Religiosorum, quorum opera dicitur perfecta hæc perfidia. Quandoquidem nuper imperatum ab auctoritate suprema *examen Actorum* docuit, has voces non tantum suo loco congruentes, et primis jam scriptis innexas; sed etiam post scriptorum in Concilio lectionem publicam, frustra dissentientibus paucis, approbatas fuisse a reliquis, et jussas retineri. Non igitur ex *Eusebio Eraniste*, qui falsam hanc querelam pag. 116 multis exaggerat, sed ex authenticis ac publicis monumentis, quæ prostant Romæ in Archiviis summi Pontificis, rei veritas et asserti falsitas depromenda est. Quod vero in Tournely eæ jam voces prætermittantur, id factum caute, quia rex Galliæ jamdum an. 1731, 22 Julii prohibuerat compellationem *regulæ fidei*, scilicet in sensu stricto, *ac si*, ut ait, *esset symbolum et professio fidei; cum* hæc sit *expressio non necessaria, et quæ illo tempore occasionem dederit contentionibus æque periculosis ac inutilibus.*

R. 4°. Falsum, quod in Conc. Romano actum sit nihil de fide, aut hæresi; nam ex num. 241 decretum depromptum ex Sessione habita in Basilica S. Petri ita habet : *Cum ad professionem fidei Catholicæ integre inviolateque retinendam et custodiendam necessarium summopere sit, ut succrescentes per hæc recentia tempora circa eamdem fidem errores a Sede Apost. damnatos.....* ubi de fide, de hæresi, de erroribus contra eamdem fidem, et quidem per hæc recentiora tempora, nimirum grassantis Quesnellismi, qui simul erat proterva Baianismi, Richerismi et Jansenismi instauratio.

Inst. 1. Ex Actis Conc. Ebredunensis a Pontifice et a Rege approbati æque parum evincitur, quod Bulla Unigenitus sit judicium Ecclesiæ dogmaticum, cui sub peccato mortali etiam mentis ac cordis debeatur obsequium : nam *Episcopus Senecensis*, tametsi dicatur a Concilio fuisse depositus, tamen ex more recepto in Ecclesia non fuit privatus *communione laica*, quæ solis excommunicatis negabatur; cum ergo, quamvis Bullæ ceu judicio dogmatico non subscriberet ex animo, perceptione laica Eucharistiæ gauderet, manifestum est, ejus contumaciam non fuisse graviter peccaminosam.

R. 1°. Nomen *communionis*, uti nunc apud nos, ita olim non raro stri-

ctius sumebatur, pro publica in rebus divinis et S. Synaxi communicatione. Sicut autem olim aliter Episcopi, aliter Presbyteri et Clerici, aliter Laici Sacramenta, preces et vitæ communis consuetudinem obibant; ita invaluit diversa communicatio, alia *Sacerdotalis* seu Episcoporum, alia *Ecclesiastica*, quæ Clericorum, alia *Laica*, quæ sancti populi esset. Laice communicare, h. e. laicorum more vivere, ritu laico Sacramenta percipere, privilegiis Clericalibus non participare, quamvis sit laico gloria; tamen Clerico dedecus et ceu pœna fuit inflicta; fere sicut Trevirensis commoratio homini Trevirensis domus, homini Alexandrino, v. g. S. Athanasio exilium fuit. Hæc pœna *communionis laicæ* habuit suos gradus, ita ut, qui præcise *depositus* desineret esse Clericus, redigeretur quidem in ordinem laicorum, non tamen Sacramentis privaretur: *Excommunicatus* præcise excluderetur ab Eucharistiæ perceptione, non vero ad laicos amandaretur: *Utraque pœna* affectus amitteret cum dignitate ordinis etiam usum Sacramentorum. Ita Zonaras, aliique post illum Commentatores in *Can. Apost.* exponunt.

R. 2°. Jansenistæ uti fallunt, quod dicant Senecensi Episcopo permissam fuisse *communionem laicam*, sicque vere orthodoxum fuisse, quamvis contra Bullam Unigenitus contumacem: cum perlustratis Synodi Actis nihil de communione laica inveniatur, ne nomen quidem, aut huic æquivalens; ita falluntur, quod credant, ex more Ecclesiæ recepto Clericos duntaxat *depositos*, si excommunicati non fuerint, adhuc gaudere communione laica: nam 1. maligne hic usurpant communionem laicam sine certo discrimine, cum tamen ex dictis possit esse vel diminuta, vel plena et perfecta. 2. Falsum est, quod Clericis *depositis* hoc ipso et perpetuo concessa sit communio laica cum jure percipiendi Eucharistiam conjuncta, quia juxta can. 7 et 8. Concilii Aurel. III in judicis sententia exprimi debuisset communionis permissio, utpote beneficium, ne omnibus quidem laicis ad pœnitentiam redactis concessum. 3. Plures in prioribus seculis Clerici solum *depositi*, quin expresse fuerint segregati vel excommunicati, nequaquam Eucharistiæ participes fuere.

Sic a Conc. Ephesino depositionis pœna in Nestorium statuta his verbis: *Igitur Dominus noster J. C., quem suis ille blasphemis vocibus impetivit, per S. hanc Synodum eumdem Nestorium Episcopali dignitate privatum, et ab universo Sacerdotum consortio et cœtu alienum esse definit.* Neque aliud quid præter ista legitur in epist. ad eum missa: *Agnosce te propter impias prædicationes tuas, et adversum Canones contumaciam 22 die Junii præsentis juxta Ecclesiasticarum sanctionum decreta, a S. Synodo depositum, atque ab omni ecclesiastico gradu alienum esse.* Concilium Chalc. in condemnatione Dioscori ait contra ejus sequaces: *Qui fidem diversam fabricare fuerint ausi, depositi sint ab Episcopatu, si sint Episcopi: a Clericatu, si Clerici fuerint.* Sic Concilium Gen. V præmissis anathematismis ait: *Si quis conatus fuerit contra hæc, quæ pie disposuimus, vel tradere, vel docere vel scribere, siquidem Episcopus vel Clericus sit, iste tanquam aliena a Sacerdotibus et statu Ecclesiastico faciens denudabitur Episcopatu vel Clericatu; si autem monachus vel laicus, anathematizabitur.* Ita Conc. Gen. V et Conc. Provinc.

Infero: vel ergo *Nestorius, Dioscorus*, aliique *Monothelitarum*, et similium Hæreticorum Episcopi ac Clerici admittebantur ad communionem laicam omnimodam, et participationem Eucharistiæ: cur autem ipsi Jansenistæ judicio opposito eamdem denegant *Calvinianis, Lutheranis*, aliisve Sectariis? Vel illi non admittebantur; ergo non erat moris, dare communionem laicam

Clericis *depositis;* sed ea ceu beneficium debuit exprimi, cum ipsa subjecti indignitas, et contumax aut peccato, aut errori adhæsio per se Sacramenti perceptionem prohiberet.

Inst. 2. Senecensis Episcopus nequidem fuit depositus in Conc. Ebredun., sed tantum *suspensus;* ergo laica communio eo minus ei fuit denegata. Ad hæc aliud Episcopi Senec. delictum non reperies, sive in sententia Concilii sive in Brevi Apost. eamdem confirmante, quam inobedientiæ circa subscriptionem formularii, acceptationem Bullæ UNIGENITUS, et faciendam prohibitionem lectionis LL. Quesnelli; adeo ut nihil, quod est fidei, unquam negarit; aut quod est contra fidem, asseruerit.

R. Maligne hic silent Janseniani de sententia Concilii adversus *doctrinam* Episcopi Senecensis : quamvis enim Patres Ebredunenses nec depositionis, nec excommunicationis sententiam expresse tulerint; tamen multis et apertis signis eum Eucharistia indignum declararunt, damnando ejus *doctrinam,* ut *schismatico, hæretico spiritu plenam, erroribus refertam ac hæreses foventem,* in censura Instructionis pastoralis; comparando eum cum *naufragantibus in fide,* ejus vitam *hæreticorum more conspurgatam* perstringendo, in suis ad reliquos Episcopos Encyclicis; nolendo communicare cum illo, qui dum auderet interesse *Hymno Ambr.* post Synodum finitam, ob minacem totius vultus stuporem in Episcopis observatum, discessit e templo.

Cur autem Patres Ebredunenses Episcopum Senec. nec deposuerint, nec expresse separaverint, *ratio* est : quia nec *juste* id poterant, cum decernat CONCILIUM TRID. causas criminales majores contra Episcopos ab ipso tantum summo Pontifice cognosci ac terminari debere : nec *prudenter,* ne suam sententiam infirmarent, et salutaris operæ fructum perderent, cum reo et damnato Romam provocante, Pontifex sententiam condemnatoriam, utpote juri contrariam ac sibi præjudiciosam, confirmare nollet; vel suppressa silentio, cum damnatione, tum provocatione, Senecensis audacior insurgeret, totiusque Concilii apparatus penitus labefactaretur. Verum hisce nostris temporibus nec facultas, nec justitia, nec prudens ratio deest Episcopis Galliæ, refractarios subditos segregandi, uti probant novissimi in Galliis circa Bullas et Sacramenta eventus.

Accessit autem ad sententiam Concilii Ebred. confirmatio Pontificia, et vindex regis auctoritas; ergo reipsa, licet non expresse ac nominatim, fuit excommunicatus.

Inst. 3. Episcopus Senecensis fuit acerrimus defensor 12 articulorum, qui complectebantur doctrinæ Christianæ 12 capita, juxta plerosque per Bullam UNIGENITUS violata; ergo cum 12 illi articuli sint probe Catholici, mirum sane est, tum quod Sedes Apost. eos, quamvis a Card. Noallio propositos, noluerit approbare, tum quod propterea Senec. Episcopi doctrina fuerit condemnata.

R. 1°. Ex litteris ad Bened. XIII, an. 1725 directis a Cardinalibus Gallicanis et ab Archiepiscopo Mechliniensi aperte colligitur, quod ex 12 illis articuli alii *ad ipsam Constitutionem nullatenus pertinere dignoscantur :* alii *certum et a nemine impugnatum dogma exprimunt :* alii *liberis, et in utramque partem in scholis agitari solitis opinionibus obstant et vim faciunt :* alii *propter argumenti invidiam in medium adduci non possunt absque periculo novarum disputationum;* alii denique *verbis indefinitis ac negativis expressi, propter nimiam terminorum extensionem, absolute in se falsi sunt et errori obnoxii.* Itaque prudenter recusata a BENED. XIII illorum approbatio, præ-

sertim cum illorum auctores Bullam Unigenitus per hosce articulos explicare intenderent. Simili de causa Hormisdas P. nunquam adduci potuit, ut approbaret in se cæteroquin veram propositionem : *Unus de Trinitate crucifixus est Christus,* eo quod a suspectis Eutychianismi proponeretur approbanda. Hinc scite notat S. Leo M. : *Novatores omnibus nostris factis et dictis insidiantur, ut si ullam illis vel tenuem occasionem demus, nos Nestoriano* (jam Baiano, Janseniano. Quesnelliano) *sensui etiam congruere mentiantur.*

R. 2°. Universim contra *explicationes,* ad Bullæ acceptationem a Quesnellianis prærequisitas, facit hoc dilemma; vel enim hujusmodi explicationes exhibebunt *sensum Bullæ naturalem;* et rejicientur, nisi novæ accedant elucidationes, prout rejecta fuit ipsa Constitutio; et istæ iterum simili de causa explodentur, ut nullus detur explicationum finis. Vel non exhibebunt *sensum naturalem,* sed aliquid ab eo diversum; et clamabunt refractarii, quod jam a Sede Apost. deseratur Constitutio veluti vitiosa quod sensui obvio substituatur alius sensus, et per consequens, quod Sedes Apostolica sibi non constet, quod variaverit, etc.

Inst. 4. Card. Noallius, quamvis non retractasset sua Decreta pro libro Quesnelli, atque a Bulla Unigenitus appellasset ad Synodum œcum.; tamen decessit in pace et communione Ecclesiæ; ergo nec Senec. Episcopus ab ea excludendus fuit.

R. — *N. supp. Ant.* Quippe Noallius in edito pastorali Mandato 11 Octobr. an. 1728. Bullam Unigenitus pure, ac simpliciter acceptat, simul revocans suam Instructionem pastoralem an. 1719, cæteraque omnia prædictæ Bullæ adversa, quæ sub ejus nomine vulgata fuerant, his verbis : *Idcirco coram Deo, et invocato Dei sanctissimo Nomine, cum sincerissima submissione ac reverentia accepto Constitutionem* Unigenitus; *damnoque et librum Reflexionum Moralium, et propositiones* 101 *inde extractas, eodem modo atque sub iisdem qualificationibus, sub quibus Papa illas condemnavit. Insuper autem moneo cunctos fideles utriusque sexus, qui sunt de mea Diœcesi, neutiquam licitum esse, sentire contrarium iis, quæ per prædictam Constitutionem sunt definita.* Paucis interjectis : *atque ut probatissima omnibus sit sinceritas submissionis nostræ erga S. Sedem : hisce toto corde ac spiritu revoco non tantum Instructionem de an.* 1719, *die* 14 *Jan., sed et illud omne, quod meo nomine publicatum unquam fuit, præsenti huic acceptationi meæ contrarium.*

Inst. 5. Notabilis pars Ecclesiæ vel plane rejicit Bullam Unigenitus, vel eam non acceptat ceu dogmaticam; ergo et Senecensis impune id facere potuit. *Prob. A.* Ex ingenti numero Appellantium.

R. 1°. — *N. A.* Factio Quesnellistarum Appellantium, quam ipsimet *Ecclesiam parvam* nominant, audienda non est contra Ecclesiam summi Pontificis et omnium Episcoporum. Nimirum Roma venerunt Rescripta, quibus pars Ecclesiæ notabilis jam ultra 48 annos adhæret, ita ut vix unus hodie sit Galliæ Episcopus, qui refragetur; cæteris per orbem vel expresse, vel tacite consentientibus : id quod sufficit, quia teste Aug., epist. 119 ad Januar. (al. 55, c. 19, n. 35) : *Ecclesia Dei..... quæ sunt contra fidem vel bonam vitam, non approbat, nec tacet, nec facit;* unde Doctiss. Bossuetus : *Quocumque modo fiat, ut Ecclesia consentiat, transacta plane res est.* Hanc adeo regulam tenet cum *Petro Aurelio,* scriptore Quesnellianis minime suspecto Tom. I, p. 98, ipsemet *Quesnellus* de Trad. Eccl. Rom., Tom. I, pag. 217; ergo causa finita est, non obstante tantillo sese opponentium nu-

mero, qui relate ad numerum millecuplo majorem jure pro nihilo habetur : sicut ille numerus *Arianorum, Macedonianorum, Nestorianorum, Apollinistarum, Eutychianorum*, etc.

R. 2°. Si hæc objectio, et novum de infallibilitate Ecclesiæ systema *La Borde* Quesnellistæ quicquam valeret, vi cujus scilicet nihil per consequentiam ex verbo Dei deducibile, ceu veritas revelata definiri possit : laicis etiam et Clericis inferioris ordinis competat votum definitivum, iisdemque subjaceant Concilii etiam œcumenici definitiones quoad revisionem, reformationem et confirmationem ; spatiosa pateret via ad *spiritum privatum*, et ad *Ecclesiam invisibilem*, h. e. nullam.

Inst. 6. Ipsi Præsules Gallicani non acceptarunt Bullam UNIGENITUS, nisi sub certa *instructione* ac *explicatione*, nec sine aliqua in acceptando *discrepantia;* ergo nec ab aliis simplex ac omnimoda obedientia exigi debet.

R. — *N. A.* Pastoralis enim Instructio primum die 1 Febr., an. 1714 prodiit ; ergo nondum extabat, cum facta est acceptatio 23 Jan., an. 1714 ; prout diserte testantur Acta Comitiorum an. 1714. Equidem cum acceptarent Episcopi, simul statuerunt, Instructionis pastoralis exemplum subinde conficiendum esse, ut *adversus malignas malevolorum interpretationes suos præmunirent :* non vero ut Constitutioni Apost. aliquam restrictionem afferrent. Mirum, quod adversarii non potius reflectant ad ingentem illam *non acceptantium* dissensionem, tum circa repudiationem Bullæ, tum circa ipsam pastoralem Comitiorum de an. 1714. Instructionem, tum circa Bullas adeo contra Baium et Jansenium editas. Nonne *mitiores* alii, alii *rigidiores* Jansenii asseclæ sunt ? Nonne plurimi cum Quesnello asserere non verentur, damnatas 101 propositiones esse totidem *Catholicas veritates*, dum alii scatere plerasque, aut saltem favere *Jansenianis erroribus*, fateantur ? Nonne alii Bullam vocitant *horrendum mandatum*, quo tota Religio aperte concutitur : aliis vero ea nonnisi obscuritate sua *abusibus* locum dare videtur ? Nonne de Appellantibus alii contendunt, Bullam *quacumque data explicatione* non posse recipi ? alii contestantur, se ad eam cum explicationibus recipiendam paratos esse ; ut proin valeat hic contra Quesnellianos illud S. AUG. effatum serm. de divers. 44 (al. serm. 4, c. 31, n. 34) : *Videte illos, qui se ab unitate præciderunt, in quot frusta divisi sint;* cui præclare consonat BOSSUETUS in I Mand. *circa promissa Ecclesiæ*, num. 19. Excusso semel salubri auctoritatis Ecclesiæ jugo, necesse est, inquit, perpetuas et interminabiles nasci scissuras ac dissensiones.

Inst. 7. Legi Ecclesiæ non debetur assensus mentis, sed sufficit obsequiosum duntaxat silentium, id quod ex *Constituto* VIGILII P. manifestum est : sed Constitutio UNIGENITUS est lex Ecclesiæ ; ergo cum plerique Appellantes hoc ei silentium deferant, satisfacere censendi sunt.

R. — *D. M.* Legi Ecclesiæ mere disciplinari vel œconomicæ, item circa factum mere personale aut grammaticale *C.* Legi seu judicio Ecclesiæ dogmatico, quod cum fide connectitur *N.* Adhæc non tam præcipitur assensus internus per actum mentis positivum præstandus, nisi jurata subscriptio cordis et manus consensionem exigat ; sed potius prohibetur dissensus internus. Porro dispar ratio est inter potestatem legislativam, quæ ex se non dicit infallibilitatem (et sententiæ judicis ac mandato Principis, quantumvis fallibili, nihilominus parendum est) atque inter Ecclesiæ judicia, quæ circa fidem, et circa ea, quæ spectant ad integritatem fidei, ex promissa Spiritus sancti assistentia sunt infallibilia, ac proin irretractabilia. Demum præcise

per obsequiosum silentium obtinetur finis *legis*, non item finis *Ecclesiæ* circa facta dogmatica sine assensu interno, aut saltem sine excluso dissensu interno, prout abunde constat ex innumeris tricis ac tergiversationibus Jansenistarum. Adde, quod *Constitutum* Vigilii P. non fuerit factum dogmaticum, sed mera prohibitio ex prudenti œconomia.

Inst. 8. Decreta Sedis Apost. circa ritus *Sinenses* et *Malabaricos* non exigunt assensum mentis, quamvis sub excommunicatione adigerent Missionarios ad eos ritus habendos pro superstitiosis, et ad obedientiam Decretis præstandam sub juramento; ergo nec Bulla Unigenitus. Adhæc Bullæ Pontificum multoties variarunt in hisce ritibus : quidni circa Bullam Unigenitus immutatio fieri possit a successoribus Clementis XI?

R. 1°. Circa ritus Sinenses, h. e. cæremonias, queis Sinenses ad *Confucium* Philosophum, et Majores suos honorandos uti consueverant, multis annis curam Sedis Apost. ad se traxerunt dissidia Missionariorum. *Aliis* visum, idque Romam delatum, eos ritus esse superstitiosos : id ipsum judicante S. Congregatione de propag. Fide : et Innoc. X ad dictæ Congregationis preces sub pœna excomm. eosdem prohibuit. *Aliis* visum, et Romam pariter relatum, aliquos Sinensium ritus esse mere civiles ac politicos, quales officii gratia viventi magistro, viro eximio, ac progenitoribus congruunt, et quidem sine ulla prostratione, prece, oblatione, libamine; non in templo, aut æde dicata, sed in aula, in domo, in schola exhibiti : judicavit Congregatio S. Inquisit., illos esse permittendos; et utrumque Decretum observari voluit Alex. VII, cum non sint contraria : cum responsum sit secundum diversas expositiones rituum Sinensium.

Exortis novis turbis Clemens XI tum per Tournonium, tum per novam Constitutionem sub pœnis canonicis prohibuit omnes ritus superstitiosos, permittendo tamen aliqua a scandalo, quovis ministerio, et superstitiosis actibus semota, v. g. *præsentiam* mere naturalem ad ritus gentilium, *tabellas* progenitorum solo defuncti nomine inscriptas, adjectaque a latere Christiana declaratione de pietate erga defunctos consanguineos, etc. Videri poterat causa finita per tam solemnem Constitutionem Apost., nisi Mezzobarba per Litteras pastorales zelo et charitate plenas fallaciter induxisset omnes Episcopos, Vicarios Apost., et Missionarios, ut crederent pleraque esse permissa, quæ tamen ceu plena superstitione tam sæpe et tam graviter fuerant interdicta. Has vero Mezzobarbæ permissiones iterato discussas Innoc. XII cassas declaravit et irritas, earumque praxin damnavit. Idem præstitit Bened. XIV, omnibus item Archiepiscopis, Episcopis, Vicariis Apost. et Missionariis tam Secularibus, quam Regularibus cujuscumque ordinis gravissime prohibens, atque Superioribus præcipiens, ut contumaces in Europam revocent, pro delicti gravitate puniendos; addita insuper nova juramenti formula ab omnibus Missionariis Indicis nuncupanda.

R. 2°. Circa ritus Malabaricos editum a Tournonio Indiarum et Sinarum Visitatore Decretum, quo inter alia præcipitur, ut in Baptismo adhibeantur *Sacramentalia*, signanter *sal, saliva* et *insufflationes*. Hoc Decretum approbat Clemens XI sub clausula, donec aliter a Sede Apost. provisum fuerit. Sparso rumore falso, nonnulla Decreti Tournoniani puncta fuisse revocata, id Clemens negavit; item habita sub Innoc. XIII, finitaque sub Bened. XIII speciali Congregatione, illud Decretum Tournonii approbatum est, et confirmatum. Cum vero Indiarum Episcopi et Missionarii negarent, eam confirmationem sibi innotuisse, Clemens XII post novum examen novum ad illos

Mandatum direxit, in quo ad mentem S. Officii dispensat circa *salivam* et *insufflationes*, circa quas ingens apud Indos horror fuit, ad decennium; interim vero, ut populum Ecclesiæ cæremoniis assuefaciant, præcipit.

Idem Pontifex, cum quidam causarentur, non posse ritus Indorum huic præscripto conformari, sub gravibus pœnis et juramento exacto Decreti executionem imperavit. Postea vero Missionarii contestati sunt, se inique accusatos fuisse, atque a Bened. XIV onus juramenti et metum censurarum deprecati, dispensationis circa *salivam* et *insufflationes* prorogationem petierunt. Papa juramentum et intentatas censuras non sustulit, dispensatione autem circa *salivam* prorogata pro casu necessitatis itidem ad decennium, ita ut hoc elapso spes nulla supersit ulterioris prorogationis.

R. 3°. Quis vero ex his non manifeste intelligit, nullam hic quæstionem aut decisionem circa *dogma* aliquod intervenisse : Decreta Pontificia non fuisse penitus absoluta, sed *restricta* sæpe ad certum tempus, varias circumstantias, idque pro diversa relatione *facti :* neque Pontifices, neque SS. Congregationes sibi invicem repugnasse, cum Innoc. X, Clemens XI, XII et Bened. XIV *ritus Sinenses* proscripserint, quales revera plenissimi superstitione, et a *P. Joann. B. Morales* expositi fuerant; Alex. VIII autem illos tantum permiserit, quos pure civiles ac politicos esse *P. Martinius* exposuerat? Atque ita Pontifices omnino conciliaverat an. 1669. Congregatio S. Inquisit., jubens observari utrumque Decretum, tum S. Congregationis de propag. 1645, tum Congregationis S. Inquis. 1656, etsi pro diversitate rerum, quæ fuerunt in dubiis expositæ, aliqua ratione ab invicem diversum; atque hoc Decretum Clemens IX, an 1669 comprobavit. Circa Bullam Unigenitus omnia longe aliter se habent, sive ipsam Bullam, sive materiam et objectum Bullæ, sive cognitionem causæ, sive executionem Bullæ, ejusdemque acceptationem, atque alias circumstantias spectes. Vide Benedicti XIV sapientissimas Constitutiones, alteram de an. 1742, 9 Aug. *Ex quo singulari;* alteram de an. 1744, 12 Sept. *Omnium sollicitudinum.*

246. *Obj. III.* Censura 101 propositionum in Bulla Unigenitus, est illegitima, utpote indeterminata et vaga; ergo et ipsa Bulla non meretur nomen ac honorem judicii Ecclesiæ dogmatici. *Prob. A.* Illegitima est sententia judicis, quæ diversorum criminum reos decernit *indeterminate* plectendos, alios gladio, alios furca, alios rota, alios rogo; item in legibus civilibus sententia, quæ indiget leuteratione, interim suspenditur; imo pro nulla habetur sententia, quæ *vage* præcipit hæredi, solvere aliqua ex fraudibus, aliqua ex usuris debita, etc., ergo a pari.

R. — *N. C. Disparitas est.* Quia sententia judicis fertur ad executionem realem ac individualem; ergo determinari debent singulæ personæ, et pro his singulæ pœnæ. Ecclesia autem damnando propositiones *in globo* intendit, doctrinam falsam et noxiam arcere a fidelibus; qui finis obtinetur, tametsi non singulas censuras determinet pro singulis propositionibus. Idem est de aliis : quia justitia commutativa sicut respicit æqualitatem realem, ita et individua a parte rei, quibus ea reddenda sunt debita; sufficit autem ad finem Ecclesiæ libros et propositiones noxias damnantis, quod nulla sit censura, quæ non conveniat uni ex 101 propositionibus; et nulla propositio, cui non correspondeat una ex omnibus illis censuris.

Inst. 1. Inter tot *Quesnelli* propositiones damnatas ne una quidem determinari potest, quæ sit *certo* erronea aut hæretica; si vero etiam inter illas

plures sint erroneæ, hæreticæ et scandalosæ, ut quid liber *Quesnelli* per 40 annos generalem quamdam habuit *approbationem*, et a fidelibus plerisque non tantum innoxio, sed magno spiritus profectu legebatur, imo justificatus etiam a Bossueto?

R. *Ad* 1um. Necesse non est, uti multoties dictum, ad legitimam censuram, sigillatim determinare, quæ cuivis propositioni conveniat nota; si quis tamen in libro Quesnelli, ad instaurandum tum Baianismum, tum Jansenismum aperte composito, legat propositiones ejusmodi, v. g. 29. *Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia:* 59. *Oratio impiorum est novum peccatum:* 13. *Quando Deus animam tangit interius gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit...* is totidem prope verbis in Calvino, Baio et Jansenio prædamnatas deprehendet tanquam erroneas et hæreticas; præsertim cum 13a propositio Quesnelli plane eadem sit cum 2a Jansenii: *Interiori gratiæ nunquam resistitur.*

R. *Ad* 2um. Liber Reflexionum Moralium a *Quesnello* primum editus an. 1671, sed unico breviori volumine in-12. Idem opus editum fusius, tribus tomis in-12, an. 1687, qui tamen brevissimas in Evangelia explicationes complexi, plerasque damnatas necdum continebant, neque Auctoris systema adeo inculcabant; ac proin ipsomet Quesnelle teste *libellum* duntaxat conficiebant nec erant nisi *adumbratio* Reflexionum Moralium an. 1693 editarum. A prima ergo ad secundam anni 16, a secunda ad tertiam operis editionem sex anni subducendi sunt. Ubi vero an. 1693 editio prodiit plus duplo major, licet politioris sermonis et affectatæ pietatis fuco plena, continuo tamen ceu exitiosum opus habitum a D. Fromageau, qui an. 1694 propositiones 199 velut erroneas et censura dignas inde collegit: Archiepiscopus Turon. an. 1698, Episcopus Carnot. an. 1699 contra illud ceu opus summe pernitiosum insurrexere: postbac Archiepiscopi quam plurimi lectionem illius libri fidelibus interdixerunt, Episcopi vero omnes, qui an. 1714. Bullam Unigenitus acceptare recusarunt, uno excepto Mirapicensi eumdem Mandatis pastoralibus prohibuerunt et damnarunt. His clamoribus excitus Clemens XI, an. 1608, per Breve Apost. librum feriit anathemate, et quatuor post annos ad preces Ludovici M. per Bullam Unigenitus.

R. *Ad* 3um. Bossuetus Quesnelli doctrinæ semper adversabatur: nam 1o de observationibus Quesnelli dixerat, esse *perniciosas, apertos Jansenii errores iis contineri, nec eos debere legi ab iis, qui Christianam pietatem profiterentur.* Ita D. le Pelletier Paris. curiæ præfectus, atque Episcopi Lucion. et Rupell. testantur; quin et ipsimet Quesnelliani, Abbas Dambes aut Couet in epist. ad Bossuetum Episc. an. 1700; et Willardus eod. an. in epist. ad Quesnellum idem fatentur. 2o Cum Quesnellistæ magnum Bossueti nomen, quo liber videretur innoxius, interponere tentabant; annuit is quidem sub conditione, si correctis 120 propositionibus, aliæ duriores in benignum sensum exponerentur. At vero, ubi novam editionem an. 1699 sine ulla correctione curarent Quesnelliani, Bossuetus Monitum a se elaboratum recusavit præmittere libro Refl. Mor.; hujus tamen Moniti exemplar nacti Quesnellistæ, illud pluribus post mortem Bossueti annis ediderunt sub infido nomine, *Justificationis Reflexionum Moralium.*

Inst. 2. Ex damnatione propositionis 91: *Excommunicationis injustæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro: nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo, Jesu Christo, atque ipsi Ecclesiæ per charitatem affixi sumus:*

deduci facile possunt plures consecutiones regni et regum Galliæ juribus præjudiciosæ; unde in ipsa regii Diplomatis relatione in Acta supremæ curiæ Paris., inserta est exceptio, seu clausula; ergo.

R. 1°. — *N. A.* Nam nonnisi distorte ac maligne id fieret. Nihil autem simile sequi, luculentissime demonstrat illud eximium documentum Præsulum Gallic. an. 1714. Propositio autem juste fuit damnata : 1. quia est *indefinita* negans et in materia doctrinali, adeoque complectitur officium, non tantum ex jure naturali et divino præstandum, sed et officium non essentiale ac dispensabile : sic vero *scandalosa* est, et auctoritati Ecclesiæ injuriosa, juxta receptum axioma juris : sententia injusta, si modo nulla non est, timenda est et servanda. 2. *Schismatica* est ac *perniciosa*, quia juxta Quesnellum, suum et suorum debitum atque officium nihil aliud est, quam retinere ac defendere Baii ac Jansenii doctrinam velut Augustinianam, quamvis a Sede Apost. proscriptam; id quod manifestum est ex libris Arnaldi, Gerberonii et Quesnelli contra Decreta Rom. Pontificum. 3. Satis hoc ullum : Quesnellus in causa Quesnelliana pag. 140 inter varia officia computat *arctam*, ut ait, *obligationem*, non subscribendi formulario, tametsi subscriptio sub pœna excommunicationis præcepta sit; et pag. 198 scribit, *esse sacrilegum et toti Ecclesiæ injuriosum, exigere subscriptionem et juramentum facti Janseniani, quod formulario* Alexandri VII *continetur*.

R. 2°. Clausula illa Senatus Paris. non est proprie *restrictiva* aut limitativa, sed mere explicativa, et provida cautio contra pravas illationes adversus sensum genuinum Constitutionis; id quod ipsi etiam Præsules Galliæ an. 1714 fecerant. Si enim foret restrictio proprie talis, excluderetur sensus aliquis genuinus Bullæ, qui non est, metum injustæ excommunicationis debere nos impedire ab implendis *officiis immutabilibus* et *invariabilibus*, qualia sunt officia legis naturalis et divinæ, cultus Dei, fides debita principi ac patriæ, etc. Quod sine gravissima Pontificis ac Episcoporum injuria dici non potest. Ac demum quam cariosa essent principia libertatis Ecclesiæ Gallicanæ ac regiæ independentiæ, nisi fundamento solidiore niterentur, quam propositione condemnata?

Inst. 3. Doctrina Quesnelli de *excommunicatione* innititur auctoritati tum Innocentii III, qui cap. *A nobis*, de sent. excomm. *Judicium Dei*, inquit, *veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innitur; judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam et fallere sæpe contingit, et falli;* tum S. Augustini, L. de ver. Relig., c. 6, ubi iisdem prope verbis adstruit Quesnelli sententiam; ergo.

R. *Ad* 1^um^. Quam infide ac inscite huc a Jansenistis trahatur Innocentius, vel liquet inde, quod eo loci Papa explicite loquatur de sententia excommunicationis, quam dependenter a *factis* duntaxat *personalibus* ferri nemo nescit; adoque præpostere plane sit progressus ab illis factis, in quibus errorem irrepere facile est : vel ad facta dogmatica, in quibus Ecclesiæ infallibilitas tam solide, quam copiose demonstratur : vel ad sententiam Innocentii et Ecclesiæ indefinitam de quacumque excommunicatione, ipsaque potestate excommunicandi.

R. *Ad* 2^um^. Sententia Augustini longe alium sensum facit, ut patet ex contextu et scopo S. Doctoris. Vide Tract. de Princip. Theologicis ubi de Membris Ecclesiæ.

Inst. 4. Qui Bullam rejiciunt, propositiones in Bulla damnatas non defendunt, nisi in *sensu catholico*. Quod autem jure Bullam rejiciant, exinde col-

ligitur, quia inimici Ecclesiæ ex Bulla UNIGENITUS, nullius erroris convinci possunt; ergo.

R. *Ad 1um*. — *N. A.* Sed plerique refractarii, præsertim qui dirigunt seditionem, illas defendunt *in sensu* auctoris *Quesnelli*, qui ipse illas defendit in sensu *Jansenii*. Dein non solum per hoc, quod propositiones damnatæ defendantur in *sensu hæretico*, peccatur contra obedientiam Ecclesiæ debitam; sed etiam per hoc, quod leges ecclesiasticæ præcise latæ pro conservatione fidei, atque ex motivo præservandi oves Christi a pascuis noxiis ac periculosis, proterve violentur. Alioqui cuivis liberum erit, seditiose abjicere tot decisiones legitimas contra Hussum, Wickleffum, Lutherum, Baium, Molinosum et Placita Sanctorum, si ea subtilitate polleat, ut eas intelligere atque explicare velit *in sensu catholico*.

R. *Ad 2um*. — *N. A.* Nam *error* est, resistentia erga potestatem et irrefragabilem Ecclesiæ auctoritatem a Christo promissam, quo omnes, aut fere omnes Episcopos cum Capite Ecclesiæ unitos posse approbare, imo actu approbasse dicant Bullam *funestam fidei;* itaque sicut omnia judicia Ecclesiæ reddunt innutilia atque incerta, ita omnes hæreses vel damnatas vel damnandas contegunt et approbant. *Error* est, quod Quesnellistæ nunquam quinque propositionibus Jansenii damnatis eum sensum tribuant, quem illis tribuit Ecclesia. Equidem asseverant, se credere, quod e. g. *homo possit resistere, ac sæpe etiam resistat interiori gratiæ;* sed in sensu prorsus contrario ad sensum Ecclesiæ, quia non credunt, per eam gratiam, quæ caret effectu, ab homine posse impleri præcepta, spectatis *circumstantiis*, in quibus reperitur, et diversis *gradibus* concupiscentiæ, qua premitur, et *viribus*, quas habet; et sic de aliis.

Ita quippe auctor operis : *Mémoire sur les refus des sacrements :* instruit refractarios, ut dicant, a se credi omnes veritates ab Ecclesia definitas, et condemnari omnes errores ab Ecclesia damnatos; sed altum sileant de *propositionibus Quesnelli*, quas falso et contra evidentiam facti supponunt, non esse damnatas : de *Libro Jansenii*, cujus sensui tenaciter inhærent : de *Formulario*, quo tacite excluditur professio eorum fidei; idque non obstantibus omnibus decretis et sententiis Ecclesiæ.

247. *Obj. IV.* Encyclica seu *Breve Apost.* BENEDICTI XIV super Bullam UNIGENITUS, huic tanquam judicio dogmatico derogat in multis : nam pleraque Parlamenta illud *Breve Apost.* repudiarunt. 1° eo quod repugnet legi silentiariæ a Rege circa prædictam Bullam impositæ : 2° Quia indirecte eo tendit, ut definitiones Rom. Pontificum habeantur pro regula fidei et morum, independenter a libera, uniformi, et conciliari acceptatione Ecclesiæ : 3° Quia docet, Bullæ UNIGENITUS neminem posse *absque salutis æternæ discrimine*, ullo modo refragari; item jubet, publice ac notorie refractariis denegare sacramenta, etiam in articulo mortis; cum vero Bulla UNIGENITUS semetipsam haberi pro regula fidei mandet, idem erit obligari ad acceptationem *Brevis Apost.*, ac obligari ad habendam Bullam UNIGENITUS pro regula fidei, ac contra sentientes pro schismaticis et hæreticis.

R. *Ad 1um*. Rex Galliæ nunquam silentium imposuit Episcopis circa substantiam, sed tantum circa *modum* et *qualificationem* Bullæ, dum alii eam dixere regulam fidei, alii negarunt. Imo ne hanc quidem qualificationem, *in sensu minus stricto*, vetat Episcopis, si modo contrarium sentientes nullo actu solemni et publico damnent ceu hæreticos ac schismaticos notorios,

atque a sacramentis arceant ; *Prohibemus,* ait Rex, *ne quis alium provocet, vel aggrediatur injuriosis terminis Novatoris, Jansenistæ, Semi-Pelagiani, Schismatici, Hæretici...* et hoc quidem ad aliquod tantum tempus; imo in declaratione de anno 1720, silentium duntaxat imposuit in annum unicum. Secus autem facientes Episcopi considerabantur ceu violatores legis silentiariæ, ita ut poneretur causa appellationis *de abusu,* ac recursus ad Parlamentum.

R. *Ad* 2um. Encyclica Papæ intendit præcise, ad *preces* regis Galliæ et præsulum Gallicanorum præscribere *regulam* circa deneganda refractariis adversus Bullam UNIGENITUS sacramenta, abstrahens interim ab omnibus Bullæ *qualificationibus,* scilicet vel quod sit regula fidei, vel judicium dogmaticum universalis Ecclesiæ circa objectum pertinens ad regulam fidei, vel lex tantum Ecclesiæ et status. Hujus rei causam vide num. 245.

R. *Ad* 3um. BENEDICTUS XIV recte negavit sacramenta publice ac notorie refractariis : non quod Bullam UNIGENITUS non acceptarent tanquam regulam fidei in *sensu stricto;* sed quia temerarie recusarent, se conformare judicio Pontificum et fere omnium Episcoporum in quæstione *facti doctrinalis,* quo judicant, considerato toto nexu doctrinæ Quesnellianæ, revera in ea contineri propositiones hæreticas et schismaticas, manifeste tendentes ad renovationem Jansenismi et Baianismi; atque hinc dicit, *non fore tutos, sed maximo salutis suæ discrimine.....*

Inst. 1. Regula in Brevi Apost. præscripta quoad 1am partem videtur iniqua, quia refractarios notorios sola notorietate facti privat S. Viatico; idque 1. contra apertam S. AUGUSTINI doctrinam, qui hom. 50, inter 50 (al. serm. 351, c. 4, n. 10) : *Nos vero,* ait, *a communione prohibere quemquam non possumus... nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive seculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.* 2. Contra exemplum Christi, qui Judæ porrexit S. Eucharistiam. 3. Contra communem regulam : non posse quemquam privari Communione, nisi fuerit declaratus pro excommunicato.

R. *Ad* 1um. Si *notorietas facti* sufficit ad denegandum S. Viaticum concubinario publico, qui adhuc in articulo mortis secum detinet concubinam : cur ea non sufficiat ad publice ac notorie refragantem Constitutioni Apost. et nec in morte resipiscentem, eodem privandum? S. AUG. ibidem, ut probat contextus, exhortatur peccatores prolapsos in casum pro *pœnitentia publica* reservatum, ut licet crimen convincenter per testes probari non possit, semetipsos in ordinem pœnitentium sistant Ministro Ecclesiæ. Cum tamen populus videret quosdam, quos noverat talium criminum reos, accedere ad S. Communionem, S. AUG. se excusando dicit, sibi ea crimina aut non fuisse denuntiata, aut ea a denuntiantibus non fuisse rite probata.

Jam vero neutrum genus peccatorum, sive quos S. AUG. solus cognoscebat, quin cognoscerentur a populo; sive quos non cognoscebat AUG., cognoscebantur autem ab aliis, at sine denuntiatione facta Episcopo, comprehendebatur in classe peccatorum publicorum ac notoriorum *notorietate facti;* adeoque ad denegandam ipsis *Communionem* (quam quidem nonnulli aliter intelligi volunt a S. AUG. hic, quam de Eucharistia) necessaria erat aut confessio propria, aut convictio judicialis. Addit nempe S. AUG. serm. supra cit. : *Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit accusator et judex?* Alibi S. AUG. pro sufficienti causa agnoscit notorietatem facti, ut hom. 49, inter 50 (al. serm. 392 ad Conjug., n. 5) : *A communione se*

cohibeant, qui sciunt quia novi peccata ipsorum; ne de cancellis projiciantur: quorum autem nescio, hos coram Deo convenio.

R. *Ad* 2^um^. Non est omnino certum, quod Christus Judæ porrexerit S. Eucharistiam; de quo plures SS. Patres et Interpretes ambigunt. Si certum : docet Angelicus, Judam non fuisse peccatorem publicum 3 p., q. 81, a 2, ad 2. De publico autem peccatore docet cum S. Chrys. et aliis. *Si novus Judas corpus Jesu Christi petat, prohibe illum.* Quippe ministri Ecclesiæ duntaxat dispensatores mysteriorum sunt, et ut fideles inveniantur, sanctum dare canibus non licet.

R. *Ad* 3^um^. — *N.* quod sit communis regula : quæ fuit objectio Parlamenti Burdegalensis in epist. ad Regem; verum cui Cancellarius D. Daguesseau abunde satisfecit dicens : *Auctores prædictæ epistolæ non satis penetrarunt principia hujus materiæ : videntur enim confundere velle duas res valde diversas, nempe recusationem administrandi sacramenta iis, quos Ministri judicant indispositos, et pœnam excommunicationis. Excommunicatio quidem privat sacramentis, sed non omnis privatio sacramentorum est excommunicatio...*

Inst. 2. Iniquum est, ejusmodi refractariis in morte denegare S. Eucharistiam, quæ *viventibus* fuit concessa : iniquum, pro peccatoribus publicis habere presbyteros virtuosos, doctores celebres, virgines pias : iniquum, nequicquam cedere, aut de rigore velle remittere, ut evitetur schisma, et pax adeo desiderata procuretur; ergo.

R. *Ad* 1^um^. — *N. supp.* Nam complures, præsertim Moniales fuerunt juste privatæ sacramentis, tam in vita, quam in morte, quia earum renitentia erat publica in illarum communitate; sicut indignitas peccatoris publici est cognita in suis ædibus, ubi negatur ipsi viaticum. Imo si notorietas delicti supponatur esse æqualis tam in templo, quam in domo, dubitandum non est, quod peccatori publico ad sacram mensam accedenti deneganda a parocho sit Eucharistia. Hic vero casus non est ita frequens, ut quis visa multitudine audientium Missam, vel communicantium, præsertim Parisiis, ubi vix sciuntur nomina præsentium in templo, agnoscat, quinam sint publici peccatores.

R. *Ad* 2^um^. — *N. A.* Non enim in sola morum honestate virtutes christiani hominis omnes consistunt; hinc Tertullianus factus Montanista, quamvis conservaret morum puritatem, quæ ipsum in censum Doctorum virtute et scientia illustrium evexerat; tamen tota hæc apparentia sanctitatis non impediebat, quin S. Hier., L. contr. Helvid., n. 17 diceret : *De Tertulliano nihil amplius dico, quam Ecclesiæ hominem non fuisse.* Bossuetus Protestantibus pietatem et charitatem suorum objicientibus docte respondit, eam pietatem tantis encomiis evectam, nisi submissio erga Ecclesiam jungatur comes, reipsa nihil aliud esse, quam *subtilem ac periculosam hypocrisin*, cum modus bene credendi sit fundamentum bonæ vitæ.

R. *Ad* 3^um^. Ministri Ecclesiæ nequicquam cedere possunt de *juribus sacris*, cum non sint propria, sed Christi et Ecclesiæ jura. Non hic agitur de personali emolumento Ministri, sed de reverentia Corpori et Sanguini Jesu Christi debita, cujus profanationem publicam et scandalosam impedire tenentur. Pax *hujus mundi* solum fundatur in commodis temporalibus et humanis, quorum causa nonnunquam triumphus ceditur errori, et opprimitur veritas; sed pax *Ecclesiæ*, quæ est pax *Dei*, non reperitur, nisi in submissione integra ac perfecta ad judicia Ecclesiæ pro fidei puritate et

integritate edita : in reverentia Ministris et tremendis eorum functionibus nomine Christi exercitis debita : nec non in zelo potestatis secularis, Ecclesiam protegendi. Hæc est pax, pro qua firmanda ac restituenda apprehendit Ecclesia arma justitiæ 2. Cor. 10, ad humiliandam *omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei*. Si nihilominus seditionem foveant pervicaces, audiant S. Chrys. : *Non est homo, qui ligat, sed Christus, qui nobis dedit hanc ligandi potestatem... adveniet tempus judicii, quod doceat* rebelles, quid sint vincula ecclesiastica, quam potentia et formidanda.

Inst. 3. Iniquum est, saltem in principiis Ecclesiæ Gallicanæ, habere pro excommunicatis necdum *judicialiter* declaratos : sed hoc ipsum Breve illud Apost. Bened. XIV aperte adstruit; ergo.

R. — *N. M.* Nam hæc Martini V concessio, quamvis, ut *Dumont* et *Collet* testantur, non reperiatur in Concordatis initis cum natione Gallica; tamen habetur in Concordatis initis cum natione Germanica. Dein Concordata cum utraque natione fuerunt inita solum ad quinquennium, nec de illorum innovatione constat. Præterea, si tunc temporis licuit Regi cum Martino V nomine totius nationis Gallicæ per suos Legatos, saltem ex consensu nationis tacito ac præsumpto, inire Concordata; cur idem non liceat eorum successoribus? Si vero id licet, consequitur, hunc tacitum nationis consensum a Parlamentis non posse sine regiæ Majestatis dehonoratione revocari vel irritari, nisi id petat evidens et magna regni necessitas, qualis in præsenti casu non datur. Nam Benedictus XIV in suo Brevi Apost. nationi Gallicæ totum, quod potuit, indulsit, ut patet ex dictis supra. Demum hæc *via moderationis* atque *excusationis*, quam ostendit, Episcopis insinuat, dum scribit, notorietatem criminis, quæ ab interna dispositione dependet, certioribus ac gravioribus probationibus indigere.

Inst. 4. Breve illud Apost. quoad secundam sui partem videtur aut plane inefficax ac inutile, quia vix unquam effectum habuit vel habebit; aut indignum etiam : tum quia, si adsint graves præsumptiones et urgentia indicia non acceptationis Bullæ Unig., ea saltem domesticis cognita erunt : tum quia, ubi sunt ejusmodi graves præsumptiones, non licet impendere absolutionem sacramentalem; ergo et Eucharistia non sine scandalo et injuria porrigitur.

R. — *N. A.* Nam 1° Breve Apost. saltem fuit promulgatum et receptum in Galliis, ceu idonea justaque regula urgendi executionem, seu acceptationem Bullæ Unigenitus. Si quando autem effectu careat, aut non rite, aut plane non applicata; id se habet per accidens ad mentem sapientissimi Pontificis, qui sicut vi prædictæ regulæ, quantum fieri potuit, liberalitatis refractariis indulsit plurimum, ita *rigoris*, quantum necesse erat, minimum exeruit.

2° Domestici, ubi vident tali moribundo porrigi S. Viaticum, poterunt cogitare, vel quod fuerint decepti circa suas præsumptiones et indicia, vel quod moribundus alias refractarius egerit pœnitentiam; quippe charitas non cogitat malum, quin et omnia in bonam partem interpretatur.

3° Judicium sacramentalis absolutionis est quid privatum et occultum : sed porrectio vel denegatio S. Viatici est quid publicum; cum ergo per indicia quantumvis gravia non fiat certo reus, habet jus uti ad famam publicam, ita ad Viaticum publice porrigendum : quod si privatim et in occulto peteretur, paris foret conditionis cum *absolutione* sacramentali.

248. *Obj. V.* Ut Bulla Unigenitus vere sit dogmaticum Ecclesiæ univer-

salis judicium, præcedere debet examen Episcoporum diligens ac maturum, et ne lædatur Libertas Gallicana, in provinciali aut nationali Synodo : requiritur unanimitas et uniformitas in acceptatione : acceptatio sit libera, et promulgatio solemnis, utraque autem universalis, oportet. Sed ista deficiunt, quia Gallicani Præsules *leviter* duntaxat Bullam examinarunt, et Episcopi extra Galliam *cæco modo* eam receperunt : plerique Episcopi obstiterunt, atque etiamnum obsistunt : in Galliis res tota regis auctoritate et terroribus peracta est : demum Carolus VI eam noluit in suis Provinciis promulgari; ergo.

R. 1°. Si valet argumentum, nutabunt omnes omnino Bullæ contra *Lutherum, Baium, Jansenium, Molinosum*, etiam intra Conc. œcumenicum; ac proin cuivis fideli, prout infert Collet SS. Theol. Doctor et Professor Paris., licebit dogmaticis Concilii Trid. decretis reluctari, et ab ea Synodo, in qua Præsulum ultra-montanis placitis addictorum numerus prævaluit, ad aliud vere œcumenicum appellare Concilium, in quo Episcoporum dictis placitis adversantium numerus vinceret.

R. 2°. Quidquid sit de examine Episcoporum, cui querelæ instar omnium satisfacit locupletissimum Patriarchæ Ulyssiponensis ad Episc. Nemaus. testimonium 28 Sept. 1717, quo postquam omnia ceu totidem insignes calumnias explosit; id confirmat, ait, *effatum apud Gallos tristissimum : nemo Jansenistis mendacior*. Quidquid de *juribus* ac *privilegiis* Clerici Gallicani, quæ sane melius perspecta fuere Regibus, Episcopis et Clero Galliarum; hoc statuimus indubitatum : legem publica et legitima auctoritate latam, firmam ac inconcussam ex se esse debere, nec privato cuivis, ut illam infirmet, fas esse inquirere in *examen, modum*, et *motivum*, quo lata est; præsertim cum promissa Ecclesiæ a Christo facta perpetua sint et absoluta, ita ut certo tenendum sit, semper omnes necessarias conditiones fuisse adhibitas, quoties lata est, aut accepta a corpore primorum Pastorum definitio.

R. 3°. Ad unanimitatem sufficit multo major primorum Pastorum multitudo adhærens Capiti Ecclesiæ, juxta Vincentii Lirin. Commonit., c. 38. Alioquin legitime non fuerint acceptata, tum Zosimi decretum, cui 19 Episcopi cum suo duce Juliano provocantes ad gen. Concilium : tum Ephesini Concilii statuta, queis præeunte Joanne Antioch. 30 Episcopi : tum Conc. Chalcedonensis definitiones, queis multo plures restiterunt. Numquid plusquam decem Præsules Gallicani quondam Calvini partes adjuverant. Uniformitas alia non requiritur, quam communis consensus circa acceptationis substantiam : quotquot autem Episcopi Bullam acceptarunt, professi sunt omnes, sicut circa Constitutionem adversus librum de Molinos et de Placitis Sanctorum, ita in Bulla Unigenitus, sese doctrinam Ecclesiæ agnoscere, se illam cum obsequio et reverentia acceptare, se librum Quesnelli et extractas 101 propositiones eodem modo proscribere, ac cum iisdem qualificationibus quibus a Summo Pontifice damnatæ sunt. Quodcumque ergo occurrit discrimen acceptationis, id spectat solas *formalitates*, varias pro variis locorum ac temporum circumstantiis.

R. 4°. Uti acceptata, sic promulgata fuit Constitutio Unigenitus in Ecclesia Romana, omnium reliquarum Matre et Magistra : in Ecclesiis totius Italiæ : in tota Gallia, ubi orta est controversia : demum ab universi fere orbis Metropolitanis, de quibus vide, n. 241. Quamvis autem Carolus VI noluerit suis in Provinciis fieri promulgationem Bullæ Unigenitus solemnem per Nuntium Apost.; facta tamen est huic æquipollens promulgatio per

omnes Germaniæ et Belgii Academias, eidemque fere omnes orbis Episcopi et Doctores sine ulla oppositione in suis Lucubrationibus, Synodis, Epistolis omnimodam venerationem ac obedientiam deferebant.

Inst. 1. Si Bulla UNIGENITUS est judicium Ecclesiæ dogmaticum: ergo iniqua esset appellatio ad Concilium : atqui non est iniqua; tum quia innumeri sunt Appellantes, et inter hos non pauci etiam Episcopi; tum quia appellationem hanc Deus videtur comprobare tot prodigiis, et sanitatum operationibus ad tumulum Diaconi *Paris*, qui appellationi immortuus est; ergo.

R. — *N. min.* De *appellatione* a judicio Ecclesiæ dogmatico *ad Concilium Generale*, vide num. seq. et Tract. de Princip. Theol. Porro convocare Concilium adversus mala quotidie emergentia, non esset medium decens providentiam divinam, nec infirmitati humanæ conveniens, nec afflictis rebus Ecclesiæ accommodatum, quia non statim, non semper et ubique medela præsto esset. Demum nunquam *Appellantium Episcoporum* numerus (quidquid sit de inferioris conditionis refractariis) tantus fuit, quantus ille Appellantium hæreticorum in causa Pelagii, qui cum suo duce *Juliano* novemdecim erant, cum Appellantes in Galliis Præsules nunquam plures, quam sexdecim fuerint; et hodie vix ullus sit.

Quantum ad *prodigia* : extremum hoc effugium, et causæ deploratæ, nostro præsertim ævo, miserrimum præsidium est, ex hoc multiplici capite : omnes namque omnium seculorum hæretici sui erroris et fictæ sanctitatis patrocinium ementita miracula jugiter jactitarunt : et Diaconus *Paris* ad mortem usque doctrinæ Jansenianæ pertinaciter addictus, in æquissimam formularii legem furiose debacchatus, cum Archiepiscopo Ultrajectensi notorie intruso, schismatico, et nominatim excommunicato, arcta communione junctus, gloriatus tanquam de præclaro facinore, quod perdiu, exceptis diebus Festis et Dominicis, abstinuerit ab ingressu Ecclesiæ, et per biennium, etiam in Paschate, prætermiserit S. Communionem. Asserta Diacono *Paris miracula*, post maturam ad juris præscriptum discussionem, declarata et rejecta sunt tanquam ficta, absona, temere et contra leges evulgata, characteribus legitimis plane destituta, ab omni prorsus fide abhorrentia, Deo indigna, et diabolicæ potius virtuti adscribenda.

Acta item *verbalia* Appellantium de iis miraculis, ceu *evidenter probatis*, ab Archiepiscopo Paris. solemni Mandato pronuntiata, ipso jure radicitus irrita, seu rem, seu formam spectes, omnino vitiosa, multis titulis abusiva, informia, inutilia, etc. Ac demum ut rex Christianismus firmaret Archiepiscopi Paris. sancita, et scandalum penitus aboleret, Cœmeterium S. Medardi solemnibus edictis claudi imperavit.

His adde, quod in pari concursu *prodigiorum* et *auctoritatis*, cujus est quævis miracula recognoscere ac approbare; Ecclesiæ auctoritati miracula cedere debeant tanquam columnæ et firmamento veritatis, ita ut, qui eam non audit, sit *sicut ethnicus et publicanus;* vide hic TRID., Sess. 25 de Invocat. SS. Adde Emin. Card. Lambertini, postea BENEDICTI XIV opus pereruditum de Canonizatione SS., ubi Tom. IV, c. 7 de vita Diaconi *Paris* ita habet : *totus et universus libelli*, Vie de Paris, *contextus eo unice collimabat, ut homo Apost. Sedi refragans, schismaticus, hæreticus, acerrimus impugnator Constitutionis, quæ incipit* UNIGENITUS, *pertinax Jansenistarum assecla, falsis ipsi attributis miraculis imaginem solidæ virtutis et sanctitatis præ se ferret. Sancte ergo et prudentissime Episcopi Gallicani abstinuerunt a sumendis informationibus juridicis; et sancte ac prudentissime insano, scandaloso et temerario cultui obstiterunt.*

Demum quæ insania, nostris temporibus, queis impietas et irreligio vera etiam miracula arrodit exploditque ab iis hominibus, qui supra tot Pontifices, Archiepiscopos, Episcopos et Doctores sapere volunt, obtrudi senica convulsionum et crucifixionum prodigia, verius figmenta mendaciis et scandalis plenissima?

Inst. 2. Nullo argumento solido clare evinci potest, quod Bulla UNIGENITUS sit universalis Ecclesiæ lex et definitio dogmatica; ergo.

R. — *N. A.* Vide num. 243. Adde quod Archiepiscopus Parisiensis de Beaumont, quem jure dixeris ævi nostri Chrysostomum, Tournely, Collet, et alii plerique Galli vere orthodoxi ita ratiocinentur :

Ea constitutio habenda est *dogmatica* Ecclesiæ definitio, quam uti talem constanter prædicant Summi Pontifices, Cardinales, Synodi ea de re habitæ, Gallicani Præsules variis in Comitiis et Mandatis pastoralibus, denique orbis catholici Metropolitæ, suis expresse aut tacite consentientibus Suffraganeis : plaudentibus insuper tam domesticis, quam exteris sacris Facultatibus. Atqui ex dictis Bulla UNIGENITUS, non ut mera disciplinæ lex, sed ut *dogmatica* definitio, a Summis Pontificibus, Cardinalibus, Synodis, Præsulibus agnita fuit ac declarata, suffragantibus tum domesticis, tum extraneis Academiis; ergo.

Quæ solidissima ratiocinatio si quem nihil admodum moveat; metuendum sane cum sapientissimo æque ac sanctissimo Archipræsule Parisiensi in sua Instruct. Past. an. 1757, ne in Ecclesia, quæ semper sollicita pro conservanda unitate, puritate ac integritate fidei, errorem sub quovis simulationis fuco aut larva tectum nunquam tolerat; ne, inquam, amor novitatis, gustus singularitatis, vitium obstinationis agat præcipitem in *falsam* illam *scientiam*, quæ tempore S. Pauli nonnullis causa erat *excidendi circa fidem.* 1. Tim. 6, 21.

249. *Observa.* Ex dictis sequitur *nullas* et *irritas* esse appellationes ab hac dogmatica definitione Pontificis et Ecclesiæ universalis ad generale Concilium. Præterea *illicitas* eas ostendunt prohibitiones et decreta PII II et MARTINI V. *Inutiles* denique probant tum experientia, qua novimus vel ejusmodi hæreticorum exceptionibus nihil esse ab Ecclesia concessum, ut supra dictum de *Juliano* et *aliis Pelagianis;* vel Ecclesiæ etiam indulgentia quoad hanc rem hæreticis data nihil esse profectum, ut de *Lutheranis* et *Calvinistis* constat; tum ratio :

Quem enim in finem cogatur Concilium? An ut certi aliquid statuatur de dogmate? sed sicut *Baiani* et *Janseniani* de Baii et Jansenii propositionibus fatentur, eas, prout jacent, damnatas esse; sic etiam *Quesnelliani* de ducis sui articulis negare non possunt. An ut a concilio definiatur, sitne Baii, Jansenii et Quesnelli sensus hæreticus? Sed si Ecclesia in definiendis *factis dogmaticis* non est infallibilis, nec erit Concilium generale; cum auctoritas Ecclesiæ congregatæ in Concilio major non sit, quam Ecclesiæ extra Concilium dispersæ quidem, sed cum Capite suo aliquid communicato consilio decernentis.

Unde *appellationes* ejusmodi nihil aliud esse deteguntur, ac tergiversationes et subterfugia, queis interim declinetur judicium Ecclesiæ, dum, quod his temporibus difficillimum est, confletur *generale Concilium*, idipsum postea variis exceptionibus extenuandum. Vide Tract. de Princ. Theol.

DISPUTATIO V.

DE GRATIA ACTUALI.

CAPUT I.

DE NATURA GRATIÆ ACTUALIS.

ARTICULUS I.

AN RECTE A QUIBUSDAM ASSIGNETUR NOTIO UNIVERSALIS GRATIÆ ACTUALIS?

251. *Nota.* Triplex est de gratia actuali sententia; 1ª est *Quesnelli*, quam exprimit prop. 19. *Dei gratia nihil aliud est, quam ejus omnipotens voluntas: hæc est idea, quam Deus nobis tradidit in omnibus suis Scripturis.* In eumdem sensum loquitur propp. 10, 11 et aliis pluribus. 2ª Est *Arnaldi*, tom. 7, ep. 598, ad D. du Vaucel, ubi asserit, gratiam esse ipsam actionem deliberatam creaturæ. 3ª Est *Alvarezii, Lemos*, aliorumque vulgo Thomistarum, qui negant universim, gratiam esse vel actum deliberatum et liberum, vel indeliberatum et vitalem duntaxat creaturæ rationalis; sed statuunt eam esse aliquid actibus hujusmodi prævium, eorumque causam, quam in *mortua aliqua qualitate* eaque duplici reponunt, quarum altera sit 1º præveniens, qua efficiatur actus indeliberatus, et pertinens ad gratiam sufficientem: altera 2º præveniens, seu adveniens post actum primum constitutum, qua voluntas physice prædeterminetur ad actus deliberatos, constituens gratiam efficacem.

252. *Dico I.* **Gratia actualis nullo legitimo sensu potest dici Dei omnipotens voluntas.**

Prob. Gratia a Theologis spectatur vel *in seipsa* præcise, vel ex parte *principii*, vel ex parte *termini*: sed sub nullo respectu sensu legitimo dici potest omnipotens Dei voluntas; ergo. *Min.* quoad 1ªm et 3ªm *partem* liquet; quia gratia in *se ipsa* præcise sumpta distincta sumitur a principio, quod est Dei voluntas: ex parte termini autem accepta non est nisi motus voluntatis creatæ. Quoad 2ªm *partem probatur*:

1º Quamvis voluntas Dei omnipotens esset *principium* gratiæ, tamen nec Scriptura, Concilia aut Patres gratiam vocant Dei omnipotentem voluntatem: nec theologice aut philosophice loquendo principium seu causa gratiæ dicitur gratia.

2º Quamvis gratia ex parte principii posset dici voluntas Dei, tamen non

nisi erronee dicitur voluntas *omnipotens*, seu sub notione omnipotentiæ. Nam sub hac idea proponitur talis efficacia voluntatis divinæ, cui nunquam resistitur, nec resisti potest : sed talis idea convenire gratiæ actuali nequit, utpote cui voluntas humana resistere potest et sæpius resistit, ut ex Scriptura, Conciliis et Patribus liquet, atque ex damnatione prop. Quesnellianæ eruitur ; ergo.

3° Gratia ex constanti Ecclesiæ idiomate sonat illustrationem, visionem, suasionem *in intellectu*, aut inspirationem amoris, suavitatem, dulcedinem, voluptatem sanctam, concupiscentiam boni et delectationem cœlestem *in voluntate*; sed hoc falsum esset, si Dei gratia *nihil aliud* foret, quam voluntas Dei omnipotens; ergo.

253. *Dico II.* **Gratia actualis non est ipse actus creaturæ deliberatus.**

Prob. I. Actus deliberatus est consensus liber vocationi divinæ præstitus : sed hic non est gratia; tum quia est effectus gratiæ tanquam causæ : tum quia gratiæ natura est talis, cui possit homo non consentire; quod fieri non posset, si gratia esset ipse consensus : cum implicet in terminis esse simul consensum et dissensum, atque hinc gratiæ, quæ consensus sit, posse dissentire.

II. Ex Conciliis et Patribus manifeste constat, ab iis supponi gratiam excitantem esse distinctam a libera voluntatis actione; hinc Trid., Sess. 6, cap. 5, docet, hominem per gratiam excitantem motum, eidem gratiæ libere assentiendo, se disponere ad justificationem : et S. Aug., constanter contra *Pelagianos* gratiam proponit tanquam præparationem et inspirationem voluntatis, negat autem ipsam esse bonam voluntatem.

Hæc assertio tamen non impedit, quominus cum communiori sententia dicatur, *actus* etiam *deliberatos* et efficaces voluntatis subinde esse auxilia gratiæ ad alios actus salutares. Auxilium enim gratiæ ad salutariter operandum est donum supernaturale movens ad ita operandum salutariter : sed actus etiam deliberati sæpe sunt dona supernaturalia, ut patet passim ex S. Augustino et Trid., Sess. 6, cap. 16, ubi dicitur : *Tanta est Dei erga homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.* Præterea aliunde possunt movere ad actus alios salutares; quia actus charitatis juvat ad actus cæteros : et si affectus inefficax movere potest, a fortiori movebit sæpe actus deliberatus et efficax.

254. *Dico III.* **Gratia actualis non consistit in qualitate aliqua mortua.**

Prob. Nec in Scriptura, nec in Conciliis aut SS. Patribus, unde tota de gratiæ auxiliis doctrina ad nos dimanavit, expressum aut sufficienter judicatum est, aliquam qualitatem ejusmodi esse, aut referri ad auxilium gratiæ; officio enim id ostendendi et probandi necdum ab ullo Thomista est satisfactum; ergo.

Conf. Concilia et Patres videntur potius qualitatem ejusmodi a notione gratiæ rejicere. Trid., Sess. 6, c. 5, postquam dixisset, *exordium justificationis* in adultis *a Dei gratia præveniente, hoc est, ab ejus vocatione* sumendum esse; hanc vocationem deinde explicat per *illuminationem* et *inspirationem*, quarum illam esse cognitionem, hanc vero actum vitalem voluntatis exinde constat, quod dicatur, *per Spiritus sancti illuminationem cor hominis a Deo tangi.* S. Aug. autem, L. 2 de pecc. mer. et rem., c. 19, n. 33, sic loquitur.

Cum autem ab illo (Deo) *illius adjutorium deprecamur ad faciendam perficiendamque justitiam, quid aliud deprecamur, quam ut aperiat quod latebat, et suave faciat quod non delectabat;* ubi similiter per primum indicatur cognitio intellectus, et per secundum vitalis affectio voluntatis. Jam vero *exordium justificationis* non fieret a vocatione, et *aliud quid* deberemus deprecari, si gratia primo prævéniens aut etiam efficax staret in qualitate prævia et causa actuum indeliberatorum et deliberatorum.

255. *Obj. contr.* 1um cum Quesnellianis. Ad Rom. 14, v. 4 dicitur : *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit. Stabit autem; potens est enim Deus statuere illum.* Ad Ephes. autem 1, v. 11 : *In quo etiam et nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ;* ergo. *Conf.* S. Aug. in ep. 167 (al. 217, n. 24) ad Vitalem, statuit Deum ipsos persecutores *ad se ipsum omnipotentissima facilitate convertere, ac volentes ex nolentibus facere.* Et L. de Corr. et Gr., c. 14, n. 45 ait, Deum *sine dubio habere humanorum cordium, quo placuerit, inclinandorum omnipotentissimam potestatem;* ergo.

R. — *N. Cons.* Agnoscimus enim quidem, quod Deus possit illum, qui peccando cecidit, pristino statui restituere; non ideo tamen gratia nihil aliud est, quam *omnipotens Dei voluntas* : neque singulæ gratiæ sunt omnipotentes aut efficaces. Item voluntas quidem Dei absoluta, de qua textus alter utpote ad *prædestinatos* pertinens loquitur, effectum sortitur semper : sed cum illud sit efficax Dei consilium dandi gratiam, aliud efficax obtinendi effectum gratiæ, neque hoc postremum in Deo semper sit; iterum nihil ex hoc textu pro objectione sequitur.

Ad Conf. rursus *N. Cons.* Quia rursus ex his textibus non sequitur, omnem gratiam esse *efficacem*, nullam sufficientem tantum, et cui reipse dissentiatur; quæ sequela, ut quidem propria est *Calvini*, *Jansenii* et *Quesnelli* doctrina, sic S. Augustino contraria, ut alibi ostendetur.

256. *Obj. contr.* 3um. Gratia prævéniens est pulsatio cordis, juxta illud Apoc. 3, v. 20 : *Ecce sto ad ostium, et pulso.* Sed pulsatio procedit effective a solo pulsante, non autem ab eo, cujus ostium pulsatur; ergo. *Conf.* Ibidem etiam pulsatio et vox separatur ab auditione, dum additur : *Si quis audierit vocem meam et aperuerit mihi januam, intrabo ad illum,* etc. Sed sola auditio est actus vitalis : vox autem et pulsatio est quid illam præcedens; ergo.

R. — *D. M.* Est pulsatio materialis, inanimata, sensuque mentis nostræ non perceptibilis *N.* spiritualis, animata seu vitalis, et hinc sensu mentis nostræ perceptibilis *C.* Hæc sicut sola creaturæ rationali convenit, ita secundum Patres et Concilia formaliter fit per cogitationes *intellectus* et affectiones *voluntatis;* quia tamen Deus earum causa *principalis* physica et unica moralis est, ille per eas dicitur pulsare, creatura rationalis autem pulsari.

Ad Conf. D. M. Pulsatio et vox distinguitur ab auditione, si hæc sumatur pro actu deliberato seu consensu libero voluntatis *C.* si auditio sumatur pro actu indeliberato seu gratia excitante *N.* Vocem et locutionem Dei in nobis non esse qualitatem vel monitionem mortuam, sed spiritualem et vitalem, liquet tum ex Ps. 48, v. 9, ubi dicitur : *Audiam, quid loquatur in me Dominus;* quod ridicule diceretur, si locutio hæc nullo sensu mentis

percipi posset, et hinc non esset vitalis : tum quia hanc vocem non tantum audiunt illi, qui januam sui cordis Deo pulsanti aperiunt, ut habetur in textu Apoc. cit.; sed illi etiam, qui januam cordis claudunt et obdurant, juxta Ps. 94, v. 8 : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Inde autem sequitur Dei vocem talem esse debere, quæ mentis auribus audiri possit, et audita nos non determinet infallibiliter ad aperiendum; vox autem ejusmodi nonnisi in actibus vitalibus indeliberatis statui potest.

Inst. 1. Joann. 6, v. 44, dicit Christus : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Et S. Aug., L. 1 ad Bonif., c. 19, n. 37, sic loquitur : *Non ait : duxerit; ut illic aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam volebat? Et tamen nemo venit, nisi velit : trahitur ergo miris modis, ut velit, ab illo qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari..... ut volentes ex nolentibus fiant.* Ergo juxta Aug. aliud est duci, aliud trahi : sed homines ducuntur actibus vitalibus; ergo trahuntur per gratiam non vitalem. *Item,* S. Paul. ad Rom. 8, 14, enuntiat : *Quicumque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei;* in quæ verba S. Aug. L. de gest. Pelag. dicit : *Procul dubio plus est agi, quam regi.* Sed per actus vitales homo regitur ad salutem; ergo per aliquid distinctum et non vitale agitur.

R. Per actus vitales intellectus et voluntatis omnia præstari, eosque *ducere, regere, agere, trahere,* et si quid aliud est, quod de gratia excitante vel efficaci dicitur. Homines enim non aguntur aut trahuntur ut lapides, bruta aut servi legati, sed ut loquitur S. Th. in c. 6. Joann. Lect. 5. *Multipliciter trahit Pater ad Filium, persuadendo, alliciendo, admirabili delectatione et amore veritatis.* Unde idem S. Doctor interiorem instinctum divinæ operationis explicans usurpat semper actiones vitales, nempe *revelationem doctrinæ* in c. 15 Joann. Lect. 5, motum *Spiritus sancti revelantis et præcipientis* in c. 2 ad Galat., *vocationem interiorem* in 4. Dist. 17, q. 1, a. 1, etc.

Sensus vero S. Aug. apertus est ex scopo quem intendit, et materia in qua versatur; utpote qui contra *Pelagianos* hic probabat non præcedere gratiam voluntatem naturalem meritoriam gratiæ, sed ipsum etiam velle haberi per gratiam. Cæterum dum S. Aug. postrema verba sic concludit loc. supra cit., n. 6. Qui *Spiritu* (sapientiæ) *non viribus propriæ voluntatis reguntur et aguntur, filii sunt Dei*, ostendit eadem ratione, hoc est, per actus vitales, non autem qualitatem mortuam agi homines; sicut per eosdem, non autem hanc, ex adversariorum confessione reguntur.

Inst. 2. Supernaturalis illustratio et affectio voluntatis indiget principio supernaturali, physico, et intrinseco animæ; quia potentiæ *connaturalius* agunt per principium intrinsecum : quæ ratio est, qua existentia habituum supernaturalium et luminis gloriæ stabiliri solet. *Conf.* Actio vel *operatio Dei* nos adjuvantis ad vitalem actum eliciendum, nec est realiter eadem cum actu vitali nostro, nec cum nostra actione : tum quia actio Dei est causa nostri actus vel actionis : tum quia Deus alias nostra actione juvaret nos ad nostram actionem quod vel ridiculum, vel contradictorium est. Atqui *vocatio, illuminatio,* etc., est operatio Dei nos adjuvantis ad actum vitalem eliciendum; ergo.

R. — *D. prob.* Potentiæ connaturalius agunt per principium intrinsecum, si agunt permanenter et per modum status habitualis supernaturalis *C.* si agant transeunter et sub ratione puræ elevationis indebitæ. *N. Disparitas* est,

quia in 1° casu potentiæ imitantur modum operandi *naturæ*, quæ ad sibi connaturalia permanenter se habet, et ideo etiam desiderat requisita ad operandum intrinseca, atque huc pertinent exempla in objectione allata. In 2° autem cum pœnitentiæ non operentur per modum naturæ, sed *elevationis* duntaxat indebitæ; non magis connaturale est, operationem fieri per principia intrinseca, quam extrinseca. Sicut enim nihil exigit potentiam elevari, sic nec exigit determinata elevationis principia.

Ad Conf. R. — *N. M. Ad rat.* 1am. — *D.* Actio Dei immanens, h. e. decretum liberum, quo Deus vult actum vitalem in nobis producere, est causa nostri actus et actionis *C.* actio Dei transiens seu extrinseca *subd.* principiative sumpta *C.* terminative vel modaliter sumpta *N.*

Ad rat. 2am. — *D. seq.* Alias nostra actione formaliter ut nostra juvaret nos ad nostram actionem *N.* nostra actione sumpta formaliter ut Dei actione *T.* Dixi : *Transeat;* quia *proprie loquendo* non adjuvamur a Deo nisi ad illos actus, quos ipsi proprie agimus, nempe quos excitati libere facimus : actus autem vitales indeliberati et gratiæ pure excitantis ac primo prævenientis, qui non fiunt a nobis libere operantibus, proprie nostri non sunt; ideoque rectius secundum Concilia et Patres simpliciter dicitur Deus *in nobis* eos *sine nobis* facere, quam ad eos faciendos nos juvare.

Inst. 3. Ex Apost. 1 ad Cor., c. 3, v. 5 : *Non quod sufficientes simul cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Atqui hæc sufficientia nostra non est cogitatio nostra; ergo est gratia distincta et cogitationem prævenientis.

R. 1°. — *D. m. subs.* Atqui hæc sufficientia nostra non est cogitatio nostra respectu actuum indeliberatorum *C.* respectu actuum deliberatorum *subd.* non est sufficientia adæquata *C.* inadæquata et partialis *N.* Sufficientia nostra ad quoscumque actus salutares est ex Deo : aliter tamen ad actus *indeliberatos*, quam ad *deliberatos;* ad priores enim sufficientia non potest dari per actus indeliberatos, cum alias fieret progressus in infinitum; ad posteriores tamen dari potest per actus indeliberatos, nempe supernaturales cogitationes et affectiones, quæ proprie ex Deo, non autem ex nobis sunt, et partialiter saltem sufficientiam præstant ad meritorie agendum per actus deliberatos, ad quos excitant.

R. 2°. — *T. m. D. cons.* Est gratia distincta et cogitationem prævenientis, per aliquid intrinsecum, qualitatem mortuam vel motionem prædeterminantem. *N.* per aliquid extrinsecum, nempe assistentiam Dei vel Spiritus sancti, quæ causa gratiæ creatæ seu gratiæ auxilium extrinsecum dici potest, cum ipse actus indeliberatus sit gratia formaliter talis, creata et intrinseca *C.* Unde patet qualitatem aliam mortuam ad negotium gratiæ perficiendum non esse necessariam, sed superfluam.

Inst. 4. Patres ex adducto testimonio probant, insufficientiam ad salutariter operandum suppleri per gratiam distinctam et internam; ergo cum idem testimonium valeat pro pia illuminatione seu gratia excitante, probat similiter insufficientiam ad illam suppleri per similem gratiam intrinsecam.

R. — *D.* Probant hoc Patres, ex præsuppositione rationis certe ac naturalis *C.* sine ea suppositione *N.* Nempe quia vel *absolute*, vel saltem *connaturaliter* voluntas tanquam potentia rationalis non potest agere, nisi intrinsece illuminata et excitata; hanc intrinsecam illuminationem merito supponunt, et hinc, dum ex verbis Apostoli exigunt gratiam ad salutariter

operandum, recte etiam ad id postulant gratiam *internam*. Quod si nec hæc, nec ulla ratio similis occurreret, sed pari ratione voluntas posset juvari tam pure extrinsece, quam intrinsece; testimonium Apostoli etiam non probaret necessitatem gratiæ internæ ad salutariter volendum. Jam vero cum hæc ratio non teneat pro hoc, ut fiat ab intra illuminatio vel inspiratio supernaturalis, nec aliunde alia ratio probet; etiam Apostoli verba non faciunt pro auxilio *intrinseco* tanquam necessario ad producendas gratias excitantes.

ARTICULUS II.

QUÆNAM SIT NATURA GRATIÆ EXCITANTIS?

257. *Dico I.* **Gratia excitans theologice sumpta formaliter stat in duplici actione vitali creaturæ rationalis,** nempe *sancta cogitatione* circa objectum aut veritatem pertinentem ad salutem, quæ dicitur illustratio : et *pia affectione* ad actus salutares, quæ dicitur inspiratio.

Prob. I. Quoad illustrationem. 2. ad Cor. 4, v. 6, dicitur : *Ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei.* Et ad Eph. 1, v. 17 : *Deus... det vobis spiritum sapientiæ et revelationis in agnitione ejus; illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis,* etc.

II. Quoad inspirationem. P. 20, v. 4 : *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Et Joan. 6, v. 44 : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.*

III. Quoad utramque. Conc. Milevit. h. e. Afric., can. 4 (al. can. 79, Labb., t. 2, 1664 D) definit, utrumque esse donum Dei, *et scire, quid facere debeamus, et diligere, ut faciamus.* Similiter S. Aug., L. 2 de pec. mer. et rem., c. 19, n. 33, vocat gratiam Dei, qua aperitur quod latebat, et suave fit quod non delectabat. Quibus consonant dicta Trid., n. 254 citata; Item Araus. II, can. 5, 6, 7, ubi gratia excitans nunc *illuminatio*, nunc *inspiratio* appellatur.

Conf. Gratia excitans theologice talis præter illustrationem debet habere adjunctam inspirationem, ut patet ex controversia S. Augustini cum Pelagio, a quo etiam postremæ confessio exigebatur. Unde Cœlestinus I, ep. 1 ad Episcopos Galliæ de gratia ait (Labb., t. 2, p. 1615 E) : *Præparatur voluntas a Domino, et ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium.* Conc. Senonense, Decr. 15 (Labb., t. 14, p. 458 C) de voluntate humana ait, eam *interiori quodam et occulto secretioris inspirationis afflatu contactam sese convertere in Deum.* Trid., Sess. 6, can. 3 definit, *sine præveniente Spiritus sancti inspiratione hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere non posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur.*

258. *Obj.* Juxta Concilia laudata gratiæ excitantes fiunt a Deo *in homine sine homine* : sed si essent actiones vitales physice ab homine productæ, hoc esset falsum; ergo.

R. — *D. min.* Hoc esset falsum in eo sensu, quo Concilia dicunt gratiam fieri sine homine *N.* in alio sensu a Conciliis non intento *C.* Particula *sine nobis* vel homine, potest excludere triplicem hominis cooperationem, nempe

meritoriam, liberam, et physicam. Jam vero 1° certum est ex mente Conciliorum contra Pelagianos, gratias primo excitantes et prævenientes fieri sine cooperatione hominis *meritoria*, et etiam libera seu propria sui ipsius ex propriis viribus determinatione. 2° Certum etiam est, *multa fieri in homine*, ut ait Arausicanum, *quæ non facit homo* nequidem *physice*; qualia sunt gratia sanctificans, habitus virtutum per se infusi, aliaque hujus generis dona. Sed et 3° certum est, multa dici fieri sine homine, quæ tamen ipse homo *physice* producit; sic enim Apostolus ad Rom. 7, 20, loquens de motibus concupiscentiæ indeliberatis ait : *Si autem quod nolo, illud facio; jam non ego operor illud, sed, quod habitat in me, peccatum.* Et Christus de responsionibus datis vel dandis ab Apostolis in confessione fidei Matth. 10, v. 20 : *Non vos estis,* inquit, *qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*

Porro a Conciliis et Patribus excludi tantum operationem hominis *meritoriam* ac *liberam,* non vero physicam in gratiis excitantibus, patet ex *scopo,* qui erat, declarare hominem per suas naturales operationes non mereri vitam æternam aut primam gratiam, neque initium salutis in hominem, sed in solum Deum esse reducendum; quod utrumque, etiam admissa operatione hominis *physica* tantum, salvum et verum manet.

Inst. 1. Si gratia excitans esset actio a nobis et Deo physice producta, sequeretur primo, male dixisse Prophetam : *Auxilium meum a Domino,* secundo, initium salutis non esse a solo Deo, sed etiam ab homine, contra Conc. Araus. II, can. 25.

R. — *N.* 1am *seq.* Tum quia auxilium, *ut auxilium,* est a solo Deo; licet, ut actus vitalis est, sit etiam ab homine : tum quia a solo Deo est *moraliter,* libere et determinative, quamvis physice et materialiter sit ab homine. In illis autem, quæ Deus in nobis facit, nobis non libere sed *necessario* concurrentibus, proprie loquendo nos non dicimur agere et esse causæ, sed agi et esse instrumenta; unde Dei misericordiæ soli tribuuntur, et nulla in nobismetipsis gloriatio esse potest. — 2am *seq. N.* similiter. Nam initium salutis *radicaliter* et simpliciter primum est sola Dei voluntas, a qua auxilium procedit : *formaliter* autem et cum addito primum, seu initium salutis nobis intrinsecum est gratia actualis interna, quæ a solo Deo libere et determinative procedit.

Inst. 2. Saltem gratia excitans non constituitur partialiter per *piam affectionem* voluntatis. Nam posita illustratione intellectus ex natura rei sequitur excitatio et motio voluntatis; tum quia ex propositione objecti necessario resultat aliquis motus in voluntate : tum quia objectum non aliter agit in voluntatem, quam per speciem intellectui immissam; unde sola immutatio intellectus sufficit ad movendam voluntatem.

R. — *D. A.* Sequitur ex natura rei motio voluntatis supernaturalis *N.* naturalis *subd.* aliquoties, si nempe vividissime proponitur bonum vel malum *C.* semper et necessario *N.* Nempe sicut supernaturalis illuminatio requiritur, ut sanetur ignorantia intellectus nostri circa salutaria caligantis, ita requiritur supernaturalis inspiratio, ut sanetur infirmitas voluntatis. Unde S. Aug., L. 1 ad Simplic., Quæst. 2, n. 21, quærit : *Quis animo amplectitur aliquid quod eum non delectat? aut quis habet in potestate, ut vel occurrat quod eum delecture possit; vel delectet cum occurrerit? cum ergo nos ea delectant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc et præbetur gratia Dei.* Ex his responsio liquet ad rationem *primam : secunda* vero nihil aliud

probat, quam objectum non agere nisi mediante cognitione. Quod vel semper moveat, aut etiam motionem supernaturalem inferat, minime demonstrat.

Inst. 3. Si *pia affectio* partialiter constituat gratiam excitantem; ergo excitatio voluntatis vel est eadem cum excitatione intellectus, vel gratia moraliter nova et distincta ab illustratione : non primum; quia Pelagius illustrationem admittens hoc ipso etiam admisisset *gratiam inspirationis*, quod falsum est ex dictis; et ubicumque esset illustratio intellectus, haberetur etiam motio voluntatis, quod falsum probat experientia : non secundum; quia hoc et sine fundamento, et contra communem tum Patrum, tum Theologorum asseritur; ergo.

R. — *N.* Fundamentum pro hac veritate præbent argumenta num. 257 allata, et separabilitas illustrationis ab inspiratione, de qua testatur S. Aug., in Ps. 118, conc. 8, n. 4 : *Sæpe quid agendum sit videmus, nec agimus, quia non delectat ut agamus... Prævolat intellectus, et tarde sequitur, et aliquando non sequitur humanus atque infirmus affectus.* Adde locum ad Simplic. proxime recitatum, et L. 2 de pecc. mer., c. 17 et 19. Quod de *communi sententia* adjectum est, scribit alius, se quæsivisse eam, sed nondum reperisse. Certe S. Th. eam negat ubicumque, ubi docet affectum ad beatitudinem in communi esse necessarium *quoad speciem.*

259. *Dico II.* **Sancta cogitatio et pia affectio ejusmodi sunt actus indeliberati, hoc est, vitaliter quidem et physice, non autem libere a nobis producti, et entitative supernaturales.**

Prob. 1ª *p.* Hi actus a Trid., Sess., 6, c. 5 et 6, dicuntur gratia *prævenies* et *antecedens*, nostram scilicet liberam operationem : dicuntur ab Araus. II, Can. 20, *fieri in homine*, sed *non ab homine*, nempe humano modo ac libere : dicuntur ab Aug., L. de Corr. et Gr. *fieri sine nobis*, similiter libere operantibus; ergo.

Prob. 2ª *p.* Gratia excitans, quæ a Conciliis et Patribus requiritur indiscriminatim ad actus salutares, vocatur *illuminatio Spiritus sancti : inspiratio, infusio et operatio* ejusdem : *vocatio alta, secreta, occulta, et profundæ ordinationis :* gratia, quæ a Deo *diffunditur in cordibus nostris*, quæ sit *in nobis sine nobis*, quam Deus *solus operatur* in homine; ut patet ex Conciliis adhuc laudatis et S. Aug. Sed hæc prædicata non conveniunt actui *entitative naturali*, ut per se patet, et adversarii cum suis sequacibus concedunt respectu actuum salutarium virtutis infusæ; ergo.

Conf. Natura de se insufficiens elevatur per gratias excitantes, et potens fit ad *actus salutares* efficiendos; ut patet tum ex ratione, cur dentur a Deo hæ gratiæ : tum ex controversia S. Augustini cum *Pelagio :* tum ex natura ordinis, qui intercedit inter actum excitantem et ab excitatione provenientem. Atqui per actus seu gratias entitative naturales natura id obtinere nequit; ergo.

260. *Obj.* Vocatio ad actus salutares sæpe est *entitative naturalis*, ut præter experientiam propriam docet S. Aug., qui L. 83, QQ. q. 68, n. 5, cognitionem naturalem, quam habebat *Pharao* de beneficiis a Josepho præstitis, nominat vocationem, qua Deus illum excitabat ad misericordiam Israelitis exhibendam; L. de Sp. et lit., c. 34, dicit Deum *facere, ut velimus, exhortationibus et visorum suasionibus;* Epist. 130 (al. 144, n. 2)

refert, quod sermonibus Xenocratis quidam gentilis, *Polemo*, fuerit a vitiis revocatus; cui concinit S. Prosp. L. contr. Collatorem, c. 14 (al. 7, n. 2) docens, Deum trahere homines *contemplatione elementorum et rerum gestarum cognitione*. Quin S. Aug., L. de don. persev., c. 14, n. 35, addit, *habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant*.

R. 1°. Illæ cogitationes nonnunquam sunt *incongruæ*, ut in Pharaone accedit : nonnunquam sunt mere *speculativæ*, quales sunt contemplationes elementorum, etc.; quæ quidem cognitiones juxta adversarios non sunt gratia Dei specialis; ergo inefficaciter ex allatis arguitur.

R. 2°. Non negamus, quod cogitatio naturalis congrua, et beneficia etiam externa sint aliqua Dei gratia in *sensu latiore*; id vero inficiamur, quod hæc gratia sufficiat ad actus salutares, nisi illis accedat gratia interior alia, et quidem supernaturalis ac proprie dicta. Vel ergo in prædictis casibus dabatur hominibus illis potestas ad actus salutares, vel non : si secundum; nihil probant contra nos, licet gratia fuerit naturalis : si primum; debuit illis conferri occultior aliqua et supernaturalis gratia.

Inst. 1. Non potest fieri actus honestus sine gratia theologica : sed potest fieri sine gratia entitative supernaturali; ergo gratia theologica non debet esse entitative supernaturalis. *Maj. prob.* Joann. 15, 5, dicitur : *Sine me nihil potestis facere*. Et 2. ad Cor. 3. 5 : *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis*. Item S. August. de adjutorio Spiritus sancti loquens, serm. 13 de verb. Ap. (al. serm. 156, c. 11, n. 12), *Prorsus*, inquit, *si defuerit, nihil boni agere poteris*.

R. Textus illos agere de actibus non tantum honestis, sed etiam *salutaribus*, atque hinc intrinsece supernaturalibus : sed præter hos dantur actus honesti alii, nihil conferentes ad salutem.

Inst. 2. Conc. Araus. II, Can. 22, definit : *Nemo habet de suo, nisi mendacium et peccatum*. Et S. Aug., cont. duas ep. Pelag. ad Bonif., c. 8, ac L. de Sp. et lit., c. 3 scribit : *Liberum arbitrium nihil nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via*.

R. Utramque propositionem in sensu Concilii et S. Augustini esse verissimam, quamvis in sensu *Baii* et *Quesnelli* fuerit damnata; eo quod ille vellet esse peccatum, quidquid sine charitate fieret : hic autem sine gratia efficaci dari potestatem recte operandi negaret. Sensus vero Concilii erat : *Nemo habet de suo*, h. e. sibi soli vel potissimum sibi tribuere non potest, nisi *mendacium et peccatum;* quia cætera bona sunt et Deo potissimum tribuenda, qui hominem gratia sua vel naturali vel supernaturali excitat et adjuvat, ut operetur honeste.

Sensus autem S. Aug., potest esse triplex. *Primus*, modo explicatus : *Secundus*, liberum arbitrium nihil valet ad salutare quidpiam, sed tantum ad malum; quæ propositio, quamvis absolute sumpta concedi non debeat cum possint dari alia opera, scilicet naturaliter honesta; tamen in substrata materia manet vera, cum de operibus naturaliter honestis nulla S. Augustino disputatio erat cum Pelagio, sed tantum de necessitate gratiæ ad salutem, ubi hic asserebat liberum arbitrium sibi sufficere ad salutem, ille negabat; contendens etiam id mere sufficere ad peccandum et amittendam salutem; atque hinc tota comparatio inter hæc duo extrema, *peccatum* et *actum salutarem*, versabatur : *Tertius*, sensus est *moralis;* ut enim de crudeli

dici solet, eum nihil præter sanguinem cogitare; de avaro, eum nihil scire, aut quærere præter pecuniam et bona terrena : sic *Pelagio* plus justo potestatem liberi arbitrii ad opera salutaria exaggeranti S. Aug., merito opponit, liberum arbitrium ex se nihil posse, nisi peccare; qua loquendi formula non negatur, quod alia simpliciter possit; sed quod homo sibi relictus *vix* possit aliud, quam peccatum.

Inst. 3. Pro actibus honestis naturalibus et *oramus* et *gratias agimus*, maxime pro actu aliquo heroico, vel victoria gravis tentationis.

R. *Oratio* æque ac *gratiarum actio* fieri omnino potest etiam pro beneficiis quibuscumque ac mere naturalibus. Quod actus *heroicos* attinet, illi propter difficultatem et victoriam tentationum aliquando salutariter fiunt, et tunc requiritur gratia theologica : nonnunquam fiunt ex vanitate, vel per actum vitii oppositi : subinde fieri poterunt per actum naturalem honestum, si difficultas nec magna sit, nec diuturna.

Inst. 4. Omnes actus intellectus et voluntatis entitative supernaturales saltem in homine justo procedunt ab aliqua *virtute infusa* : sed nulla est assignabilis, a qua actus illi indeliberati proveniant; ergo.

R. — *N. m. Illustrationes* enim referri possunt ad dona Spiritus sancti; inter quæ *donum intellectus* specialiter dirigit nostrum intellectum, ut supernaturalia mysteria credat, vel amanda convenienter apprehendat : donum *scientiæ* et *sapientiæ* æstimationem de propositis odio vel amore dignis suppeditat : *donum consilii* præstat de illis judicium practicum et infert. *Piæ affectiones* similiter revocantur ad virtutes infusas voluntati proprias; nempe vel ad *spem*, si sint desideria imperfecta salutis : vel ad *charitatem*, si sint imperfecta affectio ad Deum ipsum vel bonum divinum : vel ad alias *virtutes morales*, ad quarum vel proprias rationes formales afficiunt, vel exercitium inclinant voluntatem.

Quæres : *In quibusdam actibus intellectus et voluntatis consistat gratia excitans?*

261. R. I. **Illustratio intellectus habetur maxime per judicium; imo haberi potest per apprehensionem suasivam.**

Prob. 1ª *p.* Quod vel nullus actu intellectus, vel maxime judicium excitare intellectum et movere voluntatem queat, patet 1º ex naturalibus, ubi judicium præcipue dirigit voluntatem : 2º ex Patribus et Conciliis, qui excitationem explicant per cognitiones, revelationes, suasiones, exhortationes, etc., quæ maxime fiunt per judicia.

Prob. 2ª *p.* Hoc enim non repugnat ex prædicato *supernaturalitatis;* quia ejusmodi apprehensio potest esse naturæ omnino indebita, et per se conducere ad salutem : neque ex prædicato *excitationis;* quia vel mediate vel immediate potest allicere intellectum, præsertim si admittatur apprehensio *suasiva*, h. e. talis, quæ proponit convenientiam objecti, licet nihil de eo determinet judicio absoluto.

262. R. II. **Inspiratio plerumque est affectio simplex et indeliberata; potest tamen actus etiam deliberatus et efficax voluntatis esse gratia excitans ad alios actus salutares.**

Prob. 1ª *p.* Gratia excitans fit a Deo in nobis sine nobis, ut moveamur ad salutariter operandum. *Primum* autem potissimum pertinet ad affectio-

nem simplicem et indeliberatam : *secundum* porro eidem etiam convenit ; cum pia affectio plurimum juvet ad salutariter deliberandum et decernendum ; ergo.

Prob. 2ª *p.* Ex dictis num. 253. Quibus accedunt, quæ S. Aug. scribit L. de Gr. et lib. arb., c. 16 : *Certum est, nos mandata servare, si volumus; sed quia præparatur voluntas a Domino, ab illo petendum est ut tantum velimus, quantum sufficit ut volendo faciamus. Certum est nos velle, cum volumus ; sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est..... Deus est qui operatur in nobis et velle. Certum est nos facere, cum facimus ; sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati.* Nempe si præcipitur aliquid difficile, v. g. martyrium pati, a Deo petendum est, ut velimus pati mortem, vel ita pati, ut reipsa ea volitio patiendi sit efficax ; ergo volitio efficax et efficacissima ac deliberata juxta S. Aug. est gratia ad ponendos alios actus salutares.

Similia habet, c. 17, n. 33, de volitione indeliberata, quam *voluntatem parvam et invalidam* vocat ; et de deliberata, quam dicit *majorem et robustam.* Quod porro actus *deliberatus* non sit sine nobis, impedit quidem, quominus sit gratia *primo* excitans, non autem excitans simpliciter ; cum sit donum Dei, et plurimum moveat ad alios actus salutares.

263. R. III. **Non omnis inspiratio vel gratia voluntatis semper est formaliter amor, multo minus charitas proprie dicta.**

Est contra Jansenii discipulos.

Prob. 1ª *p.* Timor et odium sæpe sunt gratia voluntatis, ut patet ex Trid., Sess. 24, c. 4. Sed ista non sunt formaliter amor ; tum quia nomine amoris intelligitur inclinatio et propensio versus aliquod objectum ; nomine autem timoris venit fuga et aversio ab objecto : tum quia nec formaliter sunt concupiscentia, nec charitas, cum juxta idem Trid. procedant a gratia et Spiritu sancto nondum inhabitante, sed movente ; ergo.

Conf. S. Th. 1, 2, q. 25, a. 2, et q. 26, a. 1, ad 2, cum retulisset ex S. Aug., L. 14 de Civ., c. 7, n. 2, hæc verba : *Amor inhians habere quod amatur, cupiditas est ; id autem habens eoque fruens, lætitia est ; fugiens quod ei adversatur, timor est ; idque, si acciderit, sentiens, tristitia est ;* ait illa esse exponenda non formaliter ac essentialiter, sed causaliter ; quod ipsum 2, 2, q. 17, a. 8, et q. 19, a. 9, alibique repetit, asserens, omnes animi motiones ab amore pendere, eique esse relativas ac subordinatas. Unde ab adversariis actus voluntatis *adversantis* male dicitur amor objecti cum cognitione alterius objecti, quod primo contrarium est, quia quamvis ex his profluat actus voluntatis adversantis, atque hinc illa possint dici causa : tamen nequeunt dici ipsa natura hujus actus ; cum, posito illo amore et posita etiam cognitione contrarietatis, necdum intelligatur *formaliter,* neque etiam sæpe habeatur odium vel aversio voluntatis.

Prob. 2ª *p.* Eodem argumento de *timore* et *odio,* quo probata est prior pars ; et urgeri potest in aliis actibus, *fidei* scilicet, *spei,* aliisque, quibus peccatores ad justificationem juxta Trid., Sess. 6, c. 6, disponuntur ; de his enim constat, eos non esse formaliter charitatem, cum præcedant initium dilectionis Dei.

Conf. Si gratia nihil aliud esset, quam *charitas* proprie dicta, aut ejus inspiratio, nullum Christianæ pietatis opus posset fieri sine charitate ; cum ad opera veræ et Christianæ pietatis gratia sit necessaria. Atqui hæc sequela

tanquam sæpius in *Quesnello* aliisque damnata admitti nequit, ut etiam probabitur ; ergo. Sed de his, una et objectionibus alibi uberius.

264. *Observa.* Probabilius videtur asserendus *moralis* duntaxat *influxus* gratiæ excitantis.

Prob. Tum quia huic favent Concilia et Patres, qui gratiam excitantem explicant per vocationem, suasionem, tractionem eamque *moralem*, quam S. Aug. paritate *ovis* ramo viridi ostenso tractæ proponit : tum quia actus vitalis supernaturalis, qualis ex dictis est gratia excitans, non influit physice in alios actus vitales, sic ut nec hoc respectu actuum naturalium ex communiore in Philosophia admittitur : tum quia nec merita aut sanguis Christi, nec Sacramenta, aliaque similia in Theologicis ex communi systemate conceduntur præstare effectum suum *physice*, qui iis in Scriptura et Conciliis tribuitur.

ARTICULUS III.

QUÆNAM SIT NATURA GRATIÆ ADJUVANTIS ?

265. *Nota.* Consentiunt Theologi quod in omni actu salutari interveniant principium supernaturale, omnipotentia Dei, et realis actio, qua actus salutaris ab omnibus suis principiis activis indivisibiliter pendet. Gratia *adjuvans* recte dicitur consistere in actione, qua Deus ut specialis gratiæ auctor actum salutarem nobiscum libere operantibus physice producit ; unde et in Scriptura *noster adjutor* dicitur. Gratia *præveniens* sumpta *inadæquate*, prout præcise et formaliter excitat et allicit hominem per sanctas cognitiones et pias affectiones, est distincta a gratia adjuvante : cum illa sæpe, hæc vero nunquam sit sine actuali hominis cooperatione, et teste Aug., L. 2 de pecc. mer., c. 5, n. 6 : *Nec adjuvari potest, nisi qui etiam aliquid sponte conatur.* De sumpta *adæquate*, prout complectitur totum actum primum ad salutariter operandum, hic quæritur 1° an distinguatur entitative a gratia adjuvante? 2° an gratia adjuvans et cooperans qua talis possit esse præveniens? 3° quid sit gratia adjuvans in homine justo, quid in peccatore aut infideli?

266. *Dico I.* **Gratia adjuvans entitative non distinguitur a gratia excitante adæquate et principiative sumpta.**

Prob. I. Ex Scriptura. Apost., 1. ad Cor. 15, v. 10, ait : *Gratia ejus* (Dei) *in me vacua non fuit, sed abundantius... omnibus laboravi ; non ego autem, sed gratia Dei mecum.* 2. ad Cor. 6, v. 1 : *Exhortamur,* inquit, *ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* In his autem textibus loqui Apostolum de *gratia adjuvante* certum est ; non loqui autem de gratia distincta ab excitante, ostenditur : Loquitur de gratia, quæ semel recepta potest reddi vacua ab operatione ; ideo enim gloriatur in Domino, quod illam gratiam non receperit in vacuum, et hortatur alios, ne illam in vacuum recipiant : quæ duo frustranea essent, si illa gratia semel recepta non posset esse vacua. Sed hoc unice convenit *gratiæ excitanti* seu constituenti actum primum ; cum juxta adversarios gratia post actum primum præveniens et *prædeterminans* actum secundum semel habita vacua esse nequeat ; ergo.

II. Trid., Sess. 6. c. 5 dicit, homines *per excitantem et adjuvantem gratiam, eidem gratiæ libere assentiendo et cooperando* disponi ad justificationem; ergo ex Tridentino eadem est gratia excitans et adjuvans; quia si distinctæ forent, non diceret : *eidem gratiæ;* sed gratiis iisdem.

III. S. Aug., serm. 13 de verb. Apost. (al. serm. 156, c. 11, n. 11) inquit : *Spiritus Dei qui te agit, agenti adjutor est tibi.* Spiritus autem agens est gratia excitans, et Spiritus adjutor gratia adjuvans; ergo. Et L. de Gr. et lib. arb., c. 16 : *Ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati :* sed gratia præbens vires est gratia excitans, actum primum constituens · gratia faciens, ut faciamus, est gratia adjuvans; ergo.

Conf. Virtus efficiens in actu secundo actum *naturalem*, est illa ipsa virtus, quæ constituebat potestatem actus primi; ergo virtus in actu secundo efficiens actum *supernaturalem*, est etiam illa ipsa, quæ constituebat potestatem actus primi.

267. *Dico II.* **Gratia adjuvans et cooperans qua talis non potest esse gratia prævéniens nostram operationem.**

Prob. SS. Patres, explicantes munus et officium gratiæ adjuvantis, tribuunt illi prædicata, quæ significant simplicem comitantiam, quæque supponunt gratiam ut excitantem prævenire : S. Aug. in Enchir., c. 32, sic loquitur : *Restat ut propterea recte dictum intelligatur : Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam et præparat adjuvandam et adjuvat præparatam... Nolentem prævenit, ut velit: volentem subsequitur* (scilicet negative, h. e. non antecedendo), *ne frustra velit.* Similia refert L. de Gr. et lib. arb., c. 16 et c. 32.

Dixi : *Prævéniens operationem nostram* : Nam 1° gratia etiam ut adjuvans prævenit merita *naturæ;* qui communis est sensus SS. Patrum contra Pelagianos de necessitate gratiæ prævenientis agentium : 2° prævenit nostram *justificationem;* quia ad eam disponit.

268. *Dico III.* **In homine justo, gratia prævéniente ad actus supernaturales excitato, gratia adjuvans physice est habitus virtutis supernaturalis per se infusæ, influens in effectum seu actum salutarem.**

Prob. Ejusmodi habitus habet se ad instar naturæ respectu actuum supernaturalium : sicut ergo naturalis agendi vis est principium actionis naturalis, sic etiam habitus supernaturalis est principium actionis supernaturalis.

Nec obstat, quod habitus sint aliquid *permanens*, gratia autem adjuvans juxta Concilia et Patres non sit auxilium permanens. Nam quamvis habitus supernaturales *quoad se* spectati sint complementum stabile, dans animæ simpliciter posse, h. e. facultatem et virtutem supernaturaliter operandi tunc, quando ipsa congrue excitata decernit supernaturaliter operari : tamen spectati *quoad actualem influxum*, et prout connotant speciale decretum ac concursum Dei in ordine supernaturali specialem, non sunt aliquid permanens, sed quid transiens dici possunt.

269. *Dico IV.* **In homine habitibus supernaturalibus carente principium gratiæ adjuvantis est Deus ipse, vel Spiritus sanctus specialiter assistens, et defectum alterius principii intrinseci in genere causæ efficientis per se immediate supplens.**

Prob. Hic modus juvandi potentiam naturalem ex se insufficientem *impri-*

mis est possibilis; ut patet ex dictis de visione beatifica et intuitiva Dei : deinde est necessarius; cum enim hic assignandum sit aliquod principium supernaturale physice activum; neque intrinsecum ullum reperiatur, ad Deum recurrendum est : denique non est contra ordinariam Dei providentiam, sed eidem potius maxime consentaneus; quia ad Deum tanquam *causam universalem* et *primam* in quolibet ordine spectat supplere defectum causarum secundarum, si ipsis desit virtus intrinseca ad connaturaliter operandum, et maxime si nondum sunt capaces hujus virtutis, sed ad illam per operationes alias minus perfectas tendunt; ut in nostro casu contingit.

Nec dicas 1°. Dei potentia non potest supplere defectum piæ illustrationis et inspirationis; ergo nec defectum habituum supernaturalium. 2° Ad providentiam Dei pertinet dare causis secundis virtutem intrinsecam, qua operentur; ergo.

Ad 1^um^. R. *Disparitas* est : Cum gratia excitans formaliter consistat in cogitatione et affectione voluntatis vitali, in hac ratione seu genere *causæ formalis* suppleri a Deo nequit; quia vero gratia adjuvans principium præcise *physice effectivum* actus supernaturalis est, et hic intelligitur; Deus potest supplere hanc causalitatem physice effectivam habituum, utpote quæ illi conveniens, imo divinæ ejus omnipotentiæ propria est.

Ad 2^um^. R. Antecedens verissimum esse 1° in actionibus naturalibus, 2° etiam in supernaturalibus tunc quando homo in statu supernaturali *perfecto*, scilicet gratiæ justificantis, est et operatur; non item, quando est in statu imperfecto aut non justitiæ, aut etiam injustitiæ.

270. *Observa.* Adjutorium gratiæ adjuvantis non est *tota ratio* agendi; sed voluntas per illud elevata etiam cum illo concurrit tanquam concausa ad actus salutares liberos.

Patet ex Script. 1. ad Cor., c. 15, v. 10 : *Abundantius*, inquit, *omnibus laboravi : non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Sed si Paulus ipse non esset operatus cum gratia adjuvante, dicere nequivisset, non ego, scilicet solus, nec gratia sola, sed gratia mecum.

Ex Trid., Sess. 6, can. 4 : *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum, et excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti..., sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere : anathema sit.* Hoc ipso vero non physicum duntaxat, sed et liberum voluntatis influxum stabiliri, satis intelligitur ex Sectariorum sensu alibi declarato.

Ex S. Aug. qui serm. 13 de verb. Apost. (al. 156, c. 11, n. 11), jam aliquoties cit. sic ait : *Dicit mihi aliquis : Ergo agimur, non agimus. Respondeo ; Imo et agis, et ageris; et tunc bene agis, si a bono agaris : Spiritus enim Dei qui te agit, agenti adjutor est tibi. Ipsum nomen adjutoris præscribit tibi, quia et tu ipse aliquid agis*, etc. Videlicet actui nostro salutari non minus essentiale est esse entitative *vitalem* ac *liberum*, quam esse entitative *supernaturalem*; ergo sicut entitativam supernaturalitatem non potest accipere proprie ab anima, quamvis congrue excitata, sed a gratia eam adjuvante : sic entitativam etiam vitalitatem et libertatem non potest accipere a gratia adjuvante, quæ non est principium vitale, sed a potentia vitali animæ per gratiam elevata, illiusque libera tendentia.

ARTICULUS IV.

QUODNAM SIT DISCRIMEN INTER GRATIAM NATURÆ INTEGRÆ ET NATURÆ LAPSÆ.

271. *Dico I.* **Differentia utriusque gratiæ præcipue nititur doctrina S. Aug., quam proposuit libro de Correptione et gratia.**

Cum enim S. Doctor ante exarationem hujus libri defendisset, liberum arbitrium nec destrui prædicatione gratiæ, nec e contrario gratiam prædicatione liberi arbitrii, quamvis inculcaret, quidquid per gratiam et liberum arbitrium fieret, id non homini, sed Deo simpliciter adscribendum, juxta illud : *Non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei;* Monachus quidam Adrumetinus novam difficultatem movit asseruitque, ex prædicatione talis gratiæ, cujus dono et bona opera, et perseverantiam accipimus, sequi, quod nemo corripi debeat, si mandata non observet; sed orandum esset duntaxat, ut, quod faciendum Deus præcipit, id homini, ut faciat, divino munere largiatur.

Hanc difficultatem ut solveret, scripsit Augustinus memoratum librum, cujus scopus est ostendere, et Deum per gratiam nobis donare opera bona et perseverantiam, et tamen recte *corripi* eos, qui nec bene operantur, nec perseverant; atque hinc et fidem de gratiæ dono, et *orationem* et *correptionem* retinenda esse tanquam amica, quæ Monachus ille repugnare invicem arbitrabatur. Porro in hujus argumenti pertractatione multa tum de gratiæ auxilio, tum de dono perseverantiæ comparate jam ad naturam *integram*, jam ad naturam *lapsam* profert, unde discrimen inter utriusque naturæ gratias statuatur. Præcipuas in hanc rem propositiones ex libri hujus, c. 11 et 12, excerptas subjicimus.

Propositio I. Gratiæ adjutorium etiam naturæ integræ necessarium erat. Sic enim. S. Aug., c. 11, n. 31 : *Quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Et post, n. 32 : *Tunc dederat homini Deus bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat et adjutorium, sine quo in ea non posset permanere, si vellet.*

Conf. Ex constanti S. Doctoris doctrina de necessitate gratiæ, pro qua sufficiat textus ex L. de Nat. et Gr., c. 26 : *Sicut oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere; sic et homo etiam perfectissime justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.*

Propositio II. Gratia naturæ integræ erat alia, ac naturæ lapsæ. Sic Aug., c. 11, n. 29 : *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imo vero habuit magnam, sed disparem..... Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti* (sancti in hac vita) *cum dicunt*, etc.

Propositio III. Gratia naturæ lapsæ est potentior et major, quam illa integræ. Sic S. Aug., c. 11, n. 30 : *Proinde etsi non interim lætiore nunc, verumtamen potentiore gratia indigent isti.* Item, n. 31 : *Hæc prima est gratia, quæ data est primo Adam : sed hæc potentior est in secundo Adam... Nec illa quidem parva erat... Hæc autem tanto major est*, etc.

Propositio IV. Gratia naturæ integræ præstabat potentiam faciendi bonum et perseverandi : illa autem naturæ lapsæ etiam ipsum velle et perseverare.

Sic Aug., c. 11, n. 31 : *Prima est enim qua fit ut habeat homo justitiam si velit : secunda ergo plus potest, qua etiam fit ut velit, et tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat*, etc. Item, n. 32 : *Fit quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo et perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus; verum etiam velle quod possumus. Quod non fuit in homine primo; unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit. Namque... acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quod posset; nam si habuisset, perseverasset.*

Propositio V. Gratia in natura integra erat penes et per liberum arbitrium : in lapsa autem per donum gratiæ.

Sic Aug., c. 11, n. 31 : *Istam gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus : sed sane habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, et sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio.*

Propositio VI. Gratiæ pro utraque natura notio et officium intelligenda sunt ex duplici adjutorio, *sine quo non*, et *quo;* de quibus S. Aug., c. 12, n. 34, ita scribit : *Itemque ipsa adjutoria distinguenda sunt. Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit; et aliud est adjutorium, quo aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere; nec tamen cum adfuerint alimenta, eis fit ut vivat qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit ut vivamus. At vero beatitudo quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus... Primo itaque homini, qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc vero sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, non tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum nonnisi perseverantes sint.* Atque ex his propositionibus satis apparet, sermonem hic esse de duplici gratia, *actionis* et *perseverantiæ;* imo ad hanc ibidem omnia referri.

272. *Dico II.* **Ex Hæreticorum erroribus et Theologorum opinionibus variæ sententiarum classes circa discrimen gratiæ pro utraque natura emergunt, quarum præcipuas hic recensemus.**

1ª *Classis* est eorum, qui desumunt discrimen ab *entitate* gratiæ. Juxta hos Adamo ad bene agendum et perseverandum nulla alia opus erat gratia, quam habituali; et hinc in statu naturæ integræ nulla præveniens gratia nequidem illustrationis, seu pro intellectu, necessaria fuit.

2ª Est eorum, qui discrimen repetunt a *viribus* gratiæ. Ad horum numerum pertinent. 1º *Lutherus* et *Calvinus*, juxta quos gratia sanitatis erat talis, cui voluntas innocens et sana posset assentiri vel resistere : medici nalis autem erat ejusmodi, quæ infirmam hominis lapsi voluntatem necessitet; ut ex L. de serv. arb. et L. 2 Instit., c. 6, liquet. 2º *Jansenius* cum plerisque sequacibus, qui L. de Gr. primi hom., c. 14, alibique adjutorium *sine quo non* dicit esse quamcumque gratiam etiam voluntatis, cui homo ex indifferentia arbitrii posset assentire vel dissentire; unde colligitur adju-

torium *quo* esse gratiam, cui voluntas non posset dissentire potentia saltem relativa. Præterea, L. 2 de Gr. Chr., c. 1, 4, 17, et alibi sæpius docet gratiam libero arbitrio permissam, seu adjutorium *sine quo non*, datam fuisse Adamo innocenti et angelis; nunc autem homini lapso ita necessarium esse adjutorium *quo*, ut sine illo nullum bonum velle possit et operari.

3ª Est eorum, qui discrimen accersunt a *necessitate gratiæ efficacis*. Hi enim asserta gratia tum intellectus, tum voluntatis utrique naturæ necessaria, statuunt præter gratiam sufficientem in natura integra non fuisse necessitatem gratiæ efficacis, quam tamen pro statu naturæ lapsæ assignant.

4ª Est eorum, qui *prædeterminationem physicam* pro utroque statu requirunt ex Dei in creaturas dominio et causæ primæ ratione. Inter hos alii discrimen in sola gratia sufficiente collocant, quam in statu innocentiæ sola illustratione, in statu præsenti illustratione simul et affectione perfectam existimant : alii a prædeterminatione derivant, quam nunc magis virtuosam, ac tunc fuerat, esse censent.

5ª Est eorum, qui gratiam *extrinsece* duntaxat *efficacem* vel congruam admittunt. Horum plerique in hoc conveniunt : ad primum actum bonum, quo *Angeli* et *Adam* dicuntur se disposuisse ad gratiam sanctificantem, necessariam fuisse gratiam intellectus una et voluntatis, sicut eadem gratia requiritur nunc pro nobis ad actus salutares : verum ubi natura innocens jam evecta erat ad esse supernaturale per gratiam habitualem, ad reliquos actus salutares non indiguisse *Adamum* et *Angelos* gratia prævenient alia, quam gratia intellectus seu illustratione, eaque sive efficaci sive inefficaci; adeoque discrimen in eo versari, quod homo in natura integra potuerit recte operari præcedente sola mentis illustratione : in natura autem lapsa non possit, nisi accedente etiam gratia voluntatem prævenient et movente.

ARTICULUS V.

QUID SIT ADJUTORIUM QUO, ET SINE QUO NON, AD MENTEM S. AUGUSTINI?

273. *Nota I.* Adjutorium quo, et sine quo non, ejusque discrimen *Jansenius* vocat *clavim* in scripta S. Augustini, *filum* in labyrintho ejus scriptorum, *fundamentum* et *basin* doctrinæ de gratia, quam S. Aug. non prius, quam in fine vitæ luculentissime declaraverit. Verum *gratis* omnino hæc asserit Jansenius, cum S. Augustinus hanc distinctionem semel tantum, et post devictos jam Pelagianos, paucis verbis, ac velut obiter strictimque tradiderit; nec sine *injuria* tum S. Augustini, ac si is 20 annis pro vera gratiæ et libertatis intelligentia contra Pelagianos disputans vel stolide ac ignoranter, vel invide aut parum prudenter se gessisset : tum sanctorum Pontificum Innocentii et Zosimi, nec non omnium Catholicorum, quod illi quæstiones de gratia definierint, et hi definitas susceperint ante scriptum de Corr. et grat. librum, ignorantes unicam vere doctrinæ *clavem*, *filum* et *basin* : tum sanctorum Patrum et Theologorum ante Calvinum, ejusque plagiarium Jansenium, utpote in quorum scriptis nihil occurrat de *adjutorio quo*, pro gratia necessitante accepto.

274. *Nota II.* Inter Theologos etiam orthodoxos non satis convenit, quid nomine utriusque adjutorii intellexerit S. Augustinus. Alii per adjutorium

sine quo unice intellectam volunt gratiam habitualem : alii solam gratiam intellectus : alii gratiam versatilem voluntatis : alii demum habitualem gratiam, et simul cœlestem intellectus illustrationem. Circa adjutorium *quo* plerique existimant, illud exponendum esse de actuali gratia efficaci, qua Deus ipsam persoverandi voluntatem in Sanctis infallibiliter operatur : alii de ipsamet formali perseverantia id intelligunt : alii utroque sensu illud accipiunt, tum pro dono, tum pro adjutorio speciali perseverantiæ, ac simul pro gratia vel congrua, vel ex se efficaci ad salutariter operandum infallibiliter. Certum autem, quod Catholicorum nemo aut hoc aut illud adstruat a S. Aug. assertum in sensu *Calvini* aut *Jansenii*.

275. *Nota III.* S. Aug. nomine adjutorii *quo*, et *sine quo non* præcipue expressit perseverantiam *theologice* sumptam, h. e. permanentiam in gratia sanctificante finalem, vel sine libera cooperatione hominis, e. g. in parvulis et aliis satim post justificationem morientibus, vel cum cooperatione, e. g. in angelis bonis, et jam in plerisque sanctis adultis. Hæc perseverantia *adæquate* sumpta, prout includit omnia ex parte causæ, mediorum et effectus, dicitque Dei providentiam et misericordiam erga prædestinatos specialem, qua illos rapit ex hac vita, dum sunt in gratia sanctificante, dici potest *gratia perseverantiæ*. Sumpta *inadæquate* dici potest vel *donum perseverantiæ*, si scilicet *passive* et *formaliter* spectetur pro statu gratiæ sanctificantis in illo instanti, quod cuilibet ultimum est vitæ : vel *adjutorium perseverantiæ*, si spectetur *active* et *causaliter* pro auxilio prævenientis gratiæ actualis, quod alicui datur ad perseverandum, h. e. ad conservandam vel recuperandam in ultimo vitæ instanti gratiam sanctificantem.

276. *Dico I.* **S. Aug. per adjutorium quo, et sine quo, non intellexit gratias duntaxat actuales.**

Prob. S. Aug. in L. de Corr. et grat. perpetuo loquitur de dono seu gratia perseverantiæ : hoc autem donum non est gratia duntaxat actualis, ut patet in parvulis et adultis prædestinatis, statim post justificationem, sæpe in somno, in delirio, aut casu quodam inopinato extinctis; ergo.

Conf. Gratiæ actuales dantur in hac vita, dantur omnibus hominibus, et per liberum arbitrium iis consentitur : sed juxta S. Aug. per adjutorium *quo* fit, ut non per liberum arbitrium perseveretur, scilicet, *quo fit, et per quod nonnisi perseverantes sint*, ita ut perseverantia, si data sit, æque parum amitti possit, ac ipsa beatitudo; datur nunc solis prædestinatis, ait enim : *Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt;* datur, *cum venerit finis;* ergo. Ita L. de don. persev., c. 6.... L. de corr. et grat., c. 8, etc.

Quamvis autem in adultis donum perseverantiæ includat *gratias actuales*, tanquam media ad salutem necessaria, tamen in iis solis non consistit; cum multi copiosissimis gratiis acceptis, vitaque diu sanctissime acta, in fine deficiant, quando alii post vitam diu flagitiose actam in fine resipiscunt. S. Aug., ibid.

277. *Dico II.* **S. Aug. utriusque discrimen non statuit in eo, quod adjutorium sine quo tantum fuerit auxilium sufficiens pro statu naturæ integræ : adjutorium quo sit auxilium efficax solum pro natura lapsa.**

Prob. S. Aug. discrimen generale posuit in eo, quod in statu naturæ integræ tantum fuerit adjutorium *sine quo*, in statu naturæ lapsæ adjutorium

quo : sed per adjutorium *sine quo* nequit intelligi gratia tantum sufficiens, quod etiam datur in statu naturæ lapsæ; nec per adjutorium *quo* gratia efficax, tum quia sancti angeli perseverarunt, utique per gratiam efficacem, quæ ibi habetur juxta S. Aug., ubi locus debetur dicto Apostoli : *Quis te discernit?* tum quia juxta eumdem Aug. Adam, si perseverasset, per eamdem gratiam perseverasset, per quam angeli; Adam vero non perseverasset sine gratia adjuvante, juxta Araus. II, can. 19; adjuvans autem gratia certe efficax est.

Conf. Auxilium efficax et sufficiens sunt ex omnium sententia gratiæ actuales : atqui ex dictis adjutorium *quo*, et *sine quo*, juxta S. Aug. vel plane non sunt, vel non sunt solæ gratiæ actuales; ergo.

278. *Dico III.* **S. Aug. quantum ad auxilia actionis per adjutorium sine quo pro statu naturæ integræ intellexit adjutorium intellectus cum gratia habituali : per adjutorium quo pro statu naturæ lapsæ adjutorium seu illustrationem intellectus, simul et gratiam inspirationis voluntatem afficientem.**

Prob. 1°. S. Aug. ubi gratiam voluntatis exprimit, usurpat voces : *Spiritus charitatis, inspiratio dilectionis, bona voluntas, boni cupiditas, suavitas, delectatio, cordis voluptas :* at ubi loquitur de gratia Adami et angelorum, tantum adhibet nomina *luminis, lucis,* aliaque illustrationem exprimentia, L. de Nat. et Grat., c. 27..... L. 2 de Pecc. mer., c. 8..... L. de Gestis Pelag., c. 3, etc.; ergo.

Conf. Talis juxta S. Aug. naturæ integræ fuit concessa gratia, cui conveniat, ut non per eam, sed per *liberum arbitrium* angeli operati sint, et perseverarint; Adam vero potuerit operari et perseverare, ex 5ª prob. Aug.; ergo. Nam quod fit cum sola gratia intellectus, debet potius tribui libertati, quam gratiæ illi, quæ est voluntati extrinseca, nec influens in ejus actionem, nec robur addens.

Prob. 2°. Juxta S. Aug. in homine gratia habituali et illustratione divina instructo necessaria est gratia voluntatis ad vincendos *concupiscentiæ motus* a bono removentes : sed certum est, nullos fuisse in Adamo concupiscentiæ motus, aliave obstacula; ergo.

Conf. Pelagiani solam admiserunt gratiam illustrationis; et S. Aug. affirmat, verum fore dogma *Pelagianorum*, si natura non esset læsa, sed innocens; L. de Nat. et Grat.; ergo.

279. *Obj.* S. Fulg., L. 2 ad Thrasim., c. 3 et S. Bern. in Cant., serm. 22, n. 6 dicunt, unam esse gratiam operatam in homine lapso, ut surgeret, et in angelo stante, ne caderet; ergo ex parte gratiæ ipsius nullum est discrimen. *Conf.* Juxta S. Aug. gratia medicinalis est *major et potentior,* quam gratia sanitatis; ergo discrimen tantum est quoad majus et minus, non vero quoad substantiam vel operationem.

R. — *D. A.* Dicunt esse unam eamdem gratiam in genere, et spectando præcise rationem doni supernaturalis indebiti *C.* in specie, ac spectando rationes singulares *N.* Discrimen autem specificum intercedere debere patet ex supra dictis.

Ad Conf. N. vel *D. Cons.* Discrimen tantum est quoad majus vel minus intra idem genus *C.* intra eamdem speciem *N.* Conceditur sane ab omnibus specifica differentia inter gratiam intellectus et gratiam voluntatis, et tamen

S. Aug., L. de Gr. Chr., c. 26, de iis sic scribit : *Est utrumque Dei donum ; sed unum majus, alterum minus.*

Inst. 1. Angeli, qui perseverarunt, ampliori adjutorio fuerunt instructi, ut ait Aug., L. 12 de Civ., c. 9, n. 2 : *Illi amplius adjuti, ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent, pervenerunt :* sed per hoc amplius adjutorium intelligi debet gratia voluntatis ; ergo.

R. — *D. M.* Amplius adjuti sunt adjutorio patriæ ac termini, seu ipsa beatitudine in præmium perseverantiæ concessa, qua pervenerunt ad plenitudinem beatitudinis seu certitudinem de perpetuitate *C.* adjutorio viæ seu auxilio actuali *subd.* ampliore adjutorio illustrationis vel in se, vel in ratione alterius *T.* ampliore adjutorio motionem voluntatis præstante ac subministrante illi vires *N.* Dixi : *Transeat;* qui reipsa loquitur hic S. Doctor de ipsa *perseverantia* seu *beatitudine,* non autem de adjutorio ad perseverandum ; ut patet tum ex contextu, tum ex scopo, quem sibi proposuerat, quemque L. 11 de Genes., c. 17 et L. de Corr. et gr., c. 10, semel ac iterum proposita quæstione indicaverat.

Inst. 2. S. Aug. LL. de Civ. et de Corr. ac gr. passim tribuit angelis et Adamo gratiam, quæ *efficeret* velle, et *operaretur bonam voluntatem :* sed his etiam verbis indicat in natura lapsa gratiam voluntatis ; ergo.

R. — *D. M.* Tribuit illis hanc gratiam ad primam voluntatem bonam seu actus primos, quibus se disposuerunt ad gratiam sanctificantem *C.* ad voluntatis bonæ continuationem et actus subsequentes *N.* De priori gratia S. Aug. loqui patet ex ipsius verbis, L. 12 de Civ., c. 9. *Non* (est) *dubium, quod ab illo facta sit* (bona voluntas) *a quo et ipsi* (facti sunt.....) *Et istam quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærerent, creavit?*

Inst. 3. Idem, L. 14 de Civ., c. 13, n. 1, hæc habet : *Si voluntas* (Adami) *in amore superioris immutabilis boni, a quo illustrabatur ut videret, et accendebatur ut amaret, stabilis permaneret; non inde ad sibi placendum averteretur, et ex hoc intenebresceret et frigesceret.*

R. *similiter.* Verba enim hæc, quæ necessario in *Jansenii* etiam systemate emollienda sunt, nihil aliud exigunt, quam *intellectum* Adami fuisse illustratum, et *voluntatem* accensam ad amandum immutabile bonum, qui fuit primus actus et dispositio ad gratiam sanctificantem, quin etiam ad perseverandum in hoc amore, et sic ad actus *subsequentes* hic requiratur utraque gratia : quamvis enim hic Evæ credulitas serpentis sermoni præstita opponatur *illustrationi,* et Adami obsequentia erga uxorem *obedientiæ* erga Deum, tamen hæc oppositio non debet terminari immediate ad illustrationem et accensionem formaliter ac in se spectatam, sed mediate ac affective in amore scilicet primo sumptam : unde et alii textum explicant non de illustratione et accensione, quæ amorem Dei præcedat et ad illum provocet ; sed de *amore ipso,* a quo primi parentes illustrabantur et accendebantur ad reliqua recte videnda et amanda.

Inst. 4. Si gratia voluntatis non fuisset data *naturæ integræ,* actus ejus boni non possent dici salutares ; ergo.

R. — *N. seq.* Et quidem quoad 1^um^, licet absit gratia voluntatem excitans, adest tamen gratia *adjuvans,* nempe habitus supernaturalis per modum principii influens in actum, cujus nomine etiam hic venit natura et liberum arbitrium, per quod angelos stetisse et Adam permanere potuisse sæpius jam dictum est. *Natura* enim, *libertas naturalis, et liberum arbitrium* hic

non usurpantur ab Augustino in vulgari sensu et opposito ad omnem gratiam supernaturalem; sed pro *natura integra*, libertate ac libero arbitrio secundum statum primæ creationis donis supernaturalibus ornatum, et tantum opposite ad gratiam auxiliantem piæ affectionis. Hoc enim sensu Concilium Araus. II, can. 21, dixit *naturam per Adam esse perditam*; Aug. epist. 107 (al. 217, n. 11) : *Totam* (naturam) *in semetipso perdidit primus Adam*, et L. 1 Retr., c. 15, n. 6 : *Proprie natura dicitur, in qua sine vitio creati sumus.*

Inst. 5. Juxta S. Aug. gratia naturæ integræ tribuebat Adami voluntati *posse* seu potentiam agendi : sed gratia illustrationis non tribuit voluntati posse, cum in eam non influat; ergo. *Conf.* Homo justus in statu præsenti, quantumvis *nulla concupiscentia* pulsatus, sine piæ affectionis gratia non potest bene operari; ergo nec id potuit in statu priori.

R. — *D. m.* Illustrationis gratia sola non tribuit voluntati posse *C.* conjuncta cum gratia habituali aliisque donis, quibus instructam diximus naturam integram *N.*

Ad Conf. N. Cons. Disparitas est 1° quia in homine quamvis justificato remanet semper concupiscentia, quæ in actus etiam vehementiores prorumperet, nisi gratiæ prævenientis ope cohiberetur : ea vero non fuit in natura integra. 2° In homine lapso voluntas vel ex peccato originali, vel aliunde habet difficultatem magnam ad bonum supernaturale, quæ superari debet per prævenientem et confortantem gratiam : eam non habebat voluntas naturæ integræ recta a Deo creata.

Inst. 6. Quamvis in statu innocentiæ nulla esset *ignorantia* intellectus, tamen requirebatur illustrationis donum; ergo quamvis ibidem non fuerit *concupiscentiæ* motus, requirebatur donum inspirationis.

R. 1°. — *D. supp. Ant.* Nulla erat in Adamo ignorantia habitualis *C.* actualis *subd.* beneficio gratiæ intellectus, singulis in occasionibus suggerentis, quid agendum foret *C.* seclusa hac gratia *N.*

R. 2°. — *N. Cons. Disparitas* est 1. quia seclusa gratia intellectus, fuisset in Adamo *ignorantia actualis* rerum hic et nunc agendarum : seclusa autem gratia voluntatis actuali in eo non fuisset futura *concupiscentia actualis*, utpote quæ non est mera privatio cœlestis motionis, sicut similis ignorantia est mera privatio cognitionis, sed illi contrarie opponitur. 2. Gratia *illustrationis* requiritur essentialiter ad actum salutarem, cum aliter suppleri non possit : non ita requiritur gratia *inspirationis*, cum præsente illustratione liberum arbitrium sanum et se ipsum movere, et per principium habituum supernaturalium operari salutariter potuerit.

Inst. 7. Ad indeliberatam illustrationem intellectus necessario sequitur indeliberatus motus in voluntate; ergo vel neutra, vel utraque gratia etiam in natura integra est admittenda.

R. — *D. A.* Sequitur indeliberatus in voluntate motus nunc et in præsenti statu *T.* in statu integritatis sequebatur *N.* Sicut in *naturalibus*, etiam ad malum nullus voluntatis motus prævertebat rationem in statu integritatis, sic non est fundamentum id asserendi de *supernaturalibus*. Præterea ejusmodi motus indeliberatus vera gratia voluntatis, eam scilicet adjuvans et corroborans, dici non posset.

280. *Dico IV.* **Systema S. Aug. circa perseverantiam complectitur sub**

nomine adjutorii quo, et sine quo non, tam donum, quam adjutorium perseverantiæ.

Prob. S. Aug. ex dictis n. 276, perseverantiæ ejusmodi tribuit prædicata. quæ plerumque conveniunt *dono* perseverantiæ, et quandoque *adjutorio* perseverantiæ, juxta utriusque notionem ex n. 275; ergo. Sane plura his adjutoriis, c. 12, n. 35, 38, tribuit prædicata, quæ non conveniunt statui gratiæ sanctificantis cum ultimo vitæ termino conjunctæ, ut cum dicit : *Major libertas est necessaria adversus tot et tantas tentationes..... dono perseverantiæ munita..... Ille* (Adam) *et terrente nullo et insuper contra Dei terrentis imperium libero usus arbitrio, non stetit in tanta felicitate..... isti autem, non dico terrente mundo, sed sæviente ne starent, steterunt in fide..... Ac per hoc nec de ipsa perseverantia boni voluit Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari : qui eis non solum dat adjutorium, quale primo homini dedit, sine quo non possint perseverare si velint; sed in eis etiam operatur et velle : ut quoniam non perseverabunt, nisi et possint et velint, perseverandi eis possibilitas, et voluntas, divinæ gratiæ largitate donetur.*

Triplex autem discrimen ex mente S. Aug. datur inter *donum perseverantiæ* pro utroque statu : 1° Quod perseverantia in hoc statu pendeat a *morte felici*, in illo ab actione salutari, L. de Corr. et grat., c. 12. 2° Quod in illo relicta fuerit *libero arbitrio*, jam vero pendeat a sola Dei misericordia, cum pendeat a morte felici, quæ in manu unius Dei est. 3° Quod perseverantia sanctis angelis fuerit *merces meriti*, utpote ex libero arbitrio profecta, nunc vero prædestinatis sit *donum gratiæ*, ob mortem ex unius Dei arbitrio pendentem.

Discrimen, quod inter *adjutoria perseverantiæ* pro utroque statu, seu inter auxilium *quo*, et *sine quo non* perseveratur, statuit S. Aug., potest explicari tum juxta num. 278, de gratia *illustrationis* et *inspirationis;* tum ex eo quod adjutorium, *quo* perseveratur in statu naturæ lapsæ, detur, *scientia media* non tantum prælucente, sed etiam *dirigente*, h. e. ideo detur, quia futurum est efficax, et non daretur, si prævisum fuisset inefficax futurum; adjutorium autem *sine quo non* perseveratur in statu integritatis, collatum fuerit scientia media duntaxat prælucente, ita ut, non obstante prævisione de ejusdem inefficacia, aliud non daretur.

281. *Obj. I.* Juxta S. Aug., L. de Corr. et grat., c. 10, n. 27; c. 11, n. 29, 31, 32; c. 12, n. 34, in statu naturæ integræ fuit tantum adjutorium *sine quo non*, non autem adjutorium *quo* : sed hoc in allato systemate non tenet; ergo. *Prob. min.* In allato systemate Adamus et angeli habuerunt gratiam efficacem, utrique quidem ad actus primos salutares, postremi etiam sancti ad perseverandum : sed gratia efficax est adjutorium *quo*, sicut adjutorium *sine quo non* est gratia sufficiens; ergo.

R. — *N. min. Ad prob. D. M.* Adamus et angeli habuerunt gratiam efficacem materialiter sumptam, seu quæ talis est *C.* formaliter sumptam, seu talem *N. D. etiam* 1^am^ *part. min.* Gratia efficax materialiter, seu qua talis est adjutorium *quo N.* efficax formaliter et qua talis *C.* 2^am^ *partem* vero *N.;* quia in phrasi Augustiniana adjutorium *sine quo non* non tantum est gratia sufficiens, sed etiam gratia efficax materialiter et quæ talis, nempe quæ datur scientia media duntaxat prælucente, non autem dirigente, h. e. quæ quidem prævidetur efficax futura, non tamen ideo datur, quia prævisa est efficax, quæque non daretur, nisi efficax futura prævideretur.

Inst. 1. Adjutorium *quo* est auxilium, quo fit, ut aliquis usque in finem perseveret : sed angeli sancti habuerunt auxilium, quo factum est, ut perseverarent; quia gratiæ efficacis ope perseverarunt; ergo.

R. — *D. M.* Adjutorium *quo* est auxilium, quo quomodocumque fit, vel quo præcise adjuvante, aut *cum quo* fit, ut aliquis perseveret *N.* est auxilium, quo efficiente, aut *per quod fit,* ut, etc. *C.* Nempe adjutorium *quo* duo dicit, unum ex parte *Dei,* scilicet quod ab eo detur cum tali determinatione, ut si adjutorium idem fuisset prævisum futurum inefficax, loco illius daretur aliud prævisum efficax : alterum ex parte *auxilii,* nimirum quod adæquate sumptum includat motionem voluntatis; ex hoc enim utroque capite prærogativam habet auxilii efficientis et talis, *per quod* fit, ut perseveretur : cum ex ejus defectu, quamvis reipsa sit efficax, tantum adjuvans dicatur et tale, *cum quo* fit, ut perseveretur, quia perseverantia in concursu talis auxilii ex formula loquendi Augustiniana habetur *per liberum arbitrium.*

Inst. 2. Adjutorium *quo* est tale auxilium, vi cujus discretio pertinet ad Deum, juxta illud Pauli : *Quis te discernit?* Atqui gratia efficax sanctorum angelorum erat tale auxilium, vi cujus discretio angelorum pertinebat ad Deum; quia etiam locus iste Apostoli obtinebat apud angelos; ergo.

R. — *D. M.* Adjutorium *quo* est auxilium, vi cujus quoad effectum præcise spectati discretio pertinet ad Deum *N.* vi cujus quoad dantis affectum et quoad auxilii entitatem spectati pertinet discretio ad Deum *C.* et distincta *min. N. Cons.* Deus discrevit angelos bonos a malis per hoc, quod illis dederit auxilium, cum quo erant perseveraturi; his vero dederit auxilium, cum quo non erant porseveraturi : non etiam per hoc, quod *speciali affectu* illorum potius, quam horum perseverantiam voluerit, aut præter illustrationem concesserit *affectionem* quoque *voluntatis;* cum juxta Aug. utrisque dederit auxilium perseverantiæ *sine quo non,* ita ut perseverandi et non perseverandi voluntatem libero eorum committeret arbitrio.

E contrario *sanctis nunc prædestinatis* utrumque præstat, eosque discernit a reprobis non per hoc duntaxat, quod illis det auxilium, cum quo perseverantes erunt; sed per id quoque, quod det ideo, quia cum hoc nonnisi perseveraturi sunt, daturus aliud, si cum isto defecturi viderentur : *reprobis* vero det auxilium, cum quo minime perseveraturi sunt, quamvis cum illo proxima vel remota perseverandi potentia ipsis tribuatur.

Inst. 3. Nullum est fundamentum hujus asserti scientia media prælucente ac dirigente; ergo.

R. — *N. A.* Nam 1. hac explicatione eripitur S. Augustinus *Luthero, Calvino* et *Jansenio,* tum quia negatur necessitas gratiæ necessitantis, tum quia asseritur libertas indifferentiæ. 2. Quia hac ratione datur discrimen gratiæ utriusque status, tum ex ipsa *entitate* gratiæ, cum gratia illustrationis differat ab inspiratione; tum ex gratiæ respectu *ad Deum,* qui hic, non ibi, dirigitur a scientia media; tum ex gratiæ respectu ad naturas, sanam aliam, aliam infirmam. 3. Quia hac ratione ostenditur, quod S. Aug. doctrina optime cohæreat, et omnia gratiæ discrimina pro utroque statu rite explicentur.

Inst. 4. Trid., Sess. 6, can. 22 : *Si quis dixerit,* inquit, *justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse; anathema sit.* Similia colliguntur ex Araus. II, can. 10, ex S. Aug. in Enchir., c. 107; L. 12 de Civ., c. 9, et L. 14, c. 27; ergo et perseverantia sanctorum angelorum fuit specialis gratia; ac consequenter adjutorium *quo.*

Conf. Angeli sancti, qui perseverarunt, amplius adjuti sunt, quam reprobi qui ceciderunt, juxta S. Aug., L. 12 de Civ., c. 9; ergo acceperunt adjutorium *quo*.

R. — *D. A.* Sine speciali auxilio non potest perseverari in natura lapsa *C.* non potuit in natura integra *N.* Certe S. Augustinus ab angelis sanctis perseveratum dicit *per liberum arbitrium*, non autem per gratiæ donum. *Disparitas* est, quia in natura integra non erat opus *favore speciali*, sive ratione mortis tempore status gratiæ, sive ratione infirmitatis naturæ aut difficultatis; quæ tum perseverantiæ, tum exercitio boni in statu naturæ lapsæ necessitatem imponunt specialis favoris.

Ad Conf. R. 1°. Ut responsum est num. 279.

R. 2°. — *D. M.* Angeli sancti sunt amplius adjuti in actu secundo *C.* in actu primo *N.* Angelos sanctos amplius in *actu secundo* adjutos fuisse inde constat, quod nemo in actu secundo adjuvetur, nisi ipse agat : neque quispiam salutariter operetur, nisi Deus cooperetur. Cum ergo angeli sancti sponte operati sint illum actum, ex quo pendebat ipsorum a statu viæ ad statum termini h. e. æternam beatitudinem transitus; habuerunt auxilium gratiæ *in actu secundo* physice adjuvantis et cooperantis, quod angeli mali, quia eumdem actum ponere neglexerunt, sua culpa non habuere; quamvis ex Dei liberalitate perinde ac angeli sancti illud habuerint in actu primo, et si voluissent, etiam in actu secundo habuissent.

282. *Obj. II.* Neque in systemate *gratiæ congruæ* possunt explicari omnia dogmata et discrimina, quæ S. Aug., edidit de gratia perseverantiæ in utroque statu; ergo nostra explicatio non est præferenda aliis. *Prob.* Juxta S. Aug., si Adam perseverasset, ut potuit, perseverasset sub eodem auxilio, sub quo non perseveravit. Sed de facto illud auxilium non erat *congruum* seu datum sub scientia media perseverantiæ cum tali auxilio; ergo etiam, si perseverasset, non fuisset auxilium congruum vel datum sub scientia media perseverantiæ futuræ; consequenter gratia efficax in Adamo non fuisset data scientia media prælucente.

R. — *N. A. Ad prob. D. M.* Perseverasset sub eodem auxilio entitative sumpto, et secundum quod dicit ipsam virtutem auxiliandi *C.* sub eodem auxilio etiam respective sumpto, et secundum quod extrinsece dicit præscientiam Dei mediam *N.* Sicut Catholicæ scholæ omnes fateri tenentur, peccatorem, qui violat præceptum, potuisse sub eodem auxilio illud servare, quamvis de facto non fuerit congruum, sed tamen potuisset esse congruum, si voluisset eidem cooperari : sic idem enuntiamus de auxilio Adæ dato.

Inst. 1. Juxta S. Aug. Adamus ad perseverandum non opus habuit eo auxilio, quo nunc indigent sancti ad vitam æternam prædestinati. Sed hoc in systemate *gratiæ congruæ* est falsum; nam prædestinati nunc indigent tantum gratia congrua, eaque habita consequenter impossibile est, ut non perseverent : atqui etiam Adamus opus tantum habuerat *gratia congrua*, ut perseveraret, eaque habita infallibiliter perseverasset; ergo falsum est, quod non habuerit opus eo auxilio, quo nunc indigent prædestinati.

R. — *N.* vel *D. M.* Prædestinati nunc indigent tantum gratia congrua ejusdem speciei cum congrua in statu naturæ integræ *N.* Diversæ speciei *C. Diversitas utriusque gratiæ* stat in eo : 1. quod in natura integra sit tantum gratia excitans intellectum; in lapsa autem etiam excitans voluntatem; unde est differentia entitatis : 2. quod in natura integra supponat naturæ

sanitatem ac integritatem; in lapsa autem difficultatem emolliat, infirmitatem roboret et vires addat; unde est differentia virium vel saltem tendentiæ intrinsecæ ad effectus singulares præstandos : 3. quod in natura integra gratia congrua detur, etiam danda, si non esset congrua futura ; in lapsa autem sic conferatur, ut loco illius alia daretur, si efficax non futura prævideretur; unde est differentia specialis favoris pro statu præsenti. Atque ex hoc *triplici discrimine* manifestum est, in qua ratione gratiæ præsentis status *potentior* sit gratia, quæ congrua fuit in natura integra.

Inst. 2. Duo singularia discrimina alia a S. Aug., gratiæ assignata, per gratiam congruam minus commode explicantur : 1um Quod angeli sancti perseveraverint per *liberum arbitrium*, prædestinati nunc perseverent *per gratiam*, quia habent gratiam congruam ; ergo si etiam angeli sancti *gratiam congruam* habuissent, per gratiam, et non per liberum arbitrium perseverassent. 2um Quod sanctis naturæ lapsæ detur tale adjutorium gratiæ, quo *indeclinabiliter* et *insuperabiliter* eorum voluntates aguntur, ut illo adjutorio accepto perseverantes esse invictissime velint. Hoc autem etiam de angelis bonis dicendum erat in nostro systemate, ubi *indeclinabilitas, insuperabilitas* et invictissima ratio in eo potissimum fundatur, quod gratia a Deo detur sub infallibili scientia media de secuturo effectu ; ergo.

R. *Ad* 1um. — *D. min.* Ideo sancti nunc per gratiam perseverant, quia habent gratiam congruam, quam reipsa habere non permittitur eorum libero arbitrio *C.* quia simpliciter habent gratiam congruam. *N.* Quamvis *sancti naturæ lapsæ* libere consentiant gratiæ congruæ, tamen si præviderentur illi gratiæ non consensuri, Deus illis aliam conferret, cum qua bene operaturi prævideruntur, et hac ratione gratia congrua ipsorum arbitrio non relicta dicitur : quia vero ex opposito Deus non dedisset *angelis sanctis* gratiam aliam, si, quam prævidit congruam, prævidisset cum consensu non conjungendam; hinc sub hac ratione eorum arbitrio gratia relicta dicitur.

R. *Ad* 2um. 1° Locum illum Aug., intelligendum esse de perseverantiæ gratia *adæquate* sumpta, ut satis ex contextu patet. 2° *N. cons.* S. Aug. enim nullibi negat, quod etiam indeclinabiliter perseveraverint sancti angeli, sed tantum, quod perseverasset Adam *si vellet;* nunc autem sanctis detur, ut invictissime velint, nempe per gratiam inspirationis, quæ non erat in natura integra. 3° *D. et suppleo rationem min.* Quod quomodocumque detur gratia sub infallibili scientia media *N.* quod sic detur, ut loco illius daretur alia, sic hæc prævisa fuisset effectum non habitura *C.*

283. *Observa. Prædeterminatio physica* nec videtur posse intelligi per solum adjutorium *quo*, ita ut tantum detur in statu naturæ lapsæ; quia tum essentialis cujuslibet causæ secundæ a causa prima dependentia, tum infallibilitas divinæ cognitionis circa actus nostros liberos, ex quo duplici fundamento prædeterminatio dicitur necessaria in statu naturæ lapsæ, etiam locum habent in statu naturæ integræ. Nec per adjutorium *quo*, simul et *sine quo non*, ita ut prædeterminatio tam fuerit data angelis perseverantibus, quam nunc datur prædestinatis; patet ex propp. S. Aug., num. 271 : videlicet Adamus integer alio adjutorio opus habuit, ac nunc sancti : sancti in hac vita indigent majore et potentiore auxilio, quam indiguerit Adamus : si Adam perseverasset, perseverasset cum eodem auxilio, cum quo cecidit : angeli sancti perseverarunt per liberum arbitrium, sancti hujus vitæ per donum gratiæ. At singula hæc discrimina a S. Aug., totidem verbis asserta

non subsistunt, si utrique statui ad perseverandum necessaria sit *prædeterminatio.*

CAPUT II.

DE NECESSITATE GRATIÆ ACTUALIS.

ARTICULUS I.

AN HOMO SOLIS NATURÆ VIRIBUS POSSIT MERERI AUT IMPETRARE GRATIAM, VEL AD EAMDEM SE DISPONERE?

284. *Dico I.* **Homo solis naturæ viribus nequit de condigno aut congruo mereri gratiam.**

Est de fide.

Prob. I. Ex sententia universæ Ecclesiæ, gratia actualis prima est omnino indebita et gratuita, ad Rom. 11, v. 6 : *Si autem gratia, jam non ex operibus : alioquin gratia jam non est gratia.* Ergo excludit sine discrimine omne meritum sive congruum, sive condignum.

Prob. II. Ex eadem sententia nullum gratiæ justitiæve, pietatis aut salutis initium tribui potest facultati naturæ, sed Deo, Deique gratiæ supernaturali, ad Rom. 3, v. 20 : *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro.* Et v. 24 : *Justificati gratis per gratium ipsius.* Item, 1. ad Cor. 4, v. 7 : *Quis enim te discernit?* Ad Philipp. 2, v. 13 : *Deus est, qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate.*

Prob. III. Similiter dogma Ecclesiæ est, liberum arbitrium non posse sine gratia aliquid salutare seu conducens ad salutem agere; juxta illud Christi, Joann. 15, v. 5 : *Sine me nihil potestis facere.* Et Joann. 6, v. 44 : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum.* Item, ad Cor. 4, v. 7, sup. cit. : *Quid habes, quod non accepisti?* Et ad Rom. 11, v. 35 : *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei?*

Prob. IV. Nullum opus *meretur præmium,* quod est supra omnem connexionem transcendentem naturæ operantis; quia etiam meritum congruum sine connexione ad præmium concipi nequit. Sed quælibet gratia actualis, tanquam *donum supernaturale,* est supra omnem connexionem transcendentem naturæ rationalis suis viribus operantis; ergo quælibet gratia est supra meritum qualecumque naturæ rationalis suis viribus operantis.

285. *Dico II.* **Homo nequit impetrare gratiam, aut ad eam se disponere per orationem naturalem.**

Prob. Ad Rom. 8, v. 26, dicitur : *Quid oremus, sicut oportet, nescimus : sed ipse Spiritus postulat pro nobis* (vel ut S. Aug., cum aliis legit) *interpellat gemitibus inenarrabilibus.* In quem locum idem in ep. 105 (al. 194, c. 4,

n. 16) : *Dictum est,* scribit, *interpellat, quia interpellare nos facit, nobisque interpellandi et gemendi inspirat affectum.* Et Joann. 15, v. 7 : *Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis.* Ergo omnis oratio conducens ad salutem jam ipsa prius fit per gratiam saltem actualem, estque supernaturalis. Unde Conc. Araus., can. 3: *Si quis,* inquit, *ad invocationem humanam gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut invocetur a nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ, vel Apostolo,* etc. His accedunt Patres Ambrosius, Chrysost., Aug., Prosper, etc., quos vide apud Ripalda, L. 1, Disp. 19.

Conf. Quia *oratio,* prout etiam est impetratio discreta a merito, daret initium salutis nostræ libero arbitrio : esset opus conducens ad salutem sine gratia : haberet connexionem ad aliquid supernaturale transcendentalem; quæ omnia falsa sunt.

286. *Dico III.* **Nequit homo solis naturæ viribus se positive disponere ad gratiam.**

Prob. I. Ejusmodi dispositio *positiva* dicitur, quæ per modum causæ moralis vel conditionis habet intrinsecam connexionem cum dono : sed non est connexa cum gratia ratione *ipsius gratiæ,* quasi hæc exigeret dispositionem; quia misericordia Dei dat etiam gratiam maxime indispositis, juxta illud Isa. 65, v. 1 : *Invenerunt, qui non quæsiverunt me..... Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas;* quod S. Aug., L. 1 contra duas epist. Pelag., c. 19, et L. de gr. ac lib. arb., c. 6, n. 14 probat, expendens hanc Dei gratiam in vocatione Pauli, eamdemque *in se* cognoscit, L. 4, 5 et 7. Confess. per plura capita. Neque est connexa ratione *sui,* quasi ipsa posita exigeret collationem gratiæ; quia nihil naturale exigit supernaturale.

Prob. II. Dispositio nequit dici *causa moralis* gratiæ; cum sic evaderet causa meritoria superius rejecta : neque etiam conditio. Nam opera naturalia vel essent conditio impertinens; et sic nihil connecterentur cum gratia : vel essent conditio conducens ad gratiam; ergo eam Deus expectaret, aut non expectaret ad gratiam conferendam. Si *primum;* sententia hæc repetit ex parte errorem ab Arausicano damnatum Can. 4. Si *secundum;* ergo nec stricta conditio est, nec quomodo conducat ad salutem, ostenditur.

Conf. Patres æque ac Concilia non videbantur sibi satis cavisse a Semipelagianis, nisi asserendo, naturam ante omne auxilium gratiæ nihil posse præter peccatum et mendacium, ut liquet ex Aug., L. 2 de pecc. mer., c. 18, L. 4 contr. Julian., c. 3, n. 15, alibique; ex Prosp. ad Capit. Gallorum, c. 6; ex Araus., Can. 22. Ergo facultati naturæ nulla dispositio positiva ad gratiam ex eorum sensu concedenda est.

287. *Dico IV.* **Potest homo solis naturæ viribus se disponere ad gratiam negative;** idque vel *removendo prohibens,* scilicet peccatum, seu potius evitando majorem indignitatem ex peccato orituram; cum peccatum stricte non prohibeat, aut absterreat Deum a danda gratia, qui etiam peccatoribus dat gratiam sæpe abundantiorem, juxta illud ad Rom. 5, v. 20 : *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia :* vel ponendo aliquod facilitans exercitium salutarium operum, nempe actus et opera virtutum naturalium, a quibus vel excluduntur habitus vitiosi, vel nascuntur habitus virtutum acquisiti.

Ratio est, quia *imprimis* hujusmodi remotio prohibentis, aut positio facilitantis potest dici dispositio qualiscumque et aptitudo seu capacitas, vel minor ineptitudo seu incapacitas aut indignitas : *Deinde* quia hæc remotio ac posito supponitur hic, ex infra dicendis, viribus hominis naturalibus possibilis : *Denique* quia nihil hic asseritur, quod in prioribus rejecimus; nec aliunde etiam aliquid obstat; unde et secundum sensum a nobis positum assertio non habet adversarios.

288. *Obj. I. contr.* 1um. Scriptura sæpe innuit opera naturalia præcedere gratiam vel tanquam meritum, vel tanquam dispositionem; ergo. *Ant.* patet 1. ex Zachar. 1 : *Convertimini ad me..., et convertar ad vos.* 2. Ex Prov. 16 : *Hominis est animam præparare, et Domini gubernare linguam.* 3. Ex ep. ad Rom. 7 : *Velle, adjacet mihi : perficere autem bonum, non invenio.* 4. Ex 2. Paral. 15 : *Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo : si quæsieritis Cum, invenietis,* etc. Quo pertinet etiam dictum Christi Luc. 11 : *Petite, et dabitur vobis : quærite, et invenietis,* etc.

R. — *N. A.* Quia Scriptura his textibus duntaxat docet præter gratiam excitantem requiri adjuvantem, vel præter gratias actuum internorum dari uberiorem ad actus externos et arduos perficiendos.

Ad prob. 1am. R. Cum S. Aug., L. de gr. et lib. arb., c. 5, n. 10. Etiam dicitur Psal. 79 : *Deus virtutum, converte nos.* Et Ps. 84 : *Converte nos, Deus salutaris noster,* etc. Ergo quod convertimur ad Deum, est donum Dei. Item venire ad Christum quid est, nisi ad eum credendo converti, et tamen Christus Joann. 6 : *Nemo,* inquit, *potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo.*

Ad prob. 2am. R. Cum eodem L. 2 contr. duas ep. Pelag., c. 9, n. 19. Quomodo ergo Christus dicit? *Sine me nihil potestis facere.* Et Apostolus? *Non sumus sufficientes aliquid cogitare ex nobis,* si homo suis viribus potest præparare animam. Non enim sine cogitatione potest esse animæ præparatio. Et n. 20 : *Ecce Deus admonet,* inquit, *ut præparemus voluntatem..... et tamen ut hoc faciat homo, adjuvat Deus.*

Ad prob. 3am. R. Cum eodem ex Apostolo : *Deus est, qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate.* Unde L. de prædest. SS., c. 2, n. 5 : *Sicut,* inquit, *nemo sibi sufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcumque opus bonum..... unde in omni opere bono et incipiendo et perficiendo sufficientia nostra ex Deo est; ita nemo sibi sufficit ad incipiendam vel ad perficiendam fidem, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

Ad prob. 4am. R. Ex eodem ad primum ex L. de gr. et lib. arb., c. 5, n. 12. Quomodo quæsivit Paulus, aut quæ merita bona habuit, ut gratiam inveniret? *Meritum fuit quidem in Apostolo Paulo, sed malum, quando persequebatur Ecclesiam : unde dicit, non sum idoneus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Cum ergo haberet hoc meritum malum, redditum est ei bonum pro malo : ideoque secutus adjunxit : Sed gratia Dei sum id, quod sum.* Ad 2um vero ex L. de don. persev., c. 23, n. 64 : *Intelligimus et hoc ipsum esse donum Dei, ut veraci corde et spiritualiter clamemus ad Deum. Attendant ergo quomodo falluntur, qui..... nec volunt intelligere etiam hoc divini muneris esse, ut oremus, hoc est, petamus, quæramus, atque pulsemus.*

Inst. 1. Christus in parabola Matth. 25 docet; gratias distribui secundum propriam virtutem, h. e., opera naturalia virtutum moralium : *Uni dedit*

quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem; ergo.

R. Hanc *parabolam* plures explicationes admittere, quin ad meritum naturale gratiarum descendatur. Interpretum enim plerique volunt, illud *secundum propriam virtutem* additum esse ad explendam narrationem parabolæ ex hominum consuetudine desumptam, non vero ad aliquid Deo gratiarum distributori applicandum. Alii in sensu *talentorum* explanando varia commentantur, atque per ea vel intelligunt dona naturalia secundum meritum vel capacitatem naturæ distributa : vel gratias gratis datas, quæ ad sui ministerium perfectum nonnunquam naturæ virtutem et aptitudinem præsupponunt : vel gratiam justificantem, quæ juxta meritum supernaturale dispensatur : vel gratiam actualem, de cujus distributione varii etiam varia systemata formant.

Inst. 2. Zachæus meruit recipere Christum, antequam crederet : Latro in cruce invenit gratiam : Cornelius Centurio vocatus est ad fidem propter præcedens meritum, quod ex fide non erat, neque supernaturale; ergo.

R. — *N. A.* Credidit enim Latro, ut docet S. Aug., L. 1 de Anima et ejus orig., c. 9, n. 11. Neque, ut loquitur idem Doctor L. de prædest. SS., c. 7, n. 12 : Cornelius *sine aliqua fide donabat et orabat, quomodo nam invocabat, in quem non crediderat,* etc. Idem de iisdem et Zachæo testatur Araus. post can. 25, his verbis : *Unde manifestissime credendum est, quod et illius latronis, quem Dominus ad paradisi patriam revocavit; et Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est; et Zachæi, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed divinæ gratiæ largitate donata.* Porro neque illis occasio credendi deerat, ut de Zachæo et latrone, qui Christi miraculis præsentes aderant, liquet : de Cornelio autem etiam statui potest, utpote qui inter Judæos diu agebat. Cum vero de hoc S. Aug. enuntiet illud : *non sine aliqua fide;* forte is nondum habuit fidem satis explicitam in Christum, licet de eodem audiverit : habebat tamen implicitam in Christum, et explicitam remuneratoris; unde orabat dirigi ulterius, et duci in viam salutis.

289. *Obj. II.* Sancti Patres plures nobis adversantur, 1° asserendo, voluntatem incipere et a se prius, quod suum est, offerre, ut Deus suam illi gratiam largiatur; 2° negando, Deum prævenire sua gratia voluntates nostras.

R. SS. Patres, ut jam olim observavit Aug., L. de prædest. SS., c. 14, n. 27, ante *hæresis Pelagianæ* ortum scribentes, non tam in defendenda gratia, quam propugnando contra *Marcionitas, Manichæos* et alios Hæreticos libero arbitrio laboraverunt; unde factum, quod subinde non accurate omnino de gratia præveniente loquerentur, neque semper a *Semipelagianorum* errore abessent, quemadmodum ipsi Aug. sub prima tempora acciderat, quin tamen ex eo aut eorum sanctitati, aut fidei macula adhæreret. Quoniam tamen Cœlestinus in ep. ad Gallos, et Conc. Arausicanum doctrinam orthodoxam laudant tanquam acceptam ab Ecclesiæ Patribus; et Augustinus etiam l. cit. contendit, mente Patrum nunquam fuisse a veritate Catholica alienam.

Inst. 1. S. Chrysostomus, in 1^um^ *sensum,* hom. 27 in Genes., n. 6 (opp., t. 4, p. 264 B) : *Tanta est erga nos,* ait, *Dei benignitas; nam ubi viderit voluntatis nostræ firmum propositum... non tardat, neque differt, sed accelerat.* Hom. 42, n. 1 autem hæc habet : *Istuc ipsum quod patriarcha* (Abra-

ham)... *a seipso et a scientia quæ naturæ insita est, in tantum perventi virtutis fastigium, sufficit ut omnes nostras excusationes refutet. At forte dicent aliqui, quod vir ille multam a Deo gratiam consecutus sit... Fateor ita esse et ego : verum nisi primum et ipse quod suum erat fecisset, non tanta a Domino obtinuisset. Ea propter non solum vide, sed in unoquoque diligenter attende, quomodo primum in omnibus virtutis suæ indicium exhibuerit, atque sic divinum meruerit præsidium.*

Pro 2° *sensu* sic loquitur hom. 17 in Joann. (al. 18, n. 3) ad illa verba : *Conversus Jesus et videns eos sequentes,* etc. *Hinc admoneri possumus, Deum suis in nos beneficiis nostras non prævenire voluntates, sed a nobis incipiendum esse.* Et hom. 12 in ep. ad Heb., n. 3, initio moralis doctrinæ : *Oportet nos primum bona eligere, et tunc affert* (Deus) *quæ sua sunt. Non prævenit nostras voluntates, ne perdat nostrum liberum arbitrium. Quando autem nos elegerimus, tum nobis multum affert auxilium.*

R. S. Chrys. vindicatus est a pluribus, 1° afferendo plurimas ex ejus scriptis sententias, quibus manifeste docet et gratiæ ad omne opus meritorium necessitatem, et perfectam gratuitam, ut videre est apud Ripald. L. 1, disp. 17, sect. 11. 2° Elucidando objecta ex eo testimonia. Cum his sigillatim

Ad 1^um^ *text.* R. Illud voluntatis firmum propositum non esse voluntatis sibi ipsi tantum relictæ, sed gratia Dei præventæ; quia paulo ante præmiserat : hom. 27 in Gen., n. 5 : *Prius enim Dominus benefacit et nostram naturam ad se allicit... tantum magno fervore accedamus, et supernæ gratiæ innitamur.*

Ad 2^um^. R. Per illa verba, *a se ipso, scientiam a natura insitam, quod suum erat,* etc., non intelligi solas vires naturales, sed excludi duntaxat *legem scriptam,* prædicationem Evangelii, et illam ubertatem *gratiæ,* quæ datur post passionem Christi; nam et hoc testimonii innuit initium, et nunc dici solet, quod Patriarcharum tempore ante Moysen viguerit lex naturæ non eo tamen sensu, ac si gratia et fides ad salutem necessaria non fuisset.

Ad 3^um^. R. In homilia in Joann. 71 (al. 72, n. 3) dum exponit illud *ut diligatis invicem, sicut ego dilexi vos,* sic ait : *Non enim vestris præcedentibus meritis debitum persolvi, sed ego incepi;* unde in hoc loco objecto non excluduntur gratiæ quasi ordinariæ et communes omnibus, aut prævenientes, sed extraordinariæ et uberiores, aut augmentum gratiæ, vel gratia sanctificans.

Ad 4^um^. R. Ibidem S. Doctor sic loquitur : *Etiamsi curras, etiamsi stadium ponas, ne tuum esse existimes quod recte gestum est.* Et hom. 28 in eamdem epistolam, n. 2 (opp., t. 12, p. 257 B) ad ea verba : *Aspicientes in Auctorem fidei,* hæc refert : *Ipse nobis fidem indidit... Ipse nobis imposuit principium, ipse quoque nobis fidem imponet.* Quare id suadere duntaxat intendit quod Deus exigat liberam nostram cooperationem cum gratiis *primis* aut prioribus, ut det alias et majores, ac donum perseverantiæ.

Inst. 2. *Semipelagiani,* contra quos Patres et Concilia supra laudata præcipue egerunt, operibus naturalibus tribuebant meritum *condignum;* ergo a Patribus et Conciliis non fuit reprobatum meritum *congruum :* id quod inde etiam probatur, quia veterum Scholasticorum multi meritum congruum naturæ non denegarunt, id minime ausuri, si ita sensissent olim *Semipelagiani,* et aliter fuisset definitum.

R. Quamvis *Semipelagiani* non raro posuerint opera naturalia esse con-

digna mercede gratiæ supernaturalis, tamen eadem etiam sæpe dixerunt non condigna, et hinc admiserunt aut meritum congruum, aut a condignitate vel congruitate præscindens, ut liquet ex Cassiano, Collat. 13, c. 12; L. 12 de Cænob. Instit., c. 14. *Dicimus... petitionem et inquisitionem et pulsationem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei id quod petimus dederit.* Similia referuntur a Fausto, L. 1 de gr. et lib. arb., c. 17. Colligitur vero hoc ulterius ex ratione, cur naturalibus operibus tribuerint *meritum*, quæ erat, ut posset dari causa, cur unus eligatur, alter relinquatur; ad quod sufficiebat quodcumque meritum. Item ex doctrina Patrum et Conciliorum *Semipelagianos* oppugnantium, qui omnem rationem meriti tam congrui, quam condigni naturæ negarunt.

Ad id quod de Theologis Catholicis additur, R. Varios modos apud benigniores vetustatis censores et auctores legere est, quibus illi dato quodam discrimine a *Semipelagianismo* liberentur.

Inst. 3. Nisi detur meritum naturale gratiæ, duplex sequitur absurdum. 1um. Deum esse acceptorem personarum; quia non attendit naturæ meritum, ut uni det potius quam alteri : 2um. tolli liberum arbitrium et potestatem adipiscendi salutem; quia non est in libera facultate medium necessarium ad salutem.

R. — *N. seq.* cum S. Aug. qui ad 1um. L. 2 contr. duas ep. Pel., c. 7, n. 13 : *Non est acceptio personarum, ubi non est iniquitas : non est iniquitas, ubi quis donat cui vult, sed neminem fraudat; scilicet quia non negat quod debet, sed cui vult, donat, quod non debet.* Sicut et Matth. 20. Paterfamilias dixit operario murmuranti : *Amice non facio tibi injuriam*, etc. Nempe gratia Dei est donum indebitum homini et meritis humanis; atque hinc eam Deus ex justitia dare non tenetur : *nec acceptio personarum* locum habet, si uni det, non alteri, aut uni plus det, quam alteri. Deus tamen dare vult omnibus : quomodo autem distribuat, est altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei.

Ad 2um. Respondet S. Aug., L. de Sp. et litt., c. 30 : *Liberum ergo arbitrium evacuamus per gratiam? Absit : sed magis liberum arbitrium statuimus... Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio : sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ a vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium justitiæ dilectio, per justitiæ dilectionem legis operatio.* Et c. 31, n. 54, docet quod per gratiam accipiamus potestatem credendi, etc., ac subdit : *Sed cum potestas datur, non necessitas utique imponitur.* Igitur juxta S. Aug. sine gratia non possumus, cum gratia possumus, et libere volumus.

Porro *duplex* hic distinguenda est *necessitas* : una necessitas causæ necessario inferentis *effectum*; et hanc olim Pelagius, postea Hæretici et Novatores nostræ ætatis volebant a S. Aug. assertam, eo quod posita gratia præveniente necessario sequatur opus, quod gratia suadet. Sed quamvis ille fassus sit L. de gr. Chr., c. 47, difficultatem in hujus quæstionis expositione, negavit tamen illud assumptum. Altera est necessitas causæ ad effectum *ut finem*, quia sine illa causa effectus non habetur, et hanc præcipue opposuit *Pelagius* cum suis reliquiis libero arbitrio : sed et eamdem libertati nihil obstare docuit S. Aug. pluribus, quæ breviter complexum est Conc. Senonense, Can. 15, dum inquit : *Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio; cum ipsa semper sit in promptu, neque momentum qui-*

dem prætereat, in quo Deus non stet ad ostium et pulset, cui si quis aperuerit januam, intrabit ad illum.

QUÆRES. *Quomodo axioma illud* : Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam, *sit intelligendum?*

290. R. *Probabilius* videtur, axioma hoc intelligendum esse tantum de faciente per *vires gratiæ*, quod est in se. Hæc assertio quoad *dictum* est certissima, et Theologorum Catholicorum nemine improbatur; quia cum Deus sincere et serio velit homines salvos fieri, facientibus, quod in se est, sive cooperantibus gratiæ supernaturali debet *ulteriorem gratiam sufficientem* conferre; cum alias non posset serio velle, si non daret medium necessarium, quod ab alio, quam Deo, haberi nequit.

Quin ab omnibus etiam admittitur, quod Deus cooperantibus gratiæ actuali, ac ultimo se disponentibus ad gratiam *habitualem* et justificantem, eam non deneget, sed infallibiliter conferat; tum quia Deus bene operantibus promisit vitam æternam; ergo etiam gratiam sanctificantem, quæ est vitæ æternæ radix : tum quia Deus ex *alio axiomate* in ordine gratiæ accommodat se naturæ; ergo cum in naturalibus post ultimam dispositionem statim introducatur forma, et cooperatio cum gratia actuali sit ultima ad gratiam habitualem dispositio, hæc etiam illa posita statim succedit. Quoad *modum* vero assertio hæc

Prob. I. Ex commodis hujus sententiæ. Nam 1° in hoc systemate perfecte defenditur *gratuitas* gratiæ, ejusque donatio unice refunditur in solam Dei voluntatem, juxta illud PROSPERI, L. 1 de vocatione Gent., c. 18 : *Omnibus ergo hominibus..... causa percipiendæ gratiæ voluntas Dei est, apud quam ratio electionis abscondita est.* 2° Pro dignitate commendatur sollicita Dei *providentia* præveniens omnes homines, illisque parans gratiam sufficientem, eamque supernaturalem. 3° Retinetur doctrinæ *pariformitas*, atque sicut ad gratiam justificantem non requiruntur, aut sufficiunt opera naturæ præambula, sic nec ad fidei gratiam aut alterius operis ardui. 4° Securius cavetur periculum *Semipelagianismi*; quia hic nulla ratione cognoscitur misericordia Dei conferri vigilantibus, petentibus, orantibus, aut quærentibus sine gratiæ auxilio : nullo modo dicitur Deus expectare voluntatem humanam : plane nihil conducere ad salutem intelliguntur opera naturalia.

Prob. II. Ex incommodis sententiæ oppositæ. Præter illa enim modo indicata 1° minus definiri potest, *quænam* et *quot* opera naturalia facienti ex viribus naturæ, quod in se est, ponenda sint? an eodem momento, quo agit, an deinceps gratia detur? quæ conferatur gratia, ad opus arduum, an ad fidem? etc. 2° Illa opera naturalia facientis, quod suum est, minus accurate vocantur *dispositio negativa*; tum quia hujus nomen operibus indifferentibus, licet removentibus peccatum, negatur : tum quia operibus naturaliter bonis conceditur non tantum ratio minoris indignitatis, sed aliqua condignitas. 3° Minus probabiliter peccatum supponitur esse *prohibens gratiam*. Quamvis enim id verum concedatur in ordine ad gratiam specialem aut efficacem, in quem sensum explicatur illud Pauli 1. ad Timoth. 1 : *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci*; respective tamen ad gratiam sufficientem et dabilem connaturaliter, locum non habet in statu naturæ lapsæ et una reparatæ, ubi CHRISTUS *venit peccatores salvos facere* : et homo quidem propter peccata damnatur ad pœnam, propter non usum

gratiæ autem non salvatur. 4° Minus communiter jam statuuntur *auxilia remote sufficientia* esse tantum ordinis intrinsece naturalis; cum communior doceat ea stare in illustrationibus et inspirationibus supernaturalibus, quibus infideles v. g. non quidem immediate ad *perfectam* et explicitam mysteriorum supernaturalium *fidem*, sed ad supernaturale saltem aliquod veræ religionis ac beatitudinis desiderium, aut actum alium excitantur, qui tanquam dispositio aut inchoamentum conducit ad fidem, potestque dici *fides late dicta*; siquidem juxta hanc doctrinam clarius et facilius percipiuntur S. Scripturæ effata de voluntate salvandi omnes, de morte Christi pro omnibus, aliisque ejusmodi veritatibus : servatur major ac debita gratiæ acceptio : Patrum et Conciliorum phrasis ac sensus communior retinetur.

ARTICULUS II.

AN ET QUALIS GRATIA NECESSARIA SIT AD ACTUS SUPERNATURALES?

291. *Dico I.* **Ad omnes actus salutares,** h. e. qui juxta S. Aug., vel ad pietatem et veram justitiam, cui merces æterna debetur, spectant, ut sunt ex Conciliis Araus. et Trid. credere, sperare, diligere, pœnitere, sicut oportet, ut homini justificationis gratia conferatur; etiam ad *initium fidei* et *pium credulitatis affectum*, requiritur auxilium gratiæ interioris et supernaturalis.

Est de fide, et definitum, tum a Pontificibus, tum a Conciliis, maxime a Carthaginensi, an. 418 contra *Pelagianos*, et Araus. II, an. 529 contra *Massilienses* congregatis, quorum canones dogmaticos universa veneratur Ecclesia; quibus accedit auctoritas Tridentini, quod Sess. 6, can. 3, definit : *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur : anathema sit.*

Prob. Ex Scriptura, quæ innumeris locis, præsertim si ad mentem Patrum et Conciliorum intelligantur, bonam voluntatem et actionem nostram, ipsamque fidem attribuit gratiæ divinæ. Speciatim vero de fide, ad Philipp. 1, v. 29 : *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.* Et ad Ephes. 2, v. 8 : *Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est; non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Item 1. ad Cor. 7, v. 25 : *Misericordiam consecutus* (sum) *a Domino, ut sim fidelis.* De pia affectione, ad Philipp. 1, v. 6 : *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.* Et c. 2, v. 13 : *Deus est, qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate.* Item ad Rom. 9, v. 16 : *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Ex his manifeste apparet, omnia *Pelagianorum* aut *Massiliensium* effugia esse præclusa, quæ vel a gratiæ varia acceptione, vel a distinctione in opus perfectum et initium operis, vel a potentia saltem simpliciter tali, licet minus facili quærebantur.

Conf. 1. Auctoritate Patrum, ac præsertim S. Aug., qui viginti annorum indefessis laboribus et libris plusquam triginta, orthodoxam de divina gratia doctrinam sanctissime discussit, ejusque necessitatem tum contra *Pelagianos*, tum contra *Massilienses* invictissime demonstravit. Unde merito Cœlestinus Papa, aliique post illum, ejus quoad hunc articulum dogmata prædicarunt, Arausicanum autem Concilium suis canonibus inseruit.

Conf. 2. RATIONE THEOLOGICA. Salus vitæ æternæ est supernaturalis; ergo etiam *actus*, qui ad eam conducunt, debent esse supernaturales; quia inter finem et media debet dari proportio. Item fides, justitia vera, et adoptio filiorum Dei est gratia Dei : si autem gratia, jam non est *ex operibus*; quia opera humana nec proportionem, nec ullam connexionem habent ad donum vel præmium supernaturale : exigitur tamen a nobis fides, spes, charitas, et bona opera; ergo exiguntur opera, non humana, sed divina, sive per specialem *Dei gratiam* facta.

292. *Dico II.* **Ad quemlibet actum salutarem etiam in justo requiritur gratia actualis, qua excitetur ad agendum.**

Prob. I. Ex SCRIPTURA Joann. 15. Christus se viti, et discipulos palmiti confert, et TRID., Sess. 6 de justif., c. 16, sic docet : *Cum enim ille ipse Christus Jesus tanquam caput in membra, et tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, et comitatur, et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possent*, etc. Ex quibus verbis liquet 1° Quod ad opera salutaria quæcumque requiratur gratia Christi. 2° Quod Concilium non loquatur de gratia habituali, cum verba : *Christus in ipsos justificatos virtutem jugiter influit*, denotent auxilium actuale. 3° Quod loquatur etiam de actuali excitante; cum gratia, quæ præcise est adjuvans, non possit dici *antecedens*.

Prob. II. Ex CONCILIIS. Tridentinum mox relatum est, et ARAUS. II, etiam clarius et frequentius eamdem veritatem exponit can. 9, 20 et 25. *Nullum posse credere, amare, et operari, sicut oportet, nisi eum gratia et misericordia divina prævenit.... In omni opere bono nos non incipimus, sed ipse nobis inspirat.* Quæ omnia sicut ad singulos actus necessitatem gratiæ prævenientis enuntiant, sic de justorum etiam operibus vera esse oportet.

Prob. III. Ex PATRIBUS, quorum duos duntaxat, sed clarissime loquentes audire juvat. Ita enim. S. HIERON. in c. 25; Jerem., v. 3, scribit : *Ut hoc ostendat, Dei nos semper indigere auxilio, et nunquam posse sufficere, quod semel datum est, nisi quotidie Domini admonitione renovetur.* Et S. AUG., L. de Nat. et Gr., c. 26 : *Sicut oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere; sic homo etiam perfectissime justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.* Vid. sup. dicta ex Enchir., c. 32 et L. 1 ad Simplic., q. 2.

Prob. IV. Ex RATIONE. Ea autem duplex præprimis est, et utraque ex S. AUG., desumpta. 1ª Est; quia justus sæpe vel voluntarie distrahitur; ergo, ut redeat ad negotium salutis, indiget admonitione et excitatione Dei. Ita nempe AUG., L. de Spir. et litt., c. 34, n. 60 : *Nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem.* Item : *In omnibus misericordia ejus prævenit nos.* Et L. 83, QQ. q. 68, n. 5 : *Nec velle quisquam potest, nisi admonitus..... et si quisquam sibi tribuat quod venit vocatus, non sibi potest tribuere quod vocatus est.* 2ª Est; quia ex S. AUG., L. de prædest. SS., c. 2; L. de bono persev., c. 8, *prius est cogitare, quam credere velle, aut operari.* Sed sancta cogitatio est gratia Dei; ergo.

293. *Dico III.* **In statu naturæ lapsæ probabilius ad actus salutares non solum illustratio, sed etiam affectio supernaturalis est necessaria.**

Prob. I. Ex CONCILIIS. CARTHAGINENSE in responso ad epist. Zosimi sic

scribit (Labb., t. 2, p. 1615 E) : *Præparatur voluntas a Domino, et ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium.* Araus., Can. 7, definit, *nihil boni, quod ad salutem pertineat, fieri posse absque illuminatione et inspiratione Spiritus sancti;* quibus addo verba Tridentini, Can. 3, num. 291. Sed inspiratio vel unice, vel saltem proprie ac præcipue significat actum voluntatis ac piam affectionem; ergo.

Prob. II. Ex S. Augustino qui, ubi necessitatem gratiæ explicat, usurpat passim voces, quæ *voluntatis* motum sonant. Præterea disertis ille verbis sæpius necessitatem *delectationis* in voluntate contra Pelagium inculcat; sic, e. g., illud Joann. 6 : *Nemo potest venire ad me,* etc. Tract. 26 in Joann. exponens, per tractionem maxime designat voluntatis affectionem, dum inquit, n. 4 : *Nos dicere debemus trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitia, delectatur sempiterna vita,* etc.

Prob. III. Ex Ratione; quia voluntas hominis modo non ignorantia tantum, sed *infirmitate* etiam impeditur : cum autem utraque sanari debeat per gratiam excitantem, ut homo deliberate operetur secundum dicta S. Aug., L. 2 de pecc. mer., c. 17, et D. Thomas 1, 2, q. 109, a. 1, ad 3 statuat, naturam humanam magis esse corruptam per peccatum, quantum ad *appetitum boni,* quam quantum ad cognitionem veri; sequitur, quod voluntas per supernaturalem affectionem debeat sanari, inclinari et juvari, ut deliberatam actionem salutarem ponat.

Dixi 1°. *In statu naturæ lapsæ;* cur enim in statu naturæ integræ præveniens gratia voluntatis necessaria non fuerit, dictum est supra. Dixi 2°. *Probabilius est necessaria;* sunt enim auctores graves, qui, saltem absolute loquendo, negant necessitatem gratiæ excitantis, quæ immediate afficiat voluntatem, voluntque eam sufficienter excitari posse per gratiam intellectus.

294. *Obj. cont.* 1^um^. Actus salutares in hac providentia elevatæ naturæ nobis præcipiuntur; ergo non debent superare nostras vires; cum alias Deus præciperet homini impossibilia. *Conf.* Deus liberrime et prorsus *gratuito* confert gratiam; ergo potest illam non conferre. Dato casu, quo non confert, actus salutaris non erit in potestate hominis, et præceptum de actu salutari erit impossibile.

R. — *D. C.* Actus supernaturales non debent superare vires nostras adjutas per gratiam *C.* pure ac nude in se spectatas *N.* Quod est impossibile per *naturam,* fit possibile per *gratiam,* quam Deus liberaliter offert et confert; unde actum salutarem præcipiendo nihil impossibile præcipit.

Ad Conf. D. Cons. Deus potest gratiam non conferre absolute loquendo *C.* facta suppositione, quod præcipiat, aut suadeat actum salutarem *N.* Quamvis in hac hypothesi, ne impossibilia præcipiat, Deus necessario det gratiam; tamen *gratuito* illam confert, quia non datur intuitu meritorum naturalium aut ad exigentiam rei cujusdam naturalis; sed præcise propter gratuitum decretum, quo Deus statuit hominem elevare ad finem supernaturalem, atque ad eum obtinendum præcipere actum salutarem. Præterea confert etiam *liberrime;* quia hoc decretum sicut est liberrimum, sic et gratia ab eo dependens absolute loquendo Deo liberrima est. *Necessitas* vero illa *consequens* ad decretum Dei non tollit rationem gratiæ, sed duntaxat præstat, ut sit gratia ex gratia.

295. *Obj. contr.* 2um. In Conc. Araus., Can. 25, duo definiuntur, ex quibus apparet, ad actus salutares hominis justi non requiri, nisi auxilium gratiæ cooperantis seu adjuvantis. 1um *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia omnes baptizati Christo auxiliante et cooperante, quod ad salutem pertinet, possint et debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* 2um *Hoc ipsum etiam salubriter profitemur et credimus, quod in omni opere bono nos non incipimus, et postea per misericordiam Dei adjuvamur; sed ipse nobis fidem et amorem sui prius inspirat, ut et baptismi sacramenta fideliter requiramus, et post baptismum cum illius adjutorio, quæ sibi sunt placita, adimplere possimus;* ergo.

R. — *N. Ass.* Cujus falsitas ex ejusdem Concilii canonibus num. 292 et 293, recitatis elucet. Sed et ipsi textus objecti verba quædam continent, quibus gratia actualis excitans indicatur necessaria; nam in primo per verba, *Christo auxiliante et cooperante,* præter cooperantem seu adjuvantem, gratia alia, nempe excitans asseritur : in secundo autem observanda veniunt verba, *in omni opere bono nos non incipimus, et postea adjuvamur,* quæ clare prævenientem gratiam enuntiant. Accedit, dogmata Arausicani desumpta esse ex doctrina S. Augustini, qui plenissime nostram sententiam profitetur.

Inst. 1. Gratia solum requiritur propter supernaturalitatem effectus : sed ad hanc sufficit habitus infusus homini *justo;* ergo. *Conf.* Voluntas cum solo concursu generali potest actus *naturales* elicere sine alia excitatione; ergo et voluntas habitu supernaturali instructa sine aliqua excitatione poterit elicere actus *supernaturales;* quia voluntas sic instructa æque potens est ad agendum supernaturaliter, ac voluntas cum concursu generali ad naturaliter agendum.

R. — *D. m.* Sufficit habitus ex supposito, quod influat *C.* sufficit, et potest etiam influere, nisi excitetur *N.* Voluntas sufficit ad hoc, ut sequatur actus amoris, si amet; non tamen amare potest, nisi præcedat *cognitio;* similiter ergo requiritur excitatio, ut justus evigilet et attendat, se ipsum et habitus applicando ad operationem.

Ad Conf. T. A. Quia et hic excitatio saltem per cognitionem requiritur; *N. Cons. et prob.* ex modo dictis. Quod enim justus operetur actus salutares potius, quam malos, ad quos etiam potentiam habet, *ab excitatione* provenit : hæc vero tribui non potest, nisi misericordiæ divinæ; quia alia, quæ *naturalia* sunt, non possunt excitare hominem ad actum supernaturalem.

Inst. 2. Axioma est : *habitibus utimur, cum volumus;* ergo justus absque novo auxilio potest, quando voluerit, cum solis habitibus operari. *Conf.* 1. Habitus infusus supplet defectum excitationis, inclinando per seipsum ad actus salutares; ergo non requiritur excitatio. *Conf.* 2. Ex dictis, principium physicum cogitationum et motuum indeliberatorum in justo sunt habitus infusi; ergo hi soli sufficiunt.

R. — *D. A.* Cum volumus voluntate sufficiente et proportionata *C.* volitione alia *N.* Vis habituum etiam non est proxime sufficiens, nisi applicetur per actus vitales ad actus deliberatos, vel a solo Deo ad actus indeliberatos.

Ad Conf. 1am. R. — *N. A.* Quia habitus movet ad actus mediis aliis actibus indeliberatis tum cognitionis, tum affectionis, quos majores et frequentiores ad actus salutares Deus justis concedit ad præsentiam et exigentiam habitus infusi.

Ad Conf. 2am. *D. Cons.* Habitus soli sufficient, si applicentur a Deo et

determinentur ad actus indeliberatos *C.* sine hac applicatione aut determinatione *N.* Habitus, maxime infusi, habent se per modum *potentiæ* ad agendum *indifferentis;* unde, quamvis sint principium physice productivum, etiam actuum supernaturalium indeliberatorum, tamen eorum determinatio requiritur.

296. *Obj. cont.* 3um. Sæpe fiunt actus salutares absque ulla *delectatione voluntatis,* imo cum ariditate ac tædio; ergo non requiritur delectatio piæ affectionis.

R. — *D. A.* Fiunt absque delectatione sensibili *C.* absque ulla spirituali *N.* Etiam in ipsa pugna et sui ipsius victoria, quamtumvis naturæ violenta, intervenit aliqua *spiritualis delectatio* in obediendo Deo; atque hæc delectatio est quam Mystici dicunt devotionem substantialem aut rationalem, quæ in promptitudine animi ad placendum Deo consistit, cum spirituali quadam complacentia inde resultante. De hac loquebatur Apostolus ad Rom. 7, v. 22 : *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem; video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Similiter S. Aug. hanc delectationem explicat in Ps. 118, conc. 8, ad illa verba : *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas.*

Inst. 1. Posita illustratione supernaturali clare objectum repræsentante, vel voluntas *immediate* potest prorumpere in actum deliberatum; et sic non requiritur pia affectio indeliberata : vel potest sequi *connaturaliter* complacentia quædam indeliberata, qua incitatur voluntas ad idem objectum actu etiam deliberato amplectendum; et sic non requiritur delectatio a Deo infusa.

R. — *N.* 1am *p. Ant.* Sicut enim *intellectus* nequit procedere ad actum judicii deliberatum, quin præcesserit actus imperfectus apprehensionis; ita, licet non tanta necessitate, non potest *voluntas* deliberate amplecti objectum, quin prius aliquo actu imperfecto complacentiæ vel displicentiæ moveatur erga illud : quod quidem quoad operationes supernaturales est magis necessarium in natura lapsa, quæ ob *corruptionem* et *infirmitatem* non movetur ad supernaturalia deliberate amplectenda, nisi prius a Deo moveatur aliqua affectione indeliberata.

Ad 2am *p. Ant.* R. Vel illa complacentia *connaturaliter* sequens ex illustratione supernaturali est supernaturalis, vel naturalis; si *primum;* habetur intentum : si *secundum;* ergo naturali tribuitur aliqua connexio aut aptitudo positiva ad supernaturale, quod alibi negatum est.

Inst. 2. Concilia nomine *inspirationis* intelligunt etiam *illuminationem*, ut patet ex Trid., Sess. 6, c. 5, dum dicitur : *Ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens;* ubi *inspiratio illa* vocatur ea gratia, quæ ante dicebatur *illuminatio.* Item, ex can. 3, supra recitato, ubi inspirationis nomen pro gratia excitante universim usurpatur; ergo Concilia non officiunt.

R. Non ex unis Conciliis, sed ex S. Aug. etiam, cujus verbis locuta sunt Concilia, pugnavimus; liquet autem non *inspirationem solam* ab illo fuisse adhibitam, sed tot tamque diserta vocabula, quæ nulla expositione detorqueri aut tergiversatione eludi possunt. Cæterum equidem verum est, nomen *inspirationis* etiam convenire *illuminationi,* quatenus et hæc, seu cogitatio sancta, ab extrinseco scilicet a Deo infusa vel inspirata dicitur; minus tamen

verum videtur, a TRIDENTINO per inspirationem intellectam fuisse illuminationem tantum; tum quia alias, juxta TRIDENTINUM, regulariter et connaturaliter cum illustratione intellectus non esset conjuncta motio indeliberata voluntatis, ut tamen adversarii fatentur: tum quia alias pertractatio et definitio Concilii esset manca circa naturam gratiæ prævenientis, ac penitus excluderetur pia affectio a negotio justificationis; quæ dici nequeunt.

ARTICULUS III.

AN GRATIA SIT NECESSARIA AD COGNOSCENDUM VERUM?

297. *Dico I.* **Homo etiam lapsus potest absque gratia cognoscere quasdam veritates naturales tum speculativas, tum practicas.**

Prob. 1ª pars. Veritates maxime sublimes sunt illæ de existentia Dei Conditoris rerum universarum, et immortalitate animæ: sed utramque ab homine et lapso et etiam naturaliter attingi posse in Theologia alibi, ac in Philosophia argumentis gravissimis ostenditur; ergo.

Conf. Licet peccato Adæ vulnus ignorantiæ inflictum sit intellectui humano; certum tamen est, rationis lumen non esse extinctum, quo veritatem perspicere valeamus: et S. AUG., L. 1 ad Simplic., q. 2, n. 22, docet, honestas et utiles disciplinas comparari ante gratiam salutarem. Item licet dæmones careant omni gratia supernaturali, magna tamen pollent naturalium scientiarum notitia, et ex miraculis Christi, illius etiam Divinitatem cognoverunt, ut ex eorum clamoribus colligitur Matth. 8, v. 39, et Luc. 4, v. 41.

Prob. 2ª pars. S. PAULUS ad Rom., c. 1, cum dixisset Philosophos gentiles ex creaturis pervenisse ad cognitionem Dei et veritatem prædictam de eo colendo, notat eos esse *inexcusabiles*, quia *cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* S. AUG., de illo principio: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, scribit Psalm. 57, n. 1, *hoc... nemo ignorare permissus est.* De furti autem malitia hæc habet, L. 2 Conf., c. 4, n. 9: *Furtum punit lex tua, Domine, et lex scripta in cordibus hominum, quam nec ipsa delet iniquitas.*

Conf. Etiam post lapsum verum est de homine illud Psal. 4, v. 7: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Unde S. AUG., L. de Sp. et litt., c. 28: *Non usque adeo*, inquit, *in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nullu in ea velut lineamenta extrema remanserint.*

298. *Dico II.* **Idem tamen sine auxilio speciali nequit eas cognoscere omnes collective, imo probabilius nec distributive.**

Prob. 1ª pars. Ex angusta admodum mentis humanæ capacitate, vitæ brevitate, veritatum multitudine, infinitis vitæ hujus officiis et aliis impedimentis, præsertim ignorantia, *quam ex justa damnatione*, ut asserit S. AUG. pluribus locis, *patitur omnis homo ab exordio nativitatis suæ.*

Conf. Verbis Eccli., c. 8, v. ult.: *Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole: et quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat; etiamsi dixerit sapiens, se nosse, non poterit reperire.*

Prob. 2ª *pars.* Tum ex iisdem prope rationibus : tum quia multæ sunt veritates difficiles adeo et abstrusæ, ut post summam in veritate indaganda diligentiam viri etiam doctissimi eas penetrare non potuerint; et hinc constans inter eos de illis dissidium fuerit.

299. *Dico III.* **Ad cognitionem veritatum supernaturalium salutarem requiritur gratia revelationis et internæ etiam illustrationis.**

Pars 1ª. Constat ex notione entis supernaturalis; cum hæ veritates non sint cognoscibiles *per se,* utpote quarum objecta, sicut excedunt quoad entitatem naturæ vires, sic et earum cognoscibilitas superat easdem : neque etiam cognosci possunt *per aliud;* quia hoc nec potest esse causa vel effectus, utpote itidem supernaturalia; neque indicia naturalia, qualia nulla dantur.

Pars 2ª. Ample probata est contra Pelagianos eorumque reliquias num. 291.

300. *Observa I.* SS. Patres, Aug. Greg., etc., duntaxat negant, quod homo sine gratia possit cognoscere veritates supernaturales, aut pertinentes ad opera salutaria; aut quod sola cognitione naturali possit pertingere ad mysteria supernaturalia, aut cogitationem sanctam. Apost. 1. Cor. 4, v. 7, non agit de scientia humana, sed de fide et aliis gratiæ donis efficacibus, attamen de scientiis etiam speculativis gloriari haud possumus, tum quia sine gratia inflant, nec discernunt inter bonum et malum; tum quia non sine naturali illustratione et Dei concursu comparantur. In Adamo et Salomone quoad cognitionem perfectam naturalium, specialem Dei favorem intervenisse, ex eodem constat, ex quo novimus eorum scientiam. Angelorum capacitas certo major, at limitata tamen est; unde incertum, quid et quantum collective cognoscere queant. In statu *naturæ puræ,* tametsi non fuissent errores positivi, multæ tamen fuissent ignorantiæ negativæ, neque homo ejusmodi novisset omnia.

301. *Observa II.* Posita revelatione, potest homo sine gratia assentiri veritatibus supernaturalibus, assensu fidei naturalis. Nam mysteria fidei nostræ sunt maxime et *evidenter credibilia;* ergo nulla videtur esse causa, cur intellectus sibi relictus iis assentiri nequeat, qui etiam probabilibus assentitur; præsertim cum *hæretici* aliqua fidei mysteria negantes, aliis assentiantur, quin fundamentum sit dicendi, illis præter gratiam revelationis aliud auxilium gratiæ concedi. Ad hæc datur *actus naturalis,* qui idem objectum materiale et formale fidei divinæ habere queat; ut patet in *dæmonibus,* quibus dum Deus subinde locutus est, ut accidit Jobi 1, illi assentiri poterant actu naturali iis, quæ a Deo dicebantur, propter ipsius testimonium : imo re ipsa *dæmones credunt et contremiscunt,* ut testatur Jac. 2, v. 19. S. Aug., autem L. de præd. Sanct. non ob factam præcise hanc distinctionem fidei in perfectam et imperfectam *Semipelagianos* impugnat; sed quia fidem imperfectam dicebant esse meritoriam, et principium fidei perfectæ ac supernaturalis.

ARTICULUS IV.

AN GRATIA SIT NECESSARIA AD ACTUS MORALITER TANTUM BONOS.

302. *Nota I. Wicleff.* et *Joannes Huss* asseruerunt, ex una gratiæ sanctificantis seu habitualis absentia omnia opera peccatoris coinquinari; quem errorem adeo susceperunt *Lutherus* et *Calvinus*, ut etiam dicerent omnia justorum opera peccata esse, etsi illis non imputentur. *Baius* sine charitate perfecta, *Jansenius* sine charitate saltem imperfecta opera facta dicit peccata. Alii negant ab ullo fieri posse opus etiam *moraliter bonum*, nisi habeat fidem explicitam in Christum, aut supernaturalem saltem Dei cognitionem; adeoque infidelis actionem omnem peccati damnant. Porro docuit *Baius*, hominem sine Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valere, adeoque opus moraliter bonum ex omni parte non posse perfici sine gratia supernaturali et proprie dicta : qua in re habuit sectatorem Jansenium L. 3, de statu Nat. laps., c. 15; imo et aliquos ex Doctoribus Catholicis. Huic positioni communiter contradicunt Theologi Catholici, statuuntque per solas naturæ vires opus morale bonum ordinis moralis fieri posse.

303. *Nota II.* In omni opere *moraliter bono* duo semper juxta S. Aug., L. 4 contr. Julian., c. 3, n. 21, spectanda sunt, officium scilicet et finis. *Officium* seu materia operis juxta eumdem est id, quod est faciendum : *Finis* est id, propter quod faciendum est. Iste vero est duplex, nempe vel *finis operis*, seu intrinsecus, ad quem actio ex sese, seu ex natura sua ordinatur, qualis in eleemosyna est sublevatio pauperis : vel *finis operantis*, seu extrinsecus, quem agens pro suo arbitrio sibi proponit, bonum vel malum. Quidam *simpliciter* dicunt, actionem omnem infidelis esse peccatum : alii vero fatentur quidem actionem infidelis posse esse bonam tum ex *officio*, tum ex *fine proximo* seu operis; volunt autem infidelem semper peccare ex defectu *finis* remoti seu operantis, non ideo quidem semper, quasi habeat finem intrinsece malum; sed quia non refert actionem ad Deum, ut oportet. Vid. Tract. de Act. Hum.

304. *Dico I.* **Gratia sanctificans non est necessaria ad omne opus moraliter bonum.**

Prob. Ex Scriptura, quæ pluribus locis monet *peccatores*, ut agant pœnitentiam, se convertant ad Deum, peccata eleemosynis redimant; et laudat actiones peccatorum, v. g. Publicani in templo se humiliantis; quæ fieri non possent, si opera peccatorum omnia essent peccata.

Prob. Ex Conciliis, Constantiensi, quod Sess. 15 damnavit hunc Joannis Huss articulum 16 (Labb., t. 12, p. 130) : *Divisio immediata humanorum operum est, quod sint vel virtuosa, vel vitiosa; quia si homo est vitiosus, et agat quidquam, tunc agit vitiose : si est virtuosus et agat quidquam, tunc agit virtuose.* Trid., Sess. 6, can. 7, sic pronuntiat : *Si quis dixerit opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vera esse peccata... anathema sit.*

Ex Summis Pontificibus, qui damnarunt propositionem Baii 35 : *Omne, quod agit peccator vel servus peccati, peccatum est.* Et 40 : *In omnibus suis*

actibus peccator servit dominanti cupiditati. Item propositionem Quesnelli 38 : *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia liberatoris.*

Prob. Ex Ratione. Quia peccator fidelis sine gratia sanctificante, licet non sine actuali, potest elicere aliquos actus salutares et intrinsece supernaturales; ergo a fortiori potest producere aliquos in ordine naturali moraliter bonos. Antecedens iterum constat ex Trid., Sess. 6, c. 5 et 6, ac ex eo, quod alias, qui semel peccavit, non amplius posset se ad Deum convertere et a peccato resurgere; sed quanto magis niteretur per actus salutares se præparare ad justificationem, tanto magis offenderet Deum et peccatis se implicaret.

305. *Dico II.* **Nec gratia fidei necessaria est ad quodvis opus ex omni parte moraliter bonum.**

Constat ex damnatis Baii 25, Quesnelli 42 et 8, ab Alex. VII.

Prob. ex Scriptura. Quia nec hæc mala opera laudat, nec Deus remuneratur : Scriptura autem laudavit et Deus remuneratus est quædam opera infidelium; ergo. *Min.* patet 1° In *obstetricibus Ægyptiis* pueros Hebræos servantibus, de quibus Exod. 1 legitur : *Benefecit Deus obstetricibus; et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.* Unde quamvis illæ postea mentitæ fuerint, tamen S. Aug., L. contr. mendacium, c. 15, n. 32, hæc de illis enuntiat : *Non est in eis remunerata fallacia, sed benevolentia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis.* 2° In *Rahab*, exploratores Judæorum occultante, et ideo a communi civium Jerichuntinorum excidio servata, ut ex Jos. 2, ac 6, constat, quæ tamen tum temporis etiam juxta S. Thom. in c. 1. Matth. adhuc idololatra fuerat. 3° In *Nabuchodonosore* ob bellum contra Tyrios gestum pro mercede ex Dei jussu terra Ægypti donato, ut Ezech. 29, v. 18 et seq. perhibetur; unde S. Hier. ad hunc locum : *Ex eo,* inquit, *quod Nabuchodonosor mercedem accepit boni operis, intelligimus etiam Ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede Dei judicio præteriri.*

Conf. Ex illo apostoli ad Rom. 2, v. 14 : *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Quamvis autem hoc loco abusi sint *Pelagiani* ad nimium extollendas liberi arbitrii vires, et hinc S. Aug., L. 4 contr. Julian., c. 3, illum de gentibus ad Christi fidem conversis exposuerit; tamen non minus probabiliter, quin verbis Apostoli congruentius, intelligitur de gentibus nondum gratiam consecutis, ut plerique Patres omnes apud Suar., L. de gr., c. 8, exposuerunt; quam explicationem S. Aug. ipse L. de Sp. et litt., c. 27 et 28, defendit ut hypothesin, quæ veram omnino et Catholicam doctrinam contineat. Hinc, qui cum *Jansenio*, L. 4 de hær. Pel., c. 8, communem expositionem ad Pelagianum errorem pertinere dicunt, repetunt propositionem *Baii* damnatam 22. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes, quæ legem,* etc., *intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.*

Prob. Ex Patribus. S. Greg. Naz., hom. 26, n. 5 : *Multi gloriæ studio, atque etiam a natura ita informati, virtutem colunt.* Chrysost. hom. de Fide et lege Nat. et Spiritu sancto (opp., t. 1, p. 826 A) : *Offendes quidem multos, qui quamvis sermonem veritatis non acceperint, operibus tamen pietatis, ut apparet, sunt conspicui. Invenies viros misericordes, compatientes, justitiæ vacantes : sed nullus fructus operum, quia nescierunt opus veritatis. Nam et opera sunt bona; verum necessarium est ut præcedat opus summum.*

S. August. de civit. Dei, L. 5, c. 15 docet, Deum Romanis florentissimi imperii gloriam concessisse, *ut redderetur merces bonis artibus eorum, id est virtutibus, quibus ad tantam gloriam pervenire nitebantur.* Idem, L. de Patientia, c. 26, n. 23 : *Si quis,* inquit, *non habens charitatem..... in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennarum et ignis æterni; nullo modo ista culpanda sunt, imo vero et hæc laudanda patientia est.* Greg. M., hom. 27 in Evang., n. 1 : *Sunt nonnulli qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis et carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ,* etc., apud Suarez, L. 1 de necess. Grat., c. 6, n. 9 et seqq.

Prob. Ex Ratione. 1° Infideles in statu suæ infidelitatis non minus, ac peccatores fideles in statu peccati, tenentur servare *præcepta legis naturalis*, eaque transgrediendo peccant; ergo in illo statu ea debent servare posse, cum nemini imputetur in culpam et pœnam, cujus observantia ipsi est impossibilis; ergo debent ea observando saltem posse operari non male, quia et hoc lex naturalis imperat; ergo cum lex etiam imperet moraliter bonum, illud præstandi potentiam habere debent.

2° *Conditiones* ad opus ex omni parte moraliter bonum sunt : 1. ut ipsum opus ex objecto sit bonum; 2. ut finis intrinsecus sit honestus et regulæ morum conformis; 3. ut in finem extrinsecum malum non feratur; 4. ut hic et nunc non sit prohibitum quacumque de causa. Sed infidelis potest has omnes *conditiones* in aliquo opere servare; ergo.

Ex his proin recte infertur : potest homo per *solas naturæ vires* et absque ulla gratia supernaturali exercere actum aliquem moraliter bonum, saltem quando nulla in oppositum urget gravis tentatio; tum quia nec ex ratione ostendi potest necessitas gratiæ supernaturalis ad actum honestum ordinis naturalis : tum ex ratione duplici, quam ultimo attulimus : tum ex damnatis propositionibus, et quidem Baii 27. *Liberum arbitrium sine adjutorio Dei nonnisi ad peccandum valet.* Quesnelli 40. *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem :* 39, etc., tum ex S. Aug. qui L. de perf. just., c. 2 in resp. ad 3^am^. Celestii objectionem docet, *illud parum esse ad non peccandum.*

306. *Obj. contr.* 1^um^. Matth. 7 dicitur : *Non potest arbor mala bonos fructus facere :* sed per arborem malam intelligitur peccator, per fructus bonos, opera bona; ergo.

R. — *D. M.* Arbor formaliter et ut mala non potest facere fructus bonos *C.* materialiter et quæ mala *N.* Dum peccator non agit ut peccator, potest utique opera honesta facere, imo cum gratia actuali etiam salutaria, ut liquet ex Trid. cit.; sicut justus peccare venialiter potest, juxta illud : *Septies cadit justus,* quamvis in eadem parabola dicatur : *Non potest arbor bona malos fructus facere.*

Inst. 1. Etiam peccatorum opera, quæ videntur bona, Deo displicent, aut saltem non probantur, ut patet ex Prov. 15 : *Victimæ impiorum abominabiles Domino;* et ex Joan. 9 ubi dicitur : *Peccatores Deus non audit;* ergo ne moraliter quidem bona sunt.

R. — *N. Ass. Ad* 1^um^ *text.* R. Victimas non fuisse Deo abominabiles ex

statu præcise *offerentium*, sed ex pravo eorum fine, quem actualiter adjungebant Judæi, dum eorum multi Sacrificia legis offerebant ex inani spe ac impia præsumptione, omnia sibi fore licita, modo ritus hos externos et alias Mosaicæ legis cæremonias observarent; quod ipsum Deus Isa. 1, illis exprobrat, et postea, quomodo sibi sacrificandum orandumque sit, præscribit.

Ad 2um text. — R. 1°. Cum S. Aug., L. 2 contr. epist. Parmeniani, c. 8, n. 17. *D.* dicitur hoc a Christo vel Evangelista *N.* a cæco nato, ceu homine necdum lumine fidei Christianæ, neque a Deo specialiter illustrato *C.* Non autem quælibet verba loquentium in Scriptura sunt verbum Dei; alias et verbum Dei foret non dari Deum, cum Scriptura dicat : *Dixit impius in corde suo : non est Deus.*

R. 2°. — *D.* Deus non audit peccatores in eo sensu, quem intelligebat hæc verba proferens *C.* absolute et simpliciter *N.* Cum cæcus a Christo visum miraculo recepisset, et Pharisæi Salvatorem nihilominus tanquam impostorem et blasphemum calumniarentur; ille famam Christi defendendam suscepit, dicendo : *Scimus, quia peccatores Deus non audit*, scilicet ad patranda miracula; quod verissimum est, cum Deus ad peccatoris preces miracula patrare non soleat.

Inst. 2. S. Aug., L. 9 de Trin., c. 7 et 8, alibique sæpius docet, quidquid fit ab homine, *vel fieri ex charitate, vel ex cupiditate*, L. de Gr. et lib. Arb., c. 18. n. 37 autem : *Præcepta charitatis*, inquit, *tanta et talia sunt, ut quidquid se putaverit homo bene facere, si fiat sine charitate, nullo modo fiat bene.* Sed quidquid peccator facit in statu peccati, facit sine charitate; ergo.

R. *Quoad 1um.* — *D.* Fit ex cupiditate vel charitate stricte sumpta pro amore benevolentiæ Dei *N.* vel ex charitate late sumpta pro quolibet motu vel amore justitiæ aut honestatis *C.*

Quoad 2um. Eadem est responsio quorumdam; sed quia, ut probat Suarez L. 1 de gr., c. 5, fere certum est loqui hic S. Aug. de charitate *stricte* sumpta, cum S. Th. 2, 2, q. 47, a. 7, ad 3. R. — *D.* Nihil fit bene sine charitate, si fiat sine charitate contrarie, h. e. si fiat cum ordine ad motivum vel finem vel circumstantiam, quæ repugnat charitati *C.* si fiat sine charitate negative, h. e. siquidem non fiat ex influxu, motivo, vel imperio charitatis, nec tamen cum ordine ad aliquid charitati contrarium *N.* vel *subd.* nihil fit bene moraliter vel etiam quocumque modo salutariter *N.* proxime salutariter ad justificationem vel per modum meriti condigni *C.* vel *T.*

Ubicumque S. Aug. docet, *sine charitate* nihil fieri bene, non loquitur de bonitate mere naturali et morali, ut patet ex dictis : neque etiam loquitur de bonitate quacumque supernaturali et salutari; cum ex iisdem constet, dari opera salutaria hominis impii, quæ per se ad justificationem non sufficiant, quamvis remote disponant : sed loquitur vel de *bonitate salutari*, quæ habeat se per modum dispositionis proximæ ad justificationem; quia charitas actualis vel est necessaria *in re* ad justificationem peccatoris extra sacramentum, vel saltem *in voto* et animi præparatione, si justificatio fiat per sacramentum : vel loquitur de bonitate salutari, quæ se habeat per modum meriti condigni vitæ æternæ; quia charitas habitualis vel est indistincta a gratia sanctificante, vel quidem distincta, sed inseparabilis, adeoque sicut sine hac non fit opus condignum vitæ æternæ, sic neque sine illa.

Atque hunc sensum a S. Aug. intendi, patet ex eo, quod in omnibus operibus, ubi gratiæ necessitatem contra *Pelagianos* ad opera bona defen-

dit, expresse profiteatur, a se illa tantum opera intelligi, per quæ homo ad æternam vitam regnumque Dei perduci possit. Unde colligitur, quotiescumque idem docet voluntatem sine charitate esse dicendam *cupiditatem*, neque bonam ullam voluntatem sine ea haberi, eum loqui de *charitate habituali*, sine qua in præsenti providentia voluntas est necessario habitualiter mala, cum inter statum gratiæ et peccati non detur medium. Similiter cum dicit, sine charitate nullam esse *virtutem veram*, per hanc intelligit virtutem simpliciter perfectam in ordine ad finem supernaturalem, h. e. gratia sanctificante seu charitate formatam, cum aliæ virtutes, eo quod sint informes, neque meritum vitæ æternæ contineant, non virtutes simpliciter, sed secundum quid vocari soleant.

307. *Obj. contr.* 2um. Scriptura omnia infidelium opera videtur habere tanquam mala; ad Rom. 14 : *Omne, quod non est ex fide, peccatum est;* quem locum S. Aug., L. 4 contr. Julian., c. 3, de fide proprie dicta intelligit, ac inde probat, omnia infidelium opera esse peccata. Et ad Titum 1 : *Omnia munda mundis : coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum et mens et conscientia.* Tandem ad Heb., c. 11 : *Sine fide impossibile est placere Deo.*

R. — *N. Ass. Ad* 1um. R. Textum hunc non de fide theologica, sed de *dictamine conscientiæ* practico, uti contextus ipse probat, exponunt SS. Patres et Theologi communiter cum Conc. Later. IV, Can. 41 : *Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, Synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam canonica, quam civilis.* Si tamen cum S. Aug. et Prospero intelligatur de *fide Theologica*, eumdem cum S. Th. 2, 2, q. 10, a. 4, et q. 23, a. 7 *explico.* Quod non est ex fide theologica positive et contrarie, h. e. quod fit contra fidem, aut ex animo infidelitatis, peccatum est *C.* quod non est ex fide negative, h. e., quod fit absente tantum fide *subd.* peccatum est ut plurimum, quia scilicet infidelis sæpissime agit ex motivo infidelitatis *C.* semper, quasi nullo prorsus motivo honesto posset unquam ad agendum moveri *N.*

Ad 2um. R. Apostolum intelligendum esse de immundis et infidelibus *formaliter* talibus, non autem materialiter talibus; cum et hoc modo debeant sumi mundi, ut illis dicantur omnia esse munda.

Ad 3um. *D.* Sine fide, etc., ita ut intelligatur, nullam personam aut operantem placere Deo posse sine fide, imo nec sine gratia justificante seu gratum faciente *C.* ita ut intelligatur nec opus aliquod sine fide posse placere Deo *subd.* non posse placere Deo in ordine ad meritum gloriæ vel veram justitiam consequendam *C.* in ordine ad præmium temporale hujus vitæ *N.* Contrarium enim probant exempla num. 305 allata aliaque plura.

Inst. 1. S. Aug., quem in hoc sequuntur SS. Prosper et Fulgent., 1o L. 1 de Nupt., c. 3 et 4, etc., totus in eo est, ut ostendat virtutes *infidelium* non esse *veras* virtutes. 2o Ibidem contendit omnia opera infidelium esse *peccata*, quia non sunt ex fide. 3o *Fidem* esse unicam directricem intentionis, quæ opera faciat bona, ut in Ps. 31, n. 4 commentatur. 4o L. 3 ad Bonif., c. 8, et L. de Sp. ac litt., c. 3 definit, liberum arbitrium nonnisi *ad peccandum* valere, *si lateat via veritatis*, h. e. gratia fidei absit.

R. — *N. Ass. Ad* 1um. R. — *D.* Ut ostendat virtutes infidelium non esse veras in eo sensu, quo veras virtutes esse dicebat Julianus *C.* in sensu nostræ conclusionis *N.* Julianus quidem statuebat 1o opera esse simpliciter

bona, quæ essent ex officio bona, licet ex pravo fine fierent. 2° Virtutes gentilium esse simpliciter veras, iisque illos simpliciter et absolute constitui bonos aut justos. 3° Has gentilium virtutes nec exiguas esse, nec infrequentes. 4° Docebat, vel ex ejus doctrina certe inferebat AUGUSTINUS, eas virtutes meritorias esse regni cœlorum. 5° Argumentis S. AUGUSTINI pressus virtutes infidelium concessit esse steriles.

S. AUG. in his omnibus contradixit; quin et absurditatis et contradictionis Julianum convincebat : si enim virtutes non essent ex omni parte perfectæ; non tantum *steriles,* sed prorsus falsas ac vitia dicendas arguebat : si vero perfectæ forent, illisque vera justitia compararetur, contendebat easdem non esse *steriles* ad vitam æternam. Atque hæc quidem in libris contra *Julianum;* quibus similia præmiserat L. de nupt. et concup., unde lis ipsi cum Juliano orta fuit. Nam et hic infidelium conjugatorum actus plerumque malos dicit ob finem perversum, qui non *negative* duntaxat, sed *contrarie* ad cultum Dei non pertinebat.

Ad 2^um^. R. — *D.* Contendebat opera infidelium omnia, h. e. pleraque esse peccata, utpote ex fine pravo facta *C.* omnia absolute et sine exceptione, etiam illa, quæ ex honesto fine fiebant *subd.* contendebat esse peccata h. e. non esse opera veræ justitiæ, quæ operantem Deo gratum reddant *C.* esse peccata vere, proprie et formaliter talia *N.* Controversia principalis S. AUG. inter et *Julianum* versabatur in eo : an virtutes infidelium sint veræ virtutes ac simpliciter, h. e. more theologico et Christiano sumptæ, quæ scilicet hominem Deo acceptum constituant et ad vitam æternam promerendam conferant? atque hoc esse negavit AUG., tum quia opera ex *officio* tantum bona et ex *fine pravo* facta, sunt proprie peccata : tum quia facta ex fine quidem bono, sed *sine fide* non faciunt hominem Deo gratum; cum sine fide impossibile sit placere Deo.

Quæstio *incidens* et ex laude Romanorum heroibus ac Gentilium Philosophis a *Juliano* data fuerat hæc : an eorum opera ex officio bona fuerint profecta ex fine bono? Ad hanc, ut ex L. de Sp. et litt. cit. constat, AUG. dicebat, *vix* talia inveniri, et sic nonnisi rara ac pauca esse. Quare, cum parum reputetur pro nihilo, et hæc quæstio extra scopum controversiæ principalis versabatur, S. AUG. subinde asserebat contra *Julianum* simpliciter, omnia infidelium opera esse peccata.

Ad 3^um^. R — *D.* Fides dirigit intentionem ad finem et opus supernaturale *C.* naturale seu moraliter bonum *N. S.* TH. 2, 3, q. 10, a. 4, ad 2. S. AUGUSTINUM sic explicat : *Fides dirigit intentionem respectu finis ultimi supernaturalis, sed lumen etiam naturalis rationis potest dirigere intentionem respectu alicujus boni connaturalis.* Hinc dum S. AUGUSTINUS opera ante fidem vocat *magnas vires et cursum celerrimum, sed extra viam;* apparet illa agnosci ut bona, sed ad meritum vitæ æternæ omnino sterilia.

Ad 4^um^. R. Idem dictum S. AUGUSTINI, uti et sententiam Concilii ARAUSICANI, qua definitur neminem habere de suo nisi mendacium et peccatum, vide n. 259.

Inst. 2. Si quod opus esset ex omni parte bonum, foret illud, quod suscipitur ex amore honestatis : atqui ejusmodi actio non est bona, juxta S. AUG., qui L. 19 de Civ., c. 25 : *Licet a quibusdam,* inquit, *tunc veræ et honestæ putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter illud expetuntur; etiam tunc inflatæ et superbæ sunt, et ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt;* ergo.

R. — *N. min.* Ad text. S. Aug. *D.* virtutes inflatæ et superbæ sunt, si referantur ad se ipsas, h. e. si appetantur, ut conferatur animo decor continentiæ v. g. aut probitatis, qui scilicet humanæ gloriæ deserviat *C.* h. e. si appetantur propter ingenitam rationem honestatis *subd.* si hæc honestas habeatur pro fine ultimo, ut Stoici faciebant *C.* si tanquam finis ordinabilis ad Deum, qui est omnis honestatis fons, principium et regula *N.* Tunc enim favet nobis potius S. Doctor, præcipue L. 83, QQ. q. 30.

Inst. 3. Quamvis speculative probabile sit, hominem posse se convertere ad honestatem virtutis, et sic implicite ad Deum, practice tamen nunquam se ad illam convertit absque *philautia*, ut ait S. Aug., L. 4 contr. Julian., c. 3, n. 28 scribens : *Nihil est in creaturis, quod attinet ad institutarum divinitus merita naturarum, rationali mente præstantius. Unde fit consequens, ut mens bona magis sibi placeat, magisque se ipsa delectet, quam quælibet alia creatura.*

R. — *N. Ass.* Quod distinctione hac aptum est ad eludendam damnationem articuli Baiani 27, supra citati. *Ad text.* R. Ex contextu liquet, his verbis doceri duntaxat facile quidem et frequenter hominibus etiam justis, non tamen semper et in actione omni evenire in hac mortali vita, ut concupiscentia mala ac superbia sollicitet animum, et eum vincat. His adde, quod quamvis intra res creatas nihil sit, quod homo præ se magis amet, tamen Deus sit, in quem naturaliter feratur.

Inst. 4. Si possumus bonum naturalis ordinis præstare, possumus pariter servare *legem naturæ* ac Deum diligere, et consequenter potiri vita æterna; cum Matth. 19 dicatur : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Hoc vero concesso statuenda erit pro ejusmodi hominibus vita æterna diversa a regno cœlorum, ut S. Augustinus sæpius citatus cont. *Julianum* declarat. *Conf.* Voluntas hominis lapsi magis est propensa ad *malum*, quam ad *bonum :* sed hac propensione majore ad malum stante, nequit sine gratia exire in opus moraliter bonum; ergo.

R. — *Transmissa* 1ª. *Seq. N.* 2ªm. Ad consequendam *vitam æternam* non sufficit observatio mandatorum quæcumque et naturalis, sed salutaris; quam postremam cum *Julianus* solis naturæ viribus haberi posse vellet, recte quidem S. Augustinus commemoratum absurdum intulit contra *Julianum;* in nos vero id minime quadrat.

Ad Conf. concessa M. Præsertim si præter originale peccatum insit etiam homini habitus vitiosus; *N. min.* quia stante etiam tali propensione, nisi hæc supponitur esse tentatio valde gravis, homo non tantum *physice*, sed et *moraliter* indifferens est sine gratia supernaturali, et potest assentiri bono honesto opposito.

Inst. 5. Homo nunc est ad *finem supernaturalem* elevatus; ergo ut per quemvis actum inhonestum recedit ad hoc fine, ita per quemvis actum honestum ad eumdem accedit; tum quia alias deterioris conditionis homo esset respectu operationis bonæ : tum quia assignari nequit, ad quæ opera detur vel requiratur gratia : sed sine gratia homo nequit accedere ad finem supernaturalem; ergo.

R. — *N. Cons.* Sicut enim homini non debetur *elevatio* ad finem supernaturalem; sic etiam ea supposita non debetur ipsi *potentia*, qua possit per singulos actus positive converti ad finem supernaturalem; quod quidem de peccatoribus maxime *infidelibus* facile omnes concedunt : respectu *fidelium* autem nonnulli putant dari semper homini libertatem cum præparatione

necessariorum talem, ut homo semper possit ponere vel actum malum, vel actum naturaliter tantum honestum, vel actum supernaturalem; quæ opinio videtur carere sufficienti fundamento; præsertim cum in sententia supernaturalitatem a motivo desumentium possit sæpe in actione occurrere motivum duntaxat naturale; in aliorum autem systemate non statuatur adesse gratiam prævenientem in omnibus prorsus actionibus etiam præcepto positivo non subjectis. Unde

Ad prob. 1am. R. — *T.* Quia per hanc inæqualitatem, in alio indebito fundatam, ac præterea propter peccatum originale aliquo modo debitam, nulla homini fit injuria.

Ad prob. 2am. R. — *N.* Datur enim gratia ad ea opera, ad quæ requiritur; ejusmodi autem sunt tum opera salutaria et vitæ æternæ meritoria, tum actus difficiliores etsi naturales duntaxat, ut mox dicetur. Cæterum gratiarum distributionem definire nostrum non est. Quis enim *cognovit sensum Domini aut quis consiliarius ejus fuit?*

ARTICULUS V.

AN GRATIA SIT NECESSARIA AD SERVANDAM LEGEM NATURALEM?

308. *Nota.* Quæstio proposita circa hominem duntaxat in statu *naturæ lapsæ* movetur; de homine enim in statu *naturæ integræ* Theologi communiter cum S. Th. 1, 2, q. 109, a. 4 et 8 sentiunt, eum facile quovis longo tempore totam legem naturalem sine speciali gratiæ auxilio servare potuisse : quid vero de *natura pura* dici queat, dictum est n. 34 et 38, Porro supponimus hic tanquam certa, vel superius jam expedita : 1° Legem naturalem actus supernaturales etiam præcipientem non posse impleri *sine gratia;* quia hæc ad illos actus necessaria est : 2° Nec etiam legem pure naturalem sine gratia observari posse *quoad modum*, seu ut hæc observatio conducat ad salutem; cum actus salutaris sine gratia haberi nequeat : 3° Dari sine speciali gratiæ auxilio in homine potentiam *moralem* æque ac *physicam*, ut brevissimo aliquo tempore observet præcepta legis naturalis tunc temporibus occurrentia affirmativa, nec ullum ex negantibus transgrediatur, modo absit gravis tentatio in contrarium.

309. *Dico I.* **Tota lex naturalis sine gratia potest potentia physica, h. e. secundum requisita ex natura rei ad hoc, ut actus poni possit, diu ab homine lapso servari secundum substantiam, h. e. secundum ea, quæ pertinent ad bonitatem moralem.**

Prob. Tota lex naturalis secundum substantiam considerata non superat in præsenti statu vim humanæ voluntatis; ergo sine gratia potest *potentia physica* servari secundum substantiam, et quidem diu, cum non uno tempore occurrat tota præceptorum collectio simul observanda. *Ant. prob.* Ut tota lex vel collectio præceptorum non superet vim humanæ voluntatis, satis est, quod observatis seorsim præceptis pluribus, nihil minuatur humana voluntas secundum virtutem physicam; hæc non minuitur; ergo.

310. *Obj.* Impotentia *proprie physica* est, quæ habetur ex infirmitate aut defectu virium sed natura sine gratia ad observandam legem est infirma,

et habet defectum virium; ut patet ex S. Aug., qui L. de perf. just., c. 2 ad rat 1am sic respondet : *In tantum enim sana non est in quantum id quod faciendum est, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet, dum caro concupiscit adversus spiritum.* Et S. Th., dum 1, 2, q. 109, art. 4 negat, hominem posse implere præcepta *sine gratia sanante :* imo art. 2 negat, hominem totum sibi connaturale bonum agere, ita quod in nullo deficiat.

R. — *D. M.* Impotentia proprie physica est, quæ habetur ex infirmitate et defectu virium absolute sumptarum et simpliciter necessariarum *C.* quæ habetur ex defectu virium tantum respective sumptarum, neque necessariarum simpliciter *N.* Natura lapsa equidem non est sana, sed lapsa et infirma, si sumatur respective ad naturam integram, neque, ut illa, *vires sanas* ac *robustas* habet, atque hinc virium defectum habet; ut dictum est, n. 174 et seqq.; sed easdem requiri ad potentiam physicam observandæ legis naturalis habendam, negatum est tum ibid., tum in præcedentibus.

Hinc ex allatis testimoniis nihil efficitur contra *potentiam physicam;* tum quia S. Aug. impotentiam repetit duntaxat a resistentia appetitus inferioris; quæ facit tantum moralem impotentiam : tum quia uterque loquitur de infirmitate respective ad *statum integrum;* quod manifeste etiam patet in locis ex D. Thoma objectis, ubi utrobique prius de natura integra resolvit, illi adesse potentiam; quæ cum non physica tantum, sed et moralis fuerit, sequitur ab eodem naturæ corruptæ negatam solum fuisse moralem potentiam, non physicam quoque. Adde, quod S. Doctor per *gratiam sanantem* intelligat sanctificantem, quam propter duo requirit, nempe ut natura corrupta sanetur, et ut bonum ordinis supernaturalis, quod condigne meritorium est, operetur.

Inst. 1. S. Aug., l. c. c. 3, ad rat. 5, comparat infirmitatem voluntatis cum *vitiato pede* ejus qui claudicat; et S. Hier., L. 3 cont. Pelagian., n. 11, hominis impotentiam ad non peccandum exæquat cum impotentia ad *non ægrotandum;* ergo asserunt impotentiam vere physicam.

R. — *N. Cons.* Comparatio enim non est *quoad omnia;* alias sicut claudus necessario claudicat et ubique, sic et homo sine gratia peccaret necessario et semper, quod nec adversarii hic nostri volunt, nec intendit etiam S. Aug., utpote qui ibid. resp. 3a dicit *parum esse*, non autem *nihil posse*, voluntatem ad non peccandum. Stat ergo comparatio duntaxat in eo, quod sicut claudum esse est aliqua impotentia, qua non potest homo non claudicare; ita humanæ voluntati sua sit imbecillitas, ex qua non possit non peccare *sæpe*, nisi adjuvet gratia; ad quod non est necesse, ut hæc, sicut illa, sit impotentia physica. Eadem explicatio facilius etiam adhibetur comparationi *Hieronymianæ*.

Inst. 2. Si homo non habet impotentiam physicam; ergo gratia solum requiritur ad legem facilius et non simpliciter observandam : consequens est Pelagianum; ergo.

R. — *N. M.* Nam 1o gratia non desinet esse *absolute* necessaria tum ad legem naturalem, imperantem obsequium præceptis *supernaturalibus;* tum ad præcepta naturalia quoad modum observanda; quod utrumque inficiabantur Pelagiani. 2o Erit semper necessaria ad implenda etiam præcepta naturalia quoad *substantiam;* quia admittitur impotentia moralis, qua posita moraliter loquendo præcepta servari nequeunt. 3o Quamvis hæc moralis impotentia confundi possit cum maxima difficultate; tamen ubi intercedit, infallibiliter futurum est, ut actus non fiat : unde plus dicit, quam *difficilius.*

311. *Dico II.* **Nequit tamen potentia morali, h. e. signa magna difficultate, ab eodem servari longo tempore, quin nunquam intra idem tempus peccet, legis præceptum non observando.**

Prob. Auctoritate. 1° Scripturæ. S. Paulus ad Rom. 7, cum v. 23 dixisset : *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis,* mox v. 24, ingemiscens et quærens subjungit : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* ac tandem v. 25, sibi ipsi respondet : *Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Ex hoc autem constat imprimis, sicut per legem membrorum intelligitur *concupiscentia,* sic per legem mentis intelligi *legem naturalem* menti insculptam : deinde hanc legem naturalem impleri non potuisse a Paulo *sine gratia :* denique idem tenere respectu omnium hominum; quia ratio impotentiæ, quam agnoscit, nempe fomes peccati seu concupiscentia, est omnibus communis, et in plerisque longe major.

2° Conciliorum. Carthaginen. II in epist. Synod. ad Innoc. I, quæ est 90, inter epistolas S. Augustini (al 175, n. 2), damnat Pelagianos, quod dicerent liberum arbitrium absque Dei gratia implere posse legem, *sive naturaliter in corde scriptam, sive in litteris datam.* Carthaginense IV seu, ut alii laudant, Milevit. II, Can. 5 (Labb., t. 2, p. 1539), anathema dicit illis, qui dixerint, quod *etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possemus etiam sine illa, divina implere mandata.*

3° Patrum, præsertim S. Augustini, qui in L. de Sp. et litt., ubi totus est ut ostendat legem sine gratia servari non posse, c. 27, n. 47, sic inquit : *Nec moveat quod naturaliter eos dixit* (Paulus), *quæ legis sunt facere, non Spiritu Dei, non fide, non gratia. Hoc enim agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis.* Negari autem hic tantum *potentiam moralem* de tota lege, patet ex L. 2 de peccat. mer. et rem., c. 3.

Prob. II. Ratione. Ex parte observandorum habetur magna difficultas : ex parte observantium naturalis quædam reluctantia; ergo. Sane in nostro casu omnia præcepta naturalia sunt observatu quoad se valde difficilia, et rebellio appetitus refugit, aut ad contraria sollicitat; quæ si etiam non urgeret, voluntas ratione suæ mobilitatis ac inconstantiæ, atque ad delectabilia propensionis totas suas vires ad agendum non esset semper adhibitura, ut proxime S. Aug. l. c. testatur.

Conf. Quia voluntas absque speciali auxilio nequit superare *gravem tentationem,* quæ intra longum tempus sine speciali protectione Dei extrinseca non abest.

312. *Obj. I.* Præcepta omnia legis naturalis sunt naturalia, et hinc viribus liberi arbitrii naturalibus proportionata; ergo et per easdem moraliter possunt servari. *Conf.* Deuter. 30, postquam præmisisset Moyses mentionem omnium præceptorum et legis, v. 11 : *Mandatum hoc,* ait, *quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum;* ergo lex tota naturalis facile ac moraliter servari potest.

R. — *D. A. seq.* Sunt proportionata, quantum ad ordinem *C.* quantum ad potentiam et vires *subd.* quantum ad potentiam tum physicam, tum moralem sunt proportionata viribus integris adhuc et sanis, quales habuerat Adamus *C.* quantum ad utramque potentiam sunt proportionata viribus

infirmis ac debilitatis certe per peccatum Adami, quibus tantum restat potentia *physica*, nisi juvetur gratia *N*.

Ad Conf. D. Cons. Potest lex naturalis tota servari facile et moraliter per auxilium gratiæ *C.* sine eo *N.* Loquitur enim hic Moyses non de naturali duntaxat, sed et de scripta, ut ex præcedente versu patet, ad quam pertinere gratiam et ipsi adversarii concedunt, quamque gratiam nemo eorum negaverit adfuisse Judæis, ac ipse Moyses non obscure promiserat, dum eod. cap., v. 6 prædixit : *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, et cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum*, etc.

Inst. 1. S. Chrys., hom. 5 in ep. ad Rom. ad hæc verba : *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt;* sic inquit : *Gentiles admiratione digni sunt, quod nec lege* scripta *ipsis opus fuerit, et tamen omnia, quæ legis erant, præstiterint;* ergo.

R. — *D. A.* Gentiles omnia, quæ legis erant, præstiterunt hoc sensu, quod alii alia præcepta impleverint *C.* hoc sensu, quod singuli omnia impleverint *N.* Unde et Apostolus videtur attente non dixisse : Gentes naturaliter legem faciunt, sed : *ea, quæ legis* sunt; cum e contra paulo ante scripsisset, *factores legis,* nempe totius, *justificari*, quod sine gratia non fit.

Inst. 2. S. Th. in 2. dist. 28, a 2 et 3, expresse docet, hominem non tantum singula, sed et omnia peccata mortalia vitare, et omnia legis naturalis præcepta, quantum ad *substantiam* actus, sive ad hoc, quod directe cadit sub præceptum, implere posse; ergo.

R. Ut supra, S. Thomam hic loci naturæ tribuere duntaxat potentiam *physicam,* non vero moralem, quemadmodum et in Summa moralem tantum negasse diximus; atque hinc non necesse cum aliis putamus, juniorem Doctorem cum seniore committere. Eodem sensu explicari possunt Durandus, Scotus, Gabriel aliique antiquiores, quibus eadem sententia passim tribuitur.

Inst. 3. Quod *moraliter* tantum est impossibile, non est simpliciter impossibile, sed solum *difficile;* ergo fieri potest, ut quandoque oppositum contingat. Sed hoc posito sequitur gratiam non esse ita necessariam, ut in ejus defectu nequeat lex observari per longum tempus, quin homo peccet; ergo. *Conf.* Homo ex victoria aliquot difficultatum circa unum aut plura præcepta fit promptior et acquirit *habitum,* quo facile operetur; ergo collectio præceptorum nihil facit ad impotentiam moralem.

R. — *D. A.* Quod moraliter latius est tantum impossibile, non est, etc. *C.* quod moraliter strictius est impossibile, adeo, ut per vires physicas absolute fieri nequeat, non est simpliciter intra genus impossibilitatis moralis impossibile, adeo nempe, ut quamvis ad oppositum non desit potentia *physica,* tamen res tot affecta sit difficultatibus, ut nunquam de facto fiat *N.* Unde negatur conseq., et sic fundamentum ruit subsumpti, de quo etiam. num. 340, dictum est.

Ad Conf. R. — *D. A.* Fit promptior circa actus ejusdem speciei, et circa eosdem etiam acquirit habitum *C.* circa actus diversæ speciei *N.* Jam vero præceptorum diversorum diversi sunt actus, adeoque obtemperans uni vel alteri præcepto non acquirit promptitudinem vel *habitum* pro observanda tota lege. Præterea voluntatis inconstantia et ad delectabile propensio intra longum tempus prævalebit habitui non admodum radicato, nisi gratia juvetur.

Inst. 4. Datur potentia moralis ad omnia præcepta distributive servanda;

ergo et ad omnia collective. *Conf.* Quæ sunt moraliter impossibilia, nequeunt *voveri*, aut a superiore *positive imperari;* ergo nec lege naturali ea præcipi possunt; maxime quia ad peccandum requiritur libertas et potentia etiam moralis.

R. — *D. A.* Datur potentia moralis observandi præcepta distributive omnia, τὸ distributive sumendo proprie et implendo collectionem *N.* sumendo improprie vel potius singulariter seorsim ac divisive, seu connotando unum vel alterum indeterminate tamen sumptum non observari, atque hinc collectionem non impleri *C.*

Ad Conf. R. — *Transm. Ant.* de impossibilitate morali indeterminata *N. Cons. Disparitas* est, quia *lex naturalis* est circa intrinsece mala, quæ a Deo necessario prohibentur, neque possunt fieri licita per hoc, quod in illis indeterminate vitandis occurrat difficultas moraliter insuperabilis. Quæ vero *positive* prohibentur, non prohibentur necessario, sed a libera voluntate legislatoris dependent, qui pro sua prudentia non censetur velle obligare in iis circumstantiis, ubi occurrit difficultas rationabilis et moraliter invincibilis. Eadem fere ratio est de materia *voti*, dum hæc libera est; quia esset nimia præsumptio de propriis viribus; unde nec Deus similia vota acceptat, si forte fiant, nisi in particularibus casibus voluntatem vovendi simulque fiduciam consequendi auxilii ad votum moraliter implendum inspiraverit.

Ad Prob. R. — *D.* requiritur potentia moralis excludens necessitatem determinatam *C.* indeterminatam *N.* vel *subd.* Superandam tamen vel viribus propriis vel gratiæ auxilio *N.* neutro modo superabilem *C.* Atque hinc etiam oritur discrimen inter Legislatorem *Deum* seu per dictamen naturæ, seu per positivum præceptum aliquid præcipientem, et Legislatorem *humanum* ac *ventem;* cum ille vires aliunde suppeditare possit, hic vero minime.

313. *Obj. II.* Auxilium speciale seu gratia a nobis ad implendam diu naturalem legem requisita nec potest dici entitative *naturalis,* ut patet : nec supernaturalis, quia nequit determinari, an sit gratia tantum actualis, eaque detur fidelibus tantum, vel etiam infidelibus; an sit habitualis, eaque sic nonnisi justis communicetur.

R. 1°. Ex decreto Dei et lege divina, per Scripturas, Concilia et Patres nobis manifestata, requiritur gratia *entitative supernaturalis.*

R. 2°. Probabile est, auxilium supernaturale ad vitanda diu peccata contra legem naturalem non dari, nisi credentibus et *fidelibus;* quia gratia *in fide* fundata non datur, ordinarie saltem et regulariter, nisi habenti fidem : sed auxilium necessarium ad servandam diu legem naturalem est gratia in fide fundata; ergo. *Min. prob.* 1° Ex verbis Apostoli ad Rom. 3, v. 27 : *Ubi est gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non, sed per legem fidei.* Quibus insinuat, Judæo non esse gloriandum de legis observantia, eo quod hanc habeat ex fide; ut explicat S. Aug., L. de Sp. et litt., c. 10. 2° Ex epist. Synod. Carth. II, sup. cit., in qua Patres contra *Pelagianos* docent auxilium, quo liberum arbitrium fit vere liberum, dum a dominatu carnalium concupiscentiarum liberatur, esse gratiam Dei, et *impetrari per fidem, quæ est in Christo Jesu.* 3° Quia ex Conciliis et Patribus constat, gratiam ad legem servandam non dari, nisi propter merita Christi : sed quæ datur gratia propter merita Christi, saltem lege ordinaria non datur, nisi mediante *fide* Christi explicita vel implicita; ergo.

R. 3°. Probabile etiam est, simile auxilium ad eumdem finem non dari,

nisi *justis,* adeoque hoc sensu gratiam habitualem esse necessariam ad legem diu servandam. Ita D. Th. 1, 2, q. 109, a. 4 et 8, ac colligitur tum ex ep. Synod. laudata, quæ dicit per gratiam, *qua Christiani sumus,* nos liberari a dominatu illo concupiscentiæ, tum ex Carthag. IV, itidem cit., quod can. 3 definit : *Item placuit, ut quicumque dixerit, in qua justificamur per Jesum, gratiam Christi D. N. ad solam peccatorum remissionem valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur; anathema sit.* Gratia autem, qua justificamur, et non committuntur peccata, habitualis est : peccata vero non committuntur observando omnia præcepta. S. Aug., ep. 95 (al. 177, n. 4), cum aliis Episcopis scribit, liberum arbitrium non esse satis ad non peccandum, nisi juvetur per gratiam : hanc vero negat esse legem, ut Pelagius intellectam voluit, sed *gratiam, qua justificamur ab iniquitate et salvamur ab infirmitate.*

Inst. 1. Concilia et Patres tantum intelligendi videntur vel de observatione legis etiam ad actus *supernaturales* obligantis, vel de observatione *meritoria;* quia eorum mens duntaxat fuerat contradicere Pelagio, ejusque in his capitibus duntaxat versanti hæresi.

R. — *N. utr. part. Ant.* Ratio *primi* est, tum quia Apostolus implorans gratiam, eam maxime petit ad vincendam concupiscentiæ rebellionem quæ potissimum repugnat legi pure naturali : tum quia Concilia ut Patres *indefinite* loquentes de necessitate gratiæ ad observandam legem nequeunt intelligi de actibus supernaturalibus tantum, utpote rarioribus et nonnisi pauca præcepta vel unicum naturale connotantibus. Ratio *secundi* est; tum quia iidem in suis sententiis de observanda lege nullibi addunt illam limitationem, *sicut oportet,* alias frequenter adhiberi solitam circa actus moraliter bonos; ergo signum est, quod voluerint legem sine gratia simpliciter observari non posse : tum quia illa etiam alibi dicunt liberum arbitrium *parum,* aut *fere nihil* valere ad prosequendum bonum et vitandum malum; unde si sensissent illud valere moraliter ad legem diu non salutariter observandam, non jam parum, sed plurimum tribuerent libero arbitrio.

Ad prob. R. Equidem *Pelagii* hæresis in binis illis capitibus versabatur; sed ea posita a fortiori dicere is potuit aut debuit tum physicas, tum morales vires soli naturæ inesse ad observantiam mere naturalem, nihilque conferentem ad veram justitiam ac vitam æternam. Unde sicut Concilia et Patres hæresin clare et expresse damnarunt; sic corollarium ejus necessarium ab illis adeo *generaliter* loquentibus repudiatum fuisse, probabilius colligi posse existimamus.

Inst. 2. Ex *universali* eorum loquendi formula æque posset inferri, non dari potentiam physicam in homine, sicut nos colligimus impotentiam moralem; præsertim cum æquali ratione requirant gratiam ad observandam legem, ut exigunt ad actus salutares.

R. *Disparitas* est, quia iidem etiam termini accipiendi sunt diversimode pro materiæ occurrentis diversitate : actus autem salutares tanquam supernaturales *ex ipsa rei natura* et notione supernaturalitatis exigunt gratiæ principium effectivum; cum gratia non tanquam principium physicum, sed duntaxat morale, neque ex ipsa rei natura, sed lege divina et ordinatione tantum requiratur ad observantiam legis. Quin licet Deus *in moderna providentia* semper daret gratiam supernaturalem ad legem etiam mere naturalem observandam per modum principii physici, quo fieret observatio

salutaris ; tamen id non foret ex ipsa rei natura, sed ex unica Dei voluntate et *libera ordinatione,* quæ absolutam gratiæ necessitatem ad observantiam præcise naturalem non infert.

Inst. 3. Si gratia fidei vel habitualis sit probabiliter necessaria ad observandam diu legem : ergo imprimis diu implens legem vel non peccans, certo posset colligere se esse justum : deinde infidelis vel peccator non habebit auxilia sufficientia, eritque moraliter necessitatus ad peccandum. Utraque sequela non est admittenda ; ergo.

R. — *N.* 1^am^ *seq.* Quia aliud est non habere peccati seu legis violatæ conscientiam, aliud non peccare et implere legem, juxta illud 1. ad Cor. 4, v. 4 : *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Et Ps. 18, v. 17 : *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.* Præterea si quis etiam novisset, se præcepta diu implevisse, *certus* tamen esse non posset de sua justitia ; cum nostra de necessitate gratiæ habitualis sententia limites *probabilitatis* non excedat ; tum quia allatas probationes forsan de gratia *actuali* quis explicare posset : tum quia dici posset, ea, quæ ad gratiam habitualem pertinent, ostendere duntaxat, illa data præstari auxilia *commodiora,* licet ea absente sufficientia non desint.

Ad 2^am^ *seq.* R. — *D.* Peccator et infidelis non habebit auxilia sufficientia immediata *T.* ob modo dicta. Non habebit mediata *N.* sed de hoc infra.

QUÆRES I. *An gratia necessaria sit ad amandum Deum super omnia?*

314. *Nota.* Inter actus moraliter bonos præcipuus est *amor Dei,* sicut inter præcepta etiam naturæ primum et maximum de hoc amore. Amor hic alius est concupiscentiæ, quo quis diligit Deum ut sibi bonum : alius benevolentiæ, quo diligit Deum ut in se bonum ; hic vel *imperfectus* est, quo quidem quis amat Deum, ejus bonitatem ac omnes perfectiones propter Deum, quin tamen vi hujus actus sit paratus ad omnia Dei præcepta servanda, seque ac omnia referat in Deum : vel *perfectus,* vi cujus etiam omnia referuntur ad Deum, ac Deus præfertur omnibus ; voluntasque parata est per absolutum propositum res potius cæteras relinquere, quam Deum, vel quam peccare graviter. Atque hic amor tum *efficax,* tum *super omnia* dicitur, ac rursus dividitur in affectivum et effectivum, seu obedientialem.

Affectivus potest consistere in unico actu etiam non perseverante, quo Deus summe amatur cum proposito ei placendi in omnibus, et vitandi, quæ illi graviter displicere possunt ; et hic etiam actualis vocatur : *Effectivus* est, qui diu perseverat, importatque actualem Dei præceptorum observationem ; hic habitualis vocatur a nonnullis, non quod in solo habitu stet, sed quod vel per sui iterationem, vel per effectus ejus virtute elicitos perseveret.

315. R. I. **Sine gratia homo nequit moraliter amare Deum efficaciter et super omnia amore effectivo.**

Ratio est, quia homo nequit observare totam legem moraliter sine gratia, nec sine gratia vincere tentationes graves, quæ in diuturna legis observantia et amore Dei omnibus creaturarum illecebris *actualiter* et *effective* præpositi occurrunt.

Nec dicas. 1° Voluntas potest naturaliter ferri in omne id, quod *intellectus* practice judicat esse prosequendum, sed intellectus semper practice judicat etiam ad longum tempus et occurrente quantumvis tentatione gravi esse

amandum Deum; ergo. 2° Non minus difficile est homini *assentiri* mysterio SS. Trinitatis aliisque fidei mysteriis, ac diligere Deum ut auctorem naturæ super omnia; ergo si illud potest intellectus supposita revelatione sine gratia, etiam hoc poterit voluntas. 3° Angelus et homo in statu *naturæ integræ*, imo etiam in statu naturæ puræ potuissent moraliter Deum diligere effective super omnia; ergo et homo lapsus id poterit.

R. *Ad* 1^um^. — *D. M.* Voluntas potest naturaliter ferri in omne id, etc., potentia physica *C.* potentia morali *subd.* si illud cognitum sit facilis assecutionis *C.* sin minus *N.* Deus tanquam bonum *spirituale* et minus clare in hac vita cognitum imprimis non ita afficit voluntatem : deinde hæc propter suam *inconstantiam* et propensionem ad sensibilia minus potens est ad legem totam observandam : denique *gravis tentatio* appetitum sensibilem per se reluctantem fortius incitat; quæ omnia simul sumpta, cum seorsim etiam sufficiant, multo magis moralem potentiam elidunt.

R. *Ad* 2^um^ — *T. A. N. Cons. Disparitas* est, quia; licet quis hæc credat, tamen hoc ipso non tenetur observare omnia præcepta, cum fides stare possit cum peccato actuali : secus est de dilectione Dei effectiva. Cæterum si homo post revelationem graviter tentaretur ad dissensum, etiam moraliter solis naturæ viribus assentiri non posset.

R. *Ad* 3^um^. *Disparitas* est, quia in statu naturæ integræ et puræ id asseritur ratione *protectionis extrinsecæ*, et ob promptum auxilium Dei sive supernaturale, sive naturale uberius ac frequentius; hæc desunt, aut debita saltem non sunt naturæ lapsæ, quam ideo debiliorem extrinsece saltem statuimus.

316. R. II. **Potest tamen moraliter sine supernaturali gratia amare Deum efficaciter et super omnia amore effectivo.**

Prob. Homo naturaliter cognoscere potest Deum esse summum bonum, et idcirco super alia omnia esse amandum; ergo potest Deum sic cognitum naturaliter amare super omnia. *Cons. prob.* tum quia inter Deum ut rebus omnibus creatis præferendum negari nequit *proportio* objecti et potentiæ; tum quia facile potest contingere, quod tum temporis nullæ occurrant tentationes, neque alia objecta ulla voluntatem ultro ad Deum anhelantem retardent : tum quia ad amorem Dei affectivum super omnia non requiritur, ut qui ita amat, secundum præsentes quas habet vires, possit implere, quod præceptum est; sed sufficit, quod amor sit sincerus et æstimative tantus, quantus exigi potest, includatque saltem virtuale propositum servandi mandata per eas vires, quæ ad ea sunt necessariæ, ubi et quando hæ fuerint concessæ.

Conf. Amor Dei *super omnia* est actus homini per se valde connaturalis; ut constat ex dictis de natura pura : præterea natura lapsa non est intrinsece facta debilior, quam fuisset natura pura, ut ibidem ostendimus : denique nihil impedit, quominus per aliquod brevissimum tempus absint ea, quæ extrinsecam debilitatem naturæ lapsæ addunt; ergo.

Nec dicas 1°. Conc. Araus. II, can. 25 docet : *Prorsus donum Dei est diligere Deum.* Ibidem autem 1. per particulam *prorsus* includitur omnis dilectio : 2. impotentiam amandi non refert in *supernaturalitatem*, sed in liberi arbitrii infirmitatem per peccatum contractam : 3. ante peccatum Adæ jam fuit impotentia supernaturaliter amandi sine gratia; unde post peccatum contracta videtur impotentia naturaliter Deum amandi sine gratia.

R. Contrarium fundamentum nobis præbet illa limitatio adjecta, *sicut*

oportuit. Item, quod similiter hic loquatur de amore Dei, ut de actu bono, *operari propter Deum, quod bonum est:* quorum *primum* ex sæpe dictis probat, sermonem esse de amore supernaturali, seu ut Trid. exponit, de *meritorio* justificationis : alterum vero illos doctrinæ non cohærentis arguit, qui admissa possibilitate actus moraliter boni ex hoc canone, negant possibilem amorem affectivum Dei naturalem. Præterea notandum, *gratiam* hic vocari *misericordiæ;* nam gratia naturæ integræ dicitur *gratia sanitatis* ob naturam tum sanam, integram et nullius curationis egentem; item *ex pura liberalitate,* quia erat quidem naturæ indebita, illa tamen non erat gratia positive indigna : e contrario gratia naturæ lapsæ dicitur *medicinalis*, quia per eam sanatur natura vulnerata, inclinata et attenuata per amissionem donorum, integritatem et justitiam originalem constituentium; item *ex pura misericordia,* quia natura lapsa etiam positive indigna est gratia. His suppositis

Ad 1am *prob.* R. — *D.* Includitur omnis amor supernaturalis, ut limitatio, *sicut oportuit,* explicat *C.* etiam naturalis *N.*

Ad 2am *prob.* R. — *D.* Non refert in supernaturalitatem, quæ habeatur a gratia sanitatis et puræ liberalitatis *C.* quæ habeatur a gratia medicinali et misericordiæ *N.* Etiam *alteram partem D.* Refert in liberi arbitrii infirmitatem consistentem in jactura donorum integritatis et innocentiæ originalis *C.* consistentem in diminutione intrinseca virium naturaliter debitarum *N.*

Ad 3am *prob.* — *D.* Ante lapsum Adæ fuit impotentia agendi supernaturaliter sine gratia sanitatis et liberalitatis *C.* sine gratia medicinali et misericordiæ *N. A. et Cons.*

Nec dicas 2o. Per actum amoris Dei super omnia, ut passim Patres dicunt, homo *disponitur ad justificationem;* unde et hic amor etiam dicitur amor amicitiæ, et reddit hominem Deo amicum ac justum, sed hæc fieri nequeunt sine gratia; ergo. Item per amorem Dei etiam naturaliter homo *converteretur* ad Deum; ergo.

R. — *D. M.* Per naturalem actum amoris disponitur homo ad justificationem *N.* per supernaturalem *C.* Amor enim amicitiæ præcise ex eo dicitur, quia *gratis* et *benevole* amatur Deus : per naturalem autem Dei amorem non oritur amicitia, nec Deus redamat naturaliter duntaxat amantem, nec eum etiam amor naturalis facit justum; quia hic potest stare cum peccato actuali. Item converteretur ad Deum actualiter et tantum naturaliter, quod non sufficit ad impetrandam peccatorum remissionem *C.* habitualiter, quod debet fieri per gratiæ infusionem, vel supernaturaliter aut meritorie *N. Amor* quidem *naturalis* Dei excludit actum odii vel alium, quo homo actualiter se a Deo avertit; non vero meretur remissionem peccatorum, aut ea prius commissa delet.

Nec dicas 3o. Mandatum de amore Dei est maximum; et ipse *amor* est difficillimus, quia juxta Apostolum est *plenitudo* et *perfectio legis;* ergo si actus multo minus præstantes nequeunt sine gratia eligi, nec amor Dei poterit.

R. *Antecedens* omnino intelligendum esse de amore *effectivo,* ut ipsa verba Apostoli manifeste docent : actus autem minus præstantes sæpe elici naturaliter non posse ob difficultates graves circumstantes, non ratione *objecti;* cum ergo a nobis supponantur abesse hic difficultates circumstantiarum, ac objectum amoris affectivi ex supposito satis cognitum maxime amabile sit et proponatur, argumentum non est a minore ad majus, nihilque evincit.

Nec dicas 4°. Amor Dei effectivus naturaliter non datur, quia vi illius homo debet reddi dispositus ad servandam *totam legem* et vincendas *quaslibet tentationes* : sed vi amoris affectivi debet homo etiam ita esse dispositus; ergo.

R. — *D. M.* Quia debet reddi dispositus ad servandam legem actu urgentem et vincendas tentationes præsentes ac reipsa sollicitantes *C.* ad legem pro circumstantiis futuris modo obligaturam, et tentationes forsan occursuras aut potentes occurrere *N.* Opposite *D. min. et N. Cons.* Sane efficacia effectiva multo major esse debet, quam affectiva, quia longe difficilior est *executio operis*, quam ejus propositum etiam serium : quando enim quis proponit bonum arduum, quin tamen jam debeat exequi, aut adsit tentatio urgens; tunc vivide repræsentatur bonum ponendum, languide autem et obscure difficultas : in *actuali* autem *executione* et *tentatione* reipsa jam incumbente vividius repræsentantur difficultates, quibus clara repræsentatio boni impeditur, terretur ac perturbatur intellectus, voluntas ad fugam impellitur, nisi sancta cogitatio et inspiratio utrique potentiæ consulat.

Nec dicas 5°. Amor Dei etiam affectivus debet imprimis includere *odium* rerum omnium legi divinæ adversantium; ergo si hunc amorem possit elicere, poterit etiam totam legem servare : deinde debet habere *propositum* omnia subeundi potius, quam Deum offendere; sed actum ejusmodi *heroicum* nequit homo naturaliter elicere, qui ne unicam quidem tentationem gravem potest superare absque gratiæ auxilio; ergo.

R. *Ad 1am p.* — *D. Cons.* Poterit servare totam legem adæquate, quod fieret, si diu et constanter servaret *N.* inadæquate, h. e. brevissimo tempore, pro quo durat actus amoris Dei, poterit nullum præceptum violare *C.*

Ad 2am part. — *D. M.* Debet habere propositum formaliter et explicite ad omnia se extendens *N.* virtualiter tantum et implicite *C.* Sicut ad *amorem Dei super omnia* etiam supernaturalem non requiritur, ut fiat actualis comparatio Dei cum creaturis singulis, sed sufficit, ut amor in Deum feratur tanquam in bonum summum ac infinitum juxta generalem conceptum et æstimationem amantis; sic etiam *propositum* omnia potius subeundi non debet repræsentare animo omnes, quæ in observanda lege occurre possent, difficultates, formaliter, explicite et quasi singillatim, sed sufficit, ut quis vi propositi nihil excipientis paratus sit ad Deum nunquam graviter offendendum, ita ut non possit stante hoc actu graviter peccare.

Primum si requireretur, utique amor actus heroicus foret; cum autem alterum pro amore sufficiat, neque absens aliqua difficultas æque intellectum et voluntatem afficiat, ut præsens; patet, cur tentationem unicam gravem vinci non posse dicamus sine gratia, et tamen naturæ moraliter possibilem permittamus actum amoris, qui propositum includit contra cumulum difficultatum, sed nec præsentium, nec explicite et clare repræsentatarum.

Nec dicas 6°. Præsumptio est velle, vel proponere aliquid facere, quod quis propriis viribus exequi nequit; unde S. Aug., serm. 124 de temp. (al. in app., serm. 79). S. Petrum hujus peccati arguit, cum diceret : *Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Sed certum est, nos *propriis viribus* non posse observare totam legem, et omnes tentationes vincere; ergo nec sine præsumptione posset elici amor Dei affectivus naturalis, siquidem eliceretur.

R. Præsumptio est proponere aliquid propriis viribus facere, quod quis

propriis viribus exequi nequit *C.* proponere eo modo et per eas vires facere, quo et per quas aliquid fieri potest *N. Primus* proponendi modus tribuitur S. Petro ab Aug., et recte *præsumptio* dicitur : alter vero et præsumptione et alio defectu caret; cum, qui suis viribus hostem superare nequit, possit tamen velle efficaciter hostem vincere per suos, aut Principis fœdere juncti milites, tempore et loco non defuturos. Quare si quis etiam proponat superare tentationes, et observare legem eo modo et viribus, quibus hæc perfici possunt, *præsumptionis* notam non incurrit, præsertim si sciat, gratiam nunquam defuturam in iis præstandis, quæ vires naturæ excedunt. Ejusmodi autem *propositum* fieri etiam posse patet in exemplo, quo quis dono miracula patrandi ornatus per actum naturalem diceret : volo patrare miracula.

Quæres II. *An gratia sit necessaria ad vincendas tentationes?*

317. *Nota I.* Tentationes contra legem sunt; quia vel revocant ab actibus præceptis, uti est timor mortis avocans a confitenda fide; vel impellunt ad actus prohibitos, ut concupiscentiæ motus allicientes ad fornicationem. Oriuntur vel ab *appetitu inferiori*, quem sequitur phantasia et intellectus sensibilia aut allicientia aut deterrentia vivide proponens; vel ab *objectis extrinsecis* sive veris, sive apparentibus phantasiam concitantibus; vel a *dæmone* aliove principio extraneo species aut passiones sic concitando, ut intellectus ad judicium sensibilibus conforme, et voluntas ad consensum sollicitetur. Potest autem vis tentationis esse adeo vehemens, ut absorbeat vel perturbet rationis judicium; quo casu, quia homo non manet liber atque in ordine ad bene operandum moraliter, de *tentatione* hujusmodi quæstio non agitatur.

Communius tamen tentatio relinquens imperturbatum rationis judicium potest esse vel gravis, vel levis : *gravis* autem non tantum respective ad hoc vel illud subjectum, sed absolute etiam est vel ex duratione diuturna, vel ex intensione, vel ex ipso habitu et consuetudine prava; *simpliciter* tamen *gravis* communiter intelligitur esse illa, quæ tum intensive ob vehementiam passionis, quam in appetitu sensitivo excitat, tum extensive ob notabilem moram temporis, quo eadem tentatio durat, gravis dicitur : totidem ex adverso modis potest tentatio esse *levis*, seu ad vincendum facilis.

318. *Nota II.* Triplex potest esse victoria seu ratio superandi tentationes : 1ª *Vitiosa*, ubi quis tentationem ad peccatum vincit alio peccato; ut si quis avaritiam vincat ex vana gloria. 2ª *Meritoria* et supernaturalis, ubi quis ex motivo charitatis salutaris et cum merito respectu vitæ æternæ superat tentationem. 3ª *Præcise honesta* et naturaliter moralis, seu propter motivum naturalis honestatis. Jam vero de prima et secunda victoria hic sermonem non esse patet ex terminis; de una tertia controversia agitur.

319. R. I. **Homo lapsus sine gratia nequit moraliter vincere tentationes graves.**

Prob. Quia tum Scriptura, tum Concilia et Patres de necessitate gratiæ ad vincendas tentationes universaliter loquuntur, nullum excipiendo, ut liquet 1º ex Psal. 17, v. 30 : *In te eripiar*, ait, *a tentatione*. Et Ps. 29, v. 9 : *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus*. Sap. 8, v. 21 : *Scivi*,

quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det. Ad Rom. 8, v. 37 : *In his omnibus superamus propter eum* (juxta græcum ratione constructionis cum genitivo : διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς, *per eum*) *qui dilexit nos.* Matth. 6, ubi v. 13, jubemur a Christo orare Deum : *Et ne nos inducas in tentationem.*

2° Ex Conc. Palæst., can. 11 (Labb., t. 2, p. 1530 D) : *Fateatur* (Pelagius), *quando contra tentationes concupiscentiasque illicitas dimicamus, non ex propria voluntate, sed ex Dei adjutorio provenire victoriam.* Araus. II, can. 9 (Labb., t. 4, p. 1669) : *Divini muneris est, cum et recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate et injustitia continemus.*

3° Ex Epist. Innocentii I ad Synod. Carthaginensem (Labb., t. 2, p. 1285 B) : *Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrenæ labis et mundani corporis vincere conemur errores, cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium.* Et Cœlestini ad Episcopos Galliæ (ibid., p. 1615 A) : *Nemo, etiam baptismatis gratia renovatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias, et ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.*

4° Ex Patribus. Chrysost., hom. 24 in 1. ad Cor., n. 1, ad illa verba : « Tentatio vos non apprehendat, nisi humana : » *Sunt ergo,* inquit, *tentationes, quas sufferre non possumus; et quænam illæ? omnes, ut semel dicam : possibilitas enim in divino nutu est.* Ambros. in Ps. 43, n. 71 : *Quis est tam fortis, ut nequaquam in tentationem moveatur, nisi Dominus ei adjutor assistat.* Hier. L. 2 adv. Pelag., n. 16, ad illa Christi verba : « Quid dormitis? surgite et orate, ne intretis in tentationem : » sic urget Pelagianos : *Debuit juxta vos dicere : quid dormitis? surgite et resistite; liberum enim habetis arbitrium, et semel vobis concessa a Domino potestate, nullius alterius indigetis auxilio.* Aug. denique L. de bono viduit., c. 17, serm. 13 de verbis Apost. (al. serm. 156, c. 9, n. 9), hom. 23, inter. 50 (al. serm. 99, c. 6, n. 6), idem pronuntiat, maxime autem L. de perfect. Justit., c. 21, ubi sic inquit : *Plane quisquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem* (*negat autem hoc qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium, sed, sola lege accepta, humanam sufficere voluntatem*), *ab auribus omnium removendum, et ore omnium anathematizandum esse non dubito.*

Infero : Ergo certum videtur, illos saltem intelligendos esse de omnibus et singulis tentationibus gravibus ; nam quamvis Concilia et Patres ut plurimum loquantur de victoria *salutari* et meritoria vitæ æternæ, tamen ex supra dictis patet, necessitatem gratiæ ab illis fundatam esse in liberi arbitrii infirmitate, quod *nihil* aut *parum* valere volebant ad servandam legem et tentationes vincendas : valeret autem illud sane multum, si vel unam tentationem *simpliciter gravem* superare posset.

His adde : 1° *Appetitus sensitivus,* utpote cujus objecta, quia præsentia et frequentius usurpata, nos magis afficiunt, importunius allicit, sive se solo, sive accedente etiam dæmonis instigatione. 2° *Intellectus,* cujus inclinatio est ferre judicium secundum dispositionem appetitus sensitivi, præcedenti hujus appetitus vehementi æstimatione et affectu, in idem objectum sensibile trahitur; adeoque et *voluntas,* si non necessario, saltem infallibiliter sequitur, adeoque propter hæc impedimenta est quædam *moralis impotentia.*

Nec dicas 1°. *Concupiscentia* est sub nostra potestate juxta illud Genes. 4,

v. 7 : *Sub te erit appetitus tuus;* ergo non est impossibilitas, sed tantum difficultas ei resistendi, ut innuit S. Anselm. Quin et saltem in casu moraliter possibilis esse videtur victoria tentationis; si quis jam sæpius vicit tentationes *leves*, et hinc contraxit habitum vincendi.

R. 1°. — *D. A.* Concupiscentia est sub nostra potestate physica *C.* morali, si gravis sit tentatio *subd.* supposita gratia *C.* sine illa *N.*

R. 2°. — *D. Cons.* Ergo tantum est difficultas, sed tanta, quæ semper impediat actum *C.* non tanta *N.* Utraque quidem potest dici impotentia moralis, nempe vel late, vel stricte sumpta : nos postremam asserimus.

R. 3°. — *D.* Acquiritur habitus et facultas ad victoriam similem et æque facilem *T.* ad victoriam tentationis gravioris *N.*

Nec dicas 2°. Posita quacumque tentatione gravi non perturbante rationis judicium, homo consentiendo *peccat* per se loquendo graviter, si sit materia gravis; ergo debet etiam *moraliter* posse resistere tentationi, quia impotentia moralis saltem determinata obest libero arbitrio, et excusat a peccato.

R. — *D. Cons.* Debet simpliciter moraliter posse resistere *N.* secundum quid moraliter *C.* Potentia moralis *secundum quid* talis resistendi tentationi etiam determinatæ habetur tum per potentiam physicam liberæ voluntatis, tum per gratiæ auxilium paratum ad supplendum, quod viribus propriis naturæ moraliter impossibile est. Quin, si illa moralis potentia per auxilium illud gratiæ etiam deest, et consequenter non est proxima; non deest tamen gratia excitans ad *orandum*, pro uberiore et requisito gratiæ auxilio; et sic potentia moralis saltem remota et mediata præsto est, quæ una cum potentia physica sufficit ad præstandam libertatem in ordine ad peccatum.

Nec dicas 3°. Legimus Romanos aliosque aut *infideles* aut *hæreticos* subinde superasse mortem, quæ sicut ex Philosopho rerum omnium est maxime terribilis, sic ejus tentatio gravissima est. Hæc victoria non potest dici semper fuisse *vitiosa*, tum quia non omnes infidelium virtutes sunt vitia : tum quia honestas objecti videtur idem præstare posse, quod conceditur vanæ gloriæ aut alteri pravo fini : neque potest referri ad gratiæ auxilium; tum quia hoc illis ad timorem mortis superandum datum fuisse gratis dicitur : tum quia dici non potest, an illud fuerit supernaturale vel naturale; ergo debet asseri propriis naturæ viribus.

R. Victoriam vel vitiosam fuisse, vel per auxilium speciale evenisse. Ita S. Aug., L. de Patientia, ex cujus, c. 17, desumptus est Conc. Araus., can. 17 : *Fortitudinem gentilium mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum Dei charitas facit.* Hujus rationem S. Doctor ibid. dat his verbis : *Cupiditas mundi initium habet ex arbitrio voluntatis, progressum ex jucunditate voluptatis, firmamentum ex vinculo consuetudinis : charitas autem Dei diffusa est in cordibus*, etc. Demum ubi, c. 26 et 27, posuisset schismaticum pro fide Christi perferentem supplicia, subjunxit : *Proinde sicut negandum non est, hoc etiam esse donum Dei : ita intelligendum est, alia esse Dei dona filiorum illius Jerusalem.* Denique c. 28, vocat illud donum, non *hæredum*, sed *exhæredatorum*, illud comparans cum muneribus, quæ Abraham largitus est filiis concubinæ.

Unde *N. m. Ad 1ᵉᵐ part. prob.* 1ᵃᵐ. R. — *N. seq.* Quia licet in tentationibus gravibus victoria concedatur *vitiosa;* non tamen sequitur quamcumque actionem vana gloria aut pravo fine vitiatam fuisse, aut id etiam intelligendum de tentatione levi.

Ad prob. 2ᵃᵐ. *Disparitas* est, quia motiva *sensibilia*, utpote præsentia,

magis nota ac usurpata, et naturæ corruptæ magis blandientia ac practice proposita fortius alliciunt, quam honesta ex diversa ratione velut speculative tantum proposita, ut in quotidianis mercatorum, militum, aliorumque exemplis patet.

Ad 2am part. N. utr. Prob. Fundamentum enim habemus ex auctoritate S. Aug., ex quo et discimus hoc auxilium, tametsi ordinis *proprie supernaturalis* non sit, communem tamen excedere naturæ cursum, atque ad specialem providentiam pertinere. Unde, Suarezio, L. 1 de Grat., c. 27 præeunte, dici potest, illam Dei legem de dando auxilio supernaturali ad vincendas tentationes graves non esse omnino indispensabilem, præsertim circa infideles.

Nec dicas 4o. Hæretici sicut pro suo errore, ita pro aliqua veritate Catholica, quam retinent, nonnunquam leguntur imperterriti obiisse mortem, et sic vicisse gravem tentationem : sed sine gratia mortui sunt pro suo errore; ergo et pro veritate Catholica.

R. Similiter : vel distingui potest inter hæreticos formaliter ac materialiter tales. De hæretico enim *formaliter* tali non improbabiliter dicitur, illum utrobique moriturum non ob motivum fidei proprium, sed ob aliud humanum, ac præcipue proprii judicii *pertinaciam;* cujus a posteriori signum est, quod errori suo æque ac veritati cuidam Catholicæ adhæret. Si autem hæreticus *materialiter* talis similem victoriam obtinet, vel illa refundenda est in donum naturalis ordinis proxime explicatum : vel forte cum quibusdam dici potest, quod Deus foret eum illuminaturus atque ad fidem veram perducturus, qui præcise ex motivo revelationis divinæ per ignorantiam invincibilem falso apprehensæ, piaque erga Deum affectione in tali casu vellet mortem oppetere.

320. R. II. Potest tamen moraliter sine gratia vincere tentationes leves.

Prob. Quod naturaliter fieri potest, data ad illud facultate morali, hoc etiam potest fieri moraliter, positis *levibus impedimentis;* ut patet tum in causis naturalibus seu physicis, tum in liberis aut moralibus : sed potest fieri aliquod bonum naturaliter honestum, et moraliter observari aliquod præceptum, si gravis tentatio non obsistat, ut hucusque probatum et propugnatum fuit; ergo et illud fieri naturaliter poterit, levi duntaxat tentatione occurrente.

Conf. Ex propp. *Baii* 29 et 30. Item ex S. Aug., L. 1 de pecc. mer., c. 22.

Nec dicas 1o. Argumenta nostra partim probare, *indefinite* tentationum victoriam esse a Deo : partim ostendere etiam *leviores* tentationes vinci non posse nisi per gratiam : partim extendi etiam ad tentationes *simpliciter* leves.

R. *Ad 1am p.* Id verum esse, non quod levior aliqua tentatio vinci nequeat, sed quia nec possunt sine gratia vinci tentationes omnes, nec ullæ etiam graves.

R. *Ad 2am p.* Id intelligendum esse vel de tentationibus, quæ quidem reipsa graves sunt, sed dicuntur tantum leviores, si conferantur cum multo gravioribus : vel de tentationibus quidem intensive levioribus, sed gravioribus extensive, seu quæ sua diuturnitate graves evadunt.

R. *Ad 3am p.* Si quæ auctoritas gratiam requirat ad omnes omnino tentationes vincendas; vel ex ratione allata, vel ex contextu, vel ex scopo et ad-

versariorum errore etiam apparet, sermonem esse de victoria *meritoria* ac conferente ad salutem.

Nec dicas 2°. Quod jubeamur orare et gratias agere pro victoria etiam levissimarum tentationum; quod ipsum etiam præstant pii ac timorati.

R. Etiam jubemur petere a Deo *panem quotidianum :* oramus cum Davide, Ps. 121 : *Fiat pax in virtute tua, et abundantia,* etc. : gratias denique agimus pro pluviis tempore opportuno, peracto feliciter naturali opere, depulsione morbi, etc., quæ tamen omnia naturaliter fieri nemo negaverit. Unde *oratio* et *gratiarum actio* non denotat per se auxilium supernaturale, sed proportionatum operi. Cæterum utraque respicit gratiæ donum, si tentationum victoria valeat ad salutem, vel graves tentationes superandæ sint, vel leves ex se ob circumstantias quascumque graves evadant.

Nec dicas 3°. Quod divinæ protectionis sit, ne leves tentationes fiant nobis graves.

R. Nec tentatio ratione sui exigit continuo esse *gravis,* nec ratione concupiscentiæ statim invalescit et a principio est vehemens, nec a dæmone ubique summa tentantur, cum inter ejus stratagemata S. Greg., L. 3 Mor., c. 16 (al. 28, n. 56) numeret, nonnunquam tentare levius, ut repente facilius irrumpat inopinatus; unde saltem ex ipsa rerum natura tentationes leves non pertinent ad gratiam divinæ protectionis. Quanquam vero cum S. Aug., L. 2 Conf., c. 7, et hom. 23, inter 50 (al. serm. 99, n. 6), præservationem a gravioribus tentationibus et permissionem leviorum duntaxat recte tribuamus benevolæ Dei providentiæ; tamen, quamdiu tentationes leves sunt, superari *naturaliter* poterunt.

Nec dicas 4°. Quod justus non resistat, nec resistere possit tentationi levi sine gratia, quippe cujus victoria est meritoria; unde sequi videtur neque alium sine gratia resistere, aut resistere posse.

R. Quamvis in nullo casu homo tentationi resisteret nisi per gratiam, id tamen non fieret ex *defectu virium;* sed ex abundantia divinæ liberalitatis; ad quam ostendendam Deus per gratiam præsto esse vellet. Deinde aliud est potentia victoriæ, aliud illius *meritum :* hoc enim est a statu amicitiæ cum Deo, vel a comprincipio effectivo supernaturali; illa a naturale virtute sufficienti, utpote quæ absolute potest esse separata a ratione meriti.

Quæres III. *An gratia sit necessaria ad omnia omninò peccata vitanda?*

321. *Nota.* Suppono 1° Nec hominem posse in hoc statu naturæ lapsæ per solas naturæ vires vitare omnia peccata *mortalia,* neque ex lege Dei ordinaria unquam futurum, ut quis per longum tempus ea declinet sine gratia sanctificante. 2° Hominem etiam peccatorem posse potentia physica vitare peccata *venialia* collective sumpta; instructum vero ordinariis gratiæ auxiliis saltem abstinere posse a venialibus distributive sumptis, hoc est, singulis in particulari et successive tantum ac seorsim spectatis. 3° Hominem justum ex speciali gratiæ privilegio posse etiam moraliter tota vita per longum tempus durante devitare *omnia venialia* collective sumpta, hoc est, tum omnia omnino, quod aliqui vocant collective simul, tum hæc et illa, et sic deinceps ad se invicem, et ad totum comparata, quod dicunt collective distributive, id quod diserte profitetur S. Aug., L. 2 de pecc. mer., c. 6, n. 7, ac L. de gr. Chr., c. 48. Quæstio itaque jam olim *Pelagium* et *Celestium*

inter ac S. Aug. agitata est : an et hoc moraliter possibile sit homini sine speciali gratiæ divinæ privilegio? Ad quam cum unanimi *Catholicorum*

322. R. **Sine speciali privilegio homo moraliter nequit per longum tempus vitare omnia peccata venialia.**

Prob. 1° Ex universali Scripturæ pronuntiatione, 2. Paral. 6, v. 36 : *Neque est homo, qui non peccet.* Eccles. 7, v. 21 : *Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, et non peccet.* Jacob. 3, v. 2 : *In multis offendimus omnes.*

2° Ex orationis Dominicæ illa parte : *Dimitte nobis debita nostra;* de qua Trid., Sess. 6, c. 11 ait : *Justorum illa vox est et humilis et verax.* S. Aug. vero, L. 2 de pecc. mer., c. 7, n. 8 : *Propheta cum diceret : Dixi, pronuntiabo adversus me delictum meum Domino, et tu dimisisti impietatem cordis mei, continuo subjunxit : Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno. Non ergo omnis peccator, sed omnis Sanctus.* Unde Milevit. Concilium II, can. 6 (Labb., t. 2, p. 1539 C), de eodem textu, *Quisquis*, inquit, *sic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem oportere dici, nos habere peccatum, non quia vere ita est; anathema sit.*

3° Ex Traditione, cujus præ cæteris testes sunt S. Hier. contr. Pelag., L. 2, n. 30 : *Quamdiu ille finis adveniat, et corruptivum hoc atque mortale incorruptione et immortalitate mutetur, necesse est nos subjacere peccato, non naturæ et conditionis, ut tu calumniaris, vitio; sed fragilate et mutatione voluntatis humanæ, quæ per momenta variatur, quia Deus solus est immutabilis.* Et S. Aug., L. 2 de don. persev., c. 2 : *Tria sunt*, inquit, *quæ maxime adversus eos* (Pelagianos) *catholica defendit Ecclesia; quorum... alterum est; in quantacumque justitia sine qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere.* Atque hoc præcipue S. Doctor data opera probat L. de perf. just., et L. 2 de pecc. mer., ubi et singillatim versat omnia argumenta opposita *Pelagianorum.* Unde Trid., Sess. 6, can. 23, sic definit : *Si quis hominem semel justificatum dixerit... posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia; anathema sit.*

Conf. Ex multiplici radice hujus impotentiæ, uti sunt 1° *Concupiscentiæ fomes* seu propensus ad sensibilia appetitus, usum rationis prævertens : 2° *Judicii imperfectio*, quod nec honesti præstantiam, nec sensualis inhonestatem semper perfecte advertit, voluntatique proponit. 3° Connaturalis *mutabilitas liberi arbitrii* et voluntatis inconstantia. 4° *Resistentiæ labor* et nata inde defatigatio, qua fit, ut quis v. g. resistendo sæpius tentationibus carnis valde molestis incidat in impatientiam aut pusillanimitatem. Jam vero nisi per singulare privilegium vel harum causarum concursus impediatur, vel extraordinaria illustratione ac inspiratione frænetur appetitus, admoneatur intellectus, stabiliatur voluntas, ac restaurentur vires, oritur necessitas venialiter peccandi, utpote ad quod sufficit semiplena advertentia ac libertas, imperfectaque deliberatio; sicut ob similes causas in humana societate *necesse esse* Christus Matth. 18 dixit, *ut veniant scandala.*

Nec dicas 1°. De multis Scriptura testatur, quod in hac vita fuerint perfecti. Sic de Jobo legitur, c. 1, v. 8 : *Non est ei similis in terra, homo simplex, et rectus, ac timens Deum et recedens a malo.* De Zacharia et Elizabeth, Luc. 1 : *Erant autem justi ambo..... incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela.*

R. Juxta S. Aug., L. 4 ad Bonif., c. 10, n. 28, duplex est perfectio hominis : alia *patriæ*, ubi homo peccatis amplius obnoxius non est, neque adhibetur medicina ; alia *viæ*, cujus pars est ut *justus sit accusator sui*, et oret sibi debita dimitti, et spiritualia vulnera remediis curet. Unde ex eodem in L. 2 de pecc. mer. et remiss., c. 12 et 13 singillatim etiam.

R. *Ad* 1um. Laudari Jobum non absolute et ob perfectionem omnimodam, sed comparative et præ aliis, qui tum erant in terra.

R. *Ad* 2um. Similiter commendari eos ab operatione simulationis et hypocrisis vacua, atque observantia legum, ita ut nemo de eorum vita quærendi rationem haberet; quæ tamen non impediverint, quominus Zacharias Sacerdotii officio perfungens etiam pro suis delictis hostias obtulerit.

Nec dicas 2o. 1. Joann. 3, dicitur : *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in ipso manet; et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Sed homo justus ex Deo natus est per gratiam ; et Christus Matth. 5 monet : *Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est;* et Paulus ad Philipp. 3 : *Quicumque perfecti sumus, hoc sentiamus.* Ergo et perfectio seu vitatio peccati possibilis est, et supponitur haberi etiam in hac vita.

R. — *D. M.* Non peccat, nec peccare potest, in quantum gratia spirituali regeneratur, et est nova creatura in Christo *C.* qui regeneratus est et manens etiam nova creatura, vi tamen nativitatis suæ antiquæ non peccat vel peccare potest *subd.* mortaliter *C.* venialiter *N.* Observat præterea S. Doctor L. supr. cit., c. 15. Apostoli hujus testimonia invicem pugnare non posse. *D.* etiam *Cons.* Ergo perfectio in uno genere, quale est charitatis et dilectionis inimicorum, de quo loquitur Christus, possibilis est et supponitur adesse *C.* perfectio in omni genere etiam in hac vita est et potest esse *subd.* quantum ad profectum, ut nempe quotidie proficiamus *C.* quantum ad plenam possessionem *N.* Sicut enim lex, *Non concupisces,* data nobis est juxta S. Aug. *non quod hic valeamus, sed ad quod proficiendo tendamus;* sic et mandatum, *Estote perfecti,* in hac vita omni ex parte non impletur.

Nec dicas 3o. Oramus quotidie ex institutione Christi : *Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra;* et Ecclesiæ : *Dirige sensus, sermones et actus nostros, ut ad nullum declinemus peccatum;* ergo. *Conf.* Sequeretur ex nostra sententia 1. Homines esse excusabiles, qui peccant venialiter. 2. Nec in statu naturæ puræ fuisse potentiam moralem vitandi peccata venialia. 3. Valida non esse vota de vitandis venialibus.

R. Per neutram orationem petimus *privilegium* illud *speciale,* sed gratiam sufficientem ac uberiorem ad faciendam Dei voluntatem, vitanda peccata mortalia, venialia deliberata, ac frequentia indeliberata. Atque hæc etiam per preces quo præstantiores, eo uberior obtinetur; quamvis, quamdiu intra ordinem communis auxilii est, non præstet, ut nos nunquam peccemus.

Ad Conf. N. 1am *seq.* Quia non est impotentia physica, sed *moralis* duntaxat, eaque *indeterminata*, ac determinate semper cum aliqua semideliberata saltem negligentia conjuncta. *Ad* 2am R. *C.* quia natura pura non integra similes in se radices habet ex dictis supra. Inde tamen Deus auctor peccati dici non posset, quia hoc *per accidens* se haberet ad Dei intentionem, et libere adhuc ab homine fieret. *Ad* 3am R. — *D.* Vota non esse valida de vitandis venialibus deliberatis *N.* etiam indeliberatis *C. Disparitas* est, quia primum est moraliter possibile, non vero secundum; cum vero votum non

det vires morales, nec potest obligare ad id, quod eas excedit, et fit occasio lapsus.

Nec dicas 4°. Non potest dari necessitas *physica* licet vaga et indeterminata ad peccandum, quia alias formaliter non peccaretur, ut liquet in conscientia *perplexa;* ergo nec moralis, quia sicut physica, sic etiam hæc fieret determinata.

R. — *N. Cons. Disparitas est,* quia necessitas *physica* est intrinseca ac antecedens; et quamvis vaga foret, homo tamen vi illius non esset liber ad utrumque peccatum actu vitandum; adeoque non peccaret formaliter, ut patet in exemplo *perplexi* allato : e contrario necessitas moralis vaga, quamvis fundetur in volubilitate voluntatis, non est tamen intrinseca et antecedens, sed extrinseca duntaxat ac illativa, et relinquit libertatem solum imperfectam ad singula distributive et determinate vitanda, adeoque unum ex his committendo formaliter saltem venialiter peccatur.

323. *Observa I.* Ab universali hac assertione præter Christum excipitur B. V. Maria, ut liquet tum ex can. Concilii Tridentini, tum ex loco S. Augustini ex L. de nat. et gr., c. 36, aliisque Patribus universim eam a peccatis excipientibus.

Neque huic privilegio *obstat* 1°. Quod potuerit orare orationem Dominicam etiam quoad illam petitionem : *Dimitte nobis debita nostra;* nam et hoc orare potuit imprimis nomine totius Ecclesiæ; et juxta aliquos etiam pro se, quatenus dimissa dicuntur debita, quæ liberalitate divina non contrahuntur.

Nec obstat 2°. Quod videatur esse arguenda alicujus *negligentiæ,* dum ea inscia remansit puer Jesus in Jerusalem. Nam negligentiam culpabilem non intervenisse ostendit opinio, utique prudenti nixa fundamento, qua existimabant illum esse in comitatu, scilicet cognatarum et notorum inter quos eum postea requirebant : sicut enim Christus suos parentes latere voluerat, quod in his, quæ Patris ejus cœlestis erant, eum tum jam temporis oporteret esse; sic et iis etiam nihil debitæ sollicitudinis omittentibus potuit et voluit ad hunc finem se clam ab illis subducere, aut petita ab eis devotionis aut negotiorum causa tardantibus venia adeundi cognatos, his postea relictis redire ad templum.

Nec obstat 3°. Quod S. Chrys., quem Theophyl. et Euthym. sequuntur, hom. 20 in Joan. (al. 21, n. 2), putet B. Virginem ex quadam *ostentatione* petiisse miraculum fieri in nuptiis Cana, eamque reprehendi illis verbis : *Quid mihi et tibi, mulier?* Nam S. Th., p. 3, q. 27, a. 4, ad 3, notat in his verbis Chrysostomi excessum, atque hinc Cyrillus, Bernard. aliique Patres volunt petitum fuisse miraculum ex necessitate, charitate ac pietate; unde nec illa verba Christi reprehensionem veram continent, ut ostendunt Aug., Beda et ipse Chrysost. Videtur tamen tum hic, tum alibi, ubi Matth. 12, foris stans mater quærebat ei loqui, reprehendere; sive quod aliis videri poterat ex *inanis gloriæ* motu Mater petiisse; sive ut ostenderet, quod sicut parentes in operibus Theandricis nihil habebant juris, ita nec eorum affectibus aut desideriis, sed Deo tantum et charitati illa sint tribuenda.

Nec obstat 4°. Quod juxta S. Hieron. supr. cit. Deo soli reservata sit *perpetuitas impeccantiæ.* Nam præterquam quod idem S. Doctor in Ps. 77 tribuat, B. Virginem nunquam fuisse in tenebris, sed semper in luce; negat illi duntaxat impeccantiam, quæ talis est ex natura, non autem participa-

tam, ac ex privilegio : inter hanc vero et illam ac confirmationem in gratia habetur id discriminis, quod impeccantia etiam Christi ex natura fundetur in indecentia, quæ foret in Deo, si peccatum permitteret, aut relinqueret naturam cum naturali inclinatione ad peccatum ; confirmatio autem in gratia excludat sola mortalia.

324. *Observa II.* Pro eodem privilegio aliis tribuendo simile fundamentum non habetur. Nam quamvis pro S. Joanne Baptista stet illud testimonium Christi Matth. 11 : *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista;* tamen videtur comparatio solum esse instituta cum Prophetis V. T., ut indicat illa additio, quæ habetur Luc. 7, v. 28 : *Major inter natos mulierum Propheta Joanne Baptista nemo est.* Præterea obstat locus S. Aug., L. de nat. et gr. supr. cit.

Notandum tamen hic venit et illud, quod idem L. de Sp. et litt., c. 2, n. 3 scripsit : *Quin etiamsi nemo est, aut fuit, aut erit, quod magis credo, tali puritate perfectus; et tamen esse, aut fuisse, aut fore defenditur et putatur, quantum ego judicare possum, non multum erratur, nec perniciose.* Et paulo post., n. 4 : *Sed illis acerrime ac vehementissime resistendum est, qui putant, sine adjutorio Dei per se ipsam vim voluntatis humanæ vel justitiam posse perficere, vel ad eam tendendo proficere.*

CAPUT III.

DE EXISTENTIA GRATIÆ ACTUALIS.

ARTICULUS I.

QUÆ SIT NATURA GRATIÆ SUFFICIENTIS?

325. *Nota I.* Gratiæ *sufficientis in genere* spectatæ nomine intelligitur auxilium supernaturale, vi cujus præstatur sufficiens, h. e. necessaria et proportionata potentia operandi salutariter; sub qua ratione etiam gratia habitualis a S. Thoma nonnunquam vocatur sufficiens. *Proxime sufficiens* est auxilium tale, per quod in se receptum potest quis immediate aliquam operationem efficere sine interventu alterius prioris operationis, qua impetret majus auxilium : *remote sufficiens* est, quando homo necdum recepit in se totum auxilium necessarium ad certum opus, habet tamen illud paratum a Deo, si ipse ad id se disponat, vel illud impetret. Atque hujus distinctionis fundamentum habetur in Trid., Sess. 6, c. 11, ubi dicitur : *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, et facere quod possis, et petere quod non possis; et adjuvat, ut possis.* Magis tamen *specifice* et *proxime* sumpta gratia *sufficiens* dicitur gratia interior prævenienes, quæ per se ipsam tribuit veram, plenam et expeditam potestatem salutariter operandi.

Potest autem spectari tripliciter : 1° prout hanc potentiam conferre spe-

ctatur, sed præscinditur, an reipsa etiam conjungatur cum ipsa operatione, aut hæc non sequatur; et sic dicitur *præcise sufficiens*, atque opponitur gratiæ insufficienti : 2° prout spectatur et hanc potentiam conferre, et simul esse conjuncta cum operatione seu actu ; et sic dicitur *positive sufficiens*, atque eadem est cum gratia efficaci : 3° prout spectatur quidem hanc potentiam conferre, sed simul carere effectu ob voluntatis resistentiam vel neglectum: et sic dicitur *negative* aut *pure sufficiens*, atque opponitur gratiæ efficaci.

326. *Nota II.* Cum gratia pure sufficiens duo dicat, unum *positivum*, nempe potentiam ad agendum, alterum *negativum*, scilicet carentiam operationis; de primo tanquam præcipuo hic unice loquimur. Controversia autem duplex hic oritur.

Altera *dogmatica*, ex Jansenii systemate, qui duplicem potentiam et duplicem etiam gratiam distinguit. Potentiam quidem aliam vocat *absolutam*, quæ competit gratiæ, spectata solum ipsius natura, et præcisis subjecti, cui conceditur, circumstantiis, maxime autem gradibus titillantis concupiscentiæ hic et nunc oppositæ; aliam *relativam*, quæ competit gratiæ etiam habito respectu ad circumstantias, ac prementem hic et nunc actualem concupiscentiam. Gratiam vero aliam dicit *magnam* et robustam, quæ, quia est delectatio cœlestis gradibus ac intentione superans concupiscentiam hic et nunc prementem, vocatur efficax et victrix, atque perducit ad operis boni perfectionem; aliam *parvam*, quæ, quia gradibus inferior est oppositâ concupiscentia actuali, nec eam propter virium defectum superare potest, *victrix* non dicitur, neque ipsum opus bonum seu effectum plenum habere valet.

Hanc parvam tamen gratiam et Jansenius vult esse efficacem, quia boni desiderium inspirat, et voluntatem ad quosdam actus imperfectos non tantum indeliberatos, sed ad liberas etiam velleitates perducit; et *Janseniani* vocant sufficientem, imo sufficientissimam; quia, quamvis non tribuat potentiam relativam et ad circumstantias præsentes comparatam, tamen absolutam illam et a circumstantiis abstractam confert, et antecedente Dei voluntate ad bonum perfectum ordinatur, quod etiam reipsa existeret, si minus ipsi resisteret opposita cupiditas.

Altera *scholastica* de eo, utrum gratia sufficiens non tantum includat auxilia necessaria ad *posse*, sed etiam necessaria ad ipsum *operari*, atque hinc ad actualem operationem non requiratur altera gratia? Circa quam alii statuunt, gratiam sufficientem dare quidem *posse* bene agere, sed non sufficere, ut quis bene agat, ac proinde requiri aliud adhuc auxilium efficax ex se vel *prædeterminans*, ut ponatur actio : alii docent gratiam sufficientem sic continere omnia ad bene agendum necessaria, ut per eam bonum opus sit in potestate hominis, isque id sine alio auxilio superaddito possit exequi; quo tamen modo loquendi nolunt ad gratiam sufficientem requiri etiam auxilium cooperans præter præveniens seu excitans, cum gratia *cooperans* non sit nisi in eo, qui reipsa agit, sed solum exigunt gratiam *proxime* ac *complete* sufficientem ita dare potentiam operandi, ut vel actu homini tribuat, quidquid ad actualem operationem necessarium est tanquam prævium et ab operatione distinctum ac separabile; vel in proxima ejus potestate constituat, quidquid ex parte Dei concomitanter necessarium est, etiamsi ab operatione hominis indistinctum dicatur.

327. *Dico I.* **Nomine gratiæ vere sufficientis Ecclesia intelligit eam, quæ voluntati expeditam, proportionatam ac relativam etiam ad præsentes subjecti circumstantias potentiam confert ad opus bonum.**

Prob. Si gratia in sensu Catholico sufficiens non exigeret potentiam etiam *relativam,* ergo nihil omnino obstaret, quo minus parva illa *Jansenii* gratia sensu Ecclesiæ diceretur sufficiens; quia illa confert absolutam ad bonum potentiam : sed parva illa gratia non potest sensu Ecclesiæ dici sufficiens; ergo. *Minor* constat ex eo, quia alias Ecclesia vel injuste condemnasset propositiones *Jansenii,* vel aliquod phantasma duntaxat *Jansenismi* esset persecuta, cum hac parva gratia tanquam sufficiente admissa omnes damnatæ propositiones in sensum Catholicum possent explicari et defendi.

Posset enim de 1ª dici nulla præcepta Dei esse absolute impossibilia, neque gratiam deesse justis, qua fiant *absolute* possibilia, quamvis aliqua præcepta sint impossibilia impossibilitate *relativa,* et gratia aliquando desit, qua fiant possibilia possibilitate *relativa.* De 2ª dici posset, aliquando quidem resisti gratiæ interiori quoad actum perfectum a Deo antecedenter intentum, et quem illa gratia *absolute* ac secundum se poterat obtinere; non tamen quoad actum, quem *relative,* seu hic et nunc ad præsentes circumstantias obtinere potest. De 3ª dicerent requiri libertatem a necessitate *absoluta* fixa et immobili, per quam homo absolute ac immobiliter sit necessitatus ad bonum, vel malum; non tamen a necessitate *relativa* ad præsentes circumstantias, ac respectiva jam ad hoc, jam ad oppositum. De 4ª eluderent Jansenistæ partis secundæ condemnationem, causati, non se negare quod voluntas possit resistere vel obtemperare gratiæ potentia *absoluta,* sed tantum *relativa.* De 5ª similiter prætenderent, Christum mortuum fuisse pro omnibus, quatenus illis dat gratias *absolute* sufficientes; et solum etiam pro prædestinatis, quia his unis dat gratias *relative* sufficientes.

Conf. 1. Ex auctoritate S. Greg., L. 9 Mor., c. 25 (al. 46, n. 71), ita scribentis : *Quia, si mensuram judex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stantem dejicit, quo ultra vires onera imponit.* Et S. Thomæ, qui p. 3, q. 62, a. 6, ad 3 : *Minima,* inquit, *gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ ac mereri vitam æternam.* Et q. 70, a. 4 : *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ et vitare omne peccatum, quod committitur in transgressione mandatorum legis : minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri et argenti.* Hæc quamvis S. Doctor enuntiet de gratia *habituali,* tamen, cum juxta eumdem habitualis nunquam operetur, nisi per actualem, actualis ista minimæ etiam habituali juncta in ejus sensu confert potentiam parem ac sufficientem contra concupiscentiam quamlibet et peccatum mortale.

Conf. 2. Ex possibilitate, utilitate et æquitate *mandatorum* Dei; item ex necessitate *gratiæ* ad ea servanda ac vincendas tentationes. Nisi enim gratia sufficiens tribueret vires pares sufficientes etiam comparative ad subjectum et concupiscentiam oppositam, hæc omnia stare non possent.

328. *Dico II.* **Gratia sufficiens non dat tantum posse, sed etiam sufficit, ut homo cum ea ponat opus salutare : imo si præter eam requireretur aliud auxilium ex se efficax, vel prædeterminans ad hoc, ut homo ponat opus salutare, illa non foret gratia sufficiens.**

Prob. 1ª *p.* Potentia non datur propter *posse,* tanquam terminum ulti-

mum, sed propter *operari*, quia quidem formaliter constituit subjectum potens, sed in ordine ad operationem ut terminum; ergo et auxilium non est tantum ad operationem ut terminum; ergo si auxilium est vere sufficiens, debet dare sufficientiam non tantum ad posse, sed etiam ad operari.

Conf. Gratia sufficiens debet sufficere ad id, quod mandato divino præcipitur, et cujus omissio punitur : sed mandato divino non præcipitur, ut possit, sed *ut faciat;* neque etiam in homine punitur, quod non potuerit, sed quod non fecerit; ergo et gratia sufficiens debet etiam sufficere, ad facere, sive ad ipsum opus salutare.

Prob. 2ª *p.* Illud auxilium *ex se* efficax necessarium ad hoc, ut ponatur opus, vel constituit actum primum proximum seu potentiam proximam agendi, vel illam non constituit, sed pertinet ad actum secundum : si 1um; ergo omnis gratia sufficiens, utpote dicens potentiam proximam agendi, necessario inducit ipsam operationem, ac consequenter non dabitur alia sufficiens, nisi quæ sit efficax, qui est error Jansenii : si 2um; ergo vel potentia agendi proxima habetur integra sine hoc auxilio atque et hinc sine eo redigi in actum poterit; vel si sine auxilio illa nequeat redigi in actum, nec potentia agendi proxima, neque gratia sufficiens aderit.

Conf. Per gratiam sufficientem habetur, quod homini, opus bonum non facienti, imputetur carentia operationis tanquam *culpabilis :* sed si ad hoc, ut homo opus bonum agat, requireretur præter gratiam sufficientem aliud auxilium *ex se* efficax, carentia operationis non posset nt culpabilis imputari homini, opus bonum non facienti; uti constat in casu hominis justi primum peccantis; ergo si requireretur ad agendum auxilium *ex se* efficax, non haberetur gratia sufficiens.

329. *Dico III.* **Gratia sufficiens physice consistit in aggregato ex gratiis excitantibus et principiis gratiæ adjuvantis.**

Ratio est, quia gratia proxime et complete sufficiens debet esse tale auxilium, per quod homo habeat vel accepta, vel parata et in sua quasi manu omnia auxilia ad opus bonum faciendum necessaria : sed hoc omne consequitur homo per istud aggregatum. Nam 1o Illustrationes supernaturales et piæ affectiones supernaturales, quæ necessariæ sunt ad actus salutares, continentur in gratiis excitantibus : 2o Sufficientia vero ad ipsam operationem, quæ necessaria est ad gratiam vere sufficientem, habetur in habitu supernaturali respectu justorum, et in omnipotentia divina respectu non justorum, quæ sunt principia gratiæ adjuvantis : 3o Priora quidem sunt in ipso homine recepta; posteriora vero ita parata et ad agendum prompta, ut quasi in manu sua habere homo dici possit; ergo.

Conf. Gratia præveniens adæquate sumpta includit tum gratias *excitantes,* tum *principium* supernaturale vel intrinsecum vel extrinsecum *physice* effectivum actus salutaris; et hoc sensu realiter ac entitative non distinguitur a gratia adjuvante. Sed gratia præveniens adæquate sumpta est gratia sufficiens; qui complectitur totum actum primum ad salutariter operandum : ergo gratia sufficiens includit tum gratias excitantes, tum principia gratiæ adjuvantis.

330. *Obj. contr.* 1um. Juxta S. Aug., L. de gr. et lib. arb., c. 17 : *Qui vult facere Dei mandatum, et non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam et invalidam : poterit autem, cum magnam habuerit et*

robustam. Quod confirmat exemplo S. Petri, de quo addit : *Tamen quamvis parva et imperfecta* (charitas) *non deerat, quando dicebat Domino : Animam meam pro te ponam; putabat enim se posse, quod se velle sentiebat.* Ergo datur *gratia parva*, cum qua possumus bonum velle, sed actu perficere non possumus. Atqui hæc parva gratia est gratia sufficiens; ergo.

R. Duo hic observanda sunt : 1° Gratiam aliam esse *remote* sufficientem, seu talem, quæ sufficit ad impetrandum vel per orationem salutarem, vel aliam dispositionem similem, uberius Dei auxilium pro ipso opere salutari; aliam *proxime* sufficientem seu talem, quæ sufficit vel ad volendum, vel ad exequendum ipsum opus bonum : utramque autem respective ad difficultates oppositas superandas jam minus, jam magis, semper tamen simpliciter et absolute potentem esse. 2° Gratiam sufficientem alterutram quidem semper a Deo dari, ubi *præceptum* aut *tentatio* urget; extra hos vero casus vel non semper has gratias concedi, vel tempore quidem opportuno non denegari, quin tamen illud a nobis designari possit.

His suppositis *T. Cons. D. subsumpt.* Atqui hæc gratia in sensu *Jansenii* parva est gratia sufficiens *N.* in sensu S. Augustini *subd.* est sufficiens vel remote vel proxime *C.* semper proxime *N.* S. Aug., ibidem, c. 16, n. 32 docet, *Deum ideo jubere aliqua quæ non possumus, ut noverimus quid ab ipso petere debeamus. Ipsa enim*, inquit, *fides est, quæ orando impetrat quod lex imperat.* Et c. 15, hæc præmiserat : *Ad hoc valet, quod scriptum est : Si volueris, conservabis mandata; ut homo qui voluerit et non potuerit, nondum se plene velle cognoscat, et oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda præcepta.* Porro mirum non est, quod S. Petrus dicatur hic non habuisse *gratiam sufficientem* ad mortem obeundam; constat enim tunc etiam D. Petro non fuisse præceptum pro Christo mori; præterea aliam quoque esse gratiam ad volendum, aliam ad exequendum, sicut ipsum velle et exequi sæpe diversissima sunt.

Inst. 1. Delectatio *terrena* et inclinatio ad peccatum sæpe longe est intensior, quam delectatio cœlestis et inclinatio ad actum bonum, ut patet maxime in consuetudinariis; ergo hæc delectatio *cœlestis* vel gratia non potest esse *relative* sufficiens; aut si gratia sufficiens deberet dare vires relative proportionatas, sequeretur tum voluntatem semper oportere esse constitutam in æquilibrio, tum perfectiorem esse dandam gratiam peccatoribus, quam justis; quæ dicere absurdum est.

R. — *D. Cons.* quoad 1am *p.* Non potest esse relative sufficiens, h. e. simpliciter et absolute potens ad resistendum tentationibus *N.* non potest esse relative sufficiens, h. e. talis, quæ difficultates etiam superet, aut exæquet *C.*

Quoad 2am *p.* R. — *D. seq.* 1am. Sequeretur voluntatem semper esse constitutam in æquilibrio potentiæ seu electionis *C.* in æquilibrio inclinationis seu propensionis, aut intensionis seu graduum *N.* Ad *libertatem* et imputabilitatem actionis requiritur quidem talis comparatio voluntatis, qua possit ex propositis sibi actionibus hanc vel illam ex propria determinatione eligere, hoc vel illud agere aut non agere, atque id genus æquilibrii præstatur a gratia sufficiente; quia *minima gratia* ex dictis sufficit ad resistendum cuilibet concupiscentiæ, et vitandum omne peccatum. Sicut vero ad libertatem non requiritur ea comparatio voluntatis, qua non magis propensa sit ad unam, quam alteram partem, aut majorem difficultatem in una præ altera actione non inveniat; eo quod ejusmodi *propensio* aut *difficultas* necessitatem nullam inferat : sic etiam gratia sufficiens hoc æquilibrii genus nec præ-

stat, nec conferre debet; adeoque illa gratiæ œconomia, quam quidam ad *mechanicæ leges* accommodant ac fingunt, plane rejicienda est, tanquam proxime deducens ad illationem necessitatis ac libertatis destructionem.

Similiter *D. seq.* 2am. Deberet dari gratia perfectior, si detur præcise ad obtinendum æquilibrium potentiæ ac electionis *N.* si daretur ad æquilibrium inclinationis vel intensionis *C.* Sed *N. supp.* quod ad illud dari debeat.

Inst. 2. Si gratia sufficiens diceret relativam potentiam faciendi bonum, nulla in homine daretur necessitas peccandi : sed hanc agnoscit S. Augustinus pluribus in locis, L. de nat. et gr., c. 66, n. 79, et L. 1, op. imp., n. 105; ergo.

R. — *D. seq. M.* Nulla daretur propria necessitas ad proprie peccandum *C.* nulla daretur necessitas impropria, h. e. magna inclinatio, aut consuetudo multum sollicitans ad peccandum, vel nulla necessitas ad peccatum improprie tale *N.* Postremo sensu intelligendus est S. Aug., qui primo loco nomine necessitatis sumit magnam ad peccatum inclinationem ex concupiscentia, vel consuetudine prava ortam; secundo autem loco vel idem indicat vel significat nomine peccati ipsam iterum concupiscentiam, cujus nempe indeliberati motus sunt peccatum metonymice, non autem proprie ac formaliter.

331. *Obj. contr.* 2um. Plura requiruntur ad *actu* agere, quam ad *posse* agere; sicut actu agere plus dicit, quam ipsum etiam proxime posse agere; ergo licet ad actu agere requiratur gratia *ex se* efficax, non tamen requiritur ad posse agere; adeoque potest esse gratia vere sufficiens, licet præter illam requiratur alia de se efficax.

R. — *D. A.* Plura requiruntur ad actu agere, quam ad posse agere remote *C.* quam ad proxime posse agere *subd.* plura requiruntur formaliter et ex parte actionis, per quam causa denominatur agens *C.* plura causaliter, seu ex parte causæ aut alterius requisiti necessarii ad actionem *N.* Similiter ipsum agere plus dicit, quam posse agere, *formaliter,* quia dicit ipsam actionem seu influxum; non tamen *causaliter,* cum potentia non detur nisi *ad actum,* adeoque si deesset aliquod requisitum necessarium ad actum, etiam ad potentiam proxime expeditam deesset.

Inst. 1. Ad gratiam vere sufficientem sufficit quod det actum primum proximum, licet non det actum secundum : sed gratia *Thomistice* sufficiens daret sine *prædeterminatione physica* actum primum proximum, licet non daret actum secundum; quia hæc utpote applicatio et motio physica potentiæ ad actum secundum tenet se solum ex parte actus secundi, licet non actus secundus; ergo.

R. — *D. M.* Sufficit quod det actum primum proximum, licet non det actum secundum, si tamen includat, præsupponat, aut inferat omnia principia aut requisita necessaria ad actum secundum *C.* sin minus *N.* Jam vero cum gratia *Thomistice* sufficiens nec includat, nec præsupponat, nec inferat *prædeterminationem physicam,* imprimis ex hoc defectu non est vere sufficiens : deinde nec est sufficiens ratione sui, eo quod in *Thomistarum* principiis nequeat dare actum primum proximum : denique falsum videtur, *prædeterminationem physicam* tantum pertinere ad actum secundum; nam ut prævia motio potentiæ ad actum, non solum inter potentiam et actum mediat, sed etiam partim potentiam, partim actum afficere debet, adeoque

debet et ad potentiam ex parte pertinere; alias enim comproductio actus duntaxat, non autem potentiæ *prædeterminatio* ad actum foret.

Inst. 2. Oculus est sufficiens principium ad videndum, licet *actu* nunquam videat sine lumine illuminante; ergo et voluntas pia affectione excitata est sufficiens principium ad salutariter agendum, licet *actu* nunquam agat sine gratia de se efficaci.

R. — *D. A.* Oculus in hoc casu est principium remote sufficiens ad videndum *C.* proxime sufficiens *N.* Res ex se clara confirmatur testimonio S. Augustini, qui L. de gest. Pelag. *Sufficit*, inquit, *sibi oculus ad non videndum, hoc est ad tenebras : ad videndum vero lumine suo sibi non sufficit; nisi illi extrinsecus adjutorium clari luminis præbeatur.* Ne tamen inter lumen istud et gratiam *de se* efficacem comparatio institui possit, facit ipsa necessitas luminis ad actum primum proximum videndi requisiti, præter quod nullum aliud medium est, quo facultas visiva videat et videre possit; cum ex adverso gratia *de se* efficax juxta ipsos adversarios potentiam proximam constituere nequeat, ac præter eam sufficiens gratia admittenda sit ad actum primum, ad actum autem secundum nequidem de se efficax a nobis admittatur.

Inst. 3. Licet *concursus Dei* in actu secundo juxta nos requiratur ad hoc, ut detur actus salutaris, tamen habens gratiam sufficientem est culpabilis, si ei non cooperetur; ergo id a pari tenet in systemate *Thomistarum. Conf.* Gratia sufficiens ut distincta ab efficaci includit *negationem consensus :* sed æque impossibile est operari cum auxilio includente negationem consensus, ac sine *prædeterminatione physica*, si illa simpliciter requiritur ad actum secundum; ergo si in sententia Thomistica non salvatur sufficienter libertas ad consensum, data sola gratia sufficiente, neque illa salvatur in sententia nostra.

R. — *N. Cons. Disparitas* est, quia ex dictis patet, *prædeterminationem* non fore in libera hominis potestate; cum ex adverso *concursus Dei* in actu secundo sit in potestate illius libera, quia principium divini concursus, aut in homine receptum aut exterius applicatum ac paratum, potentiam agendi proximam una cum gratia excitante constituit.

Ad Conf. R. — *T. M.* Quia gratia sufficiens *per se* et *in recto* dicit auxilium divinum potens dare et inclinans ad consensum; *per accidens* vero et *in obliquo* tantum negationem consensus connotat, quam voluntas libere ponit. Unde *N. min. Disparitas* est : quia enim in hominis potestate est, libere consensum ponere *negationi* contradictorium, simpliciter et antecedenter impossibile non est cum gratia pure sufficiente operari, sed tantum consequenter ad suppositam liberam consensus *negationem : prædeterminatio physica* autem ad actum salutarem in hominis potestate nullo modo est; nempe non *physice*, quia illa a solo Deo provenit ac dependet; neque *moraliter*, quia nec cooperatio cum gratia sufficiente, nec resistentia, ad quam datur vel negatur *prædeterminatio* actus secundi, penes hominem sine alia præmotione esset potest.

332. *Obj. contr.* 3um. Inter gratiam *sufficientem* aut *efficacem* vulgaris hæc est distinctio, 1° quod sufficiens det posse, efficax autem det velle et operari : 2° quod illa includat auxilia excitantia, hæc vero adjuvantia seu cooperantia; ergo gratia sufficiens non consistit physice in illo aggregato.

R. — *D. M.* Vulgaris hæc est distinctio sano modo intellecta, et sensu

nobis non opposito *C.* quomodocumque intellecta et sensu excludente a gratia sufficiente potestatem ac principia volendi ac operandi *N.* Gratia *sufficiens* non tantum dat posse, sed etiam *velle* et *operari* hoc sensu; tum quod, licet in effectu non conferat velle et operari, tamen hæc constituat in potestate ac voluntate operantis; tum quod per se ipsam moveat, et ex intentione Dei detur ad volitionem et operationem salutarem : quia tamen in sensu consequente et ex culpa voluntatis resistentis non sequitur velle ac operari, gratia vero *efficax* dat ita posse, ut simul *infallibiliter* sequatur velle et operari; inde fit, quod gratia sufficiens dicatur unice dare posse, efficax autem præter posse etiam velle et operari.

Similiter quia auxilium *adjuvans* et *cooperans* potest spectari per modum principii vel per modum concursus ac influxus, gratia sufficiens præter auxilia excitantia etiam includit auxilium adjuvans hoc sensu, quatenus ad proximam sufficientiam habendam imprimis requiritur auxilium adjuvans per modum *principii* sumptum intrinsece vel extrinsece adesse; deinde etiam exigitur, idem auxilium adjuvans per modum *influxus* sumptum ex parte Dei, proxime esse paratum et oblatum ita, ut voluntate per gratiam sufficientem se movente et determinante se ad operationem, statim et indivisibiliter absque novo actu intermedio comitetur concursus et influxus gratiæ adjuvantis, physice cooperando ipsam voluntatis determinationem.

Quia tamen auxilium *adjuvans* communius sonat ipsum concursum, quem gratia efficax duntaxat dicit et habet : hinc gratia *sufficiens* usitatiore phrasi etiam dicitur includere tantum auxilia non tam excitantia, quam prævenientia, efficax autem adjuvantia et cooperantia.

Inst. Licet ad operandum salutariter requiratur prædefinitio aut etiam prædestinatio, gratia tamen sufficiens neutram includere debet; ergo nec alia necessaria involvere debet.

R. — *T. A. N. Cons. Disparitas* est; quia *prædefinitio* et *prædestinatio* non pertinet ad auxilia necessaria ad operandum, sed ad *modum* duntaxat, quo Deus tanquam auctor gratiæ efficit vel providet alia auxilia; præterea notandum, gratiam sufficientem, etiamsi non procedat ex voluntate Dei *absolute prædefiniente* actum hominis, debere esse talem, qualem hactenus descripsimus, ut vere ac proxime sufficiens dici queat : cui adde, quod, quoties actus, ad quem datur gratia sufficiens, non est *prædefinitus*, id aliqua ex parte homini possit attribui.

Quæres I. *Undenam gratia sufficiens habeat quod sit pure sufficiens, seu inefficax aut carens effectu?*

333. R. I. **Gratia sufficiens non est de se inefficax.**

Prob. Si gratia sufficiens esset de se inefficax : vel intelligendum hoc esset de inefficacia in actu primo, vel de inefficacia in actu secundo : neutro modo intelligi potest; ergo.

Prob. 1° *p. min.* Inefficacia *in actu primo* idem est, quod insufficientia, sicut efficacia in actu primo idem est actu sufficientia; quia auxilium efficax *in actu primo* dicitur id, quod de se potens est ad efficiendum actum, etsi reipsa effectus non sequatur : ergo si gratia supponatur sufficiens, non potest de se esse inefficax *in actu primo;* quia gratiæ sufficientis nomine significatur auxilium de se potens ad efficiendum actum, licet hic de facto non sequatur; unde et a Patribus sæpe vocatur efficax, utique *in actu primo.*

Prob. 2ª *p. min.* Inefficacia *in actu secundo* consistit solum in eo, quod auxilium actu non operetur; ergo si gratia sufficiens de se esset hoc sensu inefficax, per se ex ipso auxilio proveniret, quod actu non operaretur. Atqui hoc dici nequit; nam gratia, sicut alia omnis causa sufficiens *proxima* non potest cessare ab operatione actuali, nisi vel propter negatum Dei concursum, vel propter libertatem causæ : sed ex neutro capite dici potest, quod *per se* ex ipso auxilio proveniret carentia operationis ; quia si Deus negat concursum, carentia illa Deo ipsi tribuitur, non autem inefficaciæ virtutis proximæ; si autem propter libertatem agere potentis deficiat operatio, cum libertas non conveniat auxilio *de se*, sed ratione subjecti, in quo est, etiam defectus operationis non convenit illi de se, sed ex subjecto; nempe libera voluntate, ac libertatis abusu.

334. R. II. **Inefficacia gratiæ sufficientis nullo modo refundi potest in Deum.**

Prob. Deus ex 1. ad Tim. 2, v. 4 : *omnes homines vult salvos fieri;* et ex Ezech. 18, ac 33, non vult mortem peccatoris, sed magis, ut convertatur et vivat. Sed neutra voluntas divina foret seria ac vera, si Deus esset causa et radix *inefficaciæ*, aut daret gratiam de se inefficacem; quia ejusmodi gratia non daret veram ac propriam potentiam ad salutem, vitam et conversionem; Deus autem inefficaciam auxilii sufficientis causans vel procurans fingeret duntaxat se hominis salutem, vitam et conversionem velle ac desiderare; ergo.

Conf. 1. Dogma fidei est, *quod Deus neminem deserat, nisi prius ab ipso deseratur;* quod quamvis a Concilio Trid., Sess. 6, c. 11, enuntietur de justificatis, tamen intelligitur etiam de peccatoribus ac hominibus omnibus, ut patet ex verbis Aug., serm. 88 de temp. (al. in app., serm. 22, n. 2), Prosperi ad objectiones tum Gall. tum Vincent. utrobique art. 7, Fulgentii, L. 1 ad Monim., c. 13; Anselmi, L. de Concord. præscient., etc. Sed si gratiæ sufficientis inefficacia foret a Deo, ipse prius hominem desereret, quam deseratur ab eo; ergo.

Conf. 2. Resistere divinæ inspirationi ac divino auxilio sufficienti, illudque reddere inefficax in materia *præcepti* non fit sine peccato vel aversione hominis a Deo, in materia *consilii* autem non fit sine defectu quodam et imperfectione positiva; ut patet ex omnibus Scripturæ locis, quibus reprehenduntur, dicuntur inexcusabiles, aut minis ac pœnis terrentur, qui Dei vocationem abjiciunt, et gratiam faciunt carere effectu : sed peccatum et aversio hominis a Deo, aut defectus et imperfectio positiva non potest tribui Deo tanquam auctori, ut est de fide ; ergo.

335. R. III. **Inefficacia gratiæ sufficientis primo et unice tribuenda est voluntati humanæ.**

Prob. Oseæ 13, 9 : *Perditio tua, Israel : tantummodo in me auxilium tuum.* S. Aug., L. 83, QQ. q. 68, n. 5 : *Nec illi debent sibi tribuere qui venerunt; quia vocati venerunt : nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi : quoniam ut venirent, vocati erant in libera voluntate.* Item, L. 2 de pecc. mer., c. 17. Conc. Araus. II, can. 23 : *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt, quod Deo displicet.* Ex his enim manifeste inefficacia auxilii sufficientis homini adscripta perspicitur.

Conf. Nulla *causa creata*, v. g. dæmon, cupiditas, suasio hominis vel alia

similis cogit, aut necessitat ad resistendum gratiæ sufficienti; *Deus* etiam nec vult, nec potest necessitatem inferre salvo humano operandi modo. Præterea vero *auxilium sufficiens* de se est potens ad effectum præstandum in iis etiam circumstantiis loci, temporis ac tentationis, in quibus datur; ergo, quod homo resistat gratiæ sufficienti, eamque reddat inefficacem, illi soli tribuendum est, ac unice provenit a libertate voluntatis humanæ.

QUÆRES II. *An gratia sufficiens debeat aliquando efficere aliquos actus, saltem faciliores, sine gratia efficaci?*

Nota. Inter Jansenii argumenta contra gratiam sufficientem, et hoc numeratur; quod res monstro simillima sit talis gratia, quæ ex una parte dicatur *sufficiens*, ex altera autem, quamvis pene infinitis hominibus data sit, aut detur, nunquam tamen a mundi exordio obtinuerit, aut ad finem mundi usque obtentura sit suum effectum. *Thomassinus* autem, Cardin. *du Plessis, Tournely,* aliique docent, gratiam sufficientem nonnunquam sine auxilio efficaci producere actus quosdam faciliores, difficiliores autem nunquam sine auxilio *de se* efficaci efficere, sed in his sufficere duntaxat ad orationem, qua impetretur uberius Dei auxilium prævenions, per quod difficiliora fiant.

336. R. I. **Si gratia sufficiens spectetur præcisive, potest nonnunquam efficere actum; si positive, semper efficit actum, si negative, nunquam efficit actum.**

Prob. 1ª *p.* Gratia *præcisive* sufficiens est gratia prout opposita insufficienti atque efficax in actu primo : sed talis nonnunquam fit etiam in actu secundo efficax, seu conjungitur cum effectu; quia juxta celebrem AUG. sententiam L. de Civ., c. 6, eadem gratia in uno homine obtinet suum effectum, non autem in altero, quamvis quoad corpus et animum æqualiter disposito; ergo gratia *præcisive* sufficiens nonnunquam conjungitur cum effectu.

Prob. 2ª *p.* Gratia *positive* sufficiens intelligitur esse eadem cum efficaci in actu secundo : sed efficax in actu secundo debet semper esse conjuncta cum effectu; ergo.

Prob. 3ª *p.* Gratia *negative* seu pure sufficiens est, quæ conjuncta est cum carentia effectus, seu reipsa frustratur effectu : sed per se notum est, quod gratia conjuncta cum effectus carentia nunquam efficiat actum; ergo. Inde

Collige, Jansenii admirationem vel æquivocationem ortam esse ex eo, quod crederet gratiam sufficientem a Catholicis assertam, habere *ex se* et antecedenter rationem *pure* sufficientis, quasi nimirum ea ex natura sua habeat, nunquam cum effectu conjungi; quod tamen sicut negatur a Thomistis, aliisque gratiæ de se efficacis assertoribus, sic multo magis nostræ sententiæ non convenit, in qua gratia sufficiens ac efficax *entitative* est eadem, denominatio autem hæc distincta ipsi gratiæ extrinseca; quarum illa pure sufficientis desumitur ab actuali resistentia liberi arbitrii, hæc efficacis ex eo, quod conferatur sub præscientia aut etiam efficaci intentione consensus. Quid autem hic *monstro* simile est, quod ex supposito, quia homines ab initio mundi usque ad ejus finem sæpe peccaverint ac peccent, atque hinc innumeris Dei gratiis resistunt, omnes illæ gratiæ careant effectu ac *pure sufficientes* maneant? Hoc enim aliud non probat, nisi multitudinem peccatorum, ac rebellium Deo et stultorum infinitum numerum.

337. R. II. **Opinio illa Catholicorum, præterquam quod supponat falsum de gratia per se efficaci ad difficiliora, non satis distinguit gratiæ conceptum.**

Prob. Imprimis non distinguit gratiam *remote* ac *proxime* sufficientem; quia respectu faciliorum foret proxime sufficiens, respectu difficiliorum autem remote tantum sufficeret. *Deinde* nec gratiam sufficientem ab efficaci discernit; quia respectu faciliorum foret efficax et sufficiens, respectu difficiliorum nec efficax, nec vere ac proxime sufficiens. *Denique* nec sensum de gratia satis explicat.

Si enim sensus sit, gratiam vere sufficientem ad effectum completum et principaliter intentum, quantumvis hic non obtineatur, propterea non manere prorsus inefficacem ac inutilem, quia aliquando alios *effectus faciliores,* qui sunt dispositio actus completi, obtinet; conceditur hoc facile ab omnibus, quia gratia pure sufficiens respectu unius termini potest esse *efficax* respectu alterius, qui ad priorem disponit.

Si autem sensus sit, gratiam sufficientem ac efficientem illum effectum facilem, non esse respectu ejusdem gratiam efficacem, negatur ab omnibus; quia quantumvis dissentiant inter se Theologi de gratiæ efficacis constitutivo, in eo tamen conspirant, quod auxilium *efficiens* aliquem effectum probetur hoc ipso a posteriori esse gratia efficax respectu illius effectus, licet respectu alterius possit esse inefficax et pure sufficiens.

338. *Observa,* quod Aug. L. de Nat. et Gr., c. 43, dicat: *Non Deus impossibilia jubet: sed jubendo admonet, et facere quod possis, et petere quod non possis.* Item quod ibid., c. 69, scribat: *Eo ipso, quo firmissime creditur, Deum justum et bonum impossibilia non potuisse præcipere; hinc admonemur, et in facilibus quid agamus, et in difficilibus quid petamus:* Denique quod sacri Oratores hortentur, et fideles soleant orare uberius Dei auxilium in difficilioribus; hæc, inquam, non probant, quod gratia illa ad possibilia et faciliа data non sit efficax, uberius autem auxilium, quod ad difficiliora petitur, sit *de se* efficax, et quod sufficiens omnis gratia in facilibus plerumque sortiatur effectum, in difficilioribus autem tantum sit *remote* sufficiens; quæ omnia tamen opinio illa asserit.

Sed duntaxat ostendunt, nostram obligationem esse, ut cooperemur gratiæ præsenti, quam hic et nunc aut *remote* aut *proxime* sufficientem pro actu completo habemus, atque hinc vel effectum salutarem continuo præstemus, vel, si *difficilior* sit, uberius auxilium postulemus; in quo nihil nobis contrarium dicitur, cum illam divisionem gratiæ præmiserimus, et omnino etiam asseramus, gratiam *proxime* sufficientem ad unum actum posse esse insufficientem ad alium, et tunc petendam esse *gratiam ampliorem,* ut proxime possit superari illa vel impossibilitas, vel difficultas.

ARTICULUS II.

AN IN STATU PRÆSENTI DETUR GRATIA PURE SUFFICIENS?

339. *Nota. Lutherum* et *Calvinum* in statu naturæ lapsæ solam agnovisse gratiam efficacem ac necessitantem, liquet ex num. 201. Eodem errore rigidiores eorum asseclas involvi ostendunt tum sparsa in hunc sensum a variis

dogmata, tum Synodus Dordracena. A simili errore non discessit *Jansenius*, quantumvis duplici illo tum potentiæ, tum gratiæ genere Catholicis fucum facere laboraverit. In ejus enim systemate utraque gratia est efficax, et neutri resistitur.

Nam si gratia *magna* est, et superat concupiscentiam, nunquam illi resistitur; quia effectum invincibilem infert : si autem est *parva*, neque illi etiam resistitur; tum quia infallibiliter obtinet omnem illum effectum, licet *imperfectum*, ad quem in illis circumstantiis concupiscentiæ superioris vires habet : tum quia, etsi in hoc casu impediatur a concupiscentia, ne majorem et *perfectum* effectum obtineat, tamen hoc impedimentum ab hominis arbitrio non pendet, sed a *defectu virium* in parva gratia, ut Jansen. L. 3 de Gr. Chr., c. 13, docet; ideoque nec ab arbitrio pendet illa resistentia, ac consequenter nec ab homine illi gratiæ resistitur : *resistere* enim in moralibus nihil aliud est, ac frustrare causam eo effectu, quem in his circumstantiis habere potest.

Porro ab eodem negari omnem in hoc statu gratiam, quæ sit pure simul ac vere sufficiens, patet ex L. 4 de Gr. Chr., c. 10 ubi, *Hinc claret*, inquit, *cur Augustinus omnem omnino gratiam pure sufficientem auferat. Ratio perspicua est, quia cum ei nulla sit gratia operandi præter istam suavitatem Dei, nisi ista tanta fuerit, ut ei delectationes rerum creatarum cesserint, vel peccabitur, vel alternante delectationum fluctu in medio remanebitur. Sin autem ista superavit, jam sine dubio bene voluntas operabitur; quod enim amplius nos delectat, secundum id operemur, necesse est. Sed utrumlibet fiat, non erit sufficiens gratia, sed vel efficax vel ita inefficax, ex qua operatio nequidem sequi possit, nisi ejus inefficacia per aliam suppleatur.* Hunc Magistri sensum sequuntur plerique Discipuli, maxime *Quesnellus*.

340. *Dico*. **In statu naturæ lapsæ datur auxilium vere et pure tamen sufficiens, seu quod perfectam quidem, completam et relativam potentiam bene agendi tribuat, careat tamen effectu.**

Est de fide.

Prob. Auctoritate. I. Scripturæ. Textus alii aperte de ejusmodi gratia loquuntur. Act. 7, v. 51 : *Dura cervice et incircumcisis cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.* Item 1. ad Thess. 5, v. 19 : *Nolite Spiritum extinguere.* Et 2. ad Cor. 6, v. 1 : *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Denique Matth. 11, v. 21 : *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida : quia si in Tyro et Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent.*

Alii sub allegoria idem enuntiant. Proverb. 1, v. 24 : *Vocavi, et renuistis : extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret : despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo.* Isa. 65, v. 2 : *Expandi manus meas tota die ad populum incredulum.* Et c. 5, v. 3 : *Nunc ergo habitatores Jerusalem, et viri Juda, judicate inter me et vineam meam. Quid est, quod debui ultra facere vineæ meæ, et non feci ei? an quod expectavi, ut faceret uvas, et fecit labruscas.* Matth. 23, v. 37 : *Jerusalem... quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?* Jam vero, tum ipse sensus et constans Patrum et Conciliorum interpretatio, tum manifesta ratio docet, sermonem hic esse de *auxiliis internis* ac sufficientiam ad agendum præ-

bentibus, quin tamen ea conjuncta fuerint cum actu; unde gratias *vere* et *pure* sufficientes asserras liquet.

II. Conciliorum. Araus. II, Can. 25 : *Hoc*, inquit, *secundum fidem Catholicam credimus, quod, accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante et cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint, si laborare fideliter voluerint, adimplere.* Lateram. in cap. *Firmiter*, de SS. Trinitate : *Si post susceptionem Baptismi quispiam relapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam potest semper reparari.* Trid., Sess. 6, c. 15, docet, omnes, qui lethalia peccata committunt, a regno Dei excludi, mox subjungens : *A quibus cum divinæ gratiæ adjumento abstinere possunt.* Ex quibus sic arguitur : Gratia *vere* sufficiens est, cum qua quis potest implere pertinentia ad salutem, post peccatum reparari per pœnitentiam, ante peccatum ab eo abstinere : sed hæc datur omnibus, quin tamen semper sequatur impletio, reparatio aut abstinentia tanquam effectus; ergo.

III. Pontificum. Pius V, damnavit in Baio prop. 54 : *Definitiva hæc sententia : Deum homini nihil præcepisse impossibile, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.* Innocentius X hanc Jansenii 2 : *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Clemens XI præter propp. 3, 4 et 5, cum Baiana consentientes, præter 10, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, idem, quod Janseniana, enuntiantes; in Quesnello damnavit etiam hanc prop. 9 : *Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum nunquam possumus, et cum qua nunquam illum abnegamus.* Et 12 : *Quando Deus vult salvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei :* quibus consonant 30 et 31.

IV. Patrum, quorum loco sufficiat unus Aug. Testimoniorum illius triplex classis habetur : *Prima* eorum, quæ declarant mandata Dei non esse impossibilia : viderique possunt num. 338. *Secunda* eorum, quæ docent gratiæ divinæ, cum qua agi posset, sæpe resisti. Qualia illa sunt ex L. 83, QQ. et L. de Peccat. mer. et remiss. supra, n. 335 recitata, et L. 1 ad Simplic., q. 2, n. 10 : *Noluit ergo Esau, et non cucurrit : sed et si voluisset et cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, qui ei etiam velle et currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Item, L. de Corr. et Gr., c. 7, n. 11. *Tertia* eorum, quæ universalitatem gratiæ et sufficientiam ostendunt. Ejusmodi est L. de Sp. et litt., c. 33, n. 58 : *Vult Deus omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes justissime judicentur. Quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt, nec ideo tamen eam vincunt; verum se ipsos fraudant magno et summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est.* Et L. 1 de Genes. contra Manich., c. 3, n. 2, 3.

Conf. 1. *Mandata Dei* debent esse possibilia etiam illa non servantibus, ut liquet ex Trid., Sess. 6, Can. 11 et Can. 18, atque ex condemnatione prop. primæ Jansenii; sine gratia autem vere sufficiente illa possibilia non forent.

Conf. 2. Juxta Apostolum 1. Cor. 10 fidelis Deus est, qui non patitur *tentari* homines supra id, quod possunt, sed facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere; ac consequenter gratia sufficiens præsertim

justis urgente tentatione conceditur : multi tamen etiam justi cedunt tentationi ; ergo.

Conf. 3. Ex *morte Christi* pro omnibus, et sincera Dei voluntate erga omnium salutem necessario sequitur, dari hominibus media et gratias, de quibus ab unoquoque salus etiam vere ac relative obtineri queat ; cum vero multi tamen sint, qui non salvantur, sequitur, gratias illas sufficientes sæpe carere effectu, ac consequenter dari gratias vere, sed pure sufficientes.

Conf. 4. Quia si nulla admittatur gratia sufficiens, apertissima via sternitur, aliis quidem ad summam *vitæ licentiam* morumque perversitatem, aliis vero ad animi dejectionem et luctuosam salutis *desperationem*, ut facile patebit, systema Calvini et Jansenii ad casum tentationum, peccatorum et operum faciendorum applicanti.

341. *Obj. I.* Scriptura videtur non aliam admittere gratiam, quam efficacem et conjunctam cum effectu. Nam 1° Psal. 113, v. 3, dicitur : *Deus noster in cœlo, omnia quæcumque voluit, fecit.* Ad Rom. 9, v. 19 : *Voluntati ejus quis resistit?* Isa. 55, v. 11 : *Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo : non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, et prosperabitur in his, ad quæ misi illud.*

2° Ezech. 36, v. 27 : *Spiritum meum ponam in medio vestri : et faciam ut in præceptis meis ambuletis, et judicia mea custodiatis et operemini.* Joan. 10, v. 27 : *Oves meæ,* inquit Christus, *vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me... ; et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea.* Ad Philipp. 1, v. 6 : *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.*

3° Ibid., c. 2, v. 13, dicitur : *Deus est, qui operatur in vobis velle et perficere, pro bona voluntate.* Ad Rom. 9, v. 15 : *Miserebor, cujus misereor, et misericordiam præstabo, cujus miserebor. Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.*

R. — *N. Ass.* Quamvis enim hæc aliaque testimonia satis probent, dari gratiam *efficacem*, non tamen excludunt gratiam sufficientem, quæ clarissime asseritur in aliis textibus num. præced. relatis : atque hinc nihil patrocinantur *Jansenio*, contra quem, si revera ipsius intentum firmarent, probarent quoque non dari *gratiam parvam* ab eo admissam.

Ad prob. 1am. R. *universim*, in Deo distingui posse voluntatem *generalem* conditionatam et sufficientem a voluntate *particulari* absoluta et efficaci, si quidem hanc distinctionem ipse Jansenius admittit, L. 1 de Gr. Chr., c. 1. Item intentionem in Deo esse virtualiter duplicem, antecedentem nempe et consequentem, quatenus *antecedenter* vult, ut bonum opus fiat ; si vero homo bene agere nolit, quatenus *consequenter* vult, ut homo pœnam subeat.

Unde *speciatim* R. Psalmista loquitur de voluntate *absoluta* vel *consequente*, non autem de conditionata vel antecedente. Similis responsio est ad verba Pauli, si tamen ejus sint, et non Judæi refractarii hæc Paulo objicientis, cum sic legatur : *Dicis itaque mihi : Quid adhuc quæritur? voluntati enim ejus quis resistit?* Isaias vero litteraliter intelligendus est de Christo, qui missus a Patre in mundum, in cœlum reversus non est, nisi postquam fecit, quæcumque Pater voluit, et prosperatus est in his ad quæ missus erat. Si tamen de *voluntate Dei* alia sumatur, iterum antecedentem et conditionatam non concernit, sed consequentem et absolutam.

Ad prob. 2am. R. In his textibus omnino significari gratiam *efficacem*, quæ

utique datur consentientibus, obtemperantibus ac prædestinatis; non autem omnibus, aut iis, qui ex abusu libertatis proprie gratias inefficaces reddunt; nam Ezechiel agit de iis, quibus promiserat Deus ibidem auferre cor lapideum et dare carneum, quos subjungit recordaturos viarum suarum pessimarum et iniquitatum displicentiam habituros : Joannes autem de obedientibus, qui nempe per donum fidei efficax a Deo acceptum sequuntur vocem Christi, cum ex Aug. L. de dono persev., c. 14, n. 37, *aures audiendi* sint *ipsum donum obediendi;* item de prædestinatis, ut clausula textus aperte designat : Paulus denique similiter de cooperantibus agit; unde hunc locum Conc. Trid., Sess. 6, c. 13, usurpans, *Nisi ipsi*, inquit, *gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle et perficere.*

Ad prob. 3am. R. Sensum Apostoli utrinque esse, bonum opus magis a Deo esse per gratiam, quam a voluntate per conatum ac consensum; quia sine gratia voluntas nec conari, nec consentire potest : cum e contra opus malum sit a solo homine. Preterea, juxta alios, Apostolus postremo loco disputat duntaxat de *electione divina*, quam hic soli miserentis Dei voluntati tribuit, ac proinde huc minime pertinet.

342. *Obj. II.* S. Aug. pluribus locis docet, gratiam interiorem nunquam carere effectu; ergo censuit, nullam esse gratiam *vere* et *pure* sufficientem. *Prob.* 1o L. de præd. Sanct., c. 8, n. 13 : *Hæc itaque gratia* inquit, *quæ occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur : ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* 2o L. de nat. et gr., c. 42 : *Cum sanata et adjuta hominis voluntate possibilitas ipsa simul cum effectu in sanctis proveniat.* 3o L. 1 ad Simpl., q. 2, n. 12, 13 : *Nescio, quomodo dicatur, frustra misereri Deum, nisi nos velimus. Si enim Deus misereatur, etiam volumus... Non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, ut frustra ille misereatur, si homo nolit.*

R. — *D. Ant.* Docet gratiam aliquam, nempe efficacem, nunquam carere effectu; et ex carentia effectus infert absentiam gratiæ alicujus, nempe efficacis *C.* docet omnem interiorem gratiam habere effectum, et ex hujus carentia infert absentiam omnis interioris gratiæ, nempe etiam sufficientis *N.* Contrarium patet ex dictis. Hinc

Quoad 1um. R. Hunc textum non ad omnem, sed efficacem duntaxat pertinere gratiam docent verba mox adjecta : *Quando ergo Pater intus auditur et docet, ut veniatur ad Filium, aufert cor lapideum, et dat cor carneum..... Sic quippe facit filios promissionis et vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam*

Quoad 2um. R. Rursus hic agi de gratia efficaci; tum quia Aug. hic præmittit : *Neque de ipsa possibilitate contendo*, scilicet quam Pelagiani docebant haberi a natura, non autem a gratia; tum quia continuo subjungit : *Dum charitas Dei quantum plenissime natura nostra sana atque purgata capere potest, diffunditur in cordibus nostris.* Ex quo quidem colligi potest gratiam efficacem dare *posse* plenius et perfectius, quam det sufficiens; minime vero, *posse* gratiæ sufficientis non esse completum.

Quoad 3um. R. Similiter hic non esse sermonem de miseratione quacumque, sed de speciali et secundum propositum, seu *efficaci*, vi cujus seligit auxilia prævisa efficacia, et ex intentione boni operis efficaci confert : quamvis enim effectus hujus miserationis antecedenter sit in hominis potestate, quia illis auxiliis resistere potest, et hac resistentia impedire illam præ-

scientiam ac intentionem efficacem ; tamen quia ex suppositione, quod homo prævideatur consensurus, et quod Deus conferat illa auxilia, infallibiliter sequitur effectus ; hinc recte dicitur : *Si Deus misereatur, etiam volumus ;* Item, n. 13 : *Non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate*, nempe consequenter, *ut misereatur frustra... quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut sequerentur.*

Præterea advertendum, impugnari hic a S. Doctore errorem quorumdam *Pelagianorum,* qui proprius postea *Semipelagianis* fuit, docentium, primam boni voluntatem ab homine provenire, et non a Deo seu gratia, et hinc Deum frustra velle misereri, nisi homo præmittat bonum affectum volendi ; contra quos docet gratiam præcurrere voluntati, et volitionem *indeliberatam* saltem ad omnem gratiam sequi : ubi vero de volitione *deliberata* intelligi debet, de gratia efficaci secundum dicta explicatur.

Inst. 1. S. Aug. infert ex carentia effectus negationem seu carentiam gratiæ ; ergo. *Prob.* 1° L. de Gr. Chr., c. 13 et 14, ac L. de præd. SS., c. 8, n. 13, ex illo Joan. 6 : *Omnis qui audivit et didicit a Patre meo, venit ad me,* sic argumentatur : *Si omnis qui audivit a patre, et didicit, venit ; profecto omnis qui non venit, non audivit a Patre, nec didicit : nam si audisset et didicisset, veniret.* 2° Ibidem, n. 15 addit, *eos, qui non credunt, foris tantum audire, non intus.* Item, L. de Grat. Christi, c. 13 : *Qui novit quod fieri debeat, et non facit, nondum a Deo didicit secundum gratiam, sed secundum legem ; non secundum spiritum, sed secundum litteram.*

Ad 1^um^. R. — *D.* Qui non venit, non audivit a Patre, nec didicit, ita ut excludatur utrumque divisim, et neutrum acceperit *N.* ita ut excludatur utrumque collective, et non acceperit utrumque simul, hoc est, non audivit, atque etiam didicit *C.* Hanc explicationem probat 1° ipsa argumentandi ratio, quæ affirmativæ copulativæ non contradicit per copulativam, sed disjunctivam negantem. 2° Doctrina S. Aug. alibi familiaris, qua sæpius declarat, etiam illos audire, qui non discunt, et vocatos etiam esse, qui non veniunt. 3° Damnatio illata propositioni Quesnelli 17 : *Gratia vox est illa Patris, quæ homines interius docet, ad eos venire facit ad Christum ; quicumque ad eum non venit, nullatenus est doctus a Patre.* Itaque negatur quidem ab Aug. illi, qui non venit, gratiam efficacem fuisse datam, quæ in utroque conjuncto habetur, ut liquet ex L de Gr. Chr., c. 13, ubi : *Sic Deus,* inquit, *docet eos, qui secundum propositum vocati sunt, simul donans et quid agant, scire, et quod sciunt, agere ;* et c. 14 : *Hoc docendi modo etiam ipsa voluntas et operatio, non sola possibilitas, adjuvatur :* non tamen negatur omnis gratia etiam sufficiens, et alius docendi modus, licet inferior, possibilitatem præstans.

Ad 2^um^. R. Utrumque explicandum esse sub distinctione ; atque hinc, qui non credunt, foris tantum audiunt in doctrina Pelagianorum *C.* in doctrina S. Aug. *subd.* foris tantum audiunt, quantum ad effectum, quia non magis credunt, quam si foris duntaxat audirent *C.* quantum ad sufficientiam gratiæ, quasi nullam penitus inspirationem et suasionem internam habeant *N.* Similiter qui novit, quod fieri debeat, et non facit, nondum a Deo didicit secundum gratiam, supposita Pelagianorum sententia *C.* in sententia S Aug. *subd.* nondum a Deo didicit secundum gratiam efficacem *C.* secundum nullam omnino gratiam *N.* Recolendum hic est, *Pelagianos* solum admisisse primum *gratias externas* legis ac doctrinæ, postmodum vero concessisse gra-

tiam quidem *internam illustrationis*, negasse autem semper gratiam *voluntatis* et *actionis*.

Contra hos tum locis objectis, tum alibi agens Aug. non acquievit sola illustrationis gratia admissa; tum quia et hæc a *Pelagianis* fraudulentis referebatur ad meram gratiam legis et doctrinæ: tum quia hæc sola sine motione etiam voluntatis non dabat posse ac vires ad operandum salutariter; unde et ipso judice Aug. non merebatur nomen *internæ*, h. e. vires et potentiam agendi præbentis gratiæ. Quia vero præterea hæc ipsa proprie interna gratia voluntatis et actionis in Augustini systemate altera erat efficax, altera inefficax; poterat quidem in *hypothesi Pelagianorum* dicere, gratiam effectu carentem esse auditionem externam et non secundum spiritum, et in sua etiam hypothesi idem dicere poterat, si præcise effectus consideraretur.

Inst. 2. Ex eodem S. Aug. sine gratia efficaci non habetur potentia; nam L. 1 ad Simplic., q. 2, n. 13 : *Ad alios*, inquit, *vocatio quidem pervenit; sed quia talis fuit qua moveri non possent, nec eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi.* Consonat Fulgent., L. 1 de prædest. ad Monim., c. 14, sic scribens : *Quia quæcumque nobis facienda donat* (Deus), *sicut habere non possumus, nisi ipse nobis largiatur; sic facere non possumus, nisi ipse nobis quæ largitus est operetur.*

R. — *N. Ass.* Textus primus illis verbis, *qua moveri non possunt;* non indicat impotentiam absolutam ac antecedentem ex defectu gratiæ sufficientis ortam, sed *consequentem* duntaxat, quæ proveniret ex refractaria hominum voluntate, ob quam illa gratia prævisa fuit incongrua, et qua stante utique homines moveri non poterant. Quod ipsum satis insinuatur eo in textu, clarissime autem confirmatur ex Tr. 53 in Joann., ubi occasione verborum, *propterea non poterant credere*, quærit Aug. quomodo igitur non credendo peccaverint? et sic resolvit : *Quare autem non poterant, si a me quæratur; cito respondeo : quia nolebant; malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus.*

In textu secundo sermo est de gratia *efficaci;* unde *D.* Facere non possumus, nisi ipse operetur, non possumus per solas vires liberi arbitrii *C.* ope gratiæ *subd.* non possumus potentia, quam certo sequatur effectus *C.* potentia completa et expedita, licet eam non sequatur actus *N.* Fulgentius hic agit contra *Semipelagianos*, et probat nos habere non posse bonam voluntatem, nisi illam nobis Deus donet; hanc autem actu dari per gratiam efficacem, quæ in nobis et *posse* et *velle* simul operatur. Quamvis vero exinde sequatur, gratiam efficacem esse necessariam ad habendam voluntatem salutarem; minime tamen sequitur, non dari gratiam sufficientem, quæ det veram volendi potentiam, licet ipsa volitio non conjungatur; neque de hac S. Doctor hic ullam mentionem facit. Eodem sensu explicari debent verba Christi Joann. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Quæ verba S. Aug., L. 1 contr. 2 epist. Pelag., c. 19, exponit de gratia efficaci.

Inst. 3. S. Aug. illam duntaxat gratiam admisit, quam ursit et propugnavit contra *Pelagianos :* sed ursit et propugnavit non aliam, quam gratiam efficacem; nam. L. de Gr. Chr., c. 10 : *Nos eam gratiam*, inquit, *volumus, iste aliquando fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur et speratur;* ergo.

R. 1°. — *N. M.* Cum *Pelagius* non admitteret aliam gratiam, nisi *exter-*

nam legis et doctrinæ, ad quam reducebatur etiam revelatio et illustratio, ea non contentus S. Aug. vehementer institit, ut assereretur etiam gratia *interna* afficiens immediate voluntates. Hujus existentiam ut evinceret, ostendit *actus salutares* non esse partus liberi arbitrii suis viribus relicti, sed adjuti per gratiam *efficacem;* qua ratione dum probaret dari nobilissimam speciem gratiæ internæ, hoc ipso etiam demonstrabat dari gratiam internam; sicut qui ostendit dari hominem, invicte probat existentiam animalis. Ex hoc tamen inepte inferas, Aug. agnovisse tantum gratiam efficacem et repudiasse sufficientem; qualis enim est hæc consecutio : quoties bene agimus, adjuvamur per gratiam efficacem distinctam a lege et doctrina; ergo quando non agimus bene, destituitur non tantum gratia efficaci, sed etiam sufficiente, distincta a lege et doctrina?

R. 2°. — *D. m.* Aug. ursit et propugnavit non aliam, quam gratiam ex se et natura sua semper efficacem ac victricem *N.* non aliam, quam gratiam efficacem, h. e. efficientem seu conjunctam cum voluntate et actione, qua nempe actu creditur, speratur, etc., *subd.* et hanc propugnavit ex facto supposito, quod illi actus fidei, spei, etc., re ipsa eliciantur *C.* hanc propugnavit dari semper et absolute ac in omnibus circumstantiis *N.* Assumpsit nempe Aug. quod *Pelagiani* admittebant, dari scilicet actus salutares : hos contendebat fieri per gratiam internam, quam L. de Gr. Chr., c. 47, vocabat *gratiam voluntatis* et *actionis* seu efficacem, quia voluntas et actio juvabatur; atque hinc recte urgebat *Pelagianos*, ut admitterent gratiam voluntatis et actionis, gratiam, qua creditur et speratur, gratiam reipsa cum operatione conjunctam, quin tamen assereret gratiam hanc *entitative* sumptam per se semper habere effectum, et non posse esse tantum sufficientem atque effectu carere.

Inst. 4. Idem sæpe et præsertim L. de gest. Pelag., c. 1, *auxilium possibilitatis*, et L. de gr. et lib. arb., c. 13, gratiam communem, tanquam a fide Ecclesiæ alienam rejicit : sed gratia sufficiens est tale auxilium et gratia; ergo. *Conf.* In principiis S. Augustini juxta L. de corr. et gr., c. 11 et 12, magnum est discrimen inter auxilium *sine quo non* et auxilium *quo :* et hoc quidem in statu naturæ lapsæ datur, illud vero non : sed juxta eumdem auxilium *sine quo non* est gratia indifferens ac pure sufficiens; ergo.

R. — *D. M.* Aug. rejicit gratiam possibilitatis et communem in sensu Pelagii acceptam, tanquam alienam a fide Ecclesiæ *C.* acceptam in sensu Catholicorum *N.* Patet ex dictis supra de *Pelagii* erroribus, per gratiam possibilitatis ab eo nihil intellectum, nisi ipsam naturam et liberum arbitrium, vel ad summum legem et doctrinam; atque hanc etiam vocabat *communem,* eo quod saltem natura ac liberum arbitrium omnibus hominibus inesset : errant autem ac calumniantur, qui Catholicos idem sentire dicunt, cum juxta illos gratia sufficiens sit donum Dei internum naturæ superadditum, datumque hominibus a Deo ad præbendam illis potentiam salutariter operandi in circumstantiis præcepti urgentis, quo sensu duntaxat gratia possibilitatis et communis appellatur.

Ad Conf. R. — *N. m.* De qua materia vide uberrimam expositionem, n. 273.

QUÆRES : *An gratia pure sufficiens sit Dei beneficium?*

343. R. I. **Gratia pure sufficiens est beneficium Dei, saltem materialiter tale, h. e. donum accipienti utile.**

Patet ex prop. damnata ab Alex. VIII ordine sexta : *Gratia sufficiens non tam statui nostro utilis, quam perniciosa est, ut proinde possimus petere, a gratia sufficiente libera nos, Domine.*

Prob. Gratia Dei est donum naturæ bonum, et quidem indebitum ac misericorditer a Deo collatum, ut constat ex Conciliis et Patribus contra *Pelagium.* Sed gratia seu auxilium ad operandum salutariter sufficiens pure tale est simpliciter gratia Dei ; ergo simpliciter et absolute est Dei beneficium. Sic 1° in illo 2. ad Cor. 6 : *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis,* manifeste supponitur, gratiam Dei per hominis desidiam posse esse otiosam et cum effectu non conjunctam, quin propterea esse gratia desinat : 2° Per illud Actor. 7 : *Vos semper Spiritui sancto resistitis,* docemur auxilia, quibus resistimus, esse Spiritus sancti dona, quæ proinde gratiæ et beneficii rationem induunt : 3° Ex illo Psalm. 58, v. 11 : *Misericordia ejus præveniet me,* evincitur, auxilium, quo prævenitur homo ad operandum salutariter, et cui ipse non respondet, esse opus divinæ misericordiæ, ac gratiam consequenter et beneficium.

Conf. 1. Utilissimum et Dei beneficium est, posse placere Deo ac vitam æternam consequi ; inde enim Joannes commendat Dei bonitatem, c. 1, v. 12, qui *dedit eis potestatem filios Dei fieri :* sed hoc posse seu potestas datur per gratiam pure sufficientem ; ergo.

Conf. 2. Beneficium materialiter tale, seu materia idonea beneficentiæ pensandum est secundum se et penes actionem *conferentis,* non autem penes id, quod adjungitur illi ex mera *recipientis* libidine et abusu.

Nec dicas 1°. Non est *beneficium,* cujus carentia est quid melius : sed melior est carentia auxilii pure sufficientis, quam ipsum hoc auxilium ; tum quia cum hac gratia homo peccat, et sine ea non peccat, adeoque melius est ea carere, quam illam habere : tum quia simili ex ratione Matth. 26 de Juda proditore dicitur : *Bonum erat ei* (h. e. secundum phrasin hebr. ex S. HIER. *melius*) *si natus non fuisset homo ille;* ergo.

R. — *N.* vel *Dist. min.* Melior est carentia, quam ipsum auxilium pure sufficiens in actu primo *N.* in actu secundo *Subd.* quam ipsum auxilium denominative et specificative secundum entitatem gratiæ sumptum *N.* vel reduplicative vel compositive vel concretive h. e. secundum dissensum præcise, vel dissensum simul et entitatem gratiæ sumptum *C.* Quamvis enim complexum vel concretum ex gratia et abusu involvat beneficium, recte tamen beneficium simpliciter non vocatur, sed cum diminutione, scilicet secundum positivum seu entitatem præcisæ gratiæ.

Ad prob. 1^am^. Similiter *D. Cons.* Eodem sensu sumitur testimonium 2^m^ *prob.* allatum ; nam existentia *secundum se* sumpta melior est, quam ejus negatio, cum creatio Judæ non minus, ac alia illi collata dona tum naturalia tum supernaturalia, sit *Dei beneficium,* nec ex ipsa creatione seu existentia, sed citra ac contra voluntatem divinam ex propria ejus voluntate ac mero abusu nocumentum illi provenerit : existentia tamen conjuncta cum peccato, quod Judas addidit, non est melior, seu non tanti, ut non sit melius non existere, quam sic existere, quia peccatum, quod complexum cum

existentia tali constituit, quoad *eligibilitatem* est majus malum, quam bona sint tum gratiæ, tum naturæ dona.

Nec dicas 2°. Beneficium non est, quod accipienti non est utile : sed gratia sufficiens non est utilis homini etiam ratione illius potestatis agendi salutariter, ut constat ex Aug., qui L. de gr. et lib. arb., c. 15. *Tunc*, inquit, *utile est velle, cum possumus, et tunc utile est posse, cum volumus : nam quid prodest, si quod non possumus volumus, aut quod possumus nolumus.*

R. — *D. M.* Beneficium non est, quod accipienti non est utile in actu primo *C.* quod non est utile in actu secundo *Subd.* Si hoc provenit ex ipsa naturalitate doni *C.* si provenit ex una voluntate, culpa ac malitia accipientis *N.* Quod ipsum opus salutare, ad quod gratia sufficiens incitat, viresque ac potestatem tribuit, et sic utilitas seu fructus non sequatur, non ex gratiæ ipsius, sed illam, ut ait Apostolus, *in vacuum accipientis* defectu solo oritur; unde ipsi gratiæ ac auxilio negari nequit ratio beneficii; præsertim cum ipsum posse, seu facultas salutariter operandi per sufficientem gratiam collata jam sit magna utilitas, de facto jam meliorem faciens accipientem, et collatorem ostendens beneficum.

Ad prob. D. S. Aug. dicit, potestatem, si non facimus quod possumus, nihil prodesse hoc sensu, quod fructus intentus aut exspectatus reipsa et in actu secundo inde non colligatur *C.* hoc sensu, quod ipsum posse seu facultas bene operandi de se non sit utilis et materia idonea beneficentiæ, quamvis hominis culpa fructus exspectatus non reportetur *N.* Sicut non velle percipere fructum ex re, e qua quis potest, arguit negligentis malitiam et ingratitudinem; sic posse percipere fructum infert Dei bonitatem et beneficium, licet actu non percipiatur, eo quod fructus percipiendi voluntas absit.

Nec dicas 3°. Gratia sufficiens magis obest, quam prosit; ergo non est beneficium. *Prob. Ant.* 1° Quia gratia hæc se habet instar legis, de qua Aug. L. de gr. Chr., c. 8 : *Usque adeo*, inquit, *aliud est lex, aliud est gratia, ut lex non sólum nihil prosit, verum etiam plurimum obsit, nisi adjuvet gratia.* 2° Quia collatio gratiæ pure sufficientis reipsa nihil aliud est, nisi *permissio peccati.* 3° Quia Deus gratiam ejusmodi vel confert tantum ad tollendam *excusationem* impotentiæ, vel non raro in *pœnam* peccati præcedentis; ergo.

R. — *N.* vel *D.* uti supra. *Ad prob.* 1am. *Disparitas* est, quia lex, nisi adjuvet gratia, jubet, sed non juvat; ac propterea aliunde potius, occasionaliter scilicet, irritat concupiscentiam ipsa prohibitione, juxta illud : *Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata;* id quod et Aug. docet de Sp. et litt., c. 4. At vero gratia *sufficiens* non irritat, sed potius coercet concupiscentiam, præstat vires ad eam compescendam, et juvat ad legem observandam; adeoque minime dici potest, ad instar legis obesse magis, quam prodesse.

Ad prob. 2am. *N. Ass.* de gratia sufficiente *specificative* sumpta : quamvis enim gratia aliter sumpta præter negationem consensus possit in collatione hujus auxilii connotare etiam negationem alterius auxilii congrui, et sic habere rationem permissionis peccati; tamen neutra negatio pertinet ad *positivum* et *entitatem* gratiæ sufficientis, ac proinde hæc secundum positivum vel specificative sumpta nequit confundi cum permissione peccati.

Ad prob. 3am. *N. utr. part.* Ratio *primi* est : quia nec hæc est intentio Dei, nec ratio conferendi; cum alias et rationis usus et libertas et admonitio aliaque quæcumque media divina, sed ex hominis vitio infructuosa. hac ratione maleficii naturam induerent : *secundi* vero; quia *pœna peccati*

est sola negatio gratiæ efficacis seu congruæ, quæ tamen ex nuper dictis non se tenet ex parte positivi seu entitatis gratiæ sufficientis; ac præterea tantum facit secundum Aug. phrasin, ut non erogetur a Deo aliquid, quo homo sit deterior, sed duntaxat, quo sit melior, non erogetur.

Nec dicas 4o. Pro gratia sufficiente nec oratur, nec debet aut potest orari; ergo non est beneficium. *Pars* 1ª *Ant.* patet; quia nemo petit a Deo nudum posse, sed omnes bonam voluntatem et actionem postulant. *Pars* 2ª *prob.* Non debemus petere, quod jam habetur, aut in nostra est potestate; quia juxta Aug., L. de Nat. et Grat., c. 18, nihil est *stultius quam orare, ut facias quod in potestate habeas.* Sed gratiam sufficientem habemus in nostra potestate, dum urget præceptum; ergo. *Pars* 3ª *prob.* Qui petit gratiam pure sufficientem, petit *dissensum* et abusum gratiæ vel complexum ex gratia et dissensu; hoc autem nemo secundum rectam rationem petere potest. Hinc laudabilis est ista voluntas : nollem auxilium pure sufficiens; quia illo non accepto nec forem *ingratus*, nec *peccarem*; ergo.

R. — *D. A.* Pro gratia sufficiente specificativa et secundum id sumpta, quod positive ac in recto regulariter dicit, nec oratur, etc. *N.* pro ea reduplicative et secundum negativum ac obliquum sumpta *C.*

Ad prob. 1am. R. — *D. Ass.* Nemo exercite petit nudum posse *N.* signate *Subd.* et hoc ideo, quia gratia dans nudum posse secundum entitatem suam spectata sit inutilis aut perniciosa *N.* ideo quia quilibet potius optat beneficium majus, quam minus *C.* Frequenter *orationes fidelium* tendunt ad impetrandam gratiam, qua v. g. possit superari aliqua tentatio, præscindendo ab ejus efficacia aut inefficacia, ubi nec petitur *determinate* gratia efficax, nec pure sufficiens, sed pro beneficio agnoscitur quælibet gratia, quæ vires vere sufficientes præstat ad tentationem vincendam : ipsa vero Ecclesia, quamvis utramque precibus suis postulat, sæpius tamen gratiæ prævenientis et excitantis meminit, quæ ad sufficientem pertinet.

Ad prob. 2am. R. — *D. M.* Non debemus petere; quod jam habemus ex nobis ipsis, et est in potestate nostra naturali aut arbitrio *C.* quod habemus ex alio, et cujus jam accepti usus vel abusus tantum est in nostra potestate *subd.* nisi ipsum hoc habere et posse proxime uti detur dependenter a precibus, et nisi fructus habiti doni ejusque usus dependeat etiam ab alio *N.* secus *C.* similiter distincta *min. N. Cons.*

S. Aug. locis citatis alibique recte ex orationibus Ecclesiæ demonstravit necessitatem gratiæ contra *Pelagianos*, qui dicebant quidem posse salutariter agere haberi a Deo per creationem naturæ ac liberi arbitrii, velle autem et operari esse a solo homine per vires proprias naturæ ac liberi arbitrii, atque hinc et sufficientiam et ipsam operationem viribus naturæ deberi. Per hoc vero minime oppugnavit gratiam sufficientem; tum quia gratia *proxime* sufficiens non semper adest ubique, atque hinc postulari debet juxta regulam Trid. : tum quia et ipsa cum gratia cooperatio ejusque usus non est ex viribus naturæ, sed gratiæ : tum quia habita etiam gratia sufficiente orare nihilominus convenit, partim quod nesciamus, an eam jam habeamus; partim quod nobis ipsis timentes majorem gratiam postulare deceat.

Ad prob. 1am. *D. A.* Qui petit gratiam pure sufficientem specificative acceptam, petit dissensum, etc. *N.* qui petit eam reduplicative sumptam, secundum exclusionem scilicet efficaciæ *C. Ad illat.* R. et illam pertinere ad auxilium non *secundum se*, sed cum dissensu sumptum; atque hinc

honestas illius affectus non probat, gratiam sufficientem non esse beneficium, sed peccatum quoad eligibilitatem majus esse malum, quam auxilium sufficiens sit bonum.

Nec dicas 5°. Gratia sufficiens servit nutriendæ hominum *superbiæ*, eo quod ejus usus vel non usus dicatur pendere a libero arbitrio : fovet *negligentiam*, cum falsa homini injiciatur confidentia, fore gratiam semper paratam, qua homo uti, et ad Deum redire queat : *spem* denique suffodit ; quia hanc homo non collocat pro suo debito in Dei auxilio, sed semetipso ac propriæ voluntatis consensu ; ergo beneficium esse nequit.

R. — *N. Ant.* Cujus absurditas vel ex ipso Jansenii systemate manifestatur, qui gratiam sufficientem solam tribuit *statui innocentiæ*, quin tamen dicere ausit, Adamo fuisse datam gratiam ejusmodi, quæ natura sua inspiraret superbiam, socordiam foveret, et spem labefactaret Christianam. Præterea gratia, quæ suam homini *infirmitatem* et omnimodam a continuo divini auxilii influxu dependentiam demonstrat, potius *humilitatem* inspirat ; quæ hominem incessanter monet, ut novum semper a Deo imploret auxilium, tum ut accepta gratia bene utatur, tum ut in ea perseveret, accendit diligentiam ; quæ denique nihil *solis viribus* permittit, et ad auxilia majora semper expetenda incitat, quibus difficultates sive ex ipso opere, sive ex tentationibus provenientes vincantur, satis aperte persuadet, *spem* omnem in abundantiori auxilio ad bene agendum necessario esse collocandam. Talis autem est gratia sufficiens, quam Orthodoxi omnes admittunt ex Trid. instructione, quod Sess. 6, c. 13 : *Qui se existimant stare*, inquit, *videant ne cadant, et cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus*, etc.

344. R. II. **Gratia pure sufficiens etiam est beneficium Dei formaliter tale, h. e. collatum qua utile recipienti.**

Prob. In collatione hujus gratiæ, etiam dependenter a scientia media *prælucente*, Deus duo intendit : 1° nempe efficaciter intendit, ut homo sufficientiam et simpliciter posse habeat ad operandum salutariter : 2° inefficaciter quidem, sed serio tamen, ut salutaris operatio et salus hominis consequatur ; hanc enim seriam Dei voluntatem fundant ejus præcepta, quibus serio declarat se velle, ut opera salutaria ponantur, seu fiat id, quod iisdem præcipit. Atqui *prima* illa intentio est formaliter benevola ; *secunda* autem, quamvis per eam Deus homini non faveat, quantum potest, simpliciter tamen adhuc benevolentiam dicit ; ergo gratia pure sufficiens sicut ex Dei erga hominem benevolentia procedit, sic beneficium formaliter tale dici potest ac debet.

Conf. Præscientia media de inefficacia non obest beneficentiæ in collatione auxilii sufficientis. Nam id non obest beneficentiæ, unde maxima Dei beneficentia commendatur : sed ex eo, quod prævideatur auxilii inefficacia unice proveniens ex *pravitate hominis*, maxime commendatur Dei beneficentia, qui nempe nec per illam malitiam prævisam a conferendo dono retrahitur ; unde illud est Chrys. de reprobis agentis effatum : *Eos præscius formavit, vincente bonitate præscientiam ;* ergo. Præterea divina præscientia non destruit suum *objectum* : destrueret autem, si præscientia inefficaciæ obesset beneficentiæ in auxilii collatione ; nam *objectum* hujus præscientiæ est ingratitudo hominis dissentientis auxilio, si hoc conferatur : sed destrueret istam ingratitudinem, quatenus destrueret terminum essentialem, vide-

licet rationem beneficii in collatione auxilii, quam ingratitudo necessario supponit et connotat; ergo.

Nec dicas 1°. Moveri ab inefficacia auxilii ad illius collationem, vel ex industria seligere auxilia inefficacia danda, vel ejusmodi collatione insidiari alterius saluti, maxime repugnat beneficentiæ *formali* : sed hæc omnia eveniunt in collatione gratiæ *pure* sufficientis dependenter a scientia media de inefficacia gratiæ, seu si Deus conferat gratiam sufficientem ut prævisam inefficacem; ergo.

R. Argumenta nimium probare etiam contra adversarios gratiam sufficientem, nec sine prævisione inefficaciæ, in statu *naturæ integræ* datam admittentes. Unde *Dist. min.* Hæc omnia eveniunt in collatione gratiæ sufficientis dependenter a scientia media tantum *prælucente* de inefficacia auxilii, seu si Deus conferat gratiam sufficientem ut prævisam inefficacem, h. e. si conferat duntaxat non obstante prævisione inefficaciæ *N.* in collatione dependenter a scientia media *dirigente*, seu si Deus conferat ut prævisam inefficacem, h. e. si ob prævisam inefficaciam, et quia scit esse inefficacem, conferat *C.* Postremum vero in Deum non cadit; unde nec *illa absurda* collationem gratiæ sufficientis afficiunt.

Nam 1° Deus non movetur ab inefficacia prævisa, sed tantum ab eadem non retrahitur; et decretum collativum gratiæ pure sufficientis non tendit sic : *Do hanc gratiam, quia prævideo inefficacem*; sed ita : *Do, etsi prævideam inefficacem.*

2° Cum autem Deus prævie ad decretum auxilii collativum nihil intendat, ratione cujus teneatur homini dare auxilium inefficax et efficax negare, sed potius intendat *salutem* hominis, *mediaque* ad eam conducentia; manifestum est, quod non eligat de industria auxilia inefficacia præ efficacibus, sed utendo jure suo dispenset bona sua modo, quo vult.

Hinc vero 3° patet, Deum non insidiari hominum saluti. Deus enim conferendo etiam auxilium *pure* sufficiens dat homini id, quod antecedenter non debebat, quin dat plerumque amplius, quam quod ad salutem obtinendam requiratur : dum vero homo auxiliis his non utitur, prout debet, de sua negligentia ac perversitate, minime autem de Dei voluntate et benefacto habet, quod conqueratur. Atque hæc quidem benevolentia Dei facilius cognoscitur *in sententia* eorum, qui dicunt, quod Deus in dispensatione auxiliorum se gerat ita, ut si illa *pure* sufficientia, quæ dat, præviderentur efficacia, illa non negaret, sed daret eadem liberrime, quibus homo certissime assequeretur salutem.

Nec dicas 2°. Pater non est beneficus formaliter, si filio det pecunias, prævidens illarum abusum in corporis et animæ perniciem : nec *hospes*, invitans reum ad cœnam, formaliter beneficus est, si præsciat, ea occasione eum a judice capiendum et plectendum; ergo si præcedit scientia de auxilii inefficacia, sub quo erit hominis ingratitudo, peccatum et damnatio, Deus in gratiæ hujus collatione non formaliter beneficus.

R. — *C. A. N. Cons.* Nam 1° nec *pater* nec *hospes* formaliter benefacit, nisi prudenter judicet, ille quidem, filium non abusurum pecuniis, hic vero, cœnam non fore occasionem capturæ ac supplicii. Jam vero sicut ad limitatam hominum providentiam se habet prudens judicium, sic ad perfectissimam Dei providentiam habet se infallibilis præscientia; ergo si sine memorato prudenti judicio in exemplis adductis non stat *formalis* hominum *beneficentia*, neque Dei beneficentia habebitur absque infallibili præscientia

de eo, quod auxilium quodcumque datum, sit conjungendum cum effectu; quod aperte falsum est.

R. 2°. *Disparitas* est, quia qui ponit quidem causam *per accidens*, sed habet obligationem vitandi hanc causam ex hoc fine, ne sequatur effectus, illi voluntarius est effectus; itaque quamvis illa collatio pecuniæ aut invitatio illa ad cœnam sint tantum causa *per accidens*; tamen quia vel ex pietate vel ex humanitate vel ex alio quocumque titulo justo, patri ac hospiti obligatio incumbit vitandi has etiam causas per accidens, ne nempe sequatur illud nocumentum, mirum non est in illis exemplis locum non habere beneficentiam *formalem*; eo quod damna illa prævisa hominibus causas per accidens ponentibus voluntaria sint.

E contra permisso etiam, quod gratia sufficiens sit causa *per accidens* peccati, Deus tamen non tenetur non dare auxilium *pure* sufficiens ex fine, ne sequatur peccatum, cum ex dictis alibi Deus peccatum impedire non teneatur : unde sequitur ingratitudinem cæteraque hominis damna illam subsecuta Deo minime esse voluntaria. Præterea vero cum aliunde illud auxilium ex Dei actione procedens sit homini bonum, Deusque id ex benevolentia conferat; hinc est, quod cum prævisione inefficaciæ stet adhuc *formalis* beneficentia.

Nec dicas 3°. Necessitatus *sub disjunctione* ad conferendum bonum, vel ad non permittendum majus malum, non est *formaliter* beneficus, si bonum concedat, et majus malum permittat; quia impeditio majoris mali est bonum majus, et necessitatus ad dandum unum ex duobus bonis non est formaliter beneficus, si det minus, et neget majus. Sed Deus est necessitatus *sub disjunctione* ad dandum auxilium sufficiens, vel ad non permittendum peccatum, quod est majus malum; ergo si dat auxilium pure sufficiens, et permittit peccatum, non est *formaliter* beneficus.

R. — *N. M.* universaliter sumptam; quia Deus etiam est necessitatus *sub disjunctione* vel ad hominem creandum et permittendum pro ejus libertate peccatum, vel ad non permittendum peccatum hominem non creando; et tamen creatio hominis postea peccaturi formale Dei beneficium est. Itaque permittere majus malum, quod evenire nequit, nisi ex abusu minoris boni concessi, sed sufficientiam vitandi majus malum afferentis, *formale* beneficium non corrumpit.

Unde *ad prob. D.* Non est beneficus, si neget majus bonum, et det tantum bonum minus, sed cum quo confert simul potestatem lucrandi bonum majus, quodque bonum majus nequit abesse nisi ex accipientis desidia *N.* si quid ejusmodi in collatione minoris boni absit, *Transeat*; quia cum ipsa objectio supponat adhuc conferri *simpliciter* bonum, et necessitas illa *sub distinctione* non sit absoluta ac independens, sed fundata in alio beneficio præcedente, uti *in nostro casu* est gratuita elevatio ad statum supernaturalem, negari quidem huic bono potest ratio beneficii amplioris, non tamen beneficii *simpliciter* talis : præsertim cum ad non peccandum *per se* et universim ac etiam contra præceptum supernaturale in actibus contrarie oppositis non requiratur auxilium supernaturale; atque hinc Deus nec absolute necessitatus sit aut ad non permittendum illud peccatum, aut ad conferendam gratiam supernaturalem.

Nec dicas 4°. Deus dando gratiam, quam prævidet inefficacem, non vellet serio actum salutarem, ad quem dat gratiam pure sufficientem. *Prob.* Juxta S. Aug. in Enchir., c. 103 : *Credendum non est, aliquid omnipotentem Deum*

fieri voluisse, factumque non fuisse; ergo Deus dando gratiam ad actum salutarem, quem prævidet non ponendum, illum actum saltem serio voluisse credendus non est.

R. — *N. Ad prob.* 1am. R. S. Aug., intelligendum esse de voluntate Dei absoluta et efficaci, non autem de conditionata et sufficiente.

Nec dicas 5o. Nemo, qui finem *serio* intendit, utitur *mediis,* quæ scit non habitura effectum, quando copiam habet aliorum, quæ efficacia fore prævidet, et citra suum incommodum largiri potest; ut patet *in exemplo,* ubi quis prævidet ab homine in profundum specum delapso non arripiendum funem oblatum, sed scalam, et tamen omissa scala funem demittit; ergo cum hoc eveniat in dispensatione gratiæ pure sufficientis a Deo factæ, finem *serio* intendere dici nequit.

R. — *D. A.* Nemo, qui serio et illimitate intendit finem, utitur mediis, etc. *C.* qui serio quidem, sed non illimitate intendit *N.* Voluntas *simpliciter* seria est, quæ dat omnia media necessaria, et plene sufficientia ad obtinendum finem, ut, quantum est ex parte dantis, sequatur effectus, licet prævideatur contrarium, et adsint alia media efficaciora. Hinc in allato *exemplo,* qui projiceret delapso funem, quo extrahi posset, serio sane ejus liberationem vellet, præstaretque beneficium; licet cognosceretur non habere voluntatem *illimitatam* eum liberandi, sed permittendi interitum ex propria illius pertinacia. Quamvis vero in humanis mediorum inefficacium positio, relictis efficacioribus, plerumque licite non procedat; quia *regulariter* tenemur impedire effectum malum aut damnum proximi, quantum moraliter possumus; id tamen in dispensatione divina auxiliorum locum non habet.

Nec dicas 6o. Intentio Dei inefficax ad salutarem operationem est *conditionata,* et hunc habet sensum : Volo, ut homo velit operari sub conditione, si velit : sed hæc conditionata intentio est stulta, ac consequenter non est seria; ergo.

R. — *D.* 1am *p. M.* Voluntas Dei inefficax est formaliter ac proprie conditionata *N.* tantum late et secundum quid æquivalenter conditionata *C.* Sed hinc 2am *p. N.* Intentio quidem Dei de æterna *omnium salute* est formaliter et proprie conditionata, quia in illo testimonio Apostoli 1. ad Tim. 2, v. 4 : *Deus omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire,* interpretantibus SS. Patribus, præsertim Ambr. et Hier., conditio subintelligitur, si nimirum etiam ipsi accedant, et vocanti Deo consentire velint : intentio autem salutaris operis respectu hominis gratia pure sufficiente præventi, est *late* tantum et *secundum quid* æquivalenter conditionata, quatenus per modum desiderii tendit indifferenter (indifferentia scilicet hominis libertatem salvam præstante) in ipsam operationem; atque ob hanc indifferentiam intentio componitur cum operationis defectu, sicut voluntas formaliter et proprie conditionata sine effectu esse potest, propter conditionem non positam.

Qua in re nihil diversum habetur a quocumque hominum desiderio, quo optant bonum ab alterius *libertate* dependens, quin tamen ob hanc rationem desiderium ejusmodi dicatur conditionatum, et hinc absona intentionis tendentia in argumento proposita sequatur.

Nec dicas 7°. Deus volens, ut homo operetur salutariter cum auxilio, quod *inefficax* fore prævidet, vellet, ut aliquid fieret contra æternam suam præ-

scientiam, cuperetque aliquid fieri, quod certo sit non futurum : in utroque autem non potest esse voluntas seria; ergo.

R. — *N. M.* Deus enim volens, ut homo inefficaciter vocatus operetur, non vult, ut fiat aliquid *contra suam præscientiam;* sed inefficaciter vult, ut fiat aliquid, quod si fieret, præscientia fuisset impedita, aversaturque, non impediri eamdem : similiter Deus non vult efficaciter, quod prægnovit non esse futurum; sed tamen sincere desiderat, ut fiat id, unde sequeretur præscientiam non fuisse, et quodammodo dolet, quia ex hominis voluntate illud non est futurum.

ARTICULUS III.

AN OMNIBUS JUSTIS DETUR GRATIA SUFFICIENS?

345. *Nota I.* Justis omnibus non dari gratiam sufficientem ad mandata Dei observanda, vitanda peccata, etc., atque hinc ad perseverandum, partim est corollarium ex erroribus *Lutheri* et *Calvini* fluens, partim aperta *Jansenii* doctrina. Error *Lutheri* et *Calvini*, quo statuunt, mandata Dei esse impossibilia etiam justis, eo quod ea non possint in hac vita impleri, scilicet ob concupiscentiæ labem, operibus hominum etiam sanctissimis adhærentem, generali quadam exclusione removet a justis auxilium sufficiens ad perseverandum mandata Dei observando. *Jansenius*, L. de gr. Chr., c. 13, totus est in eo, ut ostendat justis etiam volentibus et conantibus secundum præsentes, quas habent vires, aliquando deesse gratiam, imo et spiritum orationis, quo possibilia fiant Dei præcepta; quam erroneam doctrinam omni argumentorum genere conatus est stabilire *Ant. Arnaldus* in dissertatione de gratia efficaci, tanquam in persona S. Petri manifestam. Contrarium dogma est omnium Catholicorum.

346. *Nota II. Jansenius* de generali Dei ad salvandos omnes voluntate, et mediorum pro omnibus ad peccata vitanda præparatione testimonia Apostoli, alterum ex 1. ad Timoth., c. 2, alterum ex 1. ad Cor., c. 10, v. 13, desumptum elevare contendit, propterea quod Aug., L. de Corr. et gr., c. 15, textum *primum* sic explicet, ut Deus dicatur velle omnes homines salvos fieri, non quia talem voluntatem in se habet, sed quia facit nos velle ac desiderare, ut omnes salventur : *secundum* vero, dum idem L. de dono persev., c. 9 et Hormisdas S. P. in ep. 15, ad Possessorem Episcopum applicet prædestinatis. His vero usurpationibus non obstantibus

Quod 1^um^ attinet, negari nequit, quin ille textus alium sensum litteralem ac proprium habeat, qui catholicam exprimat veritatem. Liquet id 1° ex *contextu;* quia hic loci hortatur Apostolus fideles, ut Deum pro omnium salute obsecrent, et rationem addit : *Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo;* quod probat illico subjungens : *Qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire.* Unde sic argumentatur : Quia Deus vult omnes homines salvos fieri, bonum et acceptum coram ipso est, nos pro omnium salute orare; ergo pro eadem orare nos oportet : hæc autem argumentatio vim nullam haberet, si Deus, sine voluntate aliquos salvandi, faceret nos pro eorum salute orare.

2° Ex consensu aliorum Patrum tum Græcorum, tum Latinorum eumdem sensum litteralem sectantium.

3° Ex ipso S. Aug., qui hanc explicationem apertissime L. de Sp. et litt., c. 33, n. 58, supponit, vel tradit, ubi interrogat : cur, si voluntas credendi donum Dei est, non omnibus detur, cum Deus velit omnes homines salvos fieri; sic respondet : *Vult quidem omnes homines salvos fieri... non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes justissime judicentur.*

Quoad 2^um^ vero idem etiam ostenditur 1° ex *contextu;* cum enim Apostolus loco cit., v. 12, dicat : *Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat;* quod non ad solos prædestinatos, sed ad justos omnes pertinere potest : nec v. 13, immediate subsequens ad prædestinatos solos, sed specialiter tantum et antonomastice pertinet, cujus verba sunt : *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere;* quæ postrema verba S. Cypr. interpretatur Testim. adv. Judæos, L. 3, c. 91 : *Faciet cum tentatione etiam evadendi facultatem;* Primasius vero Comm. in hanc epist. : *Illud faciet provenire, quod poteritis sustinere.*

2° Ex epistolæ *inscriptione,* quæ ad omnes fideles, qui Corinthi versabantur, data erat; quin tamen illos omnes fuisse prædestinatos, ullus dicere ausit.

3° Ex *usu* Trid., quod illum textum Sess. 24 de Matrim., Can. 9, extendens ad omnes Clericos in Majoribus constitutos et Regulares castitatem professos, affirmat votum castitatis ab omnibus eo adstrictis servari posse : *Cum Deus id* (donum castitatis) *recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.*

4° Ex S. Aug., qui eumdem textum alibi, nempe in Ps. 61, n. 20, ad omnes saltem justos porrigit.

347. *Dico.* **Justis omnibus urgente præcepto, quod sine gratia impleri nequit, confertur a Deo gratia proxime vel remote sufficiens, qua vere possint implere præceptum.**

Est de fide.

Prob. Auctoritate. I. Scripturæ. Hujus testimonia aperta et plurima sunt, quibus summa erga justos Dei charitas commendatur, singularis providentia et protectio promittitur, et spes eorumdem vitæ æternæ erigitur. Satis erit hic quædam addere, quæ testentur justos a Deo non derelinqui, nisi ipsi eum reliquerint. Ejusmodi sunt illud Josue 1, v. 5, a. S. Th., Lect. 1 in 1. ad Cor. 1, huc derivatum : *Non dimittam, neque derelinquam te.* Ps. 36, v. 25 : *Non vidi justum derelictum.* v. 28 : *Dominus amat judicium, et non derelinquet Sanctos suos.* Prov. 3, postquam Salomon, v. 21, jussisset justum data illi monita exequi, eorum observantiæ mercedem subjicit, et v. 25, addit : *Ne paveas repentino terrore, et irruentes tibi potentias impiorum : Dominus enim erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum, ne capiaris.* Eccli. 2, v. 12 : *Quis permansit in mandatis ejus, et derelictus est?... quoniam pius et misericors est Deus... et protector est omnibus exquirentibus se in veritate,* etc.

II. Conciliorum; Arausicani, c. 26 et Tridentini, quod Sess. 6, c. 11, jubet abstinere a temeraria et a Patribus prohibita voce, Dei præcepta ho-

mini justificato ad observandum esse *impossibilia;* ibidem una docet, justificatos a Deo sua gratia non deseri, nisi ab iis ipse deseratur : et c. 16 declarat, Christum tanquam justorum Caput jugiter in illos, utpote in membra, influere.

III. Pontificum, qui tanquam temerariam, impiam, blasphemam et hæreticam damnarunt propositionem Jansenii primam. Huc pertinet etiam proscriptio *Epistolæ Arnaldinæ,* aliorumque opusculorum in defensionem dictæ propositionis, ab Alex. VII. S. P. facta : Item damnatio plurium propositionum *Quesnelli,* quæ docent hominem sine gratia efficaci nihil posse.

IV. Patrum, præsertim S. Aug., L. de Corrept et Grat., c. 7, n. 11 : *Si... ab hac damnatione non se liberabunt qui poterunt dicere, non se audisse Evangelium Christi, cum fides ex auditu sit : quanto minus se liberabunt qui dicturi sunt, perseverantiam non accepimus? Justior enim videtur excusatio dicentium, non accepimus audientiam, quam dicentium, non accepimus perseverantiam : quoniam potest dici, homo, in eo quod audieras et tenueras, in eo perseverares si velles; nullo modo autem dici potest, id quod non audieras, crederes si velles.* Adde illud in Ps. 145, n. 9 : *Non enim deseret opus suum, si ab opere suo non deseratur.* Denique accedunt testimonia alia, per quæ L. de Nat. et Gr., c. 26. S. Doctor discrimen statuit inter *medicum,* qui sanat corpus, et *Christum,* qui justificat impium; quia ille, postquam sanavit hominem, dimittit : *Ipse autem Deus..... non deserit si non deseratur, ut pie semper justeque vivatur;* et in Ps. 7, n. 10, ubi expendens verba Davidis : *Justum adjutorium meum a Domino,* adjutorium justis concessum *justum* vocari dicit ex oppositione ad auxilium peccatoribus datum, quibus ex *misericordia* confertur; unde sequitur, justis tribui ex justitia, h. e. promissione ac fidelitate, qua Deus tenetur justis conferre auxilia sufficientia.

Conf. Ex sola hominis culpa ac vitio esse potest, quod privetur gratia ad agendum necessaria : sed nulla ex parte hominis potest fingi culpa ac causa, cur justis Deus deneget gratiam sufficientem, sine qua non possunt præceptum implere. Non enim 1. peccatum *originale* potest esse causa denegatæ gratiæ; quia hoc in justis per Baptismum perfecte dimissum est, nihilque in iis aut damnationis est, aut Deus odit, ut Apostolus ad Rom. 8 et Trid., Sess. 5, can. 5, loquitur. Nec 2. *concupiscentia;* quia hanc tum supra, tum in Tr. de Pecc., non esse peccatum, neque proin mereri pœnam, abunde ostensum est. Nec 3. est aliquod *peccatum actuale* præcedens; tum quia nec *mortale* illud esse potest, cum hic quæratur de gratia prima, quæ justo negaretur, in quo peccatum supponi non potest : tum quia nequit illud dici peccatum *veniale,* cum adversetur summæ Dei erga justos bonitati, eos ob venialem ac levem culpam destituere omni prorsus auxilio sufficienti : quamvis enim uberiorem gratiam nonnunquam subtrahat in pœnam negligentiæ, *sufficientem* tamen sive remote, sive proxime talem non abnegare, ex sæpe dictis manifestum est.

348. *Obj. I.* Sine gratia efficaci justi nec perseverare, nec adimplere mandata, nec peccata vitare, nec boni aliquid facere possunt : sed non datur justis omnibus gratia efficax; ergo nec datur illis gratia, qua perseverare, etc., possunt. *Maj.* quoad 1^um^ patet ex Trid., Sess. 6, Can. 22 : *Si quis dixerit, justificatum..... sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse,*

anathema sit. Quoad 2^um^ ex MILEV. II (Can. 5 Labb., t. 2, p. 1539). Quoad 3^um^ ex epist. INNOC. I ad Africanos (Labb., t. 2, p. 1286 A) : *Necesse est, ut, quo auxiliante vincimus, eodem non adjuvante vincamur.* Quoad 4^um^ ex epist. COELESTINI ad Gallos, c. 6 (Labb., ib., p. 1615).

R. — *N. M. et ejus prob.* CONCILIA enim et PONTIFICES hic tantum definiunt contra *Pelagianos,* gratiam generatim esse necessariam, et illam, cum bene agimus, esse efficacem; non autem excludunt gratiam sufficientem. Hinc sicut male quis argumentaretur : Concilia et Patres statuunt, nihil boni fieri posse sine gratia *interiori;* ergo agnoscunt tantum gratiam interiorem, omnemque exteriorem excludunt : sic etiam argumentatio hæc est fallax et sophistica : iidem statuunt, nihil boni fieri posse sine gratia *efficaci;* ergo aliam gratiam non agnoscunt, quam efficacem.

Hujus vero *ratio* est; tum quia præcise intendebant negare possibilitatem a *Pelagianis* soli naturæ attributam : tum quia, ut præter alios PETAV., T. 3, L. 4, num. 11, notat, Concilia et Patres per *posse* vel *non posse* in ejusmodi dictionibus, ubi de gratia efficaci sermo est, non significant potentiam vel impotentiam, sed potius actum vel carentiam actus; et hoc quidem pro more loquendi a Scriptura usurpato, quæ in hunc etiam sensum exponi debet, dum Genes. 37, dicitur : *Non poterant ei quidquam pacifice loqui.* Marc. 6 : *Non poterat virtutem ullam facere.* Act. 4 : *Non possumus, quæ vidimus....., non loqui.*

Inst. S. AUG. docet pluribus in locis, gratiam ad perseverandum sufficientem justis deesse, ac a Deo negari. Nam L. de corr., et gr. c. 11, n. 32, postquam asseruisset, Adamo concessum esse adjutorium, sine quo perseverare non poterant; addit : *Nunc autem, quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est.* Item, L. de don. persev., c. 22, expendens hanc propositionem : *Si qui obeditis, si prædestinati estis rejiciendi, subtrahentur obediendi vires, ut obedire cessetis;* hoc unum in ea reprehendit, quod proferatur in *secunda* persona, vultque in *tertia* exprimi ita : *Si qui obediunt,* etc. Denique iisdem in libris tractans quæstionem, cur Deus justo uni det gratiam, alteri non : recurrit ad *inscrutabilia Dei judicia,* et aliam rationem se ignorare fatetur; quod non faceret, si omnibus gratiam remote aut proxime sufficientem ad perseverandum dari censuisset, cum potuisset rationem hanc reddere : quia unus cooperatus est, alter non.

R. — *N. Ass.* Quoad textum 1^um^. R. Illum intelligi non posse de *justis,* utpote in quibus pœna peccati locum non habet ex dictis : nec etiam de *peccatoribus,* quasi illis negetur gratia sufficiens ex dicendis. Sensum vero proprium dedimus, ubi supra discrimen inter gratiam naturæ integræ et lapsæ, h. e. adjutorium *sine quo non* et *quo* assignavimus.

Quoad 2^um^. R. — *N.* id unum esse reprehensum ab AUG. Is enim ibidem propositionem illam vocat *abominabilem, durissimam* et *odiosam;* substituit vero talem, quæ dictum de substractione gratiæ resecat, et est ejusmodi : *Quid sententiæ deperit, si ita dicatur : si qui obediunt, sed in regnum ejus et gloriam prædestinati non sunt, temporales sunt, nec usque in finem in eadem obedientia permanebunt.* In hac vero *nihil* etiam *priori deperire* recte dicitur; tum quia hoc accidit, si sententiæ malitia emendatur : tum quia S. Doctor his verbis hoc unum indicat, scilicet sic emendata propositione salvam et integram adhuc remanere de perseverantia doctrinam fidei erroribus *Semipelagianorum* oppositam.

Quoad 3^um^. R. — *N. min. et prob.* Ratio enim hic substituta nec est

universalis, nec *ultimata* : 1um quidem; quia, si quæritur, cur e duobus æqualiter orare negligentibus uni tamen detur efficax orationis gratia, cum qua donum perseverantiæ obtineat; aut cur e duobus piis unum rapiat Deus, ne malitia mutet intellectum, dum alterum non rapit; ratio illa assignata non tenet : 2um vero; quia uno cooperante ex justis, altero non cooperante, adhuc quæritur, quare Deus illi dederit gratiam, cum qua eum cooperaturum præviderat, huic vero talem, operationem non conjunctum iri perspexerat; ad quam alius respondendi modus non suppetit, nisi confessio ignorantiæ et recursus ad Deum, uti Paulus ad Rom. 11 et Aug. Libr. de don. persev. ep. 107 (al. 217) ad Vital. alibique, exemplo suo ostenderunt.

349. *Obj. II.* Sive gratia sufficiens sumatur *proxime*, scilicet pro illustratione docente quid faciendum sit, et pro affectione inclinante ad illud faciendum; sive *remote* pro gratia orationis; ea justis subinde deest, etiam urgente præcepto : tum quia sub 1a acceptione nemo alias peccaret ex *ignorantia*, aut *inadvertentia*, aut indeliberato *passionis* motu : tum quia de 2a acceptione aliud docet S. Aug., qui L. 1 ad Simplic., q. 2, n. 21, sic inquit : *Nonne aliquando ipsa oratio nostra sic tepida est, vel potius frigida, et pene nulla, imo omnino interdum ita nulla, ut neque hoc in nobis cum dolore advertamus? quia si vel hoc dolemus, jam oramus;* ergo.

R. — *N. A.* Quoad 1am *prob.* R. Stare posse peccatum ex *ignorantia* vel *passione* etiam cum illustratione et affectione supernaturali, si hæ sint *quasi imperceptibiles* hoc sensu quod leviore ac fugaciore sensatione intima percipiantur, atque hinc subito transeant, neque sui speciem rememorativam relinquant; vel si *generaliores* sint, et in communi proponant justitiam aut rei fugiendæ iniquitatem, et simile etiam desiderium ad Deum confugiendi moveant : quæ dum spernuntur, aut neglectu redduntur inutiles, ignorantiam ac passionem culpabilem faciunt; sed de hoc vid., § seq.

Quoad 2am *prob.* R. 1o. — *N. Cons.* Aliud enim est oratio, aliud gratia orationis; de prima loquitur hic S. Doctor, nos autem de secunda; ubi vero idem de hac loquitur, eamdem non negari justis aperte docet Tr. 26 in Joann., n. 2 : *Semel accipe et intellige : nondum traheris? ora, ut traharis.* Et L. de gr. et lib. arb., c. 15 : *Ad hoc valet, quod scriptum est : Si volueris, servabis mandata; ut homo, qui voluerit et non potuerit, nondum se plene velle cognoscat, et oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata.*

R. 2o. — *D. Cons.* Justis quandoque deest gratia orationis efficax, per quam ferventer, sensibiliter ac perseveranter orent *C.* gratia vere sufficiens, per quam hic et nunc reipsa orare possint *N.*

Inst. S. Petrus erat justus, antequam negaret Christum, nam Joann. 13, dum Christus Apostolorum pedes lavaret, v. 10, vocat eum *lotum* et *mundum*. S. Hilarius autem, c. 30 in Matth., n. 4; Basilius, hom. de Humilit., et Aug., serm. 127 de Temp. (al. in append., serm. 149, n. 3), tribuunt dilectioni et charitati, quod Petrus se obtulerit paratum ad moriendum cum Christo lapsum sibi prædicente : sed Petro defuit gratia, qua posset tentationi mortis resistere, et non negare Christum; ergo.

Min. prob. 1o Ex Joann. 13, v. 36, ubi Christus Petro dixit : *Non potes me modo sequi, sequeris autem postea.* 2o Ex S. Chrys., qui hom. 83 (al. 82,

n. 3 in Matth. de Petro scribit : *Etsi bene animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio stare non potuit.* Hom. 72 in Joann. (al. 73, n. 1), Christus, inquit, Petrum *desertum reliquit.* Hom. 31 in ep. ad Hebr., n. 3 : *Negatio Petri*, ait, *non tam erat socordiæ ac negligentiæ, quam ex eo, quod Deus eum deseruerat.* 3° Ex S. Aug., qui serm. 124 de Temp. (al. in append., serm. 79, n. 1), scribit : *Quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus, cum negaret Christum... Ideo B. Petrum paululum Dominus subdeseruit, ut in illo totum humanum genus posset agnoscere, nihil se sine Dei gratia prævalere.*

R. 1°. Argumentum hoc de S. Petro ex duplici capite inscite a *Jansenio* et *Arnaldo* proponitur ad ostendendum, justis deesse gratiam sufficientem. *Primo* enim per internum peccatum jam ante desierat esse justus, quam externe negaret Christum. *Tria* enim ejus *crimina* redarguit S. Chrys., hom. 83 in Matth., nempe quod dictis Christi negationem illius prænuntiantibus non crederet, se cæteris præferret, de se nimium præsumeret : idem fere repetit hom. 72 in Joann., cum quo consonat S. Aug., L. 14 de Civ., c. 13, et alibi, ubi ad gratiæ amissionem manifestandam vocat Petri præsumptionem *ruinam cordis*, quam Chrys. *crimen* et *casus magnitudinem* dixerat.

Unde *N. M.* quæ ex Scriptura non probatur, utpote quæ loquitur de Petri statu, illam præsumptionem præcedente. Quamvis autem Hilarius et Basilius rem videantur tribuere amori, tamen nec ipsi dissimulant Petri præsumptionem, nec hic eorum sententiæ discrepantes attendendæ sunt, præ auctoritate Chrys. et Aug., ad quam unice provocant adversarii, qui assumptum ex iis maxime probant : Augustinus vero illis adjunctus intelligendus est de amore *præpostero* et *inordinato*, ut ipse explicat serm. 106 de diversis (al. serm. 236, n. 1). *Secundo*, quia Petro non tam defuit gratia sufficiens, et ad orandum, quam ipse ejus effectui obicem posuit, eamque neglexit, cum de se præsumeret, neque de orationis necessitate ac sua infirmitate monitus orare studeret.

R. 2°. — *T. M.* — *N. m.* vel *D.* Petro defuit gratia efficax *C.* gratia sufficiens *Subd.* proxime sufficiens *T.* remote sufficiens *N.*

Ad prob. 1am *N. seq.* quia, cum eo tempore non urgebat præceptum moriendi, ut S. Aug. proxime laudatus docet, contra possibilitatem mandatorum Dei nihil probat, licet Petrus tum ne remote quidem sufficientem gratiam Christum morte sequendi habuerit.

Ad 2am et 3am redit prior distinctio, quam ipse Aug. confirmat, dum L. de unit. Eccles., c. 9, scribit : *Petrus, si voluisset, ter Dominum non negasset.* Quomodo autem potuisset, nisi per gratiam vere sufficientem, saltem orationis? Item dum loco postremum objecto voce *subdeseruit*, non omnimodam desertionem significante, est usus. Idem insinuat Chrys., hom. 83 in Matth. de Petro addens : *Totum sibi attribuebat, dicens : Etsi omnes scandalizati fuerint*, etc.; *cum dicere debuisset : Patrocinio tuo juvabis.* Cæterum, dum negat Petri peccatum tribuendum *socordiæ ac negligentiæ*, de illa loquitur, quæ ex timore oritur; non autem de ea, quæ ex præsumptione ac tumore nata faciebat eum negligere preces, et orationem omittere.

ARTICULUS IV.

AN PECCATORIBUS DETUR GRATIA SUFFICIENS AD AGENDAM PŒNITENTIAM?

350. *Nota.* Certum, Deum non præcipere impossibilia; neminem peccare in eo, quod vitare nullo modo potest. Inde sponte sua consequitur, quoscumque *peccatores* vel auxilia habere necessaria, quibus mandatorum observatio et abstinentia a peccatis sit possibilis, vel mandata non observando eos non peccare : quare et in præsens a nobis præmittitur ea quæstio; an peccatoribus detur gratia sufficiens ut, *nova peccata* cavere queant? examinatur autem altera; an possibile iis sit præceptum pœnitendi, sive an peccatores pro loco et tempore habeant gratiam proxime aut saltem remote sufficientem *ad pœnitendum?* Quæstio spectat *peccatores reprobos;* quorum alii excæcati et obdurati dicuntur, qui nempe multas jam gratias et salutis media proterve rejecerunt : alii ex hujus rationis defectu obstinati non dicuntur.

Jansenius peccatoribus his omnibus sive obstinatis, sive non obstinatis passim in suis de gratia Christi libris gratiam sufficientem sensu catholico intellectam adimit : quin et inter Catholicos Theologos nonnulli reperiuntur, qui asserunt, peccatores obstinatos vel simpliciter, vel post certam aliquam gratiarum et peccatorum mensuram, omni nonnunquam ad seriam conversionem auxilio, etiam *mere* sufficienti, in pœnam præcedentium facinorum et neglectarum gratiarum destitui.

351. *Dico.* **Peccatoribus etiam excæcatis et obduratis non deest pro tempore et loco gratia saltem remote sufficiens, qua possent agere pœnitentiam et mentis cæcitatem ac duritiam cordis deponere.**

Prob. Auctoritate. I. Scripturæ. In hac nihil est frequentius, quam quod peccatores universim ac sine exceptione, imo et contumaces ac obstinati vel invitentur ad pœnitentiam, vel objurgentur, quod Deo vocanti non obediant, aut non revertantur ad Deum suum. Ejusmodi testimonia sunt Ezech. 33, v. 11 : *Vivo ego, dicit Dominus Deus : nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat. Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis, et quare moriemini?* 2. Petr. 3, v. 9 : *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Act. 7, v. 51 : *Dura cervice et incircumcisis cordibus et auribus! vos semper Spiritui sancto resistitis.* Ad Rom. 2, v. 4 : *An divitias bonitatis ejus, et patientiæ, et longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit : secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei.* Hæc autem sive invitatio, sive exprobratio *irrisoria* foret aut *iniqua,* si peccatores destituerentur omni gratia sufficiente, utpote sine qua converti ad Deum ac rite pœnitere nequeunt; ergo.

II. Conciliorum. Præter Araus. II, Lateran, c. *Firmiter,* et Trid., huc faciunt Valent. III, Can. 2 (Labb., t. 8, p. 135 E) ubi dicitur, *malos non ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt :* et Trid., Sess. 6, c. 14, ubi universim sic enuntiatur : *Qui ab accepta justifi-*

cationis gratia per peccatum exciderunt, rursus justificari poterunt, cum excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum,... amissam gratiam recuperare procuraverint. Quibus verbis contra *Sectarios* statuitur, absolute recuperari posse gratiam ab omnibus per auxilium divinum, omnibus non tantum paratum, sed præsens, ut SENON., anno 1528, habitum, Decr. 15, exponit (Labb., t. 14, p. 457); non autem *conditionate* tantum, si nempe auxilium detur, cum de hoc nulla controversia aut dubium fuerit.

III. PATRUM, præsertim S. AUG. in Ps. 63, n. 19 : *Numquid consilii corrigendi et mutandæ vitæ malæ in bonam non est locus, non est tempus? nonne, si vis, hodie fit? nonne, si vis, modo fit?* De simili vero enuntiatione sua L. 1 Retr., c. 22, n. 4, sic loquitur : *Quod non est contra gratiam Dei, quam prædicamus in potestate quippe hominis est mutare voluntatem in melius; sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur.* Ex quibus duo sequuntur; *alterum,* unumquemque habere potestatem, ut convertatur : *alterum,* hanc potestatem per gratiam constitui : unde demum consequens est, peccatoribus omnibus gratiam sufficientem dari ad veram conversionem.

Prob. RATIONE. I. Duplex datur excæcatio et obduratio; altera *inchoata* seu *imperfecta,* quæ locum habet in præsenti vita : altera consummata et perfecta, quæ est alterius vitæ, et habetur in termino. Ita docet S. AUG. in Ps. 6, in illa verba : *Turbatus est ab ira oculus meus.* Consentit D. TH., q. 24 de Verit., a. 11. Probat etiam paritas de *confirmatione in gratia,* quæ quia nec tentationes ad malum nec affectus etiam aliquos venialiter malos excludit, sic nec obduratio, quæ est quasi confirmatio in malo, suasiones gratiæ ad bonum piosque affectus omnes abesse postulat. *Subsum.* Sed si *obdurati* omni gratia sufficiente destituerentur, tum eorum excæcatio et obduratio foret *consummata,* tum ipsi non amplius dicendi forent esse in statu viæ, quandoquidem ex defectu omnis gratiæ ad terminum cœlestis patriæ pervenire nullatenus possent; ergo.

II. In hac vita nemo de salute sua desperare debet: quia TRID., Sess. 6, c. 13, docente, *in Dei auxilio firmissimam spem collocare et reponere omnes debent :* sed si post certam gratiarum neglectarum aut commissorum peccatorum mensuram Deus homini ad pœnitentiam negaret gratiam sufficientem, imprimis veniam peccatorum *sperare* non posset; cum juxta adversarios nec promissa a Deo sit, nec etiam detur gratia ad impetrandam peccatorum veniam absolute necessaria : deinde necessario *desperare* deberet de salute; cum una ex parte sciret, veniam a se non posse sperari, ex altera parte non ignoraret spem veniæ ex TRID., Sess. 6, c. 6, prærequiri ad justificationem et hinc salutem consequendam : quibus positis nihil præter desperationem restat; ergo.

III. *Præceptum conversionis* sæpius præsertim sub vitæ finem, etiam obduratos urget; ergo *obduratis* debet esse possibile; cum ex dictis Deus impossibilia non jubeat. Sed vera et salutaris conversio est impossibilis sine gratia sufficiente, ut ostensum est de necessitate gratiæ; ergo.

352. *Obj. I.* Sacra SCRIPTURA docet, certa quædam peccata esse *irremissibilia;* ergo Deus ad agendam pœnitentiam non dat omnibus gratiam sufficientem. *Prob. Ant.* Matth. 12, dicitur : *Quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.* Ad Hebr. 6 : *Impos-*

sibile est eos, qui semel sunt illuminati... et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam. Ad Hebr. 10 : *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.* 1. Joan. 5 : *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis;* ergo.

R. — *N. A.*, de quo vide Tr. de Pœnitentia.

Ad textum 1^um^. R. Per verbum contra Spiritum sanctum non intelligi *blasphemiam quamcumque*, sed agnitæ veritatis impugnationem et maxime peccatum illud, quo quis veritatem fidei, Spiritus sancti virtute et revelatione signisque credibilitatis sufficienter manifestatam, malitiose negat et insectatur, ut Pharisæi divina ac supernaturalia opera a Christo in confirmationem suæ Divinitatis patrata tribuendo *dæmoni* ac *Beelzebub* fecerunt; qui est sensus litteralis ac interpretatio Athanasii, Hieron., Chrys., Ambr. et aliorum apud Corn. a Lapide. Hujusmodi autem peccatum dicitur nec in *hoc*, nec in *futuro seculo* remitti juxta Chrys., hom. 42 in Matth., n. 3, et D. Th., p. 3, q. 86, a. 1, ad 3, quia a Deo punitur non tantum in altera, sed jam in hac vita : plerumque etiam hujus peccati culpa non remittitur, non ex defectu auxilii sufficientis, sed ex malitia hominis, qui proterve respuit et repudiat *veritatem fidei*, sine qua impossibile est placere Deo, cumque eo reconciliari.

Ad textum 2^um^. R. Hic loci non esse sermonem de pœnitentia quacumque, sed de ea, quæ fit in Baptismo, ut illa vox *renovari* indicat, et Chrys. in hunc locum, D. Thom. aliique exponunt.

Ad textum 3^um^. R. Similiter, non relinqui aliam hostiam, id est aliam *Christi mortem*, quæ per iteratum Baptisma repræsentetur; ut rursus ex Chrys. et D. Th. aliisque Patribus Suar. de Pœnit., Disp. 8, sensum litteralem declarat.

Ad textum 4^um^. R. Per *peccatum ad mortem* intelligit impœnitentiam finalem S. Aug.; at S. Hier. impœnitentiam finalem non ita stricte sumit, scilicet pro perseverantia et obstinatione in peccato, præsertim *apostasiæ*, quo fides et motiva credibilitatis proterve respuuntur, ut proin moraliter impossibile sit, h. e. difficillimum, talem converti. Nec *absolute* prohibetur oratio, sed tantum dicitur, non ita fidenter orandum esse. Demum inde non probatur defectus omnis alterius gratiæ remote sufficientis.

Inst. 1. Scriptura docet, Deum completa peccatorum certa mensura non amplius misereri. *Prob.* Amos 1 : *Hæc dicit dominus : Super tribus sceleribus Damasci, et super quatuor non convertam eum;* idem repetitur ibidem de sceleribus Gazæ, Tyri, Edom, Ammon et Moab. Genes. 15, autem dicitur : *Necdum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum;* et Matth. 23, ait Christus : *Et vos implete mensuram Patrum vestrorum;* ex quibus Eusebius, L. 8 de demonst. Evang., c. 2 statuit, Deum exspectare aliquos usque ad certum terminum peccatorum, et postea omnino illos deserere.

R. — *N. A.* Pervulgatum enim apud Patres axioma est, homini, dum vivit, locum pœnitentiæ concedi, ut patet ex Greg., L. 17 Mor., c. 4 (al. 6, n. 8) : *Quisquis delinquit, et vivit, idcirco hunc divina dispensatio in iniquitate tolerat, ut ab iniquitate compescat;* quod idem late Epiph., hær. 59; Fulg., ep. 7, pertractarunt. Itaque

Ad 1^um^. R. Per negationem conversionis non intelligi *subtractionem gratiæ* ad pœnitendum, sed mutationem tolerantiæ in justam vindictam et inflictionem pœnæ mortis aliorumve malorum temporalium; ut apposite ad

contextum hoc loco exponit HIER. his verbis : *Expectavi multo tempore, ut Damasceni de suis sceleribus agerent pœnitentiam, et ideo nolui punire peccantes, ut aliquando conversi reciperent sanitatem : verum quia tertio et quarto eadem faciunt, cogor mutare sententiam, et plagis corrigere delinquentes.*

Ad 2^um^ et 3^um^. R. Hæc testimonia eodem, quem modo dedimus, sensu accipi debere, patet in Amorrhæis post. 400 annos a Moyse ac Josue deletis, et in Judæis excisa Hierosolyma dispersis, quorum tamen neutris gratia ad pœnitentiam sufficiens negata fuit. Simili ratione intelligendus est Eusebius.

Inst. 2. SCRIPTURA dicit, fuisse certas personas, quibus dare veniam Deus noluerit. *Prob.* 2. Mach. 9, de Antiocho scribitur : *Orabat hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.* Ad Hebr. 12, de Esau dicitur : *Non invenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis inquisiisset eam.*

R. — *N.* vel *D. Ass.* Sunt certæ pœnæ, quibus Deus antecedenter noluit dare veniam *N.* consequenter ad eorum liberam in peccando obstinationem ac impœnitentiam *C. Ad* 1^um^. R. *Antiochum* non orasse petendo veram pœnitentiam vel gratiæ auxilium, sed salutem corporis, ut hæc illius verba indicant : *Non desperans memetipsum, sed spem multam habens fugiendi infirmitatem.* Porro mirum non est, quod hac in re misericordiam non sit consecutus ; tum quia, ne quid de iniqua petitione dicam, oratio de *bonis temporalibus* non semper est infallibilis : tum quia quantumvis subinde quis oret, ac etiam peccati pœnitentiam agat, Deus tamen interdum infirmitatem in peccati pœnam immissam non remittit, cum etiam vere pœnitentia per se non operetur remissionem *pœnæ temporalis.*

Ad 2^um^. R. Neque hunc locum ad rem propositam facere. Nam sermo hic non est de pœnitentia *Esau* aut *peccati*, sed de pœnitentia *Isaaci*, seu de retractatione prioris facti, scilicet benedictionis, quam Isaac Jacobo dederat : hanc enim Esau petebat, et obtinere non poterat. Illud Joan. 9, dictum *cæci nati*, vide num. 306.

Inst. 3. Eadem SCRIPTURA docet, quibusdam in scelera obstinate ruentibus aliquando subtrahi sufficientis gratiæ auxilium. *Prob.* Isa. 5 ait : *Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ : auferam sepem ejus, et erit in direptionem ; diruam maceriam ejus, et erit in conculcationem. Et ponam eam desertam : non putabitur, et non fodietur : et ascendent vepres et spinæ ; et nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem.* Sed hæc designant subtrahendas gratias tam *externas*, quam *internas* animæ peccata multiplicanti, quæ æque ac populus Judaicus sub parabola vineæ intelligitur ; ergo.

R. — *N. Ass. Ad prob.* 1^am^. *D. m.* Hæc designant subtrahendas animæ peccatrici gratias tam externas, quam internas, extraordinarias, speciales et uberioros *C.* ordinarias et necessarias ac præcise sufficientes *subd.* dum præceptum pœnitendi urget, ac homo adhuc est in via ac vita *N.* dum vel præceptum non urget, vel homo est extra statum viæ, in separatione scilicet corporis ab anima, aut in judicio extremo *C.* Sensus litteralis agit de *populo Judaico* sub parabola vineæ : quæ Deus illi minatur auferre ac negare, *specialia* erant *beneficia*, nec ad vineæ, nec ad animæ fructus exspectandos absolute ac simpliciter necessaria : *desertio* demum et traditio in conculcationem non erat, teste S. HIER. in hunc locum, decreta, nisi in consummatione et abolitione Synagogæ.

Inst. 4. Jerem. 51, v. 9, dicitur : *Curavimus Babylonem, et non est sanata : derelinquamus eam;* quæ verba interpretatur S. Hier. in comment. ad hunc locum, de subtractione auxiliorum sufficientium, proferens exemplum *medici* ægro nulla alia media ministrantis, si viderit infirmitatem adhibitis remediis obsistere.

R. In sensu *litterali* verba illa loquuntur gentes Babyloni fœdere conjunctæ; adeoque in *tropologico*, cujus vis ad arguendum minus efficax est, nec Deus, nec angeli boni intelligi queunt, præsertim cum his ululatus ibidem additus tribui nequeat. Interpretationem Hier. non licuit legere in commentariis, quæ nonnisi in priora 32, capita Jeremiæ exstant : comparatio autem *medicum* aut imperitum, aut suo debito minus satisfacientem exhibet; unde ad Deum non pertinet, maxime urgentem præcepto suo ad sanitatis recuperationem per pœnitentiam.

Inst. 5. Joann. 12, v. 40, repetuntur verba Isaiæ de Judæis : *Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum, ut non videant oculis, et non intelligant corde;* in quem locum S. Aug., Tr. 53, n. 6 ait : *Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo et non adjuvando, quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest.*

R. — *D.* Deus excæcat, et obdurat deserendo et non adjuvando quoad et per gratiam uberiorem vel congruam aut etiam proxime sufficientem *C.* quoad et per gratiam minus uberem, mere aut remote sufficientem *N.* Excæcatio et obduratio *positiva* ab ipso homine est, dicente Scriptura Matth. 13, v. 15 : *Oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, et corde intelligant, ut convertantur;* et Ps. 94, v. 8 : *Nolite obdurare corda vestra : negativa* vero est a Deo abundantiores gratias, sed non omnes, subtrahente, ut dictum est in prob. et in sequentibus ostendetur.

353. *Obj. II.* Trid., Sess. 6, c. 11 et 13, probans, justis a Deo non negari auxilia sufficientia, ex S. Aug., L. de nat. et gr., c. 26, adoptat illud axioma : *Deus neminem deserit, nisi prius ab illo deseratur;* ergo et supponit, peccatores maxime obduratos a Deo deseri, utpote qui Deum jam sæpius aut diu deseruerunt.

R. — *D. Cons.* Supponit peccatores deseri a Deo per subtractionem gratiæ habitualis, si ipsi per mortale Deum deserant *C.* deseri per subtractionem gratiæ actualis *subd.* alicujus *T.* omnis *N.* Axiomatis hujus sensum *negativum*, qui formaliter exprimitur, non tantum admittimus, sed etiam *affirmativum*, qui virtute duntaxat continetur. Hic vero simpliciter et absolute verus tantum est de *gratia habituali;* quia infallibilis regula est, quod, qui deserit Deum peccando mortaliter, deseratur ab ipso amittendo gratiam sanctificantem ac filiationem divinam : similiter qui Deum per infidelitatem deserit, per ablationem habitus fidei deseritur, quod idem de spe asseritur habita proportione.

De *gratia* autem *actuali*, saltem præveniente, affirmatio nec universalis, nec infallibilis est; cum enim Trid. loc. cit. jubeat omnes spem firmissimam in Dei auxilio collocare ac reponere, asseratque mandatorum Dei observandorum tum necessitatem, tum possibilitatem; sequitur hominem, quantumvis Deum is iterato ac diu deseruerit, a Deo non iri in hac vita desertum quoad auxilium sufficiens.

Præterea vero licet Deus jus habeat desertoribus suis negandi auxilium

efficax, imo et proxime sufficiens, atque id etiam non raro faciat; hoc jure tamen sic *quasi lege* non adstrinxit misericordiam suam, quin et peccatoribus maximis se deserentibus concedere soleat auxilia ad salutem uberiora et efficacia : quam in rem Paulus ad Rom. 10, v. 20 ait : *Isaias autem audet et dicit : Inventus sum a non quærentibus me : palam apparui iis, qui me non interrogabant.*

Inst. 1. S. Aug. sæpius declarat excæcatos et obduratos ita deseri, ut nec cernere quidpiam boni, nec velle ac facere possint. *Prob.* 1. Nam, L. 11 contr. Faust., c. 7 ait : *Illud miror, non attendere hominos cæcos, vel potius non miror, non videre cæcos.* 2. In L. septemdecim QQ. in Evang. Matth., q. 14 scribit, n. 2 : *Cogimur fateri aliis quibusdam peccatis ita eos excæcari meruisse, qua tamen excæcatione non potuerunt credere.* 3. Demum L. de nat. et gr., c. 51, inquit : *Cæcus vult videre, sed non potest : si autem vult, et non potest; inest voluntas, sed amissa est possibilitas;* ergo.

R. — *N. Ass. Ad prob.* 1am. *D.* Aug. non miratur cæcos non videre ex impotentia *N.* ex propria voluntate ac negligentia *C.* Exponit hic S. Doctor textum Pauli, ex quo antilogiam Apostolo impingere *Faustus* studebat : in hujus explicationis discursu autem docet, argumentum nimium probare, cum, si sensus a *Fausto* assertus locum haberet, non tantum Christus, sed et plures alii carnem non essent habituri; atque hac de sequela propositionem objectam enuntiat, qua non tam *excæcationem* et natam ex ea impotentiam, sed vel stupiditatem vel malitiam aut inconsiderantiam adversariorum arguit. Cæterum potuisse his cæcis et cæcorum duci *Fausto* innotescere verum textus Apostolici sensum, declarat Augustinus in fine c. 6, ubi transit ad illam explicationem dicens : *Si enim tu quoque pie quæreres, posses invenire, quomodo ista perscrutata dilucescant.*

Ad 2am. R. — *D.* Excæcati credere non poterant potestate remota *N.* potestate proxima *subd.* quamdiu excæcati erant, et quia nolebant credere *C.* simpliciter, ita ut hanc cæcitatem depellere non possent *N.* S. Aug. illo loco non tam de *impotentia*, quæ ex cæcitate oritur, quam de ejus duratione et *effectu*, quem Deus inde colligit et secundario intendit, tractabat; ideoque dum attulisset ex Scriptura textus, qui tam dicerent, homines claudere oculos, ne quando videant; quam docerent, Deum excæcare oculos hominum, quid hic inquirat, subjungit his verbis :

An forte non absurde dicimus, quosdam Judæorum fuisse sanabiles; sed tanto tamen superbiæ tumore periclitatos, ut eis expedierit primo non credere, et ad hoc fuisse cæcatos, ut non intelligerent Dominum loquentem per parabolas, quibus non intellectis, non in eum crederent, non credentes autem, cum cæteris desperatis crucifigerent eum; atque ita post ejus resurrectionem converterentur, quando jam de reatu mortis Domini amplius humiliati, vehementius diligerent a quo sibi tantum scelus dimissum esse gauderent; quoniam tanta erat eorum superbia, ut tali humiliatione esset dejicienda. Quod incongrue dictum esse quilibet arbitretur, si non ita contigisse in Actibus Apostolorum manifestissime legerit.

Quod autem hic loci præteriit, id Tr. 53 in Joann. ad eumdem textum S. Doctor ex professo præstitit, ubi duplicem responsionem nostram aperte dedit; 1am quidem, dum dixit, n. 10 : *Hinc et illi non poterant credere, non quia mutari in melius homines non possunt; sed quamdiu talia sapiunt, non possunt credere;* quo sensu L. 2 de serm. Dom. in monte, c. 24, n. 79,

dixerat : *Quamdiu quisque malus est, non potest facere fructus bonos : si enim bonos fructus fecerit, jam malus non erit*, etc. 2am vero, ubi ait, n. 6 : *Quare autem non poterant, si a me quæratur, cito respondeo : quia nolebant.*

Ad 3am. R. — *D.* Si cæcus vult, et non potest ex defectu tum gratiæ, tum naturæ, inest, etc. *C.* si tantum non potest ex defectu naturæ jam lapsæ ac spoliatæ *subd.* inest voluntas et amissa est possibilitas, quæ fuit Adamo quasi connaturalis *C.* omnis etiam per gratiam possibilitas *N.* Dixerat *Pelagius* in suo scripto : *Ipsa non peccandi possibilitas non tam in arbitrii potestate, quam in naturæ necessitate est.* Huic post alia S. Aug. ita respondet : *Si iste, qui hunc librum scripsit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primo inculpata et salva condita est, utcumque accepturetur hoc dictum : posset et medicum quærere, qui cæci oculos sanaret, et vivendi possibilitatem restitueret, quæ fuerat amissa per cæcitatem; quoniam cæcus puto, quod velit, sed non potest : si autem vult, et non potest*, etc.

Inst. 2. S. Aug. ad exprimendam apertius videndi impotentiam, negat peccatori adesse necessaria ad videndum. Nam 1. in L. de perfect. justitiæ, c. 19, n. 41, excæcatum appellat *desertum omni lumine veritatis.* 2. L. de nat. et gr., c. 23 : *Deserti luce justitiæ, et per hoc contenebrati, quid pariant aliud, quam hæc omnia opera tenebrarum.* 3. In Psalm. 57, n. 22, hæc commentatur : *Sed jam est mentis cæcitas, jam oculus mentis extinctus est;* ergo.

R. — *N. Ass. et prob.* 1am. S. Aug. enim eo loco non loquitur absolute, sed ex hypothesi, si aliquis omni gratia destitueretur, ut ex ipso textu patet : *Videte tamen, obsecro, quale sit, ideo volenti et currenti misericordiam Dei non esse necessariam, quæ illum etiam prævenit, ut curreret, quia de quodam ait Apostolus : quod vult, faciat... Aut quia dictum est : Si voles præcepta, servabunt te : quasi non debeat Deo agere gratias, quia præcepta voluit, qui desertus omni lumine veritatis hæc velle non posset.*

Ad 2am. R. — *D.* Peccatores sunt deserti luce justitiæ omni, et per hoc obtenebrati tenebris exterioribus *N.* sunt deserti luce aliqua, et hinc obtenebrati, sed tenebris necdum exterioribus *C.* Alibi (in Ps. 6, n. 8) docet, *secludi homines ab interiore Dei luce, sed nondum penitus, dum in hac vita sunt; et tenebras exteriores pertinere ad diem judicii.*

Ad 3am. R. — *D.* Jam et in hac vita oculus mentis est extinctus subtracta gratia, quæ ad quamcumque veritatem cognoscendam est necessaria *N.* subtracta gratia, quæ ad singularem quamdam veritatem cognoscendam requiritur *C.* vel *subd.* ita ut oculus dicatur extinctus quoad actum videndi *C.* quoad potentiam videndi *N.* Textui objecto immediate subjungitur : *Si cæcus oculis carnis ad mensam suam quamlibet opimam discumberet, miserum eum diceres : cæcus interius panem Christum non videt, et beatus est?* Itaque hic de cæcitate et oculo extincto respective ad *singularem veritatem* de præsentia Christi in Eucharistia Aug. loquitur, non vero respective ad omnem veritatem; alias sibi contradixisset, cum in Psalm. 6, n. 8, scribendo etiam ex Davidis testimonio contendat, *oculum non extingui, sed turbari;* quod primam responsionem confirmat.

Pro secunda facit, quod in commentatione Psalmi objecti *aspidum surditatem* exponat per obdurationem spontaneam aurium contra sonantem incantatoris vocem; et ad verba : *Supercecidit ignis, et non viderunt solem*, dicat solem non videri, qui tamen omnibus oritur; quia homines concupiscentiam

contemnunt vincere, et multis excitatis exertisque libidinibus concremantur et obscurantur.

Inst. 3. S. Aug. peccatoribus ejusmodi negari gratiam internam et sufficientem asserit. *Prob.* 1° Nam L. de nat. et gr., c. 22, de excæcato dicit, quod *tantum audiat vocem legis, quo admoneatur implorare gratiam Salvatoris;* vox autem legis est gratia solum externa, et stat in officiis benignitatis humanæ, ut vult Jansenius. 2° L. de don. persev., c. 12, n. 28 ait : *Dando enim quibusdam, quod non merentur, profecto gratuitam, et per hoc veram suam gratiam esse voluit, non omnibus dando, quid omnes merentur, ostendit.* 3° L. de corr. et gr., c. 11, n. 32, de adjutorio sine quo non, sic loquitur : *Si hoc adjutorium vel angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset; quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidisset : adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est : quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum.* Sed hujus adjutorii nomine gratiam *sufficientem* intelligi ex prima parte æque certum est, ac nunc quibusdam a Deo negari ex altera liquet; ergo.

R. — *N. Ass. Ad prob.* 1am. *D.* Excæcatus audit tantum vocem legis, excludendo per hoc gratiam actionis seu proxime sufficientem *C.* excludendo etiam gratiam orationis seu remote sufficientem *N.* Vox illa *legis* est vox Dei interius monentis ad implorandam gratiam Salvatoris, et non est vox tantum exterior hominis : tum quia sermo est de lege naturali cordibus hominum inscripta : tum quia eod. libr., c. 43, hæc admonitio tribuitur Deo, dum dicitur : *Non igitur Deus impossibilia jubet, sed jubendo admonet, et facere quod possis, et petere quod non possis;* quibus verbis duplex gratiæ genus in responsione memoratum exprimit.

Ad prob. 2am. R. — *D.* Non omnibus datur gratia perseverantiæ, aut alia congrua *C.* non datur gratia sufficiens *N.* De priori duntaxat sermonem fuisse ostendunt tum ipsa inscriptio libri, tum verba proxime præcedentia : *Hominibus dat, quibus vult, quoniam misericors est; quod et si non dat, justus est, et non dat, quibus non vult, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ;* hæ enim divitiæ in vasa misericordiæ gratias *congruas* significant, quibus vasa iræ carent. *Nec obest,* quod etiam gratia sufficiens sit *gratuita,* et post peccatum primi Parentis beneficium indebitum; etsi enim illa per se non amplius homini lapso debeatur, debetur tamen ex voluntate Dei salvandi omnes peccatum originale consequente, atque ex præcepto divino ad conversionem aliosque actus supernaturales obligante, quod sine concessione aut oblatione gratiæ sufficientis foret impossibile.

Ad 3am. R. Suarez dicit, gratiam ad perseverandum angelis et Adæ datam fuisse *proxime sufficientem,* atque hanc negari jam nonnullis in pœnam peccati; nulli tamen deesse remote sufficientem. Dechamps ait, gratiam in statu naturæ integræ concessam ad potentiam perseverandi fuisse *habitualem,* quod ipsum etiam *Jansenius* fatetur; hanc vero pluribus in statu naturæ lapsæ deesse sive in originalis, sive actualis peccati pœnam, quamvis nulli negetur gratia actualis sive congrua sive sufficiens, eaque vel proxima, vel remota. Alii verba illa : *Nunc autem quibus deest tale adjutorium,* non esse relativa ad adjutorium *Adæ* datum, ut posset perseverare, nec ad adjutorium potestatis perseverandi homini lapso datum; sed referri ad *ipsam perseveran-*

tiam, seu intelligi adjutorium perseverandi efficax, quod jam prædestinatis datur, quia in fine c. 12, subjungit S. Doctor : *Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt.*

Quælibet harum responsionum *probabilis* est; in secunda tamen optime videtur explicari, quomodo gratia, quæ nunc quibusdam datur, *non detur secundum debitum;* siquidem hæc negatio significet gratiam quodammodo secundum debitum fuisse dandem, ubi primus homo non peccasset : eo quod ex divina promissione et pacto cum Adam inito gratia habitualis omnibus in ipsa conceptione deberetur.

354. *Obj. III.* Peccatum, maxime *obdurationis,* meretur subtractionem omnis gratiæ tanquam pœnam; expedit autem ad ostensionem divinæ justitiæ et ad terrorem aliorum, ut interdum Deus illa utatur; ergo de facto id fieri est asserendum.

R. — *N.* 2^am^ *p. Ant.* Quamvis enim peccatum *omni pœna* sit dignum, neque tamen ad justitiam, neque ad providentiam Dei pertinet, illam inferre homini hanc vitam degenti : cum enim homo, quamdiu hic vivit, sit in statu *viatoris,* de ratione autem viæ sit, ut in ea semper possit ad terminum accedi : sequitur repugnare statui viatoris, privari omnibus auxiliis sufficientibus, utpote quibus potestas accedendi ad terminum continetur.

Inst. 1. Deus nonnunquam miraculose interficit hominem actualiter peccantem, et vivum demergit in infernum; ergo etiam aliquos ita deserit in peccatis, ut surgere nequeant; cum hæc pœna sit minor priore.

R. *Disparitas* est; quia hac demersione aut mortis illatione finitur via hominis adeoque statui *viatoris* non repugnat; præsertim cum Deus ita se cum illo gerat, ut si in puncto mortis pœnitentiam agere vellet, auxilium illi non deesset : unde etiam nec misericordiæ repugnat hæc pœna; et quia plerumque est publica ac sensibilis, expedit ad bonum commune : contrarium *ex dictis* manet in alia pœna, quantumvis illa minor esse permittatur.

Inst. 2. Deus aliquando ita confirmat quosdam *in gratia,* ut cadere non possint; ergo et aliquos e contrario derelinquit ita, ut a peccatis resurgere nequeant; tum quia status vitæ hujus ad utrumque est indifferens, tum quia justitiæ non minores tribuendi sunt effectus, ac misericordiæ.

R. 1°. — *N. A.* Confirmatus *in gratia* non caret absolute potestate peccandi, sed ita duntaxat custoditur, ac infallibiliter gubernatur, ut hac potestate nunquam abutatur; ideoque tantum, ut tali protectioni substans, dicitur peccare non posse.

R. 2°. — *N. Cons. Disparitas* est; quia confirmatio in gratia est opus *misecordiæ,* quod non repugnat justitiæ, nec statui viatoris; quia posse deflectere a via, quod confirmatus in gratia non habet, ad statum viatoris per accidens est; posse autem ad terminum accedere, quod illi convenit, per se requiritur : obstinatio autem in peccato licet videatur esse opus *justitiæ,* tamen repugnat misericordiæ divinæ, et est pœna excedens statum viæ; cum omnino desertus non habeat id, quod per se ad statum viatoris exigitur : ex quo patet responsio ad probationes.

Inst. 3. Sequuntur *varia absurda* : 1. Quod obdurati in *omni instanti* habeant gratiam sufficientem ad pœnitendum; cum in omni teneantur pœnitere : hoc autem dici non posse patet ex monito Davidis, Psal. 94 : *Hodie, si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

2. Quod non detur peccatum *ignorantiæ*, cum enim hoc supponat defectum cognitionis seu illustrationis, ex quo sequitur impotentia illud vitandi; juxta nos tamen deberet adesse gratia illustrationis, utpote in qua gratiam sufficientem partialiter reponimus.

3. Quod non peccetur adeundo *occasionem proximam*: ideo enim peccatur, quia temerarius est adeundo occasionem, in qua deficit illi auxilium sufficiens ad resistendum; si vero hoc auxilium ibidem non deficeret, nec temerarius foret, qui eam adit, consequenter nec peccaret.

4. Quod vel *scelestissimus* quisque, dum meretricios amplexus captat, mortem meditatur inimico, aut alienis inhiat, sentiat in se mentis illustrationem et motionem cordis salutarem; quod tamen est contra experientiam et impiorum confessionem.

R. — *N. Ass. Ad* 1um. — *N. Seq.* Nec enim *statim* ac singulis momentis urget præceptum pœnitendi; nec obligat actu *imputabiliter*, nisi actu advertatur : sicut ergo obduratus non committit singulis instantibus peccatum huic præcepto oppositum; sic neque in singulis debetur ipsi gratia sufficiens, sed pro loco et tempore, cum obligatio præcepti advertitur.

Ad 2um. — *N. Seq.* Ut ex *ignorantia* vere peccetur, duo concurrere necesse est, nempe ut ignorantia et debuerit et potuerit vitari. Potentiam hanc non deesse obduratis testatur Aug., L. de lib. arb., c. 19, dicens : *Nulli homini ablatum est scire utiliter quærere, quod inutiliter ignoratur, et humiliter confitendam esse imbecillitatem, ut quærenti et confitenti ille subveniat, qui nec errat, dum subvenit, nec laborat*; si quis tamen in ipso actu, qui ex ignorantia ponitur, non habeat potentiam, aut advertat obligationem vincendi ignorantiam, hic actus formalem malitiam peccati non habet distinctam ab illa, quæ fuit in negligentia priore inquirendi veritatem, ut iterum Aug. l. c. docet : *Non tibi imputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis, quod ignoras; non quod vulnerata membra non colligis, sed quod voluntatem sanare contemnis* : unde patet ad illum actum ex ignorantia factum non requiri novum auxilium illustrationis sufficiens, præter illud, quod ad negligentiam vitandam datum erat.

Ad 3um. — *N. Seq.* Non enim imprimis ob *temeritatem* tantum peccat occasionem proximam ingressus, sed maxime, quia gnarus perire eum, *qui periculum amat*, dum periculo se sciens prudensque exponit, se non admodum a lapsu abhorrere demonstrat : deinde vero quamvis in ipsa *occasione proxima* auxilium qualecumque sufficiens non deficiat, inde tamen temeritatis nota minime deletur; cum et in aliis negotiis *temerarius* audiat, qui absque prudenti ratione ac spe probabili periculum vitæ vel fortunarum subit, quantumvis absolute loquendo illud evadere queat. Præterea etsi etiam nec auxilium remote sufficiens præsto foret in ipsa occasione, vel *moraliter* tamen loquendo datum esse auxilium sufficiens ad lapsum in occasione vitandum asseri potest; quia auxilium, quod quis accepit ad non adeundam occasionem, *moraliter* sufficiebat ad vitandum in occasione lapsum : vel saltem nuper dicta de peccato ignorantiæ huc etiam applicari poterunt.

Ad 4um. R. 1o. — *N. Seq.* Quia sicut ad peccandum in his casibus non requiritur actualis attentio ad regulam morum, a qua deflectitur per hos actus; sic nec requiritur *actualis perceptio* illustrationis cœlestis, adeoque nec ipsa illustratio : præsertim cum sufficiat eam proxime præcessisse et

fuisse rejectam ; ac præterea gratiam supernaturalem nec omnibus momentis dari, nec ad omnem actum primum non peccandi constituendum necessariam asseramus.

R. 2°. — *N. prob.* Non enim repugnat *experientiæ* ab ejusmodi hominibus in ipso etiam peccati aditu sentiri quemdam horrorem et conscientiæ a peccato avocantis monitum : nec obstat confessio peccantium forsan contraria ; potest enim illa *illustratio* ob subitam animi alio aversi mutationem, aut ob firmam ad objectum malum adhæsionem, tam levem sensum intimum excitare, aut tam tenui reflexione adverti, ut mens ejusdem statim ac prorsus obliviscatur, nec conscia maneat.

Inst. 4. Statuta est a nobis assertio nostra, ut peccatores obstinati *inexcusabiles* reddantur, dum non agunt pœnitentiam et peccant : sed etsi desit gratia sufficiens, obstinati peccatores excusari nequeunt, sive dum pœnitentiam non agunt, sive dum peccant ; ergo.

Prob. 1ª *p. min.* Qui potest implere præceptum pœnitendi, et non agit pœnitentiam, nequit *excusari :* sed etsi desit gratia sufficiens, homo tamen habet potentiam implendi supernaturale præceptum pœnitentiæ ; quia retinet adhuc liberum arbitrium, flexile ad bonum et pœnitentiam salutarem, in quo stat sufficiens potestas ; uti ex S. Aug., L. de prædest. SS., c. 5, n. 10 colligitur, ubi dicit : *Posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturæ est hominum ; habere autem fidem sicut et charitatem, gratiæ est fidelium.*

Prob. 2ª *p. min.* Ad hoc, ut aliquis *imputabiliter* peccet, seu nequeat excusari, dum peccat, sufficit libertas seu potestas agendi vel non agendi, quod opere ipso exercetur : sed hæc libertas et potestas est etiam in iis, qui gratia sufficiente sunt destituti ; tum quia habemus liberum arbitrium ad malum sine gratia, et neutiquam vel ratione *objecti,* vel ratione alicujus *principii* alterius determinatum ad aliquod privatum opus malum : tum quia sicut *Christi meritum* salvatur a D. Thomas per hoc, quod voluntas ejus licet determinata ad bonum, non tamen fuerit determinata ad hoc vel illlud bonum ; sic etiam hominis demeritum satis habetur per hoc, quod ejus voluntas licet impotens ad bonum ob gratiæ defectum, non tamen sit determinata ad hoc vel illud malum.

R. — *N.* Sufficientem potentiam salutariter pœnitendi stare in *flexibilitate arbitrii* ad bonum ; hæc enim major non est, quam potestas in ipsis etiam dæmonibus ac damnatis ex eorum conditione naturæ non amissæ remanens. Præterea est mera *capacitas passiva* recipiendi gratiam, quam S. Aug. textu allato tantum indicavit, non vero activa possibilitas credendi aut pœnitendi, quæ tamen una sufficit, ac requiritur, ut prævaricatio legis imputetur ad culpam ; quemadmodum id Aug., etiam de angelo et homine in statu integritatis asseruit L. de corr. et gr., c. 11. Demum cum sit *pure naturalis,* est insufficiens et plane nulla potentia ad salutariter pœnitendum ; ut constat ex dictis supra, maxime ex Trid., Sess. 6, Can. 3.

Ad prob. 2ªm *p. T. M.* — *D. m.* Libertas indifferentiæ quoad exercitium, seu potestas agendi vel non agendi etiam est in *obduratis* gratia sufficiente destitutis, in casu præcepti *negativi,* et ubi præcise agitur de vitando peccato *T.* in casu præcepti *affirmativi* supernaturalis, et ubi agitur de ponendo actu salutari, v. g. pœnitentiæ *N.* Sine gratia nulla datur potentia salutariter pœnitendi, aut mutandi voluntatem in melius, adeoque homo sufficienti gratia destitutus non habet libertatem indifferentiæ quoad exercitium

respectu hujus *pœnitentiæ* ac conversionis : supponitur autem peccator habere illam libertatem respectu peccati, et Christus etiam habuit potestatem omittendi vel ponendi illum actum bonum, quo est meritus, ut S. Thomas omnesque asserunt.

Transmissa est *Major;* quia licet libertas *contrarietatis* non sit essentialis libertati ut sic essentialiter sumptæ, tamen illa facultas flectendi se ad actus contrarios pertinet ad statum puri hominis viatoris lapsi, sed et reparati ; ac proinde sicut facultas datur libera ad peccandum, sic etiam per gratiam adest facultas non tantum ad non peccandum, sed etiam ad oppositum actum rectum.

Inst. 5. Impotentia, quæ est *mere concomitans,* non vero antecedens, ac præterea *voluntaria,* non excusat a peccato : sed impotentia pœnitendi in obduratis est imprimis *mere concomitans;* quia non ideo omittunt pœnitentiam et peccant, quia non possunt pœnitentiam agere et non peccare ; sed quia non volunt pœnitere, sed peccare, adeo ut si possent pœnitere, tamen nollent : quod constat inde, quia suæ impotentiæ nescii libentissime peccant et non agunt pœnitentiam. Deinde est *voluntaria,* quia ad eorum peccatum vel originale vel actuale volitum consequitur, ut ex S. Aug., L. de corr. et gr., c. 6 ; L. 1. op. imperf., n. 105 ; L. 1 Retr., c. 15, n. 2, et Prosp. Carm. de Ingrat., c. 32, v. 648 et seqq. constat ; ergo.

R. 1°. — *D. M.* Impotentia concomitans et voluntaria, quæ se tenet ex parte potentiæ executivæ, non excusat a peccato *C.* quæ se tenet ex parte ipsius voluntatis *N.* Si enim ex parte potentiæ executivæ stet impotentia, *mere concomitans* relinquit actui voluntatis rationem voluntarii ac liberi ; *voluntaria* vero ac consequens supponit eumdem actum omnino liberum ac voluntarium ; adeoque formalem malitiam in actu voluntatis positam non impedit : si autem impotentia afficiat *ipsam voluntatem,* sive dicatur concomitans, sive antecedenter volita, actum primum voluntatis non relinquit indifferentem et ad contradictoria potentem ; adeoque non est mere concomitans et consequens, sed *antecedens :* ac proinde libertatem impedit et excusat a peccato saltem formali ac proprie denominato ; pro quo valet regula ab Aug., L. 3 de lib. arb., c. 18, n. 50, data : *Hoc brevissimum tene : quæcumque ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur : quis enim peccat in eo quod nullo modo caveri potest?*

R. 2°. — *N. m.* Quoad 1^um^ *memb.* R. Obdurati volentes quidem non agunt pœnitentiam, non tamen eam non agunt, quia nolunt, sed quia non possunt pœnitere ; cum omittere pœnitentiam ex libera voluntate supponat posse pœnitere, quod deficit in *obduratis gratia destitutis :* neque ignorantia impotentiæ aut falsa existimatio potentiæ facit adesse potentiam, aut tollit impossibilitatem ; unde ex eadem nihil inferri potest pro libera omissione pœnitentiæ impossibilis.

Quoad 2^um^ *memb.* R. Patet ex dictis, illam ex parte voluntatis impotentiam reipsa esse *antecedentem,* tollereque veram libertatem ad merendum et demerendum requisitam ; quod confirmatur ex prop. 1ª ab Alex. VIII, damnata.

Neque huic responsioni obstat auctoritas Patrum ; quippe qui nec in designatis locis asserunt *omnimodam impotentiam* ex peccatis vel originali vel actuali provenire. Aug. *primo* loco duntaxat loquitur vel de gratia *habituali* vel de gratia *actionis* seu *proxime sufficiente,* quam non regeneratis ob

originale primum negatam, regeneratis ob actuale peccatum subtractam ait. *Secundo* et *tertio* loco cæcitatem et resistendi impotentiam pœnam quidem peccati dicit; sed cum eamdem simul ibidem asserat esse peccata, scilicet *proprie* et *formaliter* talia, hoc ipso nec cæcitatem consummatam, nec impossibilitatem proprii nominis, sed difficultatem intelligit. PROSPERI textus sicut cum loco *primo* AUG. congruit, sic eadem responsione explicatur, præsertim cum c. 15 ad object. Vincent. dicat : *Nemini Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat.*

ARTICULUS V.

AN INFIDELIBUS DETUR GRATIA SUFFICIENS AD FIDEM ET JUSTIFICATIONEM?

355. *Nota. Negative* infideles sunt, qui Evangelii prædicationem nec audierunt, nec audire recusarunt; *positive* infideles, qui Evangelium vel audire recusarunt; vel auditum contempserunt. Gratia ad fidem sufficiens, sicut reliquæ omnes proprie tales, stat in *illustratione* cœlitus infusa et pio *voluntatis motu* divinitus impresso; plerumque tamen conjungitur cum exteriore aliqua et sensibili. Res hæc externa cum gratia *proxime* ad fidem sufficiente conjuncta, est *prædicatio Evangelii;* ut ex verbis ad Rom. 10, v. 14, colligitur : *Quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante?* conjuncta autem cum *remote* sufficiente est *rerum creatarum testimonium*, quo in cognitionem et amorem Dei, aut observantiam legis naturalis homo incitatur; ut rursus ex ead. ep. 1, v. 20, eruitur : *Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus et divinitas : ita ut sint inexcusabiles.*

Positive infidelibus pro loco et tempore dari gratiam sufficientem facile conficitur; quia his vel prædicatur Evangelium, vel hujus prædicatio offertur : *Prædicatum est autem,* ut S. AUG., de Civit. Dei, L. 18, c. 50 ait, *toto orbe Evangelium, contestante Deo non solum signis, et ostentis, et variis virtutibus, sed et Spiritus sancti muneribus*, id est, gratia interiori; ergo. Itaque infideles *negative* tales quæstio præcipue tangit; quam tamen cum *Jansenius*, L. 3 de gr. Christ., c. 11, universim neget, et gratiam remote sufficientem asserat ex officina *Semipelagianorum* conquisitam; universim quoque nobis loquendum erit.

356. *Dico.* **Infidelibus omnibus pro tempore ac loco datur a Deo gratia saltem remote sufficiens ad fidem et postmodum justificationem obtinendam.**

Prob. AUCTORITATE. I. SCRIPTURÆ. Gratia fidei comparatur cum luce et calore juxta illud Joann. 1, de Christo enuntiatum : *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum;* et Ps. 18, v. 7 : *Nec est, qui se abscondat a calore ejus.* Sed tum his Scripturæ verbis apertis, tum Patrum Interpretationibus declaratur hanc lucem et calorem dari vel offerri omnibus, nullo excepto : 1um enim constat ex illis : *omnem hominem* et *non est, qui*, etc. 2um autem habetur ex CHRYS. qui hom. 7 in Joann. (al. 8, n. 1), inquit : *Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mun-*

dum, quonam pacto tot homines sine lumine permanent?... Quomodo ergo illuminat omnem hominem? Illuminat profecto quantum in ipso est. Si qui autem sponte sua, mentis oculis conniventibus, ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perstiterunt; sed malitia sua; et ex CYRILL. ALEX. in Joann., L. 1, c. 9; S. AUG. cit. supra, n. 351; EUTHYM. in Joan., c. 1, v. 9, aliisque.

Conf. Ex 1. ad Tim. 4, v. 10 : *Speramus in Deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium;* in quem locum THEOPHIL. ait : *Omnes quidem vult salvos fieri, majorem tamen diligentiam erga fideles ostendit.* Et S. PROSPER. de vocat. omn. Gent., L. 2, c. 31, ita scribit : *Dicendo enim,* qui est salvator omnium hominum, *confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem; adjiciendo autem, maxime fidelium, ostendit esse partem generis humani, quæ, merito fidei divinitus inspiratæ, ad summam atque æternam salutem specialibus beneficiis provehatur;* ergo.

II. PATRUM. CLEM. Alex. in orat. ad Gentes ait (opp., p. 56 E., edit. Paris. 1629) : *Audite, qui estis longe; audite, qui prope : nullis celatum est verbum : lux est communis, omnibus elucescit hominibus.* AMBR. in Ps. 118, serm. 8, n. 37, ita loquitur : *Mysticus sol justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, et omnibus resurrexit..... Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat.* AUG., L. 2 de serm. Dom. in monte, c. 3, n. 14, ait : *Deus semper paratus est dare suam lucem nobis, non visibilem, sed intelligibilem et spiritualem;* et c. 9, n. 32 : *Nulla anima est, quamvis perversa, quæ tamen ullo modo ratiocinari potest, in cujus conscientia non loquatur Deus.* Denique auctor de vocat omn. Gent., L. 2, c. 5, 19, 23, 28, etc., ostendit, quod quamvis adeo copiosa et illustris gratia, qualis nunc datur, non fuerit data semper et apud omnes gentes, tamen non defuerit sufficiens ad consequendam salutem et subtrahendam perituris excusationem.

III. PONTIFICUM. Nam ALEX. VIII, damnavit hanc quintam ordine propositionem : *Pagani, Judæi, hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum; adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam et inermem sine omni gratia sufficiente.* CLEMENS XI autem proscripsit propositiones Quesnelli 26 : *Nullæ dantur gratiæ, nisi per fidem;* 27 : *Fides est prima gratia et fons omnium aliarum;* 29 : *Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.*

Prob. RATIONE. I. Gentiles, qui ex S. Pauli verbis ad Rom. dicuntur per testimonium creaturarum cognovisse Deum, juxta ejusdem etiam verba *sunt inexcusabiles; quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt :* ergo infideles etiam negative tales potuerunt et possunt Deum glorificare per bonos pietatis actus; quia alioquin forent excusabiles omittendo id, quod facere non possunt. Sed nisi cognitioni Dei per creaturas acquisitæ accedat *interior gratia;* non potest ab homine, quantumvis Deum etiam per prædicationem Evangelii externam cognoscente, actus pietatis bonus elici; ergo debet ipsi gratia interior etiam asseri.

II. Fides in Deum *salutaris* est pro omnibus omnino adultis medium absolute necessarium; ergo non minus debet esse possibile hoc medium omnibus adultis, ac mandata Dei sunt possibilia. Sed fides in Deum *salutaris* non est proxime possibilis sine gratia proxime sufficiente, nec remote possibilis sine vera gratia remote sufficiente; cum ex dictis axioma illud,

Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam, intelligendum sit de faciente per vires gratiæ; ergo.

III. In hominis *libertate* est non minus credere quam non credere, non minus Deo, quam diabolo parare locum; ut patet tum ex sententia Patrum, inter quos S. Cypr., L. 3 ad Quir. ait, *credendi vel non credendi libertatem in arbitrio positam esse;* et S. Aug. in Ps. 148, n. 2 dicit : *In tuo autem arbitrio Deus esse voluit, cui pares locum, Deo, an diabolo;* tum ex eo quod quilibet homo viator debeat habere libertatem non tantum demerèndi, sed et merendi : sed libertas hæc seu potestas credendi, locum Deo parandi ac merendi, nequit esse *absque gratia* seu proxime seu remote sufficiente; ergo.

Conf. Ex voluntate Dei salvandi omnes et morte Christi pro salute omnium; quia ex utroque principio manifeste sequitur, in homines omnes, etiam *infideles,* derivari aliquod gratiæ interioris auxilium; utpote sine quo nequidem remote perveniri potest, tum ad agnitionem veritatis salutarem, tum ad salutem.

357. *Obj. I.* Actor. 14, dicitur Deus, *in præteritis generationibus dimisisse omnes gentes ingredi vias suas;* et c. 16 Apostoli, *vetantur a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia;* ergo ante Christi adventum omnes gentes, et post adventum aliquæ carebant gratia sufficiente.

R. — *Ad arg. N. Cons.* Quia committitur *sophisma,* quod Dialectici vocant a dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Et quidem per primum textum ostenditur tantum, non adeo abundantem gratiam Gentibus concessam, ac fuit data Judæis et Christianis; non vero plane negatam esse gratiam omnem. Id explicat S. Prosp., L. 2. de voc. omn. Gent., c. 4, ita scribens : *Ne in præteritis quidem seculis hæc eadem gratia (quæ post D. N. J. C. resurrectionem ubique diffusa est, et de qua scriptum est : Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ) defuit mundo. Quamvis enim speciali cura atque indulgentia Dei populum Israeliticum constet electum, omnesque aliæ nationes suas vias ingredi, hoc est, secundum propriam permissæ sunt vivere voluntatem; non ita tamen se æterna Creatoris bonitas ab illis hominibus avertit, ut eos ad cognoscendum se atque metuendum nullis significationibus admoneret... qui quidem in comparatione electorum* (id est Judæorum) *videntur abjecti; sed nunquam sunt a manifestis occultisque beneficiis abdicati.*

Idem multo magis dicendum est de textu secundo, nempe Asianos interea non caruisse sufficientibus ad fidem auxiliis, dum non statim in Asia prædicatum est Evangelium, volente ita Spiritu sancto, ut Apostoli prius irent in Macedoniam; quandoquidem postea in Asiam illata fuit Evangelii prædicatio.

Inst. 1. Extra Ecclesiam non babetur vita, vera virtus aut ullus bonus; ut patet ex ep. Concilii. Carthag. ad Donatistas (inter Augustinianas, 141, n. 4). *Quisquis ab hac Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter vivere se existimet, hoc solo scelere, quod a Christi unitate disjunctus sit, non habebit vitam;* ex monito a Patribus Concilii Basileensis legatis Eugenii dato, *ne ab universali Ecclesia se scindat, extra quam nulla est vera virtus;* ex ep. Aug., ep. 209 (al. 208, n. 6), ad Feliciam : *Ab ea* (Ecclesia) *separati, quamdiu contra illam sentiunt, boni esse non possunt; quia etsi aliquos eorum bonos videtur ostendere quasi laudabilis conservatio, malos eos facit ipsa divisio;* ergo.

R. 1°. — *N. Cons.* Quia rursus, a determinata gratia negata transitur ad negandam gratiam omnem.

R. 2°. — *D. Cons.* Extra Ecclesiam non datur gratia actualis et auxilium excitans *N.* gratia habitualis, sanctificans, et justificatio ac salus, *subd. quamdiu* quis *contra Ecclesiæ unitatem sentit*, seu obstinate est schismaticus *C.* si reconciliari studeat Ecclesiæ *N.* Recte dicitur *schismaticus* nullam habere vitam gratiæ sanctificantis, nullam virtutem veram, nempe salutiferam, nullam denique bonitatem seu justitiam; sicut nec ea peccatori resipiscere nolenti tribui nequeunt : non tamen ideo dici etiam potest privari omni gratiæ auxilio.

Inst. 2. Fidelibus dúntaxat datur gratia, non autem *paganis* et reliquis hominibus omnibus; quod patet 1. ex Aug., serm. 4 de verb. Apost. (al. 153) : *Pagani, qui non habent gratiam Dei per Jesum Christum.* 2. Ex ejusdem serm. 11, ibid., c. 4 (al. 26, n. 4) : *Communis est omnibus natura, non gratia.* 3. Ex Fulg., L. 1 de verit. prædest., c. 20 : *Non ergo putemus gratiam Dei omnibus hominibus dari; non enim omnium est fides.* Item habent Episcopi Africani exules in sua Synodica (inter ep. S. Fulgent. 15, n. 10); ergo.

R. — *D. A.* Fidelibus duntaxat, non autem paganis vel hominibus omnibus, datur gratia habitualis seu sanctificans *C.* gratia actualis *subd.* proxime sufficiens, aut quæ includit ipsam cognitionem et fidem Christi *C.* remote sufficiens, aut quæ inducit ad cognoscendum et colendum præcise Deum *N.* Omnis quidem gratia, quæ hominibus datur, sicut meritis Christi est comparata, sic etiam gratia Christi et per Christum data dici potest; juxta phrasin tamen S. Aug. *gratia Christi* proprie dicta et per Christum data vocatur illa, quæ cognitionem illius ac fidem involvit, ut diserte indicat, dum L. de gr. et lib. arb., c. 13, n. 25, ait : *Gratia vero per fidem Jesu Christi eorum tantummodo est, quorum est ipsa fides; non enim omnium est fides;* et hinc illam solet compellare *gratiam, qua Christiani sumus.*

Ad hunc modum etiam S. Prosper gratiam fidei vocat *gratiam Salvatoris,* ubi L. 2 de voc. omn. Gent., c. 17, dicit : *Sunt aliquæ nationes quibus nondum gratia Salvatoris illuxit;* gratiam autem infidelibus communem appellat *gratiam Dei,* ibid., c. 31, ita loquens : *In cunctis retro seculis gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse,* etc. Atque in hoc sensu textus primus accipiendus est, nempe paganos non habere gratiam Christi, seu cognitionem et *fidem* Mediatoris includentem, quamvis illis non desit gratia Dei, seu cognitionem supremi entis ac causæ primæ involvens. Textus secundus negat omnibus communem esse gratiam *justificantem,* quia subjungitur : *qua facti sumus populus ejus et oves pascuæ ejus per Jesum Christum Dominum nostrum.* Textus tertius de eadem gratia loquitur, ut rursus ex subjunctis constat : *Et quidam charitatem Dei non recipiunt, ut salvi fiant.* Eamdem demum significationem *sententiæ Synodicæ* ostendit contextus.

Inst. 3. Gratia, de qua hic disputamus, est interior *illuminatio* et *inspiratio :* sed gratia illa generalis ab auctore librorum de vocatione gentium asserta, non est *interior* ejusmodi gratia; tum quia dicitur solum stare in dispositione elementorum mundi : tum quia asseritur data aliquibus tantum ad remedium, reliquis ad testimonium : tum quia idem auctor, L. 2, c. 3, diserte asserit gratiam internam non esse communem; ergo.

R. — *Ad arg. N. min.* Non externam solum doctrinam, sed et *internam*

mentis illustrationem et pium voluntatis motum intelligi per gratiam illam generalem S. Prosper satis expressit, dum in textibus allatis eam descripsit talem, quæ *hominum corda pulset*, quæ *quibusdam sufficiat ad remedium*, quæ *homines ad quærendum verum Deum adjuvare possit*, quæ faciat, *ut neque ulli pereuntium excusatio suppetat de abnegato sibi lumine veritatis, neque cuiquam sit liberum de sua justitia gloriari*. Præterea, c. 4, facit comparationem inter elementorum doctrinam et instructionem per legem et prophetas. In præteritis enim semper admonuit divina bonitas homines sui cultus per elementa, sicut populum Israel peculiariter per legem et Prophetas; posteaque addit mundum ita deservisse, ut *in paginis elementorum ac voluminibus temporum communis ac publica divinæ institutionis doctrina legeretur* : igitur de his ipsis vocibus ac paginis intelligi voluit, quod in ep. ad Demetr., c. 15 (opp. S. Leon., t. 2, p. 275, edit. Ballerin.). scripserat his verbis : *Voces docentium et litteræ paginarum, quæ ad eruditionem audientium vel legentium Deo serviunt, non carent ejus virtute, cui serviunt;* nempe interiore gratia, quæ vim faciendi tribuat.

Ad prob. 1am. *D.* Hæc gratia quoad partem externam spectata dicitur, saltem plerumque, solum stare in dispositione elementorum mundi *C.* quoad se totam aut omnes partes spectata *N.* Sicut gratia *proxime* sufficiens seu fidei dicitur plerumque stare in prædicatione Evangelii, quin tamen eam sejungere liceat ab interiore auxilio : sic quod gratia illa communis et *remote* sufficiens dicatur sita in testimonio creaturarum, non potest facere, ut debeat intelligi destituta a comitatu interioris auxilii.

Ad prob. 2am. *D.* Gratia hæc aliquibus tantum sufficit ad remedium, reliquis ad testimonium ex defectu virium in ipsa gratia *N.* ex defectu voluntatis et cooperationis humanæ *C.*

Ad 3am. *prob. N. Ass.* Textus allatus vel potius contrarium probat, vel de gratia illa *generali* non loquitur.

Inst. 4. Gratiam esse communem et omnibus hominibus dari, cujus beneficio liceret ad fidem accedere, est error *Semipelagianus*, quem exponit S. Prosp. in ep. ad Aug. (inter Augustin. 225); ergo.

R. — *D. A.* Est error *Semipelagianorum,* gratiam dicere omnibus communem, quatenus illi statuebant Deum *indiscrete,* seu indifferenter ac æqualiter velle omnium hominum salutem, h. e. non magis particulari affectu salutem prædestinatorum, quam reproborum; item quatenus volebant gratiæ ex hac indiscreta voluntate oblatæ præcedere *naturalem* hominis libertatem et obedientiam, ut ita possint salvari et salventur homines omnes, qui vel si velint, voluntate scilicet nuda et naturæ viribus *C.* quatenus præcise statuebant omnium hominum salutem a Deo intendi et gratiam sufficientem cuilibet ad illam dari *N.*

Inst. 5. Generalis illa gratia statuitur maxime ex eo capite : quia si nulla penitus daretur infidelibus gratia sufficiens, posent illi excusari a culpa, utpote qui vel necessitate quadam compellerentur ad peccandum ex defectu gratiæ, qua possent non peccare; vel qui absolute non possent sine gratia elicere actus supernaturales, præsertim fidei necessitate medii requisitæ : sed imprimis hoc repugnat doctrinæ S. Augustini, qui in ep. 105 ad Sixt. (al. 194, n. 27), ait : *Inexcusabilis est omnis peccator vel reatu originis vel additamento etiam propriæ voluntatis, sive qui novit, sive qui ignorat, sive qui judicat, sive qui non judicat : quia et ipsa ignorantia in eis qui intelligere*

noluerunt, sine dubitatione peccatum est : in eis autem, qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio. Deinde neutra ratio subsistit : non *prima;* quia homo etiam sine gratia non est necessitatus ad peccandum, sed potentia saltem physica potest non peccare et servare legem naturalem : non *secunda;* quia quamvis homo non possit credere sine gratia, seu actualis fides non habeatur sine concursu gratiæ ; tamen sine gratia potest credere, seu credendi potentia habetur sine gratia.

R. — *N. min.* Quoad 1^am^ *prob. N. Ass.* S. Aug. hic probat justum esse judicium Dei damnantis homines, etsi Evangelium illis non fuerit prædicatum : quia si potuerunt audire et scire legem Christi, et noluerunt; hac ipsa ignorantia graviter peccarunt et hinc ob *actuale* peccatum juste damnantur : si autem non potuerunt audire, etiamnum juste damnantur ob peccatum *originale,* quod in ipsis ope baptismi non fuit deletum; quæ omnia omnes Catholici contra *Pelagianos* admittimus. Quamvis vero supponat, aliquos non posse audire Evangelium; tamen quia non explicat, an sit impotentia *proxima* aut *remota,* culpabilis aut omnino inculpata, inde nihil contra thesin nostram extundi potest.

Ad 2^am^ prob. — *Transm.* priore *N.* posterius membrum ; neque enim potentiam credendi haberi sine gratia, docuit nos Christus Joann. 15, v. 5, dicens : *Sine me nihil potestis facere,* et supra ex Trid. et Augustino fuit ostensum.

358. *Obj. II.* Nostra assertio rursus plura infert *absurda.* Nam 1° si Deus nequeat denegare gratias sufficientes, et in earum defectu *justa foret* infidelium *excusatio; non inde jam gratia, sed justitia liberaret,* ut S. Aug. ep. 105, loquitur et reprobat.

2° Sequeretur, aut non dari infidelitatem *negativam,* aut eam pure talem esse *peccatum,* qui est art. 65^us^. Baii damnatus : si enim omnes infideles haberent gratiam, ut crederent, possent superare ignorantiam; ideoque non forent infideles negative : aut quia superare ignorantiam possent, in iis negativa infidelitas peccatum foret.

3° Facile posset explicari, cur ex infidelibus alii perveniant ad fidem, alii non perveniant; dicendo nempe, alios gratiæ remote sufficienti consensisse, alios esse reluctatos; in qua tamen quæstione S. Augustinus semper recurrit ad inscrutabilia judicia Dei.

R. — *Ad arg. N. Ass. Ad prob.* 1^am^. *N. seq. et oppositionem* cum S. Aug. Imprimis enim, quantumlibet Deus jam ob voluntatem salvandi omnes nequeat denegare gratias sufficientes, tamen, cum hæc ipsa voluntas proveniat a sola Dei liberalitate ac misericordia, hoc ipso illæ non sunt homini debitæ ex titulo justitiæ, sed ex fidelitate Dei liberalitatem meram supponente; adeoque gratia semper, non autem justitia liberat. Deinde S. Aug. objectis verbis nihil aliud intendit docere, quam *infideles,* si omni etiam gratia careant, nihilominus juste ob peccatum saltem originale damnari, nullamque excúsationem prætexere posse, quemadmodum repetendo summam hujus L. de corr. et gr., c. 7, n. 11, ait : *Nemo liberatur a damnatione, quæ facta est per Adam, nisi per fidem Jesu Christi : et tamen ab hac damnatione non se liberabunt, qui poterunt dicere, non se audivisse Evangelium Christi.* Itaque quamvis hæc excusatio : non audivimus Evangelium, vel nullam accepimus gratiam, liberare homines nequeat a damnatione, quæ facta est per Adam,

seu peccato originali debita; tamen liberaret ab eadem damnatione, quæ *propriæ voluntatis additamento* seu peccatis actualibus sine gratia non evitandis correspondet.

Ad prob. 2am. *N. utr. seq.* Priorem quidem; quia licet absolute illa ignorantia Evangelii vinci possit; tamen quousque *infidelibus* reipsa illud non prædicatur, nec ignorantia moraliter vinci potest, nec committitur peccatum infidelitatis; ut in paritate Jacobi ad Liam ex ignorantia accedentis liquet. Posteriorem autem; quia, esti ex abusu gratiæ remote sufficientis sequatur carentia gratiæ fidei seu proxime sufficientis, tamen iste effectus infideli nec est *cognitus* nec *cognoscibilis*, adeoque nec voluntarius; unde nec defectus fidei eidem culpabilis esse potest, saltem sub ratione ac malitia infidelitatis.

Ad prob. 3am. *N. seq.* Quamvis enim verum sit, infideles omnes, qui generali illa gratia recte uterentur, ampliora auxilia accepturos; falsum tamen est 1° ampliorem illam gratiam esse efficacem; quia Deus hanc, quibus vult, ex solo arbitratu impertit: 2° eam statim esse proxime sufficientem ad fidem et cum prædicatione Evangelii conjunctam; quia hanc Deus, quando et ubi vult, elargitur: 3° illam solis his concedi, qui generali gratia recte sunt usi; quia Deus ex omnibus fere infidelibus generalem gratiam perinde repudiantibus, alios per misericordiam Evangelii luce collustrat, alios per justitiam eadem privat. Unde ad quæstionem illam, cur hi potius, quam illi ad fidem perveniant, enodandam, ad illud inscrutabile arcanum, de quo Paulus et Augustinus, semper recurrendum est. Atque hoc ad exemplum Magistri sui fecit S. Prosper, L. 1 de voc. Gent., c. 21.

Inst. S. Aug., L. de corr. et gr. a c. 6, usque ad 11, solvens objectionem et querimoniam eorum, qui se immerito corripi obtendebant, quod non accepissent gratiam ad ea vitanda, ob quæ corripiebantur, nunquam eo confugit, ut responderet, præsto esse cuilibet *gratiam sufficientem;* sed quantum ad *fideles*, probat, eos merito corripi, quia ab accepta justitia exciderint propria culpa: quantum ad *infideles,* correptionem justam ostendit ex eo uno quod in Adam peccaverint, et illius culpa justitiam originalem, in qua conditus erat, amiserint; ergo.

R. 1°. — *N. Cons.* quia recte non sequitur. Aug. hic loci non facit mentionem gratiæ sufficientis *infidelibus* datæ; ergo nullibi eam admittit ac penitus ignoravit; præsertim quia in hoc libro non agit de gratia mere sufficiente, sed de efficaci; nempe qua Deus dat velle, obedire, operari et perseverare, non autem posse tantum velle, etc.

R. 2°. — *N. A.* S. Aug., L. cit., c. 7, n. 11, distinguit aperte inter correptionem in hac vita, et inter correptionem in altera seu damnationem, dum ait: *Nec se excusabunt dicentes, sicut modo dicunt, quare corripimur? ita tunc: quare damnamur; quandoquidem ut ex bono reverteremur ad malum, perseverantiam non accepimus qua permaneremus in bono? nullo modo hac excusatione a justa damnatione se liberabunt.*

Porro utramque asserit esse pœnam justam peccati sive *originalis* sive *actualis;* et quidem eum, qui actuale seu personale peccatum commisit, excusari nullatenus posse, sive corripiatur in hac vita, sive damnetur, ostendit ex eo, quia c. 6, n. 9, loquitur: *Certe iste non potest dicere, non accepi, quia acceptam gratiam Dei suo in malum libero amisit arbitrio:* cum vero, qui nullo personali peccato addito damnatur, ostendit queri non posse, quia per peccatum *originis* damnationem est meritus, ut c. 7, n. 12,

ait : *Per hoc et qui Evangelium non audierunt... et qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt, non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem.* Eumdem denique juste etiam corripi et objurgari posse, probat exinde, quod *prima pravitas, non sine causa dicitur et nostra, quia in illo uno omnes, sicut dicit Apostolus, peccaverunt.*

359. *Obj. III.* Fides est prima omnium gratia : sed multi non accipiunt fidem; ergo.

R. — *Ad arg. D. M.* Fides proprie talis et perfecta est gratia omnium prima *N.* late talis et inchoata, *subd.* sumpta secundum substantiam et actum *N.* sumpta secundum auxilium prævenientis et potentiam *C.* Fides *proprie* et *stricte* talis est assensus nixus auctoritate et revelatione formali loquentis Dei : *perfecta* est, quæ explicite credit saltem omnia scitu necessaria necessitate medii. Hujusmodi fidem non esse primam omnium gratiam, patet tum ex damnatione propositionum num. 356 relata, tum ex eo, quod ad ipsam fidem gratia prærequiratur. Fides *late talis* est vel assensus nixus revelatione divina solum virtuali, quatenus hæc per creaturas, indicia et cognitionem de Dei existentia et perfectionibus naturaliter intelligibilibus nobis præbentes, quodammodo fieri dicitur, vel alius quidam supernaturalis actus deliberatus sive intellectus sive voluntatis, quo directe vel indirecte ad fidem divinam proprie talem et perfectam movemur aut disponimur.

Atque hoc sensu Conc. Araus., Can. 5, *credulitatis affectum* vocat *initium fidei*; August. autem L. de prædest. Sanct., c. 2, n. 5, judicium, quo *prius cogitamus esse credendum*, dicit *fidei cæptum*; ac L. 1 ad Simplic., q. 2, n. 2 dispositiones, quibus quasi per gradus quosdam ad fidem paramur, universim *inchoationes quasdam fidei, conceptionibus similes* appellat. Porro nec hanc fidem quoad se, substantiam et *actum* spectatam esse primam gratiam, liquet ex dictis, cum ibidem gratiæ etiam prævenientis mentio fiat.

Excipi tamen potest *fides late dicta*, seu cognitio Dei existentis ex creaturis hausta, quæ quamvis ob adjunctum gratiæ concursum sit supernaturalis, tamen quia ex evidentia oritur, *libera* non est, et habet rationem gratiæ excitantis alias in actibus indeliberatis positæ; unde et eamdem diximus ad amorem Dei aliosque actus excitare, in quibus *fides inchoata* nuper est posita.

Ex his similiter *D. m.* Multi non accipiunt nec fidem proprie talem et perfectam, nec etiam late talem et inchoatam, saltem sumptam secundum substantiam et actum *C.* nequidem sumptam secundum auxilium prævenientis et potentiam *N.*

Inst. 1. Prima omnium gratia est fides, per quam accedimus ad Deum, et sine qua impossibile est placere Deo : sed talis est fides, ut manifestum est ex Apostolo ad Hebr., c. 11, v. 6, scribente : *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit;* ergo.

R. — *D. M.* Gratia simpliciter et absoluta prima est, per quam, etc. *N.* gratia secundum quid, nempe in justificationis negotio, prima *T.* Sicut in justificatione infunditur *habitus* fidei, spei et charitatis, sic per *actus* habitibus illis correspondentes fit proxima ad justificationem dispositio, utrum-

que asserente Trid., Sess. 6, c. 6 et 7; unde sicut ab Innoc. XI, damnata est hæc propositione ordine 23 : *Fides late dicta, ex testimonio creaturarum similive motivo, ad justificationem sufficit*, sic e contrario verum est, quod fides stricte et proprie dicta sufficiat ad justificationem, et quod inter *actus salutares*, quibus homo proxime ad eam disponitur, primus sit.

Exinde tamen necdum conficitur, actum ipsum *formalis fidei* esse primam gratiam etiam ad justificationem, cum constet ex dictis, eumdem præveniri gratia tum *illustrationis* ad judicium credibilitatis, tum *inspirationis* ad piam affectionem; unde et secundum distinctionis membrum transmisimus. Cæterum Scripturam hic duntaxat loqui de prærequisitis ad justificationem, non vero ad actum præcise salutarem aut opus supernaturale qualecumque, patet; tum quia loquitur de eo, quo quis Deo *placet*, seu gratus fit; quod præstat sola gratia sanctificans, utpote qua una, ut Trid. ait, *homo ex injusto fit justus; et ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ :* tum quia per *accessum ad Deum* intelligitur accessus ad gratiam sanctificantem seu justitiam, ut se ipsum explicat Apostolus ad Rom. 5, v. 1 et 2.

Inst. 2. Araus. II, can. 25, ait : *In omni opere bono nos non incipimus, sed ipse prius fidem inspirat;* et Tridentinum, Sess. 6, c. 8 : *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum et radix omnis justificationis.*

R. Similiter, fidem non dici hic *initium* gratiarum, sed actuum salutarium, quibus homo proxime disponitur ad justificationem; quod quidem ex verbis Trid. apertum est, cum fides dicatur initium *salutis* et radix omnis *justificationis;* quam tamen radicem et initium præcedere semen et excitationem gratiæ, idem Concilium, c. 6, declarat. Idem liquet ex Araus. agente contra *Semipelagianos*, qui initium fidei, h. e. vel credulitatis affectum vel ipsum actum fidei æque rejiciebant a numero bonorum operum, ac desiderium salutis ex fide conceptum et orationem seu implorationem divinæ benignitatis et opis.

Inst. 3. L. 1 ad Simplic., q. 2, n. 2, ait : *Incipit homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, vel interna vel externa admonitione motus ad fidem :* et L. de Prædest. Sanctor., c. 17, n. 12, *ipsa* (fides) *prima datur, ex qua impetrentur cætera.* Fulgent., L. 1 de verit. prædest., c. 17, n. 36 : *Bonæ voluntatis initium,* inquit, *in fide consistere, liber Cantici Cantìcorum ostendit, ubi Christus dicit Ecclesiæ, venies et pertransies ab initio fidei.* S. Thom. 1, 2, q. 113, a. 4 : *Prima conversio in Deum fit per fidem;* ergo.

R. Rursus adhibendam esse distinctionem sive de *fide inchoata* vel *perfecta*, sive de *primatu fidei* inter actus salutares ad justificationem aut salutem proximè obtinendam facientes et inter gratias. Nam *primus* Aug. textus loquitur de fide *inchoata* aut saltem Christi cognitionem non complectente, ut ex Cornelii Centurionis exemplo ibidem relato liquet, de quo L. de præd. Sanct., c. 7, n. 12, ait : *Ejus acceptæ sunt eleemosynæ et exauditæ orationes antequam credidisset in Christum; nec tamen sine aliqua fide donabat et orabat.*

Secundus textus fidei primatum asserit, non inter gratias, sed inter actus salutares proxime laudatos, ut ex contextu elucet.

Tertius textus non de cujuscumque voluntatis initio enuntiat, sed de voluntate *operandi salutem;* verbis enim objectis hæc immediate præmittuntur : *Cum timore et tremore salutem vestram operamini; Deus est enim,*

qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate. Hujus bonæ voluntatis initium in fide, etc.

Demum *quartus* textus desumptus est ex eo loco, ubi S. THOMAS agit de dispositione ad justificationem, unde redit data jam aliquoties responsio; præsertim quia memorato etiam sensu 2, 2, q. 4, a. 7, in 0 dicit : *Necesse est, quod fides sit prima inter omnes virtutes.* Eodem modo accipienda sunt dicta GREGOR., M. L. 2 Mor., c. 25 (al. 46, n. 71), et PROSPERI in Carm. de Ingr., c. 19, quibus *fides* vocatur *primogenita proles, et voluntatis genitrix, operumque creatrix.*

Inst. 4. Juxta S. AUG., L. de prædest. Sanctor., c. 8, n. 16 : *Fides et inchoata et perfecta donum Dei est; et hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari omnino non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris Litteris repugnare* : ergo et fides inchoata non datur omnibus.

R. — *D. Cons.* Ergo fides inchoata non datur omnibus quoad suam substantiam et ipsum actum *C.* quoad auxilium prævenientes et potentiam *N. Actu credere* est quidem donum Dei, et hoc omnibus non datur; sed *posse credere* etiam est Dei donum, quod omnibus dari saltem secundum potentiam remotam, hactenus ostendimus.

Inst. 5. Gratia remote sufficiens est vel *gratia orationis* vel *vocatio divina* : sed neutra omnibus datur; de prima enim id asserit Apostolus ad Rom. 10, v. 13 et 14 : *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* adeoque cum gratia ad *orandum* habeatur per auditum prædicantis, hic autem omnibus non detur, etiam non datur gratia orationis : de *secunda* loquitur AUG., dum. L. de don. persev., c. 9, n. 21, ait : *Ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur; inscrutabilia sunt judicia Dei;* qua disjunctione postrema non tantum congrua, sed et sufficiens vocatio negatur. Idem docet S. PROSPER Respons. ad capitula Gallorum, p. 2ª, sent. 4 (opp., p. 220), scribens : *Qui dicit, quod non omnes vocentur ad gratiam, si de iis loquitur, quibus Christus annuntiatus non est, reprehendi non debet;* ergo.

R. — *D. M.* Gratia remote sufficiens est gratia *orationis*, qua invocatur Deus fide vel late vel stricte tali cognitus, vel est *vocatio* divina ad qualecumque opus bonum *C.* est gratia *orationis*, qua invocatur vel Deus fide stricte dicta et perfecta cognitus, vel Christus explicite creditus, vel est *vocatio* divina ad fidem Christi maxime explicitam *N.* Testimonia in *min.* producta de gratia orationis et vocatione, posteriori distinctionis membro indicata, loquuntur. Et quidem de textu PAULI id præter versum 9 probat illatio, v. 17, subjuncta : *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.*

De sententia autem AUG. id docet tum totus liber, tum quæ objectioni sunt immediate adjuncta; quia præmittit quæstionem, cure duobus parvulis unus assumatur, alter non assumatur ad Baptismum, et subnectit quæstionem, cur alter perseverantia in fide et bono donetur, alter non? adeoque in quæstione intermedia sciscitatur de altero vocato, altero non vocato ad fidem Christi. Tandem idipsum contextus aperit de effato S. PROSPERI, qui continuo hanc rationem subjicit : *Quia scimus quidem in omnes fines terræ Evangelium destinatum, sed non putamus jam in omnibus terræ finibus prædicatum, nec possumus dicere quod ibi sit gratiæ vocatio, ubi Matris Ecclesiæ adhuc nulla est regeneratio.*

Cæterum vel solam *fidem late dictam* sufficere, ut quis Deum invocare queat, colligitur ex epist. ad Rom. gentes inexcusabiles asserente, quod Deum non glorificaverint, ut eum ex creaturarum testimonio cognoverant: gratiam vero quamcumque etiam indirecte tantum moventem ad fidem dici posse *vocationem*, Aug., L. de gr. Chr., c. 13, 14, 19, 35, etc., sæpius ostendit.

360 *Observa.* Post *Lutherum* et *Calvinum* negavit *Jansenius*, Judæis sub lege Mosaica adfuisse auxilia gratiæ sufficientis, atque ad hunc errorem suadendum quinque omnino capita impendit; sed quam fuerit hæc opera maligna, experti sunt inter alios *Arnaldus* et *Quesnellus*, illius in hoc non minus dogmate, quam in reliquis, jurati Sectatores. Prioris enim fuit illa propositio ab Alex. VIII, proscripta, num. 356. Inter posterioris autem propositiones a Clem. XI, solemni Constitutione *Unigenitus*, damnatas, sunt 6 et 7.

Equidem damus, quod nec *lex Mosaica*, pro solis præceptis sumpta, sufficerit ad bene agendum, nec eadem, secundum complexionem Sacramentorum ac principiorum accepta, per se aut justificaverit, aut gratiam contulerit: negamus vero in statu legis aut cum lege hominibus non adfuisse gratiæ auxilium, quo fœderis hujus homines sancti fuerint justificati, reliqui vero omnes sanctificari potuerint; cum ejus oppositum S. Aug., L. 3 ad Bonif., c. 4, et D. Th. 1, 2, q. 93, a. 3, ad 4, aperte doceant.

Rursus concedimus, *bonorum temporalium* promissiones fuisse legi antiquæ proprias; inficiamur vero, aut has promissiones in lege fuisse unicas, adeo ut nec implicite vel obscure adjunctæ fuerint promissiones supernaturales ac æternæ; cum *vita æterna* Abrahamo, Tobiæ, Machabæis aliisque legatur in Scripturis promissa, aut saltem exspectata: aut has promissiones detinuisse hominum animos in solo terrenorum amore; cum teste Aug., cont. Faust., L. 4, c. 2, et L. 23, c. 10, bona temporalia Judæis fuerint figuræ æternorum, et incentiva ad felicitatem cœlestem desiderandam.

Tandem fatemur, et occasione legis *abundasse delictum* ex hominum vitio, et legis scopum fuisse aliquem, ut homines capto propriæ infirmitatis experimento implorarent opem Dei: sed quod aut lex ipsa fuerit mala, aut data sit ad finem malum, sic tanquam Manichæi et Calvini blasphemiam detestamur: præterea ab illius assignati scopi intentione seria abfuisse gratiæ sufficientis elargitionem pernegamus; quandoquidem ad opem Dei postulandam gratia sit necessaria, et ut S. Prosper, resp. 8, ad cap. Gall. ait, *sine gratia nemo currat ad gratiam.*

CAPUT IV.

DE EFFICACIA GRATIÆ ACTUALIS.

ARTICULUS I.

AN EFFICACIA GRATIÆ STET IN ENTITATE AUXILII DIVINI ABSOLUTE SUMPTI?

361. *Dico I.* **Efficacia gratiæ non stat in entitate auxilii, motione sua voluntatem creatam necessitantis.**

Est de fide contra varios *Hæreticos*.

Prob. Auctoritate. I. Scripturæ. Ubi voluntas se ipsam movet, flectit et determinat ad agendum; ubi ipsa etiam agit et operatur; ubi demum ita agit, ut potuerit non agere; ibi auxilium divinum motione sua voluntatem *non necessitat* : sed in operibus piis ac salutaribus et præsente gratia efficaci voluntati creatæ hæc omnia conveniunt; ergo ibidem auxilium divinum non necessitat voluntatem; ac proin efficacia gratiæ non stat in entitate auxilii motione sua voluntatem creatam necesssitantis.

Prob. min. Quoad 1^um^ ex Jerem. 3 : *Tu fornicata es cum amatoribus multis : tamen revertere ad me.* Zach. 1 : *Convertimini ad me, et convertar ad vos.* Ps. 118 : *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas.* Ezech. 18 : *Facite vobis cor novum, et spiritum novum.* Ad Tim. 4 : *Exerce te ipsum ad pietatem,* etc.

Quoad 2^um^ ex Joann. 6, v. 27 : *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Ad Philipp. 2, v. 12 : *Cum metu et tremore vestram salutem operamini.* 1. ad Cor. 3, v. 8 : *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem : Dei enim sumus adjutores* συνεργοί, h. e. cooperatores. Ibid., c. 15, v. 10 : *Gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi : non ego autem, sed gratia Dei mecum.*

Quoad 3^um^ ex Eccli. 31 : *Potuit transgredi, et non est transgressus : facere mala, et non fecit; ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* 1. ad Cor. 7, v. 37 : *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem; potestatem autem habens suæ voluntatis, et hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.* Ad Philem., v. 14 : *Sine consilio autem tuo nihil volui facere, ut ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium;* ergo.

II. Conciliorum et Patrum : Valentini III, can. 6 (Labb., t. 8, p. 137), Senonensis Decret. 15 (Labb., t. 14, p. 457), denique Trid., Sess. 6, c. 5 et can. 2. De Patribus sufficere nobis poterat testimonium, quod reliquit *Calvinus*, L. 2 Inst.. c. 3, § 10, de gratia sic scribens : *Voluntatem movet, non qualiter multis seculis traditum est et creditum, ut nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari.*

Conf. 1. Est *libertas* arbitrii in omni actione morali, unde nec in pietatis operibus illa neganda est et inducenda *necessitas;* cum momenta omnia ad genus probandum facientia, valeant etiam pro asserenda specie.

Conf. 2. Gratia quantumvis efficax non destruit *naturam,* sed *perficit;* dat posse operari, si voluntas velit; ergo nec tollit usum naturalem libertatis, sed perficit; ergo potentiam libertatis non minuit, sed auget; ergo ut vere juvet, nec libertatem nec ejus exercitium auferre debet.

Conf. 3. Alias in rebus hujusmodi locum non haberent *præcepta, admonitiones, exempla* et alia id genus; tolleretur e medio omnis diligentia et industria in pietate augenda et excolenda; non forent laude ac præmio digni, qui volunt et exercent hujusmodi opera; nec peccarent, nec juste punirentur, qui illa opera nolunt aut negligunt.

Conf. 4. Discrimen inter prophetiam, donum linguarum, et miracula, et inter fidei, spei et charitatis aliarumque virtutum opera intercedit; sed nullum foret, si in postremis non magis liberi essemus ac in prioribus.

Conf. 5. Est *difficultas,* quæ S. Aug. maxima et summa est visa; videri tamen non debuerat, si habuisset persuasum, conciliandam tantum esse gratiæ efficaciam cum spontaneitate voluntatis, non autem cum libertate, excludendam duntaxat coactionem, non vero necessitatem.

362. *Obj.* In salutis ac pietatis negotio homo plane nihil operatur; ergo liberi arbitrii usus in eo nullus est. *Prob. Ant.* In creatione et resuscitatione nihil operatur, qui creatur et resuscitatur : sed in salutis negotio per gratiam homo creatur, ut patet ex Ps. 50, v. 12 : *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis;* et resuscitatur, juxta Apostolum ad Coloss. 2, v. 13, dicentem : *Et vos, cum mortui essetis in delictis... convivificavit cum illo;* ergo.

R. — *D. M.* In creatione et resuscitatione substantiali et physica nihil operatur, qui creatur aut suscitatur *C.* in accidentali et spirituali *N.* vel *subd.* Nihil operatur, quantum attinet ad ipsam creationem et resuscitationem *C.* quantum attinet ad dispositionem vel meritum hujus beneficii *N.* In *justificatione* non creatur substantia cordis, sed mundities efficitur, in qua quamvis uno Deo tribuenda sit infusio gratiæ et deletio peccati, tamen ipse homo per actus salutares ex gratia accepta elicitos eamdem de congruo *mereri,* ad eam se *præparare,* et sic *cooperari* potest; quod in physica et substantiali creatione, quæ supponit rem nullo modo præexistere, fieri nequit.

Similiter in *resuscitatione spirituali,* quæ per justificationem evenit, non ita ut cadaveri physico, sic etiam peccatori deest omne genus vitæ aut virtutis vitalis; cum is gratia præveniente excitatus et adjutus, motus salutares edere possit, et sic Deo se ad vitam revocanti cooperari. Cæterum hæ et aliæ Incarnationis aut miraculosorum operum comparationes quidem usurpantur a Patribus ad declarandam auxilii divini *gratuitatem,* minime vero transferri debent ad exponendum ejus operandi modum; ob quem plures *Quesnelli* propositiones a 21ª ad 25ªm merito sunt damnatæ.

Inst. 1. Ubi Deus omnia et totum operatur, homo operatur nihil : sed Deus omnia operatur in hoc negotio, aiente Paulo 1. ad Cor. 12, v. 6 : *Qui operatur omnia in omnibus;* et operatur totum, fatente Aug. in Enchyr., c. 32 : *Restat..... ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem et præparat adjuvandam, et adjuvat præparatam.* Et L. de don. persev., c. 13, n. 33 : *Hoc nobis*

expedit et credere et dicere, hoc est pium, hoc verum, ut sit humilis et submissa confessio, et detur totum Deo; ergo.

R. — *D. M.* Ubi Deus omnia et totum adæquatione tum causæ tum effectus operatur, homo operatur nihil *C.* ubi omnia quidem et totum adæquatione effectus, non autem causæ operatur *N.* Nullus quidem effectus est, et in effectu bono nihil, quod Deus non operetur, et sic omnia ac totum *adæquatione effectus* operatur : hominem tamen cooperari ostensum est num. 361 : adeoque Deus non operatur omnia et totum adæquationæ causæ. Unde S. Augustr., serm. 13, de verbis Apostoli (al. serm. 156, n. 13) : *Prorsus hoc credite; sic vos agere bona voluntate. Quia vivitis, utique agitis. Non enim adjutor est ille* (Deus), *si nihil agatis : non enim cooperator est ille, si nihil operamini.*

Inst. 2. Deus ita operatur, ut etiam excludatur humana cooperatio; tum quia Psalmista, Ps. 99. v. 3, ait : *Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus : ipse fecit nos, et non ipsi nos;* quod ex versu subsequente S. Augustinus intelligendum de secunda generatione contendit : tum quia S. Doctor L. de gr. et lib. arb., c. 17, n. 33, ait : *Ut velimus, sine nobis operatur;* ergo.

R. — *N. Ant.* Textus primus simili modo explicandus est, præsertim cum Aug., serm. 15, c. 11 (al. serm. 169, n. 13), id manifeste declaret : *Totum ex Deo; non tamen quasi dormientes, non quasi ut non conemur, non quasi ut non velimus... Qui ergo fecit te sine te, non te justificat sine te; ergo fecit nescientem, justificat volentem; tamen ipse justificat, ne sit justitia tua.* Quoad textum secundum addi oportet, quod ibidem statim subjungitur : *Cum autem volumus et sic volumus, ut operemur, nobiscum cooperatur;* itaque illa suasio et inspiratio ad volendum, quæ est gratia excitans, fit a Deo sine nobis saltem *libere* cooperantibus; non autem ipsa voluntas nostra bona et opus salutare sine propria libertate et cooperatione habetur.

Inst. 3. Homo non potest resistere voluntati divinæ; ergo nec gratiæ divinæ : tum quia hæc nihil aliud est, quam omnipotens Dei voluntas et operatio : tum quia, si homo resisteret gratiæ Dei, consequenter et ejus voluntati resisteret.

R. — *N. Cons. Disparitas* est. Voluntas Dei scilicet *absoluta* et *efficax,* frustari non potest, neque etiam effectu quantumvis a nostra libertate dependente carere, tum quia ejusmodi decreta Dei fiunt, prælucente scientia media de futuro consensu, quæ falli non potest; tum quia homo impedire non potest, ne Deus habeat et adhibeat *media,* quæ, licet ex se sint repudiabilia, Deus tamen infallibiter prævideat conjungenda cum consensu hominis libero, ut docet S. Aug., L. 1 ad Simpl., q. 2, n. 13, ubi ait : *Non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, ut frustra ille misereatur, si homo nolit; quia, si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut et moverentur, et intelligerent, et sequerentur.*

Gratia vero ex natura sua est *repudiabilis,* adeoque eidem homo absolute resistere potest : quin etiam si gratia sit medium adhibitum vi voluntatis Dei efficacis, tamen, quia de se repudiabilis manet, homo eidem potest resistere potentia non quidem reducenda, sed reducibili ad actum.

Ad rationes N. Ass. Prioris quidem falsitas liquet ex dictis num. 252 posterioris vero ex contradictione, quam involvit, cum supponatur, talem gratiam esse et non esse habituram effectum. Supponitur enim gratiam dari ex vi voluntatis *absolutæ* et *efficacis,* ideoque prævideri infallibiliter habitu-

ram effectum; cum nulla detur gratia ex vi talis voluntatis, quæ prius non prævideatur a Deo habitura effectum, si daretur; simul tamen etiam supponitur, gratiam non habituram effectum, cum homo supponatur ei resistere.

Inst. 4. Cum gratia non stat potentia peccandi, ut docet tum Joannes ep. 1, c. 3, v. 9 : *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit : quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare;* tum Aug., L. de Corr. et gr., c. 12, n. 33 : *Prima libertas voluntatis erat, posse non peccare : novissima erit multo major, non posse peccare;* ergo.

R. — *N. Ant.* Textus Apostoli intelligendus est non de auxilio gratiæ, sed de *gratia charitatis*, et quidem in sensu *composito*, quatenus ex Deo natus, quamdiu nativitatem hanc et semen gratiæ, quo renatus est, conservat, ejusque ductum sequitur, peccare non potest; aut in sensu *formali*, quantum scilicet est ex parte nativitatis divinæ, et si vim nativitatis divinæ et gratiæ spectes, quæ si sinatur agere, nec ei resistat liberum arbitrium, excludit omne peccatum, ne cum eo possit consistere : non tamen in sensu *diviso* aut *materiali;* cum justus absolute peccare possit; ut in eadem ep. indicat Apostolus, dum c. 2, v. 1, ait : *Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis.* Textus S. Aug. non pertinet ad gratiam, sed ad donum impeccabilitatis, immortalitatis et perseverantiæ, quo ornantur *Beati* in cœlo; neque hic opponitur status innocentiæ statui naturæ lapsæ, sed statui gloriæ, ut ex verbis immediate subjunctis liquet : *Prima immortalitas erat posse non mori : novissima erit multo major, non posse mori. Prima erat perseverantiæ potestas, bonum posse non deserere : novissima erit felicitas perseverantiæ, bonum non posse deserere.*

Inst. 5. Gratia juxta Aug., L. de gr. et lib. arb., c. 16, habet *vires efficacissimas;* juxta eumdem L. de corr. et gr., c. 12, movet *indeclinabiliter et insuperabiliter;* juxta Ecclesiasticas preces etiam *rebelles compellit voluntates;* ergo necessitat.

R. Quoad 1^um^. — *N. Cons.* Quia vires gratiæ quantumvis sint *efficacissimæ*, possunt tamen esse repudiabiles et subjectæ libero arbitrio.

Quoad 2^um^. — *N. A.* Verba enim *indeclinabiliter et insuperabiliter* non afficiunt modum agendi gratiæ, sed ipsam voluntatem a Deo motam et consentientem, quatenus hæc jam nequeat superari a tentatione et adversitate; unde S. Doctor postquam dixisset : *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter et insuperabiliter ageretur;* subjungit : *et ideo, quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur;* et infra : *Infirmis servavit, ut, ipso donante, invictissime quod bonum est vellent, et hoc deserere invictissime nollent.* Præterea vide dicta num. 281 ad *Inst.* 2. Item *D. A.* Compellit proprie et stricte, seu cogit et necessitat *N.* improprie et late, seu efficaciter movet et facit, ut voluntates ex nolentibus fiant volentes *C.*

Inst. 6. Voluntas sine gratia nihil boni operari potest : gratiam accipit ante usum libertatis : gratia efficaci posita, necessario ponit opus bonum; ergo.

R. Vera quidem est propositio prima, quod voluntas sine gratia sit omnino insufficiens et nihil boni operari possit : secunda rursus est vera, quatenus dicit, gratiam dari et accipi ante actualem aut prævisum absolute futurum libertatis usum; falsa tamen est, si excludatur scientia media seu prævisio consensus liberi sub conditione futuri : tertia est absolute falsa; cum de necessitate antecedente, non autem consequente tantum enuntiet.

Inst. 7. Per gratiam voluntas non tantum regitur, sed agitur, ut pluribus in locis maxime L. de gest. Pelag., c. 3. Aug. ait : *Procul dubio plus est agi, quam regi : qui autem regitur, aliquid agit; qui autem agitur, aliquid agere ipse vix intelligitur : et tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere : Quotquot Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei;* ergo nullus hic est usus libertatis humanæ.

R. — *N. Cons.* Tum quia per hæc verba : *Qui autem agitur, vix aliquid agere intelligitur,* principalis duntaxat, non autem omnis actio excluditur; tum quia actione ista divina excitatio etiam repudiabilis intelligitur, ut S. Doctor in Enchir., c. 64, declaravit his verbis : *Quamvis de illis sit veraciter dictum : Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei : sic tamen Spiritu Dei excitantur, et tanquam filii Dei proficiunt ad Deum, ut etiam spiritu suo..... tanquam filii hominum, quibusdam motibus humanis deficiant ad se ipsos et ideo peccent.*

363. *Dico II.* **Efficacia gratiæ non stat in entitate auxilii, virtute sibi intrinseca voluntatem sic moventis, ut simpliciter et absolute implicet non sequi consensum.**

Prob. universim contra *Thomistas, Scotistas,* etc. Gratia præveniens efficax est talis naturæ, ut possit *repudiari* et frustrari effectu; ergo efficacia hujus gratiæ non stat in entitate auxilii virtute sibi intrinseca sic moventis voluntatem, etc.

Prob. Ant. 1° S. Paulus 1. ad Cor. 15, v. 10, ait : *Gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus laboravi;* et 2. ad eosd. 6, v. 1, scribit : *Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Inde sic arguitur : Gratia, de qua Apostolus utrobique loquitur, est talis naturæ, quæ potest repudiari, seu carere effectu, quia juxta S. Ambros. et D. Thom. in hos textus, *tunc gratia in vacuum recipitur, quando nullus ex ea effectus percipitur,* secundum illud Isa. 55 : *Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo; non revertetur ad me vacuum, sed faciet, quæcumque volui :* sed gratia, de qua utrobique loquitur Apostolus, est *efficax;* tum quia eodem sensu accipitur posterior gratia, quo sumitur prior, quæ certo est efficax : tum quia ex utroque sensu ostenditur libertas arbitrii sub gratia; ut patet ex Aug., L. de gr. et lib. arb., c. 5, n. 12.

2° Gratia, cui potest resisti, cui liberum arbitrium a Deo motum et excitatum dissentire potest, si velit, quam homo abjicere potest, debet esse talis naturæ, quæ repudiari et effectu carere valeat : sed Concilia Senon. ac Trid. dum hæc prædicata enuntiant de gratia, loquuntur de præveniente efficaci; tum quia hic agunt contra Hæreticos, qui nullam nisi efficacem gratiam admittunt, et eadem libertatem hominis everti contendunt : tum quia Senon. loquitur de *auxilio gratiæ trahentis,* et cujus *inferiore afflatu contracta humana voluntas se convertit in Deum;* Trid. autem de gratia, cui *cooperatur libere assentiendo* homo vel arbitrium humanum.

3° Si gratia præveniens efficax non foret naturæ talis, ut posset *repudiari,* destrueret libertatem arbitrii : nam tenet se ex parte actus primi; et si non esset repudiabilis, voluntatem antecedenter ac insuperabiliter ad consensum obligaret; ergo.

4° Eadem gratia, quæ in quibusdam est efficax, in aliis non est efficax, et caret effectu seu consensu; ergo gratiæ efficacia statui nequit in entitate

auxilii *virtute sibi intrinseca* voluntatem sic moventis, ut simpliciter et absolute implicet, non sequi consensum. *Prob. Ant.* Matth. 11, v. 21, Christus ait : *Si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent*: ergo eadem auxilia, quæ in Judæis fuerunt inefficacia, et caruerunt effectu, in Tyriis et Sidoniis efficacia fuissent, et conjuncta cum effectu.

5° Effectus gratiæ efficacis dependet etiam a *libera electione*, determinatione et operatione voluntatis creatæ ; ergo efficacia gratiæ non stat præcise aut in sola entitate auxilii, aut in ejus motione tali, ut implicet, non sequi consensum. *Prob. Ant.* 1. Ex Eccli. 15, v. 14 : *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui*, etc. Ex Trid., quod Sess. 6, c. 7, declarat : *Justitiam in nobis* recipimus, *unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis, prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem*. 3. Ex *effectu* gratiæ efficacis, qui est operatio *meritoria* : sed ad operationem meritoriam non minus requiritur, ut pendeat ab electione libera et propria determinatione, quam ut sit a gratia divina ; ergo.

364. *Obj.* Scriptura pluribus in locis adstruit gratiam tum *prædeterminantem*, tum *per se* efficacem ; ergo. *Prob.* Voluntas nostra ita essentialiter pendet a Deo in actibus etiam liberis et bonis, ut eos ipse in nostra voluntate operetur ; patet ex Isa. 26 : *Omnia opera nostra operatus es in nobis* ; et ad Philipp. 1 : *Qui cæpit in vobis opus bonum, ipse perficiet* ; ergo Deus voluntatem ad hos actus prædeterminat.

R. — *N. A.* Non vacat hic examinare, an testimonia Scripturæ in sensu litterali de auxilio gratiæ asserantur, nec ne ; sed eo interim supposito,

Ad prob. R. — *N. Cons.* Ex eo enim, quod Deus operetur nostra opera, gratia duntaxat *adjuvans*, non autem præveniens, multoque minus prædeterminans, rite infertur. Præterea primus textus non potius inferret prædeterminationem in operibus bonis, quam malis : secundus autem, juxta D. Thomam, non minus excludit errorem eorum, qui dixerunt, necessitari voluntatem, quam *Pelagianorum*, qui volebant opera bona solis naturæ viribus inchoari et perfici.

Inst. 1. Deus habet liberum creaturæ arbitrium in manu sua, ut quocumque voluerit, vertat illud ; patet ex Prov. 21 : *Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini : quocumque voluerit, inclinabit illud* ; Jerem. 18 : *Sicut lutum in manu figuli : sic vos in manu* Domini ; Esther 14 : *Transfer cor illius in odium hostis nostri*, et 15 : *Convertit Deus spiritum Regis in mansuetudinem*. Sed hoc fieri non potest nisi prædeterminando ; ergo.

R. — *N. m.* Sicut hoc fieri non debet necessitando, sic nec *prædeterminando* ; quia Deus per cogitationes sanctas et congruas, atque per inspirationes et affectiones cogitationibus illis proportionatas, ita movere potest hominis arbitrium, ut quo voluerit, vertat illud. Plus non exigere textum primum ipsa verba satis declarant : secundus quidem, si comparatio sumatur tanquam omnimoda, amplius quid desiderabit, sed quod sit hæreticum ; nempe hominem habere se *mere passive* : reliqui vero mutationem nonnisi morali modo factam, si contextus attendatur, insinuant.

Esther enim c. 14, ita loquitur : *Tribue sermonem compositum in ore meo in*

conspectu leonis, et transfer cor illius, etc.; ex qua petitione apparet mutationis medium fuisse sermonem ad movendum accommodatum et aptum, cui Deus interius *rationes congruas* proponendo et affectiones ad persuasionem conducentes excitando cooperaretur. Cæterum ex his et similibus locis Aug., L. 1 contr. 2 epist. Pelagii, c. 20, *universim* quidem gratiæ efficacis auxilium, non vero *naturam* vel operandi *modum* colligit; quin L. de gr. et lib. arb., c. 21, eadem testimonia usurpat, ut probet Deum etiam ad *mala* inclinare; quod certe Deus directe ac positive non facit, adeoque nec *prædeterminando,* præsertim si modus agendi per angelos bonos vel malos ibidem a S. Doctore assertus admitattur.

Inst. 2. Voluntas divina est efficacissima et omnipotens, cui non valet resistere humana voluntas; patet ex Isa. 46 : *Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet;* Esther 13 : *Domine rex* omnipotens, *in ditione tua cuncta sunt posita, et non est, qui possit tuæ resistere voluntati.* Sed hæc antecedit deliberationem voluntatis humanæ; ergo.

R. — *D. m.* Voluntas Dei præcedit deliberationem voluntatis seu consensum absolutum *C.* conditionatum *N.* Ex testimoniis relatis defendenda sunt Catholicis omnibus *quatuor dogmata* ad Deum pertinentia : 1um est, consilium divinum nec deficere nec frustrari posse : 2um voluntatem Dei efficacem et absolutam semper impleri : 3um in manu divinæ potentiæ omnia esse constituta : 4um neminem tali voluntati divinæ posse resistere. Iisdem vero rursus quatuor alia ad hominem spectantia aliunde debent esse indubitata.

Eorum 1um est, divinæ voluntatis efficaciam et omnipotentiam non auferre, nec impedire sive electionis sive operationis libertatem : 2um, executionem consilii vel decreti divini sæpius pendere ab hominis libertate : 3um, quæ decreta sunt a Deo, ut per liberum hominis arbitrium fiant, ab eo non fieri simpliciter et absolute inevitabiliter : 4um, decretum Dei de actibus a libero arbitrio præstandis non auferre veram et proximam ejus potentiam ad agendum et non agendum.

Inst. 3. Deus non tantum dat posse, sed etiam *velle* et *agere,* ut patet ex ep. ad Philipp. 1 supr. cit. et c. 2 : *Deus est, qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate* : sed gratia, quæ dat velle et agere, est per se efficax; quia ex intrinseca sua virtute id facit; ergo.

R. — *N. m.* Ut Deus dicatur dare non solum posse, sed et *velle* ac *agere,* sufficit, quod Deus ad bona opera non solum dona gratiæ, quibus homo fit potens ad talia opera efficienda, sed etiam actu influat in ista opera, dum ea fiunt per gratiæ dona; quod adeo verum est, ut, licet Deus in voluntate hominis prævium aut necessariam in *actu primo* determinationem daret, illius tamen virtute non diceretur per se ac proprie facere ipsum velle, nisi alio modo *immediate* influeret in ipsum velle vel actum : unde ex præmissa propositione et testimoniis nec infertur nec probatur aliud, quam præcise auxilium efficax et quidem simultaneum seu in *actu secundo,* minime vero auxilium aliquod præveniens sive *prædeterminans.*

Ad rationem additam D. Facite id ex virtute sua intrinseca, h. e. virtute et actione propria, non vero aliena agit et operatur *C.* h. e. ex natura et entitate sua debet agere et necessario cum effectu connectitur *N.* Primum indicat veram et propriam causam efficientem, qualem omnes gratiam esse fatentur; alterum necessariam gratiæ cum effectu connexionem et causalitatem necessario existentem designat, quam nos negamus gratiæ ex *intrinsecis* ejus *prædicatis* convenire.

Inst. 4. Deus facit, ut velimus et faciamus; ut constat ex Ezech. 11, v. 19 : *Dabo eis cor unum et spiritum novum tribuam in visceribus eorum :... ut in præceptis meis ambulent :* sed hæc gratia rursus alia non est, quam per se efficax; præsertim quia, ut Aug., L. de præd. Sanct., c. 10, n. 19, ait, Deus id *non de nostræ voluntatis potestate; sed de sua prædestinatione promisit;* ergo.

R. — *N. m.* Non intelligi allatis verbis *prædeterminationem* aut aliam determinationem, quam Deus solus in hominis voluntate faciat, patet ex supra dictis, quia ab homine etiam Ezech. 18 postulatur, ut faciat sibi *cor novum*, et *spiritum novum;* et præterea additur : *Cum averterit se impius ab iniquitate sua, quam operatus est, et fecerit judicium et justitiam : ipse animam suam vivificabit.* Inde vero facile colligitur, nec gratiam *per se* efficacem ex illis verbis probari, sed ad summum congruam excitationem et vocationem, quæ infallibiliter quidem, sed tamen libera determinatione homini penitus relicta, consensum et operationem inferat.

Ad Rat. addit. R. Duo hic a S. Doctore ostendi; 1^um^, Deum non solum bona opera *dare* eo tempore, quo fiunt, sed illa etiam priori tempore promisisse, et ab æterno *prædestinasse :* 2^um^, Deum non dare gratiam ad facienda opera bona, nec facere ipsa bona opera, quia homines ex *naturali* voluntate et propriis naturæ viribus illa in tempore faciunt, aut Deus illos ita facturos prævidit; sed quia Deus hæc priore tempore promisit, et ab æterno prædestinavit. Porro ad neutrius veritatem requiritur, ut gratia præveniens, qua Deus facit, ut faciamus, sit *per se* efficax; sed sufficit gratia, cui etiam secundum se spectatæ voluntas humana possit resistere; modo aliunde infallibile sit, consensum futurum, atque hinc implenda promissa et prædestinationem non frustrandam.

Inst. 5. Opus nostrum bonum tribuendum est soli misericordiæ divinæ, aut illi saltem principaliter, juxta illud Pauli ad Rom. 9 : *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei :* sed illi non foret ita tribuendum, nisi gratia esset per se efficax et prædeterminans; quia si ideo hoc tantum diceretur, quod voluntas hominis non sufficiat ad recte operandum, nisi adjuvemur misericordia Dei, posset etiam dici juxta S. Aug. in Enchir., c. 32 : *Non miserentis esse Dei, sed volentis est hominis : quia id misericordia Dei sola non implet;* ergo.

R. — *N. Supp. M.* Non propter unam gratiam *adjuvantem*, sed et maxime quidem propter prævenientem opera hominis bona etiam secundum executionis ordinem spectata, tum principalius, tum soli misericordiæ divinæ tribuimus cum S. Aug., qui loco in objectione citato subjungit : *Restat, ut propterea recte dictum intelligatur, Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, ut totum detur Deo, qui hominis voluntatem bonam et præparat adjuvandam, et adjuvat præparatam;* et L. 1 ad Simpl., q. 2, n. 12, dixerat : *Non igitur ideo dictum putandum est, Non volentes neque currentis, sed miserentis est Dei, quia sine ejus adjutorio non possumus adipisci, quod volumus, sed potius, quia sine ejus vocatione non volumus :* pro cujus ratione ulteriori assignari potest, quod L. 83, QQ. q. 68, n. 5, dixerat : *Propterea et si quisquam sibi tribuit quod venit vocatus, non sibi potest tribuere quod vocatus est.* Ex hoc vero quamvis necessitas gratiæ prævenientis ostendatur, pro ejus tamen *natura* et *efficacia* ab intrinseco plane nihil decernitur.

Inst. 6. Ecclesia in orationibus suis agnoscit et petit gratiam, *quæ inspirando sancti Spiritus fervorem reddat nos efficaces, rebelles compellat voluntates, frangat voluntatis pravitatem, quod rigidum est, flectat, et sola efficaciter nos Deo conjugat* : sed gratia hujusmodi est ex se efficax; quia si efficacia gratiæ non peteretur ab ejus natura et entitate, sed a consensu futuro aut hujus præscientia, illa efficacia esset in nostra potestate, et hinc gratiam a Deo postulare non foret necesse : nam ut Aug., L. de nat. et gr., c. 18, ait : *Quid stultius, quam orare, ut facias, quod in potestate habeas;* et L. de don. persev., c. 23, n. 63 : *Quis veraciter gemat desiderans accipere quod orat a Domino, si hoc a se ipso se sumere existimet, non ab illo?* ergo.

R. — *N. m.* Fatemur quidem diversis his propositionibus exprimi gratiam efficacem : eam autem *ex se* et natura sua efficacem asseri negamus; cum nihil ulla propositio contineat, quod gratiæ quantumvis ex se repudiabili non congruat, si detur ex certa præscientia et prædefinitione futuri consensus. Ejusmodi enim gratia hoc ipso, quod in pia voluntatis affectione sita sit, et efficax statuatur, inspirando fervorem reddit nos *efficaces;* quod efficaciter movendo ex nolentibus faciat *volentes,* tum rebelles compellit voluntates, tum voluntatis pravitatem frangit, tum *rigidum* flectit et inclinat; quod congrue ad amorem Dei excitet voluntatem, sola nos Deo conjungit : maxime cum etiam in Scriptura legamus, homines *terrore, egestate, necessitate compelli, responsione molli iram frangi,* amore *animam Jonathæ conglutinatam fuisse animæ Davidis,* etc.

Ad Rat. Transmisso Supposito, *D. seq.* Efficacia gratiæ esset *in nostra potestate* hoc sensu, quod per liberum nostrum arbitrium, secundum se et nude sumptum, potestatem ac sufficientiam habeamus ad implenda Dei mandata et salutaria opera præstanda *N.* hoc sensu, quod jam collatæ a Deo gratiæ liberum arbitrium possit dissentire; vel eidem per vires ab ea acceptas consentire, et sic facere, ut hæc gratia sit *in actu secundo* efficax, ac talis futura sit prævisa, quam tamen dare vel non dare nobis unice pendeat a libera voluntate Dei *C.* Prius asseruerunt *Pelagiani* eorumque reliquiæ, atque id reprehendit in laudatis textibus S. Aug. ut L. de Hæres., c. 88, testatur : *Illam vero gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt nisi in libero arbitrio... Destruunt etiam orationes, quas facit Ecclesia, sive pro infidelibus et doctrinæ Dei resistentibus, ut convertantur ad Deum, sive pro fidelibus, ut augeatur in eis fides et perseverent in ea. Hæc quippe non ab ipso accipere, sed a se ipsis homines habere contendunt.*

Inst. 7. S. Aug., L. 2 contra duas ep. Pelagii, c. 8, n. 17, gratiam vocat *inspirationem bonæ cupiditatis, ut homo non sit invitus nec reluctans* : L. de gr. et lib. arb., c. 5, n. 12, *magnam et efficacissimum vocationem* : L. de gr. Chr., c. 24, *internam, occultam, mirabilem et ineffabilem potestatem* : L. 4 contr. Jul., c. 8, n. 42, *omnipotentissimam voluntatem,* et L. de corr. gr., c. 14, n. 45, *cordium inclinandorum omnipotentissimam potestatem.* Sed hæc omnia designant gratiam ab extrinseco efficacem; ergo.

R. — *N. m.* Omnia hæc prædicata verificantur de gratia *congrua* præveniente et voluntatem ita efficiente, ut illa non tantum possit velle et operari bonum, sed etiam reipsa velit et operetur, ad quod *infallibiliter* præstandum non requiritur auxilium ex se efficax seu necessario vi suæ entitatis connexum cum consensu, sed sufficit etiam tale, quod ex præscientia futuri consensus ac hujus prædefinitione datur. Præterea S. Aug.

gratiæ tribuendo hujusmodi titulos, non intendit explicare *modum* efficaciæ in gratia, sed errores *Pelagianorum* convellere, et ostendere gratiæ necessitatem in excitanda, prævenienda et adjuvanda voluntate.

Ubi vero L. de corr. et gr. asserit Deo humanorum cordium inclinandorum *omnipotentissimam* potestatem, ibidem etiam modum inclinandi exponit gratiæ congruæ convenientem, dicens : *Quomodo adduxit? numquid corporalibus ullis vinculis alligavit? intus egit, corda tenuit, corda movit, eosque voluntatibus eorum, quas ipse in illis operatus est, traxit?*

Inst. 8. S. Doctor 1. hanc efficaciam repetit ex *voluntate* et *omnipotentia* Dei, idque declarat exemplis Pauli, Assueri, Amasæ. 2. L. de Spir. et litt., c. 34, n. 60, in assignanda causa, cur unus convertatur et efficaciter vocetur, alter non item, confugit ad illud Apostoli : *O altitudo divitiarum!* 3. L. de don. persev., c. 13, n. 33, statuit, totum opus bonum esse tribuendum *Deo,* non quasi liberum arbitrium non agat, sed quia ut agat, agitur et efficaciter præmovetur.

R. — *N. Ass.* Non quidem sequitur ex principio primo, gratiam de se esse efficacem; tum quia hoc axioma rursus verificatur in *gratia congrua;* maxime cum efficacia non repetatur a voluntate et omnipotentia Dei *cæca* et sine sapientiæ suæ præscientia decernente aut agente : tum quia mens Aug. etiam hic non erat, efficacis gratiæ naturam et modum operandi exponere, sed ejus *necessitatem* et *effectum* contra Pelagianos demonstrare. Atque hoc quidem de exemplo Pauli et Amasæ.

Quod porro sententias attinet, quamvis prima et secunda ex aliis capitibus nobis minime repugnantibus sint veræ; S. Doctor tamen in L. de corr. et gr. earum veritatem fundat duntaxat in eo, tum quod *quolibet plantante, rigante ac operante, det incrementum Deus :* tum quod *ille nequeat non facere voluntatem Dei, qui in ejus corde operatus est, ut hoc vellet et faceret.* Tertiam demum sententiam exponit ipse Enchir., c. 100, subjungens : *Propterea magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus, ut miro et ineffabili modo non fiat præter ejus voluntatem, quod etiam contra ejus fit voluntatem : quia non fieret, si non sineret; nec utique nolens sinit, sed volens : nec sineret bonus fieri male, nisi omnipotens et de malo facere posset bene.* Adeoque nec *principium* istud pro gratiæ efficacia intrinseca in præsenti statu quidquam evincit.

Nec sequitur ex principio secundo; quia hoc principium ad *distributionem* gratiæ efficacis, minime vero ad ejus naturam pertinet : quandoquidem in quocumque systemate de viribus gratiæ catholico ad solvendam quæstionem, cur alter gratiam efficacem a Deo accipiat, alter non, pro ultimata responsione nihil restare statuatur, quam necessarius ad *illud Apostolicum* recursus.

Denique nec ex tertio principio sequi gratiam de se efficacem, patet ex dictis num. 362. Cæterum citato loco nequidem de gratia *interna*, sed de *externa* duntaxat agitur, qua Deus non inducit aut non sinit nos inferri in tentationem; quod utique totum est dandum Deo, et ab illo petendum, ut ibidem, c. 6, n. 12. S. Aug. tum ex Evangelio, tum ex oratione S. Cypriani demonstrat.

Inst. 9. Patres tum priores, tum posteriores Augustino eamdem gratiæ naturam agnoscunt. Ex 1ª classe Tertull., L. de Anim., c. 21, dicit *vim gratiæ potentiorem natura, habentem in nobis subjacentem sibi liberi arbitrii*

potestatem. Basilius, L. de Sp. S., c. 8 (opp., t. 3, p. 15 D), gratiam appellat *auxilium, quod per imperium suæ potentiæ operatur in nobis.* Ambr., L. de Sec. fuga, c. 1, n. 1 scribit, *non esse in potestate nostra cor nostrum.* Ex 2ª Prosp. in ep. ad Rufin., n. 6 : *Quis ambigat,* inquit, *tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, cum in illo gratia Dei affectum credendi obediendique generaverit?* Fulg., L. 1 de verit. præd. et grat., c. 15 : *Ista gratia..... ab illuminatione cordis incipit; et hominis voluntatem non bonam invenit ipsa, sed facit; atque ut eligatur, ipsa prius eligit; neque suscipitur aut diligitur, nisi hoc ipsa in corde hominis operetur,* etc.

R. — N. *Ass.* Quoad 1ªm classem, 1. Tertull., l. c. impugnat Valentinianos, *qui convertibilem negabant naturam, ut Trinitatem suam in singulis proprietatibus figurent;* contra quos cum ex sacris Litteris probasset de lapidibus suscitari filios Abrahæ, et genimina viperarum facere fructus pœnitentiæ, illudque ostendisset non evenire *sine mutatione,* demum effectum hunc tribuit gratiæ divinæ moventi liberam arbitrii potestatem, *quæ cum sit et ipsa naturalis atque mutabilis, quoquo vertitur, natura convertitur.* Unde eatenus gratia asseritur hic *potentior natura, et habens subjacentem sibi liberam arbitrii potestatem,* quatenus natura est formaliter mutabilis in ipso libero arbitrio, et hoc movetur a gratia; non autem quatenus gratia aut prædeterminat, aut necessario determinat.

2. In Basilii verbis relativum *quod* in accusandi, non autem in nominandi casu usurpatur, ut adeo dicatur auxilium gratiæ in nobis fieri et existere per divinæ potentiæ imperium, quod non efficaci tantum, sed et sufficienti gratiæ convenit. Quodsi vero etiam usurpetur relativum in nominandi casu, non tam gratia efficax, quam sufficiens intelligi potest ex contextu, cum addatur : *Nos fecit vasa utilia Domino, apparatos ad omne opus bonum, ob promptitudinem illius, quod erat in nobis.*

3. S. Ambr. tantum negat cor nostrum esse in potestate nostra, quantum ad excitationem aliquam vel tactum cordis per cogitationem antecedentem, ut patet tum ex antecedentibus : *Frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, et vanitatum offusio mentem occupat, ut quod studeas vitare, hoc cogites animoque volvas;* tum ex consequentibus : *Et nostræ cogitationes, quæ improviso effusæ mentem animumque confundunt, atque alio trahunt quam tu proposueris, ad secularia revocant.*

Quoad 2ªm classem patet ex ipsis verbis objectis, Patres his sententiis pugnasse contra *Pelagianos* et *Semipelagianos,* qui vel negabant gratiam internam et operantem esse necessariam ad fidem aliaque opera bona; vel eam contendebant esse pedissequam voluntatis et meritorum naturalium : quare nulla veri specie ad probandam gratiam *de se* efficacem afferuntur.

365. *Dico III.* **Efficacia gratiæ non stat in entitate auxilii virtute sibi intrinseca voluntatem sic moventis, ut moraliter implicet, non sequi consensum; contra Augustinianos.**

Prob. I. Auxilium sic ex natura sua et per se voluntatem movens nec est *necessarium* ad obtinendum effectum, nec *semper adest,* dum obtinetur effectus; ergo efficacia gratiæ in entitate hujusmodi auxilii male statuitur.

Prob. 1ª *pars Ant.* Si auxilium ita voluntatem movens foret *necessarium,* qui illud non reciperet, non haberet auxilium sufficiens; quia hoc includit auxilia necessaria ad agendum : sed plurimi peccatores, qui auxilium ita

movens nec sentientes nec recipientes male agunt, vel non convertuntur, auxilio tamen sufficiente non carent, ideoque non excusantur a culpa; ergo.

Prob. 2ª *pars.* Constat tum *experientia*, quod in venia inimicis danda, in resignatione ad mortem aliisque in casibus naturali inclinationi repugnantibus, sentiamus magnam operandi difficultatem et animi reluctantiam; tum ex Scriptura, Matth. 11, quod regnum cœlorum vim patiatur, et violenti rapiant illud; ergo nec semper nec passim in operibus salutaribus adest auxilium ita movens voluntatem; cum inde voluntas sentiret magnam difficultatem non consentiendi seu non agendi bene.

Prob. II. Illa *moralis infallibilitas* consensus ponendi et secuturi ex motione illius gratiæ, neque est tantum *late dicta* seu talis, quæ significet consensum passim ac fere semper ponendum, subinde tamen, sed rarissime omittendum; quia in hoc casu quantumvis rarissimo reipsa gratia nec foret efficax, nec medium infallibile ad obtinendum effectum : neque est *stricte data* et talis, quæ significet consensum simpliciter non posse non poni; quia alias hæc gratia in se esset irrepudiabilis, atque hinc non posset conciliari cum libertate humana : neque est *quasi intermedia* et talis, quæ significet consensum pro omni casu possibili reipsa ponendum, quamvis simpliciter possit non poni; quia, si infallibilitas hæc fundetur in una auxilii virtute et ratione propria movendi, infallibilitas hæc æque repugnabit libertati, et gratia non poterit repudiari, ac illud dictum est de infallibilitate stricte dicta; cum idem videatur, ob gratiæ entitatem et motionem intrinsecam consensum simpliciter non posse non poni, ac ob eamdem rationem non esse possibilem ullum casum, quo consensus non ponatur, seu consensum pro omni casu possibili esse ponendum.

Prob. III. Præscientia et dominium Dei in actus creaturæ liberos debet esse *metaphysice* infallibile; quia in Deo debet statui omnis perfectio simpliciter simplex, qualis sine dubio est infallibilitas metaphysica sive summa præscientiæ et dominii divini : sed in hac sententia præscientia et dominium Dei in actus creaturæ liberos non foret metaphysice, sed tantum *moraliter* infallibile, ut supponitur; ergo.

366. *Obj.* Gratia, quæ ex natura sua et per se ita movet voluntatem, ut *moraliter* implicet, non sequi consensum, salvat infallibilitatem præscientiæ divinæ; ergo. *Prob. Ant.* Deus per scientiam *simplicis intelligentiæ* comprehendendo essentiam hujus gratiæ et indolem voluntatis humanæ videt hanc veritatem conditionatam : *si existeret hujusmodi gratiæ auxilium, daretur consensus :* sed hoc ipso Deus habet certitudinem metaphysicam de consensu infallibiliter ponendo sub hypothesi talis gratiæ per solam simplicem intelligentiam; sicut juxta nos habet certitudinem metaphysicam de hac veritate per scientiam mediam; ergo.

R. — *N. M.* Deus per scientiam simplicis intelligentiæ comprehendendo hanc gratiam et voluntatis indolem videt duntaxat gratiæ auxilium habere necessitatem *moralem* ad consensum, non autem in illis videt consensum infallibiliter futurum; quia hic est simpliciter contingens, cujusmodi res tantum per scientiam mediam cognoscuntur, ut dictum in Tr. de Deo.

Inst. 1. Hæc veritas conditionata est *metaphysice* certa, et cognoscitur per simplicem intelligentiam : *si existeret morali necessitate consensus, daretur consensus;* ergo etium metaphysice certa est, et per simplicem intelligen-

tiam cognoscitur hæc veritas : *si existeret auxilium gratiæ moraliter necessario inferentis consensum, daretur consensus;* quia metaphysice certum est, quod moraliter necessario existat consensus, si existit auxilium moraliter necessario inferens consensum.

R. 1°. — *D. A.* Hæc veritas est metaphysice certa et per simplicem intelligentiam cognoscitur, si æquivaleat huic : *si existeret consensus procedens ex morali necessitate, existeret consensus C.* si æquivaleat alteri : *si existeret moralis necessitas ad consensum, existeret consensus N.* Quia simpliciter et absolute fallere potest, quod tantum sub conditione moraliter necessaria infertur.

R. 2°. — *T. A.* — *N. Cons.* et *prob.* Ex eo enim, quod metaphysice certum sit, si existat aliquid auxilium, moraliter existere consensum, consensus non existit certo metaphysice, sed tantum moraliter; adeoque nec scientiam Dei metaphysice certam fundare *objective* potest.

Inst. 2. Gratia ejusmodi non necessitaret voluntatem ad consensum necessitate *physica*, sed tantum *morali*, ut supponitur; ergo simpliciter manet libertas.

R. 1°. — *N. A.* Quamvis adversarii asserant *in thesi* moralem duntaxat necessitatem, tamen in ejus defensione admittere vel volunt, vel coguntur majorem; tum quia talem gratiæ cum consensu connexionem statuunt, ut pro *omni casu possibili* implicet, consensum non sequi : tum quia summam divinæ scientiæ certitudinem salvare laborant : unde quantum volunt salvare humanam libertatem, tantum destruunt infallibilitatem divinam.

R. 2°. — *D. Cons.* Manet libertas mere physica *T.* moralis *N.*

Inst. 3. Quamvis homo lapsus sine gratia nequeat moraliter vincere *tentationes graves*, tamen is cedendo tentationi peccaret, quia saltem habet potentiam physicam illi resistendi; ergo similiter homo cum illa gratia meritorie adhuc ageret, et sic retineret suam libertatem.

R. — *T. A.* — *N. Cons. Disparitas* est; peccator in statu naturæ lapsæ non est sine *gratia sufficiente* vel proxime, vel remote tali, unde habet potentiam saltem secundum quid moralem resistendi tentationibus gravibus; adeoque non dicitur peccare *libere*, quia solam habet potentiam physicam resistendi : e contra cum ista gratia nequidem secundum quid staret moralis potentia dissentiendi, adeoque nec libertas aut meritum salvaretur; præsertim cum nec physica potentia sit vera, quæ pro nullo casu possibili exeritur ob proprium, vel alienum impedimentum.

Inst. 4. Gratia, qua conversus est Paulus, fuit talis, quæ voluntatem ita movit, ut *moraliter* implicaret consensum non sequi, ut patet Act. 9, ex verbis Christi : *Durum est tibi contra stimulum calcitrare*, et ex encomio Aug. : *Magna et efficacissima gratia;* item talis apparet in pluribus justis, ac virtutum habitu valde intenso acquisito imbutis, qui sæpe ad actus faciliores ita excitantur, ut habere necessitatem moralem videantur; ergo.

R. Nec ex textu Scripturæ, nec ex verbis Aug. colligitur vis tanta illius gratiæ, ut moraliter necessitarit, sed ea tantum, cui resistere fuerit difficile; unde negari potest *Antec.* Sed eo etiam permisso negatur tamen *Cons.*, quia consecutio non valet a particularibus quibusdam ad universale; nec ex hoc, quod gratia efficax interdum moraliter minus stricte necessitet, inferri potest, hanc esse gratiæ efficacis essentiam.

ARTICULUS II.

AN EFFICACIA GRATIÆ STET IN ENTITATE AUXILII DIVINI COMPARATIVE SUMPTI?

367. *Nota.* Quæstionem hanc asserunt non tantum *Jansenius* cum suis sequacibus, sed et Catholicorum non pauci, qui, quoniam profitentur, famosas quinque propositiones sincere a se anathematizari, eos INNOC. XII, in Brevi an. 1694, ad Belgas dato prohibet, invidioso *Jansenistarum* nomine traduci et nuncupari. Quomodo *Jansenius* efficaciam gratiæ non ex sola entitate illius, prout hæc est in se, sed prout concurrit cum minore concupiscentia opposita, repetat; expositum est tum num. 216, tum 326.

Ex hujus systemate *reliqui* præsentis quæstionis *assertores,* supposita delectationis indeliberatæ ac prævenientis in carnalem seu terrenam, et in spiritualem seu cœlestem divisione et gradualitate, assumunt 1° delectationem unam alteri superiorem gradu, seu viribus fortiorem et intensiorem, ipso etiam effectu eamdem vincere : 2° alterutram esse principium et causam omnium actuum humanorum : 3° aliquo modo necessarium esse, ut secundum id, quod nos amplius delectat, seu secundum delectationem victricem, agamus.

Ex his statuunt 1° gratiam esse inspirationem sanctæ delectationis : 2° hanc delectationem habere suos gradus; eamque, quæ victrix est, seu superat contrariam cupiditatem, esse efficacem; quæ vero vincitur ac minor est, esse inefficacem : 3° ab eadem delectatione victrice ita moveri et determinari voluntatem, ut necessario sequatur consensus effectus.

368. *Dico I.* **Efficacia gratiæ non stat in delectatione relative superiore, seu victrice ad sensum Jansenii.**

Prob. I. Delectatio relative victrix *ad sensum Jansenii* est fundamentum et basis universi ejus systematis, ex eaque propositiones quinque famosæ deducuntur, ut num. 216, est ostensum : sed et illud systema inimicum est libertati, ac propositiones illæ sunt sæpius damnatæ; ergo nec ejus basis et fundamentum, nec harum radix et origo sana esse potest ac tolerabilis.

Prob. II. Gratiæ efficacia non stat in motione voluntatem *necessitante* : sed delectatio victrix in sensu Jansenii est motio voluntatem necessitans; tum quia ex illius principiis voluntas humana per Adæ peccatum amisit vim flectendi sese pro nutu suo ad aliquid, et hujus facultatis loco successit *delectatio,* vel ita impellens ad bonum, si cœlestis sit et superior; vel ad malum, si terrena sit et superior, ut voluntas necessario hunc impulsum sequatur : tum quia ex ejus prop. quarta, gratiæ non potest humana voluntas resistere; ergo.

Prob. III. Discrimina, quæ *Jansenius,* L. 8 de gr. Chr., c. 21, inter suam de gratia et libero arbitrio doctrinam et illam *Calvini* a TRID. damnatam ponit, sunt inania et quoad rem nulla; ergo illius de gratia systema non minus, ac Calvinianum, est damnatum. *Ant.* patet : Nam 1° dum *Calvinus* negat esse in homine boni malique electionem, negat quidem electionem proprie dictam, quæ stet in determinatione voluntatis habentis potestatem

se determinandi ad oppositum, quod ipsum inficiatur *Jansenius* : non autem negat improprie dictam, quæ consistat in actione voluntatis *spontanea* cum advertentia rationis, a Jansenio assertam.

2° Dum *Calvinus* docet, gratiam ita movere hominem, ut ei non sit liberum resistere, negat tantum hominem motioni gratiæ posse resistere in *sensu composito*, seu posse conjungere dissensum cum motione gratiæ, quod ipsum *Jansenius*, L. 8 de gr. Chr., c. 3, negat : non vero negat, hominem resistere posse in sensu diviso, seu sub motione gratiæ manere in homine potentiam peccandi, positam præcise in eo, quod voluntas adhuc sit flexibilis ad malum, et cum ea remaneat concupiscentia ; per quod eodem Libr., c. 20, se distinguere conatur *Jansenius*.

3° Dum *Jansenius* scribit, *Calvinum* nolle, quod hominis voluntas gratiæ moventi pedissequa consentiat, falsum imponit ; cum hic loco designato sic loquatur : *Quatenus voluntas a gratia prævenitur, in eo, ut pedissequam appelles, tibi permitto : sed quia reformata opus est Domini, hoc perperam homini tribuitur, quod prævenienti gratiæ pedissequa voluntate obsequatur.* Itaque Calvinus duntaxat negat, liberum esse homini obsequi, vel non obsequi pro arbitrio, atque hinc non tribuendum esse homini, quod obsequatur ; quam ipsam doctrinam *Jans.* L. de gr. primi hom. et ang., c. 15, profitetur.

4° Dum *Calvinus* contendit, virtutem et vitium, bene agere et male, non esse in nostra potestate, idem negat et asserit, quod *Jansenius* ; quia negat esse in nostra potestate, quæ sit ad neutram partem determinata et libera a necessitate, non vero negat esse in nostra potestate, quæ, quamvis sit alligata uni parti, tamen adhuc *sponte* agit, et *non coacta*.

5° Dum *Calvinus* tollit ab homine liberum arbitrium, illud non in alio sensu negat, quam quo etiam negatur a Jansenio, nempe sumptum pro facultate agendi et non agendi expedita et immuni ab omni necessitate antecedente simplici etiam voluntaria : et e contra etiam admittit in sensu *Jansenii*, nempe sumptum pro sola libertate *a coactione* seu facultate agendi sponte et non coacte.

Conf. Quamvis *Calvinus* suis de gratia et libero arbitrio erroribus adjunxerit alium, nempe mandata Dei etiam cum quacumque efficaci gratia esse servatu *impossibilia*, atque hinc videatur satis amplum discrimen inter eum ac *Jansenium* hoc dogma repudiantem intercedere ; tamen inter utrumque reipsa non est distinctio in dogmate, sed tantum in principiis. Juxta *Calvinum* enim præcepta sunt servatu impossibilia, quia homo in quolibet opere etiam salutari peccat : ideo autem peccat, quia cuilibet actioni deliberatæ conjunctus est motus *concupiscentiæ* indeliberatus, qui in hujus hæretici opinione veri peccati rationem habet.

In *Janseniano* autem systemate etiam semper adest delectatio *concupiscentiæ*, quæ, quamvis sit relative minor, ubi adest delectatio victrix cœlestis, tamen deliberatum aliquem motum voluntatis in malum excitat, sicut ex doctrina *Jansenii*, L. 2 de gr., c. 27, minima gratiæ delectatio semper imperfectum aliquem pietatis affectum deliberatum producit, quantumvis ex adverso concupiscentia ardentior pugnet et vincat ; ergo in hoc systemate homo in quolibet opere etiam salutari peccat ; ergo, quia homo semper peccat, præcepta Dei homini *impossibilia* evadunt.

369. *Dico II.* **Efficacia gratiæ neque stat in delectatione relative**

victrici ad sensum quorumdam Catholicorum supra expositum.

Prob. I. Principium hoc, quod voluntas majori semper delectationi obsequatur, *Catholicis* maxime suspectum videri debet; tum quia Jansenius hoc tanquam cardinem et *basin* suæ doctrinæ, et tanquam filum Ariadneum in Augustiniano labyrintho habuit; tum quia hoc salvo cætera omnia salva esse contestati sunt celebriores Jansenii sectatores, ut Abbas de *Bourzeis* coll. 3, c. 30, declarat : tum quia ex hoc principio cætera doctrinæ Jansenianæ capita naturali prorsus ac necessaria illatione consequuntur : sed huic principio nixa etiam est Catholicorum ista de efficacia gratiæ sententia; ergo.

Prob. II. Gratia certe et infallibiliter efficax ex *graduali virium superioritate,* quam Catholici etiam delectationis relative victricis nomine adstruunt, vere ac proprie est *necessitans,* quia ita determinat voluntatem, ut eam supponat destitutam vere et proprie dicta potentia resistendi. Nam supponit, voluntatem non habere vires ad resistendum nisi inferiores : sed voluntas, quæ non habet nisi vires inferiores ad resistendum, caret vera ac proprie dicta potentia resistendi, ubi vires contrariæ in voluntatem agunt *ut superiores;* cum physice impossibile sit, ut vires superiores, quæ *ut superiores* agunt, vincantur ab inferioribus, cum alias necesse foret inferiores efficaciter operari ultra activitatis suæ gradus; ergo.

Prob. III. Ex systemate *delectationis victricis* etiam a Catholicis adoptato sequitur 1°, non dari gratiam vere sufficientem contradistinctam ab efficaci. Nam *vere sufficiens* est, quæ tribuit voluntati potentiam ad opus bonum expeditam et relativam etiam ad præsentes subjecti circumstantias, ac præterea sufficit, ut homo cum ea ponat opus bonum : sed delectatio sancta *viribus inferior* relate ad concupiscentiam superiorem, non tribuit potentiam expeditam relate ad præsentes subjecti circumstantias; neque sufficit, ut homo cum ea ponat opus bonum; cum ad hoc ponendum necessaria sit delectatio sancta victrix; ergo.

2° Sequitur, vel nulli, vel omni gratiæ resisti. Imprimis enim in hoc systemate *nulli* gratiæ resistitur; quia etiam delectatio inferior semper sortitur effectum aliquem, nempe pium desiderium etiam deliberatum sed imperfectum, quantum scilicet opposita delectatio hic et nunc permittit : deinde *omni* etiam gratiæ resistitur; quia delectatio cœlestis victrix perfectiorem etiam effectum produceret in subjecto minus resistente, et a delectatione terrena quantumvis inferiore vacuo.

3° Sequitur gratiam non esse *ex se* et virtute sua intrinseca efficacem : eadem enim gratiæ delectatio gradualis, quæ est victrix in uno, est in alio inefficax ob majorem concupiscentiam oppositam; ergo quod victrix in illo sit efficax, non est ex illius natura, sed ex minori oppositæ concupiscentiæ resistentia, et sic *ab extrinseco.*

4° Sequitur, admittendam esse *scientiam mediam,* qua Deus prius dirigatur, quam gratiam victricem absolute decernat; nisi enim Deus exploraverit, quot concupiscentiæ gradus homo sit habiturus, dum voluerit conferre gratiam efficacem, erit incertus ac dubius de gratiæ effectu, cum nonnisi gradibus superior delectatio sancta vincat concupiscentiam.

Prob. IV. Cum delectatione sancta relative victrici nequit componi *vera libertas.* Si enim hæc componeretur; ergo quia præsente hac delectatione

bonum non proponitur sub *omni ratione boni*, et in eo quoque potest apprehendi aliqua ratio mali, adeoque salvatur indifferentia : sed hæc *indifferentia* cum sit *mere objectiva*, non sufficit ad libertatem veram, sed requiritur activa; cum alias vinctus catenis, aut qualitate aliqua necessitante divinitus ad unam partem determinatus, aut destitutus divino concursu retineret *veram libertatem*, modo objectum non proponeretur sub omni ratione boni, et posset sub aliqua ratione mali apprehendi; ergo.

Prob. V. Cum eadem delectatione victrici nequit stare *vera possibilitas resistendi*. Nam posita delectatione victrici, juxta adversarios æque est *impossibile* illi resistere, ac impossibile est virum gravem et sanæ mentis sibi effodere oculos, aut nudo corpore sub meridiem in frequentes urbis plateas procurrere præcise ad ostendendam suam libertatem vel ad jocandum : sed hoc impossibile est *impossibilitate* non tantum morali, sed *physica;* tum quia ostensio libertatis vel captatio joci est vel nullum motivum, vel plane insufficiens ad ejusmodi actiones ab homine sanæ mentis ponendas; sine omni tamen motivo aut *apparenter* saltem sufficienti agere hominem prudentem, est physice impossibile : tum quia, si quis hæc ob ejusmodi rationem faceret, hoc ipso haberetur mente captus; adeoque homini sanæ mentis id agere physice repugnat; ergo. Atqui ubi est *physica impossibilitas*, non potest vera possibilitas asseri; ergo.

370. *Obj. I.* S. Aug., pluribus in locis testatur, voluntatem sine delectatione non moveri aut agere posse; e. g. L. 1 ad Simpl., q. 2, n. 21 : *Quis animo complectatur aliquid, quod cum non delectat?* et ib., n. 22 : *Voluntas ipsa, nisi aliquid occurrerit, quod delectet atque invitet animum, moveri nullo modo potest.*

R. — *D.* S. Aug. passim testatur, voluntatem, in quantum est facultas mali adversativa, non moveri, etc. *N.* in quantum est facultas boni prosecutiva *subd.* non moveri aut agere posse sine delectatione stricte et proprie sumpta, seu amore rationem jucundi prosequente *N.* sine delectatione improprie sumpta seu amore qualicumque *C.* S. Doctor passim utitur voluntate pro facultate *prosecutiva;* tum quia hæc nobilior habetur, et antonomastice vocatur voluntas; tum quia hujus actus frequentiores ac notiores sunt, ac præterea opportuniores erant ad ostendendum *Pelagianis*, nihil boni absque gratia inchoari, desiderari et haberi posse.

Inst. 1. Voluntas est facultas *essentialiter appetitiva*, sicut intellectus est facultas cognoscitiva; adeo ut quemadmodum nulla potest esse operatio intellectus, nisi cognitio sive affirmet, sive neget : ita nulla sit actio voluntatis, nisi volitio seu appetitus boni sive *amet*, sive *oderit* : sed voluntas nec velle, nec appetere potest bonum, nisi ipsi placeat, eique proponatur ut conveniens; ergo.

R. — *N. M.* Quamvis enim voluntas possit eatenus dici *essentialiter appetitiva*, quatenus appetitus communis est tam irascibili, quam concupiscibili, motumque duntaxat intentionalem et affectum significat; et hinc omnis voluntatis actio forte certius dici queat *affectio* quædam circa objectum, quam quælibet intellectus operatio dicatur objecti repræsentatio : male tamen statuitur, omnem voluntatis actionem esse *formaliter prosecutivam boni*, et hinc tum eamdem, tum voluntatem essentialiter dicere appetitum concupiscibilem seu boni, quia sicut negatio formaliter non est affirmatio, sic nec aversio et fuga est prosecutio.

Inst. 2. *Finis* juxta omnes est prima causa bonitate sua cæteras excitans, et ejus causalitas seu ratio, qua tendit in effectum, est metaphorica motio voluntatis : sed motio primaria, quam bonitas finis efficit in voluntate, est complacentia vel *delectatio;* ergo prima omnium voluntatis actio est delectatio. Et quandocumque homo agit, semper agit ex *amore finis ultimi* et beatitudinis saltem universim spectatæ; ergo omnis actionis humanæ principium est amor boni seu delectatio.

R. — *D. M.* Finis ultimus est prima causa bonitate sua movens *C.* finis intermedius et proximus *subd.* si sit positivus, movet sua bonitate *C.* si sit privativus *N.* Quemadmodum plures actus sunt, quibus voluntas *aversatur* objectum, ita et motivum et finis horum actuum dari debet, qui non potest esse bonitas, sed malitia objecti; adeoque et finis *privativus* debet admitti, qui est malum, quod propter se abhorretur; sicut communius statuitur finis *positivus,* qui est bonum, quod propter se expetitur. Quia tamen, si ultimam agendi rationem attendamus, aversamur ideo malum, ut beati et felices simus, et ipsa beatitudo non minus mala omnia excludit, quam bona complectitur; hinc nonnisi finis, qui sit intermedius aut *proximus,* potest esse privativus.

Ex hoc tamen, quod finem *ultimum* admittamus movere sua bonitate, sequitur quidem complacentiam esse principium *remotum* omnium actionum humanarum, non vero proximum : sed, ut supra jam diximus, de proximo tantum, non autem remoto, actionum humanarum principio hic disceptatur; quia de actionibus *liberis, supernaturalibus* et *meritoriis* agitur, cujusmodi non sunt actus immediate ad beatitudinem terminati, vel ab ea profecti, utpote necessarii, naturales, et hinc nullius meriti.

Inst. 3. Delectationis gradum esse mensuram et regulam ardoris et impetus quo voluntas fertur in objectum, patet ex Aug. tum L. 2 de pecc. mer. et remiss., c. 17, n. 26, scribente : *Nolunt homines facere, quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat; tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quam bonum sit novimus, eoque delectamur ardentius;* tum L. de spir. et litt., c. 35, n. 63.

R. — *D. Ass.* Gradus delectationis liberæ ac deliberatæ est regula et mensura ardoris et impetus, quo voluntas fertur in objectum, illudque eligit ac prosequitur *C.* gradus delectationis prævenientis usum rationis et indeliberatæ *N.* Testimonia Aug. agunt solum de delectatione, quæ *deliberationem* sequitur, et liberæ est electionis.

Patet id imprimis, quia in utroque textu fit mentio actionis per verba : *Nolunt facere, quod justum est; fieret justitia;* quæ non tantum voluntatis actum deliberatum priorem, qui est consensus; sed et posteriorem, qui intentio vocatur, atque hinc *deliberationem* exigit : tum quia ex principiis S. Aug. delectatio et dilectio justitiæ sunt quid unum et idem, in utroque autem capite dilectio deliberata asseritur : in fine quidem prioris, n. 27 : *Tanto magis delectat opus bonum, quanto magis diligitur Deus summum atque incommutabile bonum, auctor qualiumcumque bonorum omnium;* similiter cum in fine posterioris dictum esset : *Nisi tantum delectet, quantum diligendum est;* postea c. 36, orditur ab expositione justitiæ per duplex præceptum dilectionis : denique quia *scopus* utrobique intentus exigit intelligi motum voluntatis liberum.

Inst. 4. Necesse esse, ut voluntas sequatur majorem delectationem, docet

idem S. Doctor in exposit. ad c. 5, ep. ad Galat., n. 49 : *Quod amplius nos delectat, secundum id operemur, necesse est;* et L. de spir. et litt. cap. cit., ubi n. 63, ait : *Quis nesciat, non esse in hominis potestate quid sciat, nec esse consequens, ut quod appetendum cognitum fuerit appetatur, nisi tantum delectet, quantum diligendum est.*

R. — *D. Ass.* Necesse est, ut voluntas sequatur majorem delectationem indeliberatam *N.* ut sequatur majorem delectationem deliberatam *subd.* necesse est necessitate stricta et antecedente *N.* minus stricta et consequente, quam passim intelligit S. Aug. usurpando vocem *necesse*, ut ex L. 5 contra Jul., c. 16; L. 1 de nupt. et concup., c. 12, etc., patet *C.* Textum *primum* intelligendum esse de libera et *deliberata delectatione*, patet

1° Ex *ipsis verbis;* tum quia hæ voces, *hoc me delectat, hoc mihi placet*, in sensu usitato actum voluntatis liberum significant : tum quia non dicit : quod amplius nos delectat, secundum hoc *velimus*, necesse est, sed, *operemur*, necesse est, et paulo post : *secundum hoc vivimus, secundum hoc operamur;* adeoque non agitur hic de delectatione, quam immediate sequitur volitio; sed quam proxime excipit *actio externa* et vivendi ratio : atqui delectationem indeliberatam non immediate sequitur actio externa, sed intermedia, tum voluntatis consensus, tum propositum efficax et electio, quæ deliberatæ delectationes sunt necessitate consequente inferentes actionem externam; ergo.

2° Ex *æquipollentia sensus;* quia axioma allatum æquivalet huic : Quod amplius dilexerimus, secundum id nos vivere, seu operari manifestum est; quam propositionem in eadem expositione ad proximos versus quasi prioris repetitionem subjicit.

3° Ex *contextu;* quia objectæ propositioni continuo hæc subjunguntur : *Ut verbi gratia occurrit forma speciosæ fœminæ, et movet ad delectationem fornicationis, sed si plus delectat pulchritudo illa intima et sincera species castitatis, per gratiam quæ est in fide Christi, secundum hanc vivimus, et secundum hanc operamur;* ubi sicut *delectatio fornicationis* intelligitur deliberata, utpote distincta a motu tentationis indeliberato præcedente et movente, sic etiam major delectatio cœlestis ex motu castitatis indeliberato proveniens pro *complacentia libera* est habenda : maxime cum hic ponatur tanquam proximum actionis et instituti vivendi principium.

4° Ex *scopo* vel *occasione;* quia ubi hanc sententiam profert S. Doctor, expendit verba Apostoli, quæ enuntiant, non esse sub lege ductos a spiritu, probatque illos spiritu duci, in quibus fructus S. Spiritus, *charitas* nempe *gaudium, pax*, etc., regnant, illos autem non duci, in quibus regnant *peccata*, ac demum unius præ altero regni eminentiam ad majorem delectationem vel in his fructibus, vel in peccato reducit : unde sicut hæc regna eorumque distinctiva actus *liberos* designant, sic et pro eminentiæ notis delectationes deliberatas arguunt. Idem dicendum de textu *secundo*.

Inst. 5. Experientia constat, tanto vehementius nos aliquid velle, quanto ardentius id nos delectat : et videtur contra rei naturam, ut delectatio minor vincat majorem, sicque voluntas non feratur semper ac infallibiliter ad id, quod amplius delectat.

R. Quoad 1^um^ experientiam non id testari in delectatione *indeliberata*, sed duntaxat in libera, ideoque hunc tantum illius *paræmiæ* esse sensum : quanto efficacius aliquid volumus, atque hinc deliberate delectamur ardentius, tanto vehementius id facere proponimus, atque ipso opere exequimur.

Quoad 2^um. *D.* Videtur contra rei naturam, ut delectatio deliberata minor vincat majorem *T.* ex dictis contra axioma 1^mum. Videtur contra rei naturam, ut delectatio indeliberata minor vincat majorem *subd.* si comparetur præcise delectatio una ad alteram *C.* si utraque comparetur ad voluntatis libertatem *N.*

Delectatio indeliberata major magis sollicitat et inclinat voluntatem ad consensum, quam minor; et in hoc *major vincit minorem :* voluntas nihilominus hinc minus, illinc magis sollicitata et inclinata, nec *necessario,* nec *infallibiliter,* nec *semper* sequitur majorem inclinationem, aut a majore ad assensum determinatur; sed sub ipsa etiam inæqualitate *propensionis* retinet indifferentiam *electionis* et activam, seipsam elective determinat, sæpiusque adoptat minus delectabile præ majore delectatione.

371. *Obj. II.* S. Aug. docet, *omnem gratiam* esse inspirationem sanctæ dilectionis et delectationis. *Dilectionis,* L. de sp. et litt., c. 3; *charitatis,* L. 1 ad Simpl., q. 1; *amoris,* L. Disp. cont. Fortunat; *bonæ concupiscentiæ,* L. de sp. et litt., c. 4; *cupiditatis boni,* L. 2 ad Bonif., c. 9; *bonæ voluntatis,* L. de gr. Chr., c. 24, etc.; *delectationis* et *suavitatis* maxime L. 2 de pecc. mer., c. 18, 19, et enarr. in Ps. 84; *dulcedinis,* L. 2 ad Bonif., c. 9; *condelectationis,* L. 1 de nupt. et concup., c. 30; *jucunditatis* in enarr. Ps. 85; *voluptatis,* Tr. 26 in Joan., etc.

R. — *D.* Gratia in sensu absoluto omnis est inspiratio, etc. *N.* in sensu accommodo *subd.* est inspiratio dilectionis et delectationis proprie ac stricte sumptæ *N.* minus proprie ac late sumptæ *C.* Plus non evinci ex tot nominibus ostendit tum ipsa hæc vocabulorum *æquipollentia,* qua voluntas quæcumque bona charitas appellatur : tum illud, quod sequeretur omnem gratiam esse charitatem *habitualem,* cum etiam illa, quæ diffunditur in cordibus nostris, charitas soleat ab Aug. frequenter pro quacumque gratia usurpari. Porro hic sensus et minus universalis et minus proprius notandus etiam est pro reliquis corollariis et eorum probationibus.

Inst. 1. Delectationem hanc sanctam et gratiam habere suos *gradus,* nec semper esse *efficacem* et conjunctam cum effectu, patet tum ex *verbis* Aug., serm. 17 de verb. Apost., c. 2 (al. serm. 159, n. 2) : *Amanda est justitia, et in justitia amanda gradus sunt proficientium;* et L. de gr. et lib. arb., c. 15 : *Gratia Dei semper est bona, et per hanc fit ut sit homo bonæ voluntatis,... per hanc etiam fit ut ipsa bona voluntas, quæ jam esse cœpit, augeatur, et tam magna fiat, ut possit implere divina mandata quæ voluerit, cum valde perfecteque voluerit.* Tum ex *conversione* S. Aug., quam ipse in Libris Confess. descripsit : in hac enim Deus primum data gratiæ suavitate oppositas cupiditates reddidit minus jucundas, ut ait L. 6, c. 5, tum conscientiæ stimulis illum pupugit L. 7, c. 8; postea cœpit ad bonum incommutabile trahere ibid., c. 17; consecuta hinc est charitatis et cupiditatis pugna L. 8, c. 5; succedente deinceps nova gratia impediebatur vis concupiscentiæ et relapsus in pristina peccata ibid., c. 11; tandem obtenta est victoria jucunditate maxima consecuta, ut L. eod., c. 12, narratur.

R. Quoad 1^am *p.* — *D.* Sancta delectatio et gratis habet suos gradus hoc sensu, quod alia sit remote, alia proxime sufficiens, vel alia sit gratia ad volendum, alia ad exequendum, vel alia det simpliciter posse, sed cum quadam difficultate; alia vero etiam cum facilitate *C.* hoc sensu, quod e duabus *gratiis vero sufficientibus* sive ad volendum, sive ad agendum alia

vel absolute in se, vel relative ad oppositam concupiscentiam sit minor, et hinc non præstet ad volendum vel agendum, alia vero tanquam absolute vel relative major id præstare queat *N*.

Quoad 2am *p. D.* Gratia non est semper efficax ob hominis arbitrium libere eam respuens *C.* præcise ob minores virium gradus, aut oppositæ cupiditatis indeliberatæ majorem resistentiam *N.* Textus *prior* ad delectationem maxime indeliberatam plane est impertinens : *alter* sive de gratia successive majore, sive de eadem gratia successive majorem effectum obtinente agat, nihil adversariis favet; cum plenus et perfectus effectus non in *gratiæ entitatem*, sed in voluntatem adjutam ac deliberate agentem referatur : item tenet de postremo, in quo sub nomine *parvæ gratiæ* intelligi gratiam orationis ac remote sufficientem, n. 330, ostensum est.

Demum *conversionis Augustinianæ* exemplum probat quidem varietatem gratiarum, luctam gratiæ cum cupiditatibus, et successivum salutis profectum quæ omnia et nos admittimus; non vero probat, aut gratiæ *minoris* insufficientiam, aut *majoris* necessariam vel infallibilem vim, aut inefficaciam præcise ex indeliberatæ cupiditatis superioritate profluentem.

Inst. 2. Delectationem victricem esse gratiam efficacem, patet rursus ex Aug., L. de gr. et corr., c. 11, n. 31 : *Secunda* (gratia) *plus potest, qua etiam fit, ut velit, et tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* L. de sp. et litt., c. 29, n. 51 : *Inspirata gratia suavitate per Spiritum sanctum facit plus delectare quod præcipit, quam delectat quod impedit;* L. 2 de pecc. mer., c. 19, etc.

R. — *D.* Delectatio scilicet indeliberata victrix, h. e. habens in se majores suavitatis gradus, quam opposita cupiditas, est semper gratia efficax *N.* victrix, h. e. quæ, quamvis gradibus minor, ita allicit, vel allectura prævidetur voluntatem, ut ipsa ampliorem delectationem ex libera electione sua habeat in bono proposito, quam in malæ cupiditatis illecebris *C.* vel *subd.* est aliqua gratia efficax *C.* est omnis seu convertibiliter gratia efficax *N.* Sensum nostrum comprobant ipsa Aug. testimonia, quia in prioribus omnibus superioritas et victoria non adjungitur delectationi *indeliberatæ* seu entitati gratiæ, sed delectationi *deliberatæ*, seu voluntati et dilectioni : hoc ipsum etiam asserendum esse de postremo, liquet ex *contextu;* ubi posterioribus verbis delectatio per dilectionem liberam explicatur.

Inst. 3. Delectationem victricem necessario sequi voluntatem et effectum, patet ex Aug., L. 13 de Civ., c. 7 : *In abundantia gratiæ Spiritus illius, qui ubi vult, spirat, tantum Christum amare possent, ut eum in tanto vitæ discrimine.... negare non possent.*

R. — *D.* Delectationem indeliberatam et præcise ex se majorem, seu victricem sequitur necessario effectus *N.* delectationem vel deliberatam, vel etiam indeliberatam, prout congruam ex divina præscientia *subd.* sequitur effectus necessario necessitate antecedente *N.* mere consequente *C.* Responsioni congruit textus Augustini, in quo *non posse* idem sonat ac *nolle;* quod patet tum ex his præcedentibus : *Qui mortem, cum possent, ideo non distulerunt, quia maluerunt Christum confitendo finire vitam*, etc., tum ex iis, quæ sequuntur : *Quibus cum tanta gratia est præmissa et prærogata mors Christi, ut ad eum acquirendum suam non cunctarentur impendere.*

372. *Obj. III.* Systema delectationis relative victricis, prout a *Catholicis* adoptatur, satis differt a *Janseniano;* ergo non est rejiciendum. *Ant.* patet :

1° *Catholici* delectationem victricem statuunt cum indifferentia judicii, et hinc cum vera libertate conjunctam : *Janseniani* autem eamdem penitus sejungunt a deliberatione et indifferentia judicii : 2° *Priores* volunt, ex victrice delectatione sequi duntaxat infallibiliter effectum, et voluntatem nunquam ponere oppositum delectationi superiori : *posteriores* amplius quid exigunt, ac delectationi tribuunt : 3° *Illi* necessitatem solum improprie dictam admittunt : *hi* proprie dictam intelligunt.

Ad arg. R. 1°. — *N. Cons.* Nobis non tantum animus non est, Catholicos auctores qui propositiones *Jansenii* damnatas detestantur, et formulæ Alexandrinæ sincera mente subscripserunt, aut, si opus foret, subscribere parati sunt, invidioso *Jansenistarum* nomine compellare; sed nec eorum opinionem, quod alii faciunt, censura notamus. Unde quæ hactenus dicta sunt, tanquam argumentationem theologicam more in Scholis usitato protulimus : et alias addidimus rationes, ex quibus falsitatem systematis probare contendimus.

R. 2°. — *N. A. Ad prob.* R. Quæ ibi *discrimina* afferuntur, non sufficere, cum eadem a celeberrimis *Jansenii* discipulis admittantur. Quoad 1^um^ enim Petrus *Nicole* sub schemate Pauli Irenæi Disq. 6, a. 4, ita scribit : *Speciali hujus status et viæ conditione fit, ut nihil homini proponatur ad merendum et demerendum, nisi per judicium indifferens.*

Quoad 2^um^. Abbas de *Bourzeis* Collat. 4, c. 29, ait : *Quando dicimus, non posse dissentiri gratiæ efficaci, tantum volumus intelligi per eam impotentiam, quod nunquam contingat huic dissentiri.* Similia Paul. Iren., Disq. 6, a. 3, profert.

Quoad 2^um^ *de la Lane* in Conformitate Thomistarum cum Jansenio part. 2^a^ inquit : *Hæc necessitas impropria tantum est, quæ significat tantum certitudinem effectus, quæque nullo modo excludit potentiam ad oppositum.* Itaque oportet non tantum indifferentiam judicii mere speculativam, sed practicam, infallibilitatem non antecedentem, sed tantum consequentem, necessitatem non ortam ex superioritate gratiæ, sed in liberi consensus prævisione fundatam admittere, ut vera differentia interveniat.

Inst. 1. Hoc systema male rejicitur tanquam inimicum *libertati humanæ.* Nam delectatio sancta victrix, in qua statuitur gratia efficax, nihil aliud est, quam delectatio *moraliter* determinans, vel ita movens voluntatem ad assensum, ut reddatur *moraliter* impossibilis dissensus : sed delectatio sancta moraliter determinans vel ita movens voluntatem potest dari etiam sine læsione libertatis, ut etiam e *Societate* admittunt Suarez, Ripalda, Tanner, etc., atque tum paritas cum tentatione gravi, tum timor mortis temporalis et amor vitæ corporeæ naturaliter impressus, et tamen cum libertate compossibilis ostendunt; ergo.

R. — *N. Ass. Ad prob. D. M.* Gratia efficax et victrix delectatio nihil aliud est, quam delectatio qualiscumque, et quomodocumque moraliter determinans, etc. *N.* quam delectatio systematica et certa lege moraliter determinans *C. M.* Similiter *D. m.* sed delectatio qualiscumque, seu quomodocumque moraliter determinans potest dari sine libertatis læsione *T.* systematica, seu certa lege determinans *N.* Delectationem relative victricem ex legibus systematis hactenus expositi esse inimicam libertati liquet ex probationibus allatis.

Præterea, cum hic statuatur, voluntatem non posse agere *nisi ex delectatione,* nunquam etiam agere secundum delectationem *inferiorem,* aut ubi delectatio utrinque est *æqualis,* ac tandem infallibiliter agere secundum

delectationem *superiorem;* sequitur omnino, delectationem victricem esse unicum antecedens ac inevitabile principium determinationis, voluntati vero nec electionem, nec, si vim determinandi etiam habet, usum et exercitium relinqui. Quare nihil juvat, a laudatis Auctoribus admissam esse *delectationem aliquam,* quæ illæsa hominis libertate moraliter certo connectatur cum voluntatis assensu, nisi ostendatur, ab iisdem etiam idem systema et omnem *delectationis relative victricis* œconomiam esse adoptatam.

Inst. 2. Inter *Catholicos* hoc systema mitigatum imprimis approbarunt *Card. Laurea* in Opusc. 3 de gratiis actualibus, et D. *d'Aubigné* Archiep. Rothomagens. in Docum. pastorali an. 1708; tum illud præformarunt Francisc. *Macedo* in Cortina et Scrinio, Cardinalis *Norisius* in Historia Pelagiana, et Antonin. *Massoulié* in D. Thoma sui interprete : demum aperte propugnarunt Nicolaus *l'Herminier* in summa Theologiæ, Gaspar *Juenin* in Institutionibus Theologicis, Ludov. *Hubert* in Theologia Dogmatica et Morali, *Berti* in Disciplinis Theologicis, aliique plures; ergo cum horum fides et doctrina non sit suspecta, systema delectationis victricis tanquam innoxium agnosci debet.

R. 1°. Plures sunt, qui negant partim *Ant.,* partim *Cons.* Prius quidem, quia contendunt *Lauream* hoc unum docuisse, quod ex gratia delectatio quædam velut ex causa effectus profluat, sed quæ sit motus omnino deliberatus et ex determinatione voluntatis propria ortus.

Aubigneum voluisse solum, sententiam ideo præcise non mereri censuram, quia vim et efficaciam gratiæ in victrice delectatione ponit, cum sensus Catholicus subesse possit.

Macedum asseruisse quidem gradus gratiæ diversos, nec ad omnem ejus sufficientiam postulasse potestatem operandi proximam et expeditam, quin tamen reliqua systematis capita admitteret.

Norisium in vindiciis ter repetendis priora sua asserta attemperasse vel explicuisse, ut cum Macedi sententia convenire se doceret.

Massoulieum male sensisse, utpote quem Tourneli Tr. de grat. Quæst. 3, sub finem ostenderet, deserta hic schola Thomistica ad Jansenios transiisse.

Posterius vero, quia contendunt consequens supponere falsum, cum posteriorum Auctorum fidem et doctrinam plane suspectam reddiderint non solæ Theologorum denuntiationes, sed Episcoporum gravissima judicia in mandatis suis et documentis pastoralibus. Ex eorum pluribus sufficiat laudare Episcopum *Vapincensem,* qui an. 1711. Summam l'Herminerii etiam secundo editam; Card. *de Bissy.* Ep. Meldensem, qui an. 1711, institutiones Juenini, et an. 1712, animadversiones pro eodem auctore scriptas; Fenelonium Archiep. Cameracensem, qui an. 1711. Theologiam Lud. Haberti frustra defensam; *Saleonium* Archiep. Viennensem, qui an. 1744. Disciplinas Berti censuris theologicis affecerunt et prohibuerunt.

R. 2°. *Transeat* totum; quia nostrum non esse putamus, Catholicorum scriptorum positiones hæreseos aut erroris damnare. Sufficiat nobis oppositæ sententiæ falsitatem ostendisse, quæ non hoc ipso etiam abstergitur, si ut ab errore libera modestiæ ergo permittatur.

ARTICULUS III.

AN EFFICACIA GRATIÆ STET IN CONGRUITATE AUXILII QUALICUMQUE?

373. *Nota.* Efficaciam gratiæ in actu primo explicandam esse per *congruitatem* quamdam seu aptitudinem et proportionem auxilii ad effectum infallibiliter obtinendum conveniunt omnes, qui tum phrasin S. Aug., tum sensum, in explicanda gratiæ efficacis notione sequuntur. Is enim, ne quid ex aliis ejus scriptis proferam, L. 4 ad Simpl., q. 2, n. 13, loquitur : *Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut et moverentur, et intelligerent, et sequerentur. Verum est ergo, Multi vocati, pauci electi : illi enim electi, qui congruenter vocati : illi autem qui non congruebant neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati. Item verum est, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei : quia etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est, ut sequantur. Falsum est autem, si quis dicit : Igitur non miserentis Dei, sed volentis atque currentis est hominis; quia nullius Deus frustra miseretur : cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.*

Diversitas tamen est *in modo* exponendi congruitatem etiam eam, quæ non mere interna est auxilio, nec in certa ac infallibile motione morali superius refutata consistit, sed quæ externa est, et ab adjunctis petitur. Nam alii eam ponunt præcise in habitudine *ad effectum* futurum seu eventum, quod Molinæ tribuitur : alii in *contemperatione* quadam cum hominis ingenio, natura, affectibus variisque locorum ac temporum circumstantiis, ut Suarez addit : alii in multitudine, varietate, consonantia et conspiratione *plurium auxiliorum*, quorum quidem singula effectu suo possunt seorsim defraudari, at universa sic aggrediuntur hominem, obsident et fatigant, ut ab eo consensum certissime obtineant : ita Thomassinus.

374. *Dico* I. **Ad efficaciam gratiæ necessaria est congruitas, stans in habitudine auxilii ad eventum; non tamen sufficit.**

Ratio *primi* est; tum quia sicut gratia efficax in *actu secundo* dicit habitudinem ad consensum actualem, sic efficax in *actu primo* debet dicere habitudinem ad consensum futurum : tum quia sine hac habitudine non esset stricte, speciatim et proprie efficax, sed tantum generatim et latius, et solum intelligeretur gratia sufficiens.

Ratio *secundi;* tum quia ex sola ista habitudine, prout vel in entitate gratiæ, vel in voluntate, libera consensus causa, fundatur, non intelligitur aut existit gratia effectum *infallibiliter* habitura; cum gratiæ entitas possit conjungi cum dissensu, et voluntas libere ac contingenter sit consensura : tum quia alias proprie loquendo discrimen, quod inter gratiam sufficientem et efficacem intercedit, teneret se duntaxat ex parte *actus secundi,* non vero *primi;* quod apud plerosque etiam nostros male audit, et pro Societate nostra tum a Claudio Aquiviva an. 1613, tum a Mutio Vitelleschi an. 1616, improbatum est, et doceri prohibitum.

375. *Dico II.* **Ad eamdem efficaciam necessaria est congruitas, stans in attemperatione auxilii cum homine ejusque affectionibus;** non quidem, ut ea attemperatio præcise enuntiat proportionem auxilii ad personam et ejus circumstantias sive intrinsecas, sive extrinsecas; sed prout ea simul connotat eventum; quamvis nec sic accepta sufficiat.

Ratio *primi* est; quia de hac congruitate intelligendus est textus Augustini, num. 373 recitatus, ut ostendunt tum ipsa verba, tum contextus aliaque testimonia.

Ratio *secundi* est; tum quia gratia potest sortiri suum effectum independenter a quocumque loco, tempore, et aliis circumstantiis; ut testatur Aug. in Ench. scribens : *Quis porro tam impie desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere;* et Prosp. in Carm. de Ingratis, c. 16, canens :

> At vero omnipotens hominem cum gratia salvat,
> Ipsa suum consummat opus, cui tempus agendi
> Semper adest, quæ gesta velit : non moribus illi
> Fit mora, nec causis anceps suspenditur illis :

tum quia in gratia mere sufficiente potest esse eadem, imo major congruitas ad personam et circumstantias præcise considerata, quam in efficaci, quin tamen sequatur effectus; et e contra minor congruitas ejusmodi deprehensa subinde fuerit in gratia efficaci, qualis fuisse videtur, quæ cor *Assueri* transtulit in mansuetudinem, mulierem *peccatricem* Luc 7 convertit, et *Saulum* minarum et cædis in discipulos Christi spirantem subito immutavit.

Accedit, quod sine congruitate hujusmodi speciali ex sola libertate creata satis intelligi ac fieri queat, cur idem homo in iisdem circumstantiis uni gratiæ consentiat, et alteri etiam numero tantum distinctæ dissentiat.

Ratio *tertii* patet tum ex num. priore, tum ex verbis Aug. in notamine laudatis, ubi congruitas sub respectu *ad eventum* semper proponitur; secundum quem loquendi modum alia explicanda sunt, ubi ille respectus aperte non exprimitur. Id ipsum declarat Suarez, L. 5 de gr., c. 62. Accedit testimonium S. Aug., L. 12 de Civ., c. 6, perseverantiam in bono unius præ alio ad libertatem referentis : *Si enim aliqui duo æqualiter affecti animo et corpore videant unius corporis pulchritudinem, qua visa unus eorum ad illicite perfruendum moveatur, alter in voluntate pudica stabilis perseveret, quid putamus esse causæ, ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala?.... Si eadem tentatione ambo tententur, et unus ei cedat atque consentiat, alter idem qui fuerat perseveret; quid aliud apparet, nisi unum voluisse, et alterum noluisse a castitate deficere?*

Ratio *quarti* est; tum quia entitas gratiæ in actu primo efficacis conjungi potest cum dissensu, seu gratia hæc ex natura sua est repudiabilis; tum quia nec ex proportione solitaria ad voluntatem ejusque affectiones, nec ex habitudine ad eventum habetur infallibilitas.

376. *Dico III.* **Ad efficaciam gratiæ universim explicandam prorsus insufficiens est congruitas, stans in multitudine et consonantia plurium auxiliorum.**

Ratio est; quia sequeretur 1° gratiam primam *Angelis, Adamo*, reliquisque postea hominibus datam non fuisse, imo nec esse potuisse efficacem :

2° Nullum dari singulare gratiæ auxilium certo ac infallibiliter efficax, omneque auxilium, quod seorsim datur, esse inefficax : 3° Non esse possibilem *instantaneam* peccatoris obdurati conversionem, aut subitaneum actum virtutis heroicum : sed hæc omnia videntur absurda; partim quod repugnent communi Theologorum sententiæ, et satis etiam manifestæ ex Scriptura et historia Ecclesiastica experientiæ : partim quod divinæ omnipotentiæ adversentur; ergo.

Conf. Quamvis in hoc systemate recte salvetur creati arbitrii *libertas*, et asseri possit infallibilitas gratiæ efficacis *vaga* et *indeterminata*, sicut similem necessitatem peccandi ex pluribus tentationibus ortam exposuimus; nequit tamen satis explicari certitudo et *infallibilitas* divinæ providentiæ conveniens ac propria.

ARTICULUS IV.

IN QUONAM STET EFFICACIA GRATIÆ, TOTAQUE EJUS ŒCONOMIA?

377. *Nota I.* Tria sunt, quæ in gratia efficaci distinguere oportet; 1^um^ est vis seu *virtus effectiva* consensus : 2^um^ actualis, et formalis ejusdem consensus *effectio* seu productio : 3^um^ *infallibilis connexio* gratiæ seu auxilii ipsius cum actuali et formali consensus effectione. Prius juxta omnes convenit auxilio *per se*, ab intrinseco, et ex vi præcise suæ entitatis physicæ : cum enim gratiam etiam in *actu primo* efficax supponatur esse causa propria et per se salutaris consensus, et quidem in suo genere proxima et completa; sequitur omnino virtutem efficiendi essentialem illi esse et *intrinsecam*. Accedit, quod ex dictis gratia sufficiens physice consistat in aggregato ex gratiis excitantibus et principiis gratiæ adjuvantis, proportionatam et expeditam ad effectum potentiam præstante; adeoque id multo magis gratiæ *efficaci* sit tribuendum. Alterum habetur ab actione, qua consensus salutaris a voluntate et auxilio simul agentibus et efficientibus indivisibiliter dependet. Postremum non provenire ab intrinseco et ab ipsa entitate auxilii, sed ab alio et *extrinseco*, hactenus ostensum est, in eoque conveniunt nostri omnes.

378. *Nota II.* Porro observandum : 1° Distingui posse triplicem infallibilitatem; aliam *objectivam;* quæ est infallibilitas objecti, vel quatenus hoc est terminus alicujus actionis infallibilis, vel quatenus objectum sic erit necessitate sive antecedente, sive consequente : aliam *formalem cognoscitivam;* quæ est infallibilitas ut cognita, vel infallibilitas cognitionis, qua infallibiliter objectum cognoscitur, quale est, aut erit : aliam *formalem affectivam;* quæ est infallibilitas ut volita, vel infallibilitas volitionis, quæ infallibiliter objectum decernitur, quale est, aut erit.

2° In gratia efficaci considerari posse, imprimis præcise rationem *efficaciæ secundum se* sumptæ et sine ullo alio respectu, præterquam ad consensum : deinde rationem *medii providentiæ divinæ* ad obtinendum infallibiliter consensum : demum rationem specialis beneficii Dei consensum præ dissensu misericorditer et benevole intendentis.

3° Gratiam efficacem spectari posse, vel prout præscindit a Deo, qui dat, et a tempore, quo datur : vel prout collata est a Deo in statu naturæ *integræ* : vel prout jam datur in statu naturæ *lapsæ*.

379. *Dico I.* **Efficacia gratiæ quoad infallibilitatem connexionis objectivam, habetur a futuritione conditionata consensus :** quoad infallibilitatem *cognoscitivam* a scientia media de consensu sub hypothesi talis auxilii conditionate futuro : quoad infallibilitatem *affectivam* a decreto Dei dependenter a scientia media prædefinientis consensum, seu conferentis gratiam ex benevola intentione consensus.

Ratio primi est ; infallibilitatem *objectivam* haberi ex futuritione conditionata consensus, nihil aliud est, quam ad complexum ex veritate conditionata operationis et positione auxilii haberi infallibilem certitudinem objecti sive consensus. Sed ad hoc complexum sequitur ista certitudo ; quia ex his præmissis : *Si Petro detur auxilium A, consentiet : atqui datur illi auxilium A,* sequitur hæc consequentia necessaria : *ergo consentiet;* cum ex veritate conditionali et purificatione conditionis infallibiliter inferatur conditionatum ; ergo.

Conf. Consensus futurus *utroque modo* habet infallibilitatem objectivam : 1° quidem, quia est objectum scientiæ mediæ certæ ac infallibilis : 2° quia est objectum, in quod gratia efficax tendit, et posita gratia determinate est id, quod est, adeo ut necessitate consequente repugnet, esse aliud quid vel dissensum. Sed esse *futurum* habetur a futuritione ; et quod sit *determinate* consensus posita gratia, habetur a veritate conditionali et purificatione conditionis ; ergo.

Ratio secundi est ; quia Deus per scientiam mediam non tantum infallibiliter *subjective* cognoscit futuritionem consensus sub certo auxilio, sed ipsum etiam *auxilium* constituit in ratione infallibiliter connexi cum consensu. Nam ex eo, quod Deus per scientiam mediam prævideat consensum futurum, si poneretur tale auxilium, eadem certitudine auxilium tale, si detur, sortietur effectum seu consensum, qua certitudine Deus præscit auxilium fore sortiturum effectum, si daretur ; quia si auxilium in sensu composito *scientiæ mediæ,* cui subest, frustraretur effectu, falleretur ipsa Dei præscientia : sed certitudo, qua Deus hoc per scientiam mediam præscit, est infallibilis ; quia Dei scientiam falli absolute repugnat ; ergo ex eo, quod Deus per *scientiam mediam* hoc præsciat, auxilium infallibiliter sortietur effectum ; ergo et a scientia media provenit, seu constituitur auxilium in ratione infallibiliter connexi cum consensu.

Conf. Infallibilitas connexionis *cognoscitiva* habetur a cognitione, seu scientia certa et infallibili Dei : sed non habetur a scientia *simplicis intelligentiæ;* quia hæc solum est de possibilibus, non autem futuris, et possibilem duntaxat consensum pro objecto habet : nec habetur a scientia *visionis;* quia hæc decretum Dei absolutum sequitur, cognoscit duntaxat absolute futura, et pro objecto gratiam in actu secundo efficacem habet ; ergo habetur a scientia media.

Ratio tertii est ; quia per ejusmodi *decretum prædefiniens* non tantum Deus fit certus ac indubius tum ratione sui affectus, tum ratione consensus, sed ipsum etiam auxilium denominatur infallibiliter connexum cum consensu. Nam Deus per decretum hoc non solum vult et intendit consensum simpliciter, sed consensum per tale auxilium ; ergo sicut hic infallibilitas consensus habetur a *decreto Dei* absolute et efficaci, utpote quod falli simpliciter repugnat ; sic et infallibilitas connexionis auxilium inter et consensum ab eodem repeti potest : præsertim quia, etiamsi nulla præcessisset veritas conditionalis, nec scientia media de futuro consensu, nihilominus

auxilium in statu absoluto, ut subest *illi prædefinitioni,* infallibiliter connecteretur cum consensu : quod suppositum quamvis impossibile de facto sit, tamen id, quod probandum erat, satis ostendit.

Conf. Si Deus auxilium efficax conferret absque eo, quod intenderet consensum et bonum illi, cui auxilium confert; id daretur a Deo præcise quatenus est *sufficiens* ad consensum salutarem : sed auxilium præcise sub hac ratione collatum nullam dicit *affectivam* infallibilitatem; utpote qua caret auxilium præcise sufficiens; ergo sine prædefinitione non habetur infallibilitas affectiva; ergo ex opposito ab illa hæc habetur.

380. *Dico II.* **Gratia in actu primo efficax præsentis status est gratia adæquate præveniens, entitative quidem indifferens, sed congrua; quatenus ut substans futuritioni conditionatæ, scientiæ mediæ et prædefinitioni consensus sub ipsa, a Deo datur.**

Explicatur. Dicitur 1° *gratia præveniens;* quæ scilicet sit sancta illustratio intellectus et pia affectio voluntatis; quia gratia efficax tum ab Apostolo, tum a S. Aug., *vocatio,* a Trid., et aliis Conciliis *pulsatio, motio, excitatio, illuminatio* aut *inspiratio* appellatur.

2° *Adæquate præveniens;* quæ scilicet connotet vel præsentia vel parata gratiæ adjuvantis principia, quibus voluntas elevetur et fiat potens ad supernaturaliter operandum; quia gratia hæc complectitur totum *actum primum* ad salutariter operandum, et est causa per se et propria, in suo genere proxima et completa salutaris consensus.

3° *Entitative indifferens;* non quasi gratia æque se habeat ex natura sua ad dissensum et consensum, cum per se solummodo voluntatem ad consensum sollicitet et moveat, minime autem *ad dissensum,* utpote ad quem voluntas contra gratiæ impulsum movetur a cupiditate vel alia affectione terrena : sed quatenus non habet *ab intrinseco* vim infallibilem, sed duntaxat contingentem, producendi consensum; ita ut, si voluntas consentiat, illa per auxilium excitans *moraliter,* et per adjuvans *physice* influat in consensum; si autem voluntas dissentiat, auxilium excitans frustretur suo effectu, principium vero adjuvantis gratiæ plane non agat.

4° *Congrua;* quia gratia efficax per congruitatem formaliter constituitur, et differt a gratia inefficaci. Quia vero *congruitas* hæc neque sufficienter per solam habitudinem ad eventum, neque universim et necessario per attemperationem quamdam specialem, neque probabiliter quidem per multitudinem et consonantiam auxiliorum constitui aut explicari potest; hinc additur

5° *Quæ ut substans futuritioni conditionatæ, scientiæ mediæ, et prædefinitioni datur;* quia congruitas sic explicata præstat omnia, quæ in prioribus desideravimus; tum quia non ab entitate gratiæ, sed *ab extrinseco* petitur : tum quia infallibilem connexionem auxilii cum consensu ostendit; cum hoc ipso, quod gratia sive his quasi formis extraneis subsit, sive ad eos quasi terminos respectum dicat et actu detur, infallibilitatem tum *objectivam,* tum *cognoscitivam,* tum *affectivam* possideat.

Probatur. Gratia efficax modo descripta complectitur omnia prædicata, quæ illi in præsenti lapsæ naturæ statu a Scriptura, Conciliis et Patribus tribuuntur. Nam

1° Debet esse *infallibiliter* connexa cum consensu, et quidem infallibilitate triplici memorata; quia ex dicendis habet infallibilitatem *affectivam,* hæc vero dirigitur a *cognositiva,* ista autem terminatur ad *objectivam* : sed

infallibilitas objectiva habetur a futuritione conditionata, cognoscitiva a scientia media, affectiva a prædefinitione ; nec aliunde sive ab entitate auxilii aut absolute, aut respective sumpti, sive a congruitate qualicumque repeti potest ; ergo.

2° Debet posse componi cum *libertate humana,* quia gratia est principium meriti, ad merendum autem et demerendum in statu naturæ lapsæ requiritur in homine libertas a *necessitate,* nec sufficit libertas a coactione : atqui hoc in nostra sententia fieri potest, non tantum, quia gratiæ entitas est indifferens, sed tum, quia sicut ipsa futuritio *conditionata,* sic et *scientia media* ad eam terminata, et *prædefinitio* ab hac dependens indirecte saltem impediri potest : tum quia hæc omnia non sunt principia ad operationem necessaria, sed *per accidens* tantum et respectu Dei requisita : tum denique, quia his etiam stantibus decretum applicativum omnipotentiæ est indifferens.

3° Debet esse *medium providentiæ divinæ,* seu aptum instrumentum, quo Deus non casualiter, sed certo, non cæco modo, sed provide obtineat liberum creaturæ consensum ; quia Deus per gratias efficaces maxime erga electos ostendit providentiam supernaturalem : sed per futuritionem conditionatam *remote* et objective, per scientiam *proxime* et formaliter id habetur, et Deus fit potens non casualiter, sed certo, non cæco modo, sed provide obtinere liberum creaturæ consensum ; ergo.

4° Debet esse *speciale beneficium* et singulare argumentum Dei miserentis ; quia si gratia *mere sufficiens* sit simpliciter materiale et formale beneficium, gratia efficax saltem in præsenti statu erit materialiter et formaliter majus beneficium ; tum quia non est ratio negandi Deo propriam rationem benevolentiæ in elargitione gratiæ efficacis : tum quia gratia naturæ lapsæ juxta S. Aug., non tantum est *potentior,* sed et *major,* quam illa naturæ integræ : sed non est formale beneficium sine intentione benevola conferentis, ut patet in eo, qui, dum metu naufragii sine voluntate favendi inimicis projicit merces, quas videt illis profuturas, non dicitur erga inimicos beneficus : neque est *formaliter majus* beneficium sine majore affectu, qui ut sit major, debet esse efficax, ac consequenter prædefinitio ; cum Deus *affectu inefficaci* in sua linea maximo possit intendere consensum sub auxilio sufficiente, quin tamen hinc magis sit beneficus in dissentientem sub eo auxilio ; ergo.

Infertur. 1° Discrimen inter gratiam actu efficientem et inefficacem desumi quidem ab actu secundo, quo una efficit, secus altera : inter gratiam tamen, quæ simpliciter dicitur efficax, et sufficientem non in actu tantum secundo, sed alterius etiam in actu primo esse positum.

2° Hoc discrimen in *actu primo* non esse *intrinsecum* ipsis entitatibus auxiliorum, aut provenire ex eorum natura vel gradu intensionis ; sed esse extrinsecum, seu provenire ab extrinseco : adeoque denominationem efficacis non esse essentialem et pure intrinsecam ; sed accidentalem, et vel *mere extrinsecam,* si hæc denominatio explicetur per prædefinitionem, et alia tanquam per formas extrinsecas ; vel *intrinsecam ab extrinseco,* si per ea tanquam per terminos explicetur, quibus positis in auxilio resultat respectus ad eosdem.

3° Si gratia efficax consideretur præcise *secundum se,* et accipiatur quomodocumque posita, distinguitur a sufficiente per solum respectum ad futuritionem conditionatam ; quia tunc præscinditur vel non intelligitur substare scientiæ mediæ ac prædefinitioni divinæ, quamvis reipsa ejusmodi status non sit realis, et nunquam fuerit, aut sit possibilis : si vero consideretur simul

ut *medium providentiæ divinæ*, aut benevolentiæ signum, et prout actu a Deo gratia collata fuit, vel confertur, alios respectus habet adjunctos, ut ex præmissis liquet.

4° Gratia efficax, maxime *perseverantiæ* in statu naturæ integræ collata dicebat duplicem duntaxat respectum, ad futuritionem nempe conditionatam et scientiam mediam, et inde distinguebatur a sufficiente; quia dabatur scientia media tantum *prælucente*, non autem dirigente : dabatur cum prævisione quidem consensus, non autem ex ejusdem intentione et eo affectu, ut, si prævisa fuisset caritura effectu, alia fuisset data; unde et dicitur *relicta* fuisse *libero arbitrio*, et vocatur auxilium sine quo non, non autem quo.

5° Gratia efficax, quæ de facto datur, triplicem respectum ad memoratos terminos dicit, eoque a sufficiente distinguitur; quia datur etiam dirigente scientia media, ex intentione efficaci consensus et eo affectu, ut alia daretur, si hæc prævisa fuisset non habitura consensum; unde dat non tantum posse sed et velle; vocatur auxilium, *quo fit, ut faciamus et perseveremus* : per illud Deus miseretur, cujus miseretur; discernit perfecte consentientem a dissentiente; inclinat hominum corda et voluntates, quo vult, etc.

381. *Obj. I.* Trid. statuit gratiam *intrinsece* efficacem stare cum libertate creata; ergo efficacia gratiæ non est repetenda ab extrinseco, sed ab intrinseco et ejus entitate vel motione. *Prob.* Illa gratia vel motio juxta Trid. stat cum libertate, quæ juxta *Calvinum* cum ea non stat, sed eam tollit; quia cum Concilium *Calvino* contradicat, eumque damnet, de eadem gratia intelligi debet : sed gratia intrinsece efficax, seu motio physice prædeterminans juxta *Calvinum* non stat cum libertate, sed eam tollit; quia *Calvino* non venit in mentem, quod gratia entitative indifferens, quam nos admittimus, libertatem tollat; ergo.

R. — *N. A. ad prob.* R. 1°. Argumentum hoc putidum esse sophisma, patet imprimis, si sic subsumatur : sed gratia *antecedenter necessitans* juxta Calvinum non stat cum libertate; ergo juxta Trid. cum libertate stat gratia antecedenter necessitans. Patet deinde, si similis forma transferatur ad aliam materiam, qualis est hæc : Illud Verbum juxta Conc. Nicænum est Patri æterno æquale et consubstantiale, quod juxta *Arianos* æquale non est, nec consubstantiale : sed juxta *Arianos* Verbum creatum seu in tempore productum æterno Patri non est æquale et consubstantiale; ergo *Verbum creatum* juxta Nicænum est Patri consubstantiale. Patet denique *invertendo* argumentum pro nostra sententia sine ulla sophismatis fallacia hoc modo : Cum illa motione vel gratia potest juxta Trid. voluntas humana dissensum componere, cum qua juxta *Calvinum* non potest : sed cum gratia efficaci hujus providentiæ, et secundum physicam suam entitatem considerata juxta *Calvinum* non potest humana voluntas componere dissensum; ergo juxta Trid. id potest; ergo nulla hujus providentiæ gratia efficax est ex vi suæ entitatis physicæ efficax vel physice prædeterminans.

R. 2°. — *D. M.* Illa gratia juxta Trid. stat cum libertate, quæ sub motione gratiæ a Tridentino agnita et approbata, juxta Calvinum non stat cum libertate *C.* quæ sub motione a Trid. vel rejecta vel in dubio relicta juxta Calvinum non stat *N. M.* Similiter *D. m.* Gratia intrinsece efficax juxta Calvinum non stat cum libertate, et hæc gratia etiam sub nomine intrinsece efficacis, vel sub motione præsertim determinante erat a Trid. agnita et approbata *N.* erat vel absolute rejecta, vel saltem in dubio relicta *C. m.* et *N. Cons.* Veritas

hujus responsionis elucet quasi *a priori* ex TRID., quod, ubicumque gratiæ efficacis cum libertate concordiam inculcat, nunquam gratiæ sive *intrinsece* efficacis sive *prædeterminantis* sub his aut æquivalentibus terminis meminit, sed solum appellat gratiam excitantem et moventem, sub eaque motione eam definit stare cum libertate, eo quod sub eadem motione id fuerit a *Calvino* negatum.

Porro an etiam omnis vel aliqua gratia excitans et movens in præsenti providentia sit *intrinsece efficax* aut *physice prædeterminans*, ut præterea censuit Calvinus; et an eadem cum libertate cohæreat, ut Thomistæ hac in parte Calvino oppositi censent? id certe TRID. verbis expresse omnemque dubitationem excludentibus nec affirmando, nec negando definivit; quamvis Theologi Catholici suam quisque sententiam illi conformare, aut ex eo deducere conetur, quod licet, et laudem meretur.

Inst. 1. TRID. vel loquitur de motione prædeterminante, vel de motione indifferente, vel de motione in genere, prout ab utraque præscindit? 2^um^ dici nequit; quia *Calvinus* minime negavit motionem indifferentem posse cum libertate componi : ergo vel 1^um^ vel 3^um^ est asserendum. Sed quodcumque ex utroque admittatur, sequitur motionem prædeterminantem stare cum libertate; ergo.

R. — *D.* 1^am^ *prop.* TRID. loquitur vel de motione prædeterminante, vel de indifferente sub conceptu *formali* et *explicito*, aut terminis uni vel alteri motioni aperte et indubitate æquivalentibus *N.* sub ejusmodi conceptu et terminis, ex quibus unam vel alteram significationem Theologi deducere conantur *C.* Quandoquidem Ecclesia permittit efficaciam gratiæ sive per auxilium intrinsece efficax, sive per auxilium entitative indifferens a Catholicis Theologis explicari, et sub anathematis pœna a PAULO V, aliisque Pontificibus prohibitum est, ne quis alterutram sententiam censura theologica notare præsumat; omnino patet, neutram sententiam a TRID. explicite et expresse definitam aut damnatam dici posse adeoque nec Concilium simili forma de una aut altera fuisse locutum. Sicut tamen licitum est Theologis, ut pro sua quisque sententia mentem TRID. conjecturis probabilibus indaget et captare conetur; sic et intellectam ab eodem motionem indifferentem dici posse ex prioribus colligimus.

Inst. 2. Si TRID. negasset hoc antecedens : *Datur gratia seipsa efficax;* Pelagianos idem pernegantes non damnasset, quod tamen præstitit : si vero approbasset illatum inde ab hæreticis hoc consequens : *Ergo tollitur humana libertas;* rem omnino gratam fecisset Luthero et Calvino, utpote qui illud tanquam rite illatum admiserunt. Sed Concilium damnavit et *Pelagianos*, et rem *Luthero* et *Calvino* gratam sua definitione minime præstitit; ergo nec gratiam a seipsa efficacem dari negavit, nec libertatis ruinam ex illa sequi concessit.

R. 1°. — *D.* 1^am^ *p. M.* Non damnasset *Pelagianos* ob hanc causam, quod negassent illud antecedens. *C.* non damnasset aliam ob causam *N. Pelagianos* æque ac *Semipelagianos* damnatos a TRID. fuisse ob negatam gratiæ interioris necessitatem ad opera salutaria et fidei initium, ex ejusdem, Sess. 6, can. 1, 2 et 3, constat. Quamvis vero *hæretici* isti putarent admissa gratia tolli liberum arbitrium, et fatum induci; id tamen non deducebant ex gratiæ *natura* aut *viribus intrinsecis*, sed ex ejus tanquam principii ad salutares actus necessario requisita existentia; uti ex eorum primario fundamento manifestum est : quare falsum est utrumque suppositum hujus

partis, quod nempe *Pelagiani* gratiam præcise intrinsece efficacem negaverint, et ideo damnati fuerint; cum potius damnata fuerit 4ª. *Jansenii* propositio, quæ asserit, illos in hoc fuisse hæreticos, quod vellent gratiam esse talem, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.

R. 2º. — *N. supp. et seq. 2 part. M.* 1um quidem; quia non ideo damnati sunt *Lutherus* et *Calvinus*, quod dixerint gratiam intrinsece efficacem non stare cum libertate, aut hujus ruinam ex illa admissa recte inferri : sed quia volebant voluntatem se *mere passive* habere, moverique a gratia, non qualiter multis seculis traditum et creditum, ut nostræ postea sit electionis monitioni aut obtemperare, aut refragari; sed illam efficaciter afficiendo; quod utrumque can. 4, a Trid. damnatum est.

2um vero; quia si permittatur Hæreticos hos esse damnatos, quod gratiam *prædeterminantem* admiserint, Concilium vero concesserit, hanc gratiam non stare cum libertate, non sequitur Concilium id concedendo rem fecisse hæreticis gratam; cum priore damnatione radicem consequentiæ, nempe gratiam *prædeterminantem*, succidisset, et hinc ipsam quoque consequentiam ipsis amatam perdidisset. Cæterum potius theologice contendimus, Trid anathemate feriens Hæreticorum doctrinam non solum damnasse hoc consequens : *ergo tollitur humana voluntas;* sed etiam implicite illud antecedens : *datur gratia seipsa infallibiliter efficax et physice prædeterminans;* eo quod necessaria inter utrumque connexio esse videatur.

Inst. 3. Si gratia non est ab intrinseco efficax, sequitur eamdem esse *versatilem* et subjectam libero arbitrio : sed hoc est absonum; ergo.

R. — *N. Sequelam. Versatile* duntaxat *proprie* dicitur illud, quod ex se non magis propendet ad unam partem, quam ad alteram, potest tamen ab alio agente vel movente in partes contrarias flecti aut inclinari; qua ratione in *physicis* tritones, seu ventorum indices turribus impositi, in *moralibus* voluntas solent vocari versatiles; ejusmodi autem non esse gratiam plane est evidens; tum quia hæc natura sua voluntatem determinate ad *bonum* allicit et movet; tum quia voluntas sua libertate facere nequit, ut gratia secum ad *actum malum*, vel omissionem concurrat; quamvis facere possit, ut cum omissione actus boni, ad quem inclinat, et etiam cum actu malo, a quo retrahit, gratia componatur, eo quod necessitatem non inferat : unde multo minus adhuc gratia actualis potest dici *versatilis*, quam supernaturalis habitus.

Deinde etiam distinguendum est inter *gratiam* ipsam et *usum gratiæ* : ipsa gratia sive quoad entitatem, sive quoad existentiam non est *subjecta* libero arbitrio, sed soli Deo, qui illam creat, facit hujus vel illius speciei aut intensionis, dat homini, vel negat : *usus* tamen *gratiæ* potest dici relictus in potestate humana, quatenus de fide est, hominem accepta gratia posse consentire vel dissentire; quamvis, cum ipse bonus gratiæ usus et consensus non sit a voluntate, nec in potestate ejus, nisi per gratiam elevatæ et adjutæ, nequeat dici libero arbitrio proprie subjectus.

Inst. 4. Sequeretur illam determinari a voluntate, non vero voluntatem ab illa; ergo.

R. — *N.* Falsitas sequelæ constat tum ex dictis, tum ex eo, quod voluntas plane nihil agat in gratiam; gratia vero, licet sit *indifferens* indifferentia negante connexionem infallibilem cum actu, non tamen sit indifferens indifferentia affirmante inclinationem ad actum malum æque ac bonum. sed potius sit determinata ad agendum bonum, non quidem absolute, sed

tantum *conditionate*, si nimirum voluntas cooperetur. Si tamen ulterius quæratur, num gratia, an vero voluntas in actione bona ab utroque hoc principio profecta determinet?

Observandum est imprimis, hanc quæstionem non versari de *determinatione* proprie tali et *physice causali*, aut afficiente ipsam gratiam vel voluntatem; sed de prioritate duntaxat *logica*, causalitate formali, attemperatione gratiæ cum voluntate in ipsa operatione : deinde responderi potest, in hac acceptione *voluntatem* posse dici *determinantem*, non vero gratiam; tum quia voluntas sic cum gratia operatur, ut pro sua libertate antecedenter potuerit non operari : tum quia, ubi effectus idem una indivisibili actione a pluribus causis procedit, ab illa sola dicitur procedere ut determinante, a qua procedit ut *formaliter libere* ipsum afficiente.

Inst. 5. Saltem gratia acciperet suam efficaciam ab extrinseco, maxime a voluntate vel consensu : sed hoc tum rationi, tum auctoritati repugnat; ergo.

R. — *N.* Nullitas sequelæ ostenditur ex iis, quæ in gratia distinguere oportet. Nam vis seu *virtus effectiva* causaliter est a solo Deo, formaliter ab ipsa gratia, sub nulla vero consideratione a voluntate : *actio* ipsa gratiæ inadæquate sumpta rursus est a sola gratia; adæquate sumpta est quidem etiam a voluntate, ita tamen, ut nullus influxus in gratiam, sed duntaxat in effectum a gratia simul et voluntate productum intelligatur : *infallibilitas* denique connexionis, quamvis a veritate et futuritione conditionata, et sic etiam a voluntate aliquomodo habeatur, tamen perficitur per purificationem conditionis et positionem auxilii, quæ unice a Deo, nullatenus a voluntate creata dependet. Accedit, quod sensus adversariorum sit, gratiam suas vires et operandi virtutem accipere *ab extrinseco* seu voluntate; quod falsum omnino esse ostendimus.

Inst. 6. Gratia ex sua entitate est *causa* consensus : sed causa debet ex sua entitate esse efficax; ergo gratia ex sua entitate debet esse efficax, consequenter ab intrinseco.

R. — *D. M.* Gratia ex sua entitate est causa necessaria et infallibilis. *N.* contingens et fallibilis *C.* similiter *D. m.* Causa ex sua entitate necessaria debet etiam ex sua entitate esse efficax *C.* Causa contingens et fallibilis. *Subd.* debet ex sua entitate esse efficax, h. e. habere vim et virtutem efficiendi *C.* h. e. habere necessariam vel infallibilem connexionem cum effectu *N.*

Inst. 7. Gratia in statu conditionato est efficax *antecedenter* ad scientiam mediam et prædefinitionem, utpote quæ futurum consensum supponunt : Item si eadem gratia, quæ nunc ut substans futuritioni scientiæ ac prædefinitioni dicitur efficax, daretur sine his formis et terminis, nihilominus foret efficax, eliceretque consensum; ergo debet esse efficax ab intrinseco.

R. — *Quoad* 1^um^ *D. A.* Gratia in statu conditionato antecedenter ad scientiam mediam jam est efficax in actu primo *N.* in actu secundo *T.* Gratia efficax in actu primo est gratia infallibiliter habitura consensum : sed si sumatur in statu conditionato antecedenter ad scientiam mediam ejusque objectum seu futuritionem, nec habet infallibilitatem ex sua *entitate*, utpote quæ est indifferens; nec ex *complexo* entitatis sive cum scientia media, sive cum scientiæ mediæ objecto, seu futuritione; utpote ante quod complexum gratia concipitur; ergo. Est itaque tantum efficax in actu secundo, et quidem mere contingenter et *fallibiliter* : quia proprie non

est, sed tantum foret efficax, quia esset consensum voluntatis libere ac contingenter obtentura, si a Deo daretur; unde et hanc partem transmisimus.

Quoad 2um similiter D. Nihilominus foret efficax in actu primo *N.* in actu secundo *Subd.* efficacia late dicta, materiali et philosophica *C.* speciali, formali et theologica. *N.* Ad postremam efficaciam non sufficit, reipsa quomodocumque poni effectum, sed poni a causa, quæ in *actu primo* dicit infallibilem connexionem ad effectum; sicut ad efficaciam causæ per se non sufficit effectum poni per accidens.

382. *Obj. II.* Forma *discretionis* inter consentientem et dissentientem non potest esse communis; quia S. Aug., L. de præd. Sanct., c. 5, n. 10, quærit: *Numquid per hæc dona, quæ omnibus communia sunt hominibus, discernuntur homines ab hominibus?* Sed forma discretionis est gratia; et si hæc esset indifferens, foret forma communis; ergo gratia nequit esse indifferens.

R. — *D. M.* Forma *discretionis* in actu secundo et formalis non potest esse communis *C.* Forma discretionis in actu primo et causalis seu radicalis *Subd.* non potest esse communis tam intrinsece seu entitative, quam extrinsece seu respective *C.* non potest esse communis saltem intrinsece et entitative *N.* Similiter *D. m.* Gratia est forma discretionis in actu primo et radicalis *C.* in actu secundo et formalis *N.* Item si esset indifferens, foret communis intrinsece et entitative *C.* etiam extrinsece et respective *N.* Ex dictis tum in præsenti, tum in Tr. de Deo, *discretio formalis* et in actu secundo consentientis a dissentiente stat in ipso consensu, seu, ut loquitur S. Aug., l. c. *Fides discernit fidelem ab infideli,* quæ sane non est communis dissentienti et infideli: *causalis* autem et in actu primo stat in gratia, non quidem secundum solam entitatem et intrinsecum sumpta, sed ut substante tribus illis formis vel connotatis.

Unde quamvis gratia sit communis quoad illam, non tamen convenit omnibus secundum hanc acceptionem. Textus S. Aug. non est ad rem, quia eo agit contra *Semipelagianos,* qui per ea dona intelligebant naturam, vel gratias meritis naturalibus debitas; quæ utique vel non discernunt hominem ab homine, vel faciunt, ut homo gloriari possit, quasi non acceperit: quod utrumque repugnare Apostolo S. Doctor ibidem ostendit.

Inst. 1. Si gratia efficax esset entitative indifferens, voluntas foret *causa principalis* consensus, non autem gratia vel Deus; quia, ubi duo concurrunt ad eumdem effectum, hic illi tribuitur præcipue, qui se ipsum et actionem, ac consequenter aliquo modo alium etiam determinat, quod voluntati convenire ex dictis liquet: consequens vero a nemine admittitur; ergo.

R. 1°. — *N. M. Ad prob. D.* Effectus præcipue tribuitur determinanti, si determinans habeat ex se vires producendi effectus *C.* si accipiat ex benevolo affectu causæ indifferentis, et potestas ipsa determinandi sit ex suppositione determinationis Dei, volentis sic concurrere, ut libere agat creatura *N.*

R. 2°. — *D. M.* Voluntas foret causa principalis productiva consensus *N.* solum electiva *T.* Gratiam nihilominus esse causam principalem productivam salutaris consensus, tametsi voluntas dicatur esse causa primaria in ratione *principii electivi,* patet tum ex eo, quod voluntas ad actum salutarem solum concurrat ut principium elevatum, gratia autem ut elevans: tum ex hoc,

quod actus salutaris, utpote supernaturalis, simpliciter excedat proprias voluntatis vires.

Præterea vero transmissum duntaxat est, voluntatem esse *principalem causam electivam;* quia licet voluntas supposita collatione gratiæ seipsam determinet ad consensum, tamen, cum Deus non solum conferat gratiam et per eam vires agendi, sed etiam dependenter a scientia media infallibiliter prædefiniat creaturæ consensum, Deus in *linea morali* etiam causa principalis electiva dici potest.

Inst. 2. Gratia efficax nequit esse *æqualis* gratiæ sufficienti quoad entitatem et congruitatem desumptam a circumstantiis loci, temporis, subjecti et modi movendi; quia hæ gratiæ utpote solo numero differentes vel non possent discerni, ita ut una anteponatur alteri, vel si una etiam ab altera discerneretur, nulla posset esse voluntati ratio sufficiens, unam præponendi alteri; ergo nec potest esse *entitative indifferens*, vel saltem non est talis indifferentiæ, qualis est sufficiens.

R. 1°. *Ad prob.* 1am. — *N. Ass.* Quia negamus tantum inæqualitatem auxiliorum in ordine ad congruitatem; non vero in ordine ad circumstantias simpliciter individuantes. Similiter *N. prob.* 2am ejusque *Supp.* Voluntas non solum est libera ad eligendum inter inæqualia, sed etiam *inter æqualia;* imo in hoc maxime consistit dominium voluntatis, et libertatis ratio : alioquin voluntas semper etiam quoad exercitium actus determinanda esset vel ab intellectu, vel ab objecto. Ut autem voluntas tunc eligat, sufficiens ratio est, quod in uno medio vel objecto inveniatur motivum sufficiens, ut appetatur; in altero autem nihil sit, quod necessitet ad ejus electionem : hoc enim posito, quamvis idem reperiatur in altero objecto vel medio, non est necessarium speciale motivum, sed sufficit *sola libertas*, ut unum assumatur, et alterum relinquatur, sicut eadem libertas sufficit sine novi motivi accessione, ut quod objectum vel medium in priori instanti fuit assumptum, in subsequenti relinquatur.

R. 2°. — *N. Cons.* Quia nec illi, qui ad gratiam efficacem congruitatem *attemperationis* exigunt, in ejus entitate certitudinem auxilii physicam aut infallibilitatem connexionis cum consensu reponunt.

383. *Obj. III.* Gratia est efficax *pro priori* ad consensum conditionate futurum; tum quia vera est hæc propositio : *Ideo gratia obtinebit consensum, quia est efficax;* illa autem est falsa : *Ideo est efficax, quia obtinebit consensum :* tum quia consensus est effectus gratiæ efficacis qua efficacis; ergo.

R. *Ad prob.* 1am. Si sermo sit de gratia *ante veritatem conditionatam* concepta, neutra propositio est vera; quia in hoc statu nec verum est dicere : gratia obtinebit consensum; nec : gratia est efficax seu infallibiliter obtentura consensum; adeoque neutra causalis locum habet. Si autem sermo sit de gratia *supponente veritatem conditionatam*, utraque propositio est vera in sensu formali; unde et S. Thom., Lect. 6 in cap. 8, ep. ad Rom. ait : *Hæc vocatio est efficax in prædestinatis, quia hujusmodi vocationi consentiunt.*

Ad prob. 2am. R. — *D.* Consensus ut actualiter positus et executioni datus, est effectus gratiæ efficacis qua efficacis *C.* Consensus ut objective prævisus *N.* sic enim non est, sed esset effectus. Porro *disparitas* est, quod consensus in statu existentiæ et *absoluto* fiat a gratia ut jam prævisa habitura effectum et cum eo connexa, adeoque habente omnem efficaciæ rationem :

in statu autem *conditionato*, nec prævidetur futurus a gratia ex se cum effectu connexa, quia hæc alioqui esset necessaria et a voluntate impediri nequiret; nec a gratia per aliam scientiam vel futuritionem jam adepta hujusmodi connexionem, ut supponere oportet : adeoque gratia in hoc statu rationes ad efficaciam *theologicam* requisitas non habet, nec ab ea ut efficaci futurus consensus prævideri potest.

Inst. 1. Ad efficaciam gratiæ habendam nequit prærequiri *futuritio conditionata;* tum quia alias Deus pro collatione gratiæ exspectaret liberi arbitrii determinationem; quod a Concilio Araus. II, can. 4, est damnatum : tum quia initium salutis foret ex nobis; quod rursus damnatum est Sess. 6, c. 5 in Trid. : tum quia prima gratia conferretur propter merita conditionate prævisa; quod iterum Ecclesia damnavit in *Semipelagianis;* ergo.

R. — *D. A.* Ad efficaciam gratiæ quoad vim operandi nequit prærequiri futuritio conditionata *C.* quoad infallibilitatem connexionis *Subd.* nequit prærequiri futuritio conditionata prioritate logica et subsistendi consequentia *N.* prioritate physica et causali *C.*

Ad prob. 1am. — *D. seq.* Deus exspectaret determinationem liberi arbitrii ex propria et naturali virtute agentis *N.* agentis per vires gratiæ *Subd.* exspectaret proprie ac physice cum suspensione actionis *N.* improprie ac logice, quatenus Deus non ante prævisionem scientiæ mediæ decernit dare gratiam *C.* Sicut in errore quinto *Semipelagianorum* ostensum est, sententiam nostram non convenire cum erroneo dogmate horum Hæreticorum; sic Arausicani Concilii definitio illos oppugnans contra nos hic proferri nequit. Quamvis vero improprius modus loquendi sit, cum dicitur Deus *exspectare* nostram determinationem; tamen nostro sensu eumdem tum a Scriptura, tum a SS. Patribus esse usurpatum, constat ex Isa. 5, v. 4 et 7; item, cap. 30, v. 18 et S. Hier. in laudatos textus, ac Prosp., L. 2 de vocat. gent., c. 8; supra relatis.

Ad prob. 2am. — *N. seq.* Tum quia consensus etiam *conditionate futurus* dependet a gratia per modum conditionis importata : tum quia is nulla ratione est causa vel physica, vel moralis, ut conferatur gratia; sed unica Dei voluntas libera; quæ proinde est radix et initium nostræ salutis.

Ad prob. 3am. Rursus *N. seq.* cujus ratio patet tum ex proxime dictis, tum ex eo quod, sicut in illo priori dantur *merita* conditionate, sic etiam dantur *demerita,* adeoque neutrum præ alio habere queat rationem movendi Deum, sed sint duntaxat objectum scientiæ Dei, secundum quod libere et infallibiliter eligi queat.

Inst. 2. Si efficacia gratiæ haberetur a consensu conditionate futuro, sequeretur, 1. dari *mutuam causalitatem;* quia consensus foret causa efficaciæ, et efficacia est causa consensus : 2. *Discretionem* etiam *radicalem* non fieri a solo Deo, sed simul a nobis : 3. Deum per gratiam non facere hominem *ex nolente volentem,* sed solum ex conditionate volente absolute volentem : hæc omnia vel absurda, vel etiam erronea sunt; ergo.

R. *Quoad* 1um. — *D. seq.* Foret mutua causalitas in eodem causandi genere et respectu ejusdem *N.* secus *C.* Nam imprimis consensus *conditionatus* est causa efficaciæ; efficacia autem est causa consensus *absoluti* : deinde consensus est causa duntaxat resultantiæ et *objectiva,* efficacia autem causa producti et *effectiva* : deinde consensus est causa efficaciæ quoad *infallibilitatem,* efficacia autem secundum *vim operativam* proprie est causa consensus.

Quoad 2^um^ *et* 3^um^. — *N. seq.* Ratio *prioris* est; tum quia, sicut in statu conditionato nulla est discretio, utpote ubi quilibet prævidetur multa et *mala* et *bona* facturus sub aliqua conditione; sic et a consensu tantum conditionato non potest dici discretio esse ex nobis : tum quia discretio proprie juxta S. Aug. fit a conferente gratiam : *Ille* enim *discernit, qui, unde discernaris, impertit* : collatio autem gratiæ fit et dependet a solo Deo, non ab homine. Ratio *posterioris* est; quia Deus quidem, prout confert auxilium A, cui prævidet hominem consensurum, facit ex conditionate volente absolute volentem; sed prout confert auxilium idem præ auxilio B, cui videt hominem dissensurum, facit ex nolente volentem. Præterea alio etiam modo, scilicet quatenus dat homini gratiam *efficacem*, qui sibi relictus nollet operari, aut quatenus homini gratiis remissioribus alias resistenti dat gratiam *uberiorem*, ex nolente facere volentem intelligitur.

Inst. 3. Ante scientiam mediam jam est bonus gratiæ usus, tum quia scientia media est *speculativa*, et supponit suum objectum : tum quia enuntiat consensum esse futurum sub conditione gratiæ efficacis, et non sub conditione sui ipsius; ergo scientia media nihil confert ad gratiæ efficaciam.

R. — *D. A.* Jam ante scientiam mediam est usus bonus gratiæ absolutus *N.* conditionatus *Subd.* est sub aliqua formalitate, scilicet connexionis determinatæ et objectivæ infallibilis *T.* sub omni formalitate, infallibilitatis formalis tum cognoscitivæ, tum affectivæ *N.* Dixi : *Transeat;* quia infallibilitas objectiva perficitur purificatione conditionis.

Ad prob. 1^am^. *D.* Scientia media est speculativa respectu consensus conditionati *C.* respectu consensus absoluti *N.* Hujus enim respectu potest dici *practica* non quidem effective, sed tamen *directive;* quatenus ratione hujus scientiæ Deus est proxime potens certissime ac provide obtinere liberum hominis consensum, si illum obtinere velit.

Ad prob. 2^am^. *N.* 1^am^ *p. Ass.* Ratio est, quia gratia efficax est, quæ per scientiam mediam prævidetur habitura effectum : sed scientia enuntians consensum esse futurum sub conditione, si Deus daret gratiam, quæ per scientiam mediam prævidetur habitura effectum, non est scientia media, sed scientia necessaria seu *simplicis intelligentiæ;* ergo et scientia enuntians consensum esse futurum sub conditione gratiæ efficacis non erit scientia media, sed necessaria.

Itaque *scientia media* solum enuntiat consensum esse futurum sub conditione gratiæ in actu primo proximæ et sufficientis hoc modo : si homini tali tempore, occasione et loco daretur auxilium A, homo illi consentiret. Porro hoc scientia media non enuntiat esse futurum infallibiliter, sed infallibiliter enuntiat esse futuram contingenter : unde scientia non habet *infallibilitatem* propter necessariam et intrinsecam connexionem gratiæ cum consensu; sed propter infinitam intellectus divini perfectionem, qui sicut ex sua essentia est determinatus ad cognoscendum omne futurum seu absolutum seu conditionatum, ita pariter est determinatus ad illud cognoscendum cognitione certissima, cui falsum subesse nequit.

Inst. 4. Bonus usus gratiæ *conditionatus* non pendet a scientia media; ergo nec *absolutus*, quia uterque dependet ab iisdem principiis. Item inefficacia gratiæ non pendet a scientia media de *dissensu;* ergo nec efficacia gratiæ dependet a scientia media de *consensu.*

R. *Quoad* 1^um^. — *D.* Uterque pendet ab iisdem principiis per accidens tantum ad operationem requisitis *N.* per se requisitis *Subd.* eodem etiam

modo extrinsece affectis *N.* diverso affectis modo *C.* Principia consensus salutaris tum conditionati, tum absoluti *per se* requisita, sunt gratia et voluntas; quæ in statu absoluto substant triplici illi formæ, vel ad tres illos terminos respectum dicunt, in statu autem conditionato illis carent: eædem formæ etiam possunt dici principia consensus, sed *per accidens* tantum requisita; quia vel sine illis operatio simpliciter haberi potest, vel pertinet potius ad rationem medii providentiæ et beneficii divini in operatione explicandam, quam ad ipsius effectus positionem.

R. *Quoad* 2^um^. — *N. A.* Quia gratiæ *inefficacia* quoad infallibilitatem etiam habetur a futuritione conditionata dissensus, et scientia media de dissensu, et gratia prout his formis substans est in actu primo inefficax. *Disparitas* tamen inter efficacem et inefficacem est, quod gratia non inducat aut concurrat ad *dissensum,* nec Deus intendat aut prædefiniat eumdem, adeoque ut substans scientiæ mediæ nequeat proprie dici medium ad dissensum.

Inst. 5. Deus independenter a scientia media per solam *simplicem intelligentiam* videt consensum liberum hominis sub auxilio A indifferenti esse possibilem; ergo hoc ipso est proxime potens ad impetrandum infallibiliter consensum hominis per istud auxilium; tum quia Deus efficaciter potest decernere existentiam cujuslibet objecti, quod possibile per scientiam *simplicis intelligentiæ* cognoscit: tum quia alias pro eo signo, pro quo consensus liber est possibilis creaturæ, idem consensus non esset possibilis Deo.

R. — *D. A.* Deus independenter a scientia media per solam *simplicem intelligentiam* videt consensum liberum esse possibilem remote, et prout ejus possibilitas præcise dependet ab omnipotentia *C.* videt illum possibilem proxime, et prout possibilitas dependet a voluntate divina potente illum proxime et infallibiliter producere *N. A.* et *Cons.*

Ad hujus prob. 1^am^. *D.* Deus, cognita per scientiam simplicis intelligentiæ possibilitate, potest efficaciter decernere existentiam cujuslibet objecti a sua solius libertate dependentis, quale est v. g. mundus *C.* objecti simul a libertate creata dependentis, qualis est liber hominis consensus *N. Disparitas* est, quia in posteriori casu vel decretum Dei sine prævia scientia media esset frustrabile, vel actus creaturæ non foret liber.

Ad prob. 2^am^. *N. Ass.;* quia in illo signo scientiæ simplicis intelligentiæ iste actus est creaturæ etiam solum *remote,* imo remotius, quam Deo possibilis.

384. *Obj. IV.* Sine *prædefinitione* habetur in gratia efficaci ratio specialis beneficii; ergo prædefinitio nec debet, nec potest statui forma vel terminus gratiæ efficacis. *Prob.* Ad rationem *specialis beneficii* sufficit, quod Deus prævideat gratiam habituram effectum et illam tribuat, licet ipsam efficaciam non intendat; tum quia gratia efficax *naturæ integræ* erat speciale beneficium, quamvis daretur sine hac intentione: tum quia, ut quis specialem alteri injuriam inferat, sufficit, quod ponat actionem, ex qua prævidet secuturum damnum, licet illud non intendat.

R. — *N. Ass.* Ex dictis enim nequidem esset beneficium formale, multo minus specialiter formale.

Ad rat. 1^am^. *D.* Gratia efficax naturæ integræ erat speciale beneficium, sumendo speciale pro materialiter et quoad effectum majore *C.* sumendo pro formaliter et quoad affectum ac benevolentiam majore *N.*

Ad rat. 2am. R. 1°. — *N. Ass.* Quia si quis ad ponendam actionem, ex qua sequitur alterius damnatum, quod alter impedire potest, habeat jus, non infert alteri injuriam, nisi hanc intendat.

R. 2°. — *N. parit.* Quia *injuria* pertinet ad malum, quod habetur ex quolibet defectu, et ad quod sufficit cognitio et voluntarium quodcumque etiam negativum, indirectum vel in causa : beneficium vero est in ordine *boni,* quod non est nisi ex integra causa, et debet non tantum cognosci, sed et positive intendi, ut denominationem boni moralis nanciscatur.

Inst. 1. *Prædefinitio* divina nihil speciale ponit ex parte actus primi proximi prævisi efficacis, quod non ponat permissio peccati ex parte illius actus prævisi inefficacis; ergo sicut ex illa permissione non habetur in gratia inefficaci singulare maleficium, sic ex prædefinitione non habetur speciale beneficium.

R. — *D. A.* Prædefinitio nihil speciale intrinsecum et entitativum ponit ex parte actus primi proximi, quod non ponat permissio peccati *T.* nihil speciale extrinsecum et denominativum *N.* Gratia efficax respicit singularem affectum misericordiæ divinæ ac intentionem consensus, inefficax autem illa non respicit. Dixi : *Transeat;* quia prædefinitio consensus sæpe ponit gratiam etiam entitative majorem et intensiorem, quamvis adhuc indifferentem ac repudiabilem.

Inst. 2. Prædefinitio est voluntas Dei absoluta et efficax : sed absoluta et efficax Dei voluntas tollit *libertatem* actus prædefiniti; tum quia hæc voluntas Dei est infrustrabilis : tum quia ille, cujus actus est prædefinitus, non potest non consentire; ergo.

R. — *D. M.* Prædefinitio independens a scientia media est voluntas Dei absoluta et efficax *C.* Prædefinitio a scientia media dependens *subd.* est voluntas Dei absoluta nullam includens conditionem creaturæ liberam, et efficax mere ab intrinseco *N.* est voluntas absoluta implicite saltem dicens conditionem creaturæ liberam, et efficax ab extrinseco, scilicet a cooperatione creaturæ libera *C.* Similiter *D. m.* voluntas Dei penitus absoluta et mere ab intrinseco efficax tollit libertatem *C.* voluntas Dei simpliciter quidem absoluta, secundum quid tamen conditionata et efficax dependenter a cooperatione creaturæ conditionata. *N.*

Ad ejus rat. 1am. *D.* Voluntas Dei penitus absoluta et mere ab intrinseco efficax est infrustrabilis *C.* simpliciter absoluta et ab extrinseco efficax *subd.* est infrustrabilis, sed tamen indirecte impedibilis *C.* est tum infrustrabilis, tum nequidem indirecte impedibilis *N.* Scientia quidem media, si datur, nequit falsificari, et prædefinitio posita frustrari seu carere effectu nequit; utraque tamen *impediri* potest, ne ponantur; si enim homo non esset consensurus, nec scientia media, nec prædefinitio de consensu fuisset ab æterno.

Ad rat. 2am. *D.* Ille, cujus actus est prædefinitus, non potest dissentire antecedenter *N.* consequenter *subd.* non potest dissentire simultate potentiæ, ita ut non habeat veram potentiam dissentiendi stante etiam prædefinitione consensus *N.* potentia simultatis, ita ut non habeat potentiam conjungendi dissensum cum existentia prædefinitionis de consensu. *C.* Homo ejusmodi habet actum primum proximum indifferentem ad consentiendum vel dissentiendum, et posset simpliciter dissentire; certo tamen non dissentiet : et si esset dissensurus, neque scientia media, neque prædefinitio de consensu existerent.

Inst. 3. *Præmotio physica* tollit libertatem; ergo et prædefinitio.

R.—*N. Cons.* Multiplex ex alibi jam dictis est disparitas. Nam 1° *præmotio physica* se teneret ex parte creaturæ; esset principium per se requisitum et proxime influens in consensum; non relinqueret principia alia, quæ una influunt, *indifferentia*: e contra prædefinitio a scientia media dependens se tenet solum ex parte Dei; est principium per accidens duntaxat requisitum et remotum; reliquit reliqua principia non minus, ac actum primum proximum indifferentia. 2° *Præmotio* habet *infallibilitatem intrinsecam* et in ipsa virtute causandi fundatam : prædefinitio autem solum extrinsecam et fundatam in consensu libero conditionate futuro. 3° Denique tum decretum prædeterminans, tum præmotio esset a creatura *inimpedibilis* : prædefinitio nostra potest saltem indirecte a creatura impediri.

ARTICULUS V.

QUÆNAM SIT HISTORIA CONTROVERSIÆ DE GRATIÆ AUXILIIS SUPERIORIBUS SECULIS INTER CATHOLICOS AGITATÆ?

385. *Nota.* Præter Acta *Lemosii, Pegnæ, Coronelli* aliorumque in Congregationibus de gratiæ auxiliis, variæ narrationes tum a Patronis gratiæ per se efficacis, tum a Nostris aliisque editæ priori jam seculo extabant. Anno ejusdem seculi postremo tandem prodiit justum volumen complexum Historiæ congregationum de auxiliis gratiæ divinæ sub summis Pontificibus Clemente VIII et Paulo V. Libros quatuor, auctore Augustino *Le Blanc* SS. Theol. Doctore : oppositi huic sunt an. 1705. Historiæ controversiarum de divinæ gratiæ auxiliis sub Sixto V, Clemente VIII et Paulo V. Libri sex, auctore Theodoro *Eleutherio* Theologo.

Recusa subin fuit historia prior, aucta libro quinto superiorum quatuor apologetico, auctorque, quem jam ante Eleutherius detectum vulgaverat, inscriptus est Fr. Jacobus Hyacinthus *Serry* Ord. Prædicatorum : eidem reddidit vices, vindicato ab objectionibus opere, quod sub Eleutherii schemate prius emiserat, aperta jam fronte P. Livinus *de Meyer* Soc. Jesu. Ex alterutro postmodum concinnarunt hujus historiæ compendia Theologi plerique inter quos nonnulli non tam veritatis amore, quam partium, quas circa gratiæ efficaciam sectantur, studio, Historicum alteri alterum prætulerunt.

Cujus quidem vitii suspicio ne relationi nostræ aspergi queat, visum est aliena opera uti, et adoptare epitomen Auctoris, qui præter reliquas judicis vel arbitri dotes animum neutri addictum parti professus est, quæ alios circa materiam de scientia Dei et gratiæ auxiliis in sectas dividere solet. Hujusmodi autem omnino est Honoratus *Tournely* Doctor Sorbonicus; cujus proinde historicam epitomen ex Prælectionibus Theologicis contractis fideliter descriptam, exceptis quibusdam erroribus forte typographicis, damus.

§ I.

De Occasione Congregationum.

386. Vix instituta erat Societas Jesu, jamque e vivis defuncto sanctissimo fundatore, sparsis per Europam illius membris, et primas in Universitatibus cathedras occupantibus, conquesti sunt plerique PP. Dominicani, novam eos, eamque a Pelagianismo non satis recedentem edocere doctrinam : nec minus de Dominicanis conquerebantur Societatis Patres, quod suo præsertim circa prædeterminationem systemate Calvini defensoribus faverent. Talis atque tantus fuit rumor ille, ut summi Pontificis auctoritas in medium vocata accusationum veritatem dignoscere dedignata non fuerit : quomodo autem ad suum tribunal causam reservare fuerit adducta, nunc venit exponendum.

387. I. Anno 1581. Prudentius de Monte Major publicis apud Salmanticenses Thesibus doctrinam de scientia media propugnavit. Ipsi præluserant, teste Gabriele de Henao Libr. de scientia media historice propugnata, Fonseca apud Conimbricenses, Molina Eboræ, Henricus Henriquez Cordubæ, Deza in Complutensi Academia, Didacus Paez et Michael Marco in urbe Salmanticensi. Verum his omnibus famosior Prudentius. Contra illius Theses disputavit celebris ex Ordine Prædicatorum Dominicus Bannez in eadem Universitate Salmanticensi primariæ cathedræ moderator; qui et a disputatione egressus sexdecim propositiones Inquisitionis sanctæ tribunali, suo et amicorum quorumdam nomine denuntiavit. Has S. Officii Commissarius damnavit, inquisito prius censorio Doctorum Salmanticensium judicio; sed illas *Prudentio de Monte Major* non tribuit Inquisitor, et ipse Prudentius eas velut sibi proprias nusquam agnovit, nec illas tanquam doctrinæ a se assertæ consectarias fassus est. Atque hæc fuere initia celeberrimorum dissidiorum, quæ in Hispania Prædicatorum Ordinem cum Societate commiserunt.

388. II. Fervebat adhuc in Salmanticensi Academia disputationis æstus, cum Lessius et Hamelius apud Belgas eamdem, ac Prudentius, doctrinam propugnarunt annis 1586 et 1587. Iis obstiterunt Academiæ Lovaniensis ac Duacensis, ducibus hic Estio, ibi Baio; atque quatuor supra triginta propositiones damnarunt : hic dissidiorum origo in Belgiis. Orta isthæc dissidia auctoritate sua compescuit Sixtus V, summus Pontifex, dato die 15 Aprilis, an. 1588. Brevi ad suum in Belgio Nuntium Apostolicum, quo totius controversiæ cognitionem summo reservavit Pontifici. Utriusque porro dictæ Academiæ censuram a sancta Sede fuisse approbatam anno 1679, contendunt nonnulli; reclamant cæteri.

Negans sententia nobis videtur probabilior : etenim, ut alia prætermittam, ex quibusdam excerptis Registrorum S. Officii constat, die 10 Decembr., an. 1679, prohibuisse sacram Congregationem Oratoribus Lovaniensibus, ne censuram prædictam typis mandarent, et lata prohibitione subditur : *Significet autem Oratoribus, quod nec Sanctitas sua, nec sacra Congregatio unquam approbavit dictam censuram, seu ejus justificationem in materia gratiæ.* Nihil certe disertius.

389. III. *Molina*, primarius in Eborensi Academia Theologiæ Professor, suum celebre opus *de Concordia liberi arbitrii cum gratiæ donis*, etc., edidit. Commentarium est in nonnullos primæ partis divi Thomæ Articulos, de divina scilicet præscientia, prædestinatione et reprobatione. Huic efformando jam a triginta annis incubuerat Molina. Vix lucem videbat Opus, a Bartholomæo Ferreira Dominicano approbatum, et statim varios expertum est hostes, præsertim Bannezium: ast re in sanctæ Inquisitionis tribunali contradictorie expensa illæsum remansit, ejusque promulgatio concessa an. 1588.

390. IV. Istud Molinæ opus e Lusitania ad Hispanos delatum, faventibus supremis Castellæ et Arragoniæ Conciliis, typis mandatum fuit, approbantibus Hispanis duobus Theologis: hic denuo suscitatæ in Hispaniis Dominicanorum querelæ. Æstuantibus interim hinc et inde animis ac vehementi suscitatis ardore, an. 1594, in urbe Vallisoletana Antonius Padilla e Societate Jesu, Thesibus publicis Molinæ, ab urbis hujus Dominicanis læsi, patrocinium suscepit: insurrexere in illum Dominicani tum viva voce, tum Thesibus publice propositis; et eo usque prorupit altercatio, ut propositiones e Molina excerptæ a Dominicanis, et e Bannezio a Societatis Patribus sanctæ Inquisitionis Hispanicæ tribunali denuntiatæ fuerint.

391. V. De his motibus a supremo Inquisitore certior factus S. Pontifex Clemens VIII, necdum lato Inquisitionis judicio, ut crescentibus in dies per totam Hispaniam dissidiis occurreret, totius causæ cognitionem sibi reservavit eodem an. 1594: imperato primum utrique parti silentio; posthac permissa disputatione, prohibitis tamen acrioribus notis ac censuris: tandem postulatis acceptisque utriusque partis momentis, Consultoribusque designatis celebres præcepit inchoari congregationes *de Auxiliis*.

§ II.

De ipsis Congregationibus.

392. An. 1590. Supremum diem obierat summus Pontifex Sixtus V. Ejus successoribus Urbano VII, Gregorio XIV et Innocentio IX, citius fato functis, ad sanctam Sedem evectus est an. 1592, Clemens VIII. Is est, cujus jussu habitæ sunt celebres Congregationes, quæ *de Auxiliis* dictæ sunt, quia in illis exagitata potissimum fuit quæstio de auxilio divinæ gratiæ. Celeberrima isthæc congregatio integris novem annis et octo mensibus perduravit: a die scilicet 2 Januarii, an. 1598, ad 28 Augusti, an. 1607, atque claritatis gratia in quinque epochas distribui potest.

Epocha 1ª. A 2 Jan., an. 1598, extenditur ad 22 Febr., an. 1599, sequentis: congregationibus undecim (*intra 2 menses et 11 dies absolutis*) tractata est causa: demum Censorum judicia lata sunt scripto de prohibendo omnino Molinæ libro. Soli his congregationibus adfuerunt octo Consultores a Pontifice designati, quibus præerant Cardinales Ludovicus Madrutius et Pompeius Arrigonius. Interim advenientibus Hispanis e Societate Patribus, de tali censura querelæ motæ sunt: hinc jubente summo Pontifice novæ congregationes celebratæ.

Epocha 2ª. A 22 Feb., an 1599, ad diem 20 Aprilis, an. 1600, octo colla-

tionibus peracta est, præside adhuc Madrutio, cui adjuncti sunt post secundam congregationem Card. Bernerius Ord. Præd. et Bellarminus e Soc. In his congregationibus disputarunt Jesuitæ cum Dominicanis : ex parte *Domicanorum* adfuerunt Didacus Alvarez et Michael a Ripa : ex parte vero Pairum *Societatis* Michael Vasquez et Petrus Arrubal. Inter hæc moritur Card. Madrutius 20 April., an. 1600; sicque abrumpuntur institutæ collationes.

Epocha 3ª. Complectitur congregationes a die 27 Aprilis, an. 1600, ad 20 Martii, an. 1602, quarum septuaginta septem habitæ sunt. Primis præfuit Propertius Resta, sed post vigesimam quartam morbo, atque paulo post morte correptus; cæteris præfuit Julius Sanctutius de Monte Filatrano, et ipse quoque Episcopus et Consultor. Dictam in viginti Molinæ propositiones *censuram* probarunt adhuc Consultores : huicque subscripserunt 29 Novembr., an. 1601, eamque die 5 Decembris summo Pontifici obtulerunt. Censuram hanc agentibus Societatis Patribus non admisit summus Pontifex, remque totam se ipso præsente agitari et discuti voluit, auditis utriusque partis Theologis, ut scilicet causa sic contradictorie discussa, pronuntiandæ juridice sententiæ viam sibi pararet.

Epocha 4ª. Celeberrima est isthæc epocha : a die 28 Martii, an. 1602, ad 22 Januarii, an. 1605, sexaginta octo congregationibus integra Molinæ causa retractata fuit. His præfuit ipse Papa Clemens VIII, cui adstiterunt semper duo Cardinales supremi Inquisitores, Camilius Borghesius, qui postea ad Petri cathedram sublimatus fuit sub Pauli V nomine, et Pompeius Arrigonius : sextæ et sequentibus congregationibus interfuere insuper Cardinales Asculamus, Pinellus, Sfondratus, de Avila. Hæc erat tota congregatio S. Officii, uno excepto Cardin. Bellarmino, qui jam antea Capuam secesserat, cui Diœcesi a S. Pontifice præfectus fuerat.

Ad quinquagesimam quintam vocati sunt præterea Cardinales de Givry, Taberna, de Monopoli; ad sexagesimam septimam Card. du Perron; ad postremam Cardinales Aldobrandinus, Bellarminus, Blanchettus. Adfuerunt *Censores* Episcopi quinque, Lombardus Archiep. Armachanus, Lælius Suessanus, Julius Sanctutius, Hippolytus Masserius, Basilius Pignatellus : *Consultores* Theologi novem, duo Doctores Sorbonici, duo ex Ordine S. Augustini, duo ex Ordine S. Francisci, unus ex Ordine S. Benedicti, unus Carmelita, et Procurator generalis Capucinorum, postea S. R. Ecclesiæ Cardinalis. Ex parte *Prædicatorum* interfuere Hieronymus Xavieres Magister Generalis Ordinis, Didacus Alvarez et Thomas de Lemos : ex parte vero *Societatis* Claudius Aquaviva Præpositus Generalis; successive autem disputarunt Gregorius de Valentia, Petrus Arrubal, Ferdinandus Bastida, Joannes de Salas.

Quinquaginta octo primis congregationibus varia doctrinæ Molinæ capita discussa sunt : in decem postremis agitata fuit celeberrima de scientia media disputatio. Inter hæc moritur Clemens VIII, die 4 Martii, an. 1605. Eligitur Leo XI, cui paulo post fatis functo successit 16 Maii ejusdem anni Paulus V, sub quo resumptæ sunt Congregationes.

Epocha 5ª. Ultima hæc epocha includit congregationes sub Paulo V celebratas. Septemdecim omnino numerantur : prima ex illis habita fuit die 14 Septembris, an. 1705, et omnium ultima die 1 Martii anni sequentis. In iis data opera et ex professo agitata est controversia de gratia ex sese efficaci et physice prædeterminante. Atque ex his patet, præter tot congressus et

collationes, quibus per quatuor et amplius annos absente summo Pontifice ventilatæ sunt arduæ ac difficiles de gratiæ auxiliis quæstiones, octoginta quinque insuper coram Clemente VIII et Paulo V, solemnes ac publicas de eodem argumento habitas fuisse congregationes. Quis autem fuerit omnium illarum disputationum finis, jam dicendum.

§ III.

De Congregationum exitu.

393. Absolutis disputationibus singula Consultorum vota sigillo munita sibi soli communicari voluit Paulus V, eaque ipso jubente sæpius incudi reddita : tandem ad finem Julii anni sequentis 1607. Cardinalibus, qui Congregationibus interfuerant, exhibita sunt, de iis postmodum constituto tempore judicium laturis. Subinde Pontifex eosdem Cardinales die 28 Augusti ejusdem anni convocavit, et inquisivit, num expediret, ultimum præsenti controversiæ finem imponere. Quæ fuerit opinantium sententia, quidve conclusum fuerit a Pontifice et Cardinalibus, servato inviolabilis silentii secreto, manet adhuc ignotum, nec ullis monumentis certo resciri potest.

Utut sit, Paulus V vocatis post diem tertium Præpositis utriusque Ordinis item omnem dato fiduciario Rescripto in suspenso posuit, ut advertit Augustinus Le Blanc, L. 4, c. 18. Eo in Rescripto S. Pontifex 1° utrique parti permisit propriam defendere utrinque ac propugnare sententiam : 2° prohibuit, ne quis partem suæ oppositam censura quapiam notaret, nec sibi invicem odiosa affingerent nomina : 3° ab eodem Pontifice cautum paulo post, ne circa hanc materiam ullus typis mandaretur liber absque sanctæ Sedis licentia, et hic fuit Congregationum *de Auxiliis* exitus.

394. *Quæres I* : An finitis disputationibus sancitum fuerit *Apostolicum judicium*, atque lata in Molinæ doctrinam censura?

Affirmant nonnulli cum historico *Le Blanc* cit., L. 4, c. 15. Contendunt illi Paulum V majoris partis Cardinalium suffragia secutum, delineandæ Bullæ Pontificiæ curam Consultoribus commisisse, quam illi diligenti studio elaboratam summo Pontifici obtulerint : sicque instructum esse sancitumque apostolicæ Sedis judicium, atque paratam dogmatum Molinæ censuram; eique solam deesse promulgationem, quam distulit S. Pontifex, aliis permotus rationibus. Negant alii cum Theod. *Eleutherio*, L. 6, c. 23. Volunt isti Bullam Pauli V ab Historico jactatam omnino commentitiam esse, nullamque a sancta Sede efformatam fuisse censuram; sed solum in ultima Cardinalium congregatione inquisivisse S. Pontificem, num oporteret tantam ultimo judicio dirimere litem. Quod quidem probant

1° Quia Alvarez, Gonzalez, Nazarius, aliique Jesuitarum æmuli, qui post finitas proxime congregationes scripserunt, quique minutissima recensent, quæ in suæ doctrinæ commendationem utcumque conducere existimabant, de prædicta Bulla prorsus silent; non nisi elapsis quadraginta et amplius annis de ea mentio habita est, cum scilicet Paulus V, ascitique in congregationem *de Auxiliis* Cardinales et Consultores omnes e vivis excessissent. Hinc certe non leve exsurgit suppositionis præjudicium.

2° Innocentius X solemni decreto ann. 1654 pronunciat, *autographo*

assertæ Constitutionis Pauli V, aliisque assertis actis Francisci Pegnæ, Fr. Thomæ de Lemos, etc., quibus prædictæ Bullæ historia superstruitur, *nullam esse omnino fidem adhibendam;* ergo.

3° Esto, sancitum fuerit Pontificium diploma, ast qua tandem ratione extundi poterit, inquit Eleutherius, potius *Jesuitis,* quam *Dominicanis* fuisse adversum? Equidem præjudicium erat contra Molinam Consultorum suffragium : verum præterquam quod de studio partium sæpius accusati fuerant Consultores in libellis supplicibus Clementi VIII, et Paulo V oblatis : 1. omnino concors non fuit eorum suffragium; 2. sæpe a Pontificibus ad incudem remissum, sæpe et notabiliter variatum; semper cum quadam præpropera festinatione latum; 3. favebant Jesuitis contra Dominicanos, ipso non diffitente Augustino Le Blanc, plerarumque Academiarum Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ, etc., sancita, ac Sacræ Congregationi submissa judicia. Porro ex hypothesi, quod judicium tulerit summus Pontifex; quis certo affirmare ausit, ipsum hæcce Consultorum suffragia tot celeberrimarum Academiarum judicio prætulisse?

395. *Quæres II.* In quam partem Consultores, Cardinales, et summi Pontifices inclinarint; *Dominicanis,* an *Jesuitis* faverint?

R. 1°. In toto congregationum decursu Consultores ferme omnes in censuram constanter propensos fuisse : unde de illis multum et pluries conquesti sunt Societatis Patres in memorialibus et libellis supplicibus S. Pontifici oblatis. Hoc certum, in eoque consentiunt Historici *Le Blanc* et *Eleutherius.*

R. 2°. Cardinales Perronium et Bellarminum constanter favisse Jesuitis; id certum, nec diffitetur *Le Blanc :* ast cæteros ipsis fuisse adversos contendit idem Historicus; quod negat *Eleutherius,* ac observat, quid in ultima Cardinalium cum Pontifice congregatione decretorie pronuntiatum fuerit, servato inviolabilis silentii secreto, nulli unquam mortalium fuisse revelatum.

R. 3°. Initio Congregationum, fatentibus Molinæ vindicibus, Clementem VIII dogmata Molinæ improbasse : verum iidem contendunt, sub finem disputationum, re per sese inspecta, animum mutasse. Id ex eo colligunt, quod in ipso exemplari libri Molinæ, quem paucis ante mortem mensibus a capite evolvere aggressus fuerat, plusquam octoginta occurrant Molinæ textus sacra Pontificis manu subnotati, cum notatis quibusdam marginalibus; qui textus et notulæ eo maxime tendunt, ut ab objecto Pelagianismi errore doctrina Molinæ vindicetur. Extat dictus codex in Bibliotheca Romana Patrum Societatis, eoque donati sunt a Clementis nepote Card. Aldobrandino.

Quod ad Paulum V spectat, exitu constat, neutram sententiam approbasse aut improbasse : utrique enim parti, ut vidimus, permisit Pontifex suam tueri sententiam, ac vetuit alterutram hæreseos, aut alia quapiam nota insimulare.

396. *Quæres III.* Quid judicandum de iis, quæ sub nomine Congregationum *de Auxiliis* circumferuntur, Actis?

R. Plurima esse hujusmodi acta aut scripta ad illas spectantia : præcipua ex his sunt Acta *Coronelli,* Jacobi *le Bossu, Pegnæ, Lemos,* nec non autographum assertæ Constitutionis Paulinæ. Quid de illis sentiendum sit, docet

decretum Innocentii X, datum die 23 Aprilis, an. 1654, cujus hic tenor est : *Cæterum cum tam Romæ, quam alibi circumferantur quædam asserta acta manuscripta, et forsan typis excusa Congregationum habitarum coram fel. Recordationis Clemente VIII et Paulo V, super quæstione de Auxiliis gratiæ, tam sub nomine Francisci Pegnæ, olim Rotæ Romanæ Decani, quam Fratris Thomæ de Lemos Ordinis Prædicatorum, aliorumque Prælatorum et Theologorum, qui, ut asserit, prædictis interfuerunt Congregationibus; nec non quoddam autographum seu exemplar assertæ constitutionis ejusdem Pauli V, super definitione prædictæ quæstionis de Auxiliis, ac damnationis sententiæ, seu sententiarum Ludovici Molinæ Societatis Jesu : eadem Sanctitas sua Præsenti hoc suo decreto declarat ac decernit, prædictis assertis Actis, tam pro sententia FF. Ordinis S. Dominici, quam Ludovici Molinæ aliorumque Societatis Jesu Religiosorum, et Autographo sive exemplari prædictæ assertæ Constitutionis Pauli V, nullam omnino esse fidem adhibendam, neque ab alterutrâ parte, seu a quocumque alio allegari posse vel debere; sed super quæstione prædicta observanda esse Decreta Pauli V et Urbani VII, suorum prædecessorum.*

Augustinus *Le Blanc* in Præfatione suæ historiæ § 12 contendit, Innocentii decreto prædictis actis interdictam esse fidem, non quidem humanam et historicam, sed publicam duntaxat, juridicam, contentiosam, quæ nempe valere in judicio possit. Ast e vestigio occurrit adversæ partis Historicus *Eleutherius*, art. 10 et 11. Præfationis ad suam historiam; ubi advertit huic exceptioni plurima repugnare.

Obstant 1° inquit, decreti verba, quæ generalia sunt, nihilque excipiunt, *nullam omnino fidem esse adhibendam;* ac proinde sive juridicam, sive historicam fidem iis actis eripit.

Obstat 2° finis et scopus decreti : si enim unica duntaxat, quæ in judicio valere possit, juris fides exclusa dicatur Innocentii decreto, otiosum plane fuisset ac inutile : jam enim solemni decreto Societatis de gratia doctrinam in Ecclesia doceri permiserat Paulus V, et sub gravissimis pœnis vetuerat, *ne quis illam censura quapiam notaret :* neque ullus exinde fuit, qui ex prætensis congregationum Actis Jesuitas in judicio convenire et damnatæ doctrinæ arguere ausus fuerit.

Obstant 3° circumstantiæ loci, temporis, nec non personarum, quæ dubiam saltem et incertam reddunt eorum instrumentorum auctoritatem : id imprimis, quod nempe non ante e tenebris eruta illa fuerint ac vulgata, quam e vivis excessissent Paulus V, Cardinales in Auxiliorum congregationes asciti, aliique, qui interpolatores falsi convincere potuissent.

Ex his omnibus infert *Molinæ* vindex, quæ circumferuntur congregationum acta, esse fidei ut minimum dubiæ atque suspectæ, taliaque, quibus nemo prudens citra deceptionis aleam assentiri possit, aut debeat. Hactenus *Tournely*.

DISPUTATIO IV.

DE GRATIA HABITUALI, JUSTIFICATIONE ET MERITO.

CAPUT I.

DE GRATIA HABITUALI.

ARTICULUS I.

QUÆNAM SIT ENTITAS GRATIÆ HABITUALIS.

397. *Nota. Calvinus.* in sola peccatorum remissione justificationem posuit; *Lutherus, Bucerus, Osiander,* quin et *Pighius* statuerunt non minus hanc gratiam, quam causam justitiæ formalem in aliquo extraneo sine ulla intrinseca justitiæ acquisitione, quatenus volebant justificari hominem per favorem Dei mere extrinsecum, vel per justitiam Dei et Christi sive increatam, sive creatam, nobis duntaxat imputatam. Inter Catholicos *Magister Sententiarum,* quatenus charitatem non distinguit a Spiritu sancto, videtur gratiam istam constituere in dono increato. *Vasquez* salva fide doceri posse existimat, quamvis ipse non doceat, adultos formaliter justificari per actus virtutum theologicarum, atque hinc gratiam justificantem reponi posse in his actibus physice præteritis et moraliter perseverantibus. *Alii* conveniunt in eo, quod statuant gratiam hanc esse qualitatem creatam, homini intrinsecam, ac physice permanentem; velintque eam recte dici habitualem.

398. *Dico I.* **Gratia habitualis non est favor Dei mere extrinsecus, aut justitia tantum imputata; sed donum homini intrinsecum.**

Ita Trid., Sess. 6, can. 11 : *Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia et charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat; aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei : anathema sit.* Similiter præmiserat ead. Sess., cap. 7 : *Formalis causa* (justificationis) *est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, qua videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostræ; et non modo reputamur, sed vere justi nominamur et sumus, justitiam in nobis recipientes.*

Prob. I. Ex Scriptura. Hæc enim 1° dicit, Deum per justificationem esse, habitare et permanere in nobis. 1. ad Cor. 6, v. 19 : *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est?* Joan. 14, v. 23 : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.*

2° Docet gratiam dari et diffundi, fieri, esse et manere in nobis. 2. ad Cor. 1, v. 22 : *Qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Ad Rom. 5, v. 5 : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* 1. ad Tim. 4, v. 14 : *Noli negligere gratiam, quæ est in te.* 1. Joann. 3, v. 9 : *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet,* etc.

3° Tribuit gratiæ effectus, qui sine interna affectione intelligi nequeunt : quales sunt renasci, regenerari, renovari spiritu, fieri consortem naturæ divinæ. Joann. 3, v. 5 : *Nisi quis renatus fuerit,* etc. 2. Petr. 1, v. 4 : *Per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ,* etc.

II. Ex Traditione. Et quidem 1° licet antiquiora Concilia parum ad habitualem gratiam attenderint, cum de sola fere *actuali* gratia litigarent hæretici : eam tamen etiam parvulis infundi, inhærere ac internam esse judicavit ut probabile Innoc. III, cap. *Majores* de Baptismo; Conc. Vienn., ut habetur in Clementina, *Ad nostrum,* assumpsit ut probabilius; Trid. denique loco cit. definivit ut de fide certum.

2° Consonant Patres, quorum testimonia a Bellarmino Controv., t. 4 de Justif., L. 2, c. 8 et a Petavio, L. 8 de Trin., c. 4 et 5, collecta ad triplicem illam probandi rationem facile reduci possunt. Nazianz., or. 41, n. 11 (edit. Benedict. Paris. 1778), explicans triplicem Spiritus sancti communicationem per depulsionem morborum, per insufflationem Christi in Apostolos, et per adventum sub linguis igneis factam, hæc subjungit : *Verum primo quidem obscure, secundo expressius, nunc vero perfectius : ut qui non jam operatione sola præsens sit, ut antea; sed substantiali, ut sic loquar, modo adsit ac simul versetur. Decebat enim, ut, cum Filius corpoream nobiscum consuetudinem habuisset, Spiritus quoque corporeo nobiscum modo versaretur, et cum Christus ad sese reversus esset, ille ad nos descenderet.* S. Aug., L. de Sp. et litt., c. 9, ait : *Justitiæ autem Dei per fidem Jesu Christi, hoc est, per fidem qua creditur in Christum. Sicut autem ista fides Christi dicta est, non qua credit Christus; sic et illa justitia, non qua justus est Deus. Utrumque enim nostrum : sed ideo Dei et Christi dicitur, quod ejus nobis largitate donatur.* Quibus similia de charitate ibid., c. 32, n. 56, repetit. Cyril. Alex., L. 34. Thesaur. (opp., t. 5, p. 1ª, p. 352 E) : *Spiritus sanctus per se ipsum in nobis operatur, vere sanctificans et uniens nos sibimetipsi, dum nos secum copulat, ac divinæ naturæ participes reddit.*

Accedunt illi, qui ea verba Genesis : *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ,* non de sola animæ rationalis creatione, sed de justitia et sanctitate potissimum interpretantur; quales sunt Cyrill. dial. 4 de Trinit. (opp., t. 5, p. 1ª, p. 532 C). Cyril. Hieros., catech. 17, n. 12; hi enim gratiam habitualem omnino esse *intrinsecam* homini manifeste declarant, vel supponunt.

III. Ex Ratione. 1° Deus nequit amare hominem amore supernaturali, nisi eum vel inveniat, vel reddat *dignum* tali amore et cum eo proportionatum; alias enim non amaret, nisi indignum hoc amore et cum eo non proportionatum : sed illa dignitas et porportio sive supposita, sive facta, est homini intrinseca; cum hoc de *prima* pateat, si daretur : sed cum non existat prior, debeatque admitti posterior, idem dicendum est de *secunda;* præsertim cum dilectio divina sit efficax et actuosa, et tamen extra hominem nihil efficiat; ergo.

2° Per gratiam reddimur *filii Dei*, et quidem per adoptionem tales; at non per adoptionem mere legalem et declarationem, sed sublimioris generis, quæ novam in nobis generationem, nativitatem, vitam, salutem et spiritum efficiat; ut dictum est in probatione 1ª : sed hæc intelligi nequeunt sine intrinseco; ergo.

3° Ad justitiam requiritur ut homo *interius* sit bene affectus ad opera justitiæ et habeat eorum potentiam quasi connaturalem, uti ex dictis contra *Pelagianos* colligitur : sed hæc non præstantur sine aliquo intrinseco; ergo.

399. *Obj.* Nulla in nobis est justitia, sed tantum nobis imputatur; ergo. *Prob. Ant.* 1°. Ad Rom. 4, v. 3, dicitur : *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam*; 2° ibid., v. 5, additur : *Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam* : 3° denique v. 8, asseruntur hæc Davidis verba : *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*, ergo.

R. *ad Arg.* — *N. A. ad prob. D. C.* Ergo justitia Dei aut Christi nobis imputatur *N.* fides cuilibet propria et intrinseca, *subd.* imputatur et reputatur in justitiam, quatenus fides sit ipsa justitia aut ex se justitiam pariat et producat *N.* quatenus acceptatur ad justitiam a Deo, qui propter fidem formatam nobis largitur et infundit gratiam, reputatque nos justos amicos et filios suos *C.* sicut Apostolus ad Galat. 3, v. 6, ubi eadem sententia de imputatione fidei ad justitiam utitur, sic et hic prioribus textibus duntaxat statuit, justificationem non ex *operibus legis*, sed ex fide et gratia suum habere initium : minime vero negat justitiam nobis inhærentem, aut asserit justitiam nostram esse justitiam Dei vel Christi, nobis extrinsece imputatam.

Nam λογίζεσθαι seu reputare, rationem et computum significat, et est verbum arithmeticum. Itaque sicut merces, quæ computatur et numeratur fossori aut messori, non per heri imputationem vel æstimationem, sed per propriam laboris computationem, rationem et æstimationem, est merces : ita pariter justitia a Deo nobis computata et annumerata, non per solam computantis imputationem, sed per se ipsam, suamque intrinsecam rationem computatur, æstimatur, et reipsa est vera et realis justitia.

In *textu postremo*, Deum non imputare alicui peccatum idem significat, ac aliquem non habere peccatum; quia ex eo, quod quis peccatum non habeat, sed vitet et caveat, sequitur, quod Deus illi peccatum imputare nequeat. Duas enim beatitudines Apostolus ex Psalte refert; prior est : *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*; h. e. Beati sunt, qui a peccatis sunt expurgati, justificati, et charitatis stola tecti et amicti : posterior : *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*; h. e. Beatus, imo beatior est, qui postquam a peccatis est expurgatus, juste deinceps vivit, omnique studio vitat peccata, ita ut nihil mali faciat, quod Deus ipsi in peccatum imputare possit. Porro *imputari* alicui peccatum, non est tantum reputari in aliquo peccatum, sed illi etiam reipsa inesse; præsertim cum Deus, ubi juste judicat, in peccatum imputare et quasi peccatum punire opus nequeat, quod vere in se non est peccatum.

Inst. 1. Christus est nostra justitia, et per hunc justificamur; ergo. *Prob. Ant.* In 1. ad Cor. 1, v. 30, de Christo dicitur : *Qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio*. Ad Rom. 5, v. 19 : *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obeditionem justi constituentur multi*; ergo.

R. — *D. A.* Christus est nostra justitia efficienter, et per hunc tanquam causam efficientem et meritoriam justificamur *C.* Est nostra justitia formaliter, et per hunc tanquam causam formalem justificamur *N. Prioris* textus est sensus, quod non propriis viribus, sed beneficio mortis Christi acceperimus doctrinam fidei, justitiam, aliaque gratiarum munera. Præterea eodem modo dicitur Christus *nostra justitia*, uti hic sapientia, et Deus in Psalmis fortitudo, virtus, patientia, salus et protectio vocatur; quæ omnia *metonymice*, posita nempe causa pro effectu, accipienda sunt.

In *posteriori* textu quamvis instituatur comparatio inter inobedientiam Adami et inobedientiam Christi, ac utriusque tum vitii, tum virtutis fructus; tamen multiplex tum ab Apostolo ibidem, tum a Patribus hoc loco asseritur antithesis et diversitas; inter quas et illa est, quod peccatum Adami sit *moraliter nostrum*, et ut Trid., Sess. 5, Can. 3 ait, omnibus inest unicuique proprium; secus vero sit de merito Christi.

Præterea vero, ex facta *comparatione* potius contrarium sequitur. Nam sicut ad contrahendum actu peccatum originale necesse est ex Adamo *naturaliter* nasci, ita ad justitiam Christi participandam necesse est ex eo nasci *spiritualiter* per baptismum : ex hoc autem sequitur, quod, sicut inobedientia et peccatum Adæ realiter nobis inest, non autem duntaxat nobis imputatur; ita multo magis nobis insit ac inhæreat gratia Christi, nec tantummodo imputetur.

Inst. 2. Non aliter in nobis est justitia, quam in Christo peccatum : sed in Christo est peccatum sola imputatione; ergo et similiter justitia in nobis sola est imputatione. *Prob. M.* ex 2. ad Cor. 5, v. 21 : *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Ex Aug. in Ench., c. 41 : *Ipse ergo peccatum, ut nos justitia : nec nostra, sed Dei; nec in nobis, sed in ipso : sicut ipse peccatum, non suum, sed nostrum. nec in se, sed in nobis constitutum, similitudine carnis peccati, in qua crucifixus est, demonstravit.*

R. — *D. M.* Non aliter nobis inest justitia, quam in Christo est peccatum acceptum pro actu aut macula peccati *N.* Peccatum acceptum pro sacrificio oblato ad satisfactionem pro peccato *C.* In textibus allatis non agi de peccati macula, sed de *sacrificio* pro peccatis, liquet tum ex ipsis verbis Apostoli, qui non dicit : Is, nempe Christus, qui non noverat peccatum, pro nobis fecit peccatum; sed Deus Christum nobis peccatum, h. e. sacrificium pro peccatis fecit; sacrificium autem hoc Christus reipsa et vere, non tantum imputative fuit : unde S. Aug. l. cit. sic ait : *Propter similitudinem carnis peccati, in qua venerat, dictus est et ipse peccatum, sacrificandus ad diluenda peccata. In vetere quippe lege peccata vocabantur sacrificia pro peccatis : quod vere iste factus est, cujus umbra erant illa.*

Cæterum sensus Apostoli et Aug. est, quod sicut causa efficiens et meritoria passionis Christi non est peccatum, quod ipsi inerat, aut ab eo commissum, sed peccatum nobis inhærens, et nostrum; sic causa efficiens ac meritoria, qua justificamur, non est nostra justitia, sed Dei; nec in nobis, sed in ipso : attamen ut Christus ob peccatum, quod nobis inerat, vere factus est *sacrificium* pro peccatis; ita ob justitiam, quæ est in illo, vere accipimus gratiam, vitam spiritualem ac spiritus novitatem.

Inst. 3. Justificare nihil aliud significat, quam *absolvere* accusatum et declarare innocentem : ad Eph. 4, v. 24, justitia habet se per modum *vestis*, vel indumenti : justificamur non in nobis, sed in Christo; ut ibidem dicitur

c. 1, v. 6 : *Gratificavit nos in dilecto filio suo;* ergo, justificationis forma est quid mere extrinsecum, et vel remissio aut carentia peccati, vel favor Dei extraneus.

R. Quoad 1^um^. *D.* Justificare juridice ac in foro civili nihil aliud significat, quam, etc. *C.* theologice et in foro Ecclesiæ *subd.* subinde *C.* semper *N.* Etiam a Scriptura justificationis vox quadrupliciter usurpatur : 1° quidem pro declaratione innocentiæ, ut Isa. 5, v. 23 : *Qui justificatis impium pro muneribus, et justitiam justi aufertis ab eo.* 2° Pro divina lege, qua justitiæ præcepta proponuntur, ut Ps. 118, v. 5 : *Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas.* 3° Pro interna animi sanctitate et rectitudine; ut ad Rom. 4, v. 5 : *Credenti in eum, qui justificat impium.* 4° Pro justitiæ incremento, ut Apoc. 22, v. 11 : *Qui justus est, justificetur adhuc.* Ex his primam *Novatores* duntaxat admittunt, nos autem maxime tertiam cum Catholicis exigimus et probamus.

Quoad 2^um^. *D.* Justitia se habet per modum indumenti corporalis *N.* per modum indumenti spiritualis *C.* Indumentum etiam *materiale* corpori adjacet, ut penitus extraneum dici non possit : quamvis vero in eo *spirituale* cum corporali indumento conveniat, quod, sicut vestis corpus, ita gratia animam exornet, hæc tamen in ratione intrinseci illam superat; cum de virtutibus dicat Apostolus ad Coloss. 3, v. 12 : *Induite vos... viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem,* etc.; imo ipse Deus *decorem ac fortitudinem indutus* Ps. 92, v. 1, dicatur.

Quoad 3^um^. *N. Ass.;* tum quia, quo modo Christi, eodem etiam gratiæ fit mentio, ut ex integro textu patet : *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo* : tum quia præpositio *in* hoc ipso in capite usurpatur loco præpositionis *per,* adeoque causam efficientem significat; ut liquet ex v. 10 : *Instaurare omnia in Christo;* v. 11 : *In quo et nos sorte vocati sumus;* v. 13 : *in quo et credentes signati estis,* etc.

Inst. 4. Justificatio hominis fit per *adoptionem,* qua filii Dei nominamur et sumus; sed adoptio est favor duntaxat extrinsecus; ergo.

R. — *D. m.* Adoptio civilis et humana est favor duntaxat extrinsecus *C.* adoptio theologica et divina *N.* Prior est tantum relatio rationis, tribuit solum jus filii, nec communicat naturam adoptantis adoptato, aut aliquam participationem ejus, vel physicum quid efficit : posterior fundat relationem realem, tribuit *generationem* quamdam spiritualem, facit participationem et consortium divinæ naturæ, ponitque in creatura formam aliquam absolutam; ut ex dictis constat.

Inst. 5. Homo *hominis gratiam* habet per benevolentiam tantum extrinsecam; quin et Deus hominem odio habens nihil facit in homine; ergo gratia justificans Dei sine aliqua interna hominis affectione est per extrinsecum favorem.

R. Quoad 1^um^. *Disparitas* est; cum juxta Hier. in c. 7, Mich. : *Amicitia pares aut accipit, aut facit;* amor autem *humanus* sit sterilis et infœcundus, amatus etiam possit esse similis amanti; supponitur in amato, quod gratum est, et gratia hominis per extrinsecum favorem habetur : quia vero similitudo cum Deo homini ex se convenire nequit, amor autem *divinus* efficax est et fœcundus; producitur in amato, quo is gratus fiat, et gratia Dei per donum intrinsecum constituitur.

Quoad 2^um^. *Disparitas* est; quia *odium* aversatur objectum ob præsentem in eo malitiam, potiusque intendit auferre aliquid, quam in objecto ponere :

amor autem efficaciter prosequitur objectum, et vel bonum in objecto amato supponere, vel in eo ponere debet, ut fiat amore dignum ac proportionatum.

400. *Dico II.* **Gratia habitualis non est ipse Spiritus sanctus; sed donum aliquod creatum, a Spiritu sancto distinctum.**

Prob. I. Distinguitur *donum* a donante, *signum* a signante, *pignus* ab oppignorante, *semen* a seminante, *diffusum* a diffundente : sed gratia habitualis est donum, signum, pignus, semen et diffusa; Deus autem seu Spiritus sanctus est donans, signans, oppignorans, seminans et diffundens, ut ex textibus Scripturæ manifestum est; ergo.

Conf. Psal. 83, v. 12, dicitur : *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* Hic perinde dicitur dari gratia ac gloria : ast *gloria* non est Spiritus sanctus; sed ipsa vitalis et homini propria visio intuitiva Dei per lumen gloriæ perfecta; ergo nec *gratia* est Spiritus sanctus, sed donum aliquod supernaturale a Deo communicatum, quo gratus fiat Deo, et ad actiones salutares potens.

Prob. II. Trid., Sess. 6, cap. 7, imprimis *justificationis causam efficientem* statuit *Deum, Spiritum sanctum* autem docet, *partiri singulis mensuram justitiæ, prout vult :* deinde significat, *sanctificationem hominis fieri per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum; charitatem* ait, *diffundi in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhærere; Christianam justitiam* vocat *primum stolam per Christum donatam, candidam et immaculatam conservandam, et ante tribunal Christi perferendam :* denique Can. 11, anathema decernit dicenti hominem justificari, *exclusa gratia et charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat;* ergo omnino distinguit gratiam a Spiritu sancto.

Conf. 1. Ex SS. Patribus, inter quos Cyrill. Alex., L. 4 in Isa. or. 2ª (opp., t. 2, p. 591 B) ait : *Formatur autem in nobis Christus, sancto nobis Spiritu divinam quamdam formam per sanctificationem et justitiam indente.* Ambr., L. 6 in Lucam, n. 2, inquit : *In eo justificatio Dei est, si non ad indignos et obnoxios, sed ad innocentes per ablutionem factos videatur et justos sua munera transtulisse.* Aug., L. 12 Confess., c. 15, n. 20 : *Quantum interest inter lumen quod illuminat et quod illuminatur, tantum inter sapientiam quæ creat et istam quæ creata est; sicut inter justitiam justificantem, et justitiam, quæ justificatione facta est,* etc.

Conf. 2. Spiritus sanctus neque est *actus* animæ; cum actus vitales sint ab intrinseco : nec *habitus* aut qualiscumque forma nobis unita; cum prius per se dici nequeat : posterius autem repugnat, quia nec statui potest unio substantialis et hypostatica, nec accidentalis per aliquod medium, quod non admittitur. Ad hæc, ipsa justitia divina nequit dici *causa formalis* justificationis et gratia habitualis : sed si hæc staret vel substantialiter in Spiritu sancto, vel in ejus possessione; dicendum foret, Dei justitiam esse formalem justificationis causam; ergo.

401. *Obj.* Ipse Deus recte dicitur gratia habitualis : 1° quia 1. Joann. 4, v. 16, dicitur : *Deus charitas est, et qui manet in charitate in Deo manet.* 2° Quia Aug., L. 8 de Trin., c. 7, n. 2, ait : *Qui proximum diligit, consequens est ut et ipsam præcipue dilectionem diligat. Deus autem dilectio est... consequens ergo est, ut præcipue Deum diligat.* 3° Quia idem ibid.,

L. 15, c. 17 docet, charitatem non esse tantum donum, sicut patientia donum est; cum simpliciter dicatur : *Deus est charitas,* non autem simpliciter : Deus est patientia, sed *patientia mea.*

Ad 1um. R. — *D.* Deus est charitas substantialis et increata *C.* accidentalis *subd.* formaliter *N.* effective *C.* Deus est charitas *formalis* in se, tum *essentialis,* quæ communis est toti Trinitati, quia perfectiones omnes divinæ sunt ipsa Dei essentia, ut contra Gilbertum definivit Concilium Rhemense : tum *notionalis,* quæ est propria Spiritui sancto, utpote qui a Patre Filioque per amorem procedit : porro Deus etiam est charitas, sed *causalis* in nobis, idque in omni genere causæ; puta materialis, quia ipse est objectum charitatis nostræ; quasi formalis, quatenus ipse est exemplar ejusdem; efficientis, quia eam in nobis producit; finalis, quia est finis noster et amoris nostri. Porro verba illa : *qui manet in charitate,* non tantum de increata, sed et de creata accipi possunt; qui enim manet in charitate creata, manet quoque in increata, seu Deo; quia ubi illa est, et hæc, seu Deus est, qui creatæ est auctor et conservator.

Ad 2um. R. S. Thomas 2, 2, q. 23, a. 2, ad 1 vult, S. Aug. ita loqui, quia charitas, qua proximum diligimus, est quædam participatio divinæ charitatis; sicut dicimur *boni* bonitate, quæ est Deus : quia bonitas, qua sumus boni, est participatio divinæ bonitatis; quem loquendi modum S. Doctor dicit communem fuisse apud *Platonicos,* quorum doctrinis Aug. imbutus fuerit. Verum hoc etiam omisso eadem distinctio, quæ prius, adhiberi potest, asserendo Deum esse dilectionem substantialem et *formalem* in se, *causalem* autem in nobis.

Ad 3um. R. 1°. Si S. Aug. in Libris de Trin. sensit aliter, quam hactenus docuimus; nobiscum tamen convenit in L. de spir. et litt., cujus ibi dicta potius sunt a nobis assumenda; tum quia hunc librum altero posteriorem esse ex L. 2 Retr., c. 15 et 37, colligitur : tum quia eamdem sententiam alio in loco adoptat, contrariam autem L. de fid. et symb., c. 9, n. 20 et 21, dubitanter tantum proponit.

R. 2°. Ratio, cur Deus simpliciter dicatur *charitas,* patientia autem vel spes tantum nostra, habetur ex eo, quod illa, non perinde ac ista, imperfectionem aliquam includat, sed sit præstantissima dos ac virtus, quæ cæteras omnes transcendit; ex quo postremo etiam Deus potius charitas, quam sapientia, potentia, etc., nuncupatur.

Inst. 1. Juxta SS. Patres, præsertim Cyrill. Alex., sanctificamur per Spiritum sanctum, et non per medium aliquod, vel qualitatem creatam; ergo.

R. — *D. A.* Juxta SS. Patres per Spiritum sanctum et non per aliquid creatum sanctificamur efficienter *C.* sanctificamur formaliter *subd.* quatenus ipse Spiritus sanctus per propriam substantiam nos inhabitat, et sic etiam nos suæ naturæ physice participes vel consortes facit *C.* quatenus ipse sit forma sanctificans, nullamque in nobis mutationem intrinsecam per justitiæ formalis a se distinctæ communicationem faciat *N.* Cum Patres negant, justos per creatam qualitatem vel substantiam sanctificari, non excludunt a sanctificatione gratiam, dona et charismata Spiritus sancti, sed ipsum duntaxat Spiritum sanctum non esse *creaturam* ostendere conantur.

Patet id tum ex *scopo* præfixo, qui erat ex sanctificatione, quæ Spiritui sancto appropriatur, probare ejus divinitatem et eamdem cum Patre et Filio substantiam : tum ex eorum verbis; Cyrillus enim L. 9 in Joann. (opp.,

t. 4, p. 810 E) : *Quomodo divinæ naturæ participes erunt ii, quibus communicatur Spiritus, si hic conditis rebus annumeratur.* Athanas. in ep. 1. ad Serap., n. 24 : *Porro si creatura esset Spiritus sanctus, nulla nobis in ipso esset Dei participatio,* etc.

Inst. 2. Spiritus sanctus juxta eosdem Patres, præs. SS. Athan. loc. supra cit., n. 23; Hier., in c. 4 ep. ad Ephes., v. 30; Cyrill., de Trinit., dial. 7 (opp., t. 5, p. 1, p. 638), est sanctitas ipsa et velut sanctificans forma, qua justi sumus; quia Spiritus sanctus sigillum ipsum dicitur, quo fit imago, signaculum et similitudo Dei in nobis; ergo.

R. — *N. Ass. ad prob. D.* Spiritus sanctus dicitur sigillum in genere causæ efficientis *C.* in genere causæ formalis *N.* Quantumvis verba Patrum secundum se spectata videantur plus aliquid significare, id tamen minime videtur admittendum; tum quia esse *creatum* duntaxat removetur a causa efficiente et Spiritu sancto : tum quia *missio* Spiritus sancti invisibilis non habetur per solam ejus præsentiam et substantialem inexistentiam in justo, utpote quæ ratione immensitatis necessaria est respectu omnis entis; sed fit per mutationem intrinsecam hominis, quæ a gratia sanctificante provenit; tum quia alias ipsa divinitas et sanctitas, qua Spiritus divinus sanctus est, esset forma sanctificationis contra apertam SS. Patrum et Concilii Trid. doctrinam.

402. *Dico III.* **Gratia habitualis est donum physice permanens.**

Prob. I. Scriptura per gratiam habitualem dicit Spiritum sanctum habitare in nobis, et corda nostra constituere templa sua et sacraria : *inhabitatio* autem dicit permanentiam physicam; unde et S. Aug. hanc gratiam vocat gratiam *inhabitationis.* Deinde gratia hæc exprimitur nomine *seminis, pignoris, signaculi, unguenti, fontis,* etc.; quæ omnia stabile quid ac physice permanens significant. Demum in justificatione dicimur *regenerari, renasci, participare naturam divinam,* fieri et esse filii Dei; quod rursus sine stabilitate et permanentia intelligi nequit.

Prob. II. Certum est 1° ex Trid., Sess. 5, Can. 5, per gratiam, quæ in baptismo confertur, reatum peccati originalis remitti, et tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet.

2° Hanc definitionem esse intelligendam etiam de *parvulis;* tum quia Trid. ibid., can. 3, definierat, Christi meritum per baptismi sacramentum rite collatum tam adultis, quam parvulis applicari : tum quia Can. 4 decrevit, parvulos baptizandos esse in remissionem peccati originalis.

3° Remissionem peccatorum æque ac justificationem non fieri per solum favorem extrinsecum, aut per solam imputationem justitiæ Christi, exclusa gratia et charitate, quæ nobis inhæreat, ut ex Trid., Sess. 6, Can. 11, supra recitavimus.

4° Parvulos secundum legem Dei ordinariam esse incapaces actualis gratiæ; tum quia hoc principium aliunde est receptissimum in Ecclesia; tum quia, sicut secundum Aug., L. 1 de pecc. mer., c. 17, nullos actus culpabiles eliciunt, sic ne habent laudabiles; tum quia nequidem habent actum credendi, ut idem Aug. l. cit., c. 19 tradit, et Trid., Sess. 7 de bapt., Can. 13, supponit. Ex his porro tanquam certum

5° Apparet, gratiam justificantem nequidem in actibus *physice* præteritis et *moraliter* perseverantibus stare, atque hinc ab actibus omnino esse distinctam.

403. *Obj.* Scriptura specialiter tribuit Christo gratiam permanentem, ut constat ex Joann. 1, v. 33 : *Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est;* ergo non est permanens in puris creaturis.

R. — *N. Cons.* Quamvis etiam permanens in justis asseratur gratia et Dei inhabitatio, tamen permanentia ista *speciali modo* Christo adhuc relinquitur, qui modus in eo stat, quod Christus sit Deus; quod in eo tanquam in fonte fuerit gratiæ plenitudo; quod ratione unionis hypostaticæ illi debita fuerit omnis gratia.

Inst. 1. Tempore Innocentii III et Clementis V in Conc. Viennensi probabile fuit, gratiam non infundi et permanere; quia Pontifices illi admiserunt contrarium tantum ut probabile, vel ut probabilius : Trid. etiam nunquam utitur illis vocibus *physice* permanens, habitualis, etc.; demum potest intelligi de forma moraliter inhærente, sicut idem Concilium interpretamur loquens de peccato *originali;* ergo ex Conciliis pro nostra conclusione nihil certi eruitur.

R. Quoad 1^um^. *N. A.* Discrimen est inter quæstionem *absolutam* et simplicem, an dentur habitus infusi respectu hominum; et inter quæstionem *restrictam,* an habitus infundantur parvulis in baptismo. De prima nec Innoc., nec Clemens loquebantur, testaturque Suar., L. 6 de gr., c. 3, nullum a se inventum Theologum antiquum, qui illam negarit : quin, dum Innocentius secundam duntaxat tractat, videtur supponere de adultis, et de prima nunquam fuisse dubium inter Theologos; quod ipsum supposuisse videtur Clemens cum Concilio Viennensi, eligens opinionem asserentem, infundi parvulis in baptismo virtutes, ex hac ratione : *Nos attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptismum pariter omnibus applicatur, opinionem secundam,* etc.

Quoad 2^um^. *N. Cons.;* quia modus loquendi a Trid. adhibitus sufficit ex dictis ad certitudinem faciendam, quamvis permittatur Concilium non intendisse hanc veritatem ut *dogma fidei* definire; præsertim quia Pallavic., P. 1, hist. Conc. Trid., L. 8, c. 14 testatur, quod, cum postulatum esset ab aliquo, ut expressius declararetur justificationem fieri per habitum infusum, Patres responderint, id satis intelligi ex ipsa voce *inhærentia,* quæ proprie convenit habitibus, non vero actibus.

Quoad 3^um^. *N. A. Disparitas* de pecc. originali est; quia, quæ prædicata tribuuntur gratiæ a Trid., ex propria et obvia significatione designant permanentiam physicam : talia autem non sunt prædicata *originali* peccato attributa, quæ erant illud esse propagatione transfusum, et inesse unicuique proprium. Per ea enim Trid. intendit damnare errorem dicentium, peccatum originale non esse unicuique proprium, neque singulos inficere, sed solum esse peccatum inficiens Adamum; ad hoc autem impertinens est inhærere *physice :* nam certum est de fide, dari peccatum habituale proprium et inficiens peccatorem; nihilominus juxta communem Theologorum nihil est physice et permanenter inhærens, in quo talis macula constituatur.

Inst. 2. Peccatum *habituale* est actus physice præteritus, et moraliter perseverans; item homo fit *beatus* per actum suum; ergo et gratia habitualis potest esse actus moraliter duntaxat perseverans, et homo fieri gratus Deo per actum, seu dilectionem suam.

R. — *N. Cons.* Quoad 1^um^. *Disparitas* est; quia præter jam dicta *peccatum habituale* moraliter spectatum non fit novorum actuum principium, quos

natura ex se elicere nequeat : *gratia* autem est novum saltem radicale principium operationum supernaturalium ; quod utique debet esse physicum.

Quoad 2^um^. *Disparitas* est ; quia *beatitudo* est possessio, quæ in actu consistit, quique necessario physice, non autem moraliter tantum existit : justitia autem gratum faciens est jus potius ad possessionem, quam possessio ; nec jus autem in actu consistit, nec actus hominis viatoris possunt esse physice perpetui.

ARTICULUS II.

QUÆNAM SIT ESSENTIA GRATIÆ HABITUALIS?

404. *Dico.* **Gratia habitualis realiter distinguitur ab habitu charitatis.**

Prob. Auctoritate. Scriptura 2. ad Cor. 13, v. 13, inquit : *Gratia D. N. J. C., et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.* Et 1. ad Tim. 1, v. 14 : *Superabundavit gratia Domini nostri cum fide et dilectione.* Item ad Ephes. 6, v. 23 : *Pax fratribus et charitas cum fide a Deo Patre et D. N. J. C.; gratia cum omnibus, qui diligunt D. N. J. C.*

Conc. Viennense loco cit. ait infundi in baptismo *informantem gratiam et virtutes :* Trid., Sess. 6, c. 7, docet in justificatione renovari hominem per voluntariam susceptionem *gratiæ et donorum ;* et can. 11, damnat dicentes justificationem fieri sola remissione peccatorum, *exclusa gratia et charitate :* Mogunt., ann. 1549 celebratum, c. 7 (Labb., t. 14, p. 674 B), inquit : *Cum venia peccatorum homo etiam Dei gratiam, et per Spiritum S. una cum fide simul charitatem in corde diffusam ac spem accipit.* Demum Cathechismus Trid. de baptismo, postquam dixisset gratiam infundi, quam *splendorem quemdam et lucem appellat,* subjungit : *Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur.*

Dionys. L. de Hier. Eccl., c. 2, p. 1^a^, *statum divinum et vitam* prærequirit, *ante operationem supernaturalem,* sicut *prius necessarius est status vitæ humanæ, quam humana operari possimus ;* adeoque ante charitatem tanquam virtutem operativam sentit nobis dari gratiam, qua in statu viventium *vita divina* constituamur, ut opera viva connaturaliter exercere valeamus. Accedunt recitata præced. art. testimonia S. Aug., quibus justitiam seu gratiam justificantem distinguit a charitate, eamque huic æque ac fidei opponit.

Prob. Ratione. Habitus charitatis neque ex suo conceptu *generico,* neque ex conceptu *speciali* talis habitus, qui nunc datur, per se et formaliter reddit hominem intrinsece sanctum, divinæ naturæ participem, amicum et filium Dei, etc., quæ sunt munera gratiæ sanctificantis. Non 1^um^ quia *habitus,* ut præcise est *charitatis,* solum dicit virtutem, quæ elevat voluntatem ad dilectionem Dei propter se, ut habitus fidei elevat ad actus fidei supernaturales : sed hoc ex suo conceptu non dicit facere sanctum, participem divinæ naturæ, amicum et filium Dei ; tum quia, quod hominem facit potentem, ut diligat regem propter se, non facit hoc ipso eum dignum, ut a rege amicabiliter diligatur et in filium adoptetur : tum quia omnipotentia Dei specialiter applicata potest elevare hominem ad Deum propter se dili-

gendum, quin illa gratiæ munera præstet ; ergo. Non 2um quia *specialis* illa virtus charitatis, quæ ex conceptu ipsius habitus non provenit, debet asseri ex certo privilegio divinitus concesso : hoc autem probari nequit, ut ex objectionum solutione constabit; ergo.

Conf. 1. Tria maxime divina, quæ in statu supernaturali participantur, sunt natura, cognitio, amor : sed *cognitio divina* ab homine ex parte intellectus participatur per fidem in via, et per visionem in patria; *amor* ex parte voluptatis participatur per charitatem ; ergo *natura divina* ex parte animæ et substantiæ quatenus a facultatibus et operationibus distinctæ participatur per id, per quod homo renascitur, fit filius Dei et hæres : sed id, per quod homo renascitur, et filius ac hæres Dei fit, est gratia ; ergo .

Conf. 2. Gratia dat *esse* divinum, et est fundamentum primum totius supernaturalitatis : sed charitas non dat esse, sed *operari* divine; nec est primum supernaturalitatis fundamentum, cum tanquam virtus appetitiva præsupponat etiam fidem et cognitionem supernaturalem ; ergo.

Conf. 3. Reliquæ virtutes infusæ omnes solum elevant hominem ad suos *actus speciales*; quamvis aliquæ possibiles sint, quæ formaliter etiam sanctificent; ergo congruum est, ut idem dicatur de habitu charitatis, ex hypothesi quod non adsit pro disparitate urgens ratio, quod non examinabitur.

405. *Obj. I.* Eosdem effectus, qui gratiæ communius tribuuntur, charitas teste Scriptura etiam proprios habet : nam charitas 1° expellit peccatum, Luc. 7, v. 47 : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et 1. Joann. 3, v. 13 : *Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres : qui non diligit, manet in morte.*

2° Hominem facit Deo gratum et dilectum, Prov. 8, v. 12 : *Ego diligentes me diligo ;* et Joan. 14 : *Si quis diligit me, diligetur a Patre meo.*

3° Reddit nos sanctos; ad Ephes. 1, v. 4 : *Elegit nos in ipso..... ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate.*

4° Deo nos conjungit : 1. Joann. 4, v. 16 : *Deus Charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.*

5° Confert nobis vitam spiritualem; 1. Joann. 4, v. 7 : *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.*

6° Constituit filios Dei; 1. Joann. 3, v. 1 : *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus.*

7° Profert omnes virtutes ; et hæredem vitæ æternæ facit; 1. ad Cor. 13, v. 4 et seqq. : *Charitas patiens est, benigna est,* etc. Et Jacob. 1, v. 12 : *Coronam vitæ... repromisit Deus diligentibus se ;* ergo.

R. 1°. — *N. Cons.* Certum enim est inter Catholicos, cum quibus hic disputamus, *gratiam* non esse eumdem habitum cum *fide;* et tamen ex Scriptur facile æquali ratione ostendi potest, eosdem effectus attribui fidei. Prov. 15, v. 27 : *Per fidem purgantur peccata.* Sap. 1, v. 2 : *Invenitur* (Deus) *ab his, qui non tentant illum : apparet autem eis, qui fidem habent in illum.* Eccli. 15, v. 4, habetur : *In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, et elegit eum ex omni carne.* 1. Joann. 5, v. 1 : *Omnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est,* etc.

R. 2°. — *D. A.* Effectus gratiæ proprii tribuuntur etiam charitati secundum suam significationem *genericam,* et tam tropo, quam proprietati communem acceptæ *C.* charitati *specifice* et in propria significatione actus vel habitus virtutis specialis acceptæ *subd.* tribuuntur illi in genere causæ formalis *N.*

in genere causæ meritoriæ vel efficientis vel dispositionis, aut propter connexionem gratiæ cum charitate *C.* Responsio clarius patet ex dicendis ad singula.

In 1° uterque textus agit de actu charitatis, qui in priori proponitur ut *dispositio :* in posteriori ut *signum* remissionis peccati, quæ fit per gratiam.

In 2° rursus in utroque actus charitatis asseritur esse dispositio vel *causa meritoria*, cur homo diligatur a Deo.

In 3° vel hic est sensus : Deus elegit per charitatem, ut simus sancti et immaculati; vel iste : elegit nos Deus, ut in sanctitate serviamus illi, non ex timore pœnæ, sed ex charitate : ex neutro autem sensu colligi potest, gratiam esse *sanctitatis formam.*

In 4° solum declaratur, eum, qui in charitate manet, habere Deum in se manentem; quia charitas *inseparabiliter connectitur* cum gratia, per quam Deus in nobis manet : minime autem dicitur, charitate esse hanc ipsam gratiam; præsertim cum ibi distinguatur inter manere in Deo, et inter habere Deum in se manentem.

In 5° denuo sermo est de actu charitatis vel *dispositione,* vel *signo* et *fructu,* non autem forma nativitatis divinæ.

In 6° charitas non sumitur pro *actu* vel *habitu* virtutis creatæ, sed pro dono ex charitate collato, vel effectu divinæ charitatis.

In 7° per priora verba charitatis habitus indicatur quidem tanquam radix virtutum, sed quæ sit instar *facultatis,* cum gratia sit radix, sed instar *naturæ :* per posteriora autem charitas asseritur esse meritum gloriæ cœlestis; huic tamen merito condignitatem tribuit gratia.

Inst. SS. Patres, et inter eos maxime S. Aug., tribuunt charitati ea prædicata, quæ ostendunt esse eamdem cum gratia. Nam 1. dicit, charitatem esse donum præstantissimum : L. 15 de Trin., c. 18 : *Nullum est isto Dei dono* (charitate) *excellentius;* ex conc. 1. in Ps. 113 : *Nihil eminentius in Scriptura sancta inveniri potest, quam charitas.*

2. Eam vocat unam præ omnibus necessariam; Tr. 32 in Joan., n. 8 : *His omnibus tam magnis rebus præposuit charitatem; ipsam habeto, et cuncta habebis, quia sine illa nihil proderit, quidquid habere potueris.*

3. Charitatem statuit tanquam notam discretionis; Tr. 5 in 1. ep. Joann., n. 7 : *Dilectio sola discernit inter filios Dei et filios diaboli.*

4. Eamdem dicit esse formam sanctificantem; L. de mor. Eccles., c. 12 : *Cavere debet, ne ab ipsius Dei charitate, qua sanctificatur ut beatissimus maneat, alterius creaturæ, id est, hujus sensibilis mundi amore separetur.*

5. Eam demum aperte appellat justitiam; L. de nat. et gr., c. 42 : *Ipsa enim* (charitas) *est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia.*

R. — *N. Ass.* Ista enim prædicata vel tribuuntur charitati propter *connexionem,* quam illius habitus in præsenti providentia possidet cum gratia, aut quia, ut D. Thomas vult, charitas semper per gratiam formatur : vel si tribuantur charitati propter se, *æqualitatem* talem aut præcellentiam non inducunt, ad quam evitandam necesse sit charitatem cum gratia confundere.

Nam descendendo ad singula, sive 1^um^ accipiatur de actu, sive de habitu, charitas potest dici donum excellentius et eminentius comparate ad *fidem, spem,* et *reliquas virtutes,* non autem comparate ad gratiam, utpote inter quæ extrema tam parum S. Aug., quam S. Paulus 1. ad Cor. 13, oppositionem instituit : quanquam, si mens S. Doctoris ex contextu attendatur,

potius loquitur de charitate Dei, *qua ipse non diligit, non qua nos eum diligimus*, ut c. 17, præmisit.

Idem respondetur ad 2^um^ ubi rursus mentio fit de *præcellentia* : quod vero necessitatem attinet, nisi charitatis nomine intellectam velis gratiam ipsam, illa oritur ob connexionem charitatis cum gratia, sine qua nihil sane ad vitam æternam proxime prodest.

Quoad 3^um^ charitatis actus *dispositive* distinguit inter filios Dei et diaboli, habitus *significative* seu tanquam signum et fructus filiationis divinæ; nec plus intendit Aug., qui ibidem ait : *Signent se omnes signo crucis Christi; respondeant omnes, Amen; cantent omnes, Alleluia; baptizentur omnes, intrent Ecclesias, faciant parietes basilicarum : non discernuntur filii Dei a filiis diaboli, nisi charitate.*

Quoad 4^um^ hoc loco intelligitur *actualis charitas*, qua meremur sanctitatem, sicut in cap. sequenti eamdem intelligit, qua conservetur sanctitatis forma.

Quoad 5^um^ denique charitatis actus appellatur justitia actualis, seu operatio justitiæ; quia subjungitur : *quoniam id, quod voluntate hominis adjuta per Dei gratiam fieri posse confiteor*, etc. Ac postea, c. 70, dicitur : *Charitas inchoata, inchoata justitia est; charitas provecta, provecta justitia est : charitas perfecta, perfecta justitia est.*

406. *Obj. II.* Trid. satis aperte identificat gratiam cum charitate. Nam 1° cum Sess. 6, cap. 7, dixisset, hominem justificari per susceptionem *gratiæ et donorum*, ac postea docuisset causam formalem nostræ justificationis esse *justitiam*, qua interius renovamur, et merita passionis D. N. J. C. communicantur; mox subjungit, *id fieri, dum ejusdem passionis merito per Spiritum sanctum charitas diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur* : ergo eamdem, quam gratiam et justitiam vocaverat, declarat esss charitatem.

2° Ibidem statim additur : *unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem et charitatem*, nulla facta gratiæ aut alterius habitus mentione; ergo hanc sub nomine charitatis intelligere videtur.

3° Idem ead. Sess., cap. 10, ubi dixerat justitiam bonis operibus augeri, adjungit : *Hoc vero justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat : da nobis, Domine, fidei, spei et charitatis augmentum;* ergo indicat justitiam in his tribus tantum consistere, nimirum in charitate per se, in aliis, ut charitate formantur.

4° Ibid., can. 11, definit justificationem non fieri sine *gratia et charitate*, quæ in cordibus hominum *diffundatur*; ergo, dum in singulari dicit *diffundatur*, indicat gratiam et charitatem unam duntaxat esse formam.

5° Idem Sess. 14, cap. 4 ait, contritionem *charitate perfectam* hominem Deo reconciliare : sed gratia est quæ Deo reconciliat; ergo.

R. — *N. Ass.* Concilium nihil hic definire voluisse, colligitur ex varia loquendi ratione, qua modo gratiæ et donorum, modo justitiæ, modo charitatis solius, modo fidei, spei et charitatis nomen usurpat. Nihil ex eodem theologice deduci posse pro *identitate charitatis* cum gratia, ostenditur facile, si singula examinemus.

Quod enim 1^um^ attinet; imprimis illa particula *dum*, in rigore non indicat identitatem, sed connexionem duntaxat vel concomitantiam; unde solum

significatur, quod tunc, quando charitas diffunditur, homo justificatur, minime autem significatur, quod id *formaliter* fiat per ipsam charitatem : deinde nec vox charitatis, aut ejus hic loci usurpatio est ita restricta, ut necessario debeat sumi pro virtute et habitu charitatis; cum accipi etiam possit pro ipsa gratia seu dono nos Deo charos faciente, et ex divina charitate in nos collato.

Quoad 2^um^; imprimis inde probaretur nimium, nempe etiam *fidem* et *spem* esse identificatam cum gratia : deinde, quamvis Trid. hic non faciat *explicitam* mentionem gratiæ, uti facit Moguntinum num. 341, laudatum, dici tamen potest, fieri mentionem implicitam in verbis *cum remissione peccatorum;* quia hæc vel formaliter fit per gratiam, vel non fit sine gratia ut can. 11, dicitur.

Quoad 3^um^; rursus imprimis probaretur nimium : deinde, sicut per augmentum, *fidei, spei et charitatis* non excluditur augmentum reliquarum virtutum infusarum, sic nec augmentum gratiæ. Quod autem virtutum duntaxat *theologicarum* hic mentio fiat, ratio est; quia tanquam certum asseruit Concilium, has virtutes in justificatione infundi et in justificationis incremento augeri, tanquam incertum vero reliquit, gratiam et alias virtutes tanquam realiter distinctas a charitate infundi et augeri.

Quoad 4^um^; verbum *diffundatur* in singulari positum refertur more Grammaticis usitato ad postremum substantivum, de quo in c. 7, cui canon præsens correspondet, textum Apostoli protulerat; adeoque modus hic loquendi identitatem non indicat.

Quoad 5^um^. — *D. M.* Contritio charitate perfecta meritorie et dispositive reconciliat peccatorem *C.* formaliter *N.* Contritio charitate perfecta est actus; actus vero formaliter non justificant, nec reconciliant.

Inst. 1. Gratia sanctificans est participatio divinæ naturæ; ergo cum divina natura sit per se *formaliter* operativa, talis etiam debet esse gratia sanctificans; ergo est indistincta ab habitu charitatis operativo.

R. — *N. Cons.* Rursus enim imprimis instantia est hæc; ergo sicut divina natura realiter est sua operatio, sic etiam erit gratia sibi sua operatio. Item *Disparitas* est; quia gratia non est participatio divinæ naturæ cum omnimoda similitudine, sed cum aliqua duntaxat, quam charitatis habitus non possidet.

Inst. 2. Gratia et charitas sunt mutuo inseparabiles; ergo sunt identificatæ.

R. 1°. — *N. Cons.* Tum quia retorquetur in virtutibus *moralibus infusis :* tum quia, licet separabilitas sit signum distinctionis realis, inseparabilitas tamen signum identitatis non est, ut in Personis divinis inseparabilibus quidem, sed tamen personaliter distinctis, manifestum est.

R. 2°. — *D. A.* Gratia et charitas sunt inseparabiles metaphysice, seu de potentia etiam absoluta *N.* physice, vel tantum in hac providentia vi præsentis decreti *C.*

ARTICULUS III.

QUINAM SINT EFFECTUS FORMALES GRATIÆ HABITUALIS?

407. *Dico I.* **Per gratiam habitualem efficimur consortes naturæ divinæ.**

Prob. Natura divina potest spectari vel *physice* et realiter pro substantia Dei, vel *ethice* et moraliter pro indole, inclinatione ac dispositione Dei ad operationes : sed sub utraque acceptione naturæ divinæ consortes constituimur per gratiam ; ergo.

Prob. 1ª *p. min.* tum quia mediante gratia et charitate Deus substantialiter est, habitat et manet in justo; tum quia, ubicumque datur aliquid exigens divinæ personæ præsentiam ita, ut, si ubique illa non esset, ex vi solius illius rei revera inciperet esse præsens; tunc dicitur persona divina esse præsens creaturæ, atque illi de novo quasi uniri : sed quoties ponitur in homine justo gratia, toties verum est, quod Deus, seu appropriative persona Spiritus sancti esset præsens homini justo, si non esset ubique.

Prob. 2ª *p.* Per gratiam homo fit consors naturæ divinæ *ethice* acceptæ, si per gratiam imitetur indolem divinam, eique assimiletur in perfectione repugnandi cum peccato et recte disponendi ad honeste operandum; in hoc enim potissimum stat conformatio morum cum moribus divinis, et etiam sensus verborum Petri dicentis : *Per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ;* quia continuo subjungit : *fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem :* en aversionem a peccato : *Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem;* quibus promptitudo ad omne virtutum opus abunde exprimitur.

408. *Dico II.* **Per eamdem efficimur amici et grati Deo.**

Prob. Supposito ex parte Dei essentiali jure et *dignitate infinita,* ut is ab homine benevole et propter se diligatur; supposita item in Deo potentia et *propensione* ad hominem benevole diligendum et dona cum illo sua communicandum; ut habeatur etiam ex parte hominis amicitiæ vinculum, requiritur in eodem tum dignitas quædam, ut ametur a Deo; tum potentia, ut Deum benevole amet : sed utrumque præstatur per gratiam; ergo.

Prob. 1ª *p. min.* 1º Similitudo morum est fundamentum amicitiæ et dignitas, ut quis ametur : sed per gratiam habetur *similitudo morum,* quia habetur consortium naturæ divinæ ethice acceptæ; ergo. 2º Gratia habitualis est vera justitia; sed vera justitia est maxime grata et amabilis illi, qui per antonomasiam justus est, nempe Deo, juxta illud Ps. 10, v. 8 : *Quoniam justus dominus, et justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus;* ergo. 3º Per amorem, quo Deus hominem diligit, fit iste Deo gratus et amabilis : juxta illud 2. Reg. 12, v. 25 : *Vocavit nomen ejus : Amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus;* et Sap. 4, v. 10 : *Placens Deo factus est dilectus :* sed Deus non diligit hominem, nisi amore suo dignum ; vel nisi faciat eum dignum per gratiam, cum non sit amor ejus sterilis, sed efficax ; ergo.

Prob. 2ª *p.* Ex dictis; quia gratia vel est eadem cum charitate, vel certe ab eadem inseparabilis.

Conf. utr. p. Præter obviam phrasin in Scripturis, qua justi dicuntur amici Dei, Trid., Sess. 6, c. 7, ait, hominem *per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum* fieri *ex inimico amicum;* et c. 10, justificatos factos esse *amicos Dei et domesticos;* ergo.

409. *Dico III.* **Per eamdem efficimur filii Dei adoptivi.**

Prob. Filiatio Dei adoptiva præter extraneitatem personæ dicit similitudinem in *natura* et jus ad *hæreditatem* cœlestem : sed utrumque præstatur per gratiam; ergo.

Prob. 1ª *p. min.* 1º Similitudo cum Deo maxime habetur per *regenerationem* et nativitatem spiritualem ex Deo : sed hæc habetur per gratiam; quæ ideo etiam 1. Joann. 3, v. 9 : *Semen Dei* in justo *manens* vocatur; ergo.

2º Quia per gratiam habetur natura Dei *ethice* sumpta, quæ proprie in similitudine consistit.

Prob. 2ª *p.* 1º Per gratiam signati sumus Spiritu sancto : sed signati Spiritu sancto habent jus gloriæ cœlestis, juxta illud ad Eph. 1, v. 13 : *Signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ;* ergo.

2º Per gratiam sumus filii Dei; sed hæreditas est filiorum, ex illo ad Rom. 8, v. 17 : *Si autem filii, et hæredes : hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi;* ergo.

Conf. Trid., Sess. 6, c. 3 et 4, docet nos *renasci per gratiam, qua justificamur;* justificationem autem vocat *translationem de potestate tenebrarum ad regnum filii dilectionis suæ, et ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ et adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum :* item, c. 7, docet *per gratiæ susceptionem* fieri, *ut* homo *sit hæres secundum spem vitæ æternæ;* ergo.

410. *Dico IV.* **Per eamdem efficimur justi.**

Prob. Justitia, non prout est specialis virtus, qua reddimus cuique suum, sed quatenus est *rectitudo* illa *totius hominis,* per quam tum est sanctus, seu immunis a peccato, tum dispositus et ordinatus ad opera salutaria tam debita, quam pia, stat tum in expulsione *peccati,* tum in potentia eliciendi *actus supernaturales* æternæ vitæ meritorios : sed per gratiam expellitur peccatum; et per eamdem habetur potentia illa; vel quia ex gratia tanquam radice necessario emanant virtutes habituales velut proprietates et potentiæ, vel quia hæ virtutes saltem pertinent ad gratiæ constitutionem integralem, ut alibi ostendetur; ergo.

Conf. Justi maxime efficimur, dum justificamur, regeneramur, renovamur, novum hominem induimur : sed hoc fit per gratiam; quia ad Rom. 3, v. 24, dicitur : *Justificati gratis per gratiam ipsius;* ad Tit. 3, v. 5 : *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per J. C., ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ;* et ad Ephes. 4, 23 : *Renovamini autem spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis :* quod ipsum fieri *per gratiam, quæ in baptismate confertur;* Trid., Sess. 5, Can. 5, definivit; ergo.

411. *Dico V.* **Per eamdem efficimur sancti, seu mundamur et immunes sumus ab omni peccato mortali.**

Prob. Eadem *forma,* quæ facit hominem Deo amicum, filium Dei adoptivum et hæredem regni cœlestis, mundat etiam et immunem facit a *peccato mortali;* cum enim peccatum mortale faciat hominem Deo inimicum, reum æternæ pœnæ constituat, et consequenter tum jure hæreditatis cœlestis, tum filiatione divina privet; e contrario forma, quæ opposita præstat, tollere peccatum vel expellere debet : seu gratia ex dictis hæc omnia efficit; ergo.

Conf. Gratia et peccatum comparantur 1° Ut lux et tenebræ, ad Eph. 5, v. 8 : *Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino;* et 2. ad Cor. 6, v. 14 : 2° Ut sanitas et ægritudo; juxta Aug., L. de spir. et litt. : *Per gratiam sanatio animæ, ablatione peccati :* 3° Ut novitas et vetustas; ad Coloss. 3, v. 9. 4° Ut mors et vita; ad Rom. 5, v. 21. 5° Ut sepultura et resurrectio; ibid., c. 6, v. 4. Accedit Trid., Sess. 5, Can. 5.

412. *Observa I.* In nullo instanti reali coexistere *gratiam habitualem* et *peccatum mortale* certum jam videtur : tum quia vere dicimus, justum seu gratia dotatum peccare : tum quia justo peccanti demeritorie aufertur gratia, qui proinde prius natura peccat, quam in pœnam peccati expellatur gratia; ad quod opus est, pro priori natura præexistere gratiam; et pro posteriori existere gratiam in eodem instanti reali.

Ratio est : tum quia clare infertur ex Baii prop. 43, damnata, quæ talis est : *In hominibus pœnitentibus ante sacramentum absolutionis et in catechumenis ante baptismum est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum :* tum quia effectus formales *gratiæ habitualis* sicut peccato repugnant pro reliquis instantibus, ita et repugnant pro instanti primo : ac præterea evenire alias posset, ut homini lethaliter peccanti nunquam auferretur gratia, si nempe immediate ad commissionem peccati perfecte contereretur.

II. Disputari solet, an gratia habitualis habeat ex *intrinseca sua vi,* natura et dignitate, sine ullo favore et condonatione extrinseca, quod expellat peccatum? In hac quæstione, quamvis facile concedatur requiri peculiarem Dei voluntatem remittentis et condonantis peccatum; videtur tamen Tridentino conformius, si dicatur gratiam formaliter adæquate expellere peccatum : cum enim juxta Concilium justificatio sit *translatio a statu peccati,* hujus autem justificationis *unica formalis causa* asseratur *justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, et renovamur spiritu mentis nostræ,* ac præterea doceat, *per susceptionem gratiæ hominem ex injusto justum, et ex inimico amicum* fieri; videtur rite consequi illud assertum.

III. Ex eodem deducunt multi contra multos oppositionem gratiæ habitualis cum peccato mortali tam actuali, quam habituali esse essentialem ac metaphysicam, atque adeo nec de potentia Dei absoluta posse illa conjungi in eodem subjecto.

CAPUT II.

DE JUSTIFICATIONE.

ARTICULUS I.

AN ET QUÆNAM DISPOSITIO REQUIRATUR AD JUSTIFICATIONEM?

413. *Nota.* Cum non minus ex Scriptura, Deuter. 1, v. 53, et Ad Rom. 9, v. 11, quam experientia certum sit, *infantes* discretione boni et mali carere, ac proinde incapaces esse dispositionis propriæ, fingere autem sine fundamento miraculum, et id tanquam medium ad salutem necessarium exigere, divinæ providentiæ ordini ac sapientiæ contrarium sit, adeoque fidei Ecclesiæ non minus, ac communi sensui repugnans; quæstionem propositam patet ad solos pertinere *adultos*, quemadmodum et ad hos Trid. suam doctrinam Sess. 6, c. 5 et 6, aperte restrinxit.

Plures etiamnum circa quæstionem ita limitatam errores sunt Hæreticorum; 1. fidem justificantem esse specialem divinarum promissionum fidem : 2. fidem illam solam justificare; ubi vox *sola* juxta *Lutherum* ac rigidiores Lutheranos excludit necessitatem præsentiæ aliorum actuum virtutum, juxta alios vero jam plures et *Calvinum*, meritum duntaxat et efficientiam quamcumque etiam dispositivam, non autem præsentiam excludit : 3. ipsam fidem justificare, non quidem per modum *causæ* formalis, aut efficientis vel meritoriæ, aut etiam *dispositionis* proprie dictæ; sed per modum *meri organi* seu instrumenti, quo apprehenditur justificatio, quod explicant exemplo manus, qua pauper eleemosynam a divite recipit.

414. *Dico I.* **Ad justificationem non sufficit sola fides.**

Est de fide.

Prob. I. Ex Scriptura. 1° Paulus docet fidem sine charitate nihil prodesse; ad Galat. 5, v. 6 : *In Christo JESU neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides, quæ per charitatem operatur;* et 1. ad Cor. 13, v. 2 : *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Jacobus vero, fidem sine operibus vocat mortuam.

2° Qui habent fidem, possunt esse sine charitate et operibus, ut patet, præter dicta, ex Joann. 12, v. 42 : *Ex principibus multi crediderunt in eum : sed propter Pharisæos non confitebantur; dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei;* et Matth. 25, ex parabolis *Virginum fatuarum* ac *servi inutilis* talentum unum sibi datum in fœnus non exponentis : sed ejusmodi non salvantur; ut rursus patet ex Matth. 7, v. 21 : *Non omnis, qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum : sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est;* et ex Matth. 25, ubi fatuis virginibus, quantumlibet Christo per fidem desponsatis, dicitur : *Amen dico*

vobis : nescio vos; servus ejicitur in tenebras exteriores; ac demum sententia damnationis in eos, cui carent operibus, enuntianda subjungitur; ergo.

3° Fidem solam habentes possunt etiam esse adulteri, fures, avari, ebriosi, etc., cum Jac. 2, v. 19, de immisericorde dicat : *Tu credis, quoniam unus est Deus : bene facis : et dæmones credunt et contremiscunt :* sed ex 1. ad Cor. 6, v. 9, hujusmodi *iniqui regnum Dei non possidebunt;* ergo.

II. Ex Traditione. 1° Ex Patribus, inter quos Chrys., hom. 25 (al. 24, n. 1) in Matth. : *Non enim solum qui fidem habet, si vita negligatur, e cœlis excluditur; sed etiamsi cum fide multa signa ediderit, nec boni quidpiam fecerit, a sacris similiter portis repelletur.* Et in Joann., hom. 30 (al. 31, n. 1) : *Num ergo sufficit, inquies, in Filium credere, ut vita æterna habeatur? Nequaquam .... si recte non vivat, nihil ipsi fides proderit ad salutem... Opus namque nobis est et vitæ et morum instituto probo.* Ambros., ep. 78, n. 8 : *Fides velut prævia charitatis occupat animam, et præparat semitas venturæ dilectioni. Sic omnis* (perfecta) *fides est, ubi perfectio charitatis.* Auctor Comm. in ep. S. Pauli qui sub nomine Ambrosii circumferuntur, in ep. ad Gal., c. 5, v. 5 : *Sola fide opus est in charitate ad justificationem; fides enim charitate fraterna debet muniri, ut perfectio sit credentis.* Aug., de Trin., L 15, c. 18 : *Fides sine charitate potest quidem esse, sed non et prodesse.* Cf. etiam L. de fide et oper., c. 14. S. Leo M., serm. 48, c. 3 (de Quadrag. 10) : *Quamvis magnum sit habere fidem rectam sanamque doctrinam, et multa laude digna sit circumcisio gulæ, lenitas mansuetudinis, puritas castitatis, nudæ sunt tamen omnes sine charitate virtutes.*

2° Ex recensione *errorum.* Inter hos enim tanquam antiquissimum et tempore Apostolorum occasione verborum D. Pauli exortum, a Petro autem, Joanne, Jacobo et Juda oppugnatum Aug. L. de fid. et op., c. 14, refert. Irenæus eumdem tribuit *Valentino,* ejusque antecessoribus Simoni mago et Pseudo-Apostolicis, dum L. 1 contr. hæres., c. 6, docet, eum promisisse salutem suam sequentibus doctrinam sine operibus. Idem Aug. L. de Hæresibus hær. 54, dicit de Eunomio.

3° Ex Trid. quod Sess. 6, can. 9, sic definit : *Si quis dixerit, sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur... anathema sit.*

III. Ex Ratione. 1° Fides justificat ut fundamentum et *radix* justitiæ; ergo hoc ipso debet complementum addi per alia; vel si fundamentum sufficiat, idem debet concedi charitati, cum ad Eph. 3, v. 17 : *in charitate radicati et fundati* dicuntur justi.

2° Si *fides sola* justificaret; ergo vel foret ex natura fidei et excellentiæ, vel ex voluntate Dei sub sola fidei conditione justificationem donantis : sed nec habetur ex *primo;* quia charitas est fide excellentior juxta illud 1. ad Cor. 13, v. 13 : *Major autem horum est charitas :* nec ex *secundo;* quia tum ex dictis, tum ex proxime dicendis patet, a Deo non requiri solius fidei conditionem ad justificationem; ergo.

3° Nec requiritur sola fides, prout est *assensus intellectualis;* tum quia id concedunt Heterodoxi : tum quia neque auctoritas, neque ratio ostendit, ad justificationem necessarium esse actum solius intellectus, non autem voluntatis : nec sola fides requiritur, prout est *actus voluntatis,* aut specialis confidentia; tum quia idem argumentum fieri potest respectu actus intellectus et aliorum voluntatis : tum quia illud singulare officium apprehensio-

nis, si permittatur fidei, etiam concedendum est amori et gaudio, de quibus ita loquitur Aug., L. 8 Conf., c. 2, n. 5 : *Volebant eum omnes rapere intro in cor suum, et rapiebant amando et gaudendo : hæ rapientium manus erant.*

415. *Obj.* Justificatio tribuitur fidei simpliciter. *Prob.* Ad Rom. 10, v. 10, dicitur : *Corde creditur ad justitiam ;* et Christus tum Matth. 7 ; tum Luc. 7 et 17, hæmorrhoissæ, Magdalenæ, leproso ac cæco ait : *Fides tua te salvum fecit ;* ergo.

R. 1°. — *N. Cons. ;* quia eadem de timore, spe, amore ac pœnitentia referuntur, quin tamen concedant aut Hæretici, aut Catholici, quodlibet eorum se solo justificare hominem.

R. 2°. — *D. A.* Fidei confidentiali Hæreticorum tribuitur simpliciter et universaliter justificatio *N.* fidei intellectuali Catholicorum *subd.* fidei solitariæ et informi, aut otiosæ *N.* fidei conjunctæ cum operibus per charitatem formatæ et operanti *C.* Textus primus utilitatem et necessitatem fidei ad justificationem ostendit, non autem solius sufficientiam, sicut dum præcedente versu dicitur : *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum Christum, et in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitaverit a mortuis, salvus eris ;* non solius resurrectionis fidem sufficere, sed et aliorum articulorum fidem requiri ac valere declaratur.

Reliqui textus quantum enuntiant de fide *hæmorrhoissæ, paralytici* ac *cæci*, ad materiam nostram plane non pertinent, cum in iis non de salute animæ seu justificatione, sed de salute corporis et sanitate agatur : quantum autem de *Magdalenæ* fide loquuntur ; hujus quidem loci sunt, sed manifeste intelligendi sunt de fide per charitatem operante, cum Christus Luc. 7, dicens : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum,* expressis verbis justificationem charitati tribuat. Cæterum quia *fides* est fundamentum spei, *spes* autem incitat ad orationem pro bonis sive corporis sive animæ fundendam, aut aliud quodvis pro illis obtinendis suscipiendum ; hinc est, quod Christus utrobique salutem tribuerit fidei, tanquam *fœcundæ radici.*

Inst. 1. Scriptura justificationem fidei tribuit universaliter. *Prob.* Act. 10, v. 43. Petrus dicit, *remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in eum ;* Ibid. 13, v. 39. Paulus ait : *In hoc omnis, qui credit in eum, justificatur ;* et 1. Joann. 5 v. 1 : *Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est ;* ergo.

R. Particula *omnis* vel potest intelligi negative, vel affirmative ; si *negative* exponatur, sensus textuum est : nemo sine fide remissionem accipit, justificatur, ex Deo nascitur ; et hic sensus satis convenit cum scopo Petri et Pauli in Actis loquentium, pertinetque maxime ad alios textus objici solitos, quales sunt Joann. 3 : *Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Et ad Rom. 1 : *Evangelium virtus Dei est in salutem omni credenti.* Si autem *affirmative* sumatur, sensus est : omnis, qui credit in Deum non solum speculative, sed et practice, h. e. qui habet fidem, non mortuam vel otiosam, sed vivam et operantem, remissionem accipit, justificatur, ex Deo nascitur ; quia tum Principes Apostolorum in Actis, tum Joannes in sua epistola plura alia ad salutem postularunt.

Præterea vero cum constet generalem esse regulam, quod, si universales de *spe, humilitate, oratione, obedientia* aut aliis virtutibus affirmationes hujusmodi in Scripturis proferuntur, posita una conditione necessaria, aliæ non

excludantur, sed potius subintelligantur; idem etiam dicendum est de objectis sententiis, adeo ut sensus sit, *fidem* ex parte sua justificare et salvare, modo addantur alia, quæ simul requiruntur.

Inst. 2. Justificatio formaliter tribuitur fidei. *Prob.* Habac. 2, ad Rom. 1, ad Hebr. 10, dicitur : *Justus ex fide vivit;* similiter ad Rom. 5, v. 1, dicuntur *justificati ex fide;* tandem 1. Joann. 5, v. 10 : *Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se;* ergo.

R. Particula *ex* in prioribus textibus usurpata, nec ob sermonis proprietatem, nec ob aliquas horum locorum circumstantias, dicit *causam formalem.* Itaque sicut *arbor* dicitur ex radice vivere, et aqua profluere ex fonte, sic et justus ex fide vivere ac justificari intelligitur, eo quod, ut cum aliis Patribus S. Aug., ep. 105 (al. 194, n. 9), ait : *Fides unde omnis justitia sumit initium.* Quem sensum etiam proposuit Trid., Sess. 6, c. 8 : *Ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum et radix omnis justificationis.* Postremus textus cum subsequente conjunctus ostendit quidem *fidei fructum* esse vitam æternam; sed nec de fide mortua, informi aut otiosa loquitur, nec de causa formali intelligi potest.

Inst. 3. Solam fidem requiri et sufficere ad justificationem, tum Scriptura, tum Patres declarant. Nam Luc. 8, v. 50, Christus Jairo ait : *Crede tantum, et salva erit.* Inter Patres Hilar., c. 8, n. 6 in Matth., ait : *Fides sola justificat;* Basil. in hom. de humilit., n. 3 : *Novit se ipsum veræ justitiæ indignum, sola autem fide in Christum justificatum;* Chrys. hom. de fide et leg. nat., n. 1 (opp., t. 1, p. 826 D) : *Latro credidit tantum, et justificatus est;* et hom. 3 in ep. ad Tit., n. 2 (opp., t. 11, p. 746 D) : *Si credis fidei, cur alia infers, quasi fides justificare non sufficiat sola?* Aug., L. 1 ad Bonif., c. 21 de Sanctis V. T., ait : *Quantælibet fuisse virtutis antiquos prædices justos, non eos salvos fecit, nisi fides mediatoris.* Similia de S. Ambr. Leon. et Bern. referuntur.

R. — *N. Ass.* vel *D.* Fides sola sufficit, per hanc solitudinem excludendo alias dispositiones internas ad justitiam tum a Scriptura, tum a Patribus requisitas *N.* excludendo aliud quidpiam, quod ex circumstantiis locorum adductorum colligi potest *C.* Textus Scripturæ ad rem non spectat, quia non agit de fide justificante, sed de *fide miraculorum,* seu impetrativa extraordinarii beneficii; nec de salute animæ, sed *corporis,* seu resuscitatione filiæ Jairi. Quod vero Christus ad impetrationem hujus beneficii fidem duntaxat postulavit, *ratio* est; tum quia ad simpliciter quidpiam impetrandum charitas non est necessaria; cum etiam peccatores possint orando impetrare : tum quia, ut S. Th. 2, 2, q. 83, a. 15, ad 3, inquit : *Efficacia impetrandi principaliter fidei attribuitur, quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ divinæ et misericordiæ, ex quibus oratio impetrat, quod petit.*

Hilar. excludit solum legem Mosaicam; tum quia inter hanc et fidem facit oppositionem dicens : *Movet Scribas remissum ab homine peccatum..... quod lex laxare non paterat : fides enim sola justificat;* tum quia c. 7, n. 4, conjungit fidem cum operibus, dum ait : *Salus gentium omnis in fide est, et in præceptis Domini vita est universorum.*

Basilius excludit sola opera sine fide et gratia facta, cum ita scribat : *Hæc est perfecta et integra gloriatio in Deo, quando neque ob justitiam suam quis se jactat; sed novit seipsum,* etc., unde sola fide justificari apud ipsum nihil aliud est, quam ex dono Dei justificari, non ex operibus omne Dei donum prævenientibus; et justitiam veram non esse humanam, innixam sapientiæ

humanæ ac viribus naturalibus, sed supernaturalem et divinam, seu fundatam in fide, quam infra cum Paulo ad Phil. 3, v. 9, vocat *justitiam, quæ ex Deo est in fide.*

Chrys. primo loco excludit solum opera *externa* pœnitentiæ, satisfactionis et aliorum mandatorum, quæ latro in cruce præstare non poterat; non vero actus internos comitantes et velut formantes fidem, ut justificare valeat, cum alibi latronem *pœnitentiæ Doctorem* nominet; et loc. cit. præmiserit : *Non oportet quidem nudam ab operibus esse fidem, ut ne vituperetur, verumtamen sublimior est fides, quam opera;* secundo autem loco excludit duntaxat *cæremonias* legis veteris, quia verbis objectis hæc subdit : *Quid te spontaneæ servituti subdis, et legis jugo collum submittis?*

Aug., excludit opera aut solius *naturæ* viribus, aut ex solo legis mosaicæ spiritu facta; non vero opera cum gratiæ auxilio elicita, et per fidem in futurum reparatorem perfecta; id patet ex contextu.

Inst. 4. Eadem Scriptura et Patres ita tribuunt fidei justificationem, ut excludant opera : ad Rom. 3, v. 28 : *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis;* ad Gal. 2, v. 16 : *Scientes, quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi : et nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi et non ex operibus legis : propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro;* ad Philip. 3, v. 9 : *Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ in lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu : quæ ex Deo est justitia in fide.*

R. — *D. Ass.* Fidei sic tribuitur justificatio, ut excludantur vel opera legis Mosaicæ tanquam ex se inutilia et in lege gratiæ etiam mortifera, vel opera sine gratiæ auxilio ex solis naturæ viribus facta *C.* ut excludantur opera auxilio gratiæ facta *N.* Scriptura loquitur duntaxat *de operibus legis :* hæc autem nec ad justificationem per se *necessaria* sunt, cum sine his Abraham legatur justificatus : nec tempore datæ legis ad eam *utilia* erant ex vi ipsius legis, cum hæc per se nihil ad perfectum adduxit, nec vim justificandi habebat; sed tantum ut facta ex spiritu fidei Dei et Christi; nec jam in lege gratiæ ita sunt *requisita,* ut Judæi vel increduli et Christo repugnantes, vel in materiali quasi observatione legis confisi contendebant; contra quos hic loquens Paulus demonstrat, totam justificationem in *spiritu fidei* habere radicem, et per *opera fidei,* ut talia sunt, comparari ac compleri.

Inst. 5. Paulus ad Rom. 9, v. 12, dicit : *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est;* ad Ephes. 2, v. 8 : *Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis; Dei enim donum est : non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Ad Tit. 3, v. 5 : *Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit,* etc.

R. Scripturam de operibus *mere naturalibus* intelligendam esse declarant verba maxime textus secundi; quod idem de reliquis, sive ad justificationem, sive prædestinationem referantur, dicendum.

Inst. 6. Inter Patres Orig., L. 3 in ep. ad Rom., n. 9 (opp., t. 4, part. 1ª, p. 516 E), ait : *Dicit* (Apostolus) *sufficere solius fidei justificationem, ita ut credens quis tantummodo justificetur, etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum.* Ambr. in c. 4, v. 6, ejusdem ep. scribit : *Beatos dicit de quibus hoc sanxit Deus, ut sine labore et aliqua observatione, sola fide justificentur apud Deum.* Aug., L. de fid. et op., c. 14, n. 21, inquit : *Sciat se quisque per fidem posse justificari, etiamsi legis opera non præcesserint : sequuntur enim justificatum, non præcedunt justificandum;* ergo.

R. ORIGENES excludit sola opera *externa ;* quia ponit exemplum *peccatricis* et *latronis*, qui non leguntur jejunasse aut eleemosynas fecisse, antequam justificarentur. AMBR. rejicit duntaxat observationes circumcisionis, sabbati, neomeniæ et similium *legalium*, ideoque ibidem addit, *cessante lege*, solam fidem sufficere. AUG. quamvis forsan exponi possit de operibus sine gratia factis, cum dicat : etiamsi *legis* opera non præcedant ; tamen si accipiatur etiam *universim* de operibus omnibus, ut addita ab eo ratio videtur exigere, dici imprimis potest, excludi ab eo duntaxat opera *externa*, non vero internos actus, quos certe supponit, cum aperte loquatur de fide per charitatem operante.

Deinde *intentio* ejus duntaxat est docere, quod, licet homini opera non fuerint necessaria *ante fidem*, ut per fidem justificaretur, quia justitiam et fidem gratis accepit ; nihilominus indigeat operibus justis post acceptam justitiam, ut ne illam amittat : in quo posterius dogma asserit contra modernorum errorem de *justificationis inamissibilitate ;* prius autem hic vel quasi permittit, vel si etiam asserat, solum eatenus assumit, quatenus nec opera justificationem præcedentia sunt de condigno meritoria, nec meritum aut opus priora sunt ipsa gratia : quod postremum colligitur ex eo quod ibidem provocet ad disputata in L. de spir. et litt., in quo c. 9, sic ait : *Justificati gratis per gratiam ; non itaque justificati per legem, non justificati per propriam voluntatem, sed justificati gratis per gratiam ipsius ; non quod sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem*, etc.

416. *Dico II.* **Ad justificationem requiruntur etiam actus quidam aliarum virtutum.**

Prob. I. Ex SCRIPTURA. Hæc 1° universim requirit ex parte hominis aliquid libere præter fidem præstandum, ut is justitiam vel remissionem consequatur. Zach. 1, v. 3 : *Convertimini ad me, et convertar ad vos.* Act. 2, v. 37. Judæi *dixerunt ad Petrum et ad reliquos Apostolos : Quid faciemus viri fratres ? Petrus vero ad illos : Pœnitentiam*, inquit, *agite, et baptizatur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum ; et accipietis donum Spiritus sancti.*

2° Operibus vel actibus etiam a fide aliis tribuit justificationem. Prov. 14, v. 27. Timor Domini *fons vitæ* ; Eccli. 1, v. 18, *justificare cor* ; v. 27, *expellere peccatum* dicitur. Prov. 28, v. 25, legitur : *Qui sperat in Domino, sanabitur* ; Matth. 9, v. 2 : *Confide, fili : remittuntur tibi peccata tua* ; et 1. Joann. 3, v. 3 : *Qui habet hanc spem, sanctificat se.* Præterea de amore Luc. 7, v. 47 : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* ; 1. Joann. 4, v. 7 : *Omnis, qui diligit, ex Deo natus est.* Demum de pœnitentia Psalm. 31, v. 5 : *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei* ; et Ps. 50, v. 19 : *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies* ; Ezech. 33, v. 14 et seq. : *Si* impius *egerit pœnitentiam a peccato suo... vita vivet, et non morietur : omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei.*

3° Negat sine hujusmodi actibus dari justificationem. Sic enim Eccli. 1, v. 28, dicitur : *Qui sine timore est, non poterit justificari.* Ad Hebr. autem 11, v. 6 : *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit.* Tum 1. Joann. 3, v. 14 : *Qui non diligit, manet in morte.*

Tandem Luc 13, v. 3 et 5 : *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*, etc.

II. Ex Traditione. 1° Patres, præterquam quod idem de singulis his actibus asserant; justificationis et salutis nostræ negotium confici per virtutes illas sibi succedentes testantur. Sic Ignat. in ep. ad Philipp., c. 14, ait : *Principium vitæ est fides, finis vero ejus dilectio : ambæ autem simul junctæ hominem perficiunt.* Clem. Alex., L. 2 Strom. (opp., p. 384 D) : *Præcedit fides, timor ædificat, perficit autem dilectio.* Orig., in ep. ad Rom., L. 4, n. 6 (opp., t. 4, p. 1ª, pag. 531 A) : *Puto quod prima salutis initia, et ipsa fundamenta fides est, profectus vero et augmenta ædificii spes est, perfectio autem et culmen totius operis charitas.* Aug., serm. 16 de verb. Apost. (al. serm. 158, n. 6) : *Incipit homo a fide..... sed adhuc ista fides discernatur ab immundis spiritibus. Ad fidem quid pertinet? Credere..... Si tantum credis, et sine spe vivis, vel dilectionem non habes : et dæmones credunt et contremiscunt..... Adde ergo fidei spem..... speique ipsi adde charitatem.*

2° Idem docetur a Synodis : Araus. II, can. 25, ubi definitur, *non solum fidem, sed et amorem sui a Deo inspirari, ut et baptismi Sacramenta fideliter requiramus, et post baptismum ea, quæ sibi sint placita, implere possimus.* A Trid. autem Sess. 6, tum cap. 6, tum can. 3, ejusmodi actus tanquam necessarii ad justificationem recensentur.

III. Ex Ratione. 1° Sine operibus homo non salvatur, ut manifestum est ex sententia judicis divini Matth. 25; ergo nec sine illis homo justificatur; cum plus videatur requiri ad acquirendam, quam ad retinendam justitiam.

2° Sicut ex multis *infidelibus* quidam accipiunt fidem, et non alii, ita etiam certum est ex *adultis impiis* quosdam justificari, et ex recipientibus Sacramenta obtinere remissionem peccatorum, alios non : sed hæc diversitas non potest proxime referri, nisi in cooperationem aliquorum cum gratia, aliorum autem defectum hujus cooperationis; cum Deus paratus sit omnibus infundere gratiam justificantem, ut ex Prophetarum oraculis abunde constat; ergo.

3° Si non requirerentur *opera;* ergo vel quia homo per peccatum excidit a libertate, et hinc ejus opera tanquam necessaria sunt inutilia; vel quia quælibet hominis lapsi opera, etiam pietatis, totidem sunt peccata mortifera : sed ista *Heterodoxorum* fundamenta alibi jam sunt diruta et omnino falsa; ergo.

417. *Obj.* Justificamur omnino *gratis;* ergo nulla dispositio ad eam ex parte nostra præcedit, aut postulatur; quia, sicut dum gratia nobis dicitur dari gratuito, inde inferimus ad eam non requiri dispositionem; sic idem dicendum est de justificatione. *Ant.* patet : ex ep. ad Rom. 3, v. 24 : *Justificati gratis per gratiam ipsius.* Ibid. 4, v. 4 et 5 : *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum : ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei.*

R. — *D. A.* Justificamur omnino *gratis,* sumendo justificationem *radicaliter,* vel etiam adæquate tam pro initio et primo motu ad justitiam, quam pro infusione ipsa gratiæ *C.* sumendo justificationem *formaliter* vel inadæquate pro sola justitiæ infusione, *subd.* justificamur *gratis,* per hoc excludendo merita tum propria, quæ sint ex nobis et non ex Deo, tum de condigno talia, quæ absolute et simpliciter merita dicuntur *C.* excludendo merita

duntaxat de congruo vel opera principaliter ex Dei gratia profecta *N.* Si justificatio *priori modo* accipiatur, verum est, quod ad illam nulla detur dispositio, cum ante primam gratiam et opus pium auxilio hujus gratiæ factum, nihil sit in homine, quod ad aliud disponat; atque in hoc tenet paritas cum gratia, vel potius est identitas aut æqualitas.

Si autem *posteriori modo* sumatur justificatio, et comparetur cum gratia prima : *Disparitas* constat ex eo, quod *dispositio* ad aliquid supernaturale debeat esse ejusdem ordinis ac supernaturalis, talis autem dispositio ad gratiam hoc ipso præcedere nequeat, quod *prima* sit : justificationem autem formalem seu infusionem gratiæ habitualis præcedit gratia actualis, et cum ejus auxilio elicitum opus supernaturale. *Dixi :* si justificatio formalis comparetur cum gratia *prima;* quia si comparatio fiat cum gratia *secunda;* paritas probat pro nobis, cum ex alibi dictis bonus usus gratiæ prioris sit meritum de congruo, vel saltem dispositio positiva ad alias gratias posteriores.

Inst. 1. Trid., Sess. 6, c. 8, dicit : *Gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur.* Et S. Aug., L. 83, QQ. q. 76, n. 1, ait : *Quod si, cum crediderit, mox de hac vita decesserit, justificatio fidei manet cum illo; nec præcedentibus bonis operibus, quia non merito ad illam, sed gratia pervenit; non consequentibus, quia in hac vita esse non sinitur;* ergo.

R. Cum Trid. fidem et opera justificationem præcedentia sæpius delaraverit esse dispositionem et præparationem, quam ipsa justificatio sequatur, et quasi pro mensura habeat, et Aug. pluribus in locis fidei tribuat rationem alicujus meriti, vel loc. cit. loquitur de fide *plane mortua* et informi, ac operibus sine gratiæ prævenientis auxilio factis, illisque negat omnem meriti rationem; vel excludit ab illis meritum duntaxat *de condigno*, tanquam communius intellectum sub nomine meriti absolute et simpliciter dicti. Denique si etiam permittatur, Concilium non tantum præscindere a merito congruo, sed illud etiam de fide et operibus justificationem præcedentibus negare; inde tamen non sequitur, quod adversarii intendunt, negari etiam rationem *dispositionis*, utpote quam Trid. expressis verbis attribuit fidei, aliisque hominis actibus. S. Aug. verbis allatis negat meritum operibus legis et sine fide factis, non vero fidem comitantibus, et ex dono gratiæ profectis.

Inst. 2. Opera omnia, quæ justificationem præcedunt, vel mala sunt, vel mortua; ergo nequidem dispositiones esse possunt. *Prob. Ant.* 1ª *p.* ex S. Aug. in Psalm. 31, n. 7, scribente : *Nihil boni fecisti, et datur tibi remissio peccatorum : attenduntur opera tua, et inveniuntur omnia mala.* 2ª *p.* vero constat ex eo, quia sicut homo ante justificationem est mortuus, sic etiam ejus opera sunt mortua.

R. — *N. A.* Quod damnavit Trid., Sess. 6, Can. 7 : *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri;... anathema sit.*

Ad prob. 1ªm. R. Aug. loqui de operibus ante fidem, non autem ex fide factis; quia in sequentibus sic loquitur : *Debebat* (tibi Deus) *vindictam; dat indulgentiam : incipis ergo esse in fide per indulgentiam, jam fides illa assumpta spe et dilectione incipit bene operari*, etc.

Ad prob. 2ªm. *N. Ass.* Sunt opera mortua, h. e. non sunt informata gratia sanctificante, quæ est vita animæ, nec sunt a Spiritu sancto operantem

inhabitante *C.* h. e. sunt mortifera et peccata, seu nequidem procedunt ex gratiæ auxilio, nec sunt a Spiritu sancto operantem movente, excitante et adjuvante, nec sunt dona Dei *N.*

Inst. 3. Nec actus nostros exspectat Deus ad justificationem, ut ex Araus. II, patet, quod Can. 4, ait : *Si quis, ut a peccato purgemur, voluntatem nostram Deum exspectare contendit,... resistit Spiritui sancto.* Nec eos semper sequitur justificatio ; cum plures etiam pœnitentes non justificentur ; ergo illi proprie non disponunt.

R. Quoad 1um. *D. A.* Deus non exspectat actus nostros in vocando, seu conferendo gratias prævenientes *C.* in justificando seu conferendo gratiam sanctificantem *N.*

Quoad 2um. *D.* Actus nostros qualescumque non sequitur justificatio *C.* Actus nostros debito modo ac numero positos *N.* Quales et quot esse debeant actus ad justificationem infallibiliter disponentes, exponit Sess. 6, c. 6, Trid.

418. *Dico III.* **Fides et reliqui actus supernaturales requisiti sunt veræ dispositiones, præparationes et impetrationes justificationis.**

Est *de fide.*

Prob. I Ex Scriptura, quæ voce præparationis utitur. 1. Reg. 7, v. 3 : *Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri, et præparate corda vestra Domino.* Eccli. 2, v. 20 : *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Amos 4, v. 12 : *Postquam hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.*

II. Ex Patribus. Aug. in expos., c. 3, ad Gal., n. 27 : *Filii fiunt participatione sapientiæ, id præparante atque præstante Mediatoris fide.* Et L. de prædest. Sanct., c. 7 : *Ipsa* (Fides) *prima datur, ex qua impetrantur cætera.* Basil. in Psal. 33, n. 9 : *Timor salutaris, qui ad sanctitatem ducit, qualis existat, attende.* Ambr., L. 1 de Pœnit., c. 1, n. 4 : *Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam.* Aug. de catech. rud., c. 4, n. 8 : *Quidquid narras, ita narra, ut ille cui loqueris audiendo credat, credendo speret, sperando amet.* Ambr., L. 7 in c. 14. Lucæ, n. 204 : *Nec hoc tamen plenum est, ut aliquis vocatus adveniat, nisi vestem habeat nuptialem hoc est, fidem habeat et charitatem.* Aug., L. 4 contr. Jul., c. 3, n. 33 : *Amor Dei, quo pervenitur ad Deum, non est nisi a Deo,* etc.

III. Ex Trid., quod Sess. 6, c. 5, dicit exordium justificationis sumi a vocatione, ut homines a Deo aversi, *per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ libere assentiendo, et cooperando, disponantur ;* tum c. 6, subjungit : *Disponuntur autem ad ipsam justitiam ;* c. 7, autem sic inchoat : *Hanc dispositionem seu præparationem justificatio ipsa consequitur ;* et in contextu ait, justitiam distribuit *secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem :* demum can. 4 et 9, aperte definit, hominem excitatum et a Deo adjutum aliquid *operari ; quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat ac præparet.* Item *necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari atque disponi,* etc.

419. *Obj.* Fides ad justificationem requisita tum ex definitione tum ex effectu sumenda est pro *fiducia ;* ergo fides specialis est admittenda. *Prob.*

Ant. 1° Ex ep. ad Hebr. 11, v. 1, ubi dicitur fides *sperandarum* ὑπόστασις *rerum*, quod non exponi debet *substantia*, sed *exspectatio*, prout sumitur Psal. 38, v. 8. Et ad Hebr. 3, v. 6 et 14, intelligitur. 2° Ex Matt. 9, v. 2, ubi dum Christus dicit paralytico : *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*, fidem, per quam peccata delentur, nihil aliud esse declaravit, quam firmam in Christo fiduciam.

R. — *N. A.* Quia quamvis Scriptura, Patres et Trid. spem ac fiduciam exigant ad justificationem, nec fidem tamen confundunt cum fiducia, nec fiduciam ponunt in confidentia absoluta et persuasione ex omni parte certa de remissione peccatorum sibi concessa.

Ad prob. 1am. *N. Ass.* imprimis enim ὑπόστασιν recte exponi per substantiam suadet, tum Interpretum Græcæ linguæ peritissimorum, nempe S. Chrys., Theodoret. et Theophyl. in hunc locum vulgatæ versioni congrua expositio : tum expositionis veritas, quia fides est spei nostræ basis ac fundamentum, prætereaque rebus sperandis tanquam necdum subsistentibus tribuit in mente *subsistentiam*, in quantum præstat, ut, quæ nec videntur, nec adhuc sunt, quasi præsentia sint animo et firmiter hæreant.

Neque his obstant citati textus : licet enim dum in Psal. legitur : *et substantia mea apud te est*, in Hebræo dicatur *exspectatio mea*, septuaginta tamen Interpretes, gnari exspectationis nomine rem ipsam exspectatam, veram scilicet vitam, significari; ὑπόστασιν verterunt. In cap. autem 3 ad Hebr. per *initium substantiæ* non intelligitur fiduciæ, sed fidei initium, quia Apostolus de novæ in Christo creaturæ initio loquitur, quod tribui debet fidei, utpote per quam Christus in nobis formari incipit, sicut per dilectionem perficitur. Accedit, quod in principio cap. 1 ad Hebr. Filius dicatur *figura substantiæ Patris*, quo vocabulo non significari expectationem, sed personam Patris subsistentem apud omnes certum est.

Deinde transmisso etiam, quod ὑποστασέως nomine intelligatur exspectatio; inde tamen *fiducia* illa Heterodoxorum justificans colligi nequit; cum sperandæ res non indicent hic loci misericordiam Dei peccata remittentis et justitiam imputantis, sed vitam æternam et corporis resurrectionem dantis, ut ad Tit. 2, v. 13, exponitur : *Expectantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei.* Similia ad Rom. 8, alibique habentur.

Ad prob. 2am. *N. Ass.* Nam 1° Fiducia hic tantum exprimitur, utique ad justificationem necessaria; non autem eamdem esse cum fide asseritur, quæ præcedere debet, ut Trid., Sess. 6, c. 6, hunc ipsum textum adducens ostendit.

2° Cum *paralyticus* sanitatem corporis quæreret. Christus volens illum perfecte et radicitus sanare, tollendo scilicet tum morbum, tum morbi causam h. e. peccatum, postulavit ab eo non *fidem specialem* de propria justitia, (utpote de qua corporeæ salutis cupidus nihil ante cogitarat, nec audierat etiam, maxime per Christi justitiam sibi imputandam) sed spem futuri beneficii, seu *talem fiduciam*, qua speraret non tantum sanitatem, sed et remissionem peccatorum, ac omnia ad eam necessaria se accepturum; unde verosimile est, Christum vel interius ad memoriam peccatorum et eorum detestationem illum excitasse, cum diceret : *confide, fili;* vel saltem aliquem pœnitentiæ motum simultaneum inspirasse, cum adderet : *remittuntur tibi peccata tua.*

3° Quamvis permittamus *paralyticum* excitatum fuisse ad specialem illam fiduciam a Christo, eamque ab illo cum exclusione omnis timoris esse con-

ceptam, perperam tamen exemplum hoc objicitur; quia et Christus ipse, quem Deum credere oportebat, et sine omni ambiguitate verborum remissionem peccatorum paralytico impendebat : nobis vero Christus ipse nostram dispositionem perspectans *visibiliter* non tribuit remissionem, sed impendunt absolutionem sacerdotes, quos interior animus noster latet.

Inst. 1. Fides, qua Abraham justificatus fuit, nihil erat, nisi fiducia in Dei promissionem; nam in ep. ad Rom. 4, v. 16, de eo Paulus ita loquitur : *Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio;* et v. 18, addit : *Qui contra spem in spem credidit;* demum v. 20 et seqq. adjungit : *In repromissione Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est in fide, dans gloriam Deo, sciens plenissime, quia, quæcumque promisit, potens est et facere : ideo et reputatum est illi ad justitiam;* ergo.

R. — *N. Ass.* Neque enim hoc probatur ex textu primo; tum quia per vocabulum *promissionis* non intelligitur remissio peccatorum, sed vocatio gentium, ut patet ex toto sensu : *Ut firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solum, sed et ei, qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum, sicut scriptum est : quia patrem multarum gentium posui te :* tum quia per vocem *fidei* non significatur fiducia seu fides specialis, sed fides dogmatica, seu quam vocant *historicam;* cum in textu tertio exponatur ejus objectum esse *omnipotentiam* divinam ad quæcumque a Deo promissa reipsa præstanda.

Neque ex textu secundo; quia sensus est : Abraham ob divinam promissionem de filio sibi nascituro datam, credidit se consecuturum a Domino sobolem, vel posse sperare filium ex Sara, quamvis id naturaliter sperare non posset, cum fere centum esset annorum, et emortua pariter vulva Saræ, ut ibidem inquit Apostolus.

Neque ex tertio; tum quia *diffidentia* non usurpatur hic ut opposita fiduciæ, sed fidei; cum in Græco legatur ἀπιστία, h. e. incredulitas; quo sensu etiam dum Jac. 1, v. 6, dicitur : *postulet autem in fide nihil hæsitans,* postrema vox in Græco exprimitur διακρινόμενος, h. e. dijudicans et in dubium revocans : tum quia, si tribuatur etiam Abrahæ confidentia certa; tamen imprimis illa non erat fides ipsa, sed *effectus* fidei, qua in Dei veracitatem et omnipotentiam credebat : deinde non habebat pro *objecto* remissionem peccati, sed sobolis nativitatem : præterea si nihilominus admittantur tanquam fiducia sine ullo timore firmissima et tanquam justificativa; tamen nec illa fides erat solitaria, cum Abrahæ *obedientia* satis sit nota et in Scripturis laudata : nec comparari potest cum nostra, quia ejus objectum speciali revelatione innotuerat Abrahæ, quod nobis non contingit.

Demum nec congruit Hæreticorum systemati; quia probat *justitiæ incrementum* ab iis pernegari solitum; cum de Abrahamo annum ætatis 84, agente asseratur Gen. 15, v. 6 : *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam;* textus autem tum Apostoli, tum Genes. 17 de Abrahamo jam 99, annos nato, rursus de justitia, non amissa et recuperata, sed aucta loqueretur.

Inst. 2. Fides non justificat, ut respicit *historias,* quia proposito Deum non placari, nisi morte filii, potius terremur, quam invitamur ad pœnitentiam : nec ut respicit *minas* et judicia Dei, ex simili ratione : nec ut respicit *mandata* et leges Dei; quia ex postulata legis observatione accurata, quæ est impossibilis, rursus ad desperationem homo adigitur : nec ut respicit *promissiones generatim* propositas, quia promissio, nisi speciatim applicata,

pacem animi non adfert, nec tranquillitatem; ergo fides non justificat, ut respicit promissiones nobis specialiter convenientes; quales sunt ad Galat. 1. *Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris*, et 2. *Qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me*, etc.

R. 1°. Errare adversarios in supposito, cum volunt *fidei justificantis* officium esse, ut reddat homines certos ac securos de remissione peccatorum et salute æterna.

R. 2°. Falsa esse pleraque Antecedentis membra quoad suas probationes. Nam 1. multæ sunt *historiæ* quæ nos *in spem* erigunt; et licet mortis Christi historia ostendat summam Dei iram contra peccatum, simul tamen declarat, mortem illam fuisse pretium redemptionis nostræ.

2. *Comminationes* quidem non justificant adferendo securitatem; sed revocando a peccato et disponendo ad justitiam; cum timor Domini sapientiæ sit initium, ut Scriptura ait; et exponente Trid. homines divinæ justitiæ timore utiliter concussi, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo *in spem* erigantur, etc.

3. Fides respiciens *leges* et *mandata* excitat in homine propositum ea observandi seu bene agendi, sine quo nemo justificari potest; unde sicut eamdem ad justificationem disponere certum est, sic aliunde falsissimum constat esse, quod de impossibilitate observandorum Dei mandatorum adjicitur.

4. Fides respiciens promissiones *generatim* factas, illas etiam nobis applicare potest et debet speciatim, non tamen ad tollendam omnem sollicitudinem ac timorem, cum hæc ad spem non requirantur; neque absolute ac sine omni conditione, sed cum debitis conditionibus ex parte nostra positis.

Unde R. 3°. Falsam quoque esse consequentiam, utpote quæ supponit propositiones illas pertinere ad singulos non solum quoad *sufficientiam*, quod nos etiam affirmamus, sed et quoad *efficaciam*; idque vel absolute et sine omni conditione a nobis præstanda, vel sub conditione solius fidei, quod hactenus refutavimus.

420. *Dico IV.* **Fides ad justificationem requisita, nec est specialis promissionum fides, nec per modum meri organi et instrumenti concurrit, quo apprehendatur justificatio.**

Est de fide, ex Trid., Sess. 6, Can. 12 et 14.

Prob. 1ª *p.* Fides illa *Novatorum* specialis, qua quis credat se esse justificatum, aut sibi remitti, vel non imputari peccata, 1° non est *sufficiens*; quia, etsi etiam permittatur ad justificationem necessaria, tamen præter eam necessario requiritur fides dogmatica et catholica. 2° Non est *necessaria*; quia necessitas hæc habetur ex ipsa natura rei, ut facile dabunt Heterodoxi: nec habetur ex institutione divina, cum nullibi in S. Scriptura talis fides a nobis postuletur; fiducia autem in Dei providentiam, misericordiam vel promissionem concipienda, possit esse sine tali fide seu certitudine de remissis sibi peccatis et imputata justitia. 3° Est *impossibilis*, loquendo secundum legem ordinariam, et secluso privilegio, quia, ut illa fides specialis sit possibilis, oportet, ut promissio de remissione peccatorum *singulari* homini facienda vel facta, sit absoluta; cum afferat singulari homini obligationem credendi, peccata sibi esse remissa: verum non potest ostendi, promissionem absolutam hujusmodi esse ullibi factam; sed potius patet tan-

tum promissam esse remissionem peccatorum hominibus *universim*, sub hac conditione, si egerint pœnitentiam, vel alia simili; ergo.

Conf. 1. Si certo atque ex fide credere debeo, peccata mihi esse remissa per Christum; ergo nec cum publicano dicere possum : Deus propitius esto mihi peccatori; aut cum Ecclesia orare : dimitte nobis debita nostra; nec opus est baptismo, vel pœnitentia, vel aliis remediis peccatorum divinitus institutis : sed sic *fide ista specialis* non tam est justificans, quam justificationem impediens; ergo.

Conf. 2. Fides specialis juxta *Calvinum* et alios novatores est justificans simul et certos nos reddens de *prædestinatione* : sed ejusmodi fides seu fiducia, qua quis certus est se esse prædestinatum, jam præsupponit justificationem, et pendet a bona conscientia ac perseverantia, juxta illud 1. Joann. 3, v. 21 : *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Et ibid. 2, v. 28 : *Manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam*; ergo.

Prob. 2ª *p.* Modus justificandi per fidem tanquam per *organum* et *instrumentum*, quo promissio justificationis, vel ipsa justitia apprehendatur, non habet fundamentum in Scriptura, utpote in qua de hoc fide officio nulla penitus mentio facta ostendi potest : non fundatur in *natura fidei*, quia si hæc statuatur in assensu intellectuali, illa non apprehendit, sed rem apprehensam appendit, discernit et approbat : si vero ponatur in voluntatis fiducia, rursus non apprehendit, sed rei jam apprehensæ firmiter adhæret : non tribuit fidei præcellentiam, quæ potius amori, quam fidei esset tribuenda : denique nihil veritatis in se continet.

ARTICULUS II.

QUÆNAM SIT NATURA JUSTIFICATIONIS?

421. *Nota.* Tres sunt præcipui *Lutheranorum* et *Calvinistarum* circa justificationis naturam errores. 1ᵘˢ Quod velint in justificatione peccata vere et proprie non deleri, sed tantum non imputari ad pœnam, ob Christi justitiam, qua circumvestimur : 2ᵘˢ Quod velint justificationis naturam in mera illa peccati non imputatione consistere, absque interiori hominis renovatione et sanctificatione : 3ᵘˢ Quod velint justificationem non fieri per formam internam ac inhærentem, sed externam et imputatam; justitiam nempe Dei vel Christi ope fidei apprehensam. Equidem contra hos errores veritatem Catholicam jamdum vindicavimus; quia tamen *Hæretici moderni* contendunt, a nobis male sanctificationem, seu renovationem hominis cum justificatione confundi, et attribui justificationi, quæ *aliis donis* referenda sunt; non abs re erit, recensitos errores omnes, quantum contra has exceptiones necessum est, refutare.

422. *Dico I.* **In justificatione impii a Deo vere remittuntur peccata.** Est *de fide.*

Prob. I. Ex Scriptura. 1° Ex *verbis*, cum quorum significatione propria nequit componi sensus Hæreticorum. Ejusmodi est 1. *delere :* Psal. 50, v. 11; Isa. 43, v. 25, etc. 2. Sunt verba *lavare* et *mundare*; Psal. 50, v. 4, etc.; Isa. 1, v. 18, 3. Sunt verba, quæ peccata penitus ablata signifi-

cant; Psal. 102, v. 12 : *Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras;* Mich. 7, v. 19 : *Deponet iniquitates nostras, et projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Ad Rom. 8, v. 1 : *Nihil ergo nunc damnationis est in iis, qui sunt in Christo Jesu.*

2° Ex *Prophetiis* et testimoniis de fide adventus et redemptionis Christi. Nam. Jerem. 31, v. 34, dicitur, et ad Hebr. 10, v. 17, requiritur : *Propitiabor iniquitati eorum, et peccati eorum non memorabor amplius;* Petrus, Act. 10, v. 43, provocans ad Jerem. 31, v. 34 et Mich. 7, v. 18, ait : *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum;* Joann. Baptista autem Joann. 1, v. 29 : *Videns Jesum venientem ad se,* inquit : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Paulus denique ad Hebr. 9, v. 28, scribit : *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata;* et c. 1, v. 3 : *Purgationem peccatorum faciens sedet ad dexteram majestatis in excelsis.*

3° Ex effectu Sacramentorum, maxime baptismi : de quo vid Tr. de Sacram.

II. Ex Traditione. 1° ex Patribus. inter quos Chrys., hom. 2 in Ps. 50, n. 8, ait : *Ea sola (gratia) sordes meas, perfecte abstergere, ac nivis candorem mihi conciliare potest.* Aug. in Ench., c. 52 : *Quemadmodum in illo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum;* Greg., L. 11, ep. 45 (Opp., t. 3, p. 1131), scribit : *Si qui sunt, qui dicunt, peccata in baptismate superficie tenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius?* Similia affirmant Ambr., L. 5 in Luc., n. 3; Theodoret. in Ps. 31 ; Bern. Serm. in Cœna Dom., n. 2, aliique.

2° Ex Conciliis, inter quæ Trid., Sess. 5, can. 5, sic definit : *Si quis per J. C. D. N. gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet, sed istud dicit tantum radi, aut non imputari; anathema sit.* Eamdem veritatem Concilium supponit circa peccati actualis remissionem, dum Sess. 6, can. 30, damnat eos, qui dixerint, quod *post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpa remittatur, et reatus æternæ pœnæ deleatur, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ vel in hoc seculo, vel in futuro;* quin etiam aperte asserit, ubi ead. Sess., c. 14, docet satisfactionem esse necessariam, *non quidem pro pœna æterna; quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto una cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ non tota semper dimittitur illis, qui gratiæ Dei, quam acceperunt, ingrati Spiritum sanctum contristarunt.*

III. Ex Ratione. Si peccata in justificatione non vere remitterentur, id fieret, vel quia Deus non *potest,* vel quia non *vult* destruere peccata : sed non potest dici 1^um^; tum quia in hoc nulla potest excogitari implicantia, cum peccatum remittere non sit facere, ut peccatum commissum non fuerit commissum, sed, ut Aug. sæpius loquitur, est tollere seu destruere id, quod ex actu peccati remanet, quodcumque demum illud sit : tum quia peccatum alias foret *potentius* quam Deus, cum illud quamcumque justitiam hominis penitus tollat, Deus autem justificando hominem non posset tollere penitus injustitiam.

Neque 2^um^; quia hoc est contra *veritatem Dei,* qui cum tanta exaggeratione propriam et veram remissionem toties promisit; contra ejus *misericordiam,* quæ magna a Davide Psal. 50, laudatur, nec tanta tamen foret in

hoc casu : contra veram et *copiosam redemptionem* Christi, qui non venit ut solum a pœnis, sed maxime ab ipsa malitia et iniquitate nos liberaret : quibus accedit, quod nullo vel apparenti fundamento negari possit in Deo voluntas vere remittendi peccata ; cum hæc in ejus libertate posita fuerit, et nullibi contrariam voluntatem declararit.

Conf. Ex contrario dogmate sequitur 1. Ecclesiam Sanctorum, ad quam pœnitentes perseverantes ac prædestinati spectant, habere rugam et maculam, atque in cœlesti Jerusalem habitare plures coinquinatos : 2. Deum non *judicaturum* homines secundum veritatem, neque secundum opera singulis retributurum mercedem : 3. justificatos esse similes *sepulchris dealbatis*, sed fœtida cadavera complexis ; atque hinc justitiam Christianorum correspondere Pharisæorum justitiæ, quam Christus sæpe est execratus.

423. *Dico II.* **Justificatio non consistit in sola peccatorum remissione, sed insuper interiorem hominis renovationem formaliter includit.**

Est *de fide.*

Prob. I. Ex Scriptura. 1° Ex iis textibus, quibus justificationi tribuitur *resurrectio, regeneratio, et vita*, quales sunt ad Rom. 4, v. 25. Ad Tit. 3, v. 5. Ad Rom. 8, v. 10, etc. 2° Ex iis, quibus cum remissione peccati ejusmodi dona in justificatione conferri declarantur ; ut ad Rom. 6, v. 4 : *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem : ut, quomodo Christus surrexit a mortuis, ita et nos in novitate vitæ ambulemus.* Ibid., c. 8, v. 10 : *Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, Spiritus vero vivit propter justificationem.* 1. ad Cor. 6, v. 11 : *Et hæc quidam fuistis ; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis.* Ad Ephes. 4, 22 et seqq. : *Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem Spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis.* Ibid. 5, v. 25 et seqq.3° Ex iis, quibus ostendimus *effectus formæles* gratiæ habitualis.

II. Ex Traditione. 1° Ex Patribus, inter quos Cyr. Alex., L. 2 in Joann. (opp., t. 4, p. 147 A), ait : *Dominus enim noster Jesus Christus regenerationem quæ per Spiritum fit, desuper esse aiebat, ostendens spiritum supremæ omnium substantiæ illum esse, per quem divinæ consortes efficimur naturæ, dum percipimus eum qui substantialiter ex ipsa procedit, et per ipsum atque in ipso ad exemplarem pulchritudinem reformamur, et sic ad vitæ novitatem renascimur, et in filiorum Dei adoptionem refingimur.* Chrys., hom. 1 in ep. ad Ephes., n. 3, inquit : *Non solum liberavit a peccatis, sed etiam fecit amabiles :* Ambr., L. de mysteriis, c. 7, n. 34 : *Accepisti.... vestimenta candida, ut esset indicium, quod exueris involucrum peccatorum, indueris innocentiæ casta velamina.* Aug., L. de spir. et litt., c. 6, ad verba Pauli ad Rom. 6, ait : *Nempe satis elucet mysterio Dominicæ mortis et resurrectionis figuratum vitæ nostræ veteris occasum et exortum novæ, demonstratamque iniquitatis abolitionem renovationemque justitiæ ;* et L. 1 de pecc. mer., c. 7, etc.

2° Ex Conciliis inter quæ Mogunt. alias laudatum c. 7, ait : *Quæ* justificatio *cum peccatorum remissione etiam sanctificationem et interni hominis renovationem confert.* Trid. autem cum Sess. 6, c. 7, dixisset : *Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio,*

sed et renovatio interioris hominis, etc., Can. 11, ita definit : *Si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia et charitate..... anathema sit.*

III. Ex Ratione. 1° Non ideo solum justificamur, ut gehennæ pœnas evadamus; sed ut *vitam cœlestem* habeamus; tum quia hoc Paulus ad Rom. 6, declarat ex fine, ubi v. 22, ait : *Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam :* tum quia id ostendit per ordinem, quem ibid, c. 8, v. 30, manifestat : *Quos autem prædestinavit, hos et vocavit : et quos vocavit, hos et justificavit : quos autem justificavit, illos et glorificavit :* Sed sola remissio peccatorum liberat a pœna, non vero tribuit gloriam, ut patet in justificatione forensi; ergo.

2° Justificatio ex inimicis facit amicos, cives sanctorum, domesticos Dei et filios adoptivos, hæredes regni et cohæredes Christi; sed appellationes adeo insignes non exprimunt solam peccati remissionem, ut rursus ex paritate cum foro civili constat; ergo.

Conf. Si a justificatione distinguenda esset sanctificatio, et hæc *successive* fieret per *opera bona,* quibus tandem peccatum extinguatur penitus; ergo justificatus adultus mox a justificatione accepta e vivis decedens non haberet locum, quo secundum Protestantium principia abiret : non enim damnandus foret ad *infernum;* cum fidelis sit et justus : non admittendus ad *cœlum,* cum in eo necdum extinctum, sed etiamnum vivum esset peccatum, ac ipse etiam reipsa adhuc foret coinquinatus, cui Apoc. 21, v. 27, ingressus ad cœlum est præcisus : neque relegandus ad *purgatorium;* cum tertium inter cœlum ac infernum locum non patiantur.

424. *Dico III.* **Ipsa justificationis gratia est aliquid homini intrinsecum et inhærens.**

Est *de fide,* ut constat, ex verbis Trid., Sess. 6, Cap. 7 et Can. 11.

Prob. I. Ex Scriptura. 1° Justificationis gratia est gratia, qua *creamur in Christo,* ut dicitur ad Ephes. 2, v. 10, aut sumus *nova creatura,* ut ad Galat. 6, v. 15, dicitur; est gratia, qua, ut ad Eph. 2, v. 5 et 6, legitur, *mortui peccatis convivificamur;* est gratia, qua, ut Christus Joann. 3, v. 5, ait, *renascimur :* sed id, quo creamur, vivificamur, resuscitamur aut renascimur, debet esse intimum ac intrinsecum; ergo.

2° Justum esse *formaliter* nihil aliud est, quam esse immunem a peccato et rectum seu bene dispositum et ordinatum : sed per justificationis gratiam ita immunis est homo a peccato, ut id penitus sit remissum, deletum et ablatum; et ita est rectus, ut interius sit renovatus; ergo.

3° Esse gratum Deo, filium Dei adoptivum, hæredem gloriæ cœlestis est effectus formalis gratiæ, non autem alterius, nisi justificantis et sanctificantis; sed hæc amicitia, adoptio et jus hæreditatis denotatur a Scriptura tanquam aliquid homini intrinsecum, ut patet ex ep. ad Ephes. 1, v. 5 et seqq. : *Qui prædestinavit nos..... in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in filio dilecto suo, in quo habemus remissionem peccatorum secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis.* Item ad Rom. 8, v. 15 : *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba, pater;* et v. 23 : *Nos ipsi primitias Spiritus habentes intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei exspectantes, redemptionem corporis nostri.* Denique ad Tit. 3, v. 5 et seqq.

II. Ex Patribus. Cyr. Alex. Thes., L. 34 (opp., t. 5, part 1ª, p. 352 E); ait: *Spiritus sanctus per seipsum in nobis operatur, vere sanctificans atque uniens nos sibi ipsi; et per conjunctionem ac copulam nostri secum, naturæ divinæ participes facit.* S. Cyrill. Hieros., Catech. 17, n. 14 : *Si ignis ferri crassitudinem intus permeans, totum in eo efficit ignem, quodque metallum frigidum erat, fervidum efficitur, et quod nigrum et obscurum, collucens evadit; si ignis, cum corpus sit, in ferri corpore se insinuans, ita absque impedimento operatur; quid admiraris, si Spiritus sanctus animæ interiora ingreditur?* Idem paulo supra dixerat. *Aqua* (in Baptismate, *exterius corpori circumfunditur : Spiritus vero etiam intus latentem animam sine ullo defectu perfundit et baptizat.* Cypr. in ep. ad Donat. n. 4, scribit : *In expiatum pectus serenum ac purum desuper se lumen infundit, postquam, cœlitus Spiritu hausto, in novum me hominem nativitas secunda reparavit.* Chrys. hom. ad Neophyt. (opp., t. 5, p. 289 D. edit. Lat. Ducæi Antuerp. 1614), ait : *Etiam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut eis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditus, fraternitas Christi, ut ejus membra sint omnes, ut Spiritus habitatio fiant.* Hier. in Comm. Isa., c. 26, v. 14, sic loquitur : *Qui iniquitate mortuus est atque peccatis, antequam vivificetur justitia atque virtutibus per eum qui dicit : ego sum vita, vivere non poterit.* Aug., ep. 85 (al. 120, n. 20), ad Consent. dicit : *Quid est aliud justitia, cum in nobis est, vel quælibet virtus qua recte sapienterque vivitur, quam interioris hominis pulchritudo?*

III. Ex Ratione. 1º Per justificationis gratiam homo non tantum fit non malus, seu non peccator, sed etiam fit *bonus* et justus; sed homo non fit bonus et justus per extrinsecam denominationem, ut constat ex ipso communi hominum sensu; ergo justificationis gratia debet esse *interna*, seu hominem intrinsece afficiens.

2º In priori capite ostensum est, hominibus justis infundi gratiam *internam* ac *inhærentem* : sed hæc gratia includit omnia necessaria ad constituendum hominem justum, cum nihil ad constitutionem justi a quopiam requiri queat, quod non explicetur per *effectus formales* gratiæ habituali ibidem assertos; ergo gratia interna et inhærens est gratia constituens justum seu forma justificans.

3º Datur justificatio *duplex* : altera, quæ transit a simplici carentia, altera, quæ a privatione vel contrario transit ad justitiam; sed justificatio *prior* consistit in aliquo positivo intrinseco; cum hic non imputatio peccati locum non habeat; ergo et *posterior* : quia hæc idem dicit, quod prior, et superaddit duntaxat peccati perfectam remissionem.

425. *Obj. contr.* 1um. Psal. 31, v. 1, dicitur : *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata;* ergo peccata teguntur, non vero delentur.

R. — *D. Cons.* Peccata teguntur ita, ut tantum lateant, quamvis reipsa adsint et maneant *N.* ita ut auferantur et sanentur, vel ut gratiæ donis et sanctis operibus excludantur et reparentur *C.* Verbum *tegi* secundum vim præcise vocis non significat quidem *deleri* et extingui; ut omnes norunt, quin id doceantur a Kemnitio ad id probandum versum ex Prov. 12 : *Homo versutus celat scientiam*, afferente; secundum sensum tamen *deleri* indicari in textu objecto, patet imprimis; quia hoc verbum *tegi* refertur ad Deum : Deo

autem tegi nihil potest, nisi penitus deleatur, cum ex ep. ad Hebr. 4, v. 13 : *Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus.*

Deinde quia in eodem textu conjunguntur *remitti iniquitates* et *tegi peccata*, quorum prius est verbum *proprium*, et juxta textum tum hebraicum, tum græcum auferri significat, posterius autem *metaphoricum;* regula autem generalis hermeneutices vult metaphoricum esse exponendum per proprium, specialis etiam præscribit Scripturam cum proprietate interpretandam : denique quia in aliis Scripturæ locis *tegi* et *deleri* conjunguntur, uti accidit in Psal. 50, v. 11 : *Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele;* et 2. Esdr. 4, v. 5 : *Ne operias iniquitatem eorum, et peccatum eorum coram facie tua non deleatur.*

Accedit PATRUM interpretatio; inter quos S. AUG., Enarr. 2. in Ps. 31, n. 9, imprimis negat peccatum permanere ex eo, quod dicatur tegi : *Non sic intelligatis, quod dixit, peccata cooperta sunt, quasi ibi sint et vivant;* postea vero per similitudinem explicat ita tegi, ut deleantur, n. 12. *Medicus tegat et curet; emplastro enim tegit :* quod ipsum etiam GREG., M. in Psal. 2 pœnit., et NAZIANZ. Or. 40 in S. Bapt., n. 11, asserunt. Reliqui per verbum *tegi* non minus aliquid, sed plus, quam remitti, volunt intelligi; BASIL. enim in citata Psalmi verba ait, tanta Deum uti benignitate in peccatores, *ut non solum peccata remittat, sed etiam contegat.* THEODORET. ibidem : *Erga peccatores tali liberalitate utitur, ut non modo remittat, verum etiam obliteret, ut ne vestigia quidem horum remaneant.* AMBR. in Apol. 1. David., c. 6, n. 25, ait : *Sic dilexit Dominum* (David), *ut nimia charitate peccatum omne tegeret atque absconderet. Etenim si sanctus Apostolus Petrus lapsum suum confessione charitatis abolevit... quanto magis David.* CHRYSOLOG., serm. 3 de fil. prod., etc.

Inst. 1. Juxta Scripturam impius etiam post justificationem coram Deo manet turpis et maculatus; ut patet ex Isa. 64, v. 6 : *Facti sumus, ut immundus, omnes nos, et quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ;* et ex Psal. 142, v. 2 : *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens;* ergo macula seu peccatum non deletur.

R. — *N. A.* Textus primus prophetice agit de justitia Judæorum legali post Evangelicum promulgatum; ut exposuit HIERON. in hunc locum; CYRILL., L. 5 in Isa. (opp., t. 2, p. 889 B) et fatetur *Musculus* Lutheranus : vel agit quidem de justitia Judæorum Isaiæ coævorum, sed intelligi debet in sensu universali accommodo, non autem absoluto, ut ipse *Calvinus* in hunc locum docet; aut ideo tantum justitia eorum extenuatur, quod lex vetus nihil ad perfectum adduceret, et populus tum temporis suas legis justificationes innumeris peccatis adjectis corrumperet; ut S. BERN., serm. 5, innuit.

Secundus vero textus declarat, nullum hominem purum *de se* omnino esse innocentem et liberum a peccato veniali, nec posse de sua justitia præsumere; ad prioris enim confirmationem pertinet illud Jobi 4, v. 17 : *Numquid homo Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?* Ad posterioris autem AUG., expositio in hunc locum : *Quantumlibet rectus mihi videar, producis tu de thesauro tuo regulam, coaptas me ad eam, et pravus invenior.* Cæterum veram justitiam ac innocentiam hominibus nihilominus convenire, constat ex Psal. 17, v. 21, aliisque locis innumeris.

Inst. 2. HIER., L. 3 in Jerem., c. 13, v. 12, proximum Psalmi versum ad-

ducens ait, verba hæc referenda esse, *non ad comparationem Dei (ut veteres et novi hæretici volunt et patroni hæreticorum), sed ad scientiam ejus : homo enim videt in facie, Deus in corde, et quod nobis interdum mundum videtur, illius oculis sordidum deprehenditur.* Greg., L. 25 Mor. in fine declarat, omnia in homine esse *pura mala;* Ambr., L. 2 de Jacob., c. 2, n. 9, justificationem explicat exemplo *Jacobi* sese vestimentis Esau ac pelle hædina occultantis; ergo Patres sentiunt etiam in justificatis manere peccata; eaque duntaxat contegi justitia Christi.

R. — *N. Cons.* Hier., veterum ac novorum hæreticorum nomine indicavit *Origenistas* et *Pelagianos*, qui hominem propriis ex viribus docebant posse absque omni peccato vivere; unde S. Doctor in sua expositione et ad humanam conditionem gratia divina destitutam, et ad peccata venialia, quibus homo in corpore corruptibili obnoxius est, respexisse cognoscitur. Greg., se ipsum exponit, cum loquatur de operibus bonis, quorum honestatem captatio laudis et superbia corrumpit. Denique comparatio Jacobi cum homine justificato, si quidem, quod alii negant, a S. Ambrosio sit instituta, nec debet necessario convenire quoad omnia, nec ad causam justitiæ formalem exponendam pertinet, sed ad *causam meritoriam*, quatenus Christi passio et merita nostris dispositionibus per gratiam applicata, aut per Sacramenta, quæ suscipimus, proposita Deum ad justitiam nobis conferendam movent.

426. *Obj. contr.* 2um et 3um. In verbis Psalmi : *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates*, etc. : vel continetur plena, vel dimidia definitio justificationis; si plena sit, justificatio constat sola peccatorum remissione, cum nulla fiat justitiæ infusæ mentio : si dimidia, male diceretur a Davide beatus, qui nonnisi media ex parte est justificatus.

R. 1o. Quando Psalmistas dicit : *Beatus vir, qui timet Dominum;* aut Christus : *Beati pauperes spiritu, beati mites*, etc., vel his verbis continetur plena, vel dimidia definitio justificationis : si plena; ergo justificatio non stat in remissione peccati : si dimidia, male dicitur beatitudo.

R. 2o. Potest dici, quod in his verbis contineatur integra definitio justificationis, sed *implicite*, quatenus remissio peccati de facto non fit, nisi justitia simul infundatur; id quod tum S. Paulus ostendit ad Rom. 4, v. 6, scribens : *Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus : Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, etc,; tum comparatio de tenebris declarat, quæ non fugantur, nisi lumen succedat. Vel dici potest, non poni hic definitionem justificationis plenam, sed solum explicari id, quod pertinet ad justificationem, aut ad acquirendam beatitudinem, ut ex textibus pro instantia allatis liquet.

Præterea nec David, nec Paulus illum textum producunt, ut justificationis definitionem exponant; cum uterque intendat duntaxat probare veniam peccatorum esse *donum Dei*, neque propriis viribus, sed gratiæ divinæ adscribendam, ut in hunc Psalmum D. Aug. commentatur.

Inst. 1. Bern., Serm. 22 in Cantica, n. 8, ait : *Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris; et justus sum;* et Serm. 23, n. 15 : *Sufficit mihi ad omnem justitiam solum habere propitium, cui soli peccavi;* et paulo post : *Non peccare Dei justitia est, hominis justitia indulgentia Dei;* ergo justitia in sola remissione stat.

R. — *D. Cons.* Ergo justitia adæquata stat in sola peccatorum remissione

N. inadæquata *C.* Duas in justificatione partes agnosci a S. Bern., constat ex eod. Serm. 22 in Cantica, ubi ait, n. 8 : *Tam validus es ad justificandum, quam multus ad ignoscendum.* Et infra, n. 9 : *Tactus a peccatrice justus justitiam impertit, non perdit; nec sorde peccati, qua illam mundat, se inquinat;* postea : *Flevit amare, quatenus culpam dilueret, recuperaret justitiam.* Similia alibi plura passim apud eumdem occurrunt.

Inst. 2. S. Aug., L. 19 de Civ., c. 27, ait : *Ipsa nostra justitia, quamvis vera sit propter veri boni finem, ad quem refertur; tamen tanta est in hac vita, ut potius peccatorum remissione constet, quam perfectione virtutum;* ergo justitia non videtur esse virtus a Deo infusa; præsertim cum sententia Aug. confirmetur ex fine redemptionis Christi; quia quod præcipue fuit intentum in *generali redemptione* Christi, est etiam præcipue cum proportione intentum in *justificatione impii,* cui applicatur redemptio : sed Christi redemptio principaliter et juxta plures unice fuit intenta ac ordinata ad delendum peccatum; ergo.

R. — *N. Cons.* quia τὸ *potius* non excludit perfectionem virtutum, sed ei remissionem peccati duntaxat præponit. *Ratio* autem hujus est partim ex eo, quod in baptismo peccata adeo perfecte deleantur, ut nihil omnino rationem culpæ habens remaneat; virtutes autem infusæ non sunt ita perfectæ, ut non quotidie magis ac magis perfici debeant : partim quia S. Doctor hic non agit de prima justificatione, comparando infusionem justitiæ cum remissione peccati, sed loquitur de justitiæ nostræ statu in præsenti vita, quem magis remissione peccati, quam perfectione virtutis constare dicit, quia quoad *durationem* et *conservationem* raro est constans, homoque a casu sæpe resurgere debet; vel si etiam conservetur justitia, tamen pura non est, sed multis peccatis venialibus admixta, adeoque quoad puritatem ejus perfectio acquiritur potius remissione peccatorum hujusmodi, quam virtutis perfectione : atque hoc ipsum declarat ratione adjecta, qua docet justos quotidie clamare; *Dimitte nobis debita nostra;* hancque orationem justis esse necessariam.

Ad prob. Cons. R. Opera redemptionis Christi, quatenus *satisfactoria,* fuisse principaliter ordinata ad remissionem peccatorum, non item quatenus *meritoria;* quia hæc propter vitam gratiæ et gloriæ nobis obtinendam offerebantur; atque hæc responsio tenet pro sententia tum D. Thomæ, tum Suaresii de motivo incarnationis, ac præter alia fundamentum habet in verbis Pauli supra jam relatis : *Mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram.*

427. *Observa I.* Superest quæstio, an præter gratiam sanctificantem quam supra distinctam a charitate docuimus, in justificatione infundatur etiam *virtutes* tum theologicæ, tum morales, seu virtutes cardinales per se infusæ? Sed de prioribus actum a nobis est alibi; de posterioribus breviter respondeo : non esse quidem *fide certum,* morales virtutes in justificatione infundi; esse tamen verum, et Scripturæ, Patribus ac rationi magis consentaneum.

Ratio primi est, quia nec ante Trid. de hac infusione aliquid est definitum, ut concedunt omnes; nec etiam ab ipso Trid., cum id de illis non solum in specie nihil enuntiaverit, sed nec sub generali quidem appellatione virtutum. Præterea quamvis Sess. 6, c. 7, fecerit mentionem *donorum* præter gratiam, et possint etiam probabili conjectura dici sub hoc vocabulo esse intellectæ, id tamen ut certum, maxime de fide, asseri nequit. Solum in Can. 3, nominavit *pœnitentiam* cum *fide, spe* et *charitate;* sed et ibi loque-

batur de actibus, non autem habitibus; et actus pœnitentiæ non supponit semper habitum proprium, sed a charitate proficisci potest.

Ratio secundi est, tum quia testimonia quædam Scripturæ in faciliori et altiori sensu possunt intelligi de virtutibus hujusmodi infusis, qualia sunt : Sap. 7, v. 11 : *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius;* Sap. 8, v. 7 : *Sobrietatem enim et prudentiam docet, et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus;* ad Coloss. 1, v. 10 et 11 : *In omni opere bono fructificantes et crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus :* tum quia Aug. in enarr. Ps. 83 ad illa verba : *Ibunt de virtute in virtutem*, enumeratis quatuor virtutibus cardinalibus inquit : *Istæ virtutes nunc in convalle plorationis per gratiam Dei donantur nobis.* Greg. autem hom. 5 in Ezech., n. 2 et 11, et Ambr., L. 6 Hexam., c. 7, has virtutes morales tribuunt Spiritui sancto : tum quia virtutes hujusmodi sunt possibiles in ordine gratiæ, ut aliunde probatur; ergo infunduntur cum gratia; partim quia hoc postulat perfectio gratiæ et justitiæ supernaturalis, partim quia id exigit necessitas eliciendi actus his virtutibus respondentes.

ARTICULUS III.

QUÆNAM PROPRIETATES CONVENIANT JUSTIFICATIONI?

428. *Nota.* Ex palmari illo de justitia Christi per fidem apprehensa, qua justi efficiamur et Deo accepti, deducunt 1° *Lutherus* ejusque, præter Kemnitium, Bucerum et alios quosdam, plerique sectatores justitiam, utpote ipsam et eamdem Christi, in omnibus justis esse æqualem, nec unum altero esse justiorem : 2° *Calvinus* cum suis colligit, esse immobilem et inamissibilem, adeo, ut semel justificati, quantumvis gravissima scelera patrent, nunquam tamen excidant a gratia, et Spiritum sanctum amittant, ut cum suo Magistro docet Theodor. Beza, et definit syn. Dordrectana contra Arminianos; vel ita ut, licet justi ob peccatum subinde commissum excidant a gratia, non tamen remaneant in reatu mortis æternæ, sed per pœnitentiam redeant ad sanctitatem. 3° Uterque demum concludit, posse ac debere omnes fide divina certo credere, se esse justos, adeo, ut si id non credant, jam justi non sint, cum per solam fidem justificentur.

429. *Dico I.* **Justitia tum in diversis hominibus justis de facto est inæqualis, tum in uno eodemque homine potest crescere et fieri inæqualis.**

Utraque est *de fide;* ex Trid., Sess. 6, cap. 7, et c. 10; item, can. 24, 32. *Prob.* 1ª *p.* I. Auctoritate. 1° Quia unus altero est major et sanctior. Matth. 11, v. 11 : *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista; qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo;* et ex epist. 57, Aug. (al. 187, n. 17) : *Unde in omnibus sanctis sunt alii aliis sanctiores, nisi abundantius habendo habitatorem Deum?* 2° Quia datur gratia secundum mensuram tum providentiæ et voluntatis Dei, tum dispositionis et capacitatis nostræ; ep. ad Ephes. 4, v. 7 : *Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi; propter quod dicit : Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus;* et ex Aug. tum

in ep. cit. ibid. : *Cum igitur qui ubique est, non in omnibus habitet; etiam in quibus habitat, non æqualiter habitat;* tum in ep. 29 (al. 167, n. 13) : *Induti sunt sancti justitia, alius magis, alius minus.* 3° Quia in N. T. major gratia et Spiritus abundantia communicatur Ecclesiæ, quam antea daretur hominibus, ut ex differentia inter veterem et novam legem constat.

II. RATIONE. Quia supposita gratiæ habitualis inæqualitatis et augmenti intensivi possibilitate, quam a posteriori et ex effectu in sequente parte secundum fidei principia probamus, ratio, cur uni major justitia tribuatur, quam alteri, reddi potest vel ex *voluntate Dei* ad ostensionem gratiæ suæ ita decernentis; vel ex *causa* gratiam uberiorem applicante, qualis est Sacramentum; vel ex *dispositione* supernaturali majore vel minore, quæ variat in hominibus ad justificationem se parantibus.

Prob. 2ª *p.* I. AUCTORITATE. 1° Quia Scriptura justitiam per augmentum describit, Prov. 4, v. 18 : *Justorum semita, quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectum diem;* et Psal. 83, v. 7 et 8 : *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit : etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem;* in quem locum SS. PP. commentantes statuunt virtutem, merita et gratiam in justis frequenter augeri.

2° Quia eadem adhortatur ad justitiæ augmentum, Eccli. 18, v. 22 : *Ne verearis usque ad mortem justificari;* ad Coloss. 1, v. 9 et seq. : *Non cessamus pro vobis orantes et postulantes, ut ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes et crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati,* etc.; Apoc. 22, v. 11 : *Qui justus est, justificetur adhuc : et sanctus, sanctificetur adhuc;* unde Ecclesia Dom. 13, post Pentecost. sic orat : *Omnipotens sempiterne Deus, da nobis fidei, spei, charitatis augmentum;* et in TRID., Sess. 6, cap. 10, declarat, hac oratione *justitiæ incrementum peti.*

3° Quia similiter docet dari charitatis vel justitiæ fructuum augmentum, aut ad id adhortatur; ut patet ex 2. ad Cor. 9, v. 10 : *Multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum justitiæ vestræ;* ad Philipp. 1, v. 9 : *Hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia et omni sensu;* et ad Ephes. 4, v. 15 : *Veritatem facientes in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.* Paulum imitatur AUG., L. 21 de Civ., c. 15, scribens : *Hic pignore accepto illud, cujus est hoc pignus, suo tempore consequemur : nunc autem ambulemus in spe, et proficientes de die in diem spiritu facta carnis mortificemus;* dum autem jam justificari proficimus, ut idem serm. 16 de verb. Apost. (Al. serm. 158, n. 5), ait, *ipsa justitia in nobis crescit :* charitas autem vel eadem, vel inseparabiliter conjuncta est cum justitia ex supra dictis.

II. RATIONE. Quia in pluribus reperiuntur vel actus essentialiter et objective *perfectiores,* vel actus ferventiores et cum majore affectu ad meritum virtutis, præsertim ad placendum Deo eliciti, vel *frequentiores* quoad numerum, aut universaliores quoad plura virtutum motiva, vel susceptiones Sacramentorum perfectiores, ferventiores aut frequentiores; ergo cum actus virtutum sint *dispositiones* ad justitiæ initium, sequitur eosdem a justificatis elicitos multo magis esse dispositiones ad illius incrementum, vel potius, ut TRID. loquitur, *justitiæ augendæ causas.*

430. *Dico II.* **Vere justificatus potest justitiam peccando amittere etiam in perpetuum, et ita, ut nunquam illa reparetur.**

Est de fide, et constat ex Trid. Sess. 6, c. 12. Item can. 23 et 27.

Prob. 1ª *p.* I. Auctoritate. Scriptura sacra 1º docet justos posse amittere gratiam; in Veteri Testamento Ezech. 18, v. 24, dicitur : *Si averterit se justus a justitia sua et fecerit iniquitatem..., numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur : in prævaricatione, qua prævaricatus est, et in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.* Item, c. 33, v. 12. In N. T. Paulus ad Rom., 11, v. 20, ait : *Tu autem fide stas : noli altum sapere, sed time*; et v. 22 : *Vide ergo in te bonitatem Dei, si permanseris in bonitate; alioquin et tu excideris.* Joannes vero ep. 2, v. 8 : *Videte vosmetipos, ne perdatis, quæ operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis.*

2º Ostendit justos de facto amisisse gratiam; nam, ut omittamus exempla singulorum, *Adami* scilicet, *Davidis* ac *Petri*, de quibus alibi dictum, Paulus id testatur de quibusdam, dum 1. ad Tim. 1, v. 5, ait : *Finis præcepti est charitas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta, a quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium;* et v. 19 : *Habens fidem et bonam conscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt.* De pluribus determinate asserit ad Galat. 1, v. 6, etc. Demum de pluribus universim enuntiat ad Hebr. 6, v. 4 et seqq.

Similiter Patres idem asserunt 1º *Expressis verbis.* 2º *Æquivalenter,* dum justis timorem, ne cadant et gratiam perdant, consulunt; perseverantiam incertam et speciale ad illam auxilium requisitum dicunt; pœnitentiam etiam justis post lapsum necessariam, sæpiusque iterandam denuntiant; ex quibus evidenter sequitur, justitiam sæpius amitti posse.

II. Ratione. Quia hæc veritas ex principiis fidei alibi stabilitis desumitur; inter quæ 1ᵘᵐ est, justum obligari præceptis naturalibus divinis et humanis; 2ᵘᵐ transgressionem præcepti in materia gravi esse peccatum mortale; 3ᵘᵐ peccatum mortale non posse simul esse cum charitate; 4ᵘᵐ gratiam habitualem non determinare aut necessitare voluntatem, ut liquet ex paritate de gratia actuali, et per se evidens est in aliis habitibus.

Prob. 2ª *p.* I. Auctoritate. Scriptura rursus 1º docet, justos posse fieri reprobos; et quidem in Veteri Testamento Ps. 2, v. 11 et 12 : *Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore; apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa.* Ezech. 33 in v. 13, sup. cit. additur : *In iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.* In N. T. autem 1. ad Cor. 9, v. 27 : *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo : ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar;* Apoc. 3, v. 11 : *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.*

2º Ostendit justos de facto fuisse reprobatos, ut patet in angelorum lapsu et Judæ interitu, quos præter *Cainum, Saulem* et *Salomonem*, de quibus nonnulli disputant, Hieron., L. 2 contr. Jovinian. producit. His adjungi possunt tum *Judæi,* tum *Christiani,* quorum illos post circumcisionem, istos post baptismum et sic gratiam justificationis acceptam non paucos in æternum damnatos esse, etiam ex *sacris litteris* abunde declaratur. In idipsum consentiunt SS. PP.

II. Ratione. Homo semel justificatus potest peccare et amittere justitiam; sed is potest non recuperare justitiam; quia recuperatio justitiæ nec certo et absolute est omnibus promissa, nec omnibus secundum legem ordinariam datur; ergo justificatus potest sic amittere justitiam, ut eam recuperet nunquam.

Conf. Si semel justificatus non posset amittere justitiam in perpetuum;

ergo quilibet justus actu perseveraret, *perseverantia* vero non foret donum speciale, nec justus teneretur ad illam assiduis precibus petendam, nec esset causa, cur salutem cum timore et tremore operaretur et revereretur Omnipotentem, qui potest corpus et animam perdere in gehennam : sed hæ sequelæ repugnant experientiæ, Patribus et Scripturæ; ergo.

431. *Obj.* Scriptura negat justificatum posse peccare, ut patet ex Cant. 8, v. 7 : *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.* Et 1. Joan. 3, v. 9 : *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit : quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare.*

R. — Quoad. 1^um^ *N. Ass.* Textus *primus* juxta Greg. in hunc locum, et Ambr., L. de Jacob., c. 7, commendat efficaciam amoris et charitatis, si ea homo uti velit, contra tentationes et maxime tribulationes; non vero dicit hominem cogi semper, et infallibiliter adduci ad utendum charitate, ne ab illis vincatur. *Secundus* juxta alibi jam dicta ex Hier., L. 2 contr. Jovin., n. 2, intelligendus est *sensu composito*, quatenus, quamdiu homo manet in Deo, gratia et charitate, nec peccet, neque peccare possit; quia secundum legem saltem ordinariam gratia et peccatum simul stare nequeunt.

Inst. 1. Negat peccatorem antea fuisse justificatum, Psal. 118, v. 3 : *Non enim, qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt*, et 1. Joann. 2, v. 19 : *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis.*

R. — *N. Ass.* Ad textum *primum* eadem est responsio, quæ modo est data; tum quia præteritum ponitur hic pro præsenti, uti in Psal. 1, v. 1, similis usurpatio habetur : tum quia S. Aug., serm. 2 in eumdem Ps. 118, n. 2, hac interpretatione utitur scribens : *Si ambulant, non operantur iniquitatem; si non operantur iniquitatem, non habent peccatum, quia peccatum iniquitas est.* Eadem expositio valet pro simili objectione ex 1. Joann. 3, v. 6 : *Omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum;* de quo Aug., L. de perf. just., c. 18, inquit : *Intelligendum arbitror, quia renovatio perficienda videt et cognoscit, infirmitas vero absumenda non videt, nec cognoscit eum*, etc.

Ad textum *secundum* solutionem præstat Aug., L. de don. persev., c. 9, n. 21 : *Quid est, quæso, Non erant ex nobis? Nonne... vocati fuerunt, et vocantem secuti..... ex impiis justificati et per lavacrum regenerationis...., renovati? sed si hoc audiret ille, qui sciebat procul dubio quod dicebat, respondere posset et dicere : vera sunt hæc, secundum hæc omnia ex nobis erant; verumtamen secundum aliam discretionem non erant ex nobis;* nempe secundum prædestinationem ad gloriam.

Inst. 2. Negat justitiam unquam amitti, ut liquet ex Jerem. 32, v. 40, de gratia N. T. sic loquentis : *Timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant a me;* et ex 1. ad Cor. 13, v. 8 : *Charitas nunquam excidit;* ergo.

R. — *N. Ass.* Textus *prior* accipiendus est juxta S. Aug., L. 4 contr. duas epist. Pelag., c. 6, n. 13 et 14, de gratia *actuali* efficaci et dono perseverantiæ; quod justificatis omnibus non datur, non vero de gratia *habituali* justis omnibus communi. *Posterior* si cum S. Chrys., hom. 13 in 1. ad Cor. accipiatur pro amore Dei erga justos, inde non sequitur hos peccare non posse, sed duntaxat gratiæ auxilio nunquam destitui; si vero cum S. Aug., L. de mor. Eccles., c. 11, et alibi, de charitate Pauli; poterat id loqui de se ipso ex speciali revelatione : si demum secundum textum et litteram intelligatur de habitu amoris justis infuso, dicitur charitas non excidere, non quia peccando amitti nequeat, sed quia usque ad mortem retenta non eva-

cuatur quoad suam *substantiam*, sed in statu gloriæ perficitur, atque secundum hoc a fide, spe et similibus donis differt.

Inst. 3. Similia statuunt Patres. Nam 1° Aug., Tr. 3 in ep. 1. Joann., n. 9, ait : *Radicata est charitas : securus esto, nihil mali procedere potest;* et Greg., L. 10 Mor., c. 12 (al. 21, n. 39) : *Virtuti mortis dilectio comparatur; quia nimirum mentem, quam semel ceperit, a delectatione mundi funditus occidit.* 2° Aug. juxta Gratian. dist. 2 de Pœn., c. 1, inquit : *Charitas, quæ deseri potest, nunquam vera fuit;* et Ambr. in 2. ad Cor., c. 6, v. 6, scribit : *Simulata charitas est in his, qui in necessitate deserunt fratres;* et Prosp. (al. Julian. Pomerius), L. 3 de vit. contempl., c. 15, n. 1 : *Si veram charitatem habemus de corde puro, conscientia bona et fide non ficta, facile peccato resistimus;* ergo.

Quoad 1^um^. R. Ex illis testimoniis nihil evinci nisi *efficaciam* charitatis, si quidem ea non sit otiosa, sed operatrix; et hoc quidem ostendere Greg. l. c. intendit, ideoque mox subjicit : *Et tanto hanc* (mentem) *valentius in auctoritatem erigit, quanto et insensibilem contra terrores reddit :* Aug. vero aliud institutum habet, tractatque de rectitudine operum exteriorum, quæ a charitate procedunt, et sic loquitur : *Redi ad conscientiam tuam, ipsam interroga : noli attendere quod floret foris, sed quæ radix est in terra. Radicata est cupiditas; species esse potest bonorum factorum, vere opera bona esse non possunt : radicata est charitas? securus esto, nihil mali procedere potest.*

Quoad 2^um^. R. Priorem textum male citari a *Gratiano* ex ep. ad Julianum, quam invenire hactenus non licuit; extare tamen in L. de salutar. docum. c. 7, sed qui liber S. Doctori duntaxat est suppositus : præterea vero nihil probare, quia charitas licet *ex se* et vi sui motivi, dum vera est, exigat manere et non desinere, tamen ex mutabilitate *subjecti* deseri potest. Atque hoc sensu exponitur illud Hieronymi, ep. 66 (al. 81.) ad Ruffin., ubi ait : *Amicitia, quæ desinere potest, nunquam vera fuit;* nempe si fundatur in rebus, quæ desinere possunt, puta in divitiis, favore humano et reliquis motivis terrenis.

Eodem modo accipienda sunt verba Ambr., qui illis hæc subjicit : *Hæc vera charitas est, si sua utilitate contempta, ejus curam agat, quem diligere se profitetur.* Prosperi sententia declarat, quid charitas operans præstet et in sensu composito, de quo vid. responsionem ad Argumentum.

Inst. 4. Gratia *ex natura sua* est perpetua et incorruptibilis; tum quia est spiritualis et altioris ordinis : tum quia est aliquo modo perfectior, quam lumen gloriæ et visio beatifica de se incorruptibilia; ergo semel infusa amplius desinere nequit, et hinc neque amitti : cum ob similem rationem anima, quantumvis ob peccatum destrui meretur, tamen non desinat.

R. — *D. A.* Gratia in statu patriæ est perpetua et incorruptibilis *C.* in statu viæ *subd.* est ex natura sua incorruptibilis, quatenus in se non habet principium corruptionis, vel etiam non habet sibi physice contrarium oppositum *T.* quatenus exigat semper existere et permanere in suo subjecto, et sic ratione *subjecti* nequeat dici corruptibilis *N.*

Ad prob. 1^am^. R. perpetuitatem substantiæ spirituali asseri, non item accidenti.

Ad prob. 2^am^. Discrimen est, quia lumen gloriæ et beatifica visio constituunt hominem in statu *patriæ* perpetuo, adeoque necessitatem afferunt

connaturalis perpetuitatis; quod non convenit gratiæ habituali ad statum *viæ* pertinenti.

Inst. 5. Semel justificatus per baptismum aut alia ratione non potest damnari; ergo licet aliquando gratiam amittat, tamen illa nequit perpetuo carere. *Prob. Ant.* Ex Marc. 16, v. 16 : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit;* Joann. 4, v. 13 et seq. : *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ, salientis in vitam æternam;* Ad Rom. 8, v. 30 : *Quos justificavit, illos et glorificavit;* ergo.

R. — *N. A.*, de quo Trid., Sess. 7, can. 6, sic enuntiat : *Si quis dixerit, baptizatum non posse gratiam amittere, anathema sit.*

Ad hujus prob. N. Cons. Nam *prioris* textus promissio continet tacitam conditionem, si homo justificatus præstando reliqua et observando mandata Deum non deseruerit, ideoque Christus hæc promittens apud Matth., c. 28, v. 20, præmiserat : *Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Textus *alter,* nisi cum Aug., Tr. 15 in Joann., n. 16, referatur ad beatitudinem, similiter exponendus est *conditionate,* nimirum si fons aquæ in vitam æternam salientis non deseratur; quod tamen non raro fieri declaravit Dominus per Jeremiam, c. 17, v. 13 : *Dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum. Postremus* denique non agit de justis quibuscumque, sed *prædestinatis,* ut patet integro textu sæpius jam recitato; de quibus certum est, gratium in perpetuum non admitti, quin tamen inde sequatur idem dicendum esse de reliquis omnibus, ob manifestum discrimen.

Inst. 6. Justus per gratiam et merita consequitur jus ad gloriam; ergo, cum ex ep. ad Hebr. 6, v. 10 : *Non injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri;* in perpetuum non frustrabitur gloria, tanquam objecto hujus juris.

R. — *D. A.* Consequitur jus absolutum, vel ad gloriam jam statim, et sine alterius conditionis impletione consequendam *N.* jus conditionatum vel ad gloriam, non tamen sine impleta conditione consequendam *C.* Universalis conditio ad obtinendam gloriam sive ut *hæreditatem,* sive ut *coronam* requisita declaratur a Christo Matth. 10, v. 22 : *Qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit.*

Præterea totum illud jus fundatur in gratia, et gloria non est promissa nisi *justis* et *Dei filiis,* hujus gloriæ capacibus : qui ergo a se ipso gratiam sponte abjicit, et exuit filiationem, nec recuperat per pœnitentiam; nec capax est gloriæ, nec illius negationem Deo, sed sibi imputare debet; cum Deus ex justitia non teneatur incapacem gloriæ et juris sui dissipatorem remunerare, aut ad agendam pœnitentiam cogere. Si tamen homo gratiam conservet, aut eam pœnitendo recuperet, ad Dei justitiam pertinet, jus illud homini conservare aut reddere, et tandem gloriam tribuere; præter quod aliud nihil in textu Apostoli ad Hebr. asseritur.

Inst. 7. Nec *prædestinatus* perpetuo potest carere gratia, ut per se patet : nec *reprobus;* quia hic nunquam vere est justus, adeoque nec justitiam amittere potest : cum, sicut prædestinatus est justus, sic et reprobus est injustus, eo quod eadem debeat esse contrariorum ratio.

R. 1°. — *N.* 1^am^ *p. A.* quia licet *prædestinatus* reipsa gratiam non sit perpetuo amissurus, antecedenter tamen potest illam in perpetuum amittere, quia libere eamdem retinet, et libertatem humanam nec præscientia Dei, nec prædestinatio subvertit.

R. 2°. — *N.* 2^am^ *p. A. ejusque prob.* inverto pro nobis : *Prædestinatus* toto

vitæ suæ tempore non debet esse justus, ut patet in S. Paulo prædestinato, et antecedenter tamen ex propria et repetita confessione gravi peccatore : ergo nec reprobus semper debet esse injustus.

Utriusque *ratio* est; tum quia justitia non constituitur per prædestinationem, nec injustitia per probationem, sed utraque hanc et illam antecedit : tum quia, ut homo sit prædestinatus vel reprobus, satis est, quod ille in gratia, hic in peccato moriturus præsciatur, licet priori tempore aliquandiu injustus fuerit aut justus.

432. *Dico III.* **Nemo, seclusa speciali revelatione, debet aut potest habere certitudinem fidei de propria justitia.**

Est de *fide,* et constat ex Trid., Sess. 6, tum c. 9, tum can. 13 et 14.

Prob. 1ª *p.* I. Auctoritate. 1º Scriptura ait, Eccl. 9, v. 1 : *Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei : et tamen nescit homo, utrum odio vel amore dignus sit; sed omnia in futurum servantur incerta;* Prov. 20, v. 9 : *Qui potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato;* Eccli. 5, v. 5 : *De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum.*

2º Viri sanctissimi idem testantur in Scriptura. Job. 9, v. 20 : *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me : si innocentem ostendero, pravum me comprobabit : etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Item licet David Psal. 25, v. 11, canat : *In innocentia mea ingressus sum;* tamen Ps. 18, v. 13, quærit : *Delicta quis intelligit?* et tum precatur : *Ab occultis meis munda me, et ab alienis parce servo tuo.* Demum Paulus. 1. ad Cor. 4, v. 4 et seq., ait : *Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum : qui autem judicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus,* etc.

3º Principia alia in Scripturis pervulgata eamdem veritatem inferunt : cujusmodi sunt, justificationem dependere a *certis conditionibus* ex parte nostra, de quarum maxime supernaturalitate certi esse non possumus; hominum actiones aut vitam non æstimandam judicio humano, sed divino; timorem ac sollicitudinem in universo salutis negotio esse salutarem, etc.

4º Interpretatio Patrum in textus supra laudatos, et alias etiam declarata sententia cum nostro asserto congruit, ut videre licet apud Bellarmin. de Justif., L. 3, c. 7.

II. Ratione. Non potest quid fide divina credi, nisi quod vel immediate continetur in verbo Dei, vel inde per evidentem consequentiam deducitur; quia *fides divina* niti debet auctoritate loquentis Dei : sed imprimis non continetur immediate in verbo Dei, hunc vel illum determinatum hominem esse justificatum; cum promissiones Scripturæ sint *universales,* et præterea conditiones aliquas exigant, ut singulis applicentur : deinde nemo per evidentem consequentiam ex verbo Dei deducere potest se esse justificatum.

Nam nisi adsit *specialis revelatio,* homini impossibile est per se cognoscere supernaturalitatem conversionis necessario requisitam; nec conversionis veritas evidenter cognoscitur ab homine, partim quia, ut Jerem. 17, v. 9, ait, *pravum est cor omnium et inscrutabile : quis cognoscet illud?* partim quia plures etiam circa animi sui sensum falluntur, ut patuit in S. Petro, dum se paratum diceret in carcerem et mortem ire, et in S. Paulo, qui spirans minarum in Christianos putavit se charitate Dei flagrare : tum quia et ipsa signa veræ conversionis et gratiæ jam obtentæ possunt esse fallacia; qualia

sunt fides, quæ montes transfert, facultatum in paupere distributio, traditio corporis sui, ut ardeat; ut ex 1. ad Cor. 13, manifestum est; ergo.

Prob. 2ª *p.* Tum ex intolerabili *absurdo,* quod inde sequeretur, nempe omni et quocumque peccato mortali veram fidem excuti, eo quod fides justificans amittatur; adeoque omnem peccatorem simul esse Hæreticum, et cum hæreticus extra Ecclesiam sit, etiam non pertinere ad veram Christi Ecclesiam, qui *Donistarum* error erat : tum ex inutilitate vel potius gravissima *noxa;* quandoquidem hæc certitudo foret radix superbiæ, causa torporis et occasio licentiæ : tum ex repugnante *experientia,* quia Hæreticorum plures et diversæ sectæ hanc fidei certitudinem conantur sibi tribuere; quorum tamen aliquos falli necesse est, imo omnes errare secundum principia fidei hactenus exposita omnino sequitur.

433. *Obj.* Scriptura docet nos habere certam cognitionem fidei de nostra justificatione; nam Joann. 14, v. 17, de Spiritu sancto dicit : *Vos cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit;* et v. 20 : *In illo die cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis.* Ad Rom. 5, v. 1 : *Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum;* et c. 8, v. 16 : *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.* 1. Joann. 4, v. 13 : *In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, et ipse in nobis : quoniam de Spiritu suo dedit nobis;* et c. 5, v. 19 : *Scimus, quoniam ex Deo sumus, et mundus totus in maligno positus est.*

R. Quoad 1ᵘᵐ. — *N. Ass.* Textum primum explico sub distinctione : cognoscetis Spiritum sanctum esse et existere, ejusque divinitatem, ut Cyrill., Aug. et alii Patres communius exponunt *C.* Spiritum sanctum esse in vobis per gratiam *subd.* in vobis, per hoc intelligendo communitatem et Ecclesiam *C.* intelligendo singulas aut determinatas personas, et quidem non conjecturaliter tantum, sed certitudine fidei cognoscetis *N.*

Eodem modo explicatur textus secundus, nisi eum quis intelligere velit cum quibusdam de adventu Spiritus sancti supra Apostolos in *die Pentecostes;* sed tunc admittendum erit, Apostolos de sui sanctificatione habuisse specialem revelationem.

Tertius textus plane non est ad rem; tum quia continet duntaxat admonitionem ad conservationem gratiæ, non vero affirmationem : tum quia non de gratiæ notitia, sed de ipsa solum gratia loquitur.

De quarto alibi diximus, ibidem asseri quidem testimonium Spiritus sancti *quoad se,* non autem quoad nos et nostram cognitionem; aut si quidem etiam posterius detur, hanc cognitionem tantum esse *conjecturalem* et *conditionatam,* non autem absolutam et fidei perfectione consummatam, quod confirmatur; tum quia ad litteram sermo non est de testimonio per revelationem et locutionem, sed per operationem et inspirationem ad orandum : tum quia hæc testificatio non est Spiritus inhabitantis, sed moventis, unde juxta S. Aug. serm. de verb. Apost. pertinet etiam ad peccatores, qui sunt filii Dei potentia, quatenus qui credunt, acceperunt potestatem filii Dei fieri.

Quod verba Joannis in textu quinto et sexto attinet, tum ex integris Capitibus, tum ex posteriore testimonio liquet, ea referenda esse non ad singulas personas, sed ad communitatem et Ecclesiam Christi, cujus unius privilegium est esse infallibilem et sanctam, atque hinc Spiritum sanctum habere dirigentem ac inhabitantem. Si quis tamen ea ad singulos referenda putet,

non aliam inde cognitionem, quam *conjecturalem* et scientiam in vulgi sensu demonstrabit.

Inst. 1. Eadem docet, quod possimus certo cognoscere, dispositiones ad justificationem requisitas penes nos esse; quia Luc. 17, v. 10, dicitur : *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis; dicite : servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Et 1. ad Cor. 11, v. 28 : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat;* ergo.

R. — *N. Ass.* Neque textus allati probant certitudinem fidei, sed *conjecturalem* duntaxat cognitionem, aut eam, quæ subjacet falso, quamvis a culpa excusare queat : ut enim quis existimare possit omnia præcepta a se servata, seque ipsum probet, sufficit *bona fides*, quin sic remorsus conscientiæ de negligentia aliqua in servandis præceptis suique probatione habeatur.

Inst. 2. Sancti Patres, præterquam quod loquantur vel de certitudine status veræ religionis, vel fidei, vel de certitudine spei, vel de certitudine fidei circa veritates catholicas in genere, aut particularem illam, quod vere pœnitentibus detur gratia, vel de certitudine qualicumque et minus stricta, ut videre est apud *Bellarm.* L. 3. de Justif., c. 11; etiam asserunt haberi posse certitudinem fidei de propria sanctitate et justitia.

Nam Cyrill., L. 10 in Joann. de specialibus Dei amicis inquit (opp., t. 4, p. 850 D) : *Quicumque vero per omne virtutis genus suam mentem illustrant, et ad discenda divina et arcana mysteria sunt idonei, illustrationem Spiritus accipient, ipsumque in semetipsis inhabitantem Dominum mentis oculis intuebantur;* et Cypr. de Cæn. Dom. (opp., p. 331, edit. Rigalt. Paris, 1666), de anima rite communicante ait : *Se sanatam et sanctificatam agnoscens, fletibus se abluit et lacrymis se baptizat.* Aug., serm. 28 de verb. Domini (al. in app., serm. 84, n. 1), dicit : *Prædicare quod acceperis, non est superbia sed devotio;* et de verbis Apost. serm. (al. serm. 155, n. 14) : *Ecce, adjuvante ipsius misericordia, spiritum Christi habemus, ex ipsa dilectione justiæ, integra fide, catholica fide, Spiritum Dei nobis inesse cognoscimus.* Bern., serm. 1 de annunt., n. 3, ait : *Si credis peccata tua non posse deleri, nisi ab eo, cui soli peccasti, et in quem peccatum non cadit, bene facis : sed adde, ut et hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur;* ergo.

R. — *N. Ass. et prob.* Cyrillus vel intelligendus est de cognitione Spiritus sancti per effectus, ex quibus quis conjicit habitationem ejusdem : vel de dono sapientiæ justis omnibus non communi, minore tamen, quam sit fidei certitudo : vel de evidentia in ratione credibilis, non autem ipsius veritatis cogniiæ : in nullo autem sensu nobis est contrarius.

Cyprianus vel loquitur de efficacia Sacramenti ex parte sui, ut præcedentia insinuant; vel si loquitur de efficacia in sanctificatione in nobis recepta, agnitionem experimentalem et ex effectibus conjectatam tantum insinuat.

Aug. loco priore fidem commemorat, non qua certus quis est de dono accepto, sed qua Deum auctorem fatetur doni, quod vel credit, vel opinatur, vel scit sibi datum : in posteriore loco vel agit de fide generali, qua Spiritum sanctum in Christianis universim esse credimus, vel si de fide particulari loquitur, eam pro conjectura usurpat, quæ in delectatione justitiæ, h. e. internis Spiritus sancti effectibus fundatur.

Bernardus docet equidem credendum, quod a Christo peccata possint donari, et per Christum reipsa donentur : sed hoc est dogma universale, nec de propria alicujus particularis justitia enunciatum fuit; quia de hac postmodum subjungitur, quomodo signis et conjecturis agnoscatur.

Inst. 3. Dantur ratiocinia, quorum *propositio* est universalis revelata, *assumptio* est physice vel moraliter evidens, et *conclusio* est legitima, infert que hominem determinatum esse justificatum; ergo. *Prob. Ant.* Ejusmodi sunt 1um Qui sacramentum baptismatis rite suscipit, justificatur : sed potest quis esse physice vel moraliter certus tam ex parte ipsius materiæ et formæ, quam ex parte ministri et sui tanquam subjecti, baptismum a se esse rite susceptum; ergo. 2um Qui longo tempore non peccat mortaliter, est in gratia Dei : sed potest quis certo experimento novisse, se non peccasse mortaliter; ergo.

R. — *N. A. Ad prob.* In utroque ratiocinio negatur assumptio; de prima quidem constat ex dictis in postrema theseos assertione : de secunda docent exempla Jobi, Davidis et Pauli ibidem relata.

CAPUT III.

DE MERITO.

Meriti nomen affectionem quamdam actibus humanis, vel alterius creaturæ rationalis operibus propriam significat, cui merces vel retributio correspondet; quæ quidem retributio tam in partem malam et pro supplicio quam in bonam partem et pro præmio accipi potest; usu tamen a Theologis jam diu receptum est, ut *meritum* simpliciter dictum in bonam partem et pro merito præmii, sumatur; acceptum autem in malam partem vocetur *demeritum,* vel meritum cum addito, malum, aut supplicii. Si vero meritum *generatim* sumptum describi potest opus dignum præmio, dignitas præmii, vel valor operis, propter quem debetur boni cujusdam retributio.

Dividi *universim* solet ratione præmiatoris in meritum apud *hominem,* et in meritum apud Deum; ratione præmii in meritum naturale, et in supernaturale vel theologicum; hoc vero ulterius distinguitur in meritum *de condigno* et in meritum *de congruo*; prius meritum simpliciter dicitur et ex justitia, seu cui ex justitia, sive ea rigorosa sit et stricta, sive minus stricta, præmium debetur : posterius etiam meritum secundum quid et ex congruentia appellatur, seu cui præmium ex quadam decentia debetur.

ARTICULUS I.

QUÆNAM CONDITIONES AD MERITUM THEOLOGICUM REQUIRANTUR.

434. *Nota I. Conditiones* ad meritum proprium constituendum universim repeti possunt vel ex parte ipsius *operis* meritorii, vel ex parte personæ *merentis,* vel ex parte personæ *remunerantis.* Præcipua difficultas circa conditiones illas versatur, quæ se ex parte ipsius operis meritorii tenent. Conveniunt quidem facile omnes 1o Quod meritum debeat esse actus posi-

tivus. 2° Actus in obsequium Dei præstitus; quia sine eo potest quidem opus esse laude, non autem præmio dignum. 3° Quod etiam cedere debeat in commodum vel emolumentum Dei, si quidem per illud intelligatur commodum extrinsecum, gloria nempe, laus, et hujusmodi similia; cum hæc operibus humanis respectu Dei tribuat ipse Christus Matth. 5, v. 16; dicens: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est:* non vero si intelligatur aliquid Deum intrinsece afficiens; quia sicut Job. 35, v. 6, dicitur: *Si peccaveris, quid ei nocebis? et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?* ita mox, v. 7, additur: *Porro si juste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?*

435. *Nota II.* Discrepant vero Catholici ab hæreticis, quorum aliqui *minus,* alii *plus* ad meritum exigunt, quam reipsa necessarium sit. Ad primam classem pertinent *Janseniani,* quibus libertas a coactione; *Pelagiani,* quibus bonitas naturalis; *Semipelagiani,* quibus existentia conditionata duntaxat videbatur sufficere ad meritum. Ad secundam spectant *Lutherani* et *Calviniani,* qui ultra conditiones vulgo assignari solitas exigunt, ut opus meritorium sit prorsus indebitum, penitus nostrum, et nulla ratione præmiatoris, ac omnino æquale cum mercede. Equidem nonnulla etiam est discrepantia inter ipsos *Catholicos,* maxime circa charitatem, quam quidam quasi radicem omnis meriti exigunt; sed hæc controversia salva fidei integritate, alibi tractatur.

436. *Dico I.* **Universim ad meritum theologicum requiritur ex parte operis meritorii, ut sit actus creaturæ rationalis**

1° Quidem liber a necessitate, 2° moraliter bonus, 3° supernaturalis seu ex auxilio gratiæ procedens, 4° in aliqua temporis differentia absolute existens; EX PARTE PERSONÆ MERENTIS, ut, qui meretur, sit viator; EX PARTE DEI REMUNERANTIS, ut adsit ordinatio divina meriti ad mercedem saltem consequens, seu talis, qua opus acceptetur in meritum actuale et efficax determinati præmii.

Pars I. Quoad 1^am^ *conditionem* constat tum ex verbis Eccli. 31, v. 10: *Qui potuit transgredi, et non est transgressus; facere mala, et non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in Domino:* tum ex definitione TRID., Sess. 6, Can. 4, ac condemnatione propositionis tertiæ Jansenii: tum ex S. AUG., L. de nat. et gr., c. 65: *quod ait* (Pelagius) *a memorato dictum esse presbytero* (Hieronymo), *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia necessitate trahimur, alioquin ubi necessitas, nec corona est, quis non agnoscat? quis non toto corde suscipiat? quis aliter conditam humanam neget esse naturam?* tum ex *ratione,* quæ docet nihil posse imputari ad meritum, quod non est sub potestate et electione operantis.

Quoad 2^am^ rursus constat tum ex verbis Genes. 4, v. 7: *Nonne, si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum aderit?* tum ex TRID., Sess. 6, cap. 16, ubi ad versum 58 ex 1. ad Cor. 15, provocat, et aliquoties repetit *bona opera* esse, quæ apud Deum merentur: tum ex ratione, quæ docet *malum* opus utpote pœna dignum non esse meritum; *indifferens* autem opus non esse meritum potius, quam demeritum, nec afferre Deo utilitatem quamdam et commodum, quæ tamen conditio ad meritum ab

omnibus asseritur : tum ex uuiversa omnium conspiratione, cui nemo sanus serio contradixit.

Quoad 3am iterum constat tum ex verbis Apostoli 1. ad Cor. 4, v. 7 : *Quid habes, quod non accepisti?* et ad Philipp. 2, v. 13 : *Deus est, qui operatur in vobis velle et perficere pro bona voluntate* : tum ex Araus. II, Can. 18 : *Debetur bonis operibus merces, si fiant; sed gratia præcedit, ut fiant*; cui Trid., Sess. 6, Can. 2, concinit : tum ex S. Aug. libris omnibus contra *Pelagianos* et *Semipelagianos* : tum ex ratione, quæ docet inter meritum et præmium debere esse proportionem.

Quoad 4am tandem, tum ex verbis Christi Luc. 10, v. 13 : *Si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis; olim in cilicio et cinere sedentes pœniterent*; ex quibus habentur merita conditionate existentia, sed tamen absque præmio, cum idem judicium in has urbes ac in Sodomam futurum versu subsequenti addatur : tum ex Araus. II, Can. 5; Trid., Sess. 6, Cap. 5, ubi statuitur initium fidei et salutis gratis dari et non ex merito; quod non foret, si mere conditionate futurum posset habere rationem meriti : tum ex Aug., qui hunc errorem L. de præd. Sanct., c. 12, n. 34 et L. de don. persev., c. 9, n. 22 et c. 12, n. 31, data opera expugnat : tum ex *ratione*, quæ docet, præter finalem causam, omnem aliam, adeoque et moraliter efficientem seu *meritoriam*, præsupponi suo effectui secundum realem existentiam saltem ordine naturæ; quod autem sub conditione nunquam existente tantum futurum esset, nec est, nec futurum est, nec fuit : atque hinc realem existentiam non habet.

Prob. II. Pars. Scriptura et Traditio docent 1° tempus vitæ tantum esse tempus meriti, Eccli. 14, v. 17 : *Ante obitum tuum operare justitiam*; et c. 18, v. 19 : *Ante judicium para justitiam tibi*; et v. 22 : *Ne verearis usque ad mortem justificari.* Item, Joann. 9, v. 4 : *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est*, ut S. Aug., Tr. 44 in Joann., n. 1 et seqq. exponit.

2° docent, tempus mortis esse tempus retributionis; Eccli. 11, v. 28, *facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas*; et Luc. 16, v. 9 : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*; quam parabolam S. Hier., ep. 151, ad Algas., q. 6 (al. 121, c. 6), de morte et mercede cœlesti explicat.

3° docent, post mortem non dari locum aut tempus meriti; Eccl. 9, v. 10 : *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare : quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas*; et c. 11, v. 3 : *Si ceciderit lignum ad Austrum; aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit*; Joann. 9, v. 4 : *Venit nox, quando nemo potest operari.*

Conf. Tum quia oportebat posse perveniri ad terminum : tum quia, sicut Deus hanc vitam destinavit militiæ et labori, sic in altera posuit coronam et mercedem : tum quia meritum fundatur in fide, quæ cum visione beatifica non stat.

Pars III prob. Quamvis in meritis nostris sive *condignitas* et proportio, sive *congruitas* ad præmium supernaturale supponatur, tamen statuenda etiam est necessaria quædam dei *ordinatio* : tum quia Deus, qui suaviter et sapienter omnia disponens, nec addens aliquid superfluum de facto ita disposuit, ut indicat illa sententia : *Tanta est misericordia Dei, ut nostra voluerit esse merita, quæ sunt dona sua*; quam Cœlestin. Papa ep. ad Episc.

Galliæ, c. 9 (Labb., t. 2, p. 1717 E); Aug., ep. 105 (al. 194, c. 19); Chrys., hom. de Adam. et Eva (opp., t. 1, p. 209 C, ed. Lat. Ducæi, Antuerp. 1614) et Trid., Sess. 6, c. 6, usurpavit : tum quia ad relationem, quæ intercedit inter merita et præmium non sufficit sola illa *proportio* sive dignitatis, sive congruitatis, sive medii, utpote non physica, sed moralis, atque hinc tantum fundamentum remotum; sed requiritur proximum, quod non habetur per aliud, quam ordinationem, vel pactum Dei; quemadmodum id ex *rebus humanis* constat, ubi, quamvis inter cursum in stadio et bravium, inter actiones litteratorum aut militum et præmium, habeatur aliqua vel condignitatis, vel congruitatis proportio, pactum tamen vel lex potestatem habentis intervenire debet ad relationem perfectam habendam.

Conf. Quamvis inter merita Christi et redemptionem *dæmonum*, inter bona opera *angelorum, beatorum* et *animarum purgantium* ac præmium sive essentiale, sive saltem accidentale intercedat condignitas, vel alia proportio, tamen non fuerunt, aut sunt actuale et efficax meritum hujus præmii; idque vel defectu acceptionis divinæ, vel defectu status viæ, quæ conditio ex libera Dei ordinatione habetur; ergo.

437. *Dico II.* **Ad meritum de condigno requiritur**

1° Ex parte operis meritorii, ut aliquo modo sit æquale præmio; 2° Ex parte personæ merentis, ut, qui meretur, sit justus; 3° Ex parte Dei remunerantis, ut præcesserit promissio; 4° Ex parte personæ, cui quis meretur, ut ipse sibi mereatur : ad meritum *de congruo* sufficit 1° ut adsint conditiones ad meritum universim requisitæ, et 2° vel una desit ex requisitis ad meritam de condigno.

Pars I. Quoad 1am conditionem constat : quia retributio meriti maxime condigni in Deo est opus aliquod justitiæ, cum Matth. 16; ad Rom. 2; 1. ad Cor. 3 et alibi passim dicatur *merces secundum opera* vel *laborem*, et 2. ad Tim. 4, appellatur *corona justitiæ;* imo ad Hebr. 6, v. 10, addatur : *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri;* ergo aliqua æqualitatis proportio requiritur, quam non tam a gratia actuali, quam ab habituali repetere oportet : utpote quæ sola et proprie juxta ep. 2. ad Cor. 1, v. 22 : *Pignus Spiritus;* juxta Joann. 1, v. 14 : *Fons aquæ salientis in vitam æternam;* juxta 1. Joann. 3, v. 9. *Semen Dei* est et appellatur.

Quoad 2am constat tum ex verbis Christi Joann. 15, v. 4 : *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis;* et ex verbis Apostoli ad Rom. 8, v. 17 : *Si autem filii, et hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi : si tamen compatimur, ut et conglorificemur.*

Tum ex Trid. quod Sess. 6, c. 16, de merito agens solorum justificatorum meminit, uti et can. 32, definiens, bona opera ita esse dona Dei, ut simul sint merita, de homine justificato duntaxat agit : tum ex damnatione propositionum *Baii* 13, 16 et 18, in quibus status gratiæ et adoptionis ad meritum requiri negatur.

Tum ex S. Aug., qui L. de sp. et litt., c. 3, 8, 9 et 29; L. de fid. et op., c. 14, et alibi docet, nos non posse operari justitiam, seu mereri ex justitia, nisi prius justificemur, cui plures Patres alii apud Suarez consentiunt.

Tum ex ratione, quæ docet, non satis esse ad meritum de condigno proportionem, quæ ex ipsa velut substantia operi accedit, sed requiri simul eam, quæ ex habitudine ad personam operantem exsurgit; cum ex Scriptura

de Abele et Christo constet, ex dignitate personæ operantis valorem et dignitatem operis præcipue haberi.

Quoad 3am constat rursus tum ex parabola operariorum Matth. 20, ubi, dum dicitur : *Nonne ex denario convenisti mecum,* et fit applicatio ad meritum pro regno cœlorum, ratio æquitatis et justitiæ inter laborem ac mercedem ponitur in conventione seu promissione mercedis sub conditione laboris : tum ex Trid., quatenus id Sess. 6, c. 16, docet, justis bene operantibus proponendam esse vitam æternam, *tanquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddendam;* tum ex S. Aug. qui serm. 16, de verbis Apost. (al. serm. 158, n. 2), inquit : *Debitor factus est* (Deus) *non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo*, etc. Tum ex *ratione*, quæ docet, nec Deum constitui posse debitorem, nisi quatenus convenit, ut sit *fidelis* et stet promissis; nec opus quantumvis excellens exigere posse præmium, nisi pactum intercesserit.

Quoad 4am constat iterum tum ex Scriptura, quæ ubicumque de præmio operum loquitur, illud ad ipsum operantem refert; unde de operantibus universim dicitur ad Rom. 14, v. 12 : *Unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo;* et 2. ad Cor. 5, v. 10 : *Ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum sive malum;* de justis autem Apoc. 14, v. 13, additur : *Opera enim illorum sequuntur illos :* tum ex Trid., quod vocem *ipsorum* relativam bonis operibus merentibus addit : tum ex S. Aug., qui L. 1 de pecc. mer., c. 14, docet soli Christo convenire merendo sanctificare alios ; imo Tr. 73, n. 3 et 102, n. 2 in Joann. contendit, neminem alium posse pro altero orando quidpiam pro eo infallibiliter impetrare : tum ex ratione, quæ docet adæquate id referendum in liberam Dei ordinationem.

Pars II. Quoad 1um patet; quia, quamvis opus aliquod non habeat *æqualitatem*, si tamen possideat illas conditiones universim requisitas, habet *proportionem quamdam* ad præmium; et licet persona operans non sit grata, tamen in via est per supernaturale opus ad amicitiam : item, licet careat *promissione,* tamen ordinatio consequens ex dictis adesse supponitur : unde licet ex justitia non debeatur merces, ex convenientia tamen, congruitate ac decentia aliquod debitum æquitatis oritur.

Quoad 2um autem liquet ex eo, quod, sicut ad omne imperfectum, sic et ad imperfectum meritum, sufficiat aliquis defectus perfectionis.

438. *Dico III.* **Ad neutrum meritum requiritur, ut aut sit omnino æquale, aut prorsus indebitum; aut penitus nostrum, et nulla ratione præmiatoris.**

Prob. I. Universim *negative;* quia pro his conditionibus nec ex auctoritate, nec ex ratione solidum fundamentum præsto est; ut ex solutione objectionum patebit.

II. Speciatim et *positive.* Et quidem *quoad* 1um; tum quia ex 2. ad Cor. 4, 17 : *Id, quod in præsenti est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur;* tum quia Trid., Sess. 6, c. 16 ait, *in sacris litteris usque adeo bonis operibus tribui, ut etiam qui uni ex minimis suis potum aquæ dederit, promittat Christus, eum non esse sua mercede cariturum;* tum quia nec inter meritum et præmium tanta æqualitas requiritur, quanta inter *pretium* et *mercem,* quæ ipsa tamen omnimodam æquiparantiam non exigit; nec retributio meritorum fit ex justitia stricta, quæ communius inter Deum et hominem

negatur : sed tantum ex justitia *minus stricta*, eminentiali, gubernativa, distributiva et proportionali; nec justitia Dei stricta, si quidem hæc etiam in retributione operis asseratur, fundatur in sola, aut absoluta comparatione operis cum munere reddendo, sed aut primario, aut simul in promissione Dei et pacto.

Quoad 2^um^. Quia, quod *ratio debiti ex præcepto* non obstet merito, patet tum ex Scriptura vitæ æternæ mercedem observationi mandatorum promittente; tum ex Trid., Sess. 6, c. 16, docente, nihil deesse justificatis, *quo minus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, et vitam æternam..... vere promeruisse censeantur*. Quod etiam non obsit ratio debiti *ex conditione hominis servili*, liquet ex eo, quod Deus homini concesserit libertatem arbitrii et dominium in proprios actus, in quo, sicut ratio demeriti, ita et meriti radicatur; demum quod nec defectus commodi in Deum conferendi, aut alia ratio quæcumque obstet, ostendit meritum Christi, quod alias etiam foret negandum.

Quoad 3^um^. Verum quidem est, quod meritum debeat esse *nostrum;* sed falsum est imprimis, quod opus per et cum gratia factum nequeat dici nostrum, ut volunt Hæretici; tum quia ex Scriptura, Conciliis et Patribus patet, opus istud vere etiam a nobis fieri cum libertate agendi vel non agendi : tum quia ex legibus etiam humanis patet, recte dici nostrum, quamvis cum alio sit commune, ut ex L. 5, ff. de leg. et fideicomm. constat. Deinde vero falsum est, quod meritum nulla ratione debeat esse *præmiatoris,* cum alias nec Christus potuisset mereri, nec miles, Principis armis vincens, mercede dignus foret.

439. *Obj. I.* Justitia inter datum et acceptum postulat *æqualitatem;* et Deus etiam in retributione servat totam justitiæ formam; ergo in merito theologico debet dari omnimoda æqualitas cum præmio.

R. *Ad* 1^um^. — *D.* 1^am^ *p.* Justitia stricte dicta, seu commutativa, postulat æqualitatem inter datum et acceptum *C.* minus stricte dicta et distributiva *N.* Communior autem postremam duntaxat justitiam in Deo respectu hominum admittit. Omissa tamen hac controversia scholastica *D.* aliter : Justitia postulat inter datum et acceptum æqualitatem aliquam, scilicet proportionis saltem aut virtutis *C.* æqualitatem omnimodam, entitatis scilicet aut perfectionis *subd.* ubi datum et acceptum se habent instar pretii et mercis, aut invenitur medium rei *T.* ubi illa se habent instar meriti et præmii, et exigitur tantum medium rationis *N.*

Item 2^am^ *p. D.* Deus in retributione servat justitiæ formam proportionaliter, pluribus nempe et majoribus meritis reddendo præmia plura et majora, sicut paucioribus et minoribus pauciora et minora redduntur *C.* æqualiter omnino et commensurando substantiam ac entitatem cum substantia et entitate *N.*

440. *Obj. II. Servus* nihil meretur apud dominum præcepta ejus implendo, nec *debitor* aliquid apud creditorem reddendo debitum; ergo nec homo meretur aliquid apud Deum per quemcumque actum, utpote vel præceptum, vel aliis titulis plus quam ex justitia debitum; præsertim quia Christus Luc. 17, v. 10, ait : *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi*

inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus; et similia THEOPHIL. in hunc locum, ac BERN., serm. 22 de diversis, n. 6, docet.

R. — *T. A. N. Cons. Disparitas* est; quia apud *homines* valor operis consideratur juxta quantitatem laboris in utilitatem alterius impensi, et utilitatis ex labore vel opere emergentis; utrique autem decedit, si labor aut utilitas sit debita : apud *Deum* vero valor operis ex morali ejus bonitate, et ad hanc bonitatem resultante in Deum gloria; cum vero illa habeatur, et ista Deo dari censeatur, quatenus opus aliquod voluntarie, libere ac alacriter facimus, atque hoc non minus in operibus tam *debitis* et præceptis, quam *indebitis* et non præceptis haberi queat; inde nec valori, nec merito aliquid decedit.

Ad prob. R. Imprimis in textu allato non negari *meritum operis*, sed utilitatem Deo allatam; alias vero etiam servum appellari bonum et fidelem, ut Matth. 25, et alibi legitur. Præterea *inutilitas* illa repeti potest vel ex hoc, quod propriis viribus et sine gratia nullum efficere bonum possimus, vel quod Deus potuerat nobis mandata proponere mercede nulla promissa. Demum his verbis Christus intendit nobis commendare *humilitatem* in bonorum operum exercitio, vel excitare nos ad opera etiam liberalia et supererogationis, vel accendere in nobis studiosam *sollicitudinem* et *perseverantiam*, cum *inutilis* servus Matth. loc. cit. accipiatur pro cessatore et otioso.

Inst. Præceptum vel tollit *omnem libertatem*, ut in Christo, B. Virgine et aliis in gratia confirmatis, in quibus sicut locum non habet illud : *potuit transgredi et non est transgressus*, ita nec illud : *ideo stabilita sunt bona illius in Domino;* vel aufert saltem *libertatem moralem*, licet non naturalem, in aliis; quæ tamen ad meritum tanquam aliquid morale maxime est necessaria; ergo.

R. — *N. A.* Pars *prior* est falsa; cum nec Christus, nec B. Virgo, nec alii in gratia confirmati caruerint libertate, ut alibi ostenditur. Falsa etiam est *posterior;* quia moralis libertas non stat in hoc, quod aliquid possit tam fieri, quam omitti impune, ut objectio supponit; sed in facultate agendi et non agendi per intrinsecum rationis usum, seu actio vel omissio licita sit, seu non; quæ sane etiam sub præcepto manet : si vero *libertatis moralis* nomine forsan intelligeretur exemptio ab obligatione vel necessitate præcepti; negamus hanc ad actionem moralem requisitam, ut patet in peccatis et demeritis.

441. *Obj. III.* Opera bona, quæ in nobis fiunt, tota sunt a Deo; tum quia hoc expresse declarat AUG. in Enchir., c. 32 et L. de don. persev., c. 13, n. 33; tum quia id insinuat Paulus 1. ad Cor. 15, v. 10, scribens : *Abundantius illis omnibus laboravi; non ego, sed gratia Dei mecum;* ergo nequeunt esse nostra.

R. — *D.* Totum est a Deo totalitate effectus *C.* totalitate causæ *N.* Quod testimonium Pauli attinet, illa verba : *abundantius laboravi, et gratia Dei mecum*, satis demonstrant, non gratiam solam, sed et hominem operari. Itaque sicut dum Matth. 10, v. 20, dicitur : *Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis;* his verbis non excluditur loquela propria ab Apostolis, sed tantum denotatur eos loqui, *prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis*, ut Act. 2, v. 4, exponitur; sic et illa negatio, *non ego*, hunc unum designat, quod Paulus nihil fecerit absque gratiæ auxilio.

ARTICULUS II.

AN IN HOMINE POSSIBILE SIT, AC DETUR MERITUM THEOLOGICUM?

442. *Nota.* Adeo Novatores omnes negant, vel justos homines suis operibus, quantumvis ex gratia fiant, posse aliquid ad vitam æternam pertinens apud Deum mereri, ut *Calvinus* et alii vel ipsum meriti nomen tanquam extraneum a Scripturis, et per Scholasticos inventum respuant, et velut fastuosum Christoque injuriosum damnent. Ad hunc errorem fulciendum substernunt alium, quo contendunt, nullum in nomine opus simpliciter bonum, sed omnia ejus opera esse *peccata*, licet ut talia a Deo non semper imputentur.

443. *Dico I.* **Plura dantur hominum opera, quæ simpliciter sunt bona et nullatenus peccata.**

Est de fide, et definitum a TRID., Sess. 6, Can. 7 et 25.

Prob. I. Ex SCRIPTURA. Hæc 1° hominum quorumdam opera absolute vocat opera bona, ut Matth. 5, v. 16 : *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona;* ad Ephes. 2, v. 10 : *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus;* ad Tit. 3, v. 8 : *Curent bonis operibus præesse, qui credunt Deo.*

2° Docet opera quædam placere Deo, ut Genes. 4, v. 4 : *Respexit Dominus ad Abel et munera ejus*, h. e. ut CHRYS., hom. 18, exponit, *grata hæc habuit et laudavit;* Malach. 3, v. 4 : *Placebit Domino sacrificium Juda et Hierusalem, sicut dies seculi et sicut anni antiqui;* Sap. 9, v. 11 : *Deducet me in operibus meis sobrie, et custodiet me in sua potentia; et erunt accepta opera mea.*

3° A personis et ab operibus quibusdam excludit peccatum, ut Jobi 2, v. 3 : *Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus ac timens Deum, et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam?* Et David Ps. 17, v. 21 : *Retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi : quia custodivi vias Domini, nec impie gessi a Deo meo.* Luc 11, v. 36, opus perfecte bonum sic exprimitur : *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* 2. Petr. 1, v. 10 : *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis : hæc enim facientes, non peccabitis aliquando;* ergo.

II. Ex PATRIBUS AUG., L. de sp. et litt., c. 36, n. 65, ait : *Dici potest quædam justitia minor huic vitæ competens, qua justus ex fide vivit, quamvis peregrinus a Domino, et ideo per fidem ambulans nondum per speciem : non absurde dicitur etiam ad istam pertinere, ne peccet.* HIER., L. 3 adv. Pelagian., n. 4 : *Hoc et nos dicimus, posse hominem non peccare si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quamdiu intentus est animus, quamdiu chorda nullo vitio laxatur in cythara.* AMBROS., in Apolog. 1. David, c. 6, n. 1 : *Etenim, quia non potest sine peccato esse humana fragilitas, cavendum est, ne plura sint peccata, quam opera virtutum.* GREG. et BERN., vid. ap. Bellarm., L. 4 de Justif., c. 16.

III. Ex Ratione. Christus mortuus est, ut faciamus bona opera juxta illud ad Tit. 2, v. 14 : *Dedit semetipsum pro nobis ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum* : Deus adhortatur nos ad opera bona facienda; idem ea in nobis operatur, ita ut tota Deo tribuenda sint : sed Deus nequit adhortari ad peccata, aut ea principaliter facere; nec Christus dici potest mortuus, ut peccata sectemur; ergo opera bona nequeunt dici peccata.

Conf. Opera bona nequeunt dici peccata ob innatam *cupiditatem;* tum quia hæc non est peccatum, sed infirmitas tantum, nisi ei consentiatur; tum quia opera bona aliquando fiunt ex charitate, non autem cupiditate : neque ob *defectum dilectionis* aut fervoris in ea; quia licet hic defectus ostendat opus esse minus perfectum, quam aliud cum ista perfectione sive hic, sive in patria : tamen non ostendit positivam imperfectionem, seu peccatum et culpam : neque ob *admixtionem peccati* sive venialis, sive mortalis, quia admissa etiam frequenti in venialia prolapsione, nec auctoritate tamen, nec ratione aut experientia ostenditur, in singulis operibus hanc admixtionem contingere.

444. *Obj.* Scriptura. 1° Dicit Eccles. 7, v. 21 : *Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, et non peccet* : 2° docet omnes quotidie peccare, juxta illud Jac. 3, v. 2 : *In multis offendimus omnes;* et hinc etiam justis orandum : *Dimitte nobis debita nostra* : 3° declarat ipsa etiam bona opera esse vitiata apud Isa. 64, v. 6 : *Facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ;* ergo.

R. *ad Arg.* Sensus sacrorum textuum alios esse ab intentione hæreticorum, nec probare eorum errorem. Nam *primus* non significat hominem justum etiam bonum faciendo peccare; sed neminem esse tam justum, ut semper bonum faciat et nunquam peccet; quemadmodum et cum ex Prov. 24, v. 16, dicitur *septies cadere justum* : cum enim etiam addatur ibidem *justum resurgere,* nec ipsa resurrectio possit appellari casus, et numerus septenarius non infinitum quid, sed *determinatum* sonet; constat justum non cadere ad omnes et singulos passus, et sic in bonis etiam operibus non peccare : Vide Hier., L. 1 ad Pelag., n. 12, ac in ep. ad Ctesiphontem, n. 2.

Secundus textus hoc ipso, quod dicat nos *in multis* tantum, non autem *in omnibus* offendere, proxime datam expositionem confirmat; præsertim cum idem Apostolus probet, hominem ex operibus justificari. Similiter ex petitione quinta *Dominicæ orationis* recte quidem sequitur, humanam conditionem non esse impeccabilem, et a quotidianis nævis venialibus immunem, ut Aug. et Hier. exinde contra Pelagianos deduxerunt; minime autem, singula etiam opera hominis haberi, aut esse peccata.

Quod *tertium* attinet, jam num. 425, demonstratum est, illud ad rem præsentem non pertinere, ut ipsi *Lutherus* et *Calvinus* in suis ad hunc locum commentariis fatentur; quantumvis alibi eum contra operum justitiam usurpent. Accedit, quod Isa. ibid., v. præc. dicat : *Occurristi lætanti et facienti justitiam : in viis tuis recordabuntur tui;* quibus verbis cum opera justorum laudet, Deoque placere significet, non potuit eadem opera verbis prioribus intelligere, et tam propudioso compellare vocabulo.

Inst. SS. Patres, nempe Aug., L. 9 Conf., c. 13, n. 34 et Greg., L. 9 Mor., c. 8 (al. 14, n. 21), enuntiant, *vitæ humanæ etiam laudabili esse timen-*

dum, si remota pietate discutiatur. Iidem, ille nempe L. 3 contr. duas ep. Pelag., c. 7, n. 19; hic L. 9 Mor., c. 19 (al. 36, n. 57), docent in homine etiam justo *virtutem aut munditiam perfectam et veram non esse, sed tantum nominari aut imitari*: demum ep. 29 (al. 167) ad Hier. et L. 9 Mor., n. 2, dicunt *charitatem nostram et omne virtutis nostræ meritum esse vitium.*

R. Nec SS. Patres favere hæreticis. In 1° enim non meminerunt operum aut justorum aut singulorum, sed *vitæ* duntaxat, quæ utique, licet laudabilis sit propter opera bona, pietate Dei nihilominus eget propter peccata saltem venialia, a quibus nulla justorum vita penitus immunis invenitur.

In 2° uterque S. Doctor non loquitur de virtutis ac munditiæ perfectione et veritate absolute sumpta, sed comparata ad perfectionem justitiæ in vita beata; hinc Aug. ibid., subjungit, n. 3 : *Justitia, secundum quam justus ex fide vivit.... vera justitia est; quæ licet non immerito in aliquibus justis pro hujus vitæ capacitate perfecta dicitur, parva tamen est ad illam magnam, quam capit æqualitas angelorum.* Greg. autem, L. 5 Mor., c. 27 (al. 37, n. 67), ait : *Humana justitia divinæ justitiæ comparata, injustitia est; quia et lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur.*

In 3° vox *vitii* ab Aug. non usurpatur pro peccato *stricte* dicto seu culpa, sed pro imperfectione, quam vel nostro statui concupiscentia tribuit, vel ex comparatione ad charitatem patriæ nuper facta deducere licet; ut ipse Aug., L. de perfect. just. et L. de sp. et litt. c. ult. declarat. Greg. autem dicit, *omne virtutis nostræ meritum esse vitium, si ab interno arbitro districte judicetur,* h. e. si homo nolit agnoscere, se habere omnia a Deo, quæ habet, et consideret duntaxat sua, remotis donis gratiæ Dei.

445. *Dico II.* **Datur opus bonum, quod ab homine ex gratia seu per gratiam operante factum, est meritum theologicum.**

Est de fide, et constat ex Trid., Sess. 6, can. 26 et 32.

Prob. I. Ex Scriptura. Ea 1° hujus meriti nominatim mentionem facit Eccli. 16, v. 16 : *Misericordia faciet locum unicuique, secundum meritum operum suorum;* et ad Hebr. 13, v. 15 : *Beneficentiæ autem et communionis nolite oblivisci; talibus enim hostiis promeretur Deus.*

2° Sub nomine dignitatis exprimit, quod secundum græcam phrasin merito æquivalet; quo pertinent illa Sap. 3, v. 5 : *Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se;* Luc. 20, v. 35 : *Illi vero, qui digni habebuntur seculo illo, et resurrectione ex mortuis,* etc. 2. ad Thess. 1, v. 5 : *Ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini.*

3° Correlativum operis boni vocibus ejusmodi, compellat, quæ opus indicant esse meritum : vocat enim *retributionem* Luc. 14, v. 13; vel *remunerationem* ad Hebr. 10, v. 35; vel *præmium* Tob. 4, v. 10; vel *mercedem* Genes. 15, v. 1; vel *coronam* certaminis, justitiæ et fidelitatis 1. ad Cor. 9, v. 25; 2. ad Tim. 4, v. 8; Apoc. 2, v. 10.

II. Ex Traditione. Et quidem 1° ex Patribus, quorum testimonia num. 443, attulimus.

2° Ex Conciliis, inter quæ Araus. II, Can. 18, ait (Labb., t. 4, p. 1670) : *Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.* Later. IV in c. *Firmiter* dicit (Labb., t. 11, part. 1, p. 144 A) : *Non solum virgines et continentes, verum etiam conjugatæ per rectam fidem et operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.* Flor. denique in decreto Unionis (Labb., t. 13, p. 515 C) docet

animas, quæ nihil expiandum habent, *in cœlum mox recipi et intueri clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est, pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius.*

III. Ex Ratione, quæ desumitur partim ex conditionibus ad meritum requisitis; partim ex fundamento damnati erroris in priore thesi disjecto.

Conf. Ex *congruentia;* tum quia, sicut humana opera dantur digna laude, sic et merito digna videntur; tum quia decet Deum tanquam gubernatorem rei humanæ statuere præmia bonis operibus, et ut honorarium operum obsequio retribuere aliquid, sua bonitate dignum.

446. *Obj.* Scriptura contrariatur merito : dicit enim 1° dona supernaturalia a Deo dari gratis; Isa. 55, v. 1 : *Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac :* 2° retributionem fieri ex misericordia; Psal. 102, v. 4 : *Coronat te in misericordia et miserationibus :* 3° vitam æternam esse gratiam; ad Rom. 6, v. 23 : *Stipendia peccati mors; gratia autem Dei, vita æterna.*

R. — *N. Ass. Ad prob.* 1am. *D.* Dona supernaturalia gloriæ dantur a Deo gratis *N.* Dona gratiæ, præsertim primæ *C.* Textus Isaiæ juxta quosdam *litteraliter* loquitur de terra promissionis, *mystice* de gratia; juxta alios etiam litteraliter sub metaphora de vocatione ad Ecclesiam et fide in Christum, in cujus rei signum baptizatis gustandum vinum et lac oblatum fuisse Hier. in comment. ad hæc verba scripsit. Qui permittunt verba hæc intelligi de *gloria,* monent notandam verborum proprietatem; inter quæ cum ponatur, *emite,* pretium desideratur : quamvis autem addantur *sine argento et absque ulla commutatione,* tamen per priora excluduntur tantum bona fortunæ, non autem libertatis; per posteriora vero res Deo emolumentum proprium tribuens, non vero obsequium, aut res in gloriam extrinsecam cedens.

Ad prob. 2am. *D.* Retributio fit ex misericordia pura et mere liberali *N.* ex misericordia justitiæ mixta *C.* Psalmitæ verba in hunc sensum Aug., L. de gr. et lib. arb., c. 9, exponit : *Numquid non corona bonis operibus redditur? sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur, de quo dictum est, Deus est enim, qui operatur in vobis et velle et operari pro bona voluntate; ideo dixit Psalmus : coronat te in miseratione et misericordia; quia ejus miseratione bona operamur, quibus corona redditur.* Nempe vita æterna est misericordia ob gratiam prævenientem, merces ob liberam hominis obedientiam.

Ad prob. 3am. *D.* Vita æterna est gratia respective ad opera seu justitiam *N.* respective ad hominem, cui ipsa justitia est gratia *C.* Sensum hunc ab Aug. assertum ostendunt verba in ep. 105 (al. 194, n. 19) : *Ipsa vita æterna.... meritis præcedentibus redditur; tamen quia eadem merita quibus redditur, non a nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur; non ob aliud, nisi quia gratis datur; nec ideo, quia non meritis datur, sed data sunt et ipsa merita quibus datur.*

Inst. 1. Inter Patres Hilar. in Psal. 51, n. 23, ait : *Non ipsa justitiæ opera sufficient ad perfectæ beatitudinis meritum, nisi misericordia Dei etiam in hac justitiæ voluntate humanarum demutationum et motuum vitia non reputet.* Aug., conc. 2. in Ps. 70, n. 1 : *Pretium quod nobis debebatur, supplicium est. Quod ergo liberamur, non nostris meritis, sed illius gratia est.* Et serm. 15 de verb. Apost. (al. serm. 169, n. 3) : *Quid est, Pro nihil salvos facies eos? Nihil invenis unde salves, et tamen salvas. Gratis das, gratis*

salvas. Greg., L. 9 Mor., c. 11 (al. 18, n. 28) : *Si ad opus virtutis excrevero, ad vitam non meritis, sed ex venia convalesco;* ergo.

R. Hilarium exponendum, quo modo Aug., et Greg., num. præc. interpretabamur; solum enim docet bonis operibus in vita justorum addi etiam *peccata venialia*, quæ remissione ac misericordia indigent, cum nihil coinquinatum intrare possit in regnum cœlorum. Aug., in utroque loco loquitur de homine, qualis est *sine gratia*, et quatenus solis suis viribus operatur; et ubicumque merita damnat, agit de iis, quæ in nobis sunt tantum ex nobis. Cæterum nunquam negavit, hominem mereri per gratiam posse, atque his operibus reddi coronam et mercedem, ut ex superioribus liquet. Demum Greg., de meritis eodem modo, quem mox indicavimus, acceptis loquitur, et adhortaturus ad humilitatem docet, nos ad vitam convalescere non ex meritis propria virtute acquisitis, sed ex venia, per quam justitiam et bona opera habere incipimus.

Inst. 2. Si hominibus concedantur merita, injuria irrogatur Christo, quia ejus meritis detrahitur; quatenus per hoc vel illa declarantur *insufficientia*, utpote quibus adjungi debeant merita nostra : vel dividitur inter Deum et hominem gloria, si non solis illius, sed et nostris salutem assequimur : vel non tota salus nostra Christo tribuitur; ergo merita hominis sunt neganda.

R. — *N. M. et prob.;* quarum falsitas patet ex utilitate orationum et necessitate tolerationum nostrarum, sine injuria Christo irrogata. Præterea merita hominum non requiruntur propter *insufficientiam* meritorum Christi, sed propter eorum potius efficaciam, utpote quæ apud Deum nobis impetrarunt, ut accepta per Christum merendi virtute etiam per propria merita salutem consequeremur, quam ipse nobis promeruit : neque per hoc dividitur gloria inter Christum et homines; quia merita nostra sunt *dona Christi*, et meritorum nostrum ratio dignificans omnis a Christi gratia habetur : neque minus integre Christo nostra salus tota tribuitur, quam si nobis nihil merentibus illa daretur; quia, quod salvemur, et quod etiam nobiliori modo per merita scilicet gratiæ salvemur, hoc totum debemus Christo, et ob hoc eidem multo magis nos fatemur obstrictos.

Inst. 3. Si vera homini tribuantur merita; ergo homo in iis potest confidere : sed Scriptura damnat hujusmodi confidentiam; ut patet ex ep. ad Rom. 4, v. 2 : *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum;* et ad Galat. 3, v. 10 : *Quicumque ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt;* ergo.

R. 1°. — *T. M.* — *N. min.* Per opera enim hic rejecta vel intelliguntur opera propriis naturæ viribus et sine gratiæ auxilio facta, ut patet in textu priore; vel opera legis veteris quasi ad justitiam requisita, ut in posteriore liquet : sub neutrum vero censum venire opera illa, quæ nos dicimus *meritoria*, constat ex conditionibus ad eadem supra requisitis.

R. 2°. — *N. M.* Juxta Bellarm., L. 3 de justif., c. 7, aliud est virtutem nasci ex meritis, aliud fiduciam esse ponendam in meritis. Propositionem primam veram esse ostendit ex Tob. 4, v. 12; Job. 11, v. 18; ad Rom. 5, v. 3; etc., ac tandem ex ratione spei, quæ non ex sola Dei promittentis gratia, sed ex hominis cooperatione nascitur. Secundam, quod scilicet aliqua fiducia in bonis operibus ex gratia profectis poni possit, probat ab exemplo Davidis, Ezechiæ, Estheris, etc. Duas tamen maxime *conditiones* simul exigit : alteram, ut quis compertum habeat merita se habere vere talia; alteram ut superbia caveatur, nec sibi Deo merita tribuantur.

Unde tandem addit propositionem tertiam, quæ ita habet : Propter incertitudinem propriæ justitiæ et periculum inanis gloriæ, fiduciam totam in sola Dei misericordia reponere tutissimum est; quod ipsum unice, si quid valent, adversariorum objectiones evincunt, quin tamen probent aut homini non totis viribus esse studendum bonis operibus, aut non esse in iis confidendum, quasi veram justitiam non contineant.

447. *Dico III.* **Datur meritum de condigno, et hujus meriti rationem quoad aliqua saltem præmia participant opera bona justorum.**

Non est quidem sub his terminis definitum, sed *theologice* tamen *certum*.

Prob. Meritum *de condigno* est opus bonum, vel quod dignum est præmio, vel cui debetur præmium tanquam merces aut stipendium, vel cui retribuitur præmium secundum quamdam justitiæ æquitatem : atqui tale opus datur; ergo.

Prob. min., quæ *quoad* 1um patet ex probatione secunda Scripturæ num. præc. allata : *quoad* 2um constat tum ex variis titulis correlativo meriti in Scriptura datis, et num. præc. etiam recensitis; tum ex S. Aug., qui passim docet vitam æternam recte appellari posse *stipendium justitiæ, quia debetur, quia digne retribuitur, quia merito redditur;* vocari tamen ab Apostolo gratiam, quia illi *est gratia, cui gratia est et ipsa justitia.* Demum *quoad* 3um *prob.* Nam

1° Ad justitiam spectat, ut Deus certis operibus det præmium, ut liquet ex 2. ad Thess. 1, v. 6 : *Si tamen* (juxta græcum εἴπερ, et teste D. Thoma juxta alias versiones *si quidem*) *justum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant : et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cœlo cum angelis virtutis ejus;* et ex verbis ad Hebr. 6, sup. cit. : *Non enim injustus ut obliviscatur operis vestri :* unde Hier. in cap. 49; Isaiæ (opp., t. 4, p. 563, edit. Vallars.), ait : *Potentiam suam nostro arbitrio dereliquit, ut justi voluntas præmium consequatur;* et Aug., L. de nat. et gr., c. 2 : *Non injustus Deus, qui justos fraudet mercede justitiæ.*

2° Deus dat operibus præmium in judicio, et ut judex; 1um patet ex Matth. 25, v. 34, ubi descripta judicii forma refertur hæc futura judicis sententia : *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi : esuriui enim,* etc. 2um ex 2. ad Tim. 1, v. 12 : *Potens est depositum meum servare in illum diem;* et ibid., c. 4, v. 8 : *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.*

3° Deus servat justitiæ formam et proportionem opus inter ac præmium; ut indicatur Matth. 7, v. 2 : *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Ibid. 10, v. 41 : *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; et qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet;* et 1. ad Cor. 3, v. 8 : *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.*

Conf. Quamvis Trid. veritatem hanc expresse non definiat, nec verbis *digni* vel *condigni* utatur, non obscure stat pro hac sententia; tum quia in can. 32, nuper recitato dicit justificatum bonis operibus *vere* mereri gratiæ augmentum, etc.; quæ particula, cum non sit absque causa inserta, significat hoc meritum plus esse, quam congruitatis cujusdam : tum quia in cap. 16, ad confirmationem existentiæ meriti adducit testimonia Scripturæ retributionem justitiæ exprimentia : tum quia Pallav., L. 8 hist Conc. Trid.,

c. 4, de Theologis Tridentinis ita scribit : *Operibus post acceptam justitiam peractis, adeoque divina gratia informatis, redditisque ob merita Christi potentioribus, cujus vivum membrum effectus est is, qui ea peragit, omnes concedebant rationem meriti condigni ad conservandam augendamque eamdem gratiam æternamque felicitatem consequendam.*

Præterea vero cum non nostræ duntaxat ætatis *sectatores* meriti nomen permittant et rationem, si quidem ex sola promissione, non vero ex justitiæ debito dicatur operi dari præmium, sed et tempore Trid. Concilii id concesserint, ut ex disputatione Buceri an. 1546. Ratisbonæ habita liquet; sequeretur nec Concilium contra *Novatores* egisse, nec oppugnatores Hæreticorum errores, sed umbram tantum insectari in hac de merito bonorum operum controversia, nisi mens fuerit, aut sit necessitas, asserere *meritum condignum.*

448. *Obj.* Scriptura aperte excludit condignitatem nostrorum operum; ad Rom. 8, v. 18 : *Existimo enim, quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam;* et hujus rationem videtur explicare 2. ad Cor. 4, v. 17 : *Quod in præsenti est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur;* ergo.

R. *ad Arg.* — *D.* Scriptura excludit condignitatem a nostris operibus, si considerentur materialiter, secundum entitatem suam, durationem et reliqua eorum prædicata quasi physica *C.* Si spectentur formaliter secundum valorem moralem, quem a gratia et statu filiationis habent *N.* Responsio hæc colligitur ex contextu. Præmiserat enim Apostolus : *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sant filii Dei;* postea inferius ait : *Si autem filii et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi; si tamen* (scilicet ut consortes illius et fratres per gratiam) *compatimur, ut et conglorificemur;* et mox subjungit : *Existimo enim, quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam;* nempe nisi spiritu Dei moti tanquam filii Dei illas toleremus : quia passiones illæ, præsertim externæ, *in se* spectatæ non habent eam condignitatem; cum illæ, ut in textu ad Cor. explicatur, sint leves et momentaneæ, pondus autem gloriæ sit magnum et æternum.

Inst. 1. Deus ex communi axiomate præmiat *supra,* et punit *infra* condignum : item ab homine nequit fieri debitor mercedis ex justitia; cum illi nec gratiæ condignæ pro beneficiis ab ulla creatura præstari queant; ergo.

R. — *D. A. quoad* 1um. Præmiat supra condignum quoad gloriæ intensionem, et forte etiam extensionem *C.* quoad gloriæ substantiam *N.* vel *subd.* si plane nulla intervenisset Dei ordinatio *C.* cum hæc eaque multiplex intercedat *N.*

Quoad 2um. *D. A.* Deus nequit ab homine fieri debitor ex justitia absolute loquendo et nulla facta hypothesi *C.* constituta hypothesi divinæ promissionis *N.* Possunt enim justi consummato vitæ cursu proferre verba Augustini, serm. 16 de verb. Apost. *Redde, quod promisisti; quia fecimus, quod jussisti.* Vid. dicta superius. Quod negatur de gratiis condignis, pertinet ad eas vel secundum se spectatas, vel acceptatione divina carentes, servata proportione ad ea, quæ proxime de bonis operibus dicebamus.

Inst. 2. Omne opus bonum est Deo aliunde *multis titulis* debitum, et præterea neque a gratiæ datore tanquam extrinseco, neque ab ipsa gratia sive actuali, utpote peccatoribus communi, sive habituali, utpote quoad speciem

non distincta a priore, condignitatem et proportionem ad gloriam habere potest; ergo.

R. *Quoad* 1^um^. — *D.* Omne opus bonum est aliunde Deo debitum in actu secundo, ita ut ab illo ex alio titulo etiam actu exigatur, et hinc nullum sit supererogationis opus *N.* est debitum in actu primo *C.* sed *N. supp.*, quod ejusmodi debitum obstet merito, ut num. 438 fuit ostensum.

Quoad 2^um^. — *N.* 1^am^ et 3^am^ *p. A.* In justis enim Spiritus sanctus inhabitat, nec exterius duntaxat assistit; unde justos *intrinsece* proportionatos et gloriæ dignos reddere, ac virtutem, qua opera tali gloria faciant digna, impertire potest : gratiam autem sanctificantem operibus præstare condignitatem ostendit proportio illius ad gloriam, quæ se habet sicut *pignus* ad debitum, sicut *semen* ad fructum, sicut *fons* ad aquam; unde Aug. enarr. in Psal. 125, n. 11 et 14, ipsa opera vocavit *semina vitæ æternæ.*

449. *Dico IV.* **Datur meritum de congruo; et hujus tantum meriti rationem participant opera bona non justificatorum.**

Prob. 1^a^ *p.* Dantur plura opera bona ante justificationem, quæ sint apud Deum theologice meritoria : sed non sunt meritoria de condigno, ut ex secunda parte supponitur; ergo *Major* exempli gratia declaratur in *fide* et *pœnitentia* tanquam prima et ultima dispositione ad justificationem.

Quoad 1^um^ enim Aug. ait ep. 105 (al. 194, n. 9), ad Sixtum : *Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat : Deus, propitius esto mihi peccatori : et descendit justificatus merito fidelis humilitatis, quoniam qui se humiliat, exaltabitur;* et L. de præd. Sanct., c. 2, n. 4 : *Quis autem dicat eum, qui jam cœpit credere, ab illo in quem credidit, nihil mereri?* Prosper, L. contr. Collat., c. 3, n. 1 : *Non enim nullius meriti haberi potest petentis fides, quærentis pietas, pulsantis instantia;* quibus similia habent Fulg., L. de Incarn. et gr. (al. ep. 17, c. 18), et Petr. Diacon., c. 8, in libro ejusdem tituli (al. ep. 16, inter Fulgentianas).

Quoad 2^um^ vero Tertull., L. 4 contr. Marcion., c. 18, ait : *Peccatricis pœnitentia, secundum Creatorem meruit veniam præponere solitum sacrificio;* Cypr., L. de Lapsis, n. 36, de vero pœnitente dicit : *Lætam faciet Ecclesiam, nec jam sola Dei veniam merebitur, sed et coronam;* Ambr., L. 10 in Luc., c. 22, n. 90, inquit : *Flevit amarissime Petrus, flevit ut lacrymis suum posset lavare delictum : et si tu veniam vis mereri, dilue lacrymis culpam tuam; eodem tempore, eodem momento respiciet te Christus;* Hieron., L. 2 contr. Pelag., n. 11 : *Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Salvatoris.* Aug. in Psal. 50, n. 11, de Ninivitis scribit : *De incerto pœnitentiam egerunt, et certam misericordiam meruerunt,* etc.

Conf. 1. Juxta Trid., Sess. 6, c. 6, peccatores disponuntur ad justitiam per actus *fidei, timoris, spei, amoris, pœnitentiæ* et *propositi* suscipiendi necessarium sacramentum et servandi divina mandata; et juxta c. 7, hanc dispositionem justificatio consequitur : sed ejusmodi dispositio omnia habet ad *meritum theologicum* requisita, nec tamen est de condigno, ob defectum personæ Deo necdum gratæ, et informationis per gratiam sanctificantem; ergo.

Conf. 2. Si gratia fidei aut alia exigeret, aut exspectaret conatum bonæ voluntatis, ut *Pelagiani* primum, ac dein *Semipelagiani* affirmarunt, gratia daretur secundum nostra merita; quemadmodum sæpius a S. Aug. contra illos gratiæ hostes disputatum fuit, et a Conciliis in hac causa habitis defi-

nitum; ergo, cum Deus plures actus virtutum supernaturales exigat, et exspectet, ut hominem justificet; hi actus omnino dicendi sunt meritorii saltem de congruo.

Prob. 2ª *pars* ex dictis, de conditionibus ex parte *operis* et *operantis* ad meritum de condigno requisitis; ex quo etiam capite, nisi sermo sit de operibus naturalibus, fit, quod Concilia et Patres operibus ante justificationem factis meritum aliquando non tribuant, aliquando etiam negent; utpote qui pro specie nobiliore, seu merito de condigno usurpant frequentiore etiam in aliis phrasi genus, seu meritum simpliciter tale.

ARTICULUS III.

QUODNAM SIT OBJECTUM MERITI THEOLOGICI?

450. *Nota. Objectum* meriti theologici, seu præmium supernaturale, quod per actus bonos meremur, secundum triplicem classem distingui potest; aliud enim pertinet ad dona gratiæ *actualis*, aliud ad dona gratiæ *habitualis*; aliud ad dona *gloriæ*. In 1ª classe spectari solet tum gratia prima, tum secunda, eaque maxime congrua seu efficax : in 2ª consideratur tum gratia ipsa sanctificans seu primo conferenda, seu post lapsum reparanda, tum gratiæ sanctificantis augmentum, tum conservatio et perseverantia finalis in eadem : in 3ª demum attenditur ad gloriam, sive essentialem sive accidentalem tam secundum se ipsam et quasi substantiam, quam secundum augmentum.

451. *Dico I.* **Nemo ullatenus gratiam actualem primam, aut condigne gratiam secundam efficacem mereri potest : posteriorem tamen tam peccator, quam justus potest congrue mereri.**

Prob. 1ª *p.* Meritum, quod præcedit primam gratiam, ex supposito est sine gratia, ac proin *mere naturale* : sed tali non debetur præmium supernaturale; aut si deberetur, initium salutis foret ex nobis, quod est dogma *Semipelagianum*; ergo.

Conf. Meritum in eo differt a *causa finali*, quod causa meritoria præmiantem moveat ut aliquid jam existens et absolute prævisum, non autem ut aliquid tantum possibile, aut ut conditionate prævisum; finalis autem causa moveat ut aliquid nondum existens, ad quod obtinendum aliquid fit; unde *finis* in sola intentione prævisus causare potest; *meritum* autem semper debet existere prius natura, quam sit præmium; ergo præmium non potest existere natura prius quam meritum; ergo nemo potest mereri primam per opera posteriora, quæ pendeant ab illa gratia.

Prob. 2ª *p.* Quilibet actus justi habet suum proportionatum ac condignum præmium in *augmento gratiæ* et *gloriæ*, ad quam dicit intrinsecam et connaturalem habitudinem; gratia autem efficax est novum donum ab his omnino distinctum, et valde extrinsecum respectu meriti præcedentis; sicut eidem extrinsecum est, quod post illum duret vitæ tempus, vel occasio merendi aut non peccandi fit futura; ergo nec *justus* potest condigne mereri gratiam efficacem; præsertim, cum contraria sententia non possit ostendere sive in Scriptura, sive in traditione vestigium institutionis divinæ, aut positivæ ordinationis; præterea etiam testetur contrarium experientia, qua no-

vimus etiam *justos* post plura sanctitatis merita lapsos fuisse in peccata, et hinc gratia efficaci caruisse.

Conf. Non potest dici, quod quilibet actus justi meritorius mereatur *de condigno* gratiam efficacem; cum alias justus per unum actum ex vi sui meriti in hac vita confirmaretur in gratia, nec peccare posset : sed hoc *primo* alienum est a sensu Scripturæ, Patrum et Ecclesiæ circa incertitudinem nostræ salutis manifestato; *deinde* erroneum est ex eo capite, quod sequeretur lapsos post justificationem peccatores nunquam antea habuisse meritum de condigno et gratiæ augmentum; *denique* proximum est errori Joviniani docentis, non fuisse vere justificatum eum, qui peccat.

Neque illud meritum tribui potest *actui* cuidam insigni et *heroico*, quia hoc plane gratis ac voluntarie asseritur; cum nec fundamentum habeatur in ipsa rei natura, sive spectetur homo justus ejusque mutabilitas, sive ipse actus, utpote aliud meritum proportionatum habens : nec in divina institutione, utpote nullibi revelata : nec in experientia, utpote contraria.

Prob. 3ª *p.* In opere bono sive *justi*, sive *peccatoris* habentur omnes conditiones ad meritum theologicum etiam respective ad gratiam efficacem requisitæ; ut per se patet de requisitis ex parte operis et operantis; de requisito autem ex parte *præmiantis* inde colligitur, quod Deus ejusmodi meritum tanquam proportionatum saltem ratione suæ substantiæ, licet non ratione medii, cum gratia efficaci, soleat acceptare ut tale ex indulgentia quadam et bonitate, qua facienti ex viribus gratiæ, quod est in se, non denegat gratiam ulteriorem sæpe conjunctam cum effectu : sed hoc meritum non est de condigno; ergo saltem est *de congruo*.

Conf. Actus boni peccatoris sunt *congrue* meritorii gratiæ habitualis, et actus similes justi sunt similiter meritorii perseverantiæ; ut ex dicendis supponimus : sed tum gratia habitualis, tum perseverantia includit gratiam efficacem; ergo.

452. *Dico II.* **Peccator gratiam sanctificantem nonnisi congrue, justus gratiæ augmentum condigne mereri potest.**

Prob. 1ª *p.* Scriptura, Concilia et Patres frequenter negant operibus ante justificationem factis meritum, et justitiæ donum docent esse *gratuitum* : sed non negant meritum congruum, nec docent justitiæ donum ita gratuitum, ut excludat dispositiones debitas; ergo negant meritum condignum, et docent ita donum gratuitum, ut excludat justitiæ debitum.

Prob. Ad Rom. 3, postquam Paulus v. 22, dixisset : *Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes*, etc., v. 24, subdit : *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu;* ex quo contextu colligitur etiam præsupposita in homine fide gratiam justificationis immediate ac in se spectatam dari gratis : unde et Trid., Sess. 6, c. 8, dicit : *Gratis justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur.* Simili ratione Patres alii alios Scripturæ textus interpretantur. Aug. enim in verba Psalm. 110 : *Confessio et magnificentia opus ejus*, ait : *Justitiam homo non operatur, nisi justificatus;* L. de fid. et op., c. 14 : *Sequuntur opera legis justificatum, non antecedunt justificandum*, etc.

Conf. Si quod opus esset meritorium de condigno gratiæ sanctificantis, id foret *contritio* vel *prima dilectio* Dei super omnia, quæ licet ex dictis superioribus non sit forma sanctificans animam, tamen est ultima ad eam dispo-

sitio : sed nec hæc potest dici meritum condignum gratiæ sanctificantis : non enim dici potest hujusmodi meritum, si consideretur ut actus *ordine naturæ* præcedens gratiam habitualem; quia hic actus ut illa gratia prior nec ab ea est formatus, nec est ab homine grato, nec per se et formaliter reddit hominem gratum; ergo nequit esse condigne meritorius; cum ad ejusmodi meritum requiratur persona grata, aut opus saltem gratia habituali formatum. Neque si consideretur ille actus ut *eodem temporis instanti* per infusam gratiam habitualem formatus; quia actus nequit esse meritorius de condigno illius formæ, per quam in esse talis meriti constituitur; cum principium meriti non cadat sub meritum.

Prob. 2ª *p.* Ex dictis num. 449 quia, si quod meritum congruum peccatoribus est tribuendum, id maxime in ordine ad gratiam sanctificantem concedi debet.

Prob. 3ª *p.* Ex dictis num. 430, potest dari in homine justo augmentum justitiæ seu gratiæ sanctificantis : augmentum autem hoc fieri per opera bona constat tum ex dictis ibidem, tum ex ep. Jac. 2, v. 21 seqq. : *Abraham pater noster, nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius, et ex operibus fides consummata est : et suppleta est Scriptura dicens : Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam, et amicus Dei appellatus est;* tum ex Trid., quod Sess. 6, Can. 32, dicit, *justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam et Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, vere mereri augmentum gratiæ;* juxta Concilii autem phrasin *verum meritum* pro condigno usurpatur : tum quia additur, justificatum vere mereri *vitam æternam, et ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque gloriæ augmentum;* ex qua additione colligitur, idem dari meritum respectu augmenti gratiæ, quod respectu æternæ vitæ et gloriæ augmenti.

Conf. In merito justorum adsunt conditiones omnes ad meritum condignum *augmenti gratiæ* requisitæ, nam ex parte *operum* supponitur libertas, bonitas, supernaturalitas et informatio per gratiam habitualem, ac proinde præsto est maxima æqualitas et proportio; ex parte *personæ* merentis dignitas justificati, tanquam amici Deo et grati, facile datur; ex parte personæ, cui meretur, requisita conditio similiter non deest, cum supponamus justum sibi mereri; denique ex parte Dei *præmiantis* etiam intercedit promissio juxta verbum Christi Joann. 14, v. 15 et seqq. : *Si diligitis me, mandata mea servate : et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis;* circa quæ verba Aug., Tr. 74 in Joann. cum dubium proposuisset quomodo Christus promittat Spiritum sanctum diligenti et mandata servanti, cum sine Spiritu sancto dilectio et mandatorum observatio esse nequeat; sic respondet, n. 2 : *Restat, ut intelligamus, Spiritum sanctum habere qui diligit, et habendo mereri ut plus habeat, et plus habendo plus diligat;* ergo.

453. *Dico III.* **Justus nec perseverantiam, nec reparationem post lapsum mereri potest de condigno : potest tamen de congruo mereri perseverantiam, et cum aliqua probabilitate etiam reparationem post lapsum.**

Prob. 1ª *p.* 1º *Negative;* tum quia Scriptura et Patres nihil uspiam docent, ex quo colligi possit Deum uni aut pluribus meritoriis operibus

alligasse *perseverantiæ donum*, ita ut justus tali meritorum cumulo instructus certo sit perseveraturus : tum quia Concilium Trid., Sess. 6, can. 32, recensens ea, quæ vere et de condigno meremur, nullatenus meminit perseverantiæ.

2° *Positive;* tum quia Scriptura et Patres, ut ex num. 430 et seq. liquet, ostendunt esse *incertam* perseverantiam, adeoque non adesse ejus promissionem; quæ tamen ad meritum de condigno est necessaria : tum quia Trid., Sess. 6, c. 12, prohibet, ne quis *certo statuat, se omnino esse in numero prædestinatorum;* et can. 16, ne quis *dicat se certo perseverantiæ donum habiturum;* ubi quamvis mentionem faciat *absolutæ et infallibilis certitudinis*, quæ etiam permisso merito condigno perseverantiæ non necessario sequeretur : tamen, quia non aliam etiam hypotheticam admittit, quam quæ suspenditur ex *speciali revelatione;* ex contraria autem opinione admittenda foret etiam ista *hypothesis*, si justus aliquando habuisset unum vel alterum actum do condigno meritorium; sequitur et hanc certitudinem a mente Concilii esse alienam : tum quia quilibet *infallibiliter* consequitur id omne, quod de condigno meretur; cum autem constet justissimos post excellentia merita quandoque perseverantiam non esse consecutos, sequitur, pro ea meritum condignum non dari.

Conf. Perseverantia *proprie* dicta, ubi per longum tempus ab aliqua justificatione prima usque ad mortem per longum tempus sine mortali peccato vivitur, importat complexionem auxiliorum efficacium, quibus justus non modo perseverare possit, sed etiam revera actu usque in finem perseverat : sed nequit de condigno mereri illam collectionem nequidem per partes; quia 1. non potest sic mereri *primum* illius collectionis auxilium efficax, cum hoc sit principium merendi, principium autem meriti non cadat sub meritum.

2. Nec condigne mereri potest *ultimum* ejus collectionis auxilium efficax: tum quia est gratia actualis efficax, quæ ex dictis sub meritum condignum non cadit : tum quia non solum datur ad quodcumque peccatum, sed ad finale vitandum, ultra quod non dabitur alia peccandi occasio, sed mors justi infallibiliter sequetur : hæc vero circumstantia facit, ut istud auxilium sit *specialissimum* etiam in ordine gratiæ beneficium, partim ex universali providentia Dei ordinantis cursum omnium causarum, partim ex speciali prædefinitione divina singulis hominibus terminos dierum suorum taxantis dependens, ac proinde alterius quasi ordinis aut saltem valde extrinsecum respective ad actum amoris Dei, vel alium bonum.

3. Nec condigne potest mereri auxilia efficacia *inter media* hujus collectionis; quia sive hic modus merendi explicetur per hoc, quod unus actus mereatur totam seriem auxiliorum, exceptis duntaxat primo et ultimo auxilio collectionis perseverantiam constituentibus; sive per hoc, quod unus actus mereatur auxilium efficax unum, alter actus cum hoc auxilio factus mereatur alterum auxilium, et sic deinceps; neuter modus evadit illa absurda, quæ contra meritum condignum gratiæ efficacis protulimus.

Prob. 2ª *p.* Meritum hoc nequit fundari in actibus justi, dum justus est; tum quia priora merita per subsequens peccatum mortificantur; unde juxta Ezech. 18, v. 24 : *Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur;* et 33, v. 12 : *Justitia justi non liberabit eum, in quacumque die peccaverit* : tum quia justus nequit mereri de condigno, ut, si peccaverit, vivat aliquo tempore post lapsum, aut resuscitetur mortuus; quorum tamen alterutrum

ad reparationem gratiæ et requiritur, et utrumque minus est, quam reparatio gratiæ : tum quia hoc ipso, quod justus peccat, fit indignus vita æterna et absolute dignus pœna æterna, adeoque ex rigore justitiæ potest statim hac pœna puniri, et nullo modo disponi iterum ad vitam æternam. Nec meritum condignum fundari potest in actibus, quos justus *post lapsum* operatur; tum quia hujusmodi actus jam non sunt ab homine grato, adeoque nec meritorii sunt de condigno : tum quia non sufficit hominem hunc fuisse gratum Deo; cum dignitas, quæ jam non est, nequeat dignificare actus.

Conf. Scriptura, Patres et Concilia universim docent, peccatorum remissionem fieri gratis et ex Dei misericordia : nec datur meritum condignum ad vitanda aliqua vel omnia peccata per auxilium efficax vel donum perseverantiæ; ergo multo minus poterit quis condigne mereri, ut sibi postea detur auxilium efficax ad contritionem.

Prob. 3ª *p.* Quamvis justus *perseverantiæ donum*, si sumatur ita pro collectione omnium auxiliorum efficacium post aliquam justificationem concessorum, ut ad eam quoque primum auxilium efficax intrinsece referatur, nequeat obtineri etiam per meritum duntaxat *de congruo;* quia et primum auxilium, utpote principium etiam meriti congrui, non cadit sub meritum de congruo : tamen, si perseverantiæ donum sumatur aliter, quatenus nempe *extrinsece* tantum inchoatur a primo auxilio efficaci post justificationem dato ad perseverantiam aliquo modo procurandam, nempe per petitionem ejusdem, propositum, desiderium aut aliquid simile; meritum illius de congruo asseri potest.

Nam 1º id insinuatum videtur 2. Petr. 1, v. 10 : *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis.*

2º Aperte assertum est sæpius ab Aug. in ipso L. de don. persev., ubi is c. 6, n. 10, ait : *Hoc ergo donum Dei suppliciter emereri potest; sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest :* Item, c. 16, n. 39. *Cum constat alia Deum danda etiam non orantibus, sicut initium fidei; alia nonnisi orantibus præparasse, sicut usque in finem perseverantiam; profecto, qui ex seipso hanc se habere putat, non orat, ut habeat :* Tandem, c. 22, n. 62. *Vos etiam ipsam obediendi perseverantiam a Patre luminum, a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum, sperare debetis, et quotidianis orationibus poscere, atque hoc faciendo confidere, non vos esse a prædestinatione populi ejus alienos, quia etiam hoc, ut faciatis, ipse largitur.*

3º Id colligitur tum ex oratione dominica, tum ex precibus Ecclesiæ, quas utique *cum spe* conjunctas esse oportet. Idem enim S. Doctor L. eod., c. 2, n. 4, de prima petitione expositionem S. Cypriani adducit et subjungit : *In sanctificatione igitur perseverantiam, h. e. ut in sanctificatione perseveremus, nos ab eo petere iste Doctor intelligit, cum sanctificati dicimus : Sanctificetur nomen tuum.* Dein ex suo de secunda petitione addit, n. 5 : *Quid, cum dicimus, Veniat regnum tuum, num aliud poscimus, nisi ut veniat et nobis, quod esse venturum non dubitamus omnibus sanctis? Ergo et hic, qui jam sancti sunt, quid orant, nisi ut in ea sanctitate quæ illis data est perseverent? neque enim aliter eis veniet regnum Dei, quod non aliis, sed his qui perseverant usque in finem, certum est esse venturum.* De sexta vero petitione, c. 17, n. 46, ibid., sic loquitur : *Non ideo dicenda est in fide perseverantia non esse donum Dei : hanc enim quotidie poscit, qui dicit : Ne nos inferas in tentationem; et si exauditur, hanc accipit, ac per hoc, quotidie ut*

perseveret petens, profecto perseverantiæ suæ spem non in seipso, sed in Deo ponit.

Eadem postulat Ecclesia, dum in publicis precibus dicit : *Fac nos tuis semper inhærere mandatis;* aut in missæ sacrificio precatur : *A te nunquam separari permittas;* aut cum Psalmista canit : *Ne des in commotionem pedes meos;* ergo.

Conf. Licet perseverantia non sit terminus, ad quem gratia aut meritum per se tendat, tamen id non obstat congruitati meriti, ut patet in merito, quo justus alteri quidpiam meretur; et quia universim minus requiritur ad meritum *congruum*, quam condignum : præterea in justorum bonis operibus adsunt conditiones omnes ad meritum theologicum necessariæ : demum videtur omnino congruum, ut bene operans, Deumque frequenti oratione sollicitans, dum voluntarium obicem non ponit, obtineat gratiam salutis; partim, quia id postulat suavissima Dei gubernatio et amor in suos; partim quia utilitas hominum requirit, ut proposito cœlesti præmio acuantur ad bene et instanter tum orandum, tum operandum.

Prob. 4ª *p.* Probabilitas meriti congrui justorum respectu *reparationis* post lapsum extrinseca fundatur in auctoritate Bonaventuræ, Scoti, Gabrielis, Vegæ, Bellarm. Suarez et aliorum : intrinseca autem tum in non repugnantia hujus meriti, tum in quadam decentia justitiæ divinæ latius sumptæ; ut Deus non obstante peccato superveniente recordetur præcedentium meritorum, illorumque intuitu excitet peccatorem ad resurgendum a peccato : præsertim ubi merita insignia præcesserunt, et peccatum subsequens ex vehementi aliqua tentatione, aut fragilitate humana committitur.

Nec desunt hujus providentiæ exempla in Scriptura; Jehu enim Propheta ad Josaphat Regem Juda 2. Paralip. 19, v. 2, ait : *Impio præbes auxilium, et his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, et idcirco iram quidem Domini merebaris : sed bona opera inventa sunt in te;* in quæ verba Theodoretus : *Hinc discimus, quod minuunt peccatorum pœnas, quæ prius fuerant recte facta;* Lyranus : *Merebaris iram de rigore justitiæ; sed propter alia opera tua bona pepercit tibi ex dulcore suæ misericordiæ.* Similia quædam videntur in c. 2 et 3 Apoc., ubi prius commemorantur laudes et bona opera Episcoporum, et postmodum objurgatione defectuum facta vocantur ad pœnitentiam.

Conf. Justus, experientia teste et Patribus sponsoribus, facilius resurgit a lapsu : dum orat reparationem post lapsum, si forte peccaverit, facit petitionem rei honestæ, justæ ac conformis voluntati divinæ, adeoque non petit inutiliter : alteri etiam peccatori potest de congruo mereri gratiam, et peccator sibi ipsi; ergo.

454. *Dico IV.* **Justus potest de condigno mereri gloriam tum essentialem, tum accidentalem; idem probabilius dicendum est de gloria prima, et certo de gloria secunda, seu gloriæ augmento.**

Prob. 1ª *p.* Imprimis vita æterna est præmium correspondens operibus bonis justorum; ut patet tum juxta Philonem ex verbis Exod. 15, v. 17 : *Introduces eos, et plantabis in monte hæreditatis tuæ firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine :* tum ex aliis seu Scripturæ testimoniis apertis; Sap. 5, v. 16 : *Justi autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum;* Matth. 19, v. 29 : *Omnis, qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut,* etc., *centuplum accipiet et vitam æternam possidebit,* etc.;

c. 25, v. 34 : *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.*

Deinde etiam est præmium debitum ex justitia; tum quia in Scripturis dicitur *merces, bravium* et *corona justitiæ :* tum quia in iisdem merentes dicuntur *digni* hoc præmio : tum quia PATRES et CONCILIA, maxime TRID. id satis aperte declarant. Non tamen defendimus meritum de condigno ad omnem *rigorem,* cujus nempe valor ac dignitas in nulla præmiantis gratia fundetur; sed tantum meritum de condigno simpliciter, quod dicit declaratam operis æqualitatem, licet ejus valor et dignitas nitatur in remunerantis bonitate.

Prob. 2ª *p.* Gloria *accidentalis* vel ex natura sua, vel ex ordinatione divina est conjuncta et annexa gloriæ essentiali, aut saltem ejus augmento : sed justus de condigno meretur tum gloriam essentialem, tum argumentum gloriæ, ut proxime dicetur; ergo.

Conf. Actibus justorum bonis nulla conditionum ad meritum condignum requisitarum deest; ut patet tum ex paritate cum gloria essentiali et augmento ejus instituta, tum ex promissione divina, quæ de variis accidentalis gloriæ partibus habetur Dan. 12, v. 13; Matth. 13, v. 43, et c. 19, v. 28; ac 1. ad Cor. 15, v. 42 et seqq., etc.

Prob. 3ª *p.* Quotiescumque SCRIPTURA promittit gloriam tanquam mercedem operibus bonis ac meritis, ita loquitur, ut in sensu proprio, naturali et usitato non debeat intelligi de parte duntaxat gloriæ et augmento, sed recte possit accipi de *gloria tota* ejusque substantia, ac illa etiam parte, quæ gratiæ primæ respondet; ut patet tum ex testimoniis proxime recitatis vel laudatis, tum ex Matth. 19, v. 17 : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata;* et ad Coloss. 3, v. 24 : *Scientes, quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis, Domino Christo servite.* In similem sensum præter alios Patres loquitur AUG., ep. 105 (al. 194, n. 20), scribens : *Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors : ita merito justitiæ tanquam stipendium vita æterna.* Et L. de mor. Eccles., c. 25, n. 47 : *Vita æterna totum est præmium, cujus promissione gaudemus.*

Utrumque roboratur ex TRID., in quo duo veniunt observanda : 1ᵘᵐ est, quod Sess. 6, c. 16, absolute tradat justis *proponendam esse vitam æternam et tanquam gratiam filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissam, et tanquam mercedem ex Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis reddendam,* quin aliqua hic inter primam aut secundam gloriam distinctio fiat, aut exceptio addatur : 2ᵘᵐ est, quod, dum ibid., can. 32, recenset præmia meritorum, non dicat sub meritum cadere *gratiam,* sed duntaxat *augmentum gratiæ;* et e contra dicat non tantum *augmentum gloriæ,* sed etiam *vitam æternam,* h. e. *gloriam* cadere sub meritum; quæ loquendi mutatio cum plus enuntiet de præmio gloriæ, quam gratiæ, ostendit ipsi substantiæ seu primæ gloriæ rationem mercedis etiam attribui, quam Concilium c. 8, negaverat gratiæ sanctificanti.

Conf. Si quid obstaret condigno merito primæ gloriæ, foret *indignitas personæ operantis,* quæ caret sanctitate tunc, quando operatur : sed hoc non obstat; quia eo instanti naturæ, quo peccator per bonum opus meretur gloriam, jam prius natura sanctitatem habet, quæ tum personam dignificat, tum actum informat; cum instans reale ac temporis in duo instantia naturæ dividi queat, in quorum *primo* habeatur actus bonus et persona necdum sanctificata; in *secundo* idem actus bonus et simul persona per gra-

tiam habitualem sanctificata, et consequenter etiam actus moraliter consanctificatus ac formatus : ergo, quamvis per actum illum nonnisi congrue mereatur gratiam sanctificantem, *gloriam* tamen illi respondentem meretur condigne; cum priusquam mereatur gloriam, jam intelligatur dignificatus esse per gratiam.

Accedit, quod ex contraria opinione sequatur nullum hominem vel angelum consequi *totam gloriam* ut coronam justitiæ, seu ex meritis, sed omnibus dari gloriæ quasi substantiam gratis, et solum tantum accessionem aliquam quibusdam, scilicet extra Sacramentum justificatis, dari ex meritis; quod sane absurdum videtur ob repugnantiam cum SCRIPTURA, PATRIBUS et TRID., proxime laudatis.

Prob. 4ª *p.* Datur inæqualitas et augmentum gloriæ; ex hactenus autem probatis possibile est meritum condignum etiam ipsius gloriæ; ergo et multo magis, vel saltem non minus augmentum gloriæ cadit sub meritum condignum; præsertim cum TRID., l. c. can. 32, expressam ejus mentionem faciat.

Conf. Qui meretur gratiæ augmentum, meretur illud ut perpetuo duraturum, quantum scilicet est ex parte Dei, seu sub conditione, si per hominem non steterit : sed augmentum gratiæ in via obtentum, hoc ipso quod ad terminum viæ ultimum pervenit, nec aliquid ex parte hominis obstet, transit in gloriæ augmentum; quia omni gradui gratiæ correspondet gradus gloriæ; et omnis gradus gloriæ fundatur in aliquo gradu gratiæ.

455. *Obj. contra* 2ªm *p.* SCRIPTURA etiam operibus supernaturalibus ante justificationem tribuit meritum condignum; nam Jac. 2, v. 21 et 25 de Abrahamo et Rahab quæritur : *Nonne ex operibus justificati sunt?* et 1. Joann. 1, v. 9, dicitur : *Si confiteamur peccata nostra, Deus fidelis est et justus; ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate.* Nec obstat textus Pauli nos *gratis justificari* docentis; quia intelligi potest de justificatione *adæquate* et secundum radicem nempe primam vocationem et gratiam sumpta, non autem debet sumi de justificatione inadæquate, seu formaliter accepta, et secundum solum terminum seu gratiæ infusionem.

R. Textum Jacobi litteraliter loqui non de justificatione secunda, seu augmento gratiæ; unde et TRID., Sess. 6, c. 10, ex eadem epistola et capite ad probandum acceptæ justificationis incrementum usurpat versum intermedium : *Videtis, quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum.* Testimonium Joannis vel agit de peccatis venialibus, ut ex versu immediate præcedente manifeste apparet, et AUG. in 1. Joann. Tract. 1, n. 6, exponit; et tunc verum quidem est, quod justus de condigno mereatur horum veniam, ut plures volunt; sed est impertinens ad rem præsentem : vel agit de peccatis *universim*, sed cum partitione accommoda; quatenus nempe Deus remittendo pœnitentibus peccata mortalia est fidelis, remittendo autem justis venialia est justus.

Expositio allata ad verba Pauli et particulam *gratis*, locum non habet ex dictis in probatione; quia de credentibus etiam dicitur justificari gratis, adeoque merita de condigno saltem excluduntur, cum merita congrua alibi stabiliverimus.

Inst. 1. Idem videtur docere S. Aug. L. exposit. inchoatæ in ep. ad Rom. n. 9; ubi dicit, peccata quidem remitti ex misericordia, sed tamen intervenire justitiam : *Hoc plane justum est apud Deum quia vere justum est, ut ii, quos peccatorum suorum pœnitet..... misericorditer separentur ab eis qui*

defensiones peccatorum suorum pertinaciter exquirentes, nulla pœnitentia corrigi volunt; quod ipsum his æquivalenter repetitur.

R. Cum Aug. alibi sæpius nonnisi meritum congruum admittat ante justificationem, non potest hic loqui de justitia propria, qualem agnoscit in retributione meritorum de condigno; sed accipiendus est de quadam æquitate et conveniente providentiæ modo; quem insinuat Anselmus Proslog., c. 10, dicens : *Cum punis malos, justum est; quia illorum meritis convenit : cum vero parcis malis, justum est; non quia illorum meritis, sed quia bonitati tuæ conduens est.* Item : *Ita justus es, non quia nobis reddas debitum; sed quia facis quod decet te summe bonum,* etc.

Inst. 2. Meritum et præmium *gloriæ primæ* possunt esse simul tempore, dummodo meritum ordine naturæ præcedat; ergo idem dicendum est de merito et præmio *primæ gratiæ* habitualis; præsertim quia ex alia parte nulla conditio ad meritum condignum deficit; cum ex supernaturalitate actus habeatur sufficiens æqualitatis proportio in contritione perfecta, vel dilectione Dei respective ad gratiam habitualem; et etiam adsit promissio Dei, qua vere pœnitentibus remissio peccatorum et gratia asseritur.

R. *Disparitas* patet ex datis pro utraque parte rationibus, quibus ostendimus *primam gratiam* tanquam principium meriti condigni non posse cadere sub meritum condignum, posse autem *primam gloriam* respondentem primæ gratiæ sub illud meritum cadere : unde permissa etiam divina promissione justitiæ seu conventionali, et non tantum simplici de gratia pœnitentibus danda, tamen non probatur meritum de condigno, cum ad id negandum sufficiat defectus vel unius conditionis, qui in præsenti casu habetur ob personam necdum gratam.

456. *Obj. contra* 3am *p.* Justus potest de condigno mereri augmentum gratiæ habitualis; ergo et auxilium *actuale efficax,* hujusque opera per subsequens opus auxilium efficax ad aliud opus, et sic deinceps usque ad vitæ finem; præsertim quia Christus Matth. 7, Joann. 16, et alibi sæpius promisit, se orantibus daturum quidquid petierint.

R. — *N. Cons. Disparitas* patet ex datis pro utraque parte rationibus, quas recole. *Ad rationem* additam *D.* Promisit hæc Deus promissione conventionali ac justitiæ *N.* simplici duntaxat et liberalitatis *C.* vel *Subd.* ita ut inde exurgat connexio infallibilis cum effectu *N.* fallibilis duntaxat *C.* Juxta plerosque enim non datur meritum congruum strictum *perseverantiæ finalis,* sed minus strictum et libertati divinæ etiamnum subjectum; tum quia donum hoc potius per preces, quam sola opera bona obtinetur : tum quia quasi per partes acquiritur; quatenus per instantes preces bonaque opera ad id directa nunc de congruo meremur auxilium ad non cedendum tentationi, et post illud iterum orando et bona agendo meremur auxilium ad servandum idem, vel aliud præceptum, ac sic deinceps; non vero quasi per unum vel plura opera bona mereamur ita perseverantiam, ut propter hæc certo detur donum perseverandi toto residuo vitæ tempore, absque nova cura et oratione.

Inst. 1. Justus similiter potest mereri vitam æternam; ergo et perseverantiam in gratia; tum quia, qui potest mereri finem, potest etiam mereri medium ad finem : tum quia, qui meretur id, quod est excellentius, potest et mereri id, quod est minus.

R. — *N. Ass.* Cujus falsitas patet tum in *gratia prima,* quæ etiam medium est ad vitam æternam tanquam finem; tum eo, quod, licet vita æterna cadat

sub meritum de condigno, tamen id nequeat etiam dici de conservatione juris ad vitam æternam : unde nec, quæ necessaria sunt ad talis juris conservationem, inter quæ perseverantia numeratur, sub meritum de condigno cadere debent.

Ad prob. 2am. *D. Ass.* Si cætera sint paria *C.* secus *N.* Disparem vero rationem esse constat ex thesium probationibus.

Inst. 2. Ad Hebr. 6, v. 10, dicitur : *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministratis sanctis;* quæ verba, cum scripta sint ad homines justos, sed postea lapsos, ostendunt merita justorum de condigno mereri reparationem post lapsum.

R. 1°. — *N. Supp.* Ad fideles enim, quamvis remissiores et imperfectos, sed adhuc in gratia et bonis operibus perseverantes hæc scripta esse a Paulo, satis docet verbum præsens, *et ministratis*, huic textui adjunctum; quod ipsum indicat Chrys., hom. 10 in ep. ad Hebr., n. 2; Theophyl. in versum præcedentem, et recentiores Interpretes.

R. 2°. Si textus secundum verba relata intelligatur de justis, sed jam lapsis, debet sumi cum imbibita hac *conditione :* Si resipiscatis et pœnitentiam egeritis; quæ interpretatio est S. Anselmi in hunc locum, et affertur a Gratiano in nota ad c. 29, § *Operis*, Dist. 2 de Pœnitentia. Cujus *ratio* est; quia, quamvis bona justi opera, quæ per peccatum superveniens mortificantur tantum et impediuntur, non penitus extinguuntur, non mereantur hujus impedimenti ablationem : tamen impedimento illo per misericordiam Dei gratis sublato statim priora merita reviviscunt, vim suam recuperant et justitiam exercent.

Inst. 3. Opus bonum hominis justi etiam post lapsum manet condigne meritorium vitæ æternæ; ergo etiam potest manere condigne meritorium reparationis; quia plus esse videtur, meritum vitæ æternæ durare cum peccato, quam meritum reparationis post lapsum.

R. — *N. Cons. Disparitas* est, quia justus meretur vitam æternam sibi justo reddendam, in quo nihil est absurdi aut peregrini; unde meritum hoc respectu constitutionis vitæ æternæ includit conditionem, si justus in gratia decesserit, quemadmodum id Trid., Can. 32, sæpe laudato exprimit; hæc autem minor est, quam illa, si perseveret, juxta expositam superius perseverantiæ propriæ naturam : verum si quis mereretur reparationem post lapsum, mereretur aliquod præmium sibi indigno reddendum; cum reddi deberet sibi in peccato mortali existenti, quod sane justitiæ merito condigno repugnat.

457. *Obj. contra* 4am *p.* Trid., in Can. 32, memorato imprimis non dicit justificatum mereri *gloriam primam*, sed absolute vitam æternam seu gloriam, quæ abstrahit a prima et secunda : deinde addidit de augmento gloriæ; ne quis putaret, omnes mereri eamdem vel æqualem gloriam, ut *Hæretici* sentiunt : demum, sicut ibidem recensendo vitam æternam et ejus consecutionem, hæc non proposuit ut duo præmia diversa, sic nec referendo vitam æternam et gloriæ augmentum.

R. *Quoad* 1um. *D.* Tridentinum non dicit formaliter, justificatum mereri gloriam primam *C.* non dicit æquivalenter *N.* Dicendo enim *vitam æternam*, gloriam totam includit; addendo *augmentum gloriæ*, declarat per vitam æternam intellexisse ipsam substantiam gloriæ ab ejus initio, quod idem est, ac gloria prima.

Quoad 2^um^. *N. Ass.* Concilium hic non agit contra Hæreticos negantes merita, quorum ideo essentialia præmia distincte explicat. Quin, si contra priorem errorem hic agere intendisset, satis habuisset dicere, justos mereri *augmentum gloriæ;* sicut satis exposuit, dari in justis varios gratiæ gradus, dum solum docuit, justos de condigno mereri augmentum gratiæ.

Quoad 3^um^. *Disparitas* est; quia vitam æternam et consecutionem ejus non esse duo distincta præmia tam patet, quam patet mereri *mercedem* et *solutionem* mercedis non esse duas mercedes; cum res ipsa non cadat sub meritum, nisi quatenus retribuenda est operanti, et ex opposito meritum eo tendat, ut præmium obtineatur. Quod tamen Concilium illa duo distincte posuerit; *ratio* erat, ut explicaret, quomodo meritum vitæ æternæ certissimum et infallibile sit, licet præmium non statim detur, nec omnes, qui illud merentur, consequantur; id quod fecit declarando, mereri justos vitam æternam, sed non statim, neque omnibus aliquando reddendam infallibiliter infallibilitate absoluta, sed sub conditione; si in gratia decesserint. E contrario autem nec idem sunt vita æterna, et gloriæ augmentum : nec si idem sunt, dari *ratio* potest, cur velut duo distincta posita fuerint.

Inst. Homo non meretur de condigno *primam gratiam;* ergo nec primam gloriam; quia non meretur gloriam, nisi quatenus meretur gratiam, cum gratia ferat jus ad gloriam; ergo si gratia non est ex merito condigno; nec gloria erit.

R. — *N. paritatem* ob datas in utraque thesi rationes.

Ad prob. N. A. Licet enim nemo acceptetur ad gloriam, nisi per gratiam, et ideo nemo mereatur gloriam sine gratia; non est tamen necessarium, ut simul mereatur gratiam, nisi solum tunc, quando gratia non supponitur.

458. *Observa.* Meritum in alterius favorem soli Christo proprium est tanquam capiti universorum, et de cujus plenitudine nos omnes accepisse Joann., c. 1, v. 16, testatur. Ut tamen justis meritum tribui possit *de congruo* ad obtinendam aliis etiam gratiam habitualem primam, saltem mediate et per gratiam actualem conferendam, facit imprimis ille fidei articulus, quem in Apostolorum Symbolo per *Communionem sanctorum* profitemur; deinde lex amicitiæ Deum inter et hominem justum, secundum quam congruum videtur, ut Deus precibus justis tanquam sui amici pro alio rogatus conferat ipsi gratiam aliquam ac beneficium supernaturale, quod auxilium præveniens ac excitans erit : quibus accedit exemplum tum Ecclesiæ pro persecutoribus Paganis, Hæreticis, ac Judæis orantis; tum Sanctorum Abrahami, Jobi, Stephani et aliorum pro impiis peccatoribus deprecantium.

Hujusmodi tamen meritum non esse stricte congruum et infallibile testatus est ipse Deus, dum 1. Reg. 16, v. 1. Samuel dixit : *Usquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum, ne regnet in Israel?* Item Ezech. 14, v. 16 : *Tres viri isti,* nempe Noe, Daniel et Job, *nec filios, nec filias liberabunt; sed ipsi soli liberabuntur;* et Jerem. 15, v. 1 : *Si steterit Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Hisce prælectionibus de gratia finem ponimus, et Lectoribus nostris æque ac nobis a Deo gratiam præcamur finalem.

O. A. M. D. G.

CONSPECTUS TOMI SEPTIMI.

TRACTATUS DE PECCATIS, GRATIA, JUSTIFICATIONE ET MERITO.

DISPUTATIO I.

De peccatis generatim.

CAPUT I. — De natura et affectionibus peccati.

Pag.

Artic. I. — *Quid et quotuplex sit peccatum?* 5

I. — Peccatum est actus moralis regulæ morum difformis 5

II. — Peccatum ratione entitatis dividitur in peccatum *commissionis* et *omissionis;* ratione subjecti in *personale* et *originale;* ratione effectus et pœnæ in *mortale* et *veniale;* ratione regulæ morum in *thelogicum* et *philosophicum*..... 6

Artic. II. — *An omne peccatum sit formalis offensa Dei?*..... 7

Omne peccatum rectæ rationi graviter difforme est etiam formalis offensa Dei..... 7

Quæres I. *Quidnam circa peccatum pure philosophicum sit constitutum?* 13

I. — Pars una de peccato theologico et mortali, quod nempe hoc sit *libera divinæ legis transgressio*, non subjacet censuræ, nec digna est censura, nisi forte philosophica diminutionis et insufficientiæ..... 14

II. — Pars prima de peccato philosophico, quod nempe hoc sit *actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi*, scilicet *soli*, etiam non subjacet censuræ, quatenus nomenclaturam illius peccati explicat 14

III. — Pars secunda de peccato philosophico, quæ in postremo commate habetur, ut jacet, censuram sustinet et meretur..... 14

Quæres. II. *In quo sit formalis malitia peccati?* 15

I. — Formalis malitia peccati *commissionis* adæquate consistit in positivo; scilicet in libera tendentia actus in objectum prohibitum 15

II. — *Omissio* etiam sola actionis præceptæ est peccatum, et formaliter stat in quasi positivo..... 15

Artic. III. — *An omnia peccata sint æqualia?*..... 15

Non omnia peccata sunt æqualia..... 16

Pag.

Quæres : *Sitne peccatum in aliqua ratione infinitum?* 17

Peccatum nec quoad malitiam, seu intuitu legis, nec quoad offensam, seu intuitu personæ offensæ, est simpliciter infinitum..... 17

CAPUT II. — De causis et effectibus peccati.

Artic. I. — *An Deus sit causa et auctor peccati?*.. 19

Deus non est causa vel auctor ullius peccati..... 19

Artic. II. — *An reatus culpæ et reatus pœnæ distinguantur?* 27

Reatus pœnæ et reatus culpæ inter se realiter distinguuntur..... 28

Quæres : *Quid et quotuplex sit pœna?*..... 30

I. — Pœna est malum voluntati, vel saltem naturæ contrarium, ad puniendam culpam illatum..... 30

II. — Pœna alia est simpliciter pœna, alia satisfactoria, alia medicinalis : Alia vitæ præsentis, alia futuræ vitæ : Hæc vel est pœna damni, vel pœna sensus..... 34

DISPUTATIO II.

De peccato personali.

CAPUT I. — De peccato mortali et veniali.

Artic. I. — *An inter mortale et veniale peccatum sit discrimen?*..... 33

I. — Dantur quædam peccata proprie venialia; nec omnia peccata sunt mortalia..... 34

II. — Peccata venialia non sunt talia propter extrinsecam conditionem aut peccantis hominis, aut Dei non imputantis..... 35

III. — Peccata venialia sunt talia ex natura sua..... 36

Artic. II. — *Per quæ prædicata intrinseca differant inter se peccatum mortale et veniale?*..... 44

I. — Peccata non differunt per hoc, quod mortale sit contra legem, veniale contra consilium, vel præter legem..... 45

II. — Propria et essentialis differentia peccatorum est in eo, quod mortale sit libera transgressio legis vel præcepti graviter obligantis; veniale sit libera transgressio præcepti leviter tantum obligantis..... 45

Quæres : *An peccatum veniale sit offensa Dei?*..... 48

Peccatum veniale est proprie offensa Dei, sed levis..... 49

CAPUT II. — De pœna peccati mortalis et venialis.

Artic. I. — *An peccato mortali statuta et debita sit pœna æterna?* 50

I. — Pœna inferni reproborum, et sic peccati mortalis, erit æterna..... 51

II. — Peccatum mortale ex natura sua meretur pœnam æternam..... 51

Quæres : *Quid sentiendum de liberatione Trajani Imperatoris a gehenna precibus S. Gregorii Magni?*..... 57

I. — Rejicienda est tanquam commentitia hæc Trajani liberatio..... 58

Pag.

II. — Quo sensu, veritate hujus historiæ grátis supposita, sustineri possit hæc liberatio, D. Thomas explicat 58

Artic. II. — *Qua pœna puniatur peccatum veniale?* 59

Nullum veniale, in damnato etiam, per accidens punitur pœna æterna. 59

Quæres I. *Quomodo remittatur reatus culpæ decedentibus cum solo peccato veniali?* 61

I. — Culpa a Deo remittitur vel sub ipsum animæ egressum..... 62

II. — Vel in ipso purgatorio et egressu ex eodem 62

Quæres II. *In quonam consistat ratio peccati habitualis?* 62

I. — Peccatum habituale nihil est aliud, quam ipsum actuale physice præteritum, sed moraliter perseverans in reatu culpæ, seu per ordinem ad debitum sustinendi odium vel displicentiam divinam..... 62

II. — Perseverantia moralis peccati habitualis explicatur proxime et formaliter per negationem satisfactionis vel condonationis 62

DISPUTATIO III.

De peccato originali.

CAPUT I. — De existentia peccati originalis.

Artic. I. — *Quinam circa originalis peccati existentiam fuerint errores?*..... 65

I. — Triplex classis est eorum, qui circa peccati originalis existentiam erraruntt..... 65

II. — Erroris hujus auctores et sectatores nonnihil variarunt..... 66

Artic. II. — *An existat peccatum originale?*..... 67

Existentia peccati originalis est *dogma fidei*..... 67

§ I. — *Quibus argumentis ex Scriptura probetur et vindicetur existentia peccati originalis?*..... 67

Argumentum I. Sumitur ex V. T.; et quidem 1° ex Jobi, c. 14, v. 4; 2° ex Psal. 50, v. 7..... 67

II. Sumitur ex N. T.; et quidem 1° ex epist. ad Rom., c. 5, v. 12; 2° ex 2 ad Corinth. 4, v. 14..... 68

§ II. — *Quibus argumentis probetur ex Traditione, et vindicetur existentia peccati originalis?* 72

Argumentum I. Sumitur ex SS. Patribus, qui ante Pelagium scripserunt; ejusdem enim tempore, aut post illum unanimis et aperta fuit Doctorum sententia pro peccati originalis extantia..... 72

II. Sumitur ex Pontificum doctrina ac decretis..... 73

III. Sumitur a Conciliis, quorum viginti quatuor contra Pelagianam hæresin an. 404, vel 405, exortam intra 19 annos, nempe ab an. circiter 412, usque ad an. 431, celebrata fuerunt..... 73

§ III. — *Quibus argumentis probetur ex Ratione, et vindicetur existentia peccati originalis?*..... 77

Argumentum I. Sumitur ex generali redemptione Christi..... 77

II. Ex necessitate baptismi..... 77

III. Ex variis humanæ nativitatis adjunctis..... 78

Pag.

Quæres : *Quid de Zosimi Pontificis œconomia in causa Pelagii et Celestii sit sentiendum?* ... 82
I. — Zosimus Pelagii et Celestii errores nunquam approbavit ... 82
II. — Zosimus nimia indulgentia non peccavit ... 84

CAPUT II. — De essentia peccati originalis.

Artic. I. — *An concupiscentia constituat peccatum originale?* ... 84
I. — Concupiscentia non est formaliter peccatum originale ... 85
II. — Concupiscentia non est materiale originalis peccati in sensu Jansenii. 86
III. — Concupiscentia theologice quidem, non autem philosophice potest in sensu S. Augustini vocari materiale peccati originalis ... 86
Quæres : *Quid reatus nomine intelligat S. Augustinus, cum originale peccatum asserit reatum concupiscentiæ?* ... 93
Intelligit ipsum peccatum habituale, quo homo maculatus manet, et reus non tantum pœnæ, sed peccati est ... 93
Artic. II. — *Quomodo in Adamo peccaverint ejus posteri?* ... 94
I. — Posteri non peccarunt in Adamo per hoc, quod habuerint consensum interpretativum ... 95
II. — Posteri non peccarunt in Adamo per hoc præcise, quod is erat eorum caput naturale ... 95
III. — Posteri peccarunt in Adamo per hoc, quod is per pactum virtuale a Deo erat institutus caput morale eorum ad hoc, ut, quod ipse in ordine ad observationem vel violationem mandati de non comedendo fructu faceret, censerentur posteri etiam moraliter et imputabiliter facere ... 95
Artic. III. — *In quonam formaliter consistat peccatum originale?* ... 100
Peccatum originale est ipsum Adæ peccatum physice præteritum, prout a posteris in illo moraliter commissum, et moraliter perseverans in reatu seu debito sustinendi odium inimicitiæ divinæ ... 100

CAPUT III. — De propagatione peccati originalis.

Artic. I. — *Quomodo traducatur peccatum originale ad posteros?* ... 103
I. — Libido, quacum parentes generant, non est causa per se et necessaria peccati originalis in parvulis ... 104
II. — Peccatum originale non ex ipsa natura rei propagatur in posteros ... 104
III. — Causa peccati originalis est voluntas Adami, et sic hoc peccatum moraliter transfunditur, supposita generatione ex Adamo facta per viam generationis ordinariam ... 105
Artic. II. — *An peccatum originale propagetur ad omnes homines?* ... 108
Etiam filii fidelium contrahunt peccatum originale, quod ipsis, sicut et cæteris imputatur, nisi ab eo per baptismum mundentur ... 109
Artic. III. — *An beatissima Virgo contraxerit peccatum originale?* ... 111
B. V. Maria non contraxit peccatum originale; sed in primo creationis et infusionis animæ suæ in corpus instanti fuit per gratiam justificantem sanctificata, et a peccato originali præservata ... 112
Quæres : *An B. Virgo habuerit debitum contrahendi peccatum originale?* ... 122

Pag.
I. — Non est *positive* improbabile, B. Virginem caruisse *debito proximo*.. 122
II. — *Positive* probabile est, B. Virginem caruisse *debito proximo*, h. e. peccato originali in Adam commisso..... 123
III. — Omnino admittendum est, B. Virginem habuisse debitum remotum .. 124

CAPUT IV. — De poenis peccati originalis.

Artic. I. — *An et quænam sint pœnæ peccati originalis in hac vita?*..... 125
I. — Mala hominem post originale peccatum infestantia alia sunt interna, eaque vel in anima, vel in potentiis animæ, vel in corpore : alia externa, quæ scilicet vel extra hominem sunt, vel ab extraneo adveniunt..... 125
II. — Mala ejusmodi sunt effectus et pœnæ peccati originalis..... 126
Artic. II. — *An parvuli sine baptismo decedentes puniantur privatione beatitudinis?*..... 127
I. — Parvuli sine baptismo decedentes puniuntur privatione beatitudinis supernaturalis..... 127
II. — Parvuli iidem etiam puniuntur privatione beatitudinis naturalis..... 127
Artic. III. — *An parvuli sine baptismo decedentes puniantur pœna sensus et ignis infernalis?*..... 130
Probabilius videtur, infantes sine baptismo decedentes non puniri pœna sensus..... 131
Quæres : *An parvuli sine baptismo decedentes patiantur internum animi dolorem ob privationem beatitudinis?*..... 138
Parvuli hujusmodi tristantur de privatione beatitudinis..... 138

DISPUTATIO IV.

De gratia universim.

CAPUT I. — De gratia et diversis naturæ statibus.

Artic. I. — *Quid et quotuplex sit gratia divina?*..... 141
I. — Gratia divina est *donum supernaturale absolute indebitum, gratis concessum a Deo creaturæ rationali, pertinens aliquo modo ad vitam æternam*..... 141
II. — Gratia *ratione finis* dividitur in *gratis datam*, et *gratum facientem*... 142
III. — Gratia, nempe *gratum faciens, ratione modi existendi* dividitur primo in *increatam* et *creatam* : secundo in *externam* et *internam* : tertio in gratiam *intellectus* et gratiam *voluntatis* : quarto in *actualem* et *habitualem*..... 143
IV. — Gratia, videlicet *actualis, ratione diversi respectus ad liberum consensum* dividitur primo in gratiam excitantem et adjuvantem : secundo in sufficientem et efficacem..... 143
Artic. II. — *Quid et quotuplex sit naturæ humanæ status?*..... 144
Satus *naturæ* est certa conditio totius generis humani, seu modus se habendi in ordine ad finem ultimum secundum divinæ providentiæ legem..... 144

Pag.
ARTIC. III. — *An Adamus in statu justitiæ originalis fuerit conditus?* 145
I. — Adamus habuit justitiam originalem..... 146
II. — Probabilius etiam Adam creatus est in justitia originali..... 146
QUÆRES : *An justitia originalis homini sit naturalis?*..... 148
I. — Justitia originalis, seu gratia sanctificans nullatenus potest dici naturalis, aut homini debita..... 148
II. — Nec obedientia appetitus sensitivi ad rationem est naturalis homini et debita..... 149
III. — Nec immortalitas corporis, nec immunitas a vitæ miseriis fuit homini debita et naturalis..... 150
ARTIC. IV. — *An possibilis sit status naturæ puræ?* 152
Status *naturæ puræ* est possibilis, et nulla ex parte repugnat..... 152
ARTIC. V. — *An natura lapsa debilior sit ad operandum bonum morale naturalis ordinis, quam esset natura pura?*..... 164
I. — Homo in statu naturæ lapsæ vi *solius peccati originalis* non factus est *intrinsece* debilior ad bonum morale ordinis naturalis, quam esset in statu naturæ puræ..... 164
II. — Homo in statu naturæ lapsæ vi *peccati originalis* factus est *extrinsece* debilior ad bonum morale ordinis naturalis, quam foret in statu puræ naturæ..... 165

CAPUT II. — DE VARIIS CIRCA GRATIAM ERRORIBUS.

ARTIC. I. — *Quinam fuerint auctores, debellatores, et errores hæresis Pelagianæ circa gratiam?*..... 168
I. — Auctor fuit Pelagius, natione Britannus seu Anglus, professione Monachus, etc..... 168
II. — Debellatores Pelagianæ hæreseos dicuntur vel Patres in Conciliis congregati, vel Patres singuli dogmatica scripta opponentes, vel summi Pontifices constitutionum decreta edentes..... 169
III. — Errores Pelagianorum universim ad tria capita referuntur, etc..... 172
IV. — Errores Pelagianorum *speciatim et circa gratiam* colligi possunt ex systemate Pelagii, quod tres partes complectitur, etc..... 172
V. — Fundamenta hæresis Pelagianæ tria colliguntur ex scriptis SS. Patrum adversus Pelagianos..... 173
QUÆRES I. *An et qualem gratiam illustrationis interiorem tandem admiserit Pelagius?*..... 174
I. — Pelagius admisit interiorem gratiam, qua intellectus intime a Deo illustratur..... 174
II. — Pelagius illustrationis gratiam, quam admisit, simul duplici errore fœdavit; primo volens nos eam promereri per naturæ vires : secundo putans eam non esse simpliciter necessariam, sed tantum ad operandum facilius..... 174
QUÆRES II. *An Pelagiani admiserint tandem gratiam inspirationis, seu auxilium internum voluntatis?*..... 175
I. — Nec Pelagius, nec Celestius admiserunt gratiam interiorem voluntatis. 175
II. — Nec Pelagiani reliqui etiam post damnationem hæreseos a ZOSIMO latam admiserunt interiorem voluntatis gratiam..... 176
QUÆRES III. *An Pelagiani admiserint gratiam habitualem?* 177

Pag.

I. — Si verba Pelagianorum spectentur, *certum* videtur, ab illis agnitam et admissam esse gratiam habitualem 177

II. — Si artes et subdolæ Pelagianorum explicationes attendantur, *incertum* videtur, an gratiam habitualem admiserint 178

Artic. II. — *Quinam primi fuerint Semipelagiani, eorumque debellatores et errores?* 178

I. — Inter Semipelagianorum principes numerantur *Joannes Cassianus, Faustus, Vincentius, Gennadius*, etc 179

II. — Præter S. Aug. varii tum Patres, tum Pontifices, tum Concilia contra Semipelagianismum decertarunt, et hæresin tandem contriverunt. 179

III. — *Semipelagiani* de peccato originali et necessitate gratiæ Christi ad illius remissionem ac justitiam et salutem recte senserunt : capitalis autem illorum error fuit, *initium* aliquod fidei, justitiæ ac salutis esse a nobis 180

IV. — Fundamentum hujus erroris erat idem, quod principale Pelagianorum. 181

V. — Ex hoc errore et fundamento plures errores alii Semipelagianorum pullulabant 181

Quæres : *An Semipelagiani omnes gratiæ interioris prævenientis necessitatem ad initium fidei constanter negaverint?* 183

I. — Omnes Semipelagiani constanter negarunt ad initium fidei necessitatem gratiæ interioris, h. e. *illustrationis* simul et *inspirationis* 183

II. — Theophilo *Raynaudo, Petavio*, aliisque non videtur negandum, a Semipelagianis ad fidei initium admissam esse *gratiam illustrationis*. 187

Artic. III. — *Quinam fuerint auctores, debellatores, et errores recentium sectarum circa gratiam?* 187

I. — Sectarum, quæ a seculis aliquot prope innumeræ emerserunt, auctores vel præformatores præcipui sunt Martinus Lutherus et Joannes Calvinus 188

II. — Debellatorum utriusque hæresis nomine intelligi possunt. 1. Doctores singuli, qui hæreticis dogmatibus, vel scriptis libris se strenue opposuerunt. 2. Universitates promeritam erroribus censuram affigentes. 3. Synodi Diœcesanæ, aut nationales sententiam enuntiantes. 4. Pontifices definientes, et Trid. Concil. Generale tum cogentes, tum moderantes, tum confirmantes 190

III. — Utriusque Hæresiarchæ errores circa *liberum arbitrium* et *gratiam* varii sunt, etc 190

Artic. IV. — *Quæ sit Baianismi historia, quod systema, quæ in illum lata sint alia?* 191

I. — Exordium Baianismi in an. 1551 incidit, quo Professor publicus novas et erroneas doctrinas tum voce, tum scriptis proferre cœpit .. 191

II. — Systema errorum Baii a quibusdam ad tria generatim capita, nempe quæ spectant statum naturæ vel *innocentis*, vel *lapsæ*, vel *reparatæ*, revocatur : ab aliis paulo distinctius ad octo capita speciatim refertur 193

III. — Fundamentum errorum omnium a *Tournely* statuitur in illo axiomate, ad quod prop. 38 spectat : *Non sunt, nisi duo amores* 195

IV. — De sententia in Baianismum per geminam Bullam Pontificiam lata, sive de ipsarum Bullarum argumento et forma varia observanda veniunt. 195

Quæres I. *An Baianæ propositiones omnes notentur propter doctrinam; an aliquæ propter solam contrariæ sententiæ censuram?* 196

Probabilius videtur, omnes propositiones notatas esse propter doctrinam 196

Pag.

Quæres II. *Quid de famoso commate in Bulla Piana sit tenendum?*.... 197

I. — Ipso facto famosum *comma* in Bulla Piana additum fuit post voces : *sustineri possent;* adeoque nulla Baii propositio in proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri potest..... 198

II. — Jure etiam famosum *comma* post memoratas voces in Bulla Piana additum fuit..... 199

Artic. IV. — *Quænam sit Jansenismi historia, quod systema, quæ in illum lata sententia?*..... 199

I. — Historica Jansenismi synopsis ex sex præcipue epochis commode perspici et teneri potest..... 200

II. — Systema Jansenii ostendunt quinque ejus propositiones sæpius damnatæ, et earumdem principia ac fundamentum..... 203

III. — Sententiæ contra Jansenii librum et dogmata ac Jansenistarum effugia a SS. Pontificibus latæ fuerunt variis Bullis ac Brevibus, etc.. 205

Quæres I. *Quinam sint sensus veri ac legitimi, alieni et extranei Jansenianum propositionum : quique illis aut ambigue, aut certo oppositi et orthodoxi?*..... 207

I. — Propositionis Jansenianæ primæ sensus verus et legitimus est ex doctrina Jansenii..... 208

II. — Propositionis secundæ sensus verus et legitimus est ex doctrina Jansenii..... 209

III. — Propositionis tertiæ sensus verus et legitimus est ex doctrina Jansenii. 209

IV. — Propositionis quartæ sensus verus ac legitimus est ex doctrina Jansenii..... 210

V. — Propositionis quintæ sensus verus et legitimus est ex doctrina Jansenii..... 210

Quæres II. *An Pontifices ab initio et constanter damnaverint quinque propositiones in sensu a Jansenio intento?*..... 211

I. — Innocentius X propositiones damnavit in sensu a Jansenio intento... 211

II. — Alexander VII non approbavit quinque articulos doctrinales, atque hinc a damnatione propositionum in sensu a Jansenio intento non discessit..... 213

III. — Innocentius XII in suis Brevibus nihil remisit a damnatione propositionum in sensu a Jansenio intento..... 214

Quæres III. *An quæstio facti, quo sensu damnatæ sint propp., sit ejusmodi, in qua decidenda Ecclesia non sit infallibilis?*..... 214

Ecclesia in decidendis quæstionibus facti dogmatici, atque hinc in definiendo hæretico propositionum Jansenii sensu, non potest falli. 215

Quæres IV. *Quid sentiendum de pace Clementis IX?*..... 216

Data quatuor Episcopis a Clemente IX pax non probat, *silentium obsequiosum* sufficere pro facto Jansenii; adeoque is Pontifex nunquam aliquid Jansenianis in damnando sensu propositionum concessit..... 216

Artic. VI. — *Quænam sit Quesnellismi historia, quod systema, quæ in illum lata sententia?*..... 221

I. — Historica Quesnellismi synopsis (quam ab an. 1693, ubi liber Quesnelli perfectus tandem ac penitus absolutus fuit, repetendam censemus) ex epochis septem potissimum intelligi potest..... 225

II. — Systema errorum Quesnelli in Bulla Unigenitus damnatorum universim reducitur ad tria capita. *Primum* est de Gratia : *secundum* de virtutibus Theologicis ac timore gehennæ : *tertium* de Ecclesia et Ecclesiæ disciplina..... 230

Pag.

III. — Fundamentum Quesnellismi conquiescit in tribus principiis, quæ correspondent tribus capitibus, in quæ, sicut articulos damnatos, sic etiam omnem Quesnelli doctrinam divisimus 230

IV. — Sententia contra Quesnellismum lata ex condemnatione Reflexionum moralium in N. T. Pontificia, et aliis circa eamdem tum Conciliorum, tum Pontificum sub diversa ratione confirmationibus perspicitur 232

Artic. VII. — *An Constitutio* Unigenitus *sit sententia et definitio dogmatica : an lex tantum et regula disciplinæ vel œconomiæ?* 235

I. — Bulla *Unigenitus* non est mera disciplinæ vel œconomiæ lex, sed proprie dicta *dogmatica definitio* 235

II. — Bullæ *Unigenitus* non deest character *definitionis dogmaticæ* ex eo, quod contra Quesnelli propositiones latæ fuerit censuræ, ut aiunt, *in globo* 236

DISPUTATIO V.

De gratia actuali.

CAPUT I. — De natura gratiæ actualis.

Artic. I. — *An recte a quibusdam assignetur notio universalis gratiæ actualis?* 257

I. — Gratia actualis nullo legitimo sensu potest dici Dei omnipotens voluntas 257

II. — Nec est ipse actus creaturæ deliberatus 258

III. — Nec consistit in qualitate aliqua mortua 258

Artic. II. — *Quænam sit natura gratiæ excitantis?* 262

I. — Gratia *excitans* theologice sumpta formaliter stat in duplici actione vitali creaturæ rationalis, nempe *sancta cogitatione* circa objectum, aut veritatem pertinentem ad salutem, quæ dicitur illustratio; et *pia affectione* ad actus salutares, quæ dicitur inspiratio 262

II. — Sancta cogitatio et pia affectio ejusmodi sunt actus *indeliberati*, h. e. vitaliter quidem et physice, non autem libere a nobis producti, et entitative *supernaturales* 264

Quæres : *In quibusnam actibus intellectus et voluntatis consistat gratia excitans?* 266

I. — Illustratio intellectus habetur maxime per *judicium;* imo haberi potest per *apprehensionem suasivam* 266

II. — Justificatio plerumque est *affectio simplex* et indeliberata; potest tamen actus etiam deliberatus et efficax voluntatis esse gratia excitans ad alios actus salutares 266

III. — Non omnis inspiratio vel gratia voluntatis semper est formaliter *amor*, multo minus *charitas* proprie dicta 267

Artic. III. — *Quænam sit natura gratiæ adjuvantis?* 268

I. — Gratia adjuvans entitative non distinguitur a gratia excitante adæquate et principiative sumpta 268

II. — Gratia adjuvans et cooperans *qua talis* non potest esse gratia prævenies nostram operationem 269

III. — In homine *justo*, gratia præveniente ad actus supernaturales excitato, gratia adjuvans physice est habitus virtutis supernaturalis per se infusæ, influens in effectum seu actum salutarem 269

Pag.

IV. — In homine *habitibus supernaturalibus carente* principium gratiæ adjuvantis est Deus ipse, vel Spiritus sanctus specialiter assistens, et defectum alterius principii intrincesi in genere causæ efficientis per se immediate supplens 269

Artic. IV. — *Quodnam sit discrimen inter gratiam naturæ integræ et naturæ lapsæ?* 271

I. — Differentia utriusque gratiæ præcipue nititur doctrina S. Augustini, quam proposuit libro de *Correptione et Gratia*..... 271

II. — Ex Hereticorum erroribus et Theologorum opinionibus variæ sententiarum classes circa discrimen gratiæ pro utraque natura emergunt. 272

Artic. V. — *Quid sit adjutorium quo et sine quo non, ad mentem S. Augustini?* 273

I. — S. Augustinus per adjutorium *quo* et *sine quo*, non intellexit gratias duntaxat actuales..... 274

II. — Utriusque discrimen non statuit in eo, quod *adjutorium sine quo* tantum fuerit auxilium sufficiens pro statu naturæ integræ : *adjutorium quo* sit auxilium efficax solum pro natura lapsa 274

III. — Quantum ad *auxilia actionis* per adjutorium *sine quo* pro statu naturæ integræ intellexit anjutorium intellectus cum gratia habituali : per adjutorium *quo* pro statu naturæ lapsæ, adjutorium seu illustrationem intellectus simul et gratiam inspirationis voluntatem afficientem. 275

IV. — Systema S. Augustini circa perseverantiam complectitur sub nomine adjutorii *quo* et *sine quo non* tam donum, quam adjutorium perseverantiæ..... 277

CAPUT II. — De necessitate gratiæ actualis.

Artic. I. — *An homo solis naturæ viribus possit mereri aut impetrare gratiam, vel ad eamdem se disponere?* 282

I. — Homo solis naturæ viribus nequit de condigno aut congruo *mereri* gratiam 282

II. — Vel eam *impetrare*, aut ad eam se *disponere* per orationem naturalem. 282

III. — Vel solis naturæ viribus se ad eam *disponere positive* 283

IV. — *Negative* potest; idque vel *removendo prohibens*, vel *ponendo facilitans*. 283

Quæres : *Quomodo axioma illud :* facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam ; *sit intelligendum?*..... 286

Probabilius videtur, axioma hoc intelligendum esse tantum de faciente *per vires gratiæ*, quod est in se 288

Artic. II. — *An et qualis gratia necessaria sit ad actus supernaturales?*..... 289

I. — Ad omnes *actus salutares*, etiam ad *initium fidei* et *pium credulitatis affectum* requiritur auxilium gratiæ interioris et supernaturalis.... 289

II. — Ad quemlibet actum salutarem etiam *in justo* requiritur gratia actualis, qua excitetur ad agendum..... 290

III. — In statu naturæ lapsæ probabilius ad actus salutares non solum *illustratio*, sed etiam *affectio* supernaturalis est necessaria..... 290

Artic. III. — *An gratia sit necessaria ad cognoscendum verum?*..... 294

I. — Homo etiam lapsus potest absque gratia cognoscere quasdam veritates *naturales* tum speculativas, tum practicas..... 294

Pag.

II. — Idem tamen sine auxilio speciali nequit eas cognoscere omnes *collective*, imo probabilius nec *distributive*..... 294

III. — Ad cognitionem *veritatum supernaturalium* salutarem requiritur gratia revelationis, et internæ etiam illustrationis..... 295

Artic. IV. — *An gratia sit necessaria ad actus moraliter tantum bonos?*..... 296

I. — Gratia *sanctificans* non est necessaria ad omne opus moraliter bonum. 296

II. — Nec gratia fidei est necessaria ad quodvis opus ex omni parte moraliter bonum..... 297

Artic. V. — *An gratia sit necessaria ad servandam legem naturalem?*..... 303

I. — Tota lex naturalis sine gratia potest potentia physica diu ab homine lapso servari secundum substantiam..... 303

II. — Nequit tamen potentia morali ita servari longo tempore, quin nunquam intra idem tempus peccet legis præceptum non observando.. 305

Quæres I. *An gratia necessaria sit ad amandum Deum super omnia?*.. 309

I. — Sine gratia homo nequit moraliter amare Deum efficaciter et super omnia amore effectivo..... 309

II. — Potest tamen moraliter sine supernaturali gratia amare Deum efficaciter et super omnia amore affectivo..... 310

Quæres II. *An gratia sit necessaria ad vincendas tentationes?*..... 313

I. — Homo lapsus sine gratia nequit moraliter vincere tentationes graves. 313

II. — Potest tamen moraliter sine gratia vincere tentationes leves..... 316

Quæres III. *An gratia sit necessaria ad omnia omnino peccata vitanda?* 317

I. — Sine speciali privilegio homo moraliter nequit per longum tempus vitare omnia peccata venialia..... 318

II. — Ab universali hac assertione præter Christum excipitur B. V. Maria.. 320

CAPUT III. — De existentia gratiæ actualis.

Artic. I. *Quæ sit natura gratiæ sufficientis?*..... 321

I. — Nomine gratiæ vere sufficientis Ecclesia intelligit eam, quæ voluntati expeditam, proportionatam ac relativam etiam ad præsentes subjecti circumstantias potentiam confert ad opus bonum..... 323

II. — Gratia sufficiens non dat tantum posse, sed etiam sufficit, ut homo cum ea ponat opus salutare : imo si præter eam requireretur aliud auxilium ex se efficax, vel prædeterminans ad hoc, ut homo ponat opus salutare, illa non foret gratia sufficiens..... 323

III. — Gratia sufficiens physice consistit in aggregato ex gratiis excitantibus et principiis gratiæ adjuvantis..... 324

Quæres I. *Undenam gratia sufficiens habeat, quod sit pure sufficiens, seu inefficax, aut carens effectu?*..... 328

I. — Gratia sufficiens non est de se inefficax..... 328

II. — Inefficacia gratiæ sufficientis nullo modo refundi potest in Deum..... 329

III. — Inefficacia gratiæ sufficientis primo et unice tribuenda est voluntati humanæ..... 329

Quæres II. *An gratia sufficiens debeat aliquando efficere aliquos actus, saltem faciliores, sine gratia efficaci?*..... 330

Pag.

I. — Si gratia sufficiens spectetur *præcisive*, potest nonnunquam efficere actum; *si positive*, semper efficit actum; si *negative*, nunquam efficit actum 330

II. — Opinio illa catholicorum, præterquam quod supponat falsum de gratia per se efficaci ad difficiliora, non satis distinguit gratiæ conceptum 331

Artic. II. — *An in statu præsenti detur gratia pure sufficiens?* 331

In statu naturæ lapsæ datur auxilium *vere et pure*, tamen sufficiens, seu quod perfectam quidem, completam et relativam potentiam bene agendi tribuat, careat tamen effectu 332

Quæres : *An gratia pure sufficiens sit Dei beneficium?* 339

I. — Gratia pure sufficiens est beneficium Dei saltem materialiter tale 339

II. — Etiam formaliter tale 342

Artic. III. — *An omnibus justis detur gratia sufficiens?* 346

Justis omnibus urgente præcepto, quod sine gratia impleri nequit, confertur a Deo gratia *proxime* vel *remote* sufficiens, qua vere possint implere præceptum 347

Artic. IV. — *An peccatoribus detur gratia sufficiens ad agendam pœnitentiam?*. 352

Peccatoribus etiam excæcatis et obduratis non deest pro tempore et loco gratia saltem remote sufficiens, qua possint agere pœnitentiam, et mentis cæcitatem, duritiamque cordis deponere 352

Artic. V. — *An infidelibus detur gratia sufficiens ad fidem et justificationem?* ... 364

Infidelibus omnibus pro tempore ac loco datur a Deo gratia saltem *remote* sufficiens ad fidem ac postmodum justificationem obtinendam. 364

CAPUT IV. — De efficacia gratiæ actualis.

Artic. I. — *An efficacia gratiæ stet in entitate auxilii divini absolute sumpti?* ... 375

I. — Efficacia gratiæ non stat in entitate auxilii, motione sua voluntatem creatam necessitantis 375

II. — Neque in entitate auxilii virtute sibi intrinseca voluntatem sic moventis, ut *simpliciter* et *absolute* implicet non sequi consensum 379

III. — Neque in entitate auxilii virtute sibi intrinseca voluntatem sic moventis, ut moraliter implicet non sequi censensum 385

Artic. II. — *An efficacia gratiæ stet in entitate auxilii divini comparative sumpti?* 388

I. — Efficacia gratiæ nec stat in delectatione relative superiore, seu victrice *ad sensum Jansenii* 388

II. — Nec in delectatione relative victrici ad sensum quorumdam catholicorum supra expositum 389

Artic. III. — *An efficacia gratiæ stet in congruitate auxilii qualicumque?* 398

I. — Ad efficaciam gratiæ necessaria est congruitas stans in habitudine auxilii ad eventum; non tamen sufficit 398

II. — Ad eamdem efficaciam necessaria est congruitas stans in attemperatione auxilii cum homine ejusque affectionibus; non quidem, ut ea attemperatio præcise enuntiat proportionem auxilii ad personam et ejus circumstantias sive intrinsecas, sive extrinsecas, sed prout ea simul connotat eventum; quamvis nec sic accepta sufficiat 400

Pag.

III. — Ad efficaciam gratiæ universim explicandam prorsus insufficiens est congruitas stans in *multitudine* et *consonantia plurium auxiliorum?* 399

ARTIC. IV. — *In quonam stet efficacia gratiæ, totaque ejus œconomia?* 400

I. — Efficacia gratiæ quoad infallibilitatem connexionis *objectivam* habetur a futuritione conditionata censensus : quoad infallibilitatem *cognoscitivam* a scientia media de consensu sub hypothesi talis auxilii conditionate futuro : quoad infallibilitatem *affectivam* a decreto Dei dependenter a scientia media prædefinientis consensum, seu conferentis gratiam ex benevola intentione consensus..... 401

II. — Gratia *in actu primo* efficax præsentis status est gratia adæquate præveniens, entitative quidem indifferens, sed congrua; quatenus ut substans futuritioni conditionatæ, scientiæ mediæ et prædefinitioni consensus sub ipsa a Deo datur..... 402

ARTIC. V. — *Quænam sit historia controversiæ de gratiæ auxiliis superioribus seculis inter catholicos agitatæ?* 414

§ I. — *De occasione Congregationum* 415

§ II. — *De ipsis Congregationibus* 416

§ III. — *De Congregationum exitu* 418

QUÆRES I. An finitis disputationibus sancitum fuerit *Apostolicum judicium*, atque lata in Molinæ doctrinam censura..... 418

QUÆRES II. In quam partem Consultores, Cardinales, et summi Pontifices inclinarint? Dominicanis, an Jesuitis faverint?..... 419

QUÆRES III. Quid judicandum de iis Actis, quæ sub nomine congregationum de Auxiliis circumferuntur?..... 419

DISPUTATIO VI.

De gratia habituali, justificatione et merito.

CAPUT I. — DE GRATIA HABITUALI.

ARTIC. I. — *Quænam sit entitas gratiæ habitualis?* 421

I. — Gratia habitualis non est favor Dei mere extrinsecus, aut justitia tantum imputata; sed donum homini intrinsecum..... 421

II. — Gratia habitualis non est ipse Spiritus sanctus; sed donum aliquod creatum a Spiritu sancto distinctum 426

III. — Gratia habitualis est donum physice permanens..... 428

ARTIC. II. — *Quænam sit essentia gratiæ habitualis?* 430

Gratia habitualis realiter distinguitur ab habitu charitatis 430

ARTIC. III. — *Quinam sint effectus formales gratiæ habitualis?*..... 435

I. — Per gratiam habitualem efficimur *consortes naturæ divinæ* 435

II. — Per eamdem efficimur *amici et grati Deo* 435

III. — *Filiique Dei adoptivi*..... 436

IV. — *Et justi* 436

V. — Per eamdem efficimur *sancti*, seu mundamur et immunes sumus ab omni peccato mortali..... 437

CAPUT II. — De justificatione.

Pag.

Artic. I. — *An et quænam dispositio requiratur ad justificationem?* 438

I. — Ad justificationem non sufficit sola fides 438

II. — Sed requiruntur etiam *actus quidam aliarum virtutum* 443

III. — Fides et reliqui actus supernaturales requisiti, sunt *veræ dispositiones, præparationes et impetrationes* justificationis 446

IV. — Fides ad justificationem requisita nec est *specialis promissionum fides*, nec per modum *meri organi* et instrumenti concurrit, quo apprehendatur justificatio 449

Artic. II. — *Quænam sit natura justificationis?* 450

I. — In justificatione impii a Deo vere remittuntur peccata 450

II. — Justificatio non consistit in sola peccatorum remissione, sed insuper interiorem hominis renovationem formaliter includit 452

III. — Ipsa justificationis gratia est aliquid homini intrinsecum et inhærens. 453

Artic. III. — *Quænam proprietates conveniant justificationi?* 458

I. — Justitia tum in diversis hominibus justis de facto est inæqualis, tum in uno eodemque homine potest crescere et fieri inæqualis 458

II. — Vere justificatus potest justitiam peccando amittere etiam in perpetuum, et ita, ut illa nunquam reparetur 459

III. — Nemo, seclusa speciali revelatione, debet aut potest habere certitudinem fidei de propria justificatione 464

CAPUT III. — De merito.

Artic. I. — *Quænam conditiones ad meritum theologicum requirantur?* 467

I. — Ad meritum theologicum requiritur, ut sit actus creaturæ rationalis 1. liber a necessitate, 2. moraliter bonus, 3. supernaturalis, seu ex auxilio gratiæ procedens, 4. in aliqua temporis differentia absolute existens; ut merens sit viator : ut adsit ordinatio divina meriti ad mercedem saltem consequens 468

II. — Ad meritum *de condigno* requiritur, ut opus aliquo modo sit æquale præmio : ut merens sit justus : ut præcesserit promissio divina : ut quis ipse sibi mereatur. Ad meritum *de congruo* sufficit, ut adsint conditiones ad meritum universim requisitæ, et vel una desit ex requisitis ad meritum *de condigno* 470

III. — Ad neutrum meritum requiritur, ut aut sit omnino æquale, aut prorsus indebitum, aut penitus nostrum, et nulla ratione præmiatoris. 471

Artic. II. — *An in homine possibile sit, ac detur meritum theologicum?* 474

I. — Plura dantur hominum opera, quæ simpliciter sunt bona et nullatenus peccata 474

II. — Datur opus bonum, quod ab homine ex gratia seu per gratiam operante factum, est meritum theologicum 476

III. — Datur meritum *de condigno*, et hujus meriti rationem quoad aliqua saltem præmia participant opera bona justorum 479

IV. — Datur meritum de congruo, et hujus tantum meriti rationem participant opera bona non justificatorum 481

Pag.

ARTIC. III. — *Quodnam sit objectum meriti theologici?* 482

I. — Nemo ullatenus gratiam actualem primam, aut *condigne* gratiam secundam efficacem mereri potest : posteriorem tamen tam peccator, quam justus potest *congrue* mereri. 482

II. — Peccator *gratiam sanctificantem* nonnisi congrue, justus gratiæ augmentum condigne mereri potest 483

III. — Justus nec *perseverantiam*, nec *reparationem* post lapsum mereri potest de condigno : potest tamen de congruo mereri perseverantiam, et cum aliqua probabilitate etiam reparationem post lapsum. 484

IV. — Justus potest de condigno mereri gloriam tum *essentialem*, tum accidentalem : idem probabilius dicendum est de *gloria prima*, et certo de gloria secunda, seu gloriæ augmento 487

BAR-LE-DUC, IMPRIMERIE CONTANT-LAGUERRE.

208.9 8899
W 743 WIRCEBURGENSIS
AUTHOR
Theologia; De Peccatis VII et Gratia
TITLE
DATE LOANED | BORROWER'S NAME | ROOM NUMBER
8899